

รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

คุณูปการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

คุณูปการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE WORK OF THE SANGHA
IN THE CENTRAL REGION SANGHA

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2024

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อขุขุฎีนิพนธ์	รูปแบบผลลัฒนฤทธิการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง
ชื่อนักศึกษา	พศิน ลินมา
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุขุฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสนศึกษา
ปีพุทธศักราช	2567
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระศรีวินยาภรณ์ , ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตขุขุฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุขุฎีบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบดุขุฎีนิพนธ์:

อาจารย์ที่ปรึกษา

(พระศรีวินยาภรณ์ , ดร.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง
ชื่อนักศึกษา	พศิน ลินมา
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสนศึกษา
ปีการศึกษา	2567
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระศรีวินยาภรณ์ , ดร.

วิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง 2) เพื่อศึกษางานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง 3) เพื่อสร้างรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง และ 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง” งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การศึกษาข้อมูลจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ 21 รูป/คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ได้แก่ พุทธจริยา ทานบารมี สังคหวัตถุ และกัลยาณมิตรธรรม ซึ่งช่วยให้คณะสงฆ์สามารถดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์อย่างเป็นระบบ ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม และสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลางแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสงเคราะห์ช่วยเหลือ 2) การสนับสนุนเกื้อกูล 3) การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และ 4) การบูรณาการเครือข่าย

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง สามารถพัฒนาเป็น "MAHATHERA MODEL" ซึ่งประกอบด้วย 9 มิติที่สะท้อนผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ Moral Foundation (รากฐานคุณธรรม) Altruistic Service (การให้เพื่อส่วนรวม) Holistic Well-being (สุขภาพองค์รวม) Adaptive Development (การพัฒนาต่อเนื่อง) Transformative Engagement (การมีส่วนร่วมเชิงเปลี่ยนแปลง) Humanitarian Leadership (ภาวะผู้นำเพื่อมนุษยธรรม) Empowering Communities (การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน) Resilient Network (เครือข่ายที่ยั่งยืน) และ Authentic Wisdom (ปัญญาที่แท้จริงเพื่อสังคม)

การพัฒนาแบบนี้สามารถเป็นแนวทางให้คณะสงฆ์หนกกลางใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีคุณภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน, สาธารณสงเคราะห์, คณะสงฆ์หนกกลาง, MAHATHERA MODEL

ABSTRACT

Dissertation Topic	A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE WORK OF THE SANGHA IN THE CENTRAL REGION SANGHA
Student's Name	Pasin Sinma
Degree Sought	Doctor of Philosophy
Program	Buddhist studies
Anno Domini	2024
Advisor	Phra Srivinyaphon , Dr.

This dissertation, titled "A Model of Achievement in Public Welfare Work of the Sangha in the Central Region Sangha," aims to 1) study Buddhist principles that promote the achievement of public welfare work of the Central Sangha, 2) study the public welfare work of the Central Sangha, 3) create a model for the performance of public welfare work of the Central Sangha, and 4) present knowledge about "A Model of Achievement in Public Welfare Work of the Central Sangha." This qualitative research collected data from the Tipitaka, Commentaries, related research, and in-depth interviews with 21 experts and analyzed the findings using descriptive analysis.

The results show that Buddhist principles supporting public welfare work include Buddhist Conduct (Buddhacarita), Perfection of Giving (Dana Paramita), Bases of Social Solidarity (Sangahavatthu), and Noble Friendship (Kalyanamitta Dhamma). These principles provide a systematic framework for the Sangha's relief efforts, ensuring social impact and fostering harmony within communities. The public welfare work of the Central Sangha is categorized into four aspects: 1) Assistance and relief, 2) Support and empowerment, 3) Participation in development, and 4) Network integration.

The study develops the "MAHATHERA MODEL" to represent the achievements of the Central Sangha's public welfare efforts. This model consists of nine key dimensions: Moral Foundation, Altruistic Service, Holistic Well-being, Adaptive Development, Transformative Engagement, Humanitarian Leadership, Empowering Communities, Resilient Network, and Authentic Wisdom.

This model provides a strategic framework for the Central Sangha to enhance the effectiveness of public welfare initiatives, ensuring alignment with societal needs and promoting sustainable development. It serves as a valuable guideline for Sangha members to strengthen their social engagement and establish a holistic welfare system based on Buddhist ethics.

Keywords: Achievement, Public Welfare, Central Sangha, MAHATHERA MODEL

กิตติกรรมประกาศ

ดุขฎิณิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะเมตตากรุณาและความอนุเคราะห์จากหลายท่านหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอน้อมกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อทุกท่าน พระธรรมวชิรจินดาภรณ์, รศ.ดร. อธิการบดี; พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระศรีวินายาภรณ์, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษา พระราชปัญญาวชิรากร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เลขาธิการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม และอาจารย์ประจำหลักสูตรทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำดุขฎิณิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

น้อมกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่เสียสละเวลาในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ตลอดถึงการให้คำปรึกษาแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่ง

น้อมกราบขอบพระคุณครูบาอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกรูปท่านที่เมตตากรุณาอนุเคราะห์เสียสละเวลาให้สัมภาษณ์ ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่ง และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมา

น้อมกราบขอบพระคุณ นางลักคณา สีนมา (มารดา) และญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา คุณค่า คุณประโยชน์ ความดีงามอันเกิดจากดุขฎิณิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา และครูบาอาจารย์ทุก ๆ ท่าน ผู้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยมาตราบนานเท่านาน และเพื่อเป็นการอุทิศแก่ พระเทพญาณโสภณ (วิชิน ปณญาชีโน) อดีตเจ้าอาวาสวัดราชบูรณะ และ พระกิตติมงคลวัฒน์ (สวัสดิ์ โสป่าโก) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบูรณะ ที่ล่วงลับไปแล้ว ขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปนาม หากงานวิจัยนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยกราบขออภัยไว้ ณ ที่นี้

พศิน สีนมา

สารบัญคําย่อ

ผู้วิจัยใช้พระไตรปิฎกและอรรถกถาในการวิจัยครั้งนี้ คือพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล (ชุด 91 เล่ม) มหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2557 คําย่อและคําเต็มชื่อของคัมภีร์ที่ใช้อ้างอิงในดัชนีฉบับนี้มีดังต่อไปนี้

คําย่อ		คําเต็ม
พระวินัยปิฎก		
วิ.ม.	วินัยปิฎก	มหาวคค
วิ.จ.	วินัยปิฎก	จุฬวคค
พระสุตตันตปิฎก		
ที.สี.	ทีฆนิกาย	สีลกขจรวคค
ที.ม.	ทีฆนิกาย	มหาวคค
ที.ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวคค
สํ.ส.	สํยัตตนิคาย	สคาถวคค
อง.เอก.	องคฺตตรนิกาย	เอกนิปาต
อง.จตุกก.	องคฺตตรนิกาย	จตุกกนิปาต
อง.สตตก.	องคฺตตรนิกาย	สตตกนิปาต
อง.อฎฐก.	องคฺตตรนิกาย	อฎฐกนิปาต
อง.นวก.	องคฺตตรนิกาย	นวกนิปาต
ขุ.อิตฺติ.	ขุทฺทกนิกาย	อิตฺติวตก
ขุ.ชา.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก
ขุ.จ.	ขุทฺทกนิกาย	จูฬนิตฺเทศ
ขุ.ป.	ขุทฺทกนิกาย	ปฎิสมภิทามคค
อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก		
ที.สี.อ.	ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี
อง.จตุกก.อ.	องคฺตตรนิกาย	มโนรณปุรณี
ขุ.ธ.อ.	ขุทฺทกนิกาย	ธัมมปัทฏฐกถา
ขุ.พุทธ.อ.	ขุทฺทกนิกาย	มจรฺตถวิลาสินี

ปกรณ์วิเสส

วิสุทธิ. วิสุทธิมคคปกรณ์

สำหรับตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อพระไตรปิฎกนั้น มี 3 ตอน คือ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ที.ปา.
16/204/91 หมายถึง ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ 16 ข้อที่ 204 หน้าที่ 91 เป็นต้น

หากเป็นตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่ออรรถกถา มีเลข 2 ตอน คือ เล่ม/หน้า เช่น ที.สี.อ. 11/172-
173 หมายถึง อรรถกถาทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี (อรรถกถาทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี) เล่มที่ 11 หน้า
172-173 เป็นต้น

และตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อของปกรณ์วิเสส มีเลข 2 ตอน คือ ข้อ/หน้า เช่น วิสุทธิ. 42/161-
162 หมายถึง วิสุทธิมคค ปกรณ์วิเสส ข้อที่ 42 หน้าที่ 161-162 เป็นต้น

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ช
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญค้าย่อ.....	ญ
สารบัญ.....	ฎ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ด
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหาในการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 ข้อตกลงการวิจัย.....	5
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
1.9 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	14
1.10 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	16
บทที่ 2 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์	
ของคณะสงฆ์หนกลาง.....	17
2.1 แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์.....	17
2.1.1 ความหมายสาธารณสงเคราะห์.....	23
2.1.2 ประเภทของงานสาธารณสงเคราะห์.....	25
2.1.3 องค์ประกอบของงานสาธารณสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนา.....	27
2.2 ตัวอย่างงานสาธารณสงเคราะห์ในสมัยพุทธกาล.....	28
2.2.1 พระอาพาธโรคท้องร่วง.....	29
2.2.2 การสร้างอุทยานเวฬุวันของพระเจ้าพิมพิสาร.....	30
2.2.3 อนาคตบัณฑิตคหบดีสร้างพระเชตวัน.....	32
2.3 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์.....	33
2.3.1 พุทธจริยา 3.....	33
2.3.2 ทานบารมี.....	35

2.3.3	สังคหวัตถุ 4.....	39
2.3.4	กัลยาณมิตรธรรม 7.....	42
2.4	แนวคิดทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน.....	45
2.4.1	ทฤษฎีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Tyler.....	45
2.4.2	ทฤษฎีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Cronbach.....	48
2.4.3	ทฤษฎีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Scriven.....	49
2.4.4	แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice).....	51
2.5	สรุป.....	57
บทที่ 3	งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง.....	58
3.1	แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย.....	58
3.1.1	แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม.....	58
3.1.2	แนวคิดสังคหฺรณะ : พุทธศาสนาเชิงรุก.....	62
3.1.3	แนวคิดบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์.....	64
3.1.4	แนวคิดสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ.....	65
3.1.5	แนวคิดพระพุทธานุศาสนากับการพัฒนาสังคม.....	66
3.2	ความสำคัญของงานด้านสาธารณสงเคราะห์.....	70
3.3	บทบาทงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์.....	72
3.3.1	บทบาทหน้าที่ตามกฎหมายคณะสงฆ์.....	72
3.3.2	การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์.....	113
3.3.3	ส่วนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์.....	114
3.3.4	ขอบข่ายงานสาธารณสงเคราะห์.....	119
3.3.5	งานอาสาสมัครสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย.....	123
3.4	หลักการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์.....	129
3.4.1	การสงเคราะห์ช่วยเหลือ.....	130
3.4.2	การสนับสนุนเกื้อกูล.....	131
3.4.3	การมีส่วนร่วมพัฒนา.....	132
3.4.4	การบูรณาการเครือข่าย.....	134
3.5	ข้อมูลเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์หนกกลาง.....	136
3.5.1	การปกครองคณะสงฆ์หนกกลาง.....	136
3.5.2	ภาคีเครือข่ายสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์หนกกลาง.....	141
3.5.3	พื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง.....	142
3.5.4	งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง.....	163
3.6	สรุป.....	175
บทที่ 4	รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์	
	หนกกลาง.....	176
4.1	บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง	

ด้วยหลักพุทธจริยา 3.....	176
4.2 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้วยหลักทานบารมี.....	186
4.3 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4.....	192
4.4 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7.....	199
4.5 แนวทางปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง.....	206
4.6 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสงเคราะห์ช่วยเหลือ.....	212
4.7 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสนับสนุนเกื้อกูล.....	218
4.8 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านมีส่วนร่วมพัฒนา.....	224
4.9 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านบูรณาการเครือข่าย.....	230
4.10 สรุป.....	237
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	239
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	239
5.1.1 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุข สงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง.....	239
5.1.2 งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง.....	240
5.1.3 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์หนกลาง.....	240
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	241
5.3 องค์ความรู้ใหม่.....	245
5.4 ข้อเสนอแนะ.....	247
5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	247
5.4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย.....	247
บรรณานุกรม.....	248
บุคลากร.....	255
ภาคผนวก.....	258
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	259
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	261

ภาคผนวก ค เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์.....	267
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์.....	269
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ.....	291
ภาคผนวก ฉ เอกสารตอบรับการตีพิมพ์บทความวิจัย.....	296
ประวัติผู้วิจัย.....	298

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 1.1 ตารางสรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	6
ตารางที่ 3.1 ตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์มหาเถรสมาคม.....	116
ตารางที่ 3.2 แนวทางการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในภาวะปกติ.....	117
ตารางที่ 3.3 แนวทางปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในภาวะวิกฤต	118
ตารางที่ 3.4 แนวทางปฏิบัติงานรวบรวมข้อมูลภาคีเครือข่าย.....	119
ตารางที่ 3.5 ขอบข่ายงานสาธารณสุขสงเคราะห์.....	121
ตารางที่ 3.6 ภาคีเครือข่ายสาธารณสุขสงเคราะห์คณะสงฆ์หนกลาง.....	142
ตารางที่ 3.7 พื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง.....	146

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการการวิจัย.....	16
ภาพที่ 2.1 กระบวนการดำเนินงาน Best Practice.....	56
ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ ปี 2566.....	82
ภาพที่ 3.2 ความสำคัญของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.).....	94
ภาพที่ 3.3 หลักการดำเนินงานสาธารณสุขเคราะห้.....	135
ภาพที่ 3.4 โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์.....	138
ภาพที่ 3.5 พื้นที่เขตปกครองคณะสงฆ์ระดับภาค คณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ.....	139
ภาพที่ 3.6 พื้นที่เขตปกครองคณะสงฆ์ระดับภาค คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย.....	140
ภาพที่ 3.7 งานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์.....	141
ภาพที่ 4.1 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์หนกกลาง ด้วยหลักพุทธจริยา3.....	185
ภาพที่ 4.2 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์หนกกลาง ด้วยหลักทานบารมี.....	192
ภาพที่ 4.3 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์หนกกลาง ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4.....	199
ภาพที่ 4.4 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์หนกกลาง ด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7.....	206
ภาพที่ 4.5 แนวทางปฏิบัติงานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์หนกกลาง.....	212
ภาพที่ 4.6 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์หนกกลาง ด้านสงเคราะห้ช่วยเหลือ.....	217
ภาพที่ 4.7 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์หนกกลาง ด้านสนับสนุนเกื้อกูล.....	223
ภาพที่ 4.8 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์หนกกลาง ด้านมีส่วนร่วมพัฒนา.....	229
ภาพที่ 4.9 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์หนกกลาง ด้านบูรณาการเครือขาย.....	236
ภาพที่ 4.10 สรุปรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขเคราะห้ของคณะสงฆ์หนกกลาง...	238
ภาพที่ 5.1 ภาพแสดงกรอบแนวคิดของ MAHATHERA MODEL.....	245

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานสาธารณสงเคราะห์ในสมัยพุทธกาลมีจุดกำเนิดขึ้นในตอนที่พระพุทธองค์ได้สละเพศชราวาส (ผู้ครองเรือน) และออกผนวชเพื่อหาแนวทางและวิธีการปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์จนกระทั่งตรัสรู้ในอรุณรุ่ง 4 และประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อแนวคิดของนักบวชนอกพระพุทธศาสนาให้เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิอีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาได้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์เป็นผู้ที่มีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาอันประกอบด้วย อรหัง เป็นผู้ไกลกิเลส เป็นผู้ไหว้คารวบูชา สมมาสมพุทโธ เป็นผู้รู้ชอบเอง วิชชาจรณสมปนโน เป็นผู้บริบูรณ์แล้วด้วยวิชาและจรณะ สุคโต เป็นผู้ไปดีแล้ว โลกวิทู เป็นผู้ทรงรู้โลก อนุตตโร บุริสทมมสารถิ เป็นผู้ฝึกบวชที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า สตถา เทวมนุสสานิ เป็นผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พุทโธ เป็นผู้เบิกบานแล้ว ภควา เป็นผู้จำแนกธรรม (พระศาสนาโคถก (จตตสลโล), 2564, หน้า 11) งานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนามีรากฐานมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าทรงสอนให้พระภิกษุและพุทธศาสนิกชนดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการเกื้อกูลสังคม สมดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสแก่พระสงฆ์ผู้ที่จะออกไปประกาศพระพุทธศาสนาว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (ที.ม. 13/51/51) ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำจิตวิญญาณที่ช่วยเหลือสังคมผ่านการเผยแผ่ธรรมะและการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน

ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 15 ตี 1 ได้มีการระบุให้ควบคุมและส่งเสริมการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ซึ่งในต่อมาในปัจจุบันได้มีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 โดยที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว สมควรปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการสถาปนาสมเด็จพะสังฆราช และการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพะสังฆราช การแต่งตั้งและถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุ อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถรสมาคม การปกครอง การสละสมณะเพศของคณะสงฆ์และสงฆ์อื่น วัด การดูแลรักษาวัด ทรัพย์สินของวัด และศาสนสมบัติกลาง ตลอดจนการปรับปรุงบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535, 2535) ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 22/2564 เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2564 เลขานุการมหาเถรสมาคมเสนอว่า ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 6/2559 เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559 และมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 7/2559 เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2559 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคมทั้ง 6 ฝ่าย ประกอบด้วย 1) ด้านปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านเผยแผ่ 5) ด้านสาธารณูปการ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ มหาเถรสมาคม มีสมเด็จพะมหาธีรจารย์ เป็นประธานกรรมการ พร้อมด้วยคณะกรรมการอีก 24 รูป/คน เพื่อให้การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาต่าง ๆ

เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เกิดสัมฤทธิผล ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมว่า ด้วยกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม (พระราชบัญญัติอาชีวศึกษา (ฉบับที่ ๖) ๒๕๖๗, หน้า ๑๗๙) เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ได้มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับ ปัญหาและความต้องการของประชาชนตั้งแต่การสงเคราะห์ผู้ประสบภัย การสนับสนุนการศึกษา ไป จนถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในชุมชน อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน คณะสงฆ์เผชิญกับความท้าทายหลาย ประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคม การลดลงของแรงศรัทธาต่อวัดและข้อจำกัด ด้านงบประมาณในการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ส่งผลให้ความต่อเนื่องและประสิทธิภาพของ การดำเนินงานในบางพื้นที่ลดลง

คณะสงฆ์ได้มีการแบ่งเขตพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์หนกลางออกเป็น ๖ ภาค และมีพื้นที่ใน ความรับผิดชอบครอบคลุม ๒๓ จังหวัด โดยมีลำดับการบังคับบัญชาตั้งแต่เจ้าคณะหนกลางถึงเจ้าอาวาส โดยงานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับที่จะต้องสนองนโยบายและ ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อเข้าไปให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนทั้งในยามปกติและยามวิกฤต ซึ่งอาจ กล่าวได้ว่าคณะสงฆ์หนกลางเป็นศูนย์กลางและเป็นต้นแบบของงานสาธารณสุขสงเคราะห์โดยมีแนวทาง สงเคราะห์ช่วยเหลือ สนับสนุนเกื้อกูล มีส่วนร่วมพัฒนา และบูรณาการเครือข่าย โดยมีการขับเคลื่อน งานสาธารณสุขสงเคราะห์ผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้ประพฤติดนให้ ดำรงอยู่ในศีลธรรม จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามด้วยหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีกินดี มีความสุขทางกายและมีความสุขทางใจ มี การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของผู้คนในสังคม ตลอดจนการสร้างความนิยมและจิตสำนึกที่เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว

งานสาธารณสุขสงเคราะห์วัดและพระสงฆ์ให้บริการตามความจำเป็นและความต้องการของ ประชาชน บทบาทนี้มีความชัดเจนมากในสังคมชนบทที่อยู่ห่างไกลไม่ได้รับบริการจากรัฐอย่างทั่วถึง เมื่อสังคมไทยเข้าสู่ยุคการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วง ทศวรรษ ๒๕๐๐ บทบาทงานสาธารณสุขสงเคราะห์ถูกสถาบันใหม่ ๆ เข้ามาทำหน้าที่แทน การพัฒนา ประเทศในยุคนี้เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม เกิดปัญหา ความยากจน เกิดความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ การแก่งแย่งทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่เสื่อมโทรมลงจนถึงช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ พระสงฆ์ส่วนหนึ่งได้ เริ่มต้นตัวต่อสถานการณ์ปัญหาความเดือดร้อนและปัญหาต่อพัฒนาของประชาชน จึงได้มีการ ปรับเปลี่ยนบทบาทบาทเชิงรุก โดยเริ่มเป็นฝ่ายออกไปหาประชาชน ไปร่วมพัฒนาและช่วยเหลือ ประชาชน โดยอาศัยกำลังของพระสงฆ์หรือโดยร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งในเมืองและชนบท (พินิจ ลากธนานนท์, ๒๕๖๒, หน้า ๔๒) จนกระทั่งราว ทศวรรษ ๒๕๓๐ ได้มีหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาส่งเสริมให้ชุมชนรวมตัวทำ กิจกรรมส่วนรวมภายใต้เจตนารมณ์ของการพัฒนาสังคมจนเกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เช่น กลุ่มออม ทรัพย์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงโค-กระบือ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยมีพระสงฆ์ เป็นผู้นำชุมชนและเป็นแกนนำชักจูงประชาชนมารวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาปากท้องของคนในชุมชน

ดังนั้นจึงควรมีการถอดบทเรียนในกิจกรรมหรือโครงการที่ประสบผลสำเร็จ หรือมักจะเรียก กันว่าเป็นการถอดบทเรียนวิธีปฏิบัติงานที่ดี (Best Practice) อันเป็นแนวคิดที่ก่อตัวจากทฤษฎีการ

เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง โดยจุดมุ่งหมายหลักคือเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง งานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธจึงมีความสำคัญเพราะเป็นแนวทางที่เน้นให้วัดเป็นที่พึ่งของสังคม เช่น สนับสนุนการให้บริการรักษาพยาบาล การใช้วัดเป็นที่พักอาศัย ที่พักพิง ที่สร้างอาชีพหรือรายได้โดย วัดและพระสงฆ์อาจดำเนินการในแนวทางบริหารจัดการตนเอง การเข้าไปสนับสนุน การเข้าไป แสวงหาการมีส่วนร่วมแบบภาคีเครือข่าย และการเข้าไปให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า (สายพิรุณ เพิ่มพูล, 2560, หน้า 71 อ้างถึงใน พระมวงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564) เป็นบทบาทที่ พระสงฆ์จะต้องดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตของกรอบแนวคิดพระพุทธศาสนาเพื่อ สังคม โดยใช้งานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ของประชาชน และส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนา

แม้ว่าจะมีการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์อย่างแพร่หลาย แต่ยังคงขาดแนวทางที่เป็น ระบบและสามารถใช้เป็นแบบแผนที่ชัดเจนได้ การศึกษานี้จึงมีความสำคัญในการพัฒนา “รูปแบบ ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง” ซึ่งเป็นการรวบรวมหลักพุทธ ธรรม แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศและรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมมาเป็นแนวทางสำหรับคณะสงฆ์ในการ พัฒนางานสาธารณสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การศึกษานี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของคณะสงฆ์ในบริบทของ สังคมปัจจุบันและนำเสนอแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถ ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของสังคม และ สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

1.2 ปัญหาในการวิจัย

- 1.2.1 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางเป็น อย่างไร
- 1.2.2 งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางเป็นอย่างไร
- 1.2.3 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางเป็นอย่างไร
- 1.2.4 การนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์หนกลางเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์หนกลาง
- 1.3.2 เพื่อศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง
- 1.3.3 เพื่อสร้างรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง
- 1.3.4 เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์หนกลาง”

1.4 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษารูปแบบผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง โดยมีขอบเขตการวิจัยที่ครอบคลุมด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เน้นศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง โดยมุ่งเน้นไปที่แนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนารวมถึงบทบาทของคณะสงฆ์ไทยในบริบทปัจจุบัน การศึกษานี้จะพิจารณาทั้งในมิติของหลักธรรม องค์กรและแนวทางการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง โดยไม่รวมถึงคณะสงฆ์ภาคอื่นของประเทศไทย

1.4.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

การศึกษาอาศัยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยแหล่งข้อมูลที่ใช้แบ่งออกเป็น

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Resources) : เอกสารพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและปกรณ์วิเสส

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Resources) : บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลภาคสนาม : ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 รูป/คน ซึ่งแบ่งออกเป็น

1. พระสังฆาธิการ คณะทำงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ จำนวน 11 รูป/คน

2. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 10 รูป/คน

1.4.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับงานวิจัยนี้ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านต่างๆ จำนวน 21 รูป/คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการ คณะทำงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ จำนวน 11 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 พระสังฆาธิการ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 10 รูป/คน

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยนี้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางในช่วงระยะเวลาปัจจุบัน โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ที่ดำเนินการระหว่างปี พ.ศ. 2566 – 2567

1.4.5 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

การศึกษานี้มุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติงานของคณะสงฆ์หนกลาง ซึ่งประกอบด้วย 23 จังหวัด ภายใต้การกำกับดูแลของคณะสงฆ์ในเขตการปกครองของมหาเถรสมาคม ทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุติ

1.5 ข้อตกลงการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร โดยใช้เครื่องมือ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตัวแปรจนได้รับคำตอบตามวัตถุประสงค์ วิธีวิเคราะห์ที่ใช้วิเคราะห์เนื้อหา (Contents analysis) และการวิเคราะห์อุปนัย (Induction) จนได้ข้อสรุปในการวิจัย แต่การได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นการได้ข้อมูลจากองค์ความรู้ที่ปรากฏเท่านั้น (Explicit Knowledge) ยังมีองค์ความรู้ที่ไม่ปรากฏ (Tacit Knowledge) ที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบร่วมด้วย การใช้องค์ความรู้ที่ไม่ปรากฏอันได้มาจากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบการสรุปไปสู่เหตุผล ทำให้มีข้อบกพร่องน้อยที่สุดจนสรุปออกมาเป็นองค์ความรู้ของการวิจัยที่สมบูรณ์ การทำข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการเพิ่มเติมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาประกอบการวิเคราะห์เอกสารจึงเพิ่มน้ำหนักของการสรุปในงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสารด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ การศึกษาวิเคราะห์ เอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีหลักในการเก็บข้อมูล ซึ่งสามารถแบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1.6.1 การศึกษาด้านเอกสาร

1. คัดเลือกเอกสารโดยใช้หลักเกณฑ์ด้านความน่าเชื่อถือและความเกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย

เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) : พระไตรปิฎก อรรถกถา และปกรณ์วิเสส

เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) : วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความวิชาการ และ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. วิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และ การสังเคราะห์ข้อมูล (Data Synthesis)

1.6.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1. เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก

กลุ่มที่ 1 : พระสงฆ์ฆาติการ และคณะทำงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ จำนวน 11 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 : นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 10 รูป/คน

2. ใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายประสบการณ์และความคิดเห็นอย่างอิสระ

3. บันทึกข้อมูลโดยใช้ การถอดความ (Transcription) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

1.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

1. ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ถูกนำมาวิเคราะห์ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis)
2. จัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยใช้การเข้ารหัสข้อมูล (Coding) และการหาหัวข้อหลัก (Thematic Analysis)

1.6.4 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness of Data)

1. ใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) : เปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการอภิปรายกับผู้เชี่ยวชาญ
2. การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) : ส่งผลการสัมภาษณ์กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูล สำคัญตรวจสอบความถูกต้อง
3. การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) : ให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยพิจารณาวิเคราะห์และวิพากษ์ ผลการวิจัย

ตารางที่ 1.1 ตารางสรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ประเด็นที่ศึกษา	ขั้นตอน	แหล่งข้อมูล	การวิเคราะห์	ผลที่ได้
1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง	1. ศึกษาจากเอกสาร (Document Study) 2. ศึกษาการสัมภาษณ์ (Interview)	- คัมภีร์พระไตรปิฎก หนังสือ, บทความ และงานวิจัย - พระสังฆาธิการ และคณะทำงาน ด้านสาธารณ สงเคราะห์	การวิเคราะห์ Content Analysis)	- ทราบหลักพุทธ ธรรมที่ ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ การปฏิบัติงาน สาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ หนกลาง
2. เพื่อศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง	1. ศึกษาจากเอกสาร (Document Study) 2. ศึกษาการสัมภาษณ์ (Interview)	หนังสือ, บทความ และงานวิจัย - พระสังฆาธิการ นักวิชาการด้าน พระพุทธศาสนา	การวิเคราะห์ Content Analysis)	-ทราบงานสาธารณ สงเคราะห์ของ คณะสงฆ์หนกลาง
3. เพื่อสร้างรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง	วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	หนังสือ, บทความ และงานวิจัย	การวิเคราะห์ Content Analysis)	-ทราบรูปแบบ ผลสัมฤทธิ์ การปฏิบัติงาน สาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ หนกลาง

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

4. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง	นำเสนอผลการวิจัยต่อคณะกรรมการควบคุมคฤหัสถ์นิพนธ์	- อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้วิจัย	- ข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ไขงานวิจัย - รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
---	--	-------------------------------	---

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเอาเอกสารและงานวิจัยที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับงานวิจัยในเรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง” มาเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1.7.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2527, หน้า 194-195) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย” มีใจความว่า ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกัน ชีวิตสังคมเป็นข้อผูกพันและสำคัญเพียงไร จะเห็นได้ชัดเจนจากบทบัญญัติต่าง ๆ ในวินัยของสงฆ์ มีการอยู่ร่วมกันเป็นวัด การกำหนดเขตสีมาอุโบสถ การปวารณา การกรรลาภลิน พุทธบัญญัติที่ให้สงฆ์เป็นใหญ่ในกิจการต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่าสังฆกรรม มีการอุปสมบท การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ตลอดถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีการเคารพกันตามอาวุโส เป็นต้น ส่วนในด้านความสัมพันธ์กับคฤหัสถ์นั้น พระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตความเป็นอยู่ไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มแต่อาหารซึ่งพระสงฆ์เป็นอยู่ด้วยบิณฑบาตคืออาหารที่คฤหัสถ์ถวาย ตลอดถึงปัจจัย 4 อย่างอื่น ๆ และความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยคฤหัสถ์เป็นประจำ เป็นข้อบังคับอยู่ในตัวให้ชีวิตของพระสงฆ์ผูกพันอยู่กับสังคมของคฤหัสถ์ ความผูกพันนี้มีได้กำหนดแต่ในฝ่ายวินัยอย่างเดียวเท่านั้น แม้ในทางธรรม ก็มีพุทธพจน์ตรัสสอนและเตือนพระสงฆ์ให้ระลึกเสมอในภาวะนี้ เพื่อให้เกิดความสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่และความรู้สึกรับผิดชอบของตน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2547, หน้า 23-24) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “ธรรมมัญญูชีวิต” มีใจความว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการให้บริการสาธารณสุข หลักธรรมดังกล่าวคือ สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหลักการอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีเนื้อหา ดังนี้ (1) เมตตาทายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง (2) เมตตาวจีกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง (3) เมตตาโมกกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน (4) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วม ใช้สอยบริโภคทั่วกัน (5) สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ (6) ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็น เข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดมุ่งหมายสูงสุดอันเดียวกัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2549, หน้า 1-2) กล่าวไว้ ในหนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม” มีใจความว่า การพัฒนาคนในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ จะช่วยให้สังคมมีทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หรือเรียกง่าย ๆ ว่า พัฒนาให้เป็นนักผลิตซึ่งพร้อมที่จะสนองความต้องการของสังคม ส่วนการพัฒนาคนในฐานะผู้มีความเป็นมนุษย์ จะช่วยให้บุคคลมีคุณสมบัติพร้อมที่จะดำเนินชีวิตแห่งปัญญาเพื่อความดีงามหรือเรียกสั้น ๆ ว่า พัฒนาให้เป็นบัณฑิตผู้สามารถนำชีวิตและสังคมไปสู่สันติสุข การพัฒนาต่าง ๆ ในทางเศรษฐกิจและสังคมจะต้องยึดเอาการพัฒนาคนเป็นแกนกลางอันใด การพัฒนาคนในความหมายทุกอย่างก็จะต้องยึดเอาการพัฒนาคนในฐานะผู้มีความเป็นมนุษย์เป็นแกนกลางอันนั้น การพัฒนาสังคมตามหลักพระพุทธศาสนา ถือการพัฒนาคนเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสาระส่วนแก่นแท้ ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งขึ้นต่อสภาพแวดล้อมแห่งกาลเทศะของยุคสมัยก็ต้องตั้งอยู่บนฐานของความเป็นมนุษย์นั้นและนำหลักการทั่วไปที่ท่านแสดงไว้ไปประยุกต์ใช้ให้สนองความต้องการของยุคสมัยอย่างได้ผล

พินิจ ลากธนานนท์ (2520, หน้า 178) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท” มีใจความว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรม สังคมพัฒนาในชุมชนต่าง ๆ จำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้ (1) บทบาทผู้ส่งเสริมพัฒนา คือ พระสงฆ์พัฒนา ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยท่านเป็นผู้จัดทำทรัพยากรและบริหารโครงการด้วยตนเอง ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลย (2) บทบาทด้านผู้นำในการพัฒนา โดยพระสงฆ์เป็นผู้ติดต่อโครงการพัฒนามาดำเนินการชาวบ้านมีส่วนร่วม ปรึกษาบ้างแต่ส่วนใหญ่จะคล้อยตามความคิดเห็นของพระสงฆ์พัฒนาที่ชาวบ้านมักศรัทธามากกว่า (3) บทบาทผู้ประสานงาน โดยพระสงฆ์พยายามร่วมมือกับผู้นำชุมชนชักนำโครงการต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการพัฒนาในหมู่บ้านโดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ทั้งในการคิดโครงการ การปฏิบัติงานพัฒนาและร่วมรับผิดชอบติดตามผลการพัฒนาพระสงฆ์มีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงที่คอยแนะนำให้คำปรึกษาและประสานการสนับสนุนจากภายนอก (4) บทบาทเป็นพี่เลี้ยง สนับสนุนการพัฒนาในหมู่บ้านโดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ทั้งในการคิดโครงการ การปฏิบัติงานพัฒนาและร่วมรับผิดชอบติดตามผลการพัฒนาพระสงฆ์พัฒนามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงที่คอยแนะนำให้คำปรึกษา และประสานการสนับสนุนจากภายนอก

จันทน์ ทองประเสริฐ (2539, หน้า 103) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง” มีใจความว่า อาหารเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตถ้าขาดอาหารไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เรื่องอาหารมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความสุขหรือความทุกข์ของคนในสังคม トラบใดที่ท้องของประชาชนยังว่างอยู่หรือยังหิวโหยอยู่ จะให้คนมีศีลธรรมเป็นไปไม่ได้ พระพุทธเจ้าไม่ได้เทศนาสอนแก่คนที่กำลังหิว เพราะคนที่กำลังหิวนั้นสมาธิไม่มี แต่ก็ไม่ได้กินอาหารอย่างฟุ่มเฟือยทรงสอนให้พิจารณาอาหารก่อนฉัน ว่าอาหารที่ฉันไปนั้นไม่ใช่เพื่อความมัวเมา ไม่ใช่เพื่อเล่น แต่เพื่อยังชีวิตให้เป็นไปที่ได้ทำประโยชน์แก่สังคมต่อไป

วีราภรณ์ ประสพรัตนสุข และคณะ (2557, หน้า 18-19) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “สังฆะเพื่อสังคม บทเรียนบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพชุมชนและสังคม” มีใจความว่า บทบาทของพระสงฆ์ในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ เรายังเห็นได้ชัดเจนว่าพระสงฆ์ที่มีบารมี มีเอกภาพมาก ๆ ท่านไม่ได้เก็บไว้เพียงตัวท่านเอง หากแต่ได้ช่วยสร้างโรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ อนามัยตำบล ศาลาที่-

ประชุม ที่พักริมทาง ทำบ่อน้ำทำสะพาน ฯลฯ หากมองลึกลงไปถึงการพัฒนาในด้านจิตใจ พระสงฆ์ได้พัฒนาจิตใจของคนในชุมชน จากคนที่ติดยาเสพติดให้เลิก จากที่เคยติดเหล้าให้เลิกเหล้า จากที่เคยติดการพนันให้เลิกจากการพนัน จากที่เคยลุ่มหลงในไสยศาสตร์ที่เคยมกมายให้รู้ใช้สติปัญญา จากความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) ให้มีความเห็นถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) พระสงฆ์พัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้ขยันหมั่นเพียรในการทำมาหาเลี้ยงชีพ สอนให้ขยันเก็บออม ประหยัดใช้จ่ายอย่างรู้คุณค่า ไม่ฟุ่มเฟือย หรุกรา หลงตามค่านิยมที่ผิด ๆ (ค่านิยมที่ไม่น่านิยม) สอนให้คนที่อยู่ในสังคม เช่น สอนให้รู้จักเลือกคบคนโดยให้เลือกคบกับบัณฑิตให้หลีกเลี่ยงจากคนพาล และสอนให้วางตนให้เหมาะกับภาวะแห่งตน รู้จักฐานะของตน

อุดมพร ชื่นไพบูลย์ (2563, หน้า 112) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “สังคมสงเคราะห์แนวพุทธ” มีใจความว่า การสงเคราะห์ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นการผูกใจ บุคคล กลุ่ม ชุมชน สังคมไว้ด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งด้านจิตใจและด้านวัตถุ เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล ให้บุคคล กลุ่ม ชุมชน สังคมมีความสุข ตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูงสุดหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง การสงเคราะห์ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามี 2 ประเภท คือ อามิสทาน การให้ด้วยวัตถุ ซึ่งเป็นการสงเคราะห์เฉพาะหน้า ธรรมทาน การให้เป็นธรรมทาน ให้ความรู้ ให้การศึกษาแนะนำ ซึ่งเป็นการสงเคราะห์ในระยะยาว ให้ผู้รับการสงเคราะห์สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยปฏิบัติตามหลัก โอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งประกอบด้วยมีขันติ มุ่งนิพพาน ไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำบาปทั้งสิ้น ยังกุศลให้ถึงพร้อม ทำจิตของตนให้ผ่องใส ไม่กล่าวร้าย ไม่ทำร้าย มีความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ รู้จักประมาณในการบริโภค อยู่ในที่สงัด ประกอบความเพียรในอธิจิต

สำราญ มีแจ้ง (2556, หน้า 157-158) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “การประเมินผลการปฏิบัติงานแนวใหม่ : ทฤษฎีและปฏิบัติ” มีใจความว่า การประเมินผลการปฏิบัติปฏิบัติงานแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบที่ยึดบุคคลเป็นหลัก (Individual Centered Approach : ICA) ในรูปแบบการประเมินปฏิบัติงานมีความเชื่อถือว่า คนจะทำงานได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนตัวบางอย่าง (Traits of Individual) และวิธีการทำงานตามรูปแบบนี้ผู้ประเมินจึงมุ่งวัดลักษณะส่วนตัวของบุคคล เช่น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การประยุกต์หรือการดัดแปลง การปรับตัว การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น วิธีการประเมินตามรูปแบบนี้เป็นที่นิยมประเมินกันในยุคเริ่มต้นต่อมา มีการศึกษาพบว่าไม่มีความเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างคุณภาพของลักษณะส่วนตัวกับผลการปฏิบัติงาน ทำให้การประเมินงานตามรูปแบบนี้ได้รับความนิยมน้อยลง และผลักดันให้เกิดรูปแบบใหม่ของการประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) รูปแบบที่ยึดงานเป็นหลัก (Job-centered Approach : JCA) ตามรูปแบบนี้ในการประเมินผลการทำงานของใครก็ตามให้พิจารณาจากงานที่กำลังทำอยู่ตามที่ได้รับคำตอบแทนในขณะนั้นว่าถูกต้องเหมาะสมเพียงใด ดังนั้น หน้าที่และความรับผิดชอบในงานที่กำหนดไว้ จึงเป็นเกณฑ์สำหรับการประเมินผลการทำงานของผู้ถูกประเมิน รูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ยึดงานเป็นหลักไม่ต้องการเปรียบเทียบกับคนอื่นหรือกลุ่มอื่น แม้จะทำงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันก็ตามการประเมินจะเน้นเงื่อนไขที่งานนั้นต้องการและการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานของผู้ถูกประเมินกับความรับผิดชอบหลักของเขา 3) รูปแบบที่ยึดผลงานหรือเป้าหมายเป็นหลัก (Objective centered Approach : OCA) รูปแบบนี้บ่งว่าเป็นรูปแบบการประเมินยุคใหม่ในรูปแบบนี้จะมีการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เหล่านี้จะกำหนดเฉพาะสำหรับตำแหน่งเป้าหมายหรือ

วัตถุประสงค์เหล่านี้จะกำหนดเป็นผลงานที่จะต้องทำให้บรรลุเป้าหมายภายในเวลาที่กำหนด ในการประเมินตามรูปแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากการบริหารโดยเป้าหมายหรือโดยวัตถุประสงค์ (MBO)

กรรณิการ์ นิยมศิลป์ และคณะ (2536, หน้า 55) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “การบริหารงานบุคคล” มีใจความว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานเป็นการพิจารณาคุณค่าของผลงานที่ได้รับ เป็นการเปรียบเทียบผลงานที่เกิดขึ้นกับความต้องการที่ตั้งไว้ เช่น องค์กรต้องการให้คนงานคนหนึ่งผลิตสินค้าได้ 10 ชิ้น ภายในหนึ่งชั่วโมง จำนวนสินค้า 10 ชิ้นภายในหนึ่งชั่วโมง จึงเป็นความต้องการที่องค์กรตั้งไว้ การประเมินในกรณีนี้คือการเปรียบเทียบว่าคนงานคนหนึ่งผลิตสินค้าหรือทำงานได้ภายในหนึ่งชั่วโมงมากกว่าหรือน้อยกว่า 10 ชิ้น ถ้าผลิตได้มากกว่าก็นับว่าผลงานดี แต่ถ้าผลิตได้น้อยกว่าก็เรียกว่าผลงานยังไม่ได้มาตรฐาน ตัวอย่างดังกล่าวนี้เป็นการประเมินผลงานโดยถือปริมาณงานหนึ่งเป็นหลัก แต่การประเมินผลงานไม่จำเป็นต้องถือปริมาณงานเป็นหลักเสมอไป อาจประเมินคุณภาพของงานหรือถือหลักทั้งปริมาณและคุณภาพของงานก็ได้ นอกจากนั้นการประเมินผลงานบางครั้งไม่อาจกำหนดคุณภาพและปริมาณที่วัดหรือนับได้ เช่น การวัดผลเกี่ยวกับการบริหารบุคคล เราไม่อาจวัดได้ว่านักบริหารคนนี้ปฏิบัติตัวให้ลูกน้องมีกำลังขวัญดีกี่กิโลเมตรหรือกี่ทาบ ในกรณี การประเมินผลก็ใช้ดุลยพินิจของผู้ประเมิน โดยกำหนดชั้นของผลงานเป็นตีเยี่ยม ดี พอใช้ ไม่ค่อยดี เป็นต้น

คณะทำงานการประเมินผลการปฏิบัติราชการ กองโรคไม่ติดต่อ (2565, หน้า 3) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “คู่มือการปฏิบัติงานการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการและพนักงานราชการ กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค” มีใจความว่า ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 1) งานตามยุทธศาสตร์ ได้แก่ตัวชี้วัดรับรองทุกระดับ (หน่วยงาน กรม กระทรวง) 2) งานตามภารกิจ ได้แก่ 2.1) งานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่ม กอง สถาบัน สำนัก กรม 2.2) ตัวชี้วัดที่ไม่ใช่ตัวชี้วัดรับรอง (ตัวชี้วัดจุดเน้น, ตัวชี้วัดยุทธศาสตร์) 2.3) งานที่ได้รับมอบหมาย โดยเป็น Focal Point และเขียนเป็นโครงการ (โครงการทั้งเงินในและเงินนอกงบประมาณ) 3) งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ 3.1) งานที่หัวหน้ามอบหมายให้เป็นคณะทำงานภายใน เช่น งานติดตาม PMS, PMQA ของกลุ่มงาน เป็นต้น 3.2) งานที่ได้รับมอบหมายให้ร่วมดำเนินการกับหน่วยงานภายนอกโดยไม่ได้เขียนเป็นโครงการ เช่น คณะทำงานบูรณาการป้องกันควบคุมโรคในเรือนจำ เป็นต้น 3.3) งานประจำของกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย เช่น งานติดตามประเมินผลการดำเนินงานและงบประมาณของแผนงาน/โครงการ, งานคณะทำงาน HWP/Happy Organization, งานคณะทำงานคุณธรรมจริยธรรมฯ เป็นต้น

1.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูใบฎีกาสมพล อาสโภ (แยมชุ่ม) (2557, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนทัศน์วิถีพุทธ” ผลการศึกษาพบว่า งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนทัศน์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ภาค 15 นั้นเน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติงานออกมาแล้วเป็นสาธารณประโยชน์จริงอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญต้องประยุกต์หลักพุทธธรรมอันเหมาะสมมีหลักไตรสิกขา หลักพรหมวิหารธรรม และหลักสังคหวัตถุธรรม ฯลฯ มาใช้ในการปฏิบัติงานทั้งระบบอย่างเหมาะสมตึงาม โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักๆ ให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนินการเน้นหลักให้คณะสงฆ์ได้ทำงานช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ การปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ภาค 15 จึงต้อง

เน้นหนักไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการที่คณะสงฆ์ต้องให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคมยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วยที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมาย ภาวะเปียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งทางกาย วาจา และจิตใจอันจะนำความสุขความเจริญมาสู่วัดและชุมชนสังคมและประเทศชาติ โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญและเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาจิตใจ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมก็จะส่งผลให้ก่อเกิดความสุข สงบ สว่าง เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติโพล (รอดทะยอย) (2560, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา มีดังนี้ 1) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล มีจุดแข็งคือ วัดมีสถานที่รองรับการดำเนินงาน พระสังฆาธิการในพื้นที่เป็นผู้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างแท้จริงและคณะสงฆ์มีนโยบายส่งเสริมการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ มีจุดอ่อนคือกิจการบางประเภทขาดงบประมาณสำหรับดำเนินการโดยต่อเนื่อง มีโอกาสคือพุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนการดำเนินกิจการของวัด และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่ในขอบเขตที่กระทำได้ และมีอุปสรรคคือสื่อมวลชนไม่ช่วยเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสงเคราะห์เท่าที่ควร 2) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ มีจุดแข็ง คือ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและพระสังฆาธิการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในชุมชน มีจุดอ่อนคือขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานรัฐหรือเอกชน มีโอกาสคือกระแสนิยมแนวคิดจิตสาธารณะของคนในสังคม และมีอุปสรรคคือวัดหรือคณะสงฆ์มีส่วนร่วมจำกัดอยู่ในขอบเขตของผู้ให้การสนับสนุน 3) ด้านการเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ มีจุดแข็งคือ พระสังฆาธิการเป็นผู้นำที่ดี มีจุดอ่อนคือ ขาดการปลูกฝังเรื่องการดูแลรักษาสถานที่ที่เป็นสาธารณสมบัติแก่ประชาชน มีโอกาสคือพุทธศาสนิกชนบริจาคเงินในการจัดสร้างสาธารณสมบัติที่ฝ่ายสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ และมีอุปสรรคคือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบุกรุกพื้นที่ที่เป็นสาธารณสมบัติเพื่อแสวงหาประโยชน์ และ 4) ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ มีจุดแข็งคือ พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับคนทุกเพศทุกวัย และพื้นที่ของวัดเป็นเขตอภัยทาน มีจุดอ่อนคือคณะสงฆ์ไม่มีหน่วยงานถาวรรองรับกรณีสงเคราะห์ประชาชนในภาวะประสบภัยพิบัติ มีโอกาสคือธรรมะเป็นที่ต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน และมีอุปสรรคคือกฎหมายมิได้เอื้อให้สงเคราะห์สัตว์ได้ทุกประเภท

พระศรีสังฆญาณมณี (สุมินทร์ ยติโกโร) (2561, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ” ผลการศึกษาพบว่า แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิควรปรับเชิงรุกให้มากขึ้นโดยเฉพาะด้านศาสนศึกษา และด้านศึกษาสงเคราะห์ ศาสน-ศึกษา ควรให้ความสำคัญ เอาใจใส่ สร้างแรงจูงใจในการเรียนบาลี ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อนำไปประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี ศึกษาสงเคราะห์ควรมีหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล คือ สังคหวัตถุ 4 เพื่อทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์มีประสิทธิภาพมากที่สุด ส่วนการปกครองต้องยึดแนวทางปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหลักพร้อม

กฎระเบียบ พระราชบัญญัติ กฎหมายบ้านเมือง การรับคนเข้ามาบวชต้องมีการคัดกรองความเหมาะสมไม่ให้เกิดความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา มีการวางแผน เรียนรู้ด้วยสื่อที่หลากหลาย มีความทันสมัย ต้องมีการฝึกอบรมวิทยากรทุก ๆ ปี สาธารณูปการมีการปรับปรุงบูรณะซ่อมแซมอย่างต่อเนื่องปรับปรุงภูมิทัศน์ในบริเวณวัดให้มีความร่มรื่นสุขสงบ เย็นสะอาด การสาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน อย่างเต็มความสามารถ

พระมหาจรัญ ฐิริโกวิท (พรมเลิศ) (2562, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการศึกษาพบว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดำเนินงานช่วยเหลือสังคมทั้งทางจิตใจและวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีหลักสาราณียธรรมเข้ามาบูรณาการ เป็นการสงเคราะห์ที่ให้ความช่วยเหลือต่อสาธารณชนอันแสดงให้เห็นถึงอริยาศยมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน

พระราชวัลภาจารย์ (ดาวเรือง อาจารย์คุณ) (2564, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสงเคราะห์ประชาชนตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการสงเคราะห์ประชาชนตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี เป็นรูปแบบของการบูรณาการองค์ประกอบของปัจจัยสำคัญทั้ง 4 ประการ คือ การบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ ด้วยความร่วมมือของเครือข่าย 3 ประสาน ในการให้การสงเคราะห์ประชาชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยที่การประสานความร่วมมือและให้การสงเคราะห์ประชาชนอยู่บนพื้นฐานของหลักสังคหัตถุธรรม มีกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ (1) การสงเคราะห์ช่วยเหลืออุปกรณ์ยังชีพ และสร้างขวัญกำลังใจเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการ ทูพพลภาพ เวชภัณฑ์ อาหาร และโภชนาการ สุขภาพร่างกาย ที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัยต่อชีวิต เครื่องใช้ในชีวิตร และ การช่วยเหลือด้วยเงิน นำธรรมะไปบรรเทาทุกข์ และแก้ปัญหาทางใจ (2) จัดฝึกอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพจิตใจ เสริมสร้างปัญญา พัฒนาสัมมาทิฐิสำหรับประชาชนทั่วไป สร้างเสริมความสามัคคีโดยอาศัยวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้วัดเป็นเสมือนศูนย์เยี่ยวยาวจิตใจแก่ผู้ประสบภัยธรรมชาติหรือภัยพิบัติต่าง ๆ (3) การจัดวัดเป็นศูนย์การเรียนรู้และฝึกสัมมาชีพโดยสอนหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตควบคู่กันไป

พระใบฎีกาสมคิด นาสีโล (สุนิล) (2564, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการงานสงเคราะห์ประชาชนตามหลักสังคหัตถุธรรมเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร” ผลการศึกษาพบว่า ทาน การปรับความเข้าใจของบุคลากรเสมอเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันซึ่งจะทำให้การทำงานดำเนินไปด้วยความราบรื่นและเกิดผลสำเร็จแก่ประชาชนโดยรวม มีการเสียสละแบ่งปันซึ่งกันและกันจึงทำให้บุคลากรในองค์กรมีความเป็นกันเองในการทำงานไม่ถือตัวต่อเพื่อนร่วมงาน และไม่ว่าจะส่งผลกระทบต่อไหนถ้ามีการเสียสละและแบ่งปันซึ่งกันและกัน พยายามจากบุคลากรในองค์กรมีการใช้วาจาที่สุภาพเรียบร้อยเคารพต่อผู้ใหญ่ พุดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีเหตุผล ซึ่งพบว่าบุคลากรในองค์กรมีการใช้วาจาที่สุภาพเรียบร้อยต่อผู้ใหญ่ และมีการทักทายด้วยคำไพเราะอ่อนหวาน และเมื่อเพื่อนร่วมงานไม่เข้าใจก็มีการชี้แจงด้วยถ้อยคำที่มีความสุภาพซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจให้คนอื่นอยากทำงาน อุตถจริยา จัดให้บุคลากรได้ออกบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ภายนอก สำหรับการช่วยเหลือประชาชนแม้บางครั้งอาจทำได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร แต่หากทำด้วยความเต็มใจประชาชนก็จะเกิดความรักที่ดีต่อองค์กรและควรที่จะจัดให้บุคลากรขององค์กรได้ออกบำเพ็ญ

ประโยชน์นอกสถานที่เพื่อให้ได้ปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากร สمانัตตดา ปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบขององค์กรอย่างเคร่งครัดซึ่งเห็นได้ว่าบุคลากรขององค์กรปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบขององค์กรอย่างเคร่งครัด ซึ่งการปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลายก็จะได้รับการยอมรับจากผู้อื่นและสำหรับการทำงานขององค์กรถือว่าเป็นครอบครัวใหญ่

พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี) (2564, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบและเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกในสังคมไทย” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกด้วยจิตอาสา หมายถึงรูปแบบที่พระสงฆ์นักเผยแผ่ทั่วไป มองเห็นภารกิจ เป้าหมาย กิจกรรม และประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ราษฎรบนพื้นที่สูงเกิดมีจิตใจความเอื้อเฟื้อ เสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาช่วยเหลือผู้อื่น สังคม ให้เกิดประโยชน์และความสุขมากขึ้น จึงมีจิตอาสาสมัครเป็นพระธรรมจาริกหรือร่วมกับคณะพระธรรมจาริกออกเยี่ยมให้กำลังใจ และสาธารณสงเคราะห์แก่ราษฎรบนพื้นที่สูง หรือเข้าไปอยู่ในพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาในหลายพื้นที่ เช่น คณะสงฆ์ในพื้นที่ คณะสงฆ์หนใต้ได้ออกตรวจเยี่ยมให้กำลังใจถวายปัจจัยสี่แก่พระธรรมจาริก และเยี่ยมแจกเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ชาวบ้านราษฎรบนพื้นที่สูงในชุมชนต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี เกิดเป็นเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเกิดความเลื่อมใสแก่ราษฎรบนพื้นที่สูง

พระอธิการโสภณ ปิยะมโฆ (กิ่งแก้ว) (2565, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามหลักจิตอาสา สังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ” ผลการศึกษาพบว่า ผลการพัฒนาในรูปแบบการบริหารโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามหลักจิตอาสา สังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย 1) ชื่อรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) หลักการแนวคิด (รูปแบบ) 4) เนื้อหา โดยองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1. ด้านการขยายผลและการพัฒนาเครือข่ายชุมชนคุณธรรมตามหลักจิตอาสา คือ มีการพัฒนาสมรรถนะการบริหารจัดการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมผ่านสื่อสาธารณะ 2. ด้านการสร้างค่านิยมและจิตสำนึกคุณธรรมจริยธรรมภายใต้หลักธรรมทางศาสนาตามหลักจิตอาสา คือ มีการจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเข้าวัดวันพระรักษาศีล 5 พัฒนาคุณภาพชีวิตมีจิตใจเมตตาเป็นเพื่อนร่วมคิดร่วมปรึกษา 3. ด้านการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ มีการจัดประชุมหรือจัดวิทยากรมาบรรยายกิจกรรมให้ความรู้เรื่องความพออยู่พอกินและพอเพียงแก่คนในชุมชน จัดศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาหรือวัด/ศาสนสถาน 4. ด้านการนำทุนทางวัฒนธรรมเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนตามหลักจิตอาสา คือ มีการส่งเสริมให้คนในชุมชนรวมกลุ่มทำโฮมสเตย์ วิถีชุมชนรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน ผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมตามศักยภาพของชุมชน 5. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

พระครูสุทิวรญาณ (ภักดี เขมธโร) (2565, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ด้านโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ด้านธนาคารโค-กระบือ มีกระบวนการสร้างจิตอาสา สร้างความสามัคคี ทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นศูนย์รวมจิตใจ ด้านทำ สมาชิกร่วมกันปฏิบัติตามขั้นตอนผลักดันให้ระบบอินทรีย์แบบครบวงจรทำให้เป็นโคก หนอง นา โมเดล ด้านทุนสมาชิกมีการบริหารจัดการลูกวัว

ตัวแรก จัดทำทะเบียนประวัติ มีความยุติธรรมในการจัดสรร ด้านทนสมาชิกความฝักใฝ่ต่อการเลี้ยง พยายามจัดการสถานที่ จัดเตรียมแหล่งอาหารให้เพียงพอ ฟังพอใจต่อการเลี้ยง และด้านเทคโนโลยี สมาชิกใช้อุปกรณ์สื่อสารเพื่อความรวดเร็วในการบริหาร รายงานความก้าวหน้า ใช้เพื่อการตลาดและ ประชาสัมพันธ์

พระมหาพรหม กิตติธรรมเมธี (กิตติวัฒนวรานนท์) (2565, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทางด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการใน จังหวัดสระแก้ว” ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านการบริหารภารกิจอย่างเป็นรูปธรรม มีการตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย 2) ด้านส่งเสริมพระสงฆ์พัฒนา มีการอบรมหลักสูตรสาธารณสุขสงเคราะห์ พระสงฆ์เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือ 3) ด้านกองทุนสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์สิ่งที่เป็นแก่ผู้ประสบภัย

สรุปได้ว่า จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการสนับสนุนในการทำคุณิ นิพนธ์ในครั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์หนกลาง จะเห็นได้ว่าผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เป็นสิ่งที่ ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดทำกิจกรรมหรือโครงการเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความ เดือดร้อนในระดับบุคคล ชุมชน สังคม อีกทั้งเป็นตัวอย่างและแนวทางที่จะนำไปพัฒนางานสาธารณสุข สงเคราะห์เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาในประเด็น เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง” ต่อไป

1.8 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.8.1 ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์หนกลาง

1.8.2 ทำให้ทราบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

1.8.3 ทำให้ทราบรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

1.8.4 สามารถนำเสนอองค์ความรู้เรื่อง รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์หนกลาง

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน หมายถึง ระดับของความสำเร็จในการดำเนินงานสาธารณสุข สงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ซึ่งสามารถวัดได้จาก ผลลัพธ์ของโครงการที่ดำเนินการ ผลกระทบที่ เกิดขึ้นต่อสังคม และการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยเกณฑ์การประเมินที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด Best Practice และ Buddhist Ethics

สาธารณสุขสงเคราะห์ หมายถึง กิจกรรมที่คณะสงฆ์ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือสังคมที่ได้รับภัย พิบัติทางธรรมชาติหรือภัยที่เกิดขึ้นจากมนุษย์โดยตรง เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย มรณภัย ครอบคลุมทั้งการช่วยเหลือด้านวัตถุ การให้คำแนะนำทางจิตใจ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของ ประชาชน

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักพุทธธรรมที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ 1) พุทธจริยา 2) ทานบารมี 3) สังคหวัตถุ 4) กัลยาณมิตรธรรม 7

คณะสงฆ์หนกลาง หมายถึง กลุ่มพระสงฆ์ที่อยู่ภายใต้เขตการปกครองของมหาเถรสมาคมในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการวัดและดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย ภาคที่ 1 ภาคที่ 2 ภาคที่ 3 ภาคที่ 13 ภาคที่ 14 ภาคที่ 15

MAHATHERA MODEL หมายถึง รูปแบบการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางที่พัฒนาจากการศึกษานี้ โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่

การสงเคราะห์ช่วยเหลือ (Relief Assistance) : การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติและปัญหาสังคม

การสนับสนุนเกื้อกูล (Community Support) : การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

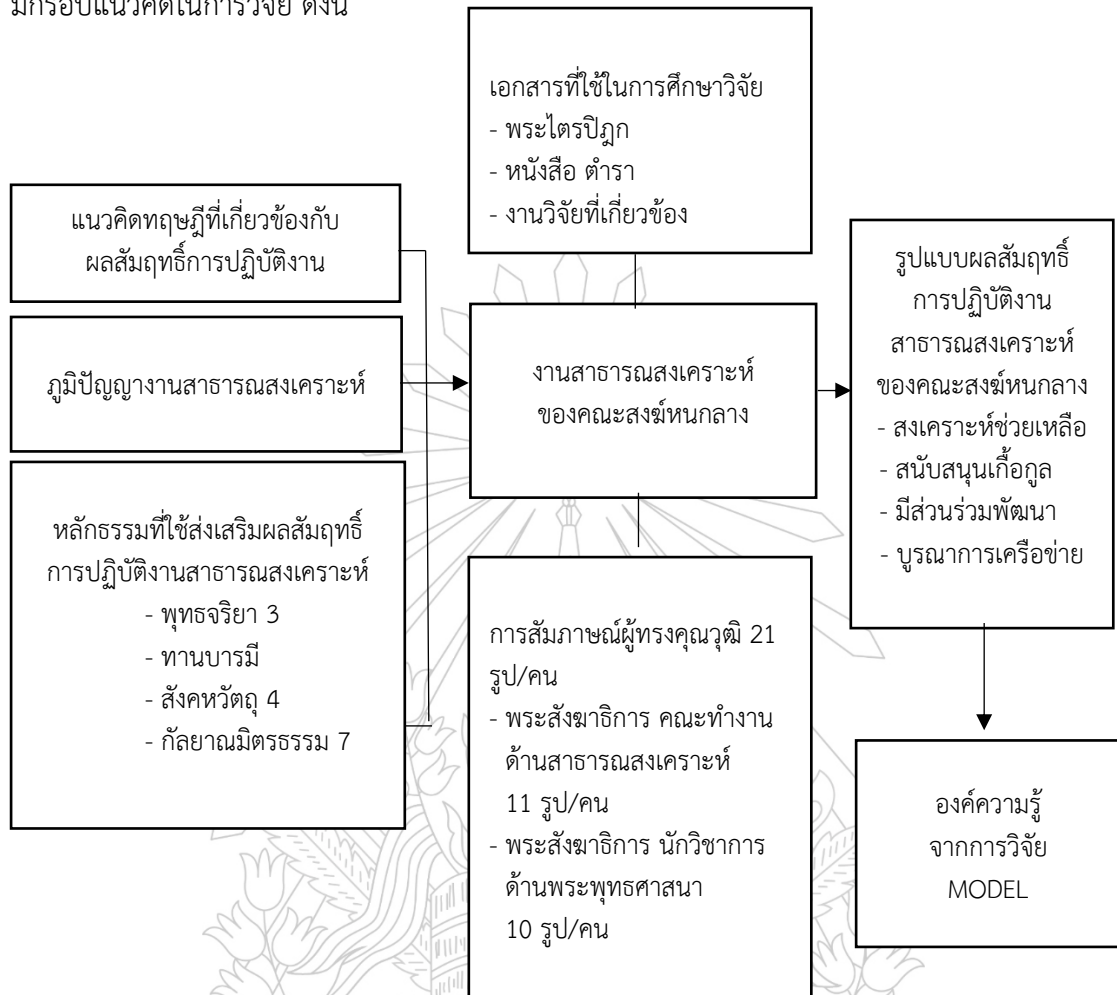
การมีส่วนร่วมพัฒนา (Participatory Development) : การบูรณาการพระสงฆ์กับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

การบูรณาการเครือข่าย (Network Integration) : การสร้างความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์และหน่วยงานภายนอกเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

1.10 กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง” มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์หนกลาง

การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ การจัดทำโครงการและกิจกรรมถ้าหากมีการวางแผนและประเมินการใช้ทรัพยากร งบประมาณ และศักยภาพของบุคคลที่ปฏิบัติงาน ย่อมจะทำให้องค์กรและผู้บริหารสามารถวางแผนในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงการทำงานและพัฒนาการให้บริการ อีกทั้งเป็นการกำหนดทิศทางและเป้าหมายขององค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานและทฤษฎีงานสาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์
- 2.2 ตัวอย่างงานสาธารณสงเคราะห์ในสมัยพุทธกาล
- 2.3 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์
- 2.4 แนวคิด ทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน
- 2.5 สรุป

2.1 แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์

งานสาธารณสงเคราะห์เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ความช่วยเหลือและพัฒนาสังคมในระดับบุคคล กลุ่มชน และชุมชน โดยมีการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น งานสาธารณสงเคราะห์จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงองค์กรหรือหน่วยงานใด ซึ่งเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลของพระที่มีต่อคฤหัสถ์และเป็นพันธกิจสำคัญของคณะสงฆ์ที่ทำหน้าที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมควบคู่ไปกับการเผยแผ่พระธรรมคำสอน มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์ตะวันตกเป็นแนวทางที่จะช่วยให้สังคมมีการพัฒนาและเติบโตอย่างยั่งยืน โดยภาคตะวันตกมีหลายประเทศที่เผชิญกับความยากลำบากและอุปสรรคต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยมีเป้าหมายการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความเสมอภาค ความเท่าเทียมและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน โดยได้นิยามความหมายแนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์ตะวันตก มีดังนี้

แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์ตะวันตก

Richmond (1992) อ้างถึงใน วันทนีย์ วาสิกะสิน และคณะ (2538, หน้า 35) ได้กล่าวว่า สาธารณสงเคราะห์หมายถึง กระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล โดยการปรับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยกัน และระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม

เฮเลน ไอ คล๊าค (Helen I Clarke, 1947, p.16) ได้กล่าวว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นรูปแบบหนึ่งของการบริการวิชาชีพซึ่งประกอบด้วยความรู้และทักษะ (Knowledge and skill) ในอันที่จะช่วยเหลือปัจเจกชน (Individual) ให้มีความพึงพอใจตามความต้องการทางสังคมของเขาทั้งยังเป็นการจัดตั้งเป้าสิ่งที่เป็นอุปสรรคของมวลชน และช่วยให้เขาสามารถทำงานใด ๆ สำเร็จลุล่วงลงด้วยดีที่สุด

ที เบรนแนน (T. Brennan, 1966, pp.14-15) ได้กล่าวว่า งานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นทั้งวิชาชีพ ทั้งความรู้และวิชาการที่นำเอาทฤษฎีและวิทยาการสาขาต่าง ๆ มาใช้ปฏิบัติ เช่น วิชาการด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยาและอื่น ๆ

อาร์เธอร์ อี ฟิงค์ (Authur E. Fink, 1974, p.3) ได้กล่าวว่าสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นทั้งศาสตร์เป็นทั้งศิลป์ของการจัดหาบริการเพื่อช่วยส่งเสริมความสามารถภายในส่วนบุคคลและหน้าที่ทางสังคม (Social Functioning) ของบุคคลซึ่งใช้กับบุคคลแต่ละคนหรือเป็นกลุ่มก็ได้ คำว่า ศิลป์ (Art) หมายถึงความเหมาะสมกลมกลืนเข้ากันได้ ส่วน ศาสตร์ (Science) หมายถึง รู้หรือความรู้

โซเฟีย ที บิวทริม (Zofia T. Butrym, 1976, p.1) ได้กล่าวว่าสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นวิชาชีพของการให้ความช่วยเหลือโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของมนุษย์

สรุปว่า แนวคิดงานสังคมสงเคราะห์ตะวันตกเป็นการให้ความช่วยเหลือมนุษย์ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ โดยใช้ศาสตร์และศิลป์ของวิทยาการต่าง ๆ มาใช้ เช่น สังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ จิตวิทยา ฯลฯ ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดคำสอนทางศาสนาเรื่องการเสียสละและการอุทิศตนตั้งปรัชญางานสังคมสงเคราะห์ว่า Help them to help them selves ช่วยเหลือเขาเพื่อให้เขาช่วยเหลือตนเองได้

แนวคิงานสาธารณสุขสงเคราะห์ไทย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีส่งผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโอกาสในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการของประชาชน การพัฒนาสังคมจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในทุกด้านของสังคมไทยในระยะยาวมีนักวิชาการได้นิยามความหมายงานสาธารณสุขสงเคราะห์ไทยดังนี้

ทัศนีย์ ลักษณ์ภักขินชัช (2542, หน้า 5) ได้กล่าวว่า สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การจัดให้มีมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มหรือทั้งชุมชน โดยใช้หลักทฤษฎีของการสังคมสงเคราะห์เป็นแนวปฏิบัติ กล่าวคือ ใช้หลักการ วิธีการ และกระบวนการของการสังคมสงเคราะห์ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่อยุ่ย่นสิ่งที่มีปัญหาต้องการแล้ว ถือว่าเป็นการให้บริการทางสังคมสงเคราะห์แล้ว

นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์ (2535, หน้า 1) ได้กล่าวว่า สาธารณสงเคราะห์ เป็นการดำเนินงานให้เกิดการบริหารที่ดีแก่มวลประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาความเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ และในที่สุดของการช่วยเหลือก็คือบุคคล กลุ่มประชาชน ที่ใช้บริการสังคมสงเคราะห์ได้มีโอกาสพบกับสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับสวัสดิภาพอย่างเพียงพอ แต่การช่วยเหลือเพื่อจะให้บรรลุถึงสวัสดิภาพของเขาทั้งหลายได้ต้องอาศัยกลไกสังคมสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ

รองศาสตราจารย์ นันทนีย์ ไชยสุต (2516, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของการสาธารณสุขสงเคราะห์ไว้ว่า หมายถึง การจัดให้มีมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็นรายบุคคลเป็นกลุ่มโดยใช้หลักทฤษฎีของการสังคมสงเคราะห์เป็นแนวปฏิบัติ ผู้ที่ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์หรือที่เรียกว่า “นักสังคมสงเคราะห์” จะต้องปฏิบัติงานนี้โดยใช้หลักวิชาชีพ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือใช้หลักการ วิธีการ และกระบวนการสังคมสงเคราะห์ไม่ใช่เพียงแค่อยุ่ย่นสิ่งที่มีปัญหาต้องการก็เป็นอันใช้ได้นับว่าได้ให้บริการสังคมสงเคราะห์แล้ว

ยุพา วงศ์ไชย (2534, หน้า 16) ได้ให้ความหมายของงานสังคมสงเคราะห์ไว้ว่า สาธารณสง-

เคราะห์ คือ ศาสตร์และศิลป์ของการจัดหาบริการ เพื่อส่งเสริมความสามารถของบุคคลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและดำรงชีพอยู่ได้อย่างเป็นสุข”

นิคม จันทรวินทร (2525, หน้า 1) ได้ให้ความหมายว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์คือกิจกรรมหรือวิธีการซึ่งรัฐบาลหรือองค์กรเอกชนจัดขึ้น เพื่อช่วยเหลือบุคคลหรือครอบครัว กลุ่มชน และชุมชนให้พ้นจากปัญหาความเดือดร้อนเพื่อที่จะสามารถมีชีวิตอยู่ด้วยความผาสุกและมั่นคง

คณะกรรมการพิจารณาโครงการประชุมการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ (2505, หน้า 1) ได้กล่าวว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์ หมายถึงการช่วยเหลือบุคคล ครอบครัว กลุ่มชนหรือชุมชน ซึ่งประสบปัญหาความเดือดร้อนทางกายหรือทางใจให้สามารถแก้ปัญหาเพื่อให้พ้นจากความเดือดร้อนและช่วยตนเองให้ดำรงชีพอยู่ด้วยผาสุกมั่นคง ทั้งนี้โดยมุ่งให้บุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนนั้นใช้กำลังกาย กำลังใจและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

พุทธทาสภิกขุ (2525, หน้า 14) ได้อธิบายความหมายเกี่ยวกับสาธารณสุขสงเคราะห์ไว้ว่าการแก้ปัญหาหรือการขจัดปัญหาทั้งในทางพระพุทธศาสนาและทางสังคมสงเคราะห์นั้นต้องเป็นการแก้ปัญหาที่ถูกจุดโดยทางพระพุทธศาสนา มองว่าปัญหาทางจิตมันสำคัญกว่าทางวัตถุก็เช่นเดียวกันงานสังคมสงเคราะห์ที่มีความเชื่อว่าบุคคลพร้อมที่จะแก้ปัญหานั้นจะต้องมีจิตใจมีความคิดที่จะยอมรับปัญหาของตนเองก่อนว่ามีปัญหาพร้อมที่จะแก้ไข ได้แบ่งปัญหาของคนออกเป็น 3 ส่วน คือ

ปัญหาส่วนแรก เป็นปัญหาเรื่องการไม่มีปัจจัยที่จำเป็นแก่ชีวิต เงินไม่มีกิน ไม่มีใช้ ไม่มีอนามัยที่ดี ไม่มีการศึกษา

ปัญหาส่วนที่สอง เป็นปัญหาเรื่องการทำให้มันมีขึ้นมา จะทำอะไรเป็นเรื่องของความยากลำบากที่ต้องชวนช่วย ถ้าชวนช่วยไม่ถูกกระทำในเรื่องของมิจฉาชีพก็จะมีโรคทุกข์เพิ่มมากขึ้น

ปัญหาส่วนที่สาม เป็นปัญหาเรื่องมีแล้ว แต่ไม่พอมีความกระวนกระวายเร่าร้อนตลอดเวลา มีแข่งขันกันความไม่พอยุ่ตลอดเวลา หากความสุขที่แท้จริงไม่ได้ก็จะเจ็บป่วยทางจิต เกิดโรคประสาทโรคจิตเพิ่มมากขึ้น มีความสมบูรณ์ทางร่างกาย แต่ขาดทางจิตใจเป็นวัตถุเพื่อ ดังนั้นปัญหาที่มีอยู่ทุกวันนี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาทางจิตใจเพราะถึงแม้ประเทศที่พัฒนาดีแล้วประชาชนยังไม่มีความสุขทางจิตใจ

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต)(2532, หน้า 69-73) ได้กล่าวว่า การสังคมสงเคราะห์มีที่มาจากศัพท์บาลี สังคห มีความหมายว่าประมวล รวบรวม จับมา รวมเข้าด้วยกัน ยึดเหนี่ยวจิตใจให้รวมกันเป็นหนึ่ง ผูกใจกันไว้ สังคห ที่แปลว่า ยึดเข้าไว้ด้วยกันนั้นหมายถึงยึดในแก่นามธรรมและยึดในแง่รูปธรรม ทางนามธรรม คือ ยึดเหนี่ยวผูกจิตใจให้รวมกันเป็นหนึ่ง รูปธรรมคือให้คนมารวมกันประสานเข้าด้วยกัน ดังนั้นความมุ่งหมายของสังคมสงเคราะห์จึงไม่ใช่เป็นเพียงเอาอะไรไปให้เขา ไม่ใช่เอาบริการไปให้ เอาทรัพย์สินเงินทองไปให้ แต่หมายถึงทำให้สังคมรวมใจกันผนึกยึดเหนี่ยวกันไว้ให้ได้ ถ้ามองในแง่หน้าที่ของเราจึงมิใช่เป็นเพียงเอาอะไรไปหยิบยื่นให้

สรุปว่า แนวคิดงานสาธารณสุขสงเคราะห์ไทยเป็นการให้ความช่วยเหลือบุคคล กลุ่มชน และชุมชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยใช้หลักการ วิธีการกระบวนการสังคมสงเคราะห์ และหลักพระพุทธศาสนาในการปฏิบัติงานโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน

ทฤษฎีงานสาธารณสุขสงเคราะห์

ทฤษฎีงานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการอธิบายถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ และสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม โดยทฤษฎีนั้นได้มีการเอาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น จิตวิทยา พฤติกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ ฯลฯ มาใช้ในการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์มีดังนี้

กลุ่มที่ 1 ทฤษฎีสำหรับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ที่มีจุดกำเนิดจากสาขาวิชาอื่น นอกวงการสังคมสงเคราะห์และนักสังคมสงเคราะห์ได้มีการนำมาใช้ในการทำงานสังคมสงเคราะห์ระดับต่าง ๆ โดยเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม สภาพปัญหา สถานการณ์ทางสังคมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีบุคลิกภาพ ทฤษฎีบทบาท เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ เป็นทฤษฎีที่มีจุดกำเนิดภายในแวดวงของการสังคมสงเคราะห์โดยตรง แม้ว่าจะมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีในกลุ่มแรกก็ตาม แต่ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ก็มีวิวัฒนาการในด้านเนื้อหาสาระและแนวความคิดที่เป็นของนักสังคมสงเคราะห์โดยตรง มีดังต่อไปนี้

1) กลุ่มทฤษฎีให้แนวคิดในการปฏิบัติงาน เป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวางได้แก่

ก. ทฤษฎีระบบ

นักวิชาการได้อธิบายทฤษฎีระบบว่าเป็นการอธิบายและทำนายพฤติกรรมของระบบที่มีความซับซ้อน โดยการศึกษาโครงสร้าง พฤติกรรม และประสิทธิภาพของระบบ นอกจากนี้ เรายังใช้ทฤษฎีระบบในการ ปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมทฤษฎีระบบในงานสังคมสงเคราะห์ แบ่งออกเป็น 5 ระบบด้วยกัน คือ

1. ระบบผู้ใช้บริการ (client system) ได้แก่บุคคลเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือดำเนินการให้ความช่วยเหลือ ป้องกัน แก้ไข พัฒนา หรือฟื้นฟูสภาพ อาจจะเป็นรายบุคคล กลุ่มหรือชุมชน

2. ระบบผู้ให้บริการ (change agent system) ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์และอาจรวมถึงวิชาชีพอื่น ๆ ในทีมงานดำเนินการให้ความช่วยเหลือ ป้องกัน แก้ไข พัฒนา หรือฟื้นฟูสภาพแก่ผู้ใช้บริการ

3. ระบบแห่งปัญหา (target system) คือระบบที่นักสังคมสงเคราะห์ต้องการเปลี่ยนแปลง เพราะถือว่าเป็นสาเหตุแห่งปัญหาของระบบผู้ใช้บริการ ทำให้ผู้ใช้บริการได้รับความเดือดร้อนมีผลต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ใช้บริการ ระบบแห่งปัญหามีได้หมายถึงเฉพาะตัวบุคคลเท่านั้นแต่อาจเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ดินฟ้าอากาศ สภาวะเศรษฐกิจ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุแห่งปัญหา

4. ระบบดำเนินการ (action system) หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ระบบผู้ให้บริการ ระบบผู้ใช้บริการ และระบบแห่งปัญหากระทำร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายซึ่งหมายถึงกระบวนการดำเนินงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องและทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนทั้งหมด

5. ระบบสภาวะแวดล้อม (supra system) หมายถึง สิ่งที่อยู่นอกเหนือจากระบบทั้งสี่ข้างต้น ระบบสภาวะแวดล้อมอาจกินความกว้างขวางตั้งแต่ สถาบันต่าง ๆ กลุ่มคนในสังคม สถานการณ์ทาง

เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ฯลฯ ระบบสถานะแวดล้อมมีผลกระทบต่อการทำงานสังคมสงเคราะห์ อาจจะเป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินงานหรืออาจช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานของนักสังคมสงเคราะห์บรรลุเป้าหมายก็ได้ เป็นระบบที่อยู่เหนือการควบคุมของนักสังคมสงเคราะห์ หากนักสังคมสงเคราะห์ต้องการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงก็ต้องใช้พลังจากภายนอกระบบเข้ามาช่วยเสริมแรง การเปลี่ยนแปลงจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของพลังผลักดันและความซับซ้อนของระบบสถานะแวดล้อมในส่วนที่เกี่ยวข้อง (ยุพา วงศ์ไชย, 2523, หน้า 53-62)

ข. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผน

นักวิชาการได้อธิบายว่าทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผนมีความสำคัญในการเข้าใจกระบวนการและแนวทางของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล องค์กร หรือที่ระดับสังคมใหญ่ การเรียนรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงช่วยให้เราสามารถวางแผนและดำเนินการในทิศทางที่เหมาะสม เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพมากที่สุด (ยุพา วงศ์ไชย, 2523, หน้า 47-50)

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผน การเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผนคือกระบวนการปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม กระบวนการนี้อาจเป็นการปรับปรุง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรากถาวรโค่นก็ได้ กระบวนการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 7 ขั้นตอน คือ

1. “พัฒนาความคิดที่จะเปลี่ยนแปลง” นักสังคมสงเคราะห์ต้องเป็นผู้ชี้ให้ผู้ให้บริการเกิดความกระตือรือร้นที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง เห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาและยอมรับความคิดที่จะเปลี่ยนแปลง

2. “การสร้างความสัมพันธ์” นักสังคมสงเคราะห์ต้องสร้างความสัมพันธ์ทางวิชาชีพที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์ต้องมีการสื่อสารที่ดีทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความเข้าใจว่าตนมีความต้องการอะไร หากมีการเปลี่ยนแปลงแล้วผู้ใช้บริการจะมีชีวิตที่ดีขึ้นอย่างไร

3. “การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ” นักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการอย่างถูกต้องและละเอียด โดยใช้วิจารณ์ญาณวิเคราะห์ที่ไตร่ตรอง ข้อมูลข้อเท็จจริงที่ค้ำประกันถึงประโยชน์ผู้ใช้บริการเป็นหลัก

4. “การตรวจสอบทางเลือกในการดำเนินงาน” การแก้ไขปัญหาหรือการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายใดมักมีทางเลือกให้พิจารณามากกว่าหนึ่งทางเลือก การตรวจสอบทางเลือกจึงเป็นกระบวนการตัดสินใจเลือกดำเนินการในหนทางที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ระบบผู้ใช้บริการ โดยคำนึงถึงผลกระทบทางลบหรือผลความเสี่ยงน้อยที่สุด

5. “การดำเนินการเปลี่ยนแปลง” ภายหลังจากตัดสินใจเลือกแนวทางที่จะดำเนินการแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ก็จะดำเนินการเป็นกิจกรรมหรืองานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

6. “การสร้างความมั่นคงในการเปลี่ยนแปลง” เมื่อกิจกรรมที่ดำเนินการไปแล้วได้รับผลที่พึงประสงค์นักสังคมสงเคราะห์ต้องพยายามทำให้สภาพที่เปลี่ยนแปลงไปนี้คงสภาพอยู่ตลอดไป หรืออย่างน้อยในระยะเวลายาวนานที่บังเกิดผลดีแก่ระบบผู้ใช้บริการ การสร้างความมั่นคงในการเปลี่ยนแปลงยังครอบคลุมถึงการขยายผลที่พึงประสงค์ออกไปยังระบบผู้ใช้บริการอื่น ๆ หรือสังคมวงกว้าง ๆ ต่อไป

7. “การยุติกระบวนการเปลี่ยนแปลง” เมื่อการให้ความช่วยเหลือบรรลุเป้าหมายโดยระบบผู้

ใช้บริการสามารถพึ่งพาตนเองได้หรือการดำเนินงานอาจล้มเหลวเนื่องจากเหตุผลใดก็ตาม นักสังคมสงเคราะห์ต้องมีการยุติการทำงานทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในแต่ละกรณี

2) กลุ่มทฤษฎีที่อธิบายกรรมวิธีในการทำงาน เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ 3 วิธีการ ได้แก่

ก. งานสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย

(1) ทฤษฎีจิตสังคม มีความเชื่อว่า พฤติกรรมมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถทำความเข้าใจและสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยศึกษาจากอดีตของเขา

(2) ทฤษฎีการหน้าที่ มีแนวคิดวางแผนสังคมสงเคราะห์ที่มีพื้นฐานความเชื่อ ถู่ว่าจุดศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงคือผู้ใช้บริการ

(3) ทฤษฎีการแก้ไขปัญหามีแนวคิดว่าคุณจะต้องแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน แต่การที่คนเราไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้นั้นเกิดจากความบกพร่อง 3 ประการ คือ แรงจูงใจ สมรรถภาพ และโอกาส นอกจากนี้หัวใจสำคัญของทฤษฎีการแก้ไขปัญหาก็ส่วนหนึ่ง ได้แก่ องค์ประกอบงานสังคมสงเคราะห์ 4 ประการที่นิยมเรียกย่อว่า “Four Ps” คือ 1. บุคคล หรือ Person 2. ปัญหา หรือ Problem 3. สถานที่ หรือ Place และ 4. กระบวนการ หรือ Process (Perlman, 1986 p.254)

(4) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม มีความเชื่อพื้นฐานมาจากวิทยาการเรียนรู้ในกลุ่มทฤษฎีการวางเงื่อนไข

ข. การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน มีทฤษฎีที่ใช้ 3 ทฤษฎีคือ

(1) ทฤษฎีพัฒนาการ มีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางสังคมและปรัชญาสังคมร่วมสมัยที่ผสมผสานกัน

(2) ทฤษฎีการปะทะสังสรรค์ มีพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้ใช้บริการ มีความตระหนักเข้าใจตนเอง มีพลังในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้คนในกลุ่มสามารถสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

(3) ทฤษฎีการป้องกันและฟื้นฟูเน้นการทำงานกับกลุ่มที่บำบัดรักษา

ค. การสังคมสงเคราะห์ชุมชน ประกอบด้วย

(1) การพัฒนาชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นโดยคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดซึ่งสามารถจัดปัญหาของตนได้

(2) การวางแผนทางสังคม

(3) การปฏิบัติทางสังคม เป็นการจัดระเบียบชุมชน

สรุปได้ว่า แนวคิด ทฤษฎีการสังคมสงเคราะห์เป็นแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ อีกทั้งมีการนำเอาองค์ความรู้ ทักษะ แนวคิดทฤษฎีของศาสตร์อื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา ฯลฯ และได้รับอิทธิพลมาจากหลักคำสอนทางศาสนาเรื่องการอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน โดยเฉพาะบุคคลที่มีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ให้การสงเคราะห์ในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องแนวคิดทฤษฎีแล้วทั้งนี้ต้องมีคุณสมบัติของการเป็นผู้ให้การสงเคราะห์ที่ดียอมส่งผลทำให้การดำเนินงานสังคมสงเคราะห์แก่กลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหา โดยเป็นลักษณะของการคุ้มครอง ป้องกัน แก้ไข ส่งเสริม และฟื้นฟูเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถช่วยเหลือพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะเห็นได้จากการปกครองคณะสงฆ์ของพระพุทธองค์ พระสงฆ์จะต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบเดียวกันและทรงบัญญัติ

พระธรรมวินัยเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของพระสงฆ์ในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน เมื่อสังคมคณะสงฆ์เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยแล้วพระพุทธองค์ ได้ส่งพระสาวกออกไปประกาศพระศาสนาเพื่อประโยชน์สุขแก่มวลโลกและสังคม

2.1.1 ความหมายสาธารณสงเคราะห์

กรมการศาสนา (2528, หน้า 331) ได้อธิบายไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึงการจัด กิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน หรือของคณะบุคคลหรือบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ใน ขอบข่ายแห่งการศึกษาสงเคราะห์ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือกิจการของรัฐ หรือ เอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไป

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2529, หน้า 1) ได้อธิบายไว้ว่า รูปแบบการบริหาร จัดการงานสาธารณสงเคราะห์ในสมัยพุทธกาลประกาศพระศาสนาเป็นหัวใจของการบริหารองค์การ พระพุทธศาสนา ผิดกับในสมัยปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารองค์การ ในแง่ของการปกครอง คณะสงฆ์มากกว่าการประกาศหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่ให้คำนิยามไว้ว่า (Getting things done through other people) ตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรม สองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิด สังฆรัตนขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์เป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะ สงฆ์

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) (2548, หน้า 25) ได้อธิบายไว้ว่า การสาธารณ สงเคราะห์ เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนน ทำสะพาน ศาลาพักร้อน งานนี้จะมี อดบ. เข้ามาทำหน้าที่ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การ จัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือการจัดบริการให้ฟรีในพิธังงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟ ไม่เก็บค่าเจ้า พนักงาน หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชน ได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ มาทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวก สบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือ ชาวบ้านที่มีความทุกข์เท่าที่จะทำได้อย่างนิจดูดย

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปณฺญาสิริ) (2538, หน้า 14) ได้อธิบายไว้ว่า การสาธารณ สงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์วัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัด เป็นศูนย์กลางของสังคมพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนเรื่องใดเรื่อง หนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ของวัดที่จะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของ วัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่ วัดจะจัดได้

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2527, หน้า 205) ได้อธิบายไว้ว่า กิจกรรมสาธารณ สงเคราะห์ภาระหน้าที่ดังกล่าวนี้ อันเป็นการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนา เจ้าอาวาสจึงมีหน้าที่ จัดการสาธารณสงเคราะห์อันเป็นการกิจ การให้การศึกษอบรมและให้ความสะดวกตามสมควรใน การบำเพ็ญกุศล จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จะมีเจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยประชาชนเป็น ประธานกรรมการโดยตำแหน่งส่วนวิธีการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นหน่วยอบรมประชาชน

ประจำตำบล ได้กำหนดวิธีการไว้ชัดในระเบียบมหาเถรสมาคม เพื่อให้กิจการหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบลดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีคณะกรรมการ มีการประชุม มีการปฏิบัติงาน การอบรมประชาชนประจำตำบล การปฏิบัติงานควรจัดในลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ

- 1) อบรมทั่วไป ได้แก่ จัดประชุมแนะนำทางวิชาการ โดยมีวิทยากรบรรยายทางวิชาการ
- 2) อบรมเฉพาะกรณี ได้แก่ จัดอบรมประชาชนเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยวิธีที่แจ่มแนะนำชักจูงความเข้าใจ
- 3) อบรมเฉพาะบุคคล ได้แก่ การพบปะบุคคลบางคนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือชี้แจงแนะนำชักจูงความเข้าใจในเฉพาะบางเรื่องอันเกี่ยวกับผู้นั้น

พุทธทาสภิกขุ (2537, หน้า 5) ได้อธิบายไว้ว่า งานสังคัมสงเคราะห์ควรจะมีหลักการใหญ่ ๆ ว่าสงเคราะห์เพื่อให้เขาช่วยเหลือตนเองได้ คือทำให้เขารู้และสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จะเป็นการสงเคราะห์ที่มีผลยืนยาวและมีผลจริง จะสงเคราะห์แต่พิศมีแต่ทำให้คนอ่อนแอ สงเคราะห์ด้วยวัตถุมากไปก็ทำให้โง่งม จะต้องสงเคราะห์ให้เขาฉลาดขึ้นให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ชีวิตเป็นอย่างไร เกิดมาทำไม จะต้องทำอะไร การสงเคราะห์ไม่จำเป็นต้องเป็นการให้ความช่วยเหลืออะไรเสมอไป สิ่งใดเป็นการกระทำให้ดีขึ้นก็เป็นการสงเคราะห์ทั้งนั้น แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้สงเคราะห์ก็ตาม มันก็ยังเป็นการสงเคราะห์อยู่แน่นอน ในทางพระพุทธศาสนาแม้พระพุทธเจ้าเอง พระองค์ก็ทรงสงเคราะห์ภิกษุด้วยการชี้โทษตักเตือนในเรื่องต่าง ๆ การที่มิว่าสงเคราะห์อย่างถูกอกถูกใจเสมอไป มันอาจเป็นการทำลายสังคัมขึ้นมาได้ ดังนั้นการสังคัมสงเคราะห์ควรสงเคราะห์สิ่งต่อไปนี้ (1) ควรสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง (2) ควรสงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม (3) ควรสงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางวิญญาณ (4) ควรสงเคราะห์ให้กินอยู่แต่พอดี (5) ควรสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุ (6) ควรสงเคราะห์ให้เขามีความเข้มแข็ง

บุญศรี พานะจิตต์ (2545, หน้า 88) ได้อธิบายไว้ว่า สาธารณสงเคราะห์หมายถึงการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนจุนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำปรึกษาแนะนำคำสอนความคิดและวัตถุสิ่งของตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ถือว่าการให้ธรรมทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้นการสอนหนังสือก็ถือการแนะนำเกี่ยวกับความรู้ที่ดีจัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น

ไพบูลย์ เสียงก้อง (2548, หน้า 26) ได้อธิบายว่า งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคัม ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัด เจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคัม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุม อบรมเยาวชน และประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ยากไร้

ชำเรือง วุฒิจันทร์ (2557, หน้า 118) ได้อธิบายไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลมีหน้าที่ควบคุม และส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษา

สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ในเขตปกครองของตน ให้ดำเนินไปด้วยดี

วุฒินันท์ กันทะเตียน (2562, หน้า 10) ได้อธิบายไว้ว่า สาธารณสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยการให้กำลังกาย ให้กำลังสติปัญญา ใช้ทักษะความถนัด ความเชี่ยวชาญหรือความสามารถเพื่อดำเนินกิจการเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม

สรุปว่า งานสาธารณสงเคราะห์เป็นการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมของพระสังฆาธิการโดยมีแนวทางคือการสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ เป็นการสงเคราะห์เพื่อบรรเทาความทุกข์ร้อนของประชาชนในภาวะวิกฤต และมีการสงเคราะห์ทางจิตใจ เป็นการสงเคราะห์ในลักษณะการให้คำปรึกษาและให้กำลังใจเพื่อให้ผู้ประสบปัญหาได้คิดพิจารณาแก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญาตามแนวทางหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม

2.1.2 ประเภทของงานสาธารณสงเคราะห์

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2538, หน้า 57-58) ได้อธิบายว่า ประเภทงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์และวัดวาอารามที่มีการดำเนินการ แยกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) การดำเนินการเอง ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์หรือพระภิกษุดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้ผลงานเป็นสาธารณประโยชน์ สาธารณสมบัติ เป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปหรือสรรพสัตว์ เช่น กิจกรรมหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การจัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ การจัดตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือช่วยคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน และกิจการอื่นที่เป็นเจ้าของเองลักษณะนี้ มุ่งเอากิจการที่ทำเองหรือโครงการที่กำหนดขึ้นเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราว

2) การเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น ได้แก่ การช่วยเหลือส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือของผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ กล่าวคือคนอื่นเป็นหลัก ส่วนวัดหรือพระสงฆ์เข้าไปช่วยไม่นิ่งดูตาย เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และการอื่น การนี้มุ่งเอาเฉพาะการส่งเสริมผู้อื่น ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราวแม้การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า หรือการช่วยป้องกันโรคติดต่อ

3) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างประปา การสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า การช่วยพิทักษ์รักษาสีงที่เป็นสาธารณสมบัติและการอื่น ๆ เป็นการเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

4) การเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในเวลาที่ต้องช่วยเหลือ เช่น เวลาประสบประสบภัยพิบัติ ประสบภัยธรรมชาติ หรือแม้ในยามปกติก็ให้การสงเคราะห์ตามโอกาส เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการ การจัดเขตอภัยทานในวัดหรือสงเคราะห์โดยประการอื่น ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลหรือสรรพสัตว์ ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือเป็นการชั่วคราว

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 มาตรา 37 ได้กล่าวถึงหน้าที่ของเจ้าอาวาสข้อหนึ่ง

ว่า “จัดกิจการของวัด” และอีกข้อหนึ่งว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” หน้าที่เหล่านี้ย่อมเข้ากับการสังคมสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์อันเป็นการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนาหรือที่เกี่ยวข้องโดยแท้ เจ้าอาวาสจึงต้องมีหน้าที่จัดการสังคมสงเคราะห์อันเป็นการช่วยเหลือสังคมและกิจการของวัด ต้องให้การศึกษอบรมบางเรื่องซึ่งเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์จะต้องให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล ถือว่าเป็นการช่วยเหลือสังคมอย่างหนึ่งคือ การช่วยอำนวยความสะดวกให้ประชาชนที่มาติดต่อกับวัดบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ หรือเมื่อยามชาวบ้านเขาจัดงานทำบุญที่วัดหรือที่บ้านก็จะช่วยอำนวยความสะดวกให้เขาตามสมควรโดยไม่แสดงความรังเกียจ หรือโดยการแสดงตนเป็นคนเห็นแก่ได้ เช่น ต้องการจะยืมของวัดไปใช้งานต้องเช่าทั้งนั้น การกระทำเช่นนี้เป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะการอำนวยความสะดวกเป็นการเชื่อมโยงผูกพันวัด บ้าน กับสังคมอันจะเป็นประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วย โดยเฉพาะเมื่อชาวบ้านเขามีฐานะมาปรึกษาหารือก็ควรช่วยแนะนำให้เขาตามสมควรแก่สมณะวิสัยเพื่อช่วยให้เขาได้รับความสมหวังกลับไป ไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะทำให้เขาต้องกลับไปด้วยความผิดหวัง ซึ่งพอแยกการอำนวยความสะดวกไว้ดังนี้

- 1) อำนวยความสะดวกแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่ขอใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศล ทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม
- 2) อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัด ทั้งที่เป็นประจำ และเป็นกิจจร
- 3) อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ที่จะบำเพ็ญกุศลอนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือวัด
- 4) อำนวยความสะดวกในการขอยืมใช้วัสดุสิ่งของต่าง ๆ
- 5) อำนวยความสะดวกในการจัดนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ไปฉลองศรัทธาชาวบ้าน
- 6) อำนวยความสะดวกในการช่วยแนะนำการจัดศาสนพิธี
- 7) สร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาพักผ่อน หรือศาลาบำเพ็ญกุศล และที่เก็บศพ

การจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคมของคณะสงฆ์ไทยเพื่อความยั่งยืน คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมได้กำหนดกรอบในการดำเนินการจำนวน 4 ด้าน ดังนี้ พระมวงคลาวชิรากร (สมบัติ ญาณโร) (2561, หน้า 18-19)

- 1) สาธารณสงเคราะห์ 1.0 (สงเคราะห์) หมายถึง การให้การสงเคราะห์สาธารณชนเพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้นโดยเข้าไปให้ความช่วยเหลือวัดและประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยต่าง ๆ มีอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น ทั้งด้านกายภาพ โดยมอบปัจจัย 4 มีการช่วยเหลือด้วยสิ่งของ ข้าวสาร อาหารแห้ง และด้านจิตใจ โดยการมอบธรรมะเป็นกำลังใจในคราวประสบสาธารณภัย
- 2) สาธารณสงเคราะห์ 2.0 (เกื้อกูล) หมายถึง การที่คณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดพื้นที่ให้มีทรัพยากรเพียงพอกับการอยู่อาศัยและการดำเนินชีวิตของคนชุมชน เช่น การจัดการป่า ปลูกป่า, บวชป่า, อนุรักษ์ป่า การจัดการน้ำ (ฝายต้นน้ำ, ขุดบ่อน้ำ) การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน การไล่ชีวิตโค กระบือเพื่อการเกษตร
- 3) สาธารณสงเคราะห์ 3.0 (พัฒนา) หมายถึง คณะสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาพื้นที่โดยใช้หลักธรรมมาประยุกต์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่น จัดพื้นที่วัดเป็นศูนย์การช่วยเหลือชุมชน

การเกษตรวิถีพุทธ ศาสตร์พระราชา กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน

4) สาธารณสงเคราะห์ 4.0 (บูรณาการ) หมายถึง คณะสงฆ์ส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการร่วมกันพัฒนา แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ผสานพลังผ่านภาคีเครือข่าย เช่น ธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์ การตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย และเครือข่ายจิตอาสา ด้านสาธารณสงเคราะห์

สรุปว่า งานสาธารณสงเคราะห์เป็นการสงเคราะห์และอนุเคราะห์แก่ประชาชนที่เข้ามาทำบุญที่วัดโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมและอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลทั้งในวัดและนอกวัด มีบริการยืมใช้วัสดุสิ่งของต่าง ๆ ให้คำปรึกษานำในการจัดเตรียมงานศาสนพิธีทั้งงานมงคลและงานอวมงคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ มีการบริหารจัดการศาสนสมบัติ และสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมส่วนรวม โดยมีแนวทาง 4 ประเภท ประกอบด้วย สงเคราะห์ช่วยเหลือ สนับสนุนเกื้อกูล มีส่วนร่วมพัฒนา บูรณาการเครือข่าย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลของพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชน

2.1.3 องค์ประกอบงานสาธารณสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนา

การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ที่คณะสงฆ์พยายามผลักดัน ทั้งที่เป็นพระสงฆ์จิตอาสา พระสงฆ์ที่ทำงานโดยได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ระดับจังหวัดและการทำงานเชิงบูรณาการของภาคีเครือข่ายในระดับชุมชนหรือสังคม จะเห็นได้ถึงองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้ (พินิจ ลาภานานนท์ และคณะ, 2564, หน้า 185-186)

องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาศาสนทายาท คือ การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และสามเณรรุ่นใหม่ได้เข้ามาร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ โดยการพัฒนาศาสนทายาทจะเกิดขึ้นจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ผู้นำองค์กรปกครองคณะสงฆ์และเครือข่ายคณะสงฆ์ร่วมกันผลักดันให้เกิดการพัฒนาหรือสร้างเสริมประสบการณ์ สร้างอุดมการณ์และสร้างองค์ความรู้ทั้งทางพระพุทธศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่ที่จะสามารถเป็นพื้นฐานการทำงานให้พระสงฆ์รุ่นต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ในปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมศาสนา สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ อาทิ สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้จัดฝึกอบรมระยะสั้นและระยะยาวเพื่อพัฒนาพระสงฆ์อย่างต่อเนื่องซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความพร้อมเพื่อการดำเนินการสาธารณสงเคราะห์ให้กับคณะสงฆ์ในอนาคตได้

องค์ประกอบที่ 2 การพัฒนากิจกรรม คือ การส่งเสริมให้กิจกรรมที่ดำเนินการจากฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมหรือเครือข่ายพระสงฆ์สามารถประยุกต์การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างเสริมสาธารณประโยชน์สู่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นกิจกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพและสติปัญญาของประชาชนผู้รับบริการหรือเข้าร่วมกิจกรรมให้สามารถพัฒนาตนเอง สามารถดำเนินชีวิตได้และพึ่งตนเองได้สืบไปในอนาคตเพราะถือเป็นกลไกสำคัญที่จะเป็นหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ยังจำเป็นต้องปรับรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม โดยพยายามศึกษาสถานการณ์สังคม ความต้องการของชุมชน และประเด็นความร่วมมือที่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนสนใจเพื่อให้เกิดเครือข่ายการทำงานในระยะยาวมากยิ่งขึ้น

องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนาความรู้ คือ การส่งเสริมให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ ถอดบทเรียน หรือสังเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ได้จากกิจกรรมหรือโครงการสาธารณสุขสงเคราะห์รูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ทุกจังหวัด ดังนั้น สำนักงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมควรผลักดันให้คณะสงฆ์ทุกจังหวัดร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและภาคีเครือข่ายในการดำเนินการสร้างองค์ความรู้ ถอดบทเรียน หรือสังเคราะห์ความรู้ที่เกิดจากการดำเนินงานเพื่อเป็นฐานการวิเคราะห์สำหรับการพัฒนากิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ต่อไปในอนาคต เพราะบทเรียนจากการทำงานในอดีตและปัจจุบันจะช่วยให้การวางแผนการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างตรงจุดและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 4 การพัฒนาเครือข่าย คือการส่งเสริมให้การดำเนินงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ผลักดันให้พระสงฆ์จิตอาสาและเครือข่ายการทำงานให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพื่อให้มีการระดมความคิดและร่วมมือทำกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของแต่ละเครือข่ายให้สามารถรองรับการทำงานในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธอย่างเป็นระบบพระสงฆ์นักพัฒนาและพระสงฆ์จิตอาสาที่มีความสนใจเฉพาะด้านหรือมีความถนัดในการทำงานด้านใดด้านหนึ่ง รวมถึงคุ้นเคยกับการทำงานแบบปัจเจกบุคคลก็ยังคงทำงานไปตามปกติ แต่หากเมื่อไหร่ที่ต้องการความช่วยเหลือ หรือการสนับสนุนในด้านใด เครือข่ายคณะสงฆ์และภาคีเครือข่ายด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ก็พร้อมจะเข้าไปช่วยสนับสนุนอย่างเต็มที่ การทำงานร่วมกันในรูปแบบของเครือข่ายจะช่วยเสริมความเข้มแข็งของการทำงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม และช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับกระบวนการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อสาธารณประโยชน์ต่อผู้เดือดร้อนและผู้ตกทุกข์ได้ยาก

สรุปว่า งานสาธารณสุขสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การพัฒนาศาสนทายาท เป็นการปลูกฝังและส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณร และบุคคลที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนในการช่วยเหลือสังคม 2) การพัฒนากิจกรรม พัฒนาโครงการและกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม 3) การพัฒนาความรู้ พัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นวิชาการควบคู่ไปกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้แก่พระสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ 4) การพัฒนาเครือข่าย สร้างความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อสนับสนุนการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ เพื่อสนับสนุนและขยายผลการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมยิ่งขึ้น

2.2 ตัวอย่างงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในสมัยพุทธกาล

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือและเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ พระองค์ทรงวางรากฐานของงานสาธารณสุขสงเคราะห์โดยเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม เช่น การให้ทาน ความกรุณา และการสร้างสันติสุขในสังคม ตัวอย่างของงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในพุทธกาลแสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานที่เน้นการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การสร้างสภาพแวดล้อมที่

เกี่ยวพันต่อการดำรงชีวิต และการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างแนวทางการสงเคราะห์ช่วยเหลือสนับสนุนเกื้อกูลมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบูรณาการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ได้จากเรื่องราวดังต่อไปนี้

2.2.1 พระอาหารโรคท้องร่วง

เป็นเรื่องราวที่มีมาในวินัยปิฎก มหาวรรค (วิ.ม.7/166/301-302) ความว่า ภิกษุรูปหนึ่งอาหารเป็นโรคท้องร่วง นอนจมกองมูลตรอกของตมอยู่ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ามีท่านอานนท์เป็น ปัจฉาสมณะ เสด็จพระพุทธดำเนินไปตามเสนาสนะ ได้เสด็จเข้าไปทางที่อยู่ ของภิกษุรูปนั้น ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุรูปนั้น นอนจมกองมูลตรอกของตมอยู่ ครั้นแล้วเสด็จเข้าไปใกล้ภิกษุรูปนั้น แล้วตรัสถามว่า เธออาหาร เป็นโรคอะไรภิกษุ

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าอาหารเป็นโรคท้องร่วง พระพุทธเจ้าข้า

พ. เธอมีผู้พยาบาลไหมเล่า ภิกษุ

ภ. ไม่มี พระพุทธเจ้าข้า

พ. เพราะเหตุไร ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลเธอ

ภ. เพราะข้าพระพุทธเจ้ามิได้ทำอุปัฏฐากภิกษุทั้งหลาย

ฉะนั้นภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลข้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงรับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า อานนท์ เธอไปตักน้ำมาเราจักสงฆ์ภิกษุ

รูปนี้

ท่านพระอานนท์ทุลรับสนองพระพุทธบัญชาว่า เป็นดั่งนั้นพระพุทธเจ้าข้า ดั่งนี้แล้วตักน้ำมาถวาย พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรดน้ำ ท่านพระอานนท์ขัดสี พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกศิระชาน ท่านพระอานนท์ยกเท้าแล้ววางบนเตียง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ในวิหารหลังโน้น มีภิกษุอาพาธหรือภิกษุทั้งหลาย

ภ. มี พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ภิกษุรูปนั้นอาพาธเป็นโรคอะไร ภิกษุทั้งหลาย

ภ. ท่านรูปนั้น อาพาธเป็นโรคท้องร่วง พระพุทธเจ้าข้า

พ. ภิกษุรูปนั้น มีผู้พยาบาลไหมเล่า ภิกษุทั้งหลาย

ภ. ไม่มี พระพุทธเจ้าข้า.

พ. เพราะเหตุไร ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลเธอ

ภ. เพราะท่านรูปนั้นมิได้ทำอุปัฏฐากภิกษุทั้งหลาย

ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลท่านรูปนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดาไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพึงพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอจักไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ผู้นั้นพึงพยาบาลภิกษุอาพาธ ถ้ามี อุปัชฌายะๆ พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีอาจารย์ ๆ พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีสัทธวิหาริก ๆ พึงพยาบาล จนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีอันเตวาสิก ๆ พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะ ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะพึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอาจารย์

ภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้าไม่มีอุปชฌายะ อาจารย์ สัทธีวิหาริก อันเตวาสิก ภิกษุผู้ร่วมอุปชฌายะ หรือภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ สงฆ์ต้องพยาบาล ถ้าไม่พยาบาลต้องอาบัติทุกกฏ

สรุปว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้เป็นแบบอย่างในการสงเคราะห์พระสงฆ์อาพาธ การดูแลซึ่งกันและกันในหมู่สงฆ์ และการปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยความกรุณา ทั้งนี้มีแนวทางสำคัญดังที่จะเห็นได้จากพุทธพจน์ที่พระองค์ทรงตรัสว่า ตุก่อน ภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ผู้นั้นพึงพยาบาลภิกษุอาพาธ ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญในการสงเคราะห์ด้วยความเอื้อเฟื้อและเป็นการบ่มเพาะคุณธรรมให้เกิดขึ้นในสังฆมคคณะสงฆ์ โดยพระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการดูแลภิกษุอาพาธซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังฆมคคณะสงฆ์ในลักษณะการสร้างระบบช่วยเหลือระหว่างกันเองในสังฆมคคณะสงฆ์ด้วยตนเอง และการสงเคราะห์ช่วยเหลือระหว่างพระสงฆ์และคฤหัสถ์

2.2.2 การสร้างอุทยานเวฬุวันของพระเจ้าพิมพิสาร

เป็นเรื่องราวที่มีมาในสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ (ขุ.พุทธ. 73/1/56-60) ความว่า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า โปรดทรงรับอุทยานเวฬุวันนี้ของข้าพระองค์เถิดพระเจ้าข้า แล้วทรงถือน้ำมีสีดังแก้วมณีอันอบด้วยดอกไม้กลิ่นหอมด้วยพระเต้าทองเสมือนถ่านร้อนใหม่ เมื่อทรงบริจาครพระเวฬุวันารามก็ทรงหลั่งน้ำลงเหนือพระหัตถ์ของพระทศพล ในการรับพระอารามนั้นมหาปฐพีนี้ก็ตกสู่อำนาจปิติวารากของพระพุทธศาสนาหยั่งลงแล้ว ก็ให้ราวระกะพ้อนรำ ธรรมดาเสนาสนะอื่น ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับแล้วทำให้แผ่นดินไหว เว้นพระเวฬุวันมหาวิหาร เสียไม่มีเลยในชมพูทวีป ครั้งนั้น พระศาสดาทรงรับพระเวฬุวันารามแล้วได้ทรงทำอนุโมทนาวิหารทาน

“อवासทานสส ปนานิสส์ โโก นาม วตถ์ ปุริโส สมตโถ
 อยตฺร พุทธา ปน โลกนาถา ยุตโต มุขานัน นหุเตน จาปี
 นอกจากพระพุทธเจ้าผู้เป็น นาถะของโลก ปาก คน 1 นหุต
 บุรุษไรเล่าผู้สามารถจะกล่าวอานิสงส์ของการถวายที่อยู่อาศัยได้
 อายุญจ วณฺณญจ สุขํ พลญจ วรํ ปสฺตถ์ ปฎิภาณเมว
 ททาติ นามาติ ปวฺจจเต โส โย เทติ สงฆสฺส นโร วิหาร
 นรชนใด ถวายที่อยู่แก่สงฆ์ นรชนนั้น ท่านกล่าวว่า
 ชื่อว่าให้อายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณอันประเสริฐ
 ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญแล้ว
 ทาตา นิवासสฺส นิวารณสฺส สีตาทีโน ชิวิตุปททวสฺส
 ปาเลติ อายุํ ปน ตสฺส ยสฺมา อายุํปโปโท โทติ ตมาหุ สนฺโต
 เพราะเหตุที่ผู้ถวายที่อยู่อาศัย อันป้องกันอุปัทวะ แห่งชีวิต
 มีความเย็นเป็นต้น ย่อมรักษา อายุของเขาไว้ ได้ ฉะนั้น
 สัตบุรุษทั้งหลายจึงเรียกผู้นั้นว่า เป็นผู้ให้อายุ
 อจฺจุณฺหสีเต วสโต นิวาเส พลญจ วณฺโณ ปฎิภา น โทติ
 ตสฺมา ทิ โส เทติ วิหารทาตา พลญจ วณฺณญจ ปฎิภาณเมว
 พละ วรรณะ และปฏิภาณย่อม จะไม่มีแก่ผู้อยู่ใน ที่อยู่อาศัย

อันร้อนจัดเย็นจัด เพราะฉะนั้นแล ผู้ถวายวิหารที่อยู่นั้น
 จึงชื่อว่าให้พละ วรรณะ และปฏิภาณที่เดียว
 ทุกขสส สัตถุณหสิริสปา จ วาตาทปาติปปภวสส โลเก
 วารณานเนกวิธสส นิจจํ สุขปปโป โหติ วิหารทาทา
 ผู้ถวายวิหารย่อมชื่อว่าให้สุขเป็นนิตย์ เพราะป้องกันทุกข์มาก
 อย่างที่เกิดแต่เย็นร้อนสัตว์เลื้อยคลาน ลม แดด เป็นต้นในโลก
 สัตถุณหวาตาทปทํสวภูฏี สิริสปาวาพมิกาทิทุกขํ
 ยสฺมา นิวาเรติ วิหารทาทา ตสฺมา สุขํ วินทติ โส ปรตถ
 เพราะเหตุที่ผู้ถวายวิหาร ย่อมป้องกันทุกข์มีเย็น ร้อน ลม แดด
 เหลือฝน สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ร้าย เป็นต้นได้
 ฉะนั้น ผู้ที่นั้นจึงชื่อว่า ได้สุขในโลกหน้า
 ปสนนจิตโต ภวโภคเหตุ มโนภีรามํ มุทิตโต วิหาร
 โย เทติ สีลาทิกุโณทิตานํ สพุทฺธิ ทโท นาม ปวฺจฺเจเต โส
 ผู้ใดมีจิตเลื่อมใส บันเทิงแล้ว ถวายวิหารอันเหตุ แห่งภพและ
 โภคะที่น่ารื่นรมย์ยิ่งแห่งใจ แก่ท่านผู้มีคุณมีศีลเป็นต้นอันเกิดแล้ว
 ผู้ที่นั้นท่านเรียกชื่อว่าผู้ให้ ทุกอย่าง
 ปหาย มจฺเจรมลํ สโลภํ คุณฺดาลยานํ นิลยํ ทาทติ
 ชิตโตว โส ตตถ ปเรทิ สคฺเค ยถาภตํ ชายติ วิตฺโสโก
 ผู้ใดละมลทินคือตระหนี่ พร้อมทั้งโลภะ ถวายวิหาร แก่เหล่า
 ท่านผู้มีคุณเป็นที่อยู่อาศัย ผู้ที่นั้น ก็เป็นเหมือนถูก ผู้อื่นโยนไป
 ในสวรรค์นั้น ย่อมเกิดเป็นผู้ปราศจากความเศร้าโศกถึงสมบัติ
 ที่รวบรวมไว้
 วเร จารุรูปู วิหาเร อุฬาเร นโร การเย วาสเย ตตถ ภิกฺขุ
 ททยยนนปानญจ วตถญจ เนสํ ปสนเนน จิตเตน สกฺกจฺจ นิจจํ
 นรชนสร้างวิหารทองประเสริฐเลิศ โอฬารนิมนต์ ภิกษุทั้งหลาย
 อยู่ในวิหารนั้น พึงถวายข้าวน้ำและผ้า แก่ภิกษุเหล่านั้น ด้วยจิต
 ที่เลื่อมใส โดยเคารพเป็นนิตย์
 คสฺมา มหาราช ภเวสุ โภเค มโนเรเม ปจฺจนุญฺย ภัยโย
 วิหารทานสส ผเลน สนตํ สุขํ อโสภํ อธิคจฺจ ปจฺฉา
 ถวายพระพร เพราะฉะนั้น มหาบพิตรจะเสวย โภคะที่
 น่ารื่นรมย์ใจในภพทั้งหลาย ยิ่งขึ้นไป ด้วยผลแห่งวิหาร
 ทานภายหลังจทรงประสบ ธรรมอันสงบสุข ไม่เศร้าโศกแล”

พระจอมมุนี ครั้นทรงทำอนุโมทนาวิหารทานแก่พระเจ้าพิมพิสาร จอมนรชนประการดังนี้
 นี้แล้ว เสด็จจุลกจากอาสนะอันภิกษุสงฆ์แวดล้อมแล้ว เมื่อทรงทำนครให้เป็นนวนิमानเป็นต้น
 ด้วยพระรัศมีแห่งพระสรีระของพระองค์ที่น่าทอทศนาอย่างยิ่ง ประหนึ่งเลื่อมพรายที่เกิดแต่รดด้วย
 น้ำทอง เสด็จเข้าสู่พระเวฬุวันมหาวิหารด้วยพระพุทธรูปที่เปรียบมิได้ด้วยพระพุทธรูปที่ไม่มีสิ้นสุด

แล

สรุปว่า วัดเวฬุวันเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นจากการที่พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งแคว้นมคธ มีความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าและพระธรรมคำสอน หลังจากได้ฟังธรรมและ บรรลุธรรมขั้นโสดาบัน พระเจ้าพิมพิสารทรงถวายพระราชอุทยานเวฬุวันให้เป็นที่ประทับของ พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ โดยมีการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่ธรรมะ เป็นสถานที่พัก อาศัยของพระสงฆ์ อีกทั้งเป็นการสนับสนุนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ ว่ามีการสนับสนุนเกื้อกูลกันระหว่างอาณาจักรและศาสนจักร

2.2.3 อนาคตบิณฑิกคหบดีสร้างพระเชตะวัน

เป็นเรื่องราวที่มีมาในวินัยปิฎก จุลวรรค (วิ.จ. 9/256/129-130) ความว่า สมัยนั้น อนาคตบิณฑิกคหบดีเป็นคนมีมิตรสหายมาก มีวาจา ควรเชื่อถือ ครั้นเสร็จกิจนั้นในเมืองราชคฤห์แล้ว กลับไปสู่ พระนครสาวัตถี ได้ชักชวนชาวบ้านระหว่างทางว่า ท่านทั้งหลาย จงช่วยกันสร้างอาราม จงช่วย กัน สร้างวิหาร เริ่มบำเพ็ญทาน เพราะเวลานี้พระพุทธเจ้าอุบัติในโลกแล้ว อนึ่ง พระองค์อันข้าพเจ้าได้ นิมนต์แล้ว จักเสด็จมาโดยทางนี้ ครั้นนั้น ชาว บ้านเหล่านั้นที่อนาคตบิณฑิกคหบดีชักชวนไว้ ต่างพากัน สร้างอาราม สร้างวิหาร เริ่มบำเพ็ญทานแล้ว ครั้นอนาคตบิณฑิกคหบดีไปถึงพระนครสาวัตถีแล้ว เทียวตรวจดูพระนครสาวัตถีโดยรอบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าควรจะประทับอยู่ที่ไหน ดีหนอ ซึ่งเป็น สถานที่ไม่ไกลนัก ไม่ไกลนัก จากหมู่บ้าน มีคมนาคมสะดวก ชาวบ้านบรรดาที่มีความประสงค์ไปมาได้ ง่าย กลางวันมีคนน้อย กลางคืนเงียบ มีเสียงอีกที่ก่น้อยปราศจากกลิ่นไอของคน เป็นสถานควรแก่การ ประกอบกรรม ในที่ลับของมนุษย์ชนสมควรเป็นที่หลีกเร้น อนาคตบิณฑิกคหบดีได้เห็นอุทยานของ เจ้าเชตราชกุมารซึ่งเป็นสถานไม่ไกลนัก ไม่ไกลนัก จากหมู่บ้าน มี การคมนาคมสะดวก ชาวบ้านบรรดา ที่มีความประสงค์ไปมาได้ง่าย กลางวันมีคนน้อย กลางคืนเงียบ มีเสียงอีกที่ก่น้อย ปราศจากกลิ่นไอคน เป็นสถาน ควรแก่การประกอบกรรมในที่ลับของมนุษย์ชน สมควรเป็นที่หลีกเร้น ครั้นแล้ว จึงเข้าเฝ้า เจ้าเชตราชกุมาร กราบทูลว่า ขอใต้ฝ่าพระบาทจงทรงประทานพระ อุทยานแก่เกล้ากระหม่อม เพื่อจัดสร้างพระอาราม พระเจ้าข้า

เจ้าเชตราชกุมารรับสั่งว่า ท่านคหบดีอารามเราให้ไม่ได้ แต่ต้องซื้อด้วยลาดทรัพย์เป็นโกฏิ

อ. อาราม พระองค์ทรงตกลงขายหรือ พระเจ้าข้า

ข. อาราม ฉันทยังไม่ตกลงขาย ท่านคหบดี

เจ้าชายกับคหบดี ได้ถามมหาอำมาตย์ผู้พิพากษาความว่า เป็นอันตกลงขายหรือไม่ตกลงขาย มหาอำมาตย์ผู้พิพากษาตอบว่า เมื่อพระองค์ตรัสแล้ว อารามเป็นอันตกลงขายอนาคตบิณฑิกคหบดี สั่งให้คนเอาเกวียนบรรทุกเงินออกมาเรียงลาด ริมจดกัน ณ อารามเชตะวัน เงินที่ขนออกมาราวเดียว ยังไม่พอแก่โอกาส หน้อยหนึ่งใกล้ซุ้มประตู จึงอนาคตบิณฑิกคหบดี สั่งคนทั้งหลายว่า พนาย พวกเธอจง ไปขนเงินมาเรียงในโอกาสนี้ ขณะนั้น เจ้าเชตราชกุมารทรงรำพึงว่า ที่อันน้อยนี้จักไม่มีเหลือ โดยที่ คหบดีนี้บริจาตเงินมากเพียงนั้น จึงเจ้าเชตราชกุมารตรัสกะอนาคตบิณฑิกคหบดีว่า พอแล้วท่านคหบดี ท่านอย่าได้พลาดโอกาสนี้เลย ท่านจงให้โอกาสนี้แก่ฉัน ที่ว่างนี้ฉันจักยกให้ ดังนั้นอนาคตบิณฑิกคหบดี คร่ำครวญว่า เจ้าเชตราชกุมารนี้ทรงเรื่องพระนามมีคนรู้จักมาก อันความเลื่อมใสในพระธรรมวินัยนี้ ของคนที่มีคนรู้จักมากเห็นปานนี้ยิ่งใหญ่นักแล จึงได้ถวายที่ว่างนั้นแก่เจ้าเชตราชกุมาร เจ้าเชตราช กุมารรับสั่งให้สร้างซุ้มประตูลงในที่ว่างนั้น ส่วนอนาคตบิณฑิกคหบดีได้ให้สร้างวิหารหลายหลังไว้ใน

พระเชตะวัน สร้างบริเวณ สร้างซุ้มประตู สร้างศาลาหอฉัน สร้างโรงไฟ สร้างกัปปิยภูกฐิ สร้างวัจจุกฐิ สร้างที่จงกรม สร้างโรงจงกรม สร้างบ่อน้ำ สร้างศาลา สร้างเรือนไฟ สร้างศาลาเรือนไฟ สร้างสระ โบกขรณี สร้างมณฑป

สรุปว่า อนาคตบดินทิกคหบดี เป็นพุทธศาสนิกชนผู้มั่งคั่งและมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ท่านได้ซื้อที่ดินจากเจ้าเชตราชกุมาร เพื่อสร้างวัดพระเชตวันมหาวิหาร ซึ่งเป็นหนึ่งในวัดที่สำคัญของพระพุทธศาสนา โดยตั้งอยู่ที่เมืองสาวัตถี วัดนี้กลายเป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับและแสดงธรรมอยู่บ่อยครั้ง และเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้แก่ประชาชนทั่วไปซึ่งจะเห็นได้ว่านอกจากมีการสร้างวัดยังมีการพัฒนาพื้นที่ภายในและสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่อพระสงฆ์และประชาชนที่เข้ามาภายในวัด

2.3 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์

พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนและการพัฒนาสังคมให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนให้พระสงฆ์ดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดีและมีจิตใจเมตตากรุณาต่อผู้อื่น งานสาธารณสงเคราะห์มีปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการสงเคราะห์ของพระพุทธองค์และพระสาวก มีดังนี้

2.3.1 พุทธจริยา 3

พระพุทธเจ้าเป็นบุคคลที่มีความเป็นเลิศทางจริยธรรมและจิตวิญญาณที่สูงส่ง ซึ่งท่านได้สอนและประพฤติตนเป็นแบบอย่างให้กับศิษยานุศิษย์และผู้ที่ยศในพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ตลอดระยะเวลาที่ยังทรงพระชนม์อยู่ โดยพระพุทธองค์ได้เทศนาอบรมบุคคลทุกระดับชั้นวรรณะได้เข้าถึงพระสัทธรรมและนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์โดยมีการประพฤติที่เป็นประโยชน์ที่เรียกว่าพุทธจริยา 3 ดังที่ปรากฏอยู่ในขุททกนิกายจูฬนิตเทสสังเนื้อความว่า

“โลกัตถจริยา คือความประพฤติเป็นประโยชน์แก่โลก ในพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ความประพฤติเป็นประโยชน์แก่โลกในพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายเฉพาะบางส่วน ความประพฤติเป็นประโยชน์แก่โลก ในพระสาวกทั้งหลายเฉพาะบางส่วน” (ขุ.จ. 67/515/667)

นอกจากนี้ยังมีปรากฏในขุททกนิกาย ปฏิสัมภิตามรรค ความว่า

“ความประพฤติกิจซึ่งเป็นประโยชน์แก่โลกในพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในพระปัจเจกพุทธเจ้าบางส่วน ในพระสาวกบางส่วน ชื่อว่าโลกัตถจริยา” (ขุ.ป. 69/449/255)

ในพระไตรปิฎกได้มีการกล่าวถึงโลกัตถจริยา สองอย่างหลังมาในอรรถกถาสุมังคลวิลาสิณี ดังข้อความว่า

“พระผู้มีพระภาค พระวิปัสสี ฯลฯ พระผู้มีพระภาค พระกัสสปะทรงบำเพ็ญทานบารมี ทรงบำเพ็ญศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมีและอุเบกขาบารมีทรงบำเพ็ญบารมี 30ทัศเหล่านี้คือ บารมี 10 อุปปบารมี 10 ปรมัตถบารมี 10 ทรงบริจาคนามบริจาคน 5 ประการ คือบริจาควัยวะบริจาคนทรีย์ บริจาคลูกบริจาคนเมียบริจาคนชีวิต

ทรงบำเพ็ญบุญประโยค บุญจรรยา การแสดงธรรม และ ญาคัตตจริยา เป็นต้น ทรงถึงที่สุดแห่งพุทธจรรยา เสด็จมาแล้วอย่างใด (ที.สี.อ. 11/172-173) และยังมีปรากฏในอรรถกถาธัมมปทัฏฐกถาถาตั้งข้อความว่า ในพระบารมี 30 ถ้วน คือบารมี 10 อุปบารมี 10 ปรมัตถบารมี 10 มหาบรียาค 5 จริยา 3 คือ โลกัตถจริยา 1 ญาคัตตจริยา 1 พุทธัตถจริยา 1 การก้าวลงสู่พระกรรมในภพที่สุด การประสูติ การเสด็จ ออกมหาภิเนษกรรมณ์ การทรงประพาศิตความเพียร การชำนะมาร การแทงตลอดพระสัพพัญญุตญาณเหนือบัลลังก์ไม้โพธิ์การยังพระธรรมจักร ให้เป็นไป และพระโลกุตระธรรม 9 " แล้วเข้าไปยังพระนครเที่ยวทำพระปริตรในระหว่างกำแพงทั้ง 3 ตลอด 3 ยามแห่งราตรี (ขุ.ธ.อ. 43/150)

พุทธจริยาเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นต้นแบบในการประพฤติตนของพระสงฆ์ โดยมีลักษณะที่เป็นบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการอนุเคราะห์ชุมชนและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้วยจิตใจที่มีเมตตาธรรมและไม่หวังสิ่งใดตอบแทน การสงเคราะห์จึงมีประโยชน์ใน 3 ระดับ คือ 1. โลกัตถจริยา หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้าแก่ชาวโลก โดยพระพุทธองค์ได้บำเพ็ญพุทธกิจเพื่อโปรดเหล่าเวไนยสัตว์ดังนี้ (อง.เอก. 32/61/113-117)

1. ปุเรกัตตกิจ กิจก่อนเสวยอาหารมีดังต่อไปนี้ จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จลุกขึ้นแต่เช้า ทรงการทำปริกรรม พระสรีระ มีล้างพระพักตร์เป็นต้น เพื่ออนุเคราะห์อุปัฏฐาก และ เพื่อความผาสุกแห่งพระสรีระ ทรงยับยั้งอยู่เหนืออาสนะอันสงัด จนถึงเวลาภิกขาจาร พอได้เวลาภิกขาจาร ก็ทรงนั่งอันตราวาสก ทรงคาดประคตเอว ห่มจีวร ถือบาตร บางครั้งก็พระองค์เดียว บางครั้งก็แวดล้อมไปด้วยภิกษุสงฆ์ เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังบ้าน หรือนิคม. บางคราวเสด็จเข้าไปตามปกติ บางคราวเสด็จไปด้วยปาฏิหาริย์เป็นอันมาก

2. ปัจฉากัตตกิจ พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จไปโดยปาฏิหาริย์อันเหมาะสมแก่บริษัทที่ประชุมกัน ประทับนั่งแสดงธรรม บนบวรพุทธอาสน์ ที่ตกแต่งไว้ในโรงธรรม ให้เหมาะแก่กาล เหมาะแก่สมัย. ครั้นถึงเวลาอันควรแล้ว จึงส่งบริษัทกลับไป. พวกมนุษย์ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วก็หลีกไป ปัจฉากัตตกิจ กิจภายหลังอาหาร มีดังกล่าวนี

3. ปุริมยามกิจ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงนั่งอันตราวาสก 2 ชั้น ที่ยอดเยี่ยมแล้ว ทรงคาดประคตเอว ทรงครองอุตตราสงฆ์แล้วเสด็จมาประทับ ณ พุทธอาสน์นั้น ทรงเร้น อยู่ครู่หนึ่งลำพังพระองค์ ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายมาจากที่นั้น ไปยังที่เฝ้าพระศาสดา บรรดาภิกษุเหล่านั้น บางพวกถามปัญหา บางพวกขอกรรมฐาน บางพวกขอธรรม พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงจัดให้สมประสงค์ของภิกษุเหล่านั้น

4. มัชฌิมยามกิจ เวลาเสร็จกิจในยามต้น เมื่อภิกษุทั้งหลายถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วหลีกไป เทวดาท่วมื่นโลกธาตุ เมื่อได้โอกาส จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถามปัญหา ชั้นที่สุดแม้อักขร 4 ตัวตามที่แต่งมา พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อทรงวิสัชนาปัญหา แก่เทวดาเหล่านั้น ทรงยับยั้งอยู่ตลอดมัชฌิมยาม มัชฌิมยามกิจ กิจในมัชฌิมยาม

5. ปัจฉิมยามกิจ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแบ่งปัจฉิมยามเป็น 3 ส่วน แล้วทรงยับยั้งส่วนหนึ่งด้วยการเดินจงกรม เพื่อทรงปลดเปลื้องความเมื่อยพระวรกายที่ประทับนั่งมาก ตั้งแต่เวลาก่อนเสวยอาหาร ในส่วนที่ 2 เสด็จเข้าไปพระคันธกุฎี ทรงมีพระสติและสัมปชัญญะ บรรทมตะแคงข้างขวาใน ส่วนที่ 3 เสด็จลุกขึ้นประทับนั่ง ตรวจดู สัตว์โลกด้วยพุทธจักขุ เพื่อทอดพระเนตรบุคคลผู้ได้กระทำบุญญาธิการไว้ด้วยทาน และศีลเป็นต้น ในสำนักของพระพุทธเจ้าทั้งหลายในปางก่อนกิจในปัจฉิมยาม มีดังกล่าวนี สอดคล้องกับสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ดังนี้

1. โลกัตถจริยา ทรงประพฤติเป็นประโยชน์แก่โลก ได้แก่ ทรงประพฤติเป็นประโยชน์แก่มหาชนที่นับว่าเป็นสัตว์โลกทั่วไป เช่น ทรงแผ่พระญาณเล็งดูสัตว์โลกทุกเข้าคำ ผู้ใดปรากฏในข่ายพระญาณก็ได้เสด็จไปโปรดผู้นั้น

2. ญาติถจริยา ทรงประพฤติเป็นประโยชน์แก่พระญาติ ณ นครกบิลพัสดุ์ เสด็จไปห้ามพระญาติฝ่ายศากยะและโกถิยะผู้วิวาทถึงกับจะรบกันด้วยเหตุแห่งน้ำเข้านา

3. พุทธถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์โดยฐานะเป็นพระพุทธเจ้า เช่น ทรงแสดงธรรม ทรงบัญญัติพระวินัย ประดิษฐานพระพุทธศาสนาและบริษัท 4 ให้ยั่งยืนสืบมา กล่าวสั้น ๆ ว่าทรงทำหน้าที่ของพระพุทธเจ้า เหตุฉะนั้นจึงทรงได้รับยกย่องเป็นพระศาสดาเอกของโลก ขุ.ป. 69/449/255 อ้างถึงใน (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2556 หน้า 912)

สรุปว่า พุทธจริยา เป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยการบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธองค์ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมคือบุคคลทุกระดับชั้นวรรณะและการสงเคราะห์พระญาติได้เข้าถึงพระสัทธรรมเพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติธรรมจนนำไปสู่ความหลุดพ้นจากความทุกข์และเข้าถึงอุดมคติของพระพุทธศาสนาคือการบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์บุคคลในระดับชั้นต่าง ๆ จนเข้าสู่พระนิพพาน อีกทั้งทรงบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะที่พระพุทธองค์ทรงเป็นพระศาสดาโดยการก่อตั้งปกครองคณะสงฆ์และทรงอบรมสั่งสอนหมู่ชนให้ได้ประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อฝึกฝนพัฒนาจิตใจของตนเองเพื่อจะสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

2.3.2 ทานบารมี

ทานบารมี เป็นบารมีที่ผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมใช้เพื่อเสริมสร้างคุณงามความดีและสละความเห็นแก่ตัว เป็นการทำให้จิตใจของผู้ให้มีความกว้างขวาง ไม่ยึดติดกับวัตถุทรัพย์สิน และเป็น การแบ่งปันความสุขให้กับผู้อื่นทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของผู้คนในสังคม ดังที่ปรากฏอยู่ในทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ความว่า

“พระผู้มีพระภาคพระวิปัสสี ฯลฯ พระผู้มีพระภาค พระกัสสปะทรง บำเพ็ญทานบารมี ทรงบำเพ็ญศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี ทรงบำเพ็ญบารมี 30 ทศ เหล่านี้คือบารมี 10 อุปปบารมี 10 ปรมัตถบารมี 10 ทรงบริจาค มหาบริจาค 5 ประการ คือ บริจาค อวัยวะ บริจาคทรัพย์ บริจาคลูก บริจาคเมีย บริจาคชีวิต ทรงบำเพ็ญ บุปพะประโยชน์ บุปพจริยา การแสดงธรรม และญาติถจริยาเป็นต้น ทรง ถึงที่สุดแห่งพุทธจริยา เสด็จมาแล้วอย่างใด พระผู้มีพระภาคเจ้าแม่ของเราทั้งหลาย ก็เสด็จมาเหมือนอย่างนั้น” (ที.สี. 11/90/172-173)

มีปรากฏในทีฆนิกาย มหาวารวรรคว่า “แม่เมื่อทรงดำรงอัฐภาพเป็นพระ

เวสสันดรทรงให้ทานใหญ่ชนิดละร้อยรวม 7 ชนิดทำให้แผ่นดินไหวใน 7 สถาน แล้วทรงยึดเอา ยอดพระบารมีก็ชื่อว่าทรงปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่ชนมากแม้ในอรรถภาพถัดจากอรรถภาพเป็นพระเวสสันดรนั้นเสด็จดำรงอยู่ในดุสิตบุรีตลอดพระชนมายุ ก็ชื่อว่า ทรงปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่ชนมาก” (ที.ม. 14/234/42-43)

มีปรากฏในขุททกนิกาย อิติวุตตกะ ว่า “พุทธกรณธรรม (ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า) เหล่านี้ไม่มีอาทิอย่างนี้ คือ บารมี 10 ได้แก่ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ชันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี อุเบกขาบารมี อุปบารมี 10 และปรมัตถบารมี 10 รวมเป็นบารมี 30 ถ้วน สังคหวัตถุ 4 มีทานเป็นต้น อธิษฐานธรรม 4 มหาบริจาค 5 คือ การบริจาคร่างกาย การบริจาคเงินยา (ดวงตา) การบริจาคทรัพย์ การสละราชสมบัติ การบริจาคบุตร และภรรยาบุพประโยค บุพจริยาการกล่าวธรรมพระจริยาที่เป็นประโยชน์แก่โลก พระจริยาที่เป็นประโยชน์แก่พระญาติ พระจริยาที่เป็นประโยชน์ในฐานะเป็นพระพุทธเจ้า” (ขุ.อิตติ. 45/179/13)

มีปรากฏในขุททกนิกายชาดก ว่า “ดูก่อนสุเมธบัณฑิตจำเดิม แต่นี้ไป ท่านพึงบำเพ็ญทานบารมีข้อแรกให้เต็ม เหมือนอย่างว่าหม้อน้ำที่คว่ำแล้ว ย่อมคายน้ำออก ไม่เหลือน้ำกลับเข้าไปอีกอันใด แม้ท่านเมื่อไม่เหลียวแล ทรัพย์ ยศ บุตร ภริยา หรืออวัยวะใหญ่ๆ ให้สิ่งที่เขาต้องการอยากได้ทั้งหมดแก่ผู้ขอที่มาถึง กระทำมิให้มีส่วนเหลืออยู่ จักได้นั่งที่โคนต้นโพธิ์เป็นพระพุทธเจ้า” (ขุ.ชา. 55/1/33)

ในอรรถกถามธัตถวิลาสินีได้อธิบาย ทานบารมี ความว่า บรรดาบารมีเหล่านั้น จะกล่าวทานบารมีก่อนการบริจาคสิ่งของภายนอก ชื่อว่า บารมี. การบริจาคอวัยวะชื่อว่า อุปบารมี. การบริจาคชีวิตชื่อว่า ปรมัตถบารมี. แม้ในบารมีที่เหลือก็เช่นเดียวกัน. บารมี 10 อุปบารมี 10 ปรมัตถบารมี 10 รวมเป็นบารมี 30 ทัด ด้วยประการฉะนี้. ในบารมี 30 ทัดนั้น อรรถภาพของพระโพธิสัตว์ที่ทรงบำเพ็ญทานบารมีก็เช่นไม่ ถ้วน ในสสบัณฑิตชาดก ทานบารมีของพระโพธิสัตว์นั้น ผู้ทำการเสียสละ ชีวิตเป็นพรหิตประโยชน์อย่างนี้ว่า ภิกขาย อุปคตฺ ติสฺวา สกตฺตานํ ปริจฺจชฺชิตฺวา เหม สโม นตฺถิ เอสา เม ทานปารมี. เราเห็นภิกษุเข้าไปหาอาหาร ก็เสียสละตัวเอง ผู้เสมอเราด้วยทานไม่มี นี้เป็นทานบารมีของเรา (ขุ.พุทธ.อ. 73/153-154) สอดคล้องกับสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ดังนี้

ทานบารมี ได้แก่การให้ การบริจาค การให้การบริจาคนี้สำหรับพระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญมา ท่านได้ให้ ได้บริจาคทรัพย์บ้าง อวัยวะร่างกายบ้าง ชีวิตบ้าง บุตรภรรยาบ้างในชาติหนึ่ง ๆ เป็นอันมากแก่ผู้มาขอ ผู้ที่ต้องการอันเป็นการยากที่ผู้อื่นจะพึงทำได้ ดังที่มีเรื่องเล่าในนิทานชาดกบางเรื่องที่จะยกมาเล่าเรื่องการทำทานเรื่องหนึ่งว่า ในกาลล่วงมาแล้วนานไกลได้มีตาบสผู้หนึ่งชื่อว่า อภิตติ บำเพ็ญตบะอยู่ในป่า ได้ฉับใบไม้ที่เกี่ยวเก็บจากป่าเป็นอาหารประจำวัน ไม่มีน้ำมัน เกลือ และเครื่องปรุงอื่น ๆ วันหนึ่งก็เที่ยวหาฉันทเพียงครั้งเดียว ได้มีพรหมณ์ผู้หนึ่งมาขอที่ประตูอาศรม อภิตติ-

ดาบสก็ได้ให้ทั้งหมดแล้วไม่ไปแสวงหาใหม่อีกในวันนั้น เข้าอาศรมบำเพ็ญตบะธรรมให้กาลเวลาล่วงไป ด้วยปีติสุข วันรุ่งขึ้นพราหมณ์ได้มาขออีก ดาบสก็ให้อีก ได้เป็นดังนี้ตลอดเวลานานวันดาบสได้ให้อาหารประจำวันแก่พราหมณ์ทุกครั้งเรื่อยมา ไม่หวั่นไหวต่อชีวิตและดำรงอยู่ได้ด้วยปีติสุขในตบะธรรมเมื่อพราหมณ์นั้นเห็นว่ากิตติดาบสก็กำลังใจเข้มแข็งไม่ยอมสละทานจริง ก็แสดงตนให้ปรากฏว่ามาทดลองกำลังใจ อีกเรื่องหนึ่ง พราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อว่า สังขะ สวมรองเท้าและก้นร่วมเดินทางไปบนภูมิภาคอันร้อนได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่งเดินสวนทางมาเห็นว่าท่านเป็นบุญเขตอันอุดมจึงสละร่มและรองเท้าถวาย ไม่คำนึงถึงภูมิภาคร้อนที่ตนจะต้องเดินต่อไป

อีกเรื่องหนึ่ง พระราชาทรงพระนามว่า ธานีชยะ ในกรุงอินทปัตถ์ได้พระราชทานช้างเผือกแก่พราหมณ์ที่มาขอจากกาลิงครรัฐ เพราะรัฐนั้นเกิดฝนแล้งทำนาไม่ได้เกิดอดอยากกันขึ้น และเห็นว่าในแคว้นอินทปัตถ์ฝนดี อาหารสมบูรณ์เพราะมีช้างเผือก ฉะนั้นถ้าได้ช้างเผือกมากก็ควรจะเกิดความสมบูรณ์เหมือนอย่างนั้น แต่ครั้งได้ช้างเผือกมาแล้วฝนยังคงไม่ตกจึงนำช้างไปถวายคืนและทูลถามถึงวิธีปฏิบัติ พระเจ้าธานีชยะก็ตรัสบอกว่าทรงปฏิบัติกุศรรวม คือ ศีล 5 และได้ทรงชักนำให้ประชาชนปฏิบัติในกุศรรวมนั้นด้วย ทางกาลิงครรัฐก็ทูลขอกุศรรวมก็ได้พระราชทานกุศรรวมไป ชาวกาลิงครรัฐพากันปฏิบัติในกุศรรวมจึงเกิดความสมบูรณ์ขึ้น

อีกเรื่องหนึ่ง พระเจ้าจักรพรรดิทางพระนามว่า มหาสุทศนะ ในกุสาวดินคร พราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อ มหาโควินทะ เป็นบุโรหิตของพระราชชา 7 พระองค์ พระเจ้าเนมิราชในกรุงมิถิลา พระจันทกุมารซึ่งรอดพ้นจากการถูกฆ่าบูชายัญ ท่านเหล่านี้ได้บำเพ็ญมหาทานแก่ยากฉิบหายทั่วไป พระเจ้าสิริราช

ในกฐินนครได้มีพระพุทธรูปทองคำในทาน ได้ประทานดวงพระเนตรแก่พราหมณ์ที่มาทดลองขอเป็นที่ประจักษ์ว่ามีพระพุทธรูปทองคำเพื่อสละได้จริง

เรื่องกระต่ายโพธิสัตว์ เรียกว่า สสบัณฑิต ซึ่งได้ไปเที่ยวอยู่ในป่า จนถึงมีสัตว์ป่าหลายจำพวกเป็นมิตรสหายเที่ยวไปด้วยกันมุ่งจะทำทาน ได้มีพราหมณ์คนหนึ่งมาทดลองขอ ไม่มีทรัพย์สินสิ่งอื่นจะให้จึงยอมสละอวัยวะของตนทุกส่วนเพื่อเป็นภักษาของพราหมณ์

อีกเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องที่รู้จักกันทั่วไปคือเรื่องเวสสันดรชาดกหรือมหาชาติแสดงถึงพระเวสสันดร พระโอรสพระเจ้าสัณชัยและพระนางมุลลตีในสิวีรัฐ ซึ่งมีนครเขตรเป็นราชธานีพระเวสสันดรก็มีพระชายาพระนามว่า มัทรี มีพระโอรสพระนามหนึ่งนามว่า ชาลี พระธิดาองค์หนึ่งพระนามว่า กัณหาชينا พระเวสสันดรก็มีพระอัยยาศัยแนบแน่นอยู่ในทานเป็นอย่างยิ่งทรงดำริจะบริจาทาน ทั้งได้ทรงเริ่มบริจาทานมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์เหมือนอย่างเด็กชอบเล่นก็ทำทานแต่เป็นการกระทำทานจริงแก่คนยากจนขัดสนเรื่อยมา และทรงมีปกติขัดคนที่มาขออะไรไม่ได้ จะต้องประทานให้ทุก ๆ อย่าง ได้มีพราหมณ์จากกาลิงครรัฐมาทูลขอช้างเผือกในวันหนึ่ง ขณะที่ทรงช้างเผือกนั้นเสด็จประพาสในนครก็ได้พระราชทานช้างเผือกแก่พราหมณ์เหล่านั้นไป ชาวเมืองสีพีพากันโกรธแค้น พากันมาประชุมกันกราบทูลพระเจ้าสัณชัยให้เนรเทศพระเวสสันดรออกจากประเทศ พระเวสสันดรได้ทรงขออนุญาตทำทานครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง จัดให้มีครบทุกอย่างแล้วเสด็จทรงรถออกจากกรุงพร้อมกับพระนางมัทรีและพระชาลี พระกัณหาชينا ก็ยังมีพราหมณ์ตามไปทูลขอรถอ้อมาก็ประทานให้ ต้องอุ้มพระโอรสและพระนางมัทรีก็ทรงอุ้มพระธิดาเสด็จไปประทับ ณ เขาวงกต ต่อมาก็ยังมีพราหมณ์ชูชกตามไปทูลขอพระโอรสธิดา ก็ได้ตัดพระพุทธรูปประทานให้อีกและได้มีพราหมณ์ผู้หนึ่งมาทูลขอพระนางมัทรีก็ได้ประทานให้อีก แต่พราหมณ์ผู้นั้นได้ถวายคืนและทูลห้ามมิให้ประทานแก่ผู้อื่นต่อไป ฝ่ายชูชก

ได้พาพระชาติและพระกัณหาขึ้นมาเข้าไปในเขตเขตตร ได้พาไปเฝ้าพระเจ้าสุชัยในพระราชสำนัก พระเจ้าสุชัยได้ทรงไถ่พระราชชนัดดาทั้ง 2 องค์ไว้ และได้เสด็จไปทรงรับพระเวสสันดร พระราชโอรส และพระนางมัทรีกลับสู่พระนครเหตุการณ์ก็กลับเรียบร้อย

เรื่องชาดกต่าง ๆ เหล่านี้แม้จะถือว่าเป็นเพียงนิทานที่นำมาเล่าอ้างแต่ก็เป็นนิทานที่ให้คติเกี่ยวกับทานซึ่งมีผลหลายอย่าง การวิจารณ์ก็วิจารณ์กันไปด้วยเหตุผลอย่างสามัญ แต่เรื่องเหล่านี้ควรวิจารณ์ด้วยเหตุผลอย่างวิสามัญเพราะท่านนำมาเล่าเป็นนิทานสาธกเฉพาะโพธิสัตว์พุทธางกูรว่า พระพุทธเจ้าเมื่อก่อนตรัสรู้ได้ทรงบำเพ็ญทานมาแล้วยิ่งยวดเพียงไรจึงไม่ใช่เรื่องที่จะถือฟังเป็นนิทานสาธกได้โดยทั่วไป

ทานนี้มี 2 ประเภทก่อน คือ ทานที่เป็นกรรม กับทานที่เป็นบารมี ทานที่ทำเป็นคราวหนึ่ง ๆ เป็นทานที่เป็นกรรมเพราะเป็นกิจการที่ทำ ทานที่เป็นกรรมนี้แหละเก็บสะสมเป็นสันดานแห่งทานในจิต เป็นทานที่เป็นทานบารมี ทานบารมียังแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ

ทานบารมี ได้แก่ ทานที่บำเพ็ญด้วยการสละทรัพย์ ดังคำของมหาโควินทพราหมณ์โพธิสัตว์ว่า “ทรัพย์และข้าวจะเป็นสิ่งที่เราเกลียดชังก็หาไม่ได้ เราจะไม่มีการสังสมก็หาไม่ได้ (แต่) พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา เพราะฉะนั้นเราจึงให้ทรัพย์ที่ดี”

ทานอุปบารมี ได้แก่ ทานที่บำเพ็ญด้วยการสละอวัยวะ เช่น ดวงตาและโลหิต ดังพระราชดำรัสของพระเจ้าสิริราชโพธิสัตว์ว่า “ดวงตาทั้ง 2 จะเป็นสิ่งที่เราเกลียดชังก็หาไม่ได้ แม้นตของเราจะมีไม่ใช่สิ่งที่เกลียดชัง (แต่) พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา เพราะฉะนั้นเราจึงได้ให้ดวงตา”

ทานปรมัตถบารมี ได้แก่ ทานที่บำเพ็ญด้วยการสละชีวิต ดังเช่นคำของกระต่ายบัณฑิตโพธิสัตว์ว่า “เราได้ให้ผิวหนัง เนื้อ เอ็น กระดูก หนุ่ย เส้นเอ็น ไส้พุง สันสกนธกายแก่พราหมณ์”

พระพุทธเจ้าได้ทรงมีพระสันดานอันบริสุทธิ์ปราศจากกิเลสและกองทุกข์ทั้งสิ้น ดังคำว่า “วิสุทฺถมมสนฺดาโน” แปลว่า ผู้มีสันดานอันบริสุทธิ์และความบริสุทธิ์นี้เกิดจากการปฏิบัติขัดเกลาด้วยพระองค์เองมาโดยลำดับ มลทินโทษที่ทำให้จิตสันดานเศร้าหมองไม่บริสุทธิ์อีกอย่างหนึ่งคือ โลภะ ความโลภอยากได้ และมีฉนริยะ ความตระหนี่ ซึ่งเป็นอาการสืบเนื่องมาจาก ตัณหา ความดิ้นรนทะยานอยาก และอุปาทาน ความยึดถือ ซึ่งเป็นกิเลสอนุสัย จมแน่นอยู่ในสันดาน พระโพธิสัตว์ผู้ปรารถนาในพุทธภูมิย่อมสามารถปฏิบัติสละสิ่งที่จิตใจเกี่ยวเกาะยึดถือได้ทุก ๆ อย่างเพื่อพระโพธิญาณ ฉะนั้นเรื่องเหล่านี้จึงเป็นเรื่องสาธกให้เห็นคติปฏิบัติของพระพุทธเจ้าเมื่อเป็นพระโพธิสัตว์ว่า ทรงสามารถตัดพระทุกข์สละได้ทุกอย่าง ทั้งทรัพย์อวัยวะร่างกายทั้งชีวิตเพื่อพระโพธิญาณในขณะนี้ มีคาถาบทหนึ่งแปลความว่า

“เนื้อและเลือดทั้งหมดจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนัง เอ็น กระดูกก็ตามที่

ยังไม่บรรลุคุณวิเศษที่จะพึงได้ด้วยกำลังเรี่ยวแรงของบุรุษ ก็จักไม่ลุกขึ้นจากที่นั่งนี้”

ดังนี้ ตามเรื่องที่แสดงมานี้ทานที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญยอมเป็นจาคะ คือ การสละเพื่อพระโพธิญาณรวมไปด้วยกันเพราะทรงเห็นว่าสิ่งที่ทรงสละบริจาคนั้นเป็นสิ่งเล็กน้อย ส่วนสิ่งที่ทรงมุ่งหมายเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ การสละสิ่งเล็กน้อยเพื่อสิ่งที่ยิ่งใหญ่นี้เรียกว่าจาคะโดยตรง ดังพุทธภาษิตที่ตรัสไว้ว่า “ธีรชนเมื่อเห็นสุขอันไพบุลย์ ก็พึงสละสุขพอบประมาณ” ฉะนั้น ความสำคัญของการบริจาคนี้จึงไม่ได้อยู่ที่สิ่งที่พึงบริจาคเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่สิ่งที่ประสงค์เมื่อสิ่งที่ประสงค์สำคัญกว่าก็พึงสละสิ่งอื่น ๆ เพื่อให้ได้สิ่งที่ประสงค์นั้น การสละดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นแก่ผู้มุ่งประโยชน์ที่ใหญ่กว่าสำหรับ

ทุก ๆ คน แม้ในเรื่องทั่ว ๆ ไป เป็นต้นว่า สละทรัพย์เพื่อให้ได้วิชาความรู้ สละส่วนเล็กน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่ไว้ ผู้ที่ไม่ยอมสละในคราวหรือในสิ่งที่ควรสละย่อมไม่ได้สิ่งที่ประเสริฐกว่าหรืออาจจะเสียสิ่งที่มียูไปเสียอีก

ส่วนทานโดยทั่วไปนั้นเป็นการให้เพื่ออนุเคราะห์ผู้ที่ควรอนุเคราะห์ซึ่งขาดแคลนหรือเพื่อสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์เป็นการผูกมิตรภาพไมตรีจิตหรือเพื่อบูชาบุคคลที่ควรบูชาเป็นการบูชาคุณหรือตอบแทนคุณหรือเป็นการบำเพ็ญบุญในบุญเขต พระพุทธเจ้าเมื่อได้ตรัสรู้แล้วได้ตรัสสอนให้ทำทานอย่างมีขอบเขตและเหตุผล ดังเช่นที่ตรัสไว้ว่า ทรงสรรเสริญการเลือกให้และทรงแสดงสมบัติของทานไว้ 3 ประการ ได้แก่ เจตนาสมบัติ ถึงพร้อมด้วยเจตนา คือ มีเจตนาดี วัตถุประสงค์ ถึงพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ ได้แก่ วัตถุประสงค์ที่ควรให้ เป็นประโยชน์แก่ผู้รับตามสมควร ปฏิภาหสมบัติ ถึงพร้อมด้วยปฏิภาหคือผู้รับเป็นผู้ที่ควร และตรัสสอนให้ทำทานเป็นบุญคือให้เป็นความดีที่เป็นเครื่องชำระล้างความชั่วให้เป็นกุศลคือความฉลาด นอกจากนี้ยังได้ตรัสให้ทำทานที่เป็น สัปปุริสทาน ได้แก่ ทานของคนดีคนฉลาด เช่น ให้ถูกกาลสมัย มิได้ทำตนเองให้เดือดร้อน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนในสังฆมณฑล ก็ได้มีให้ภิกษุพิจารณาเนื่อง ๆ ว่ามีชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่นควรทำตนให้เขาเลี้ยงง่ายและทรงบัญญัติพระวินัยห้ามของจากคนที่มิใช่ญาติมิใช่วารณาแม้เช่นนั้นก็ให้รู้จักประมาณให้มีสันโดษเล็กน้อยในเรื่องขาดกต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นว่าพวกนักขอได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่าง ๆ เป็นอันมาก (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2556 หน้า 547-551)

สรุปว่า ทานบารมี เป็นหนึ่งในบารมี 10 ของพระโพธิสัตว์ที่จะต้องบำเพ็ญให้ถึงพร้อมเป็นบารมีขั้นต้นที่ต้องมีการเสียสละในสิ่งที่ขัดขวางต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม เช่น ทรัพย์เงินทอง วัตถุสิ่งของ และลาภยศ ในระดับต่อมาคือการเสียสละอวัยวะ เลือดเนื้อ และการบริจาคชีวิตเพื่อเป็นการอุทิศตนเพื่อจักได้บังเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในภพชาติต่อไป การให้ทานนั้นเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความเมตตา กรุณา ย่อมส่งผลลดความเห็นแก่ตัวและความโลภอีกทั้งเป็นการสร้างความสุขแก่ผู้ให้และผู้รับ สมดังพุทธภาษิตที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสว่า สัพพทานํ ธมมทานํ ชินาติ การให้ธรรมะเป็นทานย่อมชนะการให้ทั้งปวง

2.3.3 สังคหวัตถุ 4

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทำให้เกิดปัญหาสังคมส่งผลทำให้บุคคล ชุมชน และสังคมประสบปัญหาความเดือดร้อนไม่ได้รับความช่วยเหลือและต้องรอรับความช่วยเหลือจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดงานสาธารณสงเคราะห์ที่มีการดำเนินงานโดยคณะสงฆ์ที่พบเห็นความเดือดร้อนหรืออยู่ในพื้นที่ที่กำลังประสบปัญหา ซึ่งในพระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมในการสงเคราะห์ผู้ประสบภัยโดยมีเป้าหมายเพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ สังคหวัตถุ 4 ปรากฏในทีฆนิกายปาฏิภวรรค พระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระภิกษุความว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อนกำเนิดก่อน เป็นผู้สงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ 4 คือด้วยการให้ด้วยการกล่าวคำเป็นที่รักด้วยการประพัตดินให้เป็นประโยชน์ ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ” (ที.ปา.16/140/13)

จะเห็นได้ว่าการบำเพ็ญเพียรของพระพุทธองค์นั้นเป็นตัวอย่างของการเป็นผู้สงเคราะห์ประชาชน ยกตัวอย่างเรื่องการสงเคราะห์ของพระพุทธองค์ในตอนทีเสวยชาติเป็นพระเวสสันดรครั้ง

นั้นเมื่อกลิงคราชภูริเกิดข้าวยากหมากแพง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้ภูมิภาคแห้งแล้งโดยตลอดไป แม้พระเจ้ากลิงคราชภูริจะทรงรักษาศีลอุโบสถครบกำหนด 7 วันแล้วก็ตามก็ยังมีฝนตกลงมาไม่ประชาชนกราบทูลให้มาขอช้างปัจจัยนาเคนทร์ต่อพระเวสสันดร อันเป็นช้างแก้วมหามงคลเลิศแม้จะขับขี่ไปในทางทิศใดก็ทำให้ฝนตกทั่วประเทศ พระเจ้ากลิงคราชภูริมีพระราชดำริเห็นชอบด้วยประชามติจึงแต่งพราหมณ์ 8 คนให้มาทูลขอ พระเวสสันดรก็พระราชทานให้แก่ประชาชนชาวสี่ทิวไม่ยอมถือว่าช้างปัจจัยนาเคนทร์เป็นช้างคู่บ้านคู่เมืองควรจะรักษาไว้สำหรับพระนคร ประชาชนโกรธเคืองพระเวสสันดรมากจึงทูลให้พระเจ้าสยุมิตรเทวจากพระนคร โดยให้มีนักการมาทูลความตามเสียงเรียกร้องของมติมหาชนให้พระเวสสันดรทรงทราบ นักการทูลแนะนำให้เสด็จไปประทับ ณ เขาวงกต พระองค์ขอผลัดไปอีก 2 วัน เพื่อจะได้บำเพ็ญสัจตสมกมหาทาน (คือ ทาน หมวดละเจ็ดร้อย) เสียก่อน แล้วพระราชทานโอวาทแก่พระนางมัทรีว่าให้หมั่นบริจาคทาน ให้บำรุงรักษาโอรสธิดาให้อยู่ปฏิบัติพระราชบิดามารดา (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2561, หน้า 44) และสังคหวัตถุมิปรากฏในสังคหสูตรตั้งข้อความว่า

“การให้ปัน 1 เจระจาไพเราะ 1 บำเพ็ญประโยชน์ 1 ความวางตนสม่าเสมอในธรรมนั้น ๆ ตามควร 1 เหล่านี้แลเป็นธรรมเครื่องสงเคราะห์ในโลกเหมือนสลัก (ที่หัวเพลลา) คุมรถที่แล่นไปอยู่ฉะนั้นถ้าธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้ไม่มีไซ้รमारดาหรือบิดาก็จะไม่พึงได้รับความนับถือหรือบูชา เพราะเหตุบุตร ก็เพราะเหตุที่บัณฑิตทั้งหลาย ยังเหลือวแลธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้อยู่ เพราะเหตุนั้นบัณฑิตเหล่านั้นจึงได้ถึงความเป็นใหญ่ และเป็นที่น่าสรรเสริญ” (อง.จตุกก 35/32/117) และสังคหวัตถุมิปรากฏในทุติยหัตถกสูตร ตั้งข้อความว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงสังคหวัตถุ 4 ประการไว้ข้าพระองค์สงเคราะห์บริษัทใหญ่นี้ด้วยสังคหวัตถุ 4 ประการเหล่านั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์รู้ว่าผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยทานข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยทานผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยวาจาอ่อนหวาน ข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยวาจาอ่อนหวาน ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการประพาสสิ่งที่เป็นประโยชน์ ข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยการประพาสสิ่งที่เป็นประโยชน์ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการวางตัวเสมอข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยการวางตัวเสมอ” (อง.อฎฐก. 37/114/436) สังคหวัตถุมิปรากฏในพลสูตรพระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระภิกษุตั้งข้อความว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ การสงเคราะห์เป็นฉน สังคหวัตถุ 4 ประการนี้ คือ ทาน 1 เปยยวัชชะ 1 อตถจริยา 1 สมานัตตตา 1 ดูก่อนภิกษุทั้งหลายธรรมทานเลิศกว่าทานทั้งหลาย การแสดงธรรมบ่อย ๆ แก่บุคคลผู้ต้องการผู้เจียโสตลงสดับ นี้เลิศ กว่า การพูดถ้อยคำอันเป็นที่รัก การชักชวนคนผู้ไม่มีศรัทธา ให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในศรัทธาสัมปทา ชักชวนผู้ศรัทธาให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในศีลสัมปทา ชักชวนผู้ตระหนี่ให้ตั้งมั่น

ดำรงอยู่ในจาคสัมปทา ชักชวนผู้มีปัญญาทราม ให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ใน
 ปัญญาสัมปทานี้เลิศกว่า การประพุดิประโยชน์ทั้งหลาย”
 (อง.นวก. 37/209/722)

เมื่อพิจารณาจากพระสูตรทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าสังคหัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่อำนวย
 ให้มีการยึดเหนี่ยวและประสานจิตใจของผู้คนในสังคมให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน
 พระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนการทาบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ
 สงเคราะห์ประชาชนของคณะสงฆ์ อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดความศรัทธาในหลักธรรมคำสอน
 ทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปใช้ร่วมกับการดำเนินชีวิต รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันต่อผู้อื่นอันเป็น
 การสละความตระหนี่ถี่เหนียว ตลอดจนการให้คำปรึกษาแนะนำ ให้บุคคล ชุมชน สังคม เกิด
 สติปัญญาในการคิดพิจารณาให้เข้าใจถึงสภาวะทุกข์ที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขปัญหาและรู้จักการ
 ช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง

ในอรรถกถาโมรณปุณณีได้อธิบาย สังคหัตถุ 4 ความว่า บทว่า สงคหัตถุณี คือเหตุแห่งการ
 สงเคราะห์กัน. ในบทว่า ทานญจ เป็นอาทิ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้. ก็บุคคลบางคนควรรับสงเคราะห์
 ด้วยทานอย่างเดียวกันก็พึงให้ทานอย่างเดียวกันแก่เขา. บทว่า เปยยวชชฺ คือ พุดคำน่ารัก. จริยังอยู่ บุคคล
 บางคนพุดว่า ผู้นี้ให้สิ่งที่ควรให้ แต่ด้วยคำ ๆ เดียว เขาก็พุดลบหลู่หมัดทำให้เสียหาย เขาให้ทำไม
 ดังนี้. บางคนพุดว่า ผู้นี้ไม่ให้ทานก็จริง ถึงดังนั้น เขาก็พุดได้ระรื่นเหมือนเอาน้ำมันทา. ผู้เช่นนั้น จะให้
 ก็ตามไม่ให้ก็ตาม แต่ถ้อยคำของเขาย่อมมีค่านับพัน. บุคคลเห็นปานนี้ ย่อมไม่หวังการให้ ย่อมหวังแต่
 ถ้อยคำที่น่ารักอย่างเดียว ควรกล่าวแต่คำที่ น่ารักแก่เขาเท่านั้น. บทว่า อตถจจริยา คือพุดแต่เรื่องที่เป็น
 เป็นประโยชน์และ ทำความเจริญ. จริยังอยู่บางคนมิใช่หวังแต่ทานการให้ มิใช่หวังแต่ปิยวาจา ถ้อยคำที่
 น่ารัก หากหวังแต่การพุดที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลการพุดที่ทำความ เจริญแก่ตนฝ่ายเดียว. พึงกล่าวแต่
 เรื่องบำเพ็ญประโยชน์แก่บุคคลผู้เห็นปานนั้น อย่างนี้ว่า ท่านควรทำกิจนี้ ไม่ควรทำกิจนี้ บุคคลเช่นนี้
 ควรคบ เช่นนี้ไม่ ควรคบ. บทว่า สมานตตตา คือความเป็นผู้มีสุขมีทุกข์เสมอกัน. จริยังอยู่ บุคคลบางคน
 ย่อมไม่หวังสังคหัตถุมีทานเป็นต้น แม้แต่อย่างหนึ่ง หากหวัง ความร่วมสุขร่วมทุกข์อย่างนี้ คือนั่งบน
 อาสนะเดียวกัน นอนบนเตียงเดียวกัน บริโภคร่วมกัน. ถ้าเขาเป็นคฤหัสถ์ย่อมเสมอกันโดยชาติ
 บรรพชิตย่อมเสมอกันโดยศีล ความวางตนสม่ำเสมอ ควรทำแก่บุคคลนั้น (อง.จตทก.อ. 35/118)

สังคหัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นวิธีการของงานสาธารณสงเคราะห์โดยให้การสงเคราะห์ผู้
 ประสบปัญหาซึ่งเริ่มต้นจาก ทาน เป็นการให้ที่เป็นสิ่งของและปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่
 อาศัย ยารักษาโรค) ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต นอกจากการให้ทานที่เป็นวัตถุสิ่งของการให้
 คำปรึกษาแนะนำจัดอยู่ในธรรมทานซึ่งพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นการให้ที่ประเสริฐที่สุดสมดัง
 พุทธพจน์ความว่าการให้ธรรมย่อมชนะการให้ทั้งปวง ปิยวาจา เป็นการพุดด้วยถ้อยคำที่มีความ
 ไพเราะอ่อนหวานเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น ไม่กล่าววาจาที่มีความหยาบคาย
 กระทบกระแทงหรือทำลายความรู้สึกของผู้อื่น ยกตัวอย่างเรื่องนิทานชาดกเรื่องโคณินทิวีสาล พระ
 โพธิสัตว์เกิดเป็นโคณามว่า นันทิวีสาล เป็นโคมีรูปร่างสวยงาม มีพละกำลังมาก มีพราหมณ์คนหนึ่งได้
 เลี้ยงและรักโคนั้นเหมือนลูกชายโคนั้นคิดจะตอบแทนบุญคุณการเลี้ยงดูของพราหมณ์ว่า “พ่อจงไปทำ
 พนันกับโควินทกเศรษฐีว่า โคของเราสามารถลากเกวียนหนึ่งร้อยเล่มที่ผูกติดกันให้เคลื่อนไหวได้พนัน
 ด้วยเงินหนึ่งพันกหาปณะเถิด” พราหมณ์ได้ไปที่บ้านเศรษฐีและตกลงกันตามนั้น นัดเดิมพันกันในวัน

รุ่งขึ้น ในวันเดิมพันพราหมณ์ได้เทียมโคนันทิวีสาลเข้าที่เกวียนเล่มแรก เพื่อลากเกวียนหนึ่งร้อยเล่ม ผูกติดกันซึ่งบรรทุกทราย กรวดและหินเต็มลำ แล้วขึ้นไปนั่งบนเกวียน เจือปนกับขึ้นพร้อมกับ ตวาดว่า “ไอ้โคโง โคง เจ้าจงลากเกวียนไปเดี๋ยวนี้” ฝ่ายโคนันทิวีสาล เมื่อได้ยินพราหมณ์พูดเช่นนั้น ก็คิดน้อยใจว่า “พราหมณ์เรียก เราผู้ไม่โง่งว่าโง่ง ผู้ไม่โง่งว่าโง่ง” จึงยืนนิ่งไม่เคลื่อนไหว เมื่อถึงวันเดิมพัน พราหมณ์จึงพูดหวานว่า “นั่นทิวีสาลลูกรัก เจ้าจงลากเกวียนทั้งร้อยเล่มนี้ไปเถิด” โคนันทิวีสาลได้ลากเกวียนร้อยเล่มที่ผูกติดกัน ด้วยการออกแรงลากเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ทำให้เกวียนเล่มสุดท้ายไปตั้งอยู่ที่เกวียนเล่มแรกอยู่ ทำให้พราหมณ์ชนะพนัน ด้วยเงินสองพันกหาปณะ (คณะสงฆ์และรัฐบาล, 2557, หน้า 262) อรรถจริยา เป็นการประพุดิตนให้เป็นประโยชน์ กล่าวคือ ประพุดิตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ยกตัวอย่างเช่น การบำเพ็ญประโยชน์ของฆมาณพที่ทำความสะอาด สร้างถนนหนทาง ตลอดจนสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์แก่คนหมู่มาก พร้อมกับประพุดิตวัตรบท 7 เมื่อฆมาณพสิ้นชีวิตจากโลกมนุษย์ไปแล้วได้ไปอุบัติเป็นพระอินทร์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ วนโรปสูตร พระพุทธองค์ทรงตรัสกับเทวดาว่า “ชนเหล่าใดสร้างอาราม (สวนไม้ ดอกไม้ผล) ปลูกหญ้าไม้ (ใช้ร่มเงา) สร้าง สะพาน และชนเหล่าใดให้โรงน้ำเป็นทาน และบ่อน้ำทั้งบ้านที่พักอาศัย ชนเหล่านั้น ย่อมมีบุญ เจริญในกาลทุกเมื่อทั้งกลางวัน และกลางคืน ชนเหล่านั้นตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้ไปสวรรค์” (ส.ส. 24/146/255) สมานัตตดา เป็นการวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย ต่อหน้าปฏิบัติต่อเขาอย่างไร กลับหลังต้องปฏิบัติต่อเขาเช่นนั้น ตลอดจนการวางตนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่อีกทั้งมีความสอดคล้องกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ดังนี้

สังคหวัตถุ เรื่องที่จะสงเคราะห์กัน คุณเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้หลักการสงเคราะห์คือช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลกคือสังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ดุจลิ่มสลักเพลาที่ยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถและวิ่งแล่นไปได้ มี 4 อย่าง คือ 1. ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน 2. ปิยวาจา พูดจาน่ารัก น่านิยมนับถือ 3. อรรถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ 4. สมานัตตดา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว ร่วมกิจ ร่วมงาน ร่วมสุขร่วมทุกข์ เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2564, หน้า 453)

สรุป สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่คณะสงฆ์ได้นำมาใช้กับงานสาธารณสงเคราะห์โดยให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนโดยมีลักษณะเป็นการสงเคราะห์ทั้งในรูปแบบการให้สิ่งของที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพและการให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อให้ผู้ประสบปัญหาสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ การกล่าววาทาที่มีความไพเราะที่เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ ตลอดจนการประพุดิตนให้เป็นประโยชน์ต่อพระศาสนาและประพุดิตนให้มีความเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ตามพระธรรมวินัย

2.3.4 กัลยาณมิตรธรรม 7

พระสงฆ์และประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ต้องมีการพึ่งพาอาศัยต่อกันอย่างเป็นกัลยาณมิตรมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันโดยแยกออกจากกันไม่ได้ พระสงฆ์ได้มีการอนุเคราะห์ประชาชนให้ได้มาซึ่งการศึกษาเล่าเรียนที่วัด และมีการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนตลอดจนการให้คำปรึกษาเรื่องการดำเนินชีวิตพร้อมทั้งเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่การเกิดจนถึงการตาย ดังที่ปรากฏในทุติยสาสูตร ความว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม 7 ประการ ควรเสพ ควรคบเป็นมิตร ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้ถูกขับไล่ ธรรม 7 ประการ เป็น โฉน คือภิกษุเป็นที่รักใคร่พอใจ1 เป็นที่เคารพ1 เป็นผู้ควรสรรเสริญ1 เป็นผู้ฉลาดพูด1 เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ1 พูดถ้อยคำลึกซึ้ง1 ไม่ชักนำ ในทางที่ไม่ดี1 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม 7 ประการนี้แล ควรเสพ ควรคบเป็นมิตร ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้ถูกขับไล่。”

(อง.สตตก 37/34/93)

นอกจากนี้คัมภีร์วิสุทธิมรรคก็มีหลักฐานคณนินเทศได้อธิบายกัลยาณมิตรธรรม ความว่า ท่านผู้ เป็นกัลยาณมิตรนั้นย่อมเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศรัทธา 1 สมบูรณ์ด้วยศีล 1 สมบูรณ์ด้วยสุตตะ 1 สมบูรณ์ ด้วยจาคะ 1 สมบูรณ์ด้วยวิริยะ 1 สมบูรณ์ด้วยสติ 1 และเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยปัญญา 1 คือยอมเชื่อมั่น ต่อความตรัสรู้ของพระตถาคตเจ้าและเชื่อมั่นต่อกรรมและผลแห่งกรรมด้วยศรัทธาสมบัติ ไม่ยอม ปล่อยวาทกรรมแสวงหาประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายอันเป็นเหตุแห่งสัมมาสัมโพธิญาณด้วยศรัทธา สมบัตินั้น ย่อมเป็นที่รักเป็นที่เคารพเป็นที่น่าสรรเสริญ เป็นผู้หักท้วงตำหนิโทษว่ากล่าว เป็นผู้อดกลั้น ต่อถ้อยคำของสัตว์ทั้งหลายด้วยศีลสมบัติ เป็นผู้สามารถชี้แจงถ้อยคำอันลุ่มลึก ซึ่งประกอบด้วยสัง- ธรรมและปฏิจกสมุปปาทธรรมเป็นต้นด้วยสุตสมบัติ เป็นผู้มักน้อย สันโดษ ชอบสงัด ไม่คลุกคลีกับหมู่ คณะด้วยจาคสมบัติ เป็นผู้เพียรพยายามในการปฏิบัติทั้งที่เป็นประโยชน์ตนและประโยชน์คนอื่นด้วย วิริยสมบัติเป็นผู้มีสติตั้งมั่นในทางดีด้วยสติสมบัติ เป็นผู้ไม่มีจิตคิดฟุ้งมีจิตมั่นคงด้วยสมาธิสมบัติและรู้ แจ่มชัดไม่วิปริตผิดเพี้ยนด้วยปัญญาสมบัติ ท่านผู้ประกอบด้วยคุณสมบัตินั้นนั้น ย่อมสอดส่อง มองเห็นคติแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรมด้วยสติ รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษของสัตว์ทั้งหลาย ตามเป็นจริงด้วยปัญญามีจิตแน่วแน่อยู่นในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษนั้นด้วยสมาธิ ช่วยกำจัดสิ่งที่เป็น โทษพยายามชักจูงแนะนำสัตว์ทั้งหลายในสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยวิริยะฉะนี้ (วิสุทธิ. 42/161-162)

กัลยาณมิตรธรรมเป็นหลักธรรมที่คณะสงฆ์นำมาปฏิบัติกับงานสาธารณสงเคราะห์โดยมีการ ประพฤติตนให้เป็นที่รัก มีความน่าเคารพ น่าเจริญใจ เป็นผู้รู้จักพูดในสิ่งที่ควรพูด รู้จักฟังและสามารถ อธิบายเรื่องที่ยากให้สามารถเข้าใจได้โดยง่าย และไม่ชักนำในทางที่เสื่อมเสีย ถ้าหากคณะสงฆ์ปฏิบัติ ตามกัลยาณมิตรธรรมนี้สมบูรณ์แล้วย่อมได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย อีกทั้งเป็นสิ่งที่ส่งเสริม การทำงานร่วมกันกับผู้อื่น โดยมีเป้าหมายการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและเป็นที่พึงที่ ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของญาติโยม ยกตัวอย่างเรื่องการทำบทธาหน้าทีกัลยาณมิตรของพระสารีบุตร ในการสงเคราะห์ราชพราหมณ์ ราชพราหมณ์เกิดในสกุลพราหมณ์ในนครราชคฤห์ เป็นสกุลที่มั่งคั่ง สกกุลหนึ่ง เมื่อรณะแก่เตมาชราลง บุตรภรรยาไม่เลี้ยงดู เป็นคนยากจนเสียใจจึงไปอาศัยเลี้ยงชีพอยู่ใน วัดเวฬุวันมหาวิหาร ได้ช่วยตายหญ้า กวาดบริเวณ ถวายน้ำล้างหน้า เป็นต้น แต่พระภิกษุ พระภิกษุ ทั้งหลายก็ได้สงเคราะห์ด้วยอาหารและที่อยู่เป็นต้น ต่อมาด้วยความประสงค์จะบวช แต่ไม่มีใครบวชให้ จึงมีร่างกายซูบผอมเศร้าหมอง พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็น ตรัสถามความแล้ว รับสั่งถามภิกษุว่า ใครระลึกถึงอุปการคุณของพราหมณ์นี้ได้บ้าง พระสารีบุตรกราบทูลว่า พราหมณ์นี้ได้ถวายอาหารแก่ ข้าพระพุทธเจ้าที่พัพพหนึ่ง พระองค์จึงตรัสว่า ตีละ ตีละ สารีบุตร สัตบุรุษเป็นคนกตัญญูทเวที ถ้า เช่นนั้นเธอจงให้พราหมณ์นี้บวชเถิด (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2559, หน้า 238) จะเห็นได้ว่าพระสารีบุตรเป็นผู้มีความกตัญญูระลึกในสิ่งที่ราชพราหมณ์ได้เคยทำอุปการะ

ต่อท่านซึ่งเป็นการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาได้อย่างสมบูรณ์แบบสมดัง
ข้อความที่กล่าวถึงการทำหน้าที่ของพระภิกษุในสังคาลกสูตรความว่า

“ดูก่อนคฤหบดีบุตร สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน อันกุลบุตรบำรุง
ด้วยสถาน 5 เหล่านี้แล้วย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วย 6 สถานเหล่านี้คือ
ห้ามจากความชั่ว 1 ให้ตั้งอยู่ในความดี 1 อนุเคราะห์ด้วยใจงาม 1 ให้ได้
ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง 1 ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง 1 บอกทางสวรรค์
ให้ 1” (ที.ปา.16/204/91)

ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ. ปยุตโต ที่ได้อธิบายกัลยาณมิตร
ธรรม 7 ดังนี้ กัลยาณมิตรตตา คือ ความมีกัลยาณมิตรนั้น ท่านแสดงความหมายว่า ได้แก่ เสวนา สัง-
เสวนา คบหา รักดี มีจิตใจผ่องใฝ่โน้มนำไปหาบุคคลที่มีศรัทธา มีศีล มีสุตะ คือเป็นพหูสูตร มีจาคะและมี
ปัญญาในบรรดาคุณธรรม 5 อย่างนี้บางแห่งท่านแสดงไว้เพียง 4 อย่าง เว้นสุตะ แสดงว่าสุตะมีความ
จำเป็นน้อยกว่าข้ออื่นอีก 4 ข้อ และท่านขยายความเชิงแนะนำว่าเมื่อไปอยู่ในถิ่นใดก็ตาม ก็เข้าสนิท
สนม สนทนาปราศัย ถกถ้อยปรึกษากับผู้ประกอบด้วยศรัทธา ผู้ประกอบด้วยศีล ผู้ประกอบด้วยจาคะ
ผู้ประกอบด้วยปัญญา ศึกษาเยี่ยงอย่างศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญาของคนที่มีคุณสมบัตินั้นๆ

ส่วนกัลยาณมิตรในแง่ทำหน้าที่ต่อผู้อื่น สมควรที่มีคุณสมบัติพิเศษจำเพาะสำหรับการทำหน้าที่
นั้นอีกส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะคุณสมบัติพื้นฐานที่เรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการดังนี้ (สมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2564, หน้า 608-609)

1. ปิโย น่ารัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้ผู้เรียนให้อยากเข้าไปศึกษาต่อถาม
2. ครุ นำเคารพ คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ เป็นที่พึ่ง
ได้ และปลอดภัย
3. ภาวนียो นำเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตน
อยู่เสมอเป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอย่บ้างและรำลึกถึง ด้วยความซาบซึ้งมั่นใจและ
ภาคภูมิใจ
4. วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล คือ พูดเป็น รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไร อย่างไร
คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือนเป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนักขโม ทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามแม้จุกจิก ตลอดจนคำ
ล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนฟังได้ ไม่เบือนหน้า ไม่เสียอารมณ์
6. คัมภีร์ญจะ กะถัง กัตตา แกล้งเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งซับซ้อนให้
เข้าใจได้และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป
7. โน จัญฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำอฐาน คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหลไม่
สมควร

สรุปว่า กัลยาณมิตรธรรมเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นคุณสมบัติของพระภิกษุ
สงฆ์ที่จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือแก่บุคคล ชุมชน และสังคม เป็นกรอบในการประพฤติตนให้มีความ
เหมาะสมแก่สมณสาธูปโดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคล ระหว่างวัดกับชุมชน เพื่อเป็นการ
สร้างความเข้าใจว่า คณะสงฆ์มีเจตนาที่บริสุทธิ์พร้อมจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือ มีการปรึกษาหารือ

และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน พระภิกษุสามารถอธิบายเรื่องที่มีความซับซ้อนให้มีความกระจ่างชัดและไม่ชักนำไปในทางที่เสื่อมเสียเป็นต้น

2.4 แนวคิดทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน ตามทฤษฎีของบุคคลสำคัญดังนี้

- ทฤษฎีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Tyler
- ทฤษฎีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Cronbach
- ทฤษฎีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Scriven
- แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)
- แนวคิดทฤษฎีงานสาธารณสุขสงเคราะห์

2.4.1 ทฤษฎีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Tyler

รูปแบบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของไทเลอร์ มีแนวคิดหลักที่สำคัญ คือ “เป้าหมายและวิธีการ” (end and mean approach) จากแนวคิดดังกล่าวไทเลอร์ได้นำเสนอหลักการและเหตุผลสำหรับการสร้างสูตร เรียกว่า “Tyler’s rationale” ซึ่งเป็นหลักการสำหรับพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ดังนี้ (Tyler, 1949 p : 1)

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่โรงเรียนควรบรรลุคืออะไร
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรที่สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
3. ประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้สามารถจัดให้มีประสิทธิภาพอย่างไร
4. เราจะสามารถทราบได้อย่างไรว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ไทเลอร์ระบุว่านักพัฒนาผลสัมฤทธิ์ควรตอบคำถามทั้ง 4 ข้อนี้ ให้ชัดเจนตามลำดับ เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาผลสัมฤทธิ์มีประสิทธิภาพ ซึ่งการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ชัดเจนจะทำให้ง่ายในการคัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ที่ตอบสนองจุดมุ่งหมาย รวมทั้งส่งผลต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของไทเลอร์ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ได้แก่ การศึกษาผู้เรียน การศึกษาสังคม การศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ ตลอดจนปรัชญาสังคมและปรัชญาการศึกษาเพื่อนำมาสังเคราะห์กำหนดเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาชั่วคราว เมื่อได้จุดมุ่งหมายชั่วคราวแล้วยังต้องนำทฤษฎีการเรียนรู้ ปรัชญาสังคม และปรัชญาการศึกษา มากลั่นกรองจุดมุ่งหมายชั่วคราวนั้นให้เป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่แท้จริง

นอกจากนี้ไทเลอร์ยังได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาผู้เรียนเป็นอย่างมาก และมีแนวคิดว่าการศึกษาคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนทั้งด้านความคิด การปฏิบัติ และด้านเจตคติโดยระบุเหตุผลความจำเป็นของการศึกษาความต้องการของผู้เรียน ว่าผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน การทราบช่องว่างระดับพัฒนาการของผู้เรียนในปัจจุบันกับมาตรฐานทั่วไปจะช่วยแนะแนวทางการกำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาได้ถูกต้อง ส่วนวิธีการศึกษาความต้องการของผู้เรียนการสำรวจความสนใจของผู้เรียน มีหลากหลายวิธีการ เช่น การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น ซึ่งการให้ความสำคัญกับการศึกษาความสนใจของผู้เรียนนี้สอดคล้องกับแนวทางการศึกษา

พัฒนาการนิยม (progressivism education) ที่มีจุดเน้นว่า การจัดการศึกษาที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมทางการศึกษาที่สอดคล้องกับธรรมชาติและศักยภาพของผู้เรียน การเรียนรู้เกิดจากการได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และเรียนรู้จากการประสบความสำเร็จรวมทั้งมีสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนการมีความสุขในการเรียนรู้

ความซับซ้อนทางสังคมที่ทำให้การดำรงชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์จะต้องมีการศึกษาสังคม และนำมาพิจารณาในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ เช่น สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม นอกจากนี้ยังมีลักษณะเป็นสังคมเมือง สังคมกึ่งเมือง สังคมชนบท สังคมที่เป็นอุตสาหกรรม สังคมธุรกิจ สังคมเกษตรกรรม และที่สำคัญคือ สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งความหลากหลายต่าง ๆ เหล่านี้ จะต้องถูกนำมาวิเคราะห์และนำมาใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์มีความสอดคล้องกับบริบทของสังคม

ส่วนการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนจะช่วยให้ นักพัฒนาผลสัมฤทธิ์สามารถกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี การใช้ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเป็นวิธีการที่ใช้กันโดยทั่วไปสำหรับการกำหนดจุดมุ่งหมายของผลสัมฤทธิ์ ส่วนการศึกษาปรัชญาสังคมและปรัชญาการศึกษาช่วยทำให้เห็นจุดเน้นและเป้าหมายของการพัฒนาคนและการจัดการศึกษาของแต่ละปรัชญา ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมายการศึกษา ส่วนการศึกษาจิตวิทยาการเรียนรู้จะใช้ในการกลั่นกรองจุดมุ่งหมายการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับธรรมชาติและศักยภาพของผู้เรียน

ในด้านการเรียนรู้ ไทเลอร์ระบุว่าประสบการณ์เรียนรู้ (learning experiences) นั้นไม่ได้หมายถึงเนื้อหาสาระ (content) ที่อยู่ในผลสัมฤทธิ์ หรือกิจกรรมที่ผู้สอนให้ผู้เรียนปฏิบัติ แต่การเรียนรู้เป็นปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสภาพแวดล้อมหรือกิจกรรมที่ผู้สอนจัดขึ้น ดังนั้น ประสบการณ์เรียนรู้ จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาคัดเลือกอย่างดีที่สุดซึ่งไทเลอร์ได้ระบุหลักการไว้ดังนี้ (Tyler, 1949 : p. 65-81)

1. ผู้เรียนต้องได้เรียนรู้อย่างสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
2. กิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ
3. กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้
4. กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้หลายอย่างอาจนำไปสู่การบรรลุผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ข้อใดข้อหนึ่ง
5. กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเดียวอาจนำไปสู่การบรรลุผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลายข้อ

6. กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีจะสนับสนุนผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เจตคติที่ดีต่อสังคม ความสนใจ และแรงจูงใจ เป็นต้น

ไทเลอร์ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ว่าต้องมีความต่อเนื่องทั้งในด้านต่อเวลาและเนื้อหาต่อเนื้อหาหรือเรียกว่า ความสัมพันธ์แบบแนวตั้ง (vertical) และความสัมพันธ์แบบแนวนอน (horizontal) (Tyler, 1949 : p. 84) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้ (Tyler, 1949 : p. 84-86)

1. ความต่อเนื่อง (continuity) หมายถึง ความสัมพันธ์ในแนวตั้งของการจัดกิจกรรม และ

ประสบการณ์เรียนรู้ จากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้น

2. ลำดับ (sequence) มีความเกี่ยวข้องกับเกณฑ์ความต่อเนื่อง หมายถึง ความสัมพันธ์ แนวตั้งของการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ จากสิ่งที่ไม่ซับซ้อนไปสู่สิ่งที่มีความซับซ้อน

3. บูรณาการ (integration) หมายถึง ความสัมพันธ์แนวนอนของการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ที่เชื่อมโยงความคิดรวบยอดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

สำหรับการประเมินผลไทเลอร์มีแนวคิดสำคัญว่าเป็นการตรวจสอบการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ว่าสามารถทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ ซึ่งการประเมินหลักสูตรถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากของการพัฒนาหลักสูตร (Tyler, 1949 : p. 104)

การประเมินผลในมุมมองของไทเลอร์ เน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้เรียน การประเมินผลจึงควรใช้วิธีการประเมินอย่างหลากหลายและมีความเหมาะสมกับพฤติกรรมที่ต้องการประเมิน โดยที่การประเมินผลมีขั้นตอนดังนี้ (Tyler, 1949 : 110-125)

1. การกำหนดพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
2. การกำหนดสถานการณ์สิ่งเร้าให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้
3. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย
 - 4.1 ความเป็นปรนัย (objectivity)
 - 4.2 ความถูกต้อง (validity)
 - 4.3 ความเชื่อมั่น (reliability)

5. การประเมินผลและการนำผลการประเมินมาใช้สำหรับการอธิบายผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ตลอดจนการอธิบายจุดดี และจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

วิธีการประเมินภาคขยายของ Tyler

Tyler (Tyler, 1986 อ้างถึงใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541, หน้า 130-144) ได้นำเสนอการประเมินค่าโปรแกรม โดยนำเสนอให้มีการประเมินวัตถุประสงค์ การประเมินแผนการเรียนรู้ การประเมินเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรม การประเมินนำไปสู่การปฏิบัติ การประเมินผลลัพธ์ของโปรแกรมการศึกษา และการกำกับโปรแกรม มีดังนี้

1. การประเมินค่าวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์มีความแตกต่างกัน การประเมินค่าวัตถุประสงค์ ควรพิจารณาตามเกณฑ์ต่อไปนี้ มีความสอดคล้องกับปรัชญาทางการศึกษาของสถาบันมีความเกี่ยวข้องและเหมาะสมกับเนื้อหาในรายวิชานั้น ๆ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในการปฏิบัติงานและมีความเหมาะสมในแง่ที่มีความต้องการความสนใจ เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียนกรณีเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญแต่ผู้เรียนไม่สนใจก็ควรจะกำหนดไว้เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนรู้

2. การประเมินผลการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้มีความสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การประเมินแผนการเรียนรู้จะทำให้ได้สารสนเทศที่สำคัญ ๆ คือ การทบทวนความเป็นมาของโปรแกรมเพื่อทราบถึงวิธีการที่ควรจะทำและหลีกเลี่ยงสิ่งที่ล้มเหลวในอดีต การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมนั้น ๆ จะทำให้ได้มโนทัศน์ และสรุปนัยทั่วไปที่จะนำมาใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ตามชนิดของวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่แตกต่างกันในรายวิชาต่าง ๆ การตรวจสอบเงื่อนไขที่สำคัญในการเรียนรู้ที่สำคัญของมนุษย์ เช่น

แรงจูงใจ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การเลือกงานการเรียนรู้ที่เหมาะสม รางวัลและผลย้อนกลับ การฝึกอย่างเป็นลำดับขั้น และการถ่ายโอนความรู้ ทักษะและเจตคติ และความซาบซึ้งที่ผู้เรียนคาดหวัง สิ่งเหล่านี้จะทำให้แผนการเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

3. การประเมินเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาโปรแกรม ขั้นตอนนี้เป็น การประเมินสื่อเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และแผนการเรียนรู้หรือไม่ และที่สำคัญก็คือ จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาครูและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเพื่อทำให้การจัดโปรแกรมทางการศึกษาใหม่ ๆ ประสบความสำเร็จ แล้วจึงทำการประเมินครูและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาดังกล่าว การประเมินควรประกอบไปด้วย การประเมินตนเอง (Self-Assessment) โดยเน้นความเข้าใจและทักษะต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ในการจัดโปรแกรมการศึกษาใหม่นั้น

4. การประเมินการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ กระบวนการในการประเมินผลการนำโปรแกรมไปปฏิบัติควรเป็นกระบวนการที่ตรงไปตรงมาและมีความยุติธรรมโดยทำการวิเคราะห์แผนงานของโปรแกรมโดยละเอียดและบ่งบอกถึงคุณลักษณะที่จำเป็นของแผนงานทั้งหมด สิ่งสำคัญที่จะต้องพิจารณาเป็นพิเศษคือ แผนงานที่เกี่ยวข้องกับครูและนักเรียน การวิเคราะห์โปรแกรมควรทำจากผู้พัฒนาโปรแกรมหลายคน แล้วจัดทำบัญชีสารสนเทศไว้ตรวจสอบเพื่อให้การวิเคราะห์มีความสมบูรณ์ที่สุด การเก็บรวบรวมข้อมูลการนำโปรแกรมไปปฏิบัติทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การทดสอบ ซึ่งจะทำให้ได้สารสนเทศที่ครอบคลุมผลดีและผลเสียของการนำโปรแกรมไปปฏิบัติอย่างแท้จริง

5. การประเมินผลลัพธ์ของโปรแกรมทางการศึกษา หลังจากที่น่าโปรแกรมไปปฏิบัติแล้วจึงมีการประเมินผลลัพธ์ของโปรแกรมทางการศึกษาที่จัดขึ้น ประกอบด้วย การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินผลข้างเคียง (Side Effect) ที่เป็นทั้งทางบวกและทางลบการประเมินผลลัพธ์ของโปรแกรมจะทำให้ได้สารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมต่อไป

สรุปว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Tyler มีเกณฑ์การประเมินความสำเร็จของกิจกรรมหรือโครงการโดยใช้วัตถุประสงค์ของการจัดทำโครงการเป็นตัวประเมินการดำเนินงานของโครงการ ถ้าการดำเนินโครงการตรงตามวัตถุประสงค์จะสามารถพัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งขึ้น และหากพบว่าไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ควรทำการปรับปรุงแก้ไข

2.4.2 ทฤษฎีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Cronbach

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Cronbach มีแนวคิดและกระบวนการประเมินดังนี้ (Cronbach, Lee J., 1983)

1. เพื่อปรับปรุงรายวิชา (Course Improvement) เช่น การตัดสินใจว่าอุปกรณ์ การเรียนการสอนและวิธีสอนใดที่น่าพอใจ หรือมีส่วนใดที่จะต้องแก้ไข

2. เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับตัวบุคคล (Decision about individual) เช่น แยกแยะความต้องการของนักเรียนเพื่อนำไปสู่การวางแผนการสอน บอกนักเรียนทราบว่าสิ่งใดที่เขาดีสิ่งใดที่ยังต้องปรับปรุงตัดสินใจการคัดเลือกและจัดกลุ่ม

3. เพื่อตัดสินใจระเบียบวิธีการบริหาร (Administrative regulation) เช่น การตัดสินใจว่าระบบการบริหารการศึกษาของโรงเรียนดีหรือไม่ อย่างไร ครูแต่ละคนมีประสิทธิภาพในการทำงานดีหรือไม่

สำหรับการประเมินผลของ Cronbach นั้น ทดสอบทั้งจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (Objective Based Model) และผลพลอยได้อื่น ๆ (Side effects) มีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษากระบวนการ (Process Studies) มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นในหลักสูตร เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น ขั้นนี้เป็นการประเมินความก้าวหน้าของหลักสูตร ขณะที่หลักสูตรกำลังดำเนินอยู่

2. การวัดความสามารถทั่ว ๆ ไป (Proficiency Measurement) ควรใช้แบบสอบถามมาตรฐาน หรือแบบทดสอบต่างฟอร์มกับนักเรียนต่างกลุ่ม ก็จะเป็นการดี เพราะว่าจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากกว่า ในเวลาเดียวกัน และการทดสอบกลุ่มประชากรควรให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรเพื่อ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ข้อสอบควรเป็นตัวแทนของเนื้อหาวิชา โดยออกเป็นแบบปรนัยชนิด เลือกรับ (Multiple Choice) ส่วนข้อสอบเขียนตอบ (Essay Types) ควรใช้วัดความสามารถเฉพาะ อย่างด้วย Cronbach ให้ความสำคัญกับข้อสอบแต่ละข้อมากกว่าคะแนนรวม เมื่อรู้ผลสอบแต่ละข้อ แล้วก็นำมาปรับปรุงการสอนได้ทันที การประเมินของ Cronbach เป็นทั้งการประเมินผล ความก้าวหน้าในการเรียน และการประเมินผลสรุปผลการเรียน

3. การวัดทัศนคติ (Attitude) ทำได้หลายอย่าง เช่น การสัมภาษณ์ หรือการใช้แบบสอบถาม ก็มีประโยชน์ แต่ต้องดูอัตราส่วนของผู้ตอบในการแสดงความคิดเห็นแต่ละข้อมีน้ำหนักเพียงพอที่จะ เชื่อถือได้หรือไม่ และทัศนคติเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ผู้ตอบมีการเสแสร้งในการตอบได้ มากถ้าผู้ตอบมี ผลประโยชน์เกี่ยวข้องด้วย เพราะฉะนั้นถ้าถามความคิดเห็นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาโดยตรง ๆ จะ ได้ผลที่น่าเชื่อถือมากกว่า ผลของแบบสอบถามควรดูรายละเอียดทั่ว ๆ ไป แทนที่จะดูรายละเอียดของ แต่ละบุคคล

4. การติดตามผล (Follow-up Studies) การศึกษาเพื่อติดตามผลนั้นต้องศึกษาเปรียบเทียบ กลุ่มตัวอย่างในโครงการกับกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนหนึ่งที่มีพื้นฐานทางชีวประวัติคล้ายคลึงกัน แล้ว เปรียบเทียบข้อมูลที่เกิดขึ้นระหว่าง 1 กลุ่มนี้ว่าแตกต่างกันหรือไม่ในความก้าวหน้าทางวิชาชีพหรือ ความก้าวหน้าทางการศึกษาในระยะยาว ผลที่ได้จากการศึกษาขั้นนี้ไม่มีผลโดยตรงในการปรับปรุง หลักสูตรหรือรายวิชาเรียน เพราะไม่ให้ผลที่อาจทราบได้ว่า หลักสูตรหรือรายวิชานั้น ๆ ควรได้รับการ ปรับปรุงด้านใดโดยเฉพาะ แต่มีประโยชน์ในการวางหลักสูตรใหม่

ในกระบวนการประเมินผล 4 ขั้นตอนนี้ Cronbach ให้ความสำคัญในการติดตามผลมากที่สุด เพราะ Cronbach มีความเห็นว่า การประเมินเพื่อปรับปรุงหลักสูตรหรือรายวิชาในการเรียนการสอน และควรกระทำโดยผู้เชี่ยวชาญถ้าเป็นการปรับปรุงหลักสูตรระดับชาติ

สรุปว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Cronbach เป็นแนวคิดที่มีการต่อยอดมาจากแนวคิด การประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Tyler โดยมีการประเมินผลหลายด้านและไม่กำหนดจุดประสงค์ที่เฉพาะ เอง นอกจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ภาพรวมแล้วยังต้องให้ความสำคัญกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการ จัดทำโครงการ

2.4.3 ทฤษฎีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Scriven

ในปี คศ. 1967 ได้มีบทความชื่อ “The Methodology of Evaluation” ของ Scriven ออก เผยแพร่ ในบทความดังกล่าว Scriven ได้ให้นิยามการประเมินไว้ว่า “การประเมิน” เป็นกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลและการกำหนดเกณฑ์

ประกอบในการประเมิน เป้าหมายสำคัญของการประเมินก็คือการตัดสินคุณค่าให้กับกิจกรรมใด ๆ ที่ต้องการจะประเมิน (Scriven, 1967)

Scriven ได้จำแนกประเภทและบทบาทของการประเมินออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation)

เป็นบทบาทการประเมินงานกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่บ่งชี้ถึงข้อดีและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินงานนั้น ๆ ผลการประเมินดังกล่าวนี้สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนางานดังกล่าวให้ดีขึ้น จึงอาจเรียกการประเมินประเภทนี้ว่าเป็นการประเมินเพื่อการปรับปรุง

2. การประเมินผลรวม (Summative Evaluation)

เป็นบทบาทของการประเมินเมื่อกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ สิ้นสุดลงเพื่อเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณค่าความสำเร็จของโครงการนั้น ๆ รวมทั้งนำเอาความสำเร็จหรือแนวทางที่ดีไปใช้กับงานหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในโอกาสต่อไป จึงอาจเรียกการประเมินประเภทนี้ว่าเป็นการประเมินสรุปรวม

นอกจากนี้ Scriven ได้เสนอสิ่งที่ต้องประเมินออกเป็นส่วนสำคัญอีก 3 ส่วน คือ (Scriven, 1973)

1. การประเมินเกณฑ์ภายใน (Intrinsic Evaluation) เป็นการประเมินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพเครื่องมือใด ๆ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลรวมทั้งคุณภาพของคุณลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เช่น เป้าหมาย โครงสร้าง วิธีการ ตลอดจนทัศนคติของบุคลากรที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการ ความเชื่อถือจากสาธารณชนและข้อมูลอื่น ๆ ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้น ๆ การประเมินในส่วนนี้ถือว่ามีความสำคัญมาก ข้อที่น่าสังเกตก็คือการประเมินภายในจะไม่สนใจถึงผลผลิตหรือผลกระทบที่มีต่อผู้รับบริการของโครงการ ตัวอย่าง เกณฑ์ภายในของโครงการ เช่น โครงการพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของหลักสูตร ความเหมาะสมกับเนื้อหา ระบบการจัดการเรียนการสอน วิธีการให้คะแนน ทัศนคติของผู้บริหาร และครูที่มีต่อโครงการ เป็นต้น

2. การประเมินความคุ้มค่า (Payoff Evaluation) เป็นการประเมินในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับความคุณภาพของโครงการ ทฤษฎีหรือสิ่งอื่น ๆ ของโครงการ แต่เป็นการประเมินในส่วนซึ่งเป็นผลที่มีต่อผู้รับบริการจากการดำเนินโครงการ เช่น ผลที่ได้จากคะแนนสอบหรือผลการปฏิบัติงานของผู้รับบริการจากการดำเนินโครงการ หรือผลกระทบต่อด้านสุขภาพอนามัยของผู้รับบริการ ฯลฯ

3. การประเมินความคุ้มค่า ได้ให้มีความสนใจเกี่ยวกับผลของโครงการที่ให้แก่ผู้รับบริการจึงจัดว่าเป็นการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยอิงเกณฑ์จากภายนอก (Extrinsic criteria) Scriven ยังกล่าวถึงการประเมินทั้งสองส่วนข้างต้นว่าควรให้ความสำคัญต่อการประเมินเกณฑ์ภายใน แต่ในขณะเดียวกันนักประเมินก็ต้องตรวจสอบผลผลิตในเชิงสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างกระบวนการกับผลผลิตอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย แนวคิดทางการประเมินของ Scriven ในระยะเวลาต่อมา คือ ในช่วงปี ค.ศ. 1970-1971 ได้พัฒนาไปจากแนวคิดเดิมของการประเมินที่ยึดตามวัตถุประสงค์แต่เพียงอย่างเดียวมาเป็นการประเมินที่มุ่งเน้นถึงผลผลิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลโดยตรงจากโครงการและผลกระทบหรือผลพลอยได้ ทำให้มีการแบ่งประเภทของการประเมินตามแนวคิดของ Scriven ออกได้ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ (1) การประเมินยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal-Based Evaluation) และ (2) การประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal-Free Evaluation)

ในแนวคิดของ Scriven นั้น การประเมินที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก ไม่ได้หมายความว่าไม่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น ๆ แต่มีความหมายว่าผลที่เกิดขึ้นจากการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของผลอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นด้วยแนวคิดดังกล่าวนี้ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในทางสนับสนุนและไม่สนับสนุน ในทางสนับสนุนมีความคิดเห็นว่า แนวคิดการประเมินในลักษณะนี้ทำให้นักประเมินมองผลงานในทัศนะที่กว้าง สามารถทราบผลทุก ๆ ส่วนที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ซึ่งย่อมจะส่งผลดีในการทำงานหรือในการวางแผนต่าง ๆ ส่วนในทางไม่สนับสนุนนั้นจะมีจุดโต้แย้งหนักไปในด้านวิธีการ คือ มีความเห็นว่าในทางปฏิบัติคงยากที่จะติดตามผลการประเมินใด ๆ ที่เกิดขึ้นให้ครบทั้งหมดได้ นอกจากนี้มาตรการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินให้ครอบคลุมผลทุก ๆ ด้านที่เกิดขึ้น ก็ย่อมยากที่จะกำหนดหรือระบุแนวทางที่ชัดเจนในการประเมินให้บรรลุหลักการดังกล่าวได้ (Scriven, 1974 pp. 34-67)

ในแนวคิดที่สนับสนุน ได้มีการนำวิธีการประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักไปประยุกต์ใช้กับวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีการประเมินโครงการประเภทให้บริการสังคมได้เป็นจำนวนมากซึ่งมักจะเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมีความซับซ้อนในการดำเนินโครงการมีองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อโครงการ เช่น ทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งสภาวะแวดล้อม ยืดหยุ่นได้ เพื่อเป็นการรวบรวมสารสนเทศที่มีคุณค่าซึ่งจะช่วยให้การประเมินโครงการมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติและสามารถให้ข้อมูลข่าวสารที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงได้ดีกว่าการประเมินที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก

สรุปว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ของ Scriven เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานโดยให้ความสำคัญกับการประเมินคุณค่าภายในและการประเมินความคุ้มค่า Scriven ได้มีการพัฒนาการประเมินผลที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก เน้นที่ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานของ Taylor มีความโดดเด่นในเรื่องหลักการวิทยาศาสตร์ในการจัดการ (Scientific Management) โดยเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานผ่านการวิเคราะห์งานและการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ เช่น การศึกษาเวลาการทำงานและการกำหนดมาตรฐานในการทำงาน การแบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบให้มีความชัดเจน มีการฝึกอบรมพนักงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตรงตามมาตรฐานที่กำหนด แนวคิดทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานของ Cronbach มีความโดดเด่นในเรื่อง การประเมินทางการศึกษา (Educational Evaluation) โดยเน้นการใช้การประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงาน มีการประเมินเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำกิจกรรมหรือโครงการ และการประเมินที่มีความหลากหลายทั้งในแง่ของวิธีการและมุมมอง เช่น การประเมินแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ส่วนแนวคิดทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานของ Scriven มีความโดดเด่นในเรื่องการประเมินผลระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) คือกระบวนการเพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) คือ การประเมินเพื่อสรุปผลลัพธ์และประสิทธิภาพของการทำงานหรือโปรแกรม

2.4.4 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จะประสบความสำเร็จได้เพราะมีการพัฒนาสาธารณสุขสงเคราะห์ที่เกิดจากศักยภาพของพระสงฆ์ และความร่วมมือของภาคีเครือข่าย เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่บุคคล ชุมชน และสังคมที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน โดยการจัดทำการปฏิบัติ

ที่เป็นเลิศ (Best Practice) มีดังนี้

แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) มีจุดเริ่มต้นมาจากวงการแพทย์ เป็นวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดสำเร็จ มีการแลกเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานนั้นกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกและนำวิธีการใช้จนเป็นมาตรฐานของหน่วยงาน ดังเช่น โปรแกรมการเชิญชวนผู้ดูแลผู้ป่วยที่เป็นมะเร็งต่อมลูกหมากของกลุ่มแพทย์เฮนรี ฟอร์ด โดยดำเนินกิจกรรมในลักษณะของการวิจัย ผลของโปรแกรมพบว่า 90 % ของผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยส่วนใหญ่เป็นมะเร็งในระยะแรกเท่านั้น ผู้ป่วยมีความพึงพอใจในการดูแลรักษาจากโปรแกรมห่วงการดังกล่าวที่เป็น แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) การจัดกิจกรรมดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง มีการแจกรางวัล Best Practice เพื่อกระตุ้นการปรับปรุงคุณภาพของงาน รางวัลแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะผลงาน ซึ่งเชื่อถือได้ว่าเป็นผลงานชิ้นเยี่ยมในแต่ละประเภท รางวัลใหญ่มีรางวัลเดียวคือ (Grand Prize) ผู้ชนะจะได้เข้าร่วมสัมมนาในระดับชาติของสมาคม ผลงานจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร Best Practice และเว็บไซต์ของสมาคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 1)

ในส่วนของวงการการศึกษาในประเทศไทย แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศเริ่มเข้ามาใน พ.ศ.2546 พร้อม ๆ กับโครงการ “โรงเรียนในฝัน” ที่มุ่งให้เกิดการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ทั้งระบบให้ทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดเป็น มีทักษะชีวิต มีความเป็นไทยและมั่นใจในตนเอง แนวคิดพื้นฐานที่มีส่วนสำคัญในการนำแนวคิดเรื่อง Best Practices มาใช้การพัฒนาประกอบด้วย 1) ความต้องการในการแสวงหาข้อมูลหรือความรู้เพื่อนำสู่การพัฒนาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือการนำความรู้ไปใช้เพื่อการสร้างประโยชน์ (Knowledge Application) 2) ความเชื่อว่าความรู้หรือแหล่งข้อมูลไม่มีเฉพาะในเอกสาร ในตำราหรือจากการเรียนรู้ตามรูปแบบเดิม เช่น การอบรมโดยฟังจากวิทยากรเท่านั้น หากแต่ข้อมูลหรือความรู้อยู่ในตัวบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการทำงานหรือการใช้ชีวิต หรือในองค์กรที่ปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จ (Knowledge Generation หรือ Knowledge Integration) มีผู้ที่นำเสนอความหมายของ Best Practices ที่น่าสนใจ เป็นต้น โดยการจัดให้มีการประกวด Best Practice ทั้งในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการสร้างกระแสสร้างแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในวงการการศึกษาไทยกระทั่งทุกวันนี้ (ชัยพจน์ รักรงาน, 2547, หน้า 8-9)

ความหมายของการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ศูนย์เพิ่มผลผลิตและคุณภาพแห่งสหรัฐอเมริกา (American Productivity and Quality Center) อ้างถึงใน (บุญดี บุญญาภิจ และกมล ศิริพาณิชย์, 2545, หน้า 109) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติที่เป็นเลิศ คือ การปฏิบัติทั้งหลายที่สามารถก่อให้เกิดผลที่เป็นเลิศเป็นวิธีปฏิบัติที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือก้าวสู่ความเป็นเลิศ

ประพนธ์ ผาสุกยัต (2547, หน้า 48) ได้กล่าวว่า สิ่งดี ๆ เกิดขึ้นจากการทำงานมากมายภายในองค์กรที่เรียกว่า Best Practice แต่คนในองค์กรกับไม่รู้ถึงสิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อต้องการจะลงมือทำอะไรก็ต้องเริ่มใหม่หมดทั้ง ๆ ที่มีเรื่องที่สามารถต่อยอดไปได้โดยไม่ต้องเริ่มต้นใหม่ตั้งแต่ศูนย์เสมอไป ซึ่งอาจเป็นสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในองค์กรหรือองค์กรอื่น ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนา Best Practice ให้มากขึ้นเพื่อพัฒนางาน พัฒนาการให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมเป็นวงจรความก้าวหน้าที่ไม่มีความสิ้นสุด แล้วนำไปเผยแพร่ให้ได้เรียนรู้กันในวงกว้าง

ปฏิบัติการที่ดีที่สุด (Best Practice) เป็นข้อสรุปวิธีการทำงานที่ค้นพบแนวทางเฉพาะของตนเอง แต่ละคนค้นพบแตกต่างกัน วัตถุประสงค์บทเรียนที่ดีที่สุด ดังนี้

1) เพื่อสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายกระบวนการที่กำหนดไว้ได้อย่างดีที่สุด

2) เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ยกระดับการปฏิบัติงานโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต เรียนรู้วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศของคนอื่น นำมาทดลองปฏิบัติในองค์กรของตนเอง

3) เพื่อตรวจสอบกระบวนการที่นำไปใช้ปฏิบัติการในองค์กร และนำมาแลกเปลี่ยนความก้าวหน้าในการทำงาน

วิจารณ์ พาณิช (2547, หน้า 3) กล่าวว่า วิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศเป็นการทำงานที่เกิดผลงานในลักษณะที่น่าภูมิใจ น่าชื่นชม เกิดผลสัมฤทธิ์สูง ประสิทธิภาพสูง คุณภาพสูง และ ควรส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อคัดเลือกวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ ดังนี้

1. เป็นการปฏิบัติงานที่เกิดจากกลุ่ม และมีเรื่องราวของกระบวนการพัฒนา ที่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จ
2. สามารถบอกเล่าเรื่องราวเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิสัยคิด วิธีปรึกษาหารือ
3. สามารถดึงเอาความรู้ที่อยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) มาเผยแพร่เป็นความรู้ที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน (Explicit Knowledge) ได้ ซึ่งอาจใช้วิธีการประชุมเพื่อเสนอ ผลงาน การระดมความคิด การซักถาม และชี้ประเด็นเพื่อยกระดับความคิด การใช้คำถาม การสร้างเงื่อนไข สร้างบรรยากาศเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมนำความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการเพิ่มพูนความรู้ของกลุ่ม และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง

กัญญาดา อนุวงศ์ และพิชญญาภัค เจียมจรัสโชค (2553, หน้า 209) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติที่เป็นเลิศหมายถึงวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมาย เป็นที่ยอมรับในวงการหรือวิชาชีพนั้น ๆ มีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจน โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติตลอดจนความรู้และประสบการณ์ บันทึกเป็นเอกสาร เผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกนำไปใช้ประโยชน์ได้

ดวงมณี เลหาประสิทธิ์พร (2558, หน้า 20) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติที่เป็นเลิศ หมายถึงกระบวนการ แนวทางปฏิบัติในการทำงาน เทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์ หรือสิ่งประดิษฐ์ ที่มุ่งเน้นผู้ใช้บริการเป็นศูนย์กลางและดำเนินการโดยบุคลากรของคณะฯ โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า มีผลลัพธ์การดำเนินการที่พิสูจน์ด้วยวิธีการ Benchmark ว่าดีกว่า หรือผ่านการตัดสินหรือได้รับการประเมินว่าสมควรเผยแพร่ เป็นต้นแบบในการปฏิบัติทั่วทั้งคณะฯ หรือได้รับรางวัลจากภายในหรือภายนอกคณะฯ เช่น โครงการติดตาม โครงการประกวดงานวิจัย R2R ดีเด่น ผลงานวิจัยดีเด่น หรือได้รับรางวัลจากภายนอก หรือได้รับการจัดทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

ความสำคัญของการปฏิบัติที่เป็นเลิศ Best Practice

การปฏิบัติที่เป็นเลิศเป็นการทำงานที่มีกระบวนการและวิธีการปฏิบัติงานที่มีความสำคัญกับหน่วยงานและองค์กร ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการปฏิบัติที่เป็นเลิศไว้ดังนี้

บุรชัย ศิริมหาสาคร (2548, หน้า 28-29) ได้อธิบายถึงหลักการไว้ว่า “ถ้านำความรู้ไปใช้ ความรู้นั้นก็ยิ่งเพิ่มคุณค่าเพราะทำให้เกิดการต่อยอดความรู้ให้แตกแขนงออกไปอย่างกว้างขวาง ” กล่าวได้ว่า เป้าหมายของการปฏิบัติที่เป็นเลิศเพื่อพัฒนาองค์กรและบุคคลมีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ซึ่งการจัดการที่เป็นเลิศสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายกรณี ดังนี้

1. Best Practices กับการจัดการความรู้ การจัดการความรู้จะบรรลุเป้าหมายได้จะต้องทำ Best Practices ให้ปรากฏให้ชัดเจน เช่น เอกสารรายงานคู่มือการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้อื่นได้นำไปใช้พัฒนางานแบบต่อยอดความรู้ และสามารถจัดเก็บ Best Practices นั้นไว้ในคลังความรู้ขององค์กรไม่ให้ความรู้นั้นหายไปกับบุคคล เมื่อบุคคลนั้น ๆ ออกจากองค์กรไปแล้ว

2. Best Practices กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้เป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ รวมทั้งแปลงความรู้ของคนไปเป็นความรู้ขององค์กร การที่เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้จะต้องมีทักษะ 5 ด้าน ได้แก่ การแก้ปัญหาอย่างมีระบบ การทดลอง ศึกษาหาแนวทางใหม่ ๆ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต การเรียนจากวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศของคนอื่นและการถ่ายทอดความรู้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพทั่วทั้งองค์กร

3. Best Practices กับการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักสูตรการอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กำหนดให้ผู้เข้ารับการอบรมต้องฝึกปฏิบัติงานในสถานศึกษาต้นแบบเพื่อศึกษา Best Practices ของสถานศึกษานั้น ๆ ว่ามีวิธีการบริหารอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จแล้วจัดทำเป็นเอกสารนำเสนอทำให้ได้แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปใช้กับการบริหารโรงเรียนของตน

4. Best Practices กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ควรจะเริ่มต้นจากการค้นคว้า รวบรวม Best Practices ด้านบริหารการศึกษา ด้านการเรียนการสอน จากเอกสารและตัวบุคคลต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญแล้วถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นไปสู่ครูคนอื่น ๆ เพื่อเป็นเครือข่ายแตกสาขากันออกไปโดยใช้ฐานความรู้และประสบการณ์ของครูที่ประสบความสำเร็จด้านการบริหารการศึกษาและการเรียนการสอนเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาครูให้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง

ลักษณะของการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

การวินิจฉัย Best Practice เป็นพลังที่ช่วยกันยกระดับความคิด สามารถมีมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย ยอมรับมุมมองที่แตกต่างของตนเองได้ดีขึ้น มีประเด็นในการพิจารณาพอสั่งเขปดังนี้ (สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ, 2560, หน้า 2)

1. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภารกิจโดยตรงของหน่วยงาน
2. สนองต่อนโยบายการแก้ปัญหา การพัฒนาประสิทธิภาพของหน่วยงาน
3. ลดขั้นตอน ลดรอบระยะเวลาการทำงาน
4. ลดทรัพยากร ลดค่าใช้จ่าย
5. มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ประกอบการทำงาน
6. ริเริ่มสร้างสรรค์วิธีการขึ้นมาใหม่ หรือประยุกต์ขึ้นใหม่
7. สามารถทำแผนผังเชิงเปรียบเทียบวิธีการเก่ากับใหม่ และสิ่งที่เป็นวิธีใหม่จะให้ประโยชน์อะไรที่ดีกว่าเก่า

8. อำนวยความสะดวกในการใช้
9. วางระบบในการให้บริการ และมีช่องทางที่หลากหลายในการให้บริการดังกล่าว
10. สามารถเทียบเคียงวิธีการทำงานลักษณะเดียวกันกับหน่วยงานอื่นได้
11. มีผลผลิต/ความสำเร็จเพิ่มขึ้น
12. ความพึงพอใจของผู้รับบริการ หรือผู้มีส่วนได้เสีย
13. สามารถนำไปใช้เป็นมาตรฐานการทำงานต่อไปได้ยั่งยืนพอสมควร
14. มีการพัฒนาปรับปรุงต่อไป

การดำเนินงาน Best Practice

การพิจารณาว่าสิ่งที่เป็น Best practice นั้น “ใช่” หรือ “ไม่” มีวิธีการ ดังนี้ (กอบวิทย์ พิริยวัฒน์, 2563, หน้า 2)

1. ในการดำเนินงานมีการวิเคราะห์บริบทความคาดหวังของสถานศึกษา ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสีย
2. ในการดำเนินการมีความเป็นระบบ (Systematic) มีกระบวนการและผลลัพธ์ที่มีความโดดเด่น (Outstanding process and results) โดยอาจใช้วงจร PDCA ครบทั้งวงจร
3. ในการดำเนินการมีการสร้างนวัตกรรมในการใช้เครื่องมือหรือวิธีการใหม่ ๆ และนำไปใช้จนมีผลลัพธ์ที่มีความโดดเด่นและยั่งยืน (Long Standing Performances)
4. ในการดำเนินการ สามารถตอบคำถามต่อไปนี้
 - 1) นวัตกรรม คืออะไร (what)
 - 2) นวัตกรรมนั้นหรือผลผลิตหรือใช้อย่างไร (How)
 - 3) นวัตกรรมนั้นทำเพื่ออะไร (Why)
5. ในการดำเนินการมีการวิเคราะห์ปัจจัยที่สำเร็จและบทเรียนที่ได้เรียนรู้จากการใช้นวัตกรรมโดยมีความเชื่อมโยงในหลายปัจจัย (Linkage) จนได้รับการชื่นชมและการยกย่อง (Praises and recognitions)

เมื่อค้นหานวัตกรรมที่จะเป็น Best Practice ได้แล้วขั้นตอนต่อมาคือการพิจารณานวัตกรรมนั้นว่าเป็น Best Practice จริงหรือไม่ด้วยวิธีการต่อไปนี้

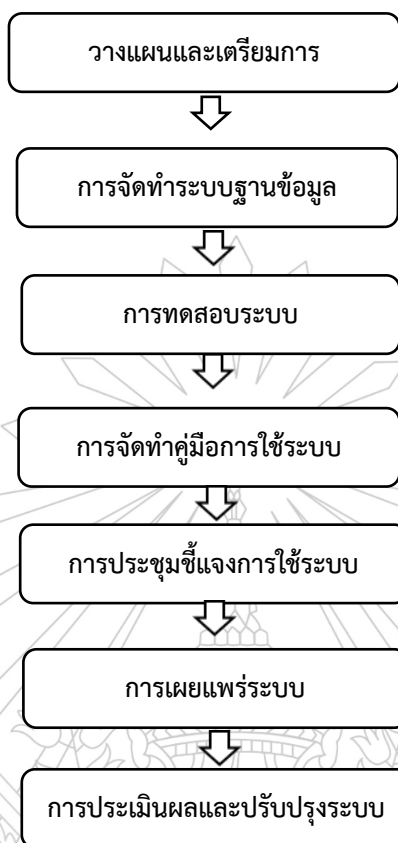
1. มีความสอดคล้องกับความคาดหวังของโรงเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสีย
2. มีวงจรคุณภาพชัดเจน
3. สามารถบอกเล่าได้หรือไม่ว่า “ทำอะไร” “ทำอย่างไร” และ “ทำไมจึงทำ”
4. ผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องหรือสะท้อนวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
5. ต้องเป็นสิ่งที่ “ปฏิบัติได้จริงและเห็นผลแล้ว” ไม่ใช่แนวคิดหรือทฤษฎี

กระบวนการ/ขั้นตอนการดำเนินงาน วิธีการออกแบบนวัตกรรมที่เป็น Best Practice

การออกแบบผลงาน/นวัตกรรม : ออกแบบผลงาน/นวัตกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์และเป้าหมายโดยมีแนวคิดสำคัญรองรับอย่างสมเหตุสมผลสามารถอ้างอิงได้นำมาเป็นพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมได้และทุกกิจกรรมมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน

การดำเนินงานตามกิจกรรม : ดำเนินการตามกิจกรรมที่ออกแบบไว้ทุกขั้นตอนและมีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน : มีกิจกรรมปรากฏชัดเจนเป็นลำดับขั้นตอนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงมีวิธีการหรือองค์ความรู้ใหม่ที่ส่งผลต่อเป้าหมายและการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ

ภาพที่ 2.1 กระบวนการดำเนินงาน Best Practice
ที่มา. จาก วิธีหรือแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice), โดย โรงเรียนสตรีภูเก็ต, ม.ป.ป.,
สืบค้นจาก https://www.satrephuket.ac.th/academic/doc_download/25660607%20Best-Practice%20pdf.pdf

ผลการดำเนินการ/ผลสัมฤทธิ์/ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลที่เกิดตามวัตถุประสงค์ : ผลการปฏิบัติตามกิจกรรมที่ออกแบบ ครอบคลุม และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ทุกวัตถุประสงค์ โดยมีหลักฐานหรือข้อมูลประกอบ

ผลสัมฤทธิ์ของงาน : แก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนหรือพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่างครบถ้วน โดยมีข้อมูลทุกส่วนแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับ : กระบวนการพัฒนางาน/นวัตกรรมก่อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้

ปัจจัยความสำเร็จ

สิ่งที่ช่วยให้งานประสบความสำเร็จ ปัจจัยความสำเร็จที่น่าเสนอสอดคล้องกับระบบและ/หรือวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานโดยมีการพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

บทเรียนที่ได้รับ

การระบุข้อมูลที่ได้รับจากการผลิตและการนำผลงานไปใช้ ข้อสรุปที่เป็นหลักการสอดคล้อง ผลงานที่นำเสนอมีการแสดงข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะและข้อควรระวังในการนำผลงานไปประยุกต์ รวมทั้งแนวทางการพัฒนาเพิ่มเติมให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

การเผยแพร่

มีร่องรอยหลักฐานการเผยแพร่มีการนำไปใช้ ผลงานได้รับการยอมรับ

สรุปว่า แนวคิดการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) เป็นกระบวนการหรือวิธีการที่พิสูจน์แล้วว่า มีประสิทธิภาพสูงที่สุดในการทำงานหรือบรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ มุ่งเน้นที่การเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลขององค์กรหรือบุคคลโดยมีการวางแผนและการกำหนดเป้าหมายเป็นการวางแผนที่ชัดเจนและกำหนดเป้าหมายที่สามารถวัดผลได้ การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องโดยทำการประเมินและปรับปรุงกระบวนการทำงานตลอดเวลา การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน มีการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือที่ทันสมัยโดยการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพวัดและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอมีการเฝ้าระวังผลกระทบและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีโดยเป็นในลักษณะการส่งเสริมวัฒนธรรมที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันและมีความรับผิดชอบ

2.5 สรุป

หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ประกอบด้วย พุทธจริยา 3 ส่งเสริมงานสงเคราะห์ที่ครอบคลุมอย่างเป็นองค์รวมในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ทานบารมี ส่งเสริมการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน มีการดำเนินงานด้วยสังคหวัตถุ 4 เพื่อเป็นแนวทางการให้ความช่วยเหลือในยามปกติและยามประสบสาธารณภัย และกัลยาณมิตรธรรม 7 ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อบูรณาการแก้ปัญหาาร่วมกัน ทั้งนี้การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ได้มีการนำแนวคิดทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานของ Tyler ซึ่งเน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์จากความสำเร็จของโครงการ แนวคิดทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานของ Cronbach ซึ่งเน้นการประเมินที่คำนึงถึงบริบทและปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของโครงการ โดยใช้แนวทางที่เรียกว่า Formative Evaluation เพื่อปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แนวคิดทฤษฎีผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานของ Scriven ที่ให้ความสำคัญกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง ไม่ได้ยึดติดกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อให้สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างครอบคลุม อีกทั้งการนำแนวคิด Best Practice ยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ โดยการใช่วิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งผ่านการทดสอบและพิสูจน์แล้วว่าสามารถสร้างผลลัพธ์ที่ดี คณะสงฆ์สามารถนำแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศจากวัดและองค์กรสาธารณกุศลอื่น ๆ มาปรับใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและมีการติดตามผลเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานในอนาคต สามารถนำไปใช้ในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาทักษะและความสามารถของบุคคลภายในองค์กร เพื่อสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อประชาชนในทุกกระดับ และพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะได้อธิบายงานสาธารณสงเคราะห์ในบทต่อไป

บทที่ 3

งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

งานสาธารณสงเคราะห์เป็นภารกิจของคณะสงฆ์ที่มุ่งช่วยเหลือประชาชนที่กำลังประสบปัญหาได้รับความเดือดร้อนและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา ซึ่งในปัจจุบันได้มีการดำเนินงานในรูปแบบขององค์กรคือมหาเถรสมาคมเป็นหน่วยงานที่มีการกำกับควบคุม ดูแล การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการทุกระดับตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และระเบียบมหาเถรสมาคมที่กำหนดไว้ อีกทั้งมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายซึ่งเป็นการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาให้เกิดการพัฒนาต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนองานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ดังนี้

- 3.1 แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย
- 3.2 ความสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์
- 3.3 บทบาทงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
- 3.4 หลักการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์
- 3.5 ข้อมูลเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง
- 3.6 สรุป

3.1 แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย

งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์มีจุดเริ่มต้นมาจากพุทธจริยาของพระพุทธองค์และพระสาวกในการโปรดมนุษย์ทุกระดับบนชั้นวรรณะและสรรพสัตว์ทั้งหลายได้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยมีเป้าหมายในการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างเป็นองค์รวมซึ่งในปัจจุบันคณะสงฆ์ได้มีแนวคิดการทำงานสาธารณสงเคราะห์ดังนี้

3.1.1 แนวคิดพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

1) แนวคิดธัมมิกสังคมนิยม

พุทธทาสภิกขุ เป็นผู้เสนอแนวคิดนี้ขึ้นมาในขณะที่สังคมไทยกำลังอยู่ในช่วงวิกฤติทางสังคมและการเมืองอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 โดยท่านได้ให้ความหมายของ “ธัมมิกสังคมนิยม” ว่า หมายถึงสังคมที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมหรือประกอบด้วยธรรม คำว่า “ธรรม” ในที่นี้ใช้หมายถึงธรรมชาติหรือกฎธรรมชาติตั้งข้อความที่ว่า “ธรรมชาติแท้ ๆ มีลักษณะสังคมนิยม มีเจตนารมณ์ของสังคมนิยม มันเป็นตัวสังคมนิยม เพราะมันไม่มีอะไรที่อยู่ได้ตามลำพังคนเดียว ตัวเดียวส่วนเดียว ชาติเดียว อนุเดียว มันต้องเป็นกลุ่มเป็นก้อนกันไปทั้งนั้น ในหนึ่งอนุก็อยู่อย่างสังคมนิยม”

จะเห็นว่าธรรมชาติที่พุทธทาสภิกขุมองว่ามีเจตนารมณ์สังคมนิยมก็คือระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันของสรรพสิ่ง ตั้งแต่สิ่งที่เล็กที่สุดระดับอนุไปจนถึงสิ่งที่กว้างใหญ่ระดับจักรวาล เจตนารมณ์สังคมนิยมของธรรมชาตินี้เองที่ช่วยค้ำจุนให้สรรพสิ่งดำรงอยู่ได้ตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ สังคมนิยมเมื่อนำมาใช้ในความหมายทางจริยธรรมจะมีความหมายในแง่ของจิตสำนึกที่เห็นแก่ส่วนรวม โดยท่านได้ยกตัวอย่างอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ที่มุ่งทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นว่าเป็นภาพ

สะท้อนการทำงานตามเจตนารมณ์สังคมนิยม “อุดมคติของโพธิสัตว์นั้น...ต้องช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละเพื่อผู้อื่น แม้ชีวิตของตัวก็สละได้ นี่ก็เพราะว่าเห็นแก่สังคม ในพระพุทธศาสนาก็ยอมรับอุดมคติอันนี้ ยอมรับเนื่องเข้าใจในพระพุทธศาสนา นั่นก็เพราะมีเจตนาของสังคมนิยม”

พุทธทาสภิกขุมองว่าธัมมิกสังคมนิยมเป็นระบบที่สร้างขึ้นเพื่อผูกพันให้สังคมอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่นตามเจตนารมณ์ของธรรมจึงกล่าวได้ว่าแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมที่พุทธทาสนำเสนอตั้งอยู่บนฐานของแนวคิดเรื่องธรรมหรือกฎธรรมชาติ (อิทัปปัจจยตา) ซึ่งล้วนมีเจตนารมณ์เชิงสังคมอยู่ (ธัมมิกสังคมนิยม) เหตุที่ท่านมองอย่างนี้เพราะสรรพสิ่งล้วนดำรงอยู่โดยการอิงอาศัยตามกฎอิทัปปัจจยตาไม่มีสิ่งใดเลยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยวเป็นอิสระ การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมหรือยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้งถือว่าดำเนินไปตามเจตนารมณ์สังคมนิยมของธรรมชาติดังนั้นการที่พระพุทธเจ้าบัญญัติพระวินัยขึ้นมาก็ดี การตั้งคณะสงฆ์ขึ้นมาก็ดี หรือสอนให้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยเมตตาธรรมก็ดี ล้วนแต่ทรงดำเนินเจตนารมณ์เชิงสังคมนิยมทั้งสิ้น วิธีของพุทธทาสจึงดำเนินไปในแนวทางของพุทธศาสนาเพื่อสังคม (พุทธทาส อินทปัญโญ, 2538 อ้างถึงใน พินิจ ลาภธนนานท์และคณะ, 2562, หน้า 30-31)

2) แนวคิดศีลกับเจตนารมณ์ทางสังคม

ผู้ที่เสนอแนวคิดนี้คือสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งเป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่ยุบายจะฟื้นฟูวิถีทางสังคมของพระพุทธศาสนาให้กลับคืนมาใหม่ เพราะเป็นสิ่งที่ถูกมองข้ามไป โดยเฉพาะเรื่องศีลหรือวินัยที่เน้นเรื่องของความดีงามส่วนบุคคลเป็นสำคัญ โดยมองว่าสังคมที่ดีเกิดจากการมีปัจเจกชนที่ดีหลายคนมาอยู่ร่วมกัน ส่วนมิติของศีลในด้านการจัดวางระบบหรือโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการพัฒนาคนและพัฒนาสังคมแทบจะไม่มีกล่าวถึงเลยในสังคมไทย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้มาก โดยท่านมีแนวคิดว่าหลักคำสอนพระพุทธศาสนาที่สะท้อนวิถีทางสังคมได้อย่างเด่นชัดที่สุดคือศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกและการปฏิบัติของบุคคลและสังคมเป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม การดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้น และเกิดความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงเพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์มองว่าถ้าเราไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของศีลในทางสังคมแล้วไม่เพียงเจตนารมณ์นั้นจะไม่ขยายออกไปสู่การปฏิบัติในสังคมคฤหัสถ์เท่านั้น แม้แต่เจตนารมณ์ส่วนที่มีอยู่แล้วในวินัยของสงฆ์เองก็จะเลือนราง เหลืออยู่เพียงในสภาพของพิธีกรรมเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การที่จะฟื้นฟูศีลหรือวินัยไม่ควรเน้นเพียงแต่ความเคร่งครัดด้านรูปแบบ แต่ควรจะรักษาเจตนารมณ์ทางสังคมของศีลหรือวินัยของสงฆ์ให้คงอยู่ และควรขยายเจตนารมณ์ทางสังคมของศีลให้กว้างออกไปสู่การปฏิบัติในสังคมคฤหัสถ์ด้วย โดยกำหนดบริบทของศีลและวินัยให้สอดคล้องกับระบบชีวิตและระเบียบสังคมแบบพุทธของฆราวาสอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสังคมในแต่ละยุคสมัย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564, หน้า 950)

3) แนวคิดสังคมคือโครงสร้างของศีลธรรม

ผู้ที่เสนอแนวคิดนี้ คือ ประเวศ วะสี ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของพุทธทาสภิกขุและสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) โดยท่านมีแนวคิดที่ว่าศีลธรรมเหมือนกับสถาบันทางสังคม

อื่น ๆ คือต้องมืองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ (1) ส่วนที่เป็นโครงสร้าง และ (2) ส่วนที่เป็นเครื่องตกแต่ง ส่วนที่เป็นโครงสร้างก็คือสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน และส่วนที่เป็นเครื่องตกแต่งได้แก่ หลักศีลธรรมหรือหลักคำสอนทางศาสนาที่เรานำมาอบรมสั่งสอนกัน ส่วนที่ถือว่าสำคัญที่สุดคือส่วนที่เป็นโครงสร้างเพราะเป็นหลักคำประกันหรือเป็นฐานรองรับศีลธรรม ถ้าส่วนที่เป็นโครงสร้างนี้ล่มสลายเสียแล้วก็ไม่สามารถที่จะปลูกฝังศีลธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมได้ ศีลธรรมก็เหมือนกับสิ่งตกแต่งอาคารซึ่งช่วยให้น่าอยู่มากขึ้น สวยงามมากขึ้น มีประโยชน์มากขึ้น ประเวศได้ตั้งคำถามว่า “...เราเป็นเมืองพุทธ แล้วทำไมเมื่อมีความเสื่อมมากมาย ...ทำไมสังคมไทยไม่ประสบความสำเร็จในการปลูกฝังศีลธรรม ทั้งที่เรามีพระสงฆ์มากมาย และมีการสมาทานศีล 5 อยู่เป็นประจำ ...ทั้งที่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นของดี แต่ทำไมถึงไม่มีพลังในการเข้าไปแก้ปัญหาสังคม” การที่จะตอบปัญหาเหล่านี้ได้ ประเวศเสนอให้วิเคราะห์ปัญหาในระดับโครงสร้างหรือระดับสังคม แทนที่จะมองว่าเป็นความชั่วหรือความไม่ดีส่วนบุคคล ทุกประเด็นปัญหาต้องการทำความเข้าใจเรื่องทางสังคม ชาวพุทธมักจะไม่ค่อยสนใจในประเด็นนี้แต่จะสนใจเรื่องปัจเจกบุคคล พระพุทธศาสนาจึงไม่มีพลังที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหา เพราะพระสงฆ์ไม่ได้สนใจทำความเข้าใจเรื่องมิติทางสังคม เอาเฉพาะตัวเองคนเดียวว่าทำอย่างไรจึงจะหมดกิเลสเมื่อสังคมเสื่อมเลยกระทบหมดทุกคน คำตอบสำหรับการฟื้นฟูศีลธรรมในสังคมไทยตามทัศนะของประเวศจึงไม่ใช่การมุ่งทำให้แต่ละคนเป็นคนดีแล้วสังคมทั้งหมดจะดีขึ้นเอง หากแต่อยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรจึงจะทำให้โครงสร้างของสังคมเข้มแข็งจนสามารถเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมได้ บนรากฐานของโครงสร้างสังคมที่เข้มแข็งนี้เองจึงจะสามารถปลูกฝังศีลธรรมได้ง่าย และในบางสังคมศีลธรรมก็สามารถเกิดขึ้นได้เองโดยอาศัยโครงสร้างทางสังคมเป็นตัวหล่อหลอมในรูปแบบของวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิต (ประเวศ วะสี, 2542 อ้างถึงใน พิณิจ ลากธนนานท์ และคณะ, 2562, หน้า 34)

4) แนวคิดกรรมเชิงสังคม

ผู้ที่เสนอแนวคิดนี้คือ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่มองว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้ขาดมิติทางสังคมแต่อย่างใด หากแต่พระพุทธศาสนาที่เรานับถือกันในสังคมไทยเน้นหนักในมิติเชิงปัจเจกบุคคลเพียงด้านเดียว เช่น เวลาที่เราอธิบายถึงคนที่กำลังอยู่ในภาวะที่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง เรามักจะมองเพียงแค่ว่าเป็นเรื่องกรรมส่วนบุคคลโดยไม่สนใจระบบโครงสร้างหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมว่ามีความบกพร่องอย่างไร หากพิจารณาในอดีตพบว่าศาสนาผีรับหน้าที่รักษาภาวะเบียดเบียนทางสังคมอยู่แล้ว เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยจึงให้ความสำคัญแก่การพัฒนาจิตใจของบุคคลมากกว่า ด้วยเหตุนี้พุทธศาสนาไทยจึงมักถูกโจมตีเสมอว่า ไม่ค่อยมีมิติทางสังคมในคำสอนแต่แท้จริงแล้วพระพุทธศาสนาเถรวาทไม่ได้ขาดมิติทางสังคมแต่อย่างใดเพียงแต่ถูกละเลยไป โดยมีหลักกรรมหลายประการที่นิธิเห็นว่ามีความอธิบายเชิงมิติทางสังคมด้วยจึงจะสอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ อาทิ หลักคำสอนเรื่องกรรมซึ่งนิธิให้ความเห็นว่า “คนไทยมักมองกรรมเป็นเรื่องของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว บุคคลทำกรรมดีมาน้อยจึงเกิดมาจน... อย่างไรก็ตามถ้ามองว่ากรรมยังมีอีกมิติหนึ่งคือกรรมของสังคมซึ่งเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าส่วนหนึ่งของความจนนั้นมีสาเหตุมาจากสังคมเอง เช่น เขาทำไร่นาเขาอยู่ดี ๆ ก็ไปอพยพเขาขึ้นไปอยู่บนยอดเขาแห้งแล้ง เพื่อจะเอาที่ดินของเขาไปทำเขื่อนก็กลายเป็นคนจนรากเลือดอยู่บนเขา ก็เห็นได้อยู่ชัด ๆ ว่ากรรมที่ทำให้เขาจนนั้นเป็นกรรมของสังคมกันแน่” การอธิบายหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยให้ความสำคัญต่อมิติทางสังคมนอกเหนือจากมิติทางจิตวิญญาณ

และการประพฤติปฏิบัติส่วนบุคคลจะช่วยให้พระพุทธศาสนามีพลังในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแทนที่จะสรุปอย่างสั้น ๆ ว่าปัญหาทั้งหลายในโลกนี้เกิดจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ของบุคคล ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้ชาวพุทธไม่ใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุปัจจัยต่าง ๆ อย่างทั่วถึง การคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมยังช่วยให้การส่งเสริมศีลธรรมในสังคมเป็นไปอย่างได้ผล เพราะเมื่อตระหนักว่าศีลธรรมนั้นไม่ใช่เรื่องของปัจเจกบุคคลอย่างเดียวแต่ยังมีปัจจัยทางสังคมมาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นเมื่อต้องการส่งเสริมให้ผู้คนมีศีลธรรมก็ไม่ควรจะพร่ำสอนให้ทุกคนทำดีเท่านั้นแต่ยังต้องพยายามสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมทางสังคมให้เอื้อต่อการมีศีลธรรมพร้อมกันนั้นก็ส่งเสริมให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมสร้างสรรค์สังคมให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีด้วยมิใช่ทำความดีเฉพาะตัวเท่านั้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2543 อ้างถึงใน พินิจ ลาภธนนาถและคณะ, 2562 หน้า 33-34)

5) แนวคิดประชาสังคมเชิงพุทธ

ผู้ที่เสนอแนวคิดนี้คือพระไพศาล วิสาโล คำว่า ประชาสังคม (civil society) ตามทัศนะของพระไพศาลคือสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสูงในกิจกรรมสาธารณะระดับต่าง ๆ คือตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ โดยมีการรวมตัวหรือกระทำผ่านองค์กรต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจอย่างเป็นอิสระจากรัฐและทุน อีกนัยหนึ่งยังหมายรวมถึงเครือข่ายองค์กรประชาชนที่มีกิจกรรมเชิงสาธารณะ โดยแยกต่างหากจากกิจกรรมที่รัฐเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับสถาบันของรัฐและไม่ใช่กิจกรรมในระบบตลาด พระพุทธศาสนามีหลักธรรมหลายประการที่สอดคล้องกับแนวคิดประชาสังคมในนัยของ “คุณธรรมพลเมือง” เช่น การมีวินัยในตนเอง การเห็นแก่ส่วนรวม ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและการให้อภัยซึ่งมีหลักธรรมหลายหมวดเกี่ยวข้อง เช่น สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ขรവാสาธรรม 4 บุญกิริยาวัตถุ 10 เป็นต้น นอกจากนี้พระไพศาลเสนอให้รื้อฟื้นหลักธรรมหลายอย่างที่มีมิติทางสังคมอยู่แล้วแต่ถูกมองข้ามไปรวมทั้งขยายแนวคิดเดิมให้มีความหมายกว้างขึ้น เช่น อุเบกขาเป็นธรรมที่เข้าใจคลาดเคลื่อนหรือไม่ครบถ้วนคือเข้าใจว่าหมายถึงการวางใจเป็นกลางเท่านั้น แต่ที่จริงอุเบกขามีได้หมายความว่าวางใจเป็นกลางเฉย ๆ หากแต่วางใจเป็นกลางที่มีจุดหมายเพื่อไม่ให้ละเมิดธรรม ทั้งนี้เพราะถ้าปราศจากอุเบกขาแล้ว ความเมตตาและกรุณาที่มีต่อตัวบุคคลอาจทำให้เลยเถิดจนเป็นผลเสียต่อธรรมได้ เช่น ช่วยเพื่อนโดยการโกงหรือทุจริตเพื่อเอาเงินส่วนรวมไปให้เขา พระพุทธศาสนาเน้นอุเบกขาในกรณีดังกล่าวเพื่อเป็นการป้องกันส่วนรวมมิให้เสียหาย เห็นได้ชัดว่าอุเบกขานั้นเป็นธรรมที่เน้นหลักการของส่วนรวม มิใช่คำนึงแต่หน้าที่หรือคุณธรรมต่อตัวบุคคลเท่านั้น แม้แต่คำว่า “บุญ” ซึ่งเป็นเรื่องที่คนไทยคุ้นเคยกันดีแต่เข้าใจคลาดเคลื่อนบุญในความหมายที่แท้ต้องครอบคลุมในเรื่องของการช่วยเหลือผู้อื่นหรือส่วนรวมและการขัดเกลาตนเองด้วย เป็นหลักการที่ควรจะฟื้นฟูอย่างจริงจังเพราะส่งเสริมจริยธรรมทางสังคมโดยตรง ทั้งยังสอดคล้องกับหลักการประชาสังคมด้วย โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “คุณธรรมพลเมือง” ที่จะเป็นแนวทางอยู่ร่วมกับทุกคนในสังคมบนพื้นฐานการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (พระไพศาล วิสาโล, 2546 อ้างถึงใน พินิจ ลาภธนนาถและคณะ, 2562, หน้า 33-34)

สรุปว่า แนวคิดงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ประกอบด้วย แนวคิดธัมมิกสังคมนิยม แนวคิดศีลกับเจตนาธรรมทางสังคม แนวคิดสังคมคือโครงสร้างของศีลธรรม แนวคิดกรรมเชิงสังคม แนวคิดประชาสังคมเชิงพุทธ ซึ่งในแต่ละแนวคิดได้มีนักวิชาการได้อธิบายการทำงานเพื่อช่วยเหลือสังคมของคณะสงฆ์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3.1.2 แนวคิดสังคหะฐานะ : พระพุทธศาสนาเชิงรุก

มีนักวิชาการได้อธิบายแนวคิดนี้ว่าในปัจจุบันพุทธศาสนิกชนไทยให้ความสนใจบทบาทเชิงสังคหะมากขึ้น เพราะมีนักคิดทางพระพุทธศาสนาหลายท่านได้เสนอแนวคิดและแนวทางการนำหลักธรรมมาปรับใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยส่งเสริมให้พระสงฆ์และประชาชนทำงานร่วมกันได้บนพื้นฐานเมตตาธรรม ไม่เบียดเบียนแม้กระทั่งกับสิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์และพืช (ประเวศ วะสี, 2530 อ้างถึงใน พิณิจ ลาภธนานนท์, 2562, หน้า 50) นอกจากนี้องค์การคณะสงฆ์โดยฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมได้พยายามดึงวัดและพระสงฆ์ให้เข้ามามีบทบาทด้านสังคหะมากขึ้นโดยเริ่มจากการฟื้นฟูบทบาทของวัดในแนวทางที่เป็นศูนย์รวมของประชาชนและมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนดังนี้

- 1) เป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชน สำหรับประชาชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ศูนย์เรียนรู้สุขภาพชุมชน ศูนย์พัฒนาอาชีพ ศูนย์แพทย์แผนไทย เป็นต้น
- 2) เป็นสถานสงเคราะห์ ให้บุตรหลานของประชาชนที่ยากจนได้มาอยู่อาศัย เลี้ยงชีวิต และศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนคนผู้สูงอายุที่ยากจนได้มาอาศัยอยู่จนถึงบั้นปลายของชีวิต
- 3) เป็นสถานพยาบาล รักษาคนเจ็บป่วยทั้งในแนวทางแพทย์แผนโบราณและแพทย์แผนปัจจุบัน หรือเป็นแหล่งผลิตยาสมุนไพรเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ยากไร้
- 4) เป็นที่พักสำหรับคนเดินทางต่างถิ่น ได้พักอาศัยและอยู่กินโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือผู้ขัดสนจากแดนไกล
- 5) เป็นสโมสรที่พบปะสังสรรค์และพักผ่อนหย่อนใจ ตามความต้องการของวัดและชุมชนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน
- 6) เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลสำหรับประชาชนตามความต้องการของวัดและชุมชนเพื่อกิจกรรมทางศาสนาและสังคม
- 7) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษา แก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ ของคนในชุมชน
- 8) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม วัดเป็นที่แหล่งรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น ซึ่งเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์และแหล่งอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี
- 9) เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ที่ประชาชนได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อจัดงานบุญหรืองานประเพณีในบ้านและชุมชน
- 10) เป็นสถานที่สำหรับจัดประชุมหรือทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อบอกแจ้งข่าวสาร หรือร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน
- 11) เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรมทั้งสำหรับปัจเจกบุคคล ครอบครัว กลุ่ม และชุมชน

สำหรับบทบาทด้านสังคหะของพระสงฆ์ นับจากอดีตพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและนำประโยชน์สุขมาแก่ชุมชนตามสมควรแก่ศักยภาพและความรู้ความสามารถที่พระสงฆ์จะสามารถช่วยเหลือได้โดยที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ดังจะให้เห็นจากบทบาทของพระสงฆ์ด้านสังคหะที่เด่นชัดหลายประการ คือ

- 1) พระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการสร้างสาธารณประโยชน์แก่ชาวบ้าน ดังจะเห็นได้จากกรณีที่

พระสงฆ์นำศรัทธาชาวบ้านมาร่วมกันสร้างถนน สะพาน ศาลา สถานือนามัย โรงเรียน แหล่งน้ำ และสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ตามความต้องการของชาวบ้านและชุมชน

2) พระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการช่วยเหลือด้านสุขภาพในยามที่ชาวบ้านเจ็บไข้ได้ป่วย อาทิ การดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยแนวทางแพทย์แผนไทยหรือให้การรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านหรือด้วยยาสมุนไพร แม้แต่ในปัจจุบันก็ยังให้การช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ ผู้ติดยาเสพติด ผู้ป่วยติดเตียงโดยร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการดูแลช่วยเหลือ

3) พระสงฆ์เป็นผู้สนับสนุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ สถานฝึกอาชีพ โรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในวัด เป็นต้น รวมถึงมีพระสงฆ์ออกไปร่วมสอนศีลธรรมจริยธรรมแก่เด็กในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

4) พระสงฆ์สนับสนุนช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส คนยากไร้ ผู้ประสบสาธารณภัย หรือการจัดที่ธรณีสงฆ์ให้คนยากจนได้อยู่อาศัยหรือทำกิน คือการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ให้สามารถพึ่งตนเองได้และช่วยเหลือดูแลกันได้

5) พระสงฆ์สามารถระดมทรัพยากรจากญาติโยมและองค์กรในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนทั้งในกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมการพัฒนาสังคม โดยถือเป็นภาระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคนที่จะร่วมมือกับพระสงฆ์ อันเป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างวัดกับชุมชนเพื่อสังคมอยู่ดีมีสุข

สำหรับบทบาทด้าน “สังคหุระ” นั้นเป็นบทบาทเชิงรุกของพระสงฆ์ในการเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลต่อสังคม โดย “สังคหะ” หมายถึง การรวบรวม การย่อ ความเกื้อกูล ความเอื้อเฟื้อ การสงเคราะห์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 1559) ส่วน “หุระ” หมายถึง หน้าที่ การงานที่พึงกระทำกิจในพระศาสนา หรือเรื่องส่วนตัว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 557) เมื่อรวมกัน “สังคหุระ” จึงมีความหมายว่าเป็นหน้าที่การงานหรือกิจในพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์ควรปฏิบัติเพื่อความเกื้อกูล เอื้อเฟื้อ และให้การสงเคราะห์แก่ทุกสิ่งตามสมควรแก่สถานะของบรรพชิต ในเงื่อนไขที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของศาสนิกชน อย่างไรก็ตามบทบาทด้านสังคหุระของพระสงฆ์ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการทำการกิจกรรมสงเคราะห์และให้คำแนะนำแก่ข้อธรรมที่เป็นประโยชน์หรือเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมแก่ประชาชนและชุมชน สำหรับพระสงฆ์ที่เน้นการแสดงบทบาทสังคหุระในการศึกษานี้จะเรียกว่า “พระสังคหวัตร” ซึ่งวัตรหมายถึง กิจพึงกระทำ หน้าที่ ธรรมเนียม ความปฏิบัติ การประพฤติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 1059-1060)

ดังนั้น พระสังคหวัตรจึงหมายถึงพระสงฆ์ที่ยึดถือปฏิบัติหรือกระทำหน้าที่เพื่อความเกื้อกูล เอื้อเฟื้อ และให้การสงเคราะห์แก่ทุกสิ่งตามสมควรแก่สถานะของบรรพชิตอันเป็นการแสดงบทบาทบนพื้นฐานของความมีเมตตาต่อประชาชนมิใช่เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ส่วนตัวหรือประโยชน์เฉพาะแก่บุคคล กลุ่มคน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

ทั้งนี้ บทบาทด้านสังคหุระของพระสงฆ์ได้มีการกล่าวถึงไว้ในพระไตรปิฎกและสอดแทรกอยู่ในหลายหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์และอรรถกถาธรรม ซึ่งสนับสนุนให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมด้านต่าง ๆ แต่การแสดงบทบาทสังคหุระของพระสงฆ์เป็นสิ่งที่พึงระวังไม่ให้ผิดพระธรรมวินัย เพราะไม่เช่นนั้นจะทำให้การทำงานทางสังคมกลายเป็นมลทินของพระสงฆ์แทนที่จะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลสังคม

จึงอาจสรุปได้ว่าบทบาทด้านสังคมของพระสงฆ์เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของพระสงฆ์ที่ดำเนินไปตามสถานภาพหรือตำแหน่ง เพื่อสงเคราะห์และเอื้อเพื่อเกื้อกูลให้เกิดประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชน ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศให้มากที่สุดตามศักยภาพและความรู้ความสามารถของพระสงฆ์แต่ละรูป โดยไม่เป็นการประพฤติหรือปฏิบัติที่ขัดหรือผิดพระธรรมวินัย (พินิจ ลาภานานนท์ และคณะ, 2563, หน้า 54)

สรุปว่า แนวคิดสังคมสงเคราะห์ เป็นแนวคิดดั้งเดิมที่มีมาในพระพุทธศาสนาปรากฏในพระไตรปิฎก และหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำชุมชน ช่วยเหลือด้านสุขภาพ สนับสนุนการศึกษา ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและระดมทรัพยากรเพื่อนำมาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อนโดยมีการสงเคราะห์ด้วยความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล และเกิดประโยชน์

3.1.3 แนวคิดบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์

งานสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดการเพื่อให้มีการสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่สาธารณชนซึ่งรวมถึงพระสงฆ์สามเณร ประชาชนผู้บารุงอุปัชฌาย์บารุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป เพราะวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดมีสถานะเป็นศูนย์กลางของสังคมและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนจึงเป็นหน้าที่ของวัดและพระสงฆ์ที่จะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นเสมือนบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนในขอบเขตที่จะทำได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบุญศรี พานะจิตต์ (2540, หน้า 25) ที่อธิบายเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของวัดต่อชุมชนและสังคมไว้ว่างานสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์และประชาชนผู้ตกทุกข์ได้ยากกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสงเคราะห์อาจจะเป็นการดูแลด้านจิตใจ หรือการกระทำด้านอื่น ๆ เช่น การให้คำปรึกษา การให้คำแนะนำ รวมถึงให้การสงเคราะห์ด้านวัตถุและบริการ เช่น การบริจาคเงินเพื่อสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน บ่อน้ำ เป็นต้น

การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ควรจะต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญคือให้การสงเคราะห์เพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้จึงจะเป็นการสงเคราะห์ที่มีผลยืนยาวและเกิดผลลัพธ์ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตได้จริง การสงเคราะห์แบบให้เปล่าไปเรื่อยจะทำให้เขาอ่อนแอหรือสงเคราะห์ด้วยวัตถุมากเกินไปก็ทำให้ขาดปัญญา แต่ควรจะต้องสงเคราะห์ให้เขาฉลาดขึ้นให้รู้ว่าการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตควรเป็นอย่างไร ควรจะต้องทำอะไร และจะต้องให้เขาพยายามช่วยตนเองได้ รวมถึงการสงเคราะห์ไม่จำเป็นต้องให้สิ่งของหรือบริการที่ผู้รับมีความพึงพอใจเสมอไป และที่สำคัญการสาธารณสงเคราะห์ไม่ใช่เป็นเพียงการสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลใด บุคคลหนึ่งแต่ควรจะเป็นการสงเคราะห์เพื่อสาธารณชนโดยเน้นการสนับสนุนให้เขาสามารถดำเนินชีวิตสืบต่อไปได้อย่างพอสมควร แก้อัตภาพบนพื้นฐานการใช้สติปัญญารู้จักแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง รวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสงบมีศีลธรรมเป็นเครื่องนำทาง

ภาพรวมการสาธารณสงเคราะห์ควรจะเป็นการช่วยเหลือ หรือแก้ไขปัญหาทุกข์ภัยของเพื่อนมนุษย์ ด้วยการแก้ปัญหาใน 2 แนวทางหลักควบคู่กันไปคือ (1) แก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุที่ก่อให้เกิดความทุกข์ด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรม (2) แก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุหรือเฉพาะหน้าด้วยการบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น วัดและพระสงฆ์ควรจะต้องสงเคราะห์ทั้งสองด้านควบคู่กันไปเพื่อส่งเสริมให้มีการประพฤติปฏิบัติธรรมพร้อมทั้งได้ให้ความช่วยเหลือเพื่อลดปัญหาและความเดือดร้อน กิจกรรมหนึ่งใน

เชิงสาธารณสงเคราะห์ที่วัดและพระสงฆ์ในปัจจุบันทำกันมากคือการเชิญชวนให้ประชาชนมาร่วมกันทำบุญบริจาคเงินหรือถวายสังฆทาน เพื่อจะนำเอาเครื่องอุปโภคบริโภคไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย หรือเดือดร้อนและเพื่อช่วยแก้ไขสถานการณ์เลวร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น มอบถุงยังชีพแก่ผู้ประสบภัยหนาว ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย สนับสนุนเครื่องมือและเครื่องอุปโภคแก่ชาวไทยภูเขา และให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลืองานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนที่ร้องขอมา เป็นต้น

สรุปว่า แนวคิดบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นแนวคิดที่อธิบายว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน และพระสงฆ์ยังเป็นที่พึ่งแก่ประชาชนในยามที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนทั้งในยามปกติและยามเดือดร้อนโดยไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย

3.1.4 แนวคิดสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ

มีนักวิชาการได้อธิบายแนวคิดการสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธเป็นแนวทางการดำเนินงานที่เน้นพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ภายใต้การทำงานในวิถีของพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมทั้งวัดและหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถร่วมกันทำงานและกิจกรรมเพื่อการขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวหน้า เพราะหลักการบริหารสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธมิได้เพียงมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ส่วนรวม แต่ยังได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีคุณธรรม การไม่เบียดเบียนกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสันติมีความสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม โดยมิได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์หรือระบบทุนนิยม อย่างไรก็ตามงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าต้องเป็นกิจกรรมหรือบทบาทของพระสงฆ์ แต่ที่จริงแล้วจะเป็นการทำงานของหน่วยงานหรือองค์กรใดก็ได้ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายสงฆ์หรือฝ่ายฆราวาส แต่ประเด็นสำคัญคือเป็นกิจกรรมและบทบาทที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักในการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมไม่ใช่ของปัจเจกบุคคลหรือเฉพาะกลุ่มบุคคล

การสนับสนุนหรือส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธจึงเป็นแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมเพื่อที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพให้แก่พระสงฆ์และประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขและสนับสนุนความเจริญก้าวหน้าทางธรรมเพราะถ้าประชาชนเข้าถึงการปฏิบัติธรรมแล้วจะเข้าใจถึงคุณค่าของชีวิต รู้ว่าสิ่งดีงามอันควรทำนั้นคืออะไร พระสงฆ์ต้องช่วยชี้แนะแนวทางสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธเพื่อลดปัญหาสังคม ให้คนใช้ปัญญาในการอยู่ร่วมกัน มีศีลบริสุทธิ์ ไม่เบียดเบียนกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยนัยนี้การสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้คนในสังคมใช้หลักธรรมเป็นพลังในการขับเคลื่อนสู่สังคมเอื้ออาทร โดยเน้นยุทธศาสตร์การขจัดทุกข์ของประชาชนที่ไม่ใช่เป็นเพียงการสร้างความสุขบนความคาดหวังผลประโยชน์ โดยปราศจากความพยายามพึ่งตนเอง รวมทั้งยังมีธรรมเป็นวิถีปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอันจะยังประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ร่วมกันทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาส (พินิจ ลาภธนานนท์, 2562, หน้า 21-22)

จนกว่าจะบรรลุเป้าหมายที่คนในชุมชนและสังคมประสบ พระสงฆ์จึงควรนำเอาหลักธรรมมาสอดแทรกเพื่อการทำงานสาธารณสงเคราะห์ เช่น พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรม กัลยาณมิตรธรรม สปัจริยธรรม เป็นต้น พร้อมทั้งให้การสงเคราะห์ทางวัตถุและทางจิตใจไปพร้อมกัน อย่างไรก็ตามการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยวิทยาการสมัยใหม่

เช่น เทคโนโลยีสื่อสารแบบสังคมออนไลน์มาสนับสนุนการให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการทำงานสาธารณะประโยชน์

การทำความเข้าใจบทบาทการทำงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยได้อย่างชัดเจน ควรทำความเข้าใจบทบาทของพระสงฆ์จากอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงการทำงานที่จะสามารถนำมาสังเคราะห์ให้เห็นถึงแนวทางการทำงานสาธารณะสงเคราะห์วิถีพุทธที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและสถานการณ์สังคมไทยในอนาคต เพราะทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต พระสงฆ์ไม่สามารถดำเนินชีวิตแยก อยู่โดดเดี่ยวจากคฤหัสถ์ได้ หากไม่มีแนวทางการช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือพึ่งพาอาศัยกันอย่างเหมาะสมทั้งพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนไทยจะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างยากลำบาก ในอดีตงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์มักจะเน้นในเชิงความช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน จนกระทั่งเมื่อสังคมก้าวเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมที่ทันสมัย บทบาทสาธารณะสงเคราะห์ได้ขยายขอบเขตไปสู่การร่วมพัฒนาสังคมเพื่อให้ทันกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน ในขณะที่ความต้องการช่วยเหลือสงเคราะห์ยังคงมีอยู่ พระสงฆ์ในปัจจุบันจึงต้องมีบทบาทสาธารณะสงเคราะห์ทั้งในแนวทางการช่วยเหลือสงเคราะห์ และการพัฒนาสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ต้องทำงานเชิงรุกไม่สามารถรอคอยให้ญาติโยมมาร้องขอความช่วยเหลือสงเคราะห์แต่ต้องจะพยายามคิดหากิจกรรมหรือโครงการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลญาติโยมเมื่อพบว่าญาติโยมมีความทุกข์ยากเดือดร้อนในการดำเนินชีวิตอันเป็นการแสดงบทบาทหน้าที่เน้นพระพุทธศาสนาเชิงรุกตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม (พินิจ ลาภานานนท์, 2562, หน้า 22-23)

สรุปว่า แนวคิดงานสาธารณะสงเคราะห์วิถีพุทธ เป็นแนวคิดที่พระสงฆ์ได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้กับการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เพื่อให้เกิดความสงบสุขด้วยหลักพุทธธรรมและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส

3.1.5 แนวคิดพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถ นำมาปรับประยุกต์ให้เหมาะสมแต่ละสถานการณ์ แต่ละอาชีพ แต่ละสถานะได้อย่างเหมาะสมซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้มากมายหลายหมวดหมู่ ทั้งที่เป็นส่วนบรรพชิตและทั้งที่เป็นฆราวาส แต่ถึงกระนั้นยังมีหลักธรรมอีกหลายหมวดเช่นกันที่เป็นโอกาส กกล่าวคือ ไม่จำกัดเวลา ไม่จำกัดสถานที่ บุคคลเป็นสังขธรรมความจริงที่มนุษย์ทุกคนสามารถ เข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน เช่น อริยสัจ 4 สำหรับการแก้ไขปัญหาชีวิตและการปฏิบัติธรรม หลักฆราวาสธรรมสำหรับผู้ครองเรือน หลักทศ 6 ที่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลเพื่อความเจริญองกวมแห่งสังคม เป็นต้น โดยการที่พระพุทธศาสนามีกระบวนการเผยแผ่พระพุทธบริษัท 4 ที่พระสงฆ์ที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญได้ทำให้สังคมมีความก้าวหน้าพัฒนาทั้งในด้านกายภาพและทางด้านจิตใจตลอดมากกว่าสองพันปีและยิ่งในปัจจุบันที่กระแสสังคมในการขับเคลื่อนโลกให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น การเน้นการพัฒนาที่มุ่งให้วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางด้านจิตใจจึงเป็นเครื่องมือในการช่วยพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตลอดถึงการบูรณาการแบบบูรณาภาพเพื่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร กล่าวถึงเป้าหมายของการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาว่า มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีปัญญาเห็นแจ้ง สามารถทะลุฝ่าข้ามความมืดมนแห่งอวิชชาและมองเห็นเป้า-

หมายของชีวิตอย่างเหมาะสมเพื่อขจัดความทุกข์ของมนุษย์ พระพุทธองค์มุ่งสอนให้มนุษย์แก้ไขความทุกข์กับความดับทุกข์ ทรงเปรียบเทียบความรู้ (ธรรมะ) ที่พระองค์ตรัสรู้ว่ามีมากมายเหมือนใบไม้ที่อยู่ในป่า แต่ธรรมะที่มีความจำเป็นในการนำมาสอนเพื่อขจัดทุกข์นั้นเหมือนกับใบไม้ที่อยู่ในกำมือ เป้าหมายการพัฒนามนุษย์และสังคมมี 3 ระดับดังนี้ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, ม.ป.ป หน้า 25-27) 1) เป้าหมายระดับต้น เป้าหมายที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน (ทิฐฐธัมมิกัตถะ) ได้แก่ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกายและความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงไร้โรค อายุยืน มีงาน มีเงิน มีอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ในทางเศรษฐกิจ มีสถานภาพดีเป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าพอใจ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีสถานภาพที่ดีในสังคม มีเกียรติ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการมีชีวิตที่ดีในระดับที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าทั่วไปในชีวิตประจำวันและการมีตัวตนอยู่ในสังคม การจะบรรลุถึงเป้าหมายระดับนี้จะต้องประพฤติปฏิบัติด้วยหลักธรรมสำคัญ เช่น ความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้านในการทำงาน ความประหยัด อดออม รู้จักรักษาทรัพย์สินสมบัติที่หามาได้มิให้เสื่อมการรู้จักพบปะคบหาสมาคมกับคนดีแล้วนำเอาคุณสมบัติของคนดีมาเป็นแบบอย่างและรู้วิหาทรัพย์สินเงินทองและรู้จักทางเสื่อมของเงินของทอง แล้วใช้จ่ายทรัพย์สินตามความจำเป็นผู้ที่บรรลุเป้าหมายของชีวิตในขั้นนี้จะต้องปฏิบัติตามแนวทางแห่งธรรมอย่างถูกต้องก็จะได้รับผลคือความสุขสำเร็จในชีวิตประจำวัน

2) เป้าหมายระดับกลางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เบื้องหน้า(สัมปรายิกัตถะ) ได้แก่การมีคุณธรรม ความดีงามทางด้านจิตใจ มีความสุขสงบใจ มีสุขภาพจิตที่ดีอันเป็นความสุขทางด้านจิตใจที่เกิดจากการประกอบคุณงามความดี มีความอบอุ่นซาบซึ้งใจ ไม่อ้างว้างเปลี่ยวลอยมีหลักยึดเหนี่ยวใจให้เข้มแข็งด้วยศรัทธา มีความภูมิใจในชีวิตสะอาดที่ได้ ประพฤติแต่การอันดีงามด้วยความสุจริตมีความอึดใจในชีวิตมีคุณค่า ที่ได้ทำประโยชน์ตลอดมาด้วยน้ำใจอันเสียสละ มีความแก้วกล้ามั่นใจ ที่จะแก้ไขปัญหานำชีวิตและภารกิจไปได้ด้วยปัญญา มีความโล่งจิตมั่นใจ มีทุนประกันภาพใหม่ด้วยได้ทำไว้แต่กรรมที่ดี ซึ่งการมีองค์ประกอบของการมีชีวิตที่ดีในระดับที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่านี้เป็นเรื่องความเจริญ อกงามภายในของจิตใจต้องใช้ปัญญาพิจารณาจึงจะรู้ว่ามีความเจริญพัฒนามากน้อยเพียงไร การจะบรรลุถึงเป้าหมายในระดับนี้จะต้องประกอบด้วยธรรม 4 ประการ คือ ศรัทธา เชื่อมั่นในพระรัตนตรัยและคำสอนการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น มีศีล ประพฤติตนตามศีล 5 จาคะ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละและมีปัญญารู้แจ้งในสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เป้าหมายระดับนี้นอกจากจะทำให้บุคคลมีความสุขทางด้านจิตใจ มีคุณภาพจิตที่ดีแล้ว ยังส่งผลให้บุคคลได้พบกับความสุขในโลกหน้า คือ สுகติโลกสวรรค์ ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาด้วย

3) เป้าหมายระดับสูง อันเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุด (ปรัตถะ) หรือการมีชีวิตที่ดีในขั้นสูงสุด ซึ่งหมายถึง การมีชีวิตที่ดีในระดับที่สามารถอยู่ในโลกได้อย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจมีภูมิคุ้มกันในการเผชิญชีวิตทั้งในยามปกติและในยามวิฤตติได้อย่างสงบและเป็นฝ่ายได้ กำไรอยู่เสมอ กระทั่งขั้นสูงสุด คือ การมีชีวิตที่เป็นอิสระจากความทุกข์ทั้งปวงสามารถดำเนินชีวิตด้วยปัญญาบริสุทธิ์มีชีวิตที่สงบสุขอย่างแท้จริง เช่น ถึงถูกโลกธรรมกระทบกระทบถึงจะพบความผันผวนแปรปรวนก็ไม่หวั่นไหว มีใจเกษมชานต์มั่นคง ไม่ถูกความยึดติดถือมั่นบีบคั้นจิตใจให้ผิดหวังโศกเศร้า มีจิตใจโล่งโปร่งเบาเป็นอิสระ มีความสดชื่นเบิกบานใจไม่ขุ่นมัว เศร้าหมอง ผ่องใส ไร้ทุกข์ มีความสุขที่แท้ การรู้เท่าทันและทำการตรงตามเหตุปัจจัย ชีวิตหมดจดสดใสเป็นอยู่ด้วยปัญญาโดยนัยนี้ตามหลัก

พระพุทธศาสนาหมายถึงการเข้าถึงธรรมบรรลุถึงความหลุดพ้น คือ พระนิพพานอันเป็นความสุขอย่างยิ่ง (นิพพานํ ปรมํ สุขิ) วิธีการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดได้จะต้องปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากรรมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ พยายามชอบ สัมมาสติ ระลึกชอบและ สัมมาสมาธิตั้งใจชอบ เมื่อบุคคลฝึกอบรมตนเองตามอริยมรรคมีองค์ 8 นี้แล้วย่อมบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาดังกล่าวจึงบรรลุได้ด้วยความสุขหรือด้วยข้อปฏิบัติที่มีความสุขมิใช่บรรลุด้วยความทุกข์หรือข้อปฏิบัติที่เป็นทุกข์ ผู้ปฏิบัติจะต้องไม่ติดใจหลงใหลในความสุขที่เกิดขึ้นแก่ตน ไม่ปล่อยให้ความสุขที่เกิดขึ้นนั้นครอบงำจิตใจของตน ยังมีใจเป็นอิสระ สามารถก้าวหน้าในธรรมเบื้องสูงต่อ ๆ ไป จนบรรลุความเป็นอิสระหลุดพ้นโดยสมบูรณ์ซึ่งเมื่อถึงจุดหมายนั้นแล้วก็สามารถเสวยความสุขที่เคยเสวยมาแล้วโดยที่ความสุขนั้นไม่มีโอกาสครอบงำจิตใจทำให้คิดพันหลงใหลได้

พระไพศาล วิสาโล ได้แสดงทัศนะว่า ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาเราได้เห็นพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชนมากขึ้นแทนที่จะจำกัดตัวเองอยู่กับการเทศน์การสอนและการสวดเท่านั้น พระสงฆ์เหล่านี้จำนวนไม่น้อยทำงานสงเคราะห์ชุมชนด้วยความศรัทธาเริ่มของท่านเองมิใช่เพราะการชักนำของหน่วยงานรัฐหรือเพื่อสนองนโยบายรัฐดังบางโครงการที่เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ ท่านเหล่านี้ได้พบเห็นความทุกข์ยากเดือดร้อนของชาวบ้านรอบวัด หลายท่านได้เริ่มช่วยเหลือชาวบ้านด้วยกิจกรรมพื้น ๆ เช่น การจัดตั้งศูนย์เด็กในวัด การอบรมเยาวชน ต่อมาก็ขยายไปสู่การช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจหรือความเป็นอยู่ เช่น ทำโครงการฝึกอาชีพ ธนาคารโคกระบือ สหกรณ์ร้านค้าบ้างก็สงเคราะห์ชาวบ้านทางด้านสุขภาพอนามัยเช่นส่งเสริมการแพทย์พื้นบ้านให้คำแนะนำด้านสุขภาพอนามัยหรือรักษาผู้ป่วยโรคเอดส์ ขณะที่หลายท่านส่งเสริมชาวบ้านในเรื่องเกษตรผสมผสานหรือเกษตรกรรมเพื่อการพึ่งตนเอง

พระสงฆ์เหล่านี้ได้ทำให้สังคมไทยตระหนักว่าพระนั้นไม่ได้มีบทบาทเฉพาะพิธีกรรมหรือในกำแพงวัดอย่างที่เห็นกันโดยทั่วไปเท่านั้น หากท่านยังมีศักยภาพมากกว่านั้นและอันที่จริงบทบาทที่ท่านทำในชุมชนก็มีใช้สิ่งใหม่ จริงอยู่พระสงฆ์ไทยแต่ก่อนย่อมไม่รู้จักธนาคารข้าว ธนาคารกระบือ แต่เป็นธรรมดาที่การพัฒนาหมู่บ้านในอดีต เช่น การขุดบ่อน้ำ ตัดถนน จะมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำชุมชนควบคู่กับผู้นำทางจิตใจ แต่บทบาทดังกล่าวได้เลือนหายไปในเวลาต่อมาเนื่องจากมีหน่วยงานของรัฐมาทำหน้าที่แทน พระสงฆ์ที่เรียกว่าพระนักพัฒนาในปัจจุบันจึงมิได้ทำอะไรนอกเหนือจากการรื้อฟื้นบทบาททางสังคมของพระสงฆ์กลับมาโดยการปรับปรุงให้สมสมัย สิ่งหนึ่งที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตก็คือการเข้าไปมีบทบาทในชุมชนอย่างต่อเนื่องต่างจากพระสงฆ์สมัยก่อนที่บทบาทดังกล่าวมีไม่บ่อยนัก ในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนอย่างแท้จริงกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจัดที่วัด ชาวบ้านจึงเป็นฝ่ายเข้าวัดมากกว่าที่พระจะเป็นฝ่ายออกไปหาชาวบ้าน แต่ปัจจุบันกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเกิดขึ้นนอกวัดเป็นส่วนใหญ่ขณะที่พระสงฆ์จำนวนมากติดอยู่กับภาพเดิมว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนจึงรอให้ชาวบ้านเข้าวัดแต่ฝ่ายเดียว พระสงฆ์กลุ่มใหม่นี้กลับเป็นฝ่ายออกไปหาชาวบ้านในแง่นี้จึงถือได้ว่าเป็นการปรับบทบาทของวัดอย่างสำคัญ (พระไพศาล วิสาโล, 2554, หน้า 53-54)

ซึ่งพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการพัฒนาบุคคล และสังคม เช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ป.อ. ปยุตโต) พระราชวิสุทธิประชาณาถ (อลงกต ติกขุปณฺโณ) พระโสภณพัฒนโนดม (ศรีเหลา อคฺคปณฺโณ) พระเมธี วชิโรดม (ว.วชิรเมธี) รวมทั้งเครือข่ายส่งเสริมเสถียรธรรม เครือข่ายพระสงฆ์ นักพัฒนาภาคเหนือ เสถียรธรรมสถานและยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ล้วนมีบทบาทและกระบวนการพัฒนาสังคมที่หลากหลาย สามารถเป็นผู้นำทางให้พุทธศาสนิกชนและผู้สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและสังคมโดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม
2. บทบาทของเครือข่ายและองค์กรพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม

ในประเด็นเกี่ยวกับบทบาท และกระบวนการของกลุ่มพระสงฆ์ และองค์กรพระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาสังคม บทบาทของพระสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนานั้นมีเป้าหมายหลักเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาและกำกับตนเองเพื่อลดละตัณหากิเลสภายในของมนุษย์ เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาของบุคคลเพื่อพัฒนาชีวิตของบุคคลให้มีความงดงาม ทั้งกาย วาจา ใจและปัญญา เพื่อให้เข้าถึงสัจธรรมของชีวิตเพื่อเป็นการเสริมสร้างจริยธรรมของบุคคลเสริมสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์เพื่อการสร้างประโยชน์แก่อุทิศตนเอง และการพัฒนาสังคมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

การจัดสวัสดิการชุมชน การสังคมสงเคราะห์ชุมชนและการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนี้

1. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิถีแห่งการปฏิบัติภาวนาและการพัฒนาสังคม
 2. การนำหลักธรรมมาประยุกต์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 3. การพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนบทเพื่อให้ชุมชนสังคมมีความเข้มแข็งยั่งยืน
 4. การจัดสวัสดิการชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสงเคราะห์ชุมชนสังคม
 5. การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและปฏิรูปคณะสงฆ์ โดยการแสดงถึงความประหัยต์เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเองและสังคม
 6. การส่งเสริมด้านจิตวิญญาณและการภวณาต่อสาธารณชน
 7. การจัดการศึกษาทางเลือกและการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส
 8. การดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์
 9. การสื่อสารการเผยแผ่ศาสนาธรรมและการประยุกต์พิธีกรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัย
 10. การจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่
 11. การส่งเสริมสันติภาพและสันติวิธี
 12. การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์และเครือข่ายทางสังคมเพื่อนำเสนอแนวทางและรูปแบบการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธธรรม
 13. การป้องกันแก้ไขเยียวยาปัญหายาเสพติด
 14. การส่งเสริมและพัฒนาเยาวชน
 15. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม
 16. การส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างศาสนา
 17. การสร้างภาคีเครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
- โดยมีเป้าหมายหลัก คือการใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับการพัฒนาชีวิต และ

สังคมเพื่อให้บุคคลพึ่งพาตนเองได้ มีการยึดมั่นในความดี มีการช่วยเหลือแบ่งปัน สร้างความผูกพัน ด้วยกิจกรรมการพัฒนา มีการสื่อสารเพื่อให้คนเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีการปฏิบัติจากการดำเนินชีวิต และการพัฒนาสังคม โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม (พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, 2560, หน้า 42-43)

3.2 ความสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2540, หน้า 84) ได้อธิบายถึง การบริหารวัดบวรนิเวศวิหารด้วยงานสาธารณสงเคราะห์ที่มีความสำคัญ ดังนี้

- (1) ตั้งกรรมการสงฆ์ไว้เพื่อปรึษาการวัด เลือกเอาพระผู้ใหญ่ในวัดโดยอนุมัติแห่งสงฆ์
- (2) จัดให้พระผู้เป็นกรรมการสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทำการจัด แยกเป็นแผนก ดังจัดไว้แล้ว ครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองวัด เต็มเจ้าหน้าที่รักษาปูชนียวัตถุ เจ้าหน้าที่รักษาพระอาราม เจ้าหน้าที่ดูการนวรรรม เจ้าหน้าที่ดูการศึกษา
- (3) จัดเจ้าหน้าที่อุปฐากวัด ให้ทำบัญชีคนเช่าและจำนวนคนเช่า ให้เป็นหลักฐาน ค่าเช่าที่เก็บได้ให้ลงในบัญชีรายได้ และให้เก็บรักษาไว้ที่วัด รายจ่ายก็ให้จดลงในบัญชีไวยวัจกรทำการตามแผนก
- (4) พระผู้ทำการสงฆ์ ให้ได้รับการบำรุงโดยชื่อว่า นิตยภัตต์ คฤหัสถ์ผู้ทำการวัดให้ได้รับการเกื้อกูล
- (5) ให้จัดทะเบียนภิกษุสามเณร เด็กวัดอุปฐาก ภิกษุสามเณร ผู้อยู่ประจำและคนอาศัยชั่วคราว
- (6) สำรวจบัญชีเลขวัดให้ได้จริง ไม่มีตัวโดยประการไร ให้จำหน่ายโดยจะแจ้ง
- (7) มีการจัดทุนการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยการตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังคำตรัสที่ว่า

“ในสมัยที่ข้าพเจ้าครองวัด การบำรุงรักษาของกลางรุ่งโรยลงพระภิกษุมือดีเรกลาถน้อยลงจะพินฟูการถวายเป็นของกลางขึ้นไม่สะดวก เมื่อจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้นคณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ได้บอกบุญชวนทายกทายิกาบริจาคทรัพย์เพื่อบำรุงจัดรวบรวมเป็นสมบัติของวิทยาลัยขึ้นได้ และจัดเป็นทุนนอนจำนวนหนึ่งด้วย สมบัติของวิทยาลัยมีใช้ทุนนอนมีคตืออย่างของกลางจ่ายเป็นสาธารณแก่วัดทั้งหลายได้ มีทุนมากขึ้นโดยลำดับ ในเวลาการวิทยาลัยรุ่งโรยลง มีผู้บริจาคเกื้อกูลน้อยนัก นอกจากของหลวงบริจาคประจำปี แม้เช่นนี้ยังบำรุงการเรียนพระศาสนาอยู่ได้ตลอดมาจนทุกวันนี้ที่ได้ขยายกว้างขวางออกไปอีกเพราะเหตุแห่งทุนน้อย”

อาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์เป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่ประชาชนชุมชนและสังคมภายในวัด โดยมีการบริหารจัดการทรัพยากรพัฒนาสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ ตลอดจนการดูแลความเป็นอยู่ของพระภิกษุสามเณร และภายนอกวัดซึ่งเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนหรืออยู่ใกล้กับบริเวณวัดด้วยศักยภาพและความสามารถของพระสงฆ์โดยเป็นการสงเคราะห์ในลักษณะที่มีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน

การใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนควรจัดวัดให้เป็น 7 โรง ดังนี้ พระราชารัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), 2538, หน้า 125)

(1) วัดเป็นโรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็นที่สอนธรรมะ ให้เป็นสถานที่เทศน์ วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้นจะค่อย ๆ เสื่อมไป

(2) วัดเป็นโรงทิม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่าไปรังเกียจศพ เพราะคนบ้านไหนก็อยากจะเสียชีวิตอยู่บ้านนั้น อยากจะฌาปนกิจอยู่วัดนั้น

(3) วัดเป็นโรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละคร ต้องจัดพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้ประจำ อย่าไปรังเกียจโขงหนังละคร เพราะเป็นการแสดงพื้นบ้าน เท่ากับว่าเจ้าอาวาสได้ศิลปินไว้ใช้ในงานต่าง ๆ

(4) วัดเป็นโรงพยาบาล คือ วัดจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพอนามัยแต่ก่อนแต่โรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในทางธรรมะแล้ว ท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่าง ๆ ให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

(5) วัดเป็นโรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการเห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

(6) วัดเป็นโรงแรม การทำให้วัดเป็นที่ต้อนรับประชาชน เป็นที่ปฏิสนธิการเป็นที่พักพิงสำหรับพระอาคันตุกะ หรือเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

(7) วัดเป็นโรงงาน คือ วัดต้องมีการก่อสร้างพระสังฆาธิการแห่งวัดนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระในวัดต้องมีฝีมือ และเนื่องจากวัดมีการก่อสร้าง การพัฒนาฝีมือของพระเณรในการส่งไปคุมงาน ไปดูงาน ไปศึกษางานกับงานช่างหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ

ดังนั้น เมื่อพิจารณาความสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์จะเห็นได้ว่าวัดเป็นสถานที่ให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนโดยพระสงฆ์ได้สงเคราะห์และอนุเคราะห์ด้วยการใช้วัดเป็นสถานที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนแก่ประชาชน เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นสถานที่ดูแลรักษาสุขภาพของพระสงฆ์และประชาชนที่กำลังเจ็บป่วย เป็นสถานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นสถานที่พักพิง และวัดเป็นศูนย์รวมความรู้และวิทยาการต่าง ๆ ในการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน

นอกจากนี้ พินิจ ลาภธนานนท์ (พินิจ ลาภธนานนท์, 2562, หน้า 10-11) ได้อธิบายถึงความสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์ว่าพระพุทธศาสนามีบทบาทต่อสังคมไทยหลายด้าน แต่ปัจจุบันความสำคัญของพระพุทธศาสนาน้อยลงเพราะมีสถาบันสังคมอื่นมารับหน้าที่แทนพระพุทธศาสนาจึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมหนึ่ง โดยวัดและสังคมควรอยู่ร่วมกันในลักษณะที่เอื้อประโยชน์และก้าวเดินไปร่วมกัน ไม่ใช่วัดก้าวหน้ามีศาสนสถานและศาสนวัตถุสวยงามหรูหราในขณะที่ชุมชนรอบวัดเป็นแหล่งเสื่อมโทรม เป็นแหล่งค้ายาเสพติด หรือแหล่งบริการทางเพศ ถ้าวัดมีความเจริญชุมชนก็เจริญควบคู่กันไปด้วย วัดและพระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมกับสภาวะความเป็นอยู่และเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยพัฒนาเข้าสู่ระบบทุนนิยมคนไทยและพระสงฆ์ย่อมได้รับผลกระทบจากระบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และถ้าพระสงฆ์ไม่สามารถปรับตัวอย่างเหมาะสมก็จะไม่สามารถดำรงความสำคัญในสังคมและอาจนำพระพุทธศาสนาไปสู่ภาวะเสื่อมถอยได้ แต่มีข้อโต้แย้งจากนักวิชาการพระพุทธศาสนาหลายท่านว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้เสื่อมถอยลงเพราะพุทธเจ้าและพระธรรมยังคงมีความบริสุทธิ์และ

ทรงคุณค่าเช่นเดิม ที่เชื่อมนั้นเป็นความเชื่อในหมู่คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ซึ่งความจริงก็เป็นเช่นนั้นแต่ที่ควรพิจารณาให้ลึกลงไปก็คือพระสงฆ์ ผู้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าคือผู้เผยแผ่พระธรรม เมื่อผู้เผยแผ่ธรรมเชื่อมแล้วการนำธรรมไปเผยแผ่ให้พุทธศาสนิกชนจะมีความน่าเชื่อถือ มีความถูกต้องบริสุทธิ์เพียงไร พระธรรมคำสอนแม้จะยังคงเป็นความจริงอันเที่ยงแท้แต่ถ้าถูกพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนนำไปตีความในทางที่ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ในมุมมองของฝ่ายฆราวาสมักจะมองว่าการจะดำรงศรัทธาต่อพระพุทธศาสนานั้นควรจะมีการทบทวนบทบาทของพระสงฆ์ในแนวทางที่จะสร้างประโยชน์สุขกับประชาชนทั้งทางโลกและทางธรรมโดยแนวทางที่พระสงฆ์ควรจะทำให้มีความสำคัญคือหากบทบาทและกิจกรรมใดที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมพระสงฆ์ก็ควรดำรงไว้ ขณะที่ส่วนใดเป็นบ่อนทำลายศรัทธาของพุทธศาสนิกชนก็ควรละเลิกไปและพิจารณาว่าส่วนใดที่ควรสร้างเสริมขึ้นมาเพื่อรังสรรค์ประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคม

3.3 บทบาทงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

บทบาทเป็นสิ่งที่คณะสงฆ์ต้องกระทำให้สอดคล้องกับหน้าที่การงานที่คณะสงฆ์รับผิดชอบ เมื่อคณะสงฆ์รู้บทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์แล้วย่อมส่งผลทำให้การปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตามภาระงานที่กำหนดไว้ บทบาทงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์มีดังนี้ (พินิจ ลาภธนานนท์และคณะ, 2564, หน้า 211-212)

- 1) หน้าที่ในการให้คำอธิบายถึงเหตุผล เพื่อให้เข้าใจในเหตุปัจจัยของปัญหาและสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม เพราะพระสงฆ์ถูกมองว่าเป็นผู้นำทางปัญญามีความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นกลางมากกว่าคฤหัสถ์
- 2) หน้าที่ในการให้การสนับสนุนสถาบันสังคมอื่น เพื่อให้สามารถสร้างประโยชน์แก่คนในสังคม ตัวอย่างเช่น สนับสนุนด้านการศึกษาและเสริมสร้างวัฒนธรรม สอบหรืออบรมเยาวชนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้เป็นคนดีและอยู่ร่วมกันในสังคมโดยไม่เบียดเบียนกัน เป็นต้น
- 3) หน้าที่ในการให้กำลังใจหรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของพุทธศาสนิกชน ในกรณีเกิดวิกฤตหรือสถานการณ์ปัญหาขึ้น คนที่ประสบปัญหาหรือมีเรื่องไม่สบายใจมักจะเข้าวัดเพื่อทำบุญหรือขอคำปรึกษาจากพระสงฆ์ในปัญหาที่ประสบ
- 4) หน้าที่ในด้านบูรณาการทุกภาคส่วนของสังคมให้เป็นเอกภาพ ผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีและระบบความเชื่อต่าง ๆ เช่น พิธีทำบุญก่อให้เกิดความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในหมู่ประชาชนและก่อให้เกิดกิจกรรมนันทนาการและการสร้างเสริมวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น
- 5) ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการควบคุมทางสังคม เพื่อให้ประชาชนมีพฤติกรรมถูกต้องเพื่อนำไปสู่ความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม เช่น นำหลักธรรมและศีลมาสอนให้คนทำความดีละเว้นความชั่ว หรือคอยยับยั้งมิให้คนในสังคมประพฤติก้าวหรือเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

3.3.1 บทบาทหน้าที่ตามกฎหมายของคณะสงฆ์

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 15 ตรี ได้ระบุอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม ไว้ดังนี้ (มหาเถรสมาคม, 2564)

- 1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยดีงาม

- 2) ปกครองและกำหนดบรรพชาสามเณร
 - 3) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา ศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
 - 4) รักษาหลักการพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
 - 5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่น
- มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 17/2561 เรื่อง การประชุมสัมมนาขับเคลื่อนงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์พร้อมแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ โดยจัดตั้งศูนย์การสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมเป็นสำนักงานกลางที่วัดยานนาวา และตั้งศูนย์การสาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัดเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและดำเนินการได้อย่างทันที่ พร้อมทั้งได้กำหนดแนวทางการยกระดับงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคมให้มีความยั่งยืน ดังนี้ (มหาเถรสมาคม, 2561)

- 1) พัฒนาระเบียบการสาธารณสงเคราะห์
- 2) จัดทำคู่มือการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์
- 3) จัดตั้งกองทุนพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม
- 4) จัดทำคู่มือบริหารกองทุนพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม
- 5) จัดทำกระบวนการติดตามประเมินผลการทำงานให้มีประสิทธิภาพ
- 6) จัดโครงการพัฒนาพระสงฆ์ให้เป็นพระสงฆ์นักพัฒนา พระสงฆ์จิตอาสา
- 7) จัดทำคู่มือการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์
- 8) จัดทำคู่มือการสงเคราะห์สังคมในภาวะวิกฤต
- 9) รวบรวมแนวทางการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ที่มีความเป็นเลิศ
- 10) สื่อสารองค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ที่ประสบความสำเร็จสู่สาธารณะ

คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้มีการดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยได้กำหนดจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา และมติเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามกรอบงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ ด้านปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์และการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก โดยมีโครงการที่ดำเนินกิจกรรมจำนวน 14 โครงการ ดังนี้ (พระมวงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2561, หน้า 20)

- 1) โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสู่สังคม
- 2) โครงการยกระดับหมู่บ้านรักษาศีล 5
- 3) โครงการวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์
- 4) โครงการยกระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรม
- 5) โครงการส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่าย
- 6) การพัฒนาระบบบริหารตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ
- 7) โครงการ Smart Card Smart Buddhism สู่พระพุทธศาสนา 4.0
- 8) โครงการส่งเสริมนวัตกรรมเชิงพุทธ

- 9) โครงการยกระดับขีดความสามารถศาสนบุคคล
- 10) โครงการศูนย์รวมองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้พระพุทธศาสนา
- 11) โครงการบริหารศาสนสมบัติระบบการเงิน-บัญชี
- 12) โครงการวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส.
- 13) โครงการสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน
- 14) โครงการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา

บทบาทงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และมติมหาเถรสมาคม เพื่อเป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการให้มีการปฏิบัติงานขับเคลื่อนและพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นไปตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566

พระสงฆ์เป็นศูนย์รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางจิตใจแก่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์มีสุขภาพที่ดีทั้งกาย ใจ และสังคม รวมถึงให้การดูแลสุขภาพพระสงฆ์เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ พ.ศ. 2566 จึงได้ถูกจัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย มาตรการ และการดำเนินงานร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน อันจะช่วยสนับสนุนให้การดูแลสุขภาพพระสงฆ์เป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และเกิดความยั่งยืน ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ พุทธศักราช 2566 มีดังต่อไปนี้ (พระเทพเวที (พล อาภากรโ) และคณะ, 2566, หน้า 7-22)

หมวดที่ 1 ปรัชญาและแนวคิดของธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

ข้อ 1 ธรรมนูญนี้เรียกว่า “ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566”

ข้อ 2 การประกาศบังคับใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 3 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2566

ข้อ 3 ในธรรมนูญนี้

พระธรรมวินัย หมายความว่า ข้อควรปฏิบัติและข้อควรงดเว้นที่บัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก และพระคัมภีร์รุ่นหลัง

คณะสงฆ์ หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทตามพระธรรมวินัย และตามกฎหมายที่กำหนดไว้ ที่ปฏิบัติศาสนกิจทั้งในหรือนอกราชอาณาจักร

พระสงฆ์ หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระธรรมวินัยและตามกฎหมายที่กำหนดไว้ที่ปฏิบัติศาสนกิจทั้งในหรือนอกราชอาณาจักร ทั้งนี้ในธรรมนูญหมายรวมถึงสามเณรด้วย

วัด หมายความว่า สถานที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบคณะสงฆ์ไทย

สถาบันการศึกษาคณะสงฆ์ หมายความว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร) สถานศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562

สหธรรมิก หมายความว่า ผู้มีธรรมหรือผู้ประพฤติธรรมร่วมกัน สำหรับธรรมนูญฉบับนี้ หมายถึง

ถึงพระภิกษุและสามเณร

พระคิลานุปัฏฐาก หมายความว่า ผู้ปฏิบัติดูแล บริบาลพระสงฆ์อาพาธในธรรมญฺญฯ ฉบับนี้ให้รวมถึงพระสงฆ์ผู้สร้างเสริมสุขภาพป้องกันและควบคุมโรค รวมทั้งการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพและการดูแลแบบประคับประคองในระยะสุดท้าย (คำอธิบายเพิ่มเติม : “พระคิลานุปัฏฐาก” มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งในปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายที่เรียกที่หลากหลายตามหลักสูตรที่อบรม เช่น พระอาสา ส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด (พระ อสว.) พระบริบาลภิกษุไข้ พระคิลานธรรม เป็นต้น เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน จึงใช้คำว่า “พระคิลานุปัฏฐาก” หมายรวมถึง พระสงฆ์ที่ดูแลภิกษุอาพาธและพระสงฆ์ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคม เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องสุขภาพในทุกมิติ)

การดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย หมายความว่า การสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรค ดูแลสุขภาพของตนเองและสหธรรมิกตามหลักพระธรรมวินัยทำให้พระแข็งแรง อดทนเป็นสุข

สุขภาพ หมายความว่า ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล (พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550)

สุขภาพะ หมายความว่า ภาวะที่ดี หรือความอยู่ดีมีสุขซึ่งมีหลายด้าน ได้แก่ ความอยู่ดีมีสุขซึ่งมีหลายด้าน ได้แก่ ความอยู่ดีมีสุขทางกายหรือสุขภาพะทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา โดยความอยู่ดีมีสุขนี้สามารถระบุได้จากความรู้สึกของแต่ละบุคคล ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์และภูมิหลังของตน และยังสามารถระบุได้จากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการใช้ชีวิตของบุคคลนั้น ๆ เช่น ระบุจากสุขภาพ การศึกษา การงาน ความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ความมั่นคงด้านต่าง ๆ การมีส่วนร่วม ที่อยู่อาศัย สมดุลระหว่างการทำงานและการใช้ชีวิตส่วนตัว ซึ่งแนวคิดของทั้งสุขภาพะและสุขภาพนั้นมีความสัมพันธ์กัน โดยสุขภาพมีผลต่อสุขภาพะโดยรวมและขณะเดียวกัน สุขภาพะก็มีผลต่อสุขภาพในอนาคต

สุขภาพทางปัญญา หมายความว่า คุณภาพใหม่ของจิตใจที่เกิดจากการเข้าถึงความจริง คุณค่าและความหมายอย่างรอบด้าน ทั้งของตนเอง ผู้อื่น ธรรมชาติ และสิ่งยึดเหนี่ยวศรัทธา โดยผ่านช่องทางทั้งทางวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม และปัญญาญาณ

การสร้างเสริมสุขภาพ หมายความว่า กระบวนการในการเพิ่มความสามารถให้กับบุคคล/ประชาชน กลไกทางสังคมและสภาพแวดล้อม เพื่อให้สามารถควบคุมปัจจัยที่กำหนดสุขภาพและพัฒนาสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งสุขภาพะทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา ซึ่งมีได้เป็นเพียงความรับผิดชอบของบุคลากรและองค์กรสุขภาพเท่านั้น แต่ยังคงเกี่ยวข้องไปถึงภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมที่จะร่วมกันสร้างวิถีชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่สุขภาพะที่ดีและในยามที่พัฒนาให้กว้างขึ้นยังสามารถรวมถึงการเชื่อมโยงถึงสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย ทั้งนี้ในบางกรณีอาจใช้คำว่าส่งเสริมสุขภาพแทน

ความรู้ด้านสุขภาพ หมายความว่า สมรรถนะของบุคคลที่ประกอบด้วยความสามารถ ด้านการรู้หนังสือ ทักษะทางปัญญาและทักษะทางสังคม ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลเกิดแรงจูงใจในการเข้าถึง ทำความเข้าใจ ประเมิน และใช้ข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพในรูปแบบที่ส่งเสริมและรักษาสุขภาพให้ดีและยั่งยืน

ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่ หมายความว่า กรอบทิศทางหรือข้อตกลงร่วม หรือ กรอบกติการ่วมที่พระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสุขภาพในระดับพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นประเด็นทางสุขภาพ เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ หรือทุกประเด็นในธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติโดยหัวใจสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ คณะสงฆ์ วัด ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุก ภาคส่วนในการออกแบบพัฒนาขับเคลื่อนและทบทวนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่ร่วมกัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ หมายความว่า องค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความ ชำนาญในการดูแลสุขภาพโดยอาศัยความรู้ที่ได้สั่งสมถ่ายทอด และพัฒนาสืบต่อกันมาในท้องถิ่น ซึ่ง รวมถึงการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกอื่นที่พระสงฆ์ใช้ในการดูแล สุขภาพอย่างสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

ข้อ 4 สุขภาวะพระสงฆ์ คือ ภาวะที่เป็นสุขภาพของพระสงฆ์ ทั้ง 4 มิติ คือ สุขภาวะทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา ตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา (การพัฒนาทางกาย) สีส ภาวนา (การพัฒนาทางศีล) จิตตภาวนา (การพัฒนาทางจิตใจ) และปัญญาภาวนา (การพัฒนาทาง ปัญญา)

ข้อ 5 ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ มีแนวคิดหลักในการส่งเสริมให้พระสงฆ์ดูแลสุขภาพ ตนเองตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชนและสังคมดูแลปฏิบัติจากพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัยและ สังคม

ข้อ 6 การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ เป็นหน้าที่ร่วมกันของหน่วยงานภาคี เครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมด้วยพลัง “บวร” ภายใต้หลักการทางธรรมนำทางโลก สอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา แผนพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืน สู่เป้าหมาย “พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข”

หมวดที่ 2 พระสงฆ์กับการดูแลตนเองตามหลักพระธรรมวินัย

ข้อ 7 พระสงฆ์พึงมีความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อให้มีสุขภาพที่ดีเหมาะสมและพร้อมในการทำ หน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่

ข้อ 8 พระสงฆ์พึงชวนช่วยในการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรค และดูแล สุขภาพพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และสหธรรมิก อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

ข้อ 9 วัดพึงส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ จัดให้มีระบบและ กลไกในการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรค และดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรม วินัยที่เกื้อกูลต่อการฝึกฝนพัฒนาตนเอง และเอื้ออำนวยให้บรรลุเป้าหมายแห่งสิทธิและหน้าที่ด้าน สุขภาพ

ข้อ 10 คณะสงฆ์แต่ละระดับพึงให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดในเขตปกครองมีศักยภาพ ในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแล สุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย เช่นการจัดทำระบบฐานข้อมูล วัด-ประชา-รัฐ-สร้างสุขศูนย์ประ- สานสุขภาพวิถีพุทธ ศูนย์ประสานงานสาธารณสุขประจำจังหวัด ภูมิสงฆ์อาพาธ ตูยาคุณภาพ วัดส่งเสริมสุขภาพ พระคิลานุปัฏฐากและการพัฒนาสุขภาพในรูปแบบต่าง ๆ ของคณะสงฆ์

ในการดำเนินงานตามวรรคแรกพระสงฆ์อาจรวมตัวกันเป็นกลุ่มชมรม เครือข่ายเพื่อสนับสนุนงานด้านการสร้างเสริมสุขภาพของคณะสงฆ์ได้

ข้อ 11 คณะสงฆ์พึงส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้นำองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย พัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก เพื่อหนุนเสริมกระบวนการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรคและการดูแลสุขภาพของตนเอง พระอุปัชฌาย์ อาจารย์และสหธรรมิก ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

หมวดที่ 3 ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย

ข้อ 12 รัฐ ชุมชน หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน พึงส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมและโครงการที่สอดคล้องกับแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาและนโยบายของคณะสงฆ์ทุกระดับ

ข้อ 13 ชุมชนและสังคมพึงตระหนักและใส่ใจการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 ที่เอื้อต่อพระธรรมวินัยและเป็นประโยชน์ต่อสุขภาวะพระสงฆ์

ข้อ 14 รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐทุกระดับและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมร่วมกันรณรงค์ให้สาธุชนตระหนักถึงการจัดอาหารบิณฑบาต น้ำปานะ ชุดสังฆทาน ที่ช่วยสร้างเสริมสุขภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการ โดยอนุโลมตามพระธรรมวินัย

ข้อ 15 รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง พึงส่งเสริมพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขสำหรับพระสงฆ์ในการเข้าบริการสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ ครบวงจรมีประสิทธิภาพและเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัย รวมทั้งจัดให้มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และพระคิลานุปัฏฐากที่บูรณาการทำงานครอบคลุมทุกพื้นที่

ข้อ 16 รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พึงจัดชุดสิทธิประโยชน์พื้นฐานในระบบหลักประกันสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่พระสงฆ์อย่างทั่วถึง เหมาะสมและเป็นธรรม

ข้อ 17 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน พึงสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาวะพระสงฆ์ โดยใช้งบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกองทุนต่าง ๆ รวมถึงการเข้าถึงกองทุนในระดับพื้นที่

ข้อ 18 รัฐพึงจัดให้มีระบบการตรวจสุขภาพ ตรวจคัดกรองสุขภาพ ให้คำปรึกษาแนะนำให้ความรู้และเสริมสร้างการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขภาพ เพื่อป้องกันการอาพาธและสร้างเสริมสุขภาพอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ข้อ 19 รัฐ ชุมชนหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนพึงส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรค การดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่เอื้อต่อพระธรรมวินัย

ข้อ 20 รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพึงส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ ภูมิปัญญาและนวัตกรรมด้านสุขภาพตามมาตรฐานและหลักพระธรรมวินัย พัฒนาหลักสูตร คู่มือ แนวทางและสร้างระบบการเรียนรู้ด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่องในสถาบันการศึกษาสงฆ์และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ทุกระดับ

ข้อ 21 รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พึ่งพัฒนาสารสนเทศและสื่อสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลด้านสุขภาพพระสงฆ์ครอบคลุมทุกมิติที่พระสงฆ์และหน่วยงานต่าง ๆ เข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างสะดวกรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

หมวดที่ 4 บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพชุมชนและสังคม

ข้อ 22 พระสงฆ์และคณะสงฆ์ พึ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคม เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องสุขภาพในทุกมิติ สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ชุมชนและสังคมพึงเปิดกว้างให้พระสงฆ์และคณะสงฆ์เป็นหุ้นส่วนในทุกระดับ

ข้อ 23 พระสงฆ์และคณะสงฆ์ พึ่งพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาพชุมชนและสังคม พร้อมทั้งนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัยไปประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ รัฐ ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนพึงให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ข้อ 24 คณะสงฆ์แต่ละระดับพึงกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรคและการดูแลสุขภาพชุมชนและสังคม สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อ 25 คณะสงฆ์พึงใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับ รวมถึงเครือข่ายองค์กรทางพระพุทธศาสนา ในการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพ สุขภาวะชุมชนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

หมวดที่ 5 การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติ

ข้อ 26 คณะสงฆ์พึงจัดให้มีกลไกระดับชาติ ที่มีผู้แทนจากคณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทำหน้าที่กำหนดทิศทางการพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา สนับสนุนการขับเคลื่อน ติดตาม และประเมินผลธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ รวมทั้งสร้างและสนับสนุนกลไกแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติ

ข้อ 27 พระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน พึ่งนำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติเป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาและขับเคลื่อน รวมทั้งสามารถจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่สู่การขับเคลื่อนที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่

ข้อ 28 คณะสงฆ์พึงจัดตั้งและพัฒนากองทุนเพื่อสุขภาพพระสงฆ์ ชุมชน และสังคม ทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ โดยมีระบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและหลักธรรมาภิบาล

ข้อ 29 รัฐ สถาบันการศึกษาคณะสงฆ์ และสถาบันวิชาการที่เกี่ยวข้องพึงส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพคณะสงฆ์และพระสงฆ์ในการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ชุมชนและสังคมสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนให้เกิดการวิจัย การจัดการความรู้ องค์ความรู้และนวัตกรรม สร้าง

เครือข่ายนักวิจัย รวมทั้งสื่อสารข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนธรรมนุญสุภาพ พระสงฆ์แห่งชาติผ่านทุกช่องทางสื่อสารอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ข้อ 30 กลไกตามข้อ 26 ต้องรายงานผลการขับเคลื่อนธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ เสนอมหาเถรสมาคม และจัดกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อติดตามผล ทบทวนธรรมนุญอย่างน้อย ทุก 5 ปี

โครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 7/2547 เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2547 เลขาธิการมหาเถรสมาคมเสนอว่า กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้มีหนังสือ ที่ สธ 0923.06/1138 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2547 แจ้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่า ตามที่กรมอนามัยได้ขอความร่วมมือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในการดำเนินงานโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพและได้มีการปรึกษาหารือการดำเนินงานร่วมกันเมื่อวันที่ 11-12 กุมภาพันธ์ 2547 นั้น กรมอนามัยได้จัดทำโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ และขอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินำเสนอมหาเถรสมาคม

อนึ่ง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมประชุมกับกรมอนามัยเพิ่มเติม เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2547 ได้ข้อสรุปดังนี้ (มหาเถรสมาคม, 2560)

1. กรมอนามัย โดยสำนักส่งเสริมสุขภาพ จัดทำโครงการฯ ศึกษารูปแบบวัดส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้องค์กรทางศาสนา คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดระบบในวัดเพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นวัดส่งเสริมสุขภาพ เป็นศูนย์กลางการพัฒนาสุขภาพของประชาชนในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติ 5 ประการ คือ “สะอาด รมรื่น” “สงบ รมเย็น” “สุขภาพ ร่วมสร้าง” และ “ศิลปะร่วมจิต (วิญญูญาณ)” และ “ชาวประชา ร่วมพัฒนา”

2. การดำเนินงานจะให้ครอบคลุมทุกจังหวัด โดยเฉพาะวัดที่เป็นอุทยานการศึกษา วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นทั่วประเทศ เป็นกรดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกับโครงการต่าง ๆ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

3. วิธีการดำเนินงานในรูปแบบของ

- การประชุมปฏิบัติการให้กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในจังหวัด ร่วมกับบุคลากรทางศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาส เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค

- ให้การยกย่อง เชิดชู วัดที่ได้รับการคัดเลือกเป็นวัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่น

- สนับสนุนงบประมาณให้จังหวัดที่ร่วมโครงการ จังหวัดละ 15,000 บาท เพื่อนำไปดำเนินการขยายผลให้เกิดวัดส่งเสริมสุขภาพ

- การประชาสัมพันธ์ โดยการจัดทำสื่อรูปแบบต่าง ๆ เผยแพร่ เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- สามารถขยายเครือข่ายวัดส่งเสริมสุขภาพ เพื่อเป็นการเผยแพร่การดำเนินงานให้แพร่หลายและกว้างขวางมากขึ้น

- รูปแบบของวัดส่งเสริมสุขภาพ ที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

- บุคลากรในวัด ประชาชนที่มาวัด ได้รับการส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

และวิถีชีวิตของชุมชน

ความเป็นมาและแนวคิดวัดส่งเสริมสุขภาพ

(กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย, ม.ป.ป หน้า 5-6) ได้กล่าวว่า แนวความคิดเรื่องวัดส่งเสริมสุขภาพ (Health Promoting Temples) จากบ้านนาอยู่ เมืองนาอยู่ อนามัยดี ชีวิตดีใส่งค์ประกอบของเมือง โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานที่ทำงานนาอยู่ นำทำงาน นำพาไปสู่วัดส่งเสริมสุขภาพเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต และพัฒนาที่ยั่งยืนของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย

สุขภาพดีเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคน เข้าถึงการมีสุขภาพดี ได้อย่างแท้จริงและเท่าเทียมกันโดยรัฐมีหน้าที่กำหนดกรอบนโยบายระบบ โครงสร้าง กลไก กติกา กำกับดูแลสร้างโอกาสให้ประชาชนได้รับสิทธิของสุขภาพได้อย่างแท้จริง ทั้งถึงและเสมอกัน

สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์และมีคุณภาพทั้งกาย ใจ สังคมและจิตวิญญาณ จึงไม่เพียงแต่การรักษาโรคแต่สุขภาพเป็นวิถีชีวิตของครอบครัว ชุมชน และสังคมที่พัฒนาอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม

การส่งเสริมสุขภาพยึดแนวคิดการดำเนินงานด้วยการส่งเสริมนโยบายสาธารณสุขสร้างสรรค์ สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ เพิ่มความสามารถของชุมชน พัฒนาทักษะส่วนบุคคลและการปรับให้บริการสุขภาพที่เน้นการมีสุขภาพดีไม่ใช่การรักษาโรค

ความหมาย

วัดส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง วัดที่มีการบริหารจัดการวัดให้เอื้อโอกาสในการส่งเสริมสุขภาพ และพัฒนาอนามัย สิ่งแวดล้อมของประชาชนและชุมชน

คุณสมบัติของวัดส่งเสริมสุขภาพ “5 ร.”

1. ร่วมพัฒนา ด้วยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายฆราวาส ส่งเสริมความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน
2. ร่มรื่น สะอาดด้วยอาคารสถานที่ บริเวณวัด ลานใจและสภาพแวดล้อมในวัดที่ถูกหลักสุขภาพอนามัย
3. ร่มเย็น สงบด้วยการเทศนา แสดงธรรม ปฏิบัติธรรม เผยแพร่ธรรม ประสานใจทั้งพระสงฆ์และฆราวาส
4. ร่วมสร้างสุขภาพด้วยการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ สามเณร บุคลากรในวัดและประชาชน ด้วยกิจกรรมที่เอื้อต่อการดูแลสุขภาพชุมชน
5. ร่วมจิตวิญญาณ ด้วยการดำรงรักษา สืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์การประเมินวัดส่งเสริมสุขภาพ แบ่งเป็น 3 ระดับ

1. ระดับพื้นฐาน คือ มีผลรวมคะแนนการประเมินคุณภาพตั้งแต่ 70-79 คะแนน
2. ระดับก้าวหน้า คือ มีผลรวมคะแนนการประเมินคุณภาพตั้งแต่ 80-89 คะแนน
3. ระดับยั่งยืน คือ มีผลรวมคะแนนการประเมินคุณภาพตั้งแต่ 90 คะแนนขึ้นไป

การนิเทศงาน/การติดตาม

1. ติดตามประเมินรับรองวัดส่งเสริมสุขภาพที่ไม่ผ่านเกณฑ์ระดับพื้นฐาน เพื่อความต่อเนื่อง

โดยระดับอำเภอดำเนินการตรวจประเมินผล ปีละ 1 ครั้ง

2. ติดตาม ประเมินรับรองวัดส่งเสริมสุขภาพที่ ผ่านเกณฑ์ระดับพื้นฐาน เพื่อให้ผ่านเกณฑ์ระดับความก้าวหน้าหรือยั่งยืน และความต่อเนื่องโดยระดับอำเภอ ดำเนินการตรวจประเมินผล ระยะเวลา 2 ปี/ครั้ง

3. ติดตามประเมินรับรองวัดส่งเสริมสุขภาพที่ผ่านเกณฑ์ระดับก้าวหน้า เพื่อให้ผ่านเกณฑ์ระดับยั่งยืนและความต่อเนื่องโดยระดับอำเภอ ดำเนินการตรวจประเมินผล ระยะเวลา 2 ปี/ครั้ง

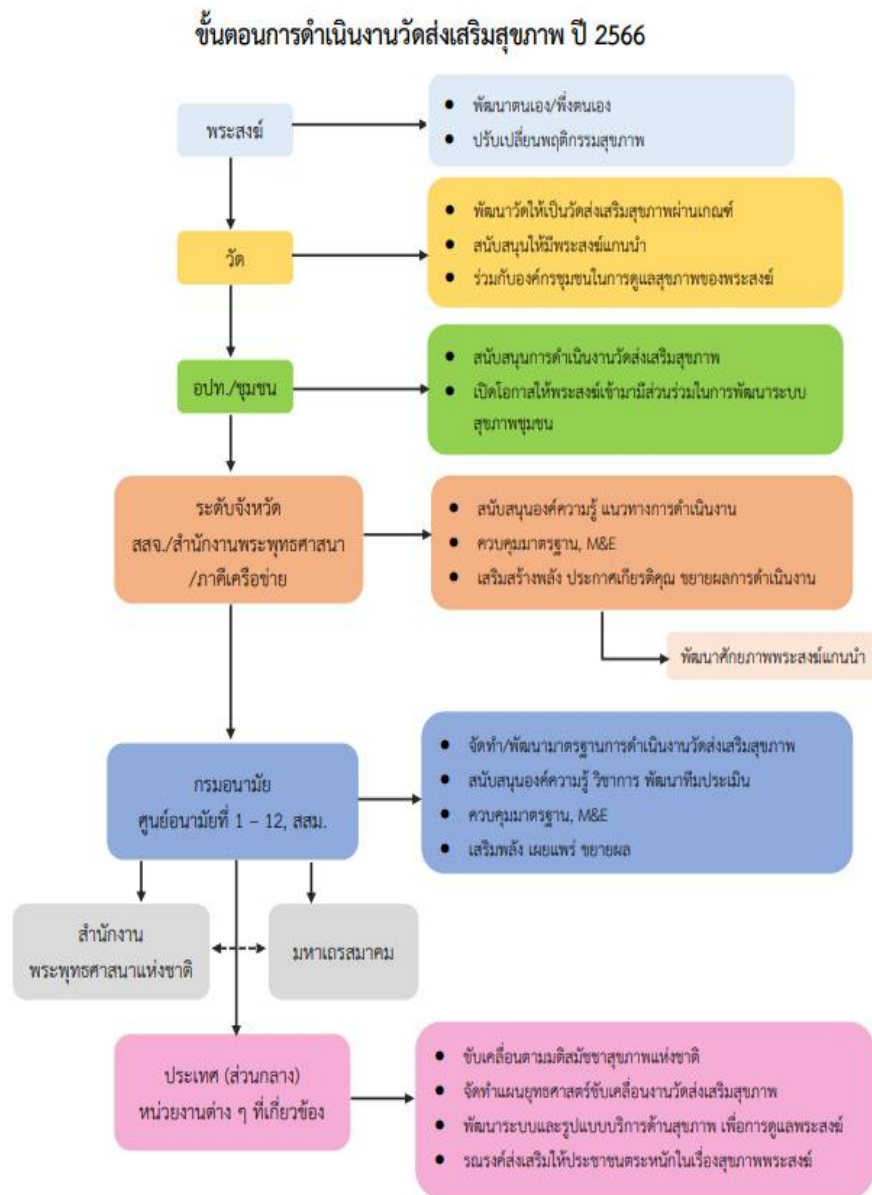
4. ติดตาม ประเมินรับรองวัดส่งเสริมสุขภาพที่ ผ่านเกณฑ์ระดับยั่งยืน เพื่อความต่อเนื่องโดยระดับอำเภอดำเนินการตรวจประเมินผล ระยะเวลา 2 ปี/ครั้ง

การดำเนินการ

วัดทุกแห่ง/ 76 จังหวัดและกรุงเทพมหานคร

เป้าหมาย วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมินวัดส่งเสริมสุขภาพร้อยละ 40

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ ปี 2566

ที่มา. จาก คู่มือแนวทางการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ, (หน้า 7), โดย กระทรวงสาธารณสุข, ม.ป.ป, ม.ป.ท.

โครงการพระคิลานุปัฏฐาก

การอุปัฏฐากพระภิกษุอาพาธ ได้มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลโดยมีประวัติว่า หมอชีวกโกมารภัจจ์ ซึ่งเป็นแพทย์ประจำพระองค์ของพระเจ้าพิมพิสาร ได้รับมอบหมายให้เป็นแพทย์ประจำองค์พระพุทธเจ้าด้วย ซึ่งต่อมาท่านหมอชีวกโกมารภัจจ์ได้พิจารณาตัวให้การดูแลหมู่สงฆ์ทั้งหมด ตลอดระยะเวลาที่ท่านอุทิศตนในการดูแลพระภิกษุป่วยไข้ ได้สร้างบารมีและคุณูปการมากมาย ในการถวายการรักษาและดูแลสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ โดยมีประวัติพอสังเขปดังนี้ (รัฐดำรง ธรรมโชติ, 2562, หน้า

17)

พระเจ้าพิมพิสารนอกจากจะแต่งตั้งให้หมอชีวกโกมารภัจจ์เป็นแพทย์ประจำพระองค์แล้วยังมอบให้รับหน้าที่เป็นแพทย์ประจำองค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ทั้งหลายอีกด้วย หมอชีวกโกมารภัจจ์ได้เคยถวายการรักษาให้พระบรมศาสดาครั้งสำคัญ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกได้ปรุงยาระบายชนิดพิเศษถวายเพื่อระบายสิ่งหมักหมมในพระวรกายออก ครั้งที่สองในคราวที่พระเทวทัตกลิ้งหินหมายปลงพระชนม์พระศาสดา แต่หินกลิ้งไปผิดทาง มีเพียงสะเก็ดหินก้อนเล็ก ๆ กระเด็นมากระทบพระบาทจนทำให้ห้อพระโลหิตขึ้น หมอชีวกได้ปรุงพระโอสถพอกที่แผลพันไว้ พอรุ่งขึ้นตอนเช้าแผลก็หายสนิทเป็นปกติ นอกจากนี้หมอชีวกยังได้ให้การรักษาพระภิกษุสงฆ์ที่อาพาธด้วยโรคต่าง ๆ โดยไม่คิดมูลค่า จนไม่ค่อยจะมีเวลารักษาให้คนทั่ว ๆ ไป เพราะท่านหมอมีความห่วงใยพระภิกษุสงฆ์มากกว่า จึงเป็นเหตุให้คนบางพวกเมื่อเจ็บป่วยหรือเป็นโรครุนแรงก็พากันมาบวชเพื่อสะดวกแก่การให้หมอรักษา พอหายดีแล้วก็ลาสิกขาไป

สมัยหนึ่งในพระนครราชคฤห์ เกิดโรคสกปรกเป็นโรคติดต่อและโรคร้ายแรงระบาดไปทั่วกรุงและเมืองใกล้เคียง เช่นโรคกฐฐัง (โรคเรื้อน) คัมโตะ (โรคฝีดาษ) กิลาส (โรคกลาก) โสโส (โรคไข้มอง-คร่อ) และ อปมาโร (โรคลมบ้าหมู) ซึ่งโรคเหล่านี้ ประชาชนพลเมืองทั้งภายนอกและภายในราชสำนักก็เป็นไปทั่ว ตลอดจนพระสงฆ์ในอารามต่าง ๆ หมอทั้งหลายต้องทำงานกันอย่างหนัก ส่วนหมอชีวกโกมารภัจจ์ก็จะให้การักษาพระภิกษุและบุคคลภายในราชสำนักก่อน เนื่องจากหมอชีวกโกมารภัจจ์รักษาแล้วได้ผลหายเร็วกว่ารักษาถูกกว่าหมออื่นโดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์แล้วจะรักษาให้โดยไม่คิดค่ายา รักษาแต่ประการใด ซึ่งเป็นการอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

กระบวนการดำเนินงานของพระคิลานุปัฏฐาก

การจัดอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐากมุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐากให้สามารถเป็นผู้นำที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัย รวมถึงให้คำแนะนำในการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดและชุมชน อันเป็นการรองรับระบบการดูแลพระสงฆ์และพระผู้สูงอายุในระยะยาว อีกทั้งยังส่งเสริมให้พระคิลานุปัฏฐากก้าวขึ้นเป็นผู้นำด้านสุขภาพในชุมชนและสังคม โดยกระบวนการดำเนินการมีดังนี้ (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2561, หน้า 11-18)

แผนการสอนที่ 1 แนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและสถานการณ์สุขภาพที่เชื่อมโยงกิจวัตร 10 อย่างของพระสงฆ์

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและสถานการณ์สุขภาพที่เชื่อมโยงกับกิจวัตร 10 อย่างของพระสงฆ์ (ลงอุโบสถ บิณฑบาตเลี้ยงชีพ สวดมนต์วั้พระ กวาดอาวาสวิหารลานเจดีย์ รักษาผ้าครอง อยู่ปริวาสกรรม โคนผมปลงหนวดตัดเล็บ ศึกษาสิกขาบทและปฏิบัติพระอาจารย์ เทศนาบัตติ พิจารณาปัจจุเวกขณะทั้ง 4)

แผนการสอนที่ 2 สถานการณ์พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด-อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลกระทบต่อองค์การพระสงฆ์ในอนาคตสถานะสุขภาพพระสงฆ์ และตระหนักถึงความจำเป็นในการ

ดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามแนวทางธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

แผนการสอนที่ 3 รู้เขา...รู้เรา (Reflection)

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด-อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในตนเอง เป้าหมายของชีวิต อุดมการณ์ชีวิต การประเมินสภาวะและพฤติกรรมสุขภาพของตนเองและเรียนรู้การประเมินความรู้สึกของผู้รับการช่วยเหลือดูแลได้

แผนการสอนที่ 4 การรู้จักและเข้าใจร่างกาย

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด-อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจกลไกของร่างกายแบบตะวันตก และกลไกร่างกายแบบตะวันออกที่จะส่งผลต่อการส่งเสริมสุขภาพและการดูแลสุขภาพอย่างสมดุล

แผนการสอนที่ 5 ปัจจัยการเกิดโรคตามพระไตรปิฎกและกลไกการเกิดโรคในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด-อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับโรคที่พบบ่อยในกลุ่มพระสงฆ์ พฤติกรรมเสี่ยง การป้องกัน การส่งเสริมสุขภาพและการดูแลเบื้องต้น

แผนการสอนที่ 6 การส่งเสริมสุขภาพ “พระสงฆ์สุขภาพแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข”

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด-อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจในการส่งเสริมสุขภาพและสามารถนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพตนเอง ให้คำแนะนำแก่โยมอุปัฏฐาก พระสงฆ์และชุมชนได้

แผนการสอนที่ 7 ภาวะวิกฤตกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถสังเกตและให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้สูงอายุที่มีภาวะวิกฤตได้

แผนการสอนที่ 8 การดูแลช่วยเหลือพระสงฆ์เบื้องต้น

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด (อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการประเมินดูแลช่วยเหลือพระสงฆ์เบื้องต้น

แผนการสอนที่ 9 รู้เท่าทันชีวิตและความตาย

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด-อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยระยะสุดท้าย

แผนการสอนที่ 10 พระสงฆ์กับการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพสู่... “วัด” รอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple)

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด-อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจในองค์ประกอบและความสำคัญของการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพสู่ “วัด” รอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple)

แผนการสอนที่ 11 การฝึกปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด-อสว.) และผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติและมีทักษะในการส่งเสริมสุขภาพดูแลพระสงฆ์

สามารถนำความรู้ที่ได้ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการปฏิบัติการดูแลพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและถูกต้องตามหลักวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ

แผนการสอนที่ 12 การวัดและประเมินผล

วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินระดับ/วัดระดับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และการปฏิบัติตามบทบาทพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด-อสม.) เพื่อให้การถวายเป็นคุณแก่พระสงฆ์ที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัย เพื่อพระสงฆ์มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามหลักพระธรรมวินัย

โครงการพระคิลานธรรม

เกิดขึ้นจากแนวคิดของกลุ่มพระนิสิตจิตอาสาสาขาชีวิตและความตาย ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (พ.ศ. 2551 ถึงปัจจุบัน) ที่ก้าวเข้ามาเรียนรู้วิถีแห่งการเยียวยาผู้ป่วยและญาติมิตรด้วยหวังให้ผู้ป่วยได้ผ่อนคลายจากความทุกข์และความเจ็บปวดตามหลักวิชาการให้การปรึกษาแนวพุทธ อันเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม ร่วมกับการรักษาทางการแพทย์ ซึ่งขณะนี้กำลังเติบโตอย่างเป็นธรรมชาติโดยเริ่มจากการเยี่ยมเยียนให้กำลังใจผู้ป่วยและญาติมิตรแบบข้างเตียง กิจกรรมกลุ่มเพื่อให้การปรึกษาสร้างขวัญกำลังใจแนะนำการวางท่าทีต่อความเจ็บไข้และชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพุทธธรรม รวมทั้งการออกแบบและจัดกิจกรรมสำหรับหน่วยงานที่แจ้งความประสงค์ภายใต้กรอบองค์ความรู้ของกลุ่ม เช่น การอบรมพยาบาลวิชาชีพ นักศึกษาแพทย์แผนไทยประยุกต์ ครูแนะแนว และนิสิตจิตวิทยา มจร. ฯลฯ (พระคิลานธรรม, ม.ป.ป. หน้า 1-4) ดังนี้

โครงสร้างการบริหารงาน

กลุ่มอาสาคิลานธรรม เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารงานตามความสามารถด้วยความสมัครใจ

วิสัยทัศน์

มุ่งสู่การเยียวยาผู้ป่วยและญาติแบบองค์รวมเชิงพุทธและการบริการสังคมทั่วไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเยียวยาผู้ป่วยและญาติมิตร ให้สามารถยอมรับและกล้าเผชิญกับความทุกข์ตามความเป็นจริง
2. เพื่อเยียวยาผู้ป่วยและญาติมิตร ให้มีแนวทางแก้ไขความทุกข์และพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศักยภาพ
3. เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากรที่สามารถเยียวยาผู้ป่วยและญาติมิตรให้สามารถยอมรับและกล้าเผชิญกับความทุกข์ตามความเป็นจริง
4. เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากรที่สามารถเยียวยาผู้ป่วยและญาติมิตรให้มีแนวทางแก้ไขความทุกข์และพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศักยภาพ
5. เพื่อถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ และพัฒนาศีลธรรมแก่บุคคลทั่วไป

เป้าหมาย

1. ผลิตบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่มีความรู้ความสามารถในการเยียวยาผู้ป่วยและญาติมิตรแบบองค์รวมเชิงพุทธ การจัดกิจกรรมกลุ่ม และการอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ภายในการจัด

กิจกรรมกลุ่ม และการอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ภายในกรอบองค์ความรู้ของกลุ่ม

2. เป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่เสมือนหน่วยวิทยบริการเพื่อเป็นเวทีสำหรับการสร้างผลงาน การทำงานวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคมของนิสิตสาขาวิชาชีวิตและความตาย คณะมนุษยศาสตร์ มจร.

ภารกิจและขอบเขตงาน

(1) ภารกิจภายในองค์กร

(1.1) การบริหารองค์กร

พัฒนาองค์กรให้มีศักยภาพที่เข้มแข็ง เป็นอิสระอย่างยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารงานตามความสามารถด้วยความสมัครใจ

(1.2) การสร้างและพัฒนาบุคลากร

สร้างและพัฒนาบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่สามารถเยียวยาผู้ป่วยและญาติมิตรให้สามารถยอมรับและกล้าเผชิญกับความทุกข์ตามความเป็นจริง มีแนวทางแก้ไขความทุกข์และพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศักยภาพ และมีความรู้ความสามารถด้านการเยียวยาผู้ป่วย และญาติมิตรแบบองค์รวมเชิงพุทธ การจัดกิจกรรมกลุ่มและการจัดการอบรม

(2) ภารกิจภายนอกองค์กร

(2.1) งานด้านคลินิก

(2.1.1) การดูแลผู้ป่วยข้างเตียง

(2.1.2) การจัดกิจกรรมกลุ่มแก่ผู้ป่วยและญาติมิตร

(2.1.3) การเยียวยาผู้ป่วยเฉพาะรายอย่างต่อเนื่องเยียวยาผู้ป่วยและญาติมิตรให้สามารถยอมรับและกล้าเผชิญกับความทุกข์ตามความเป็นจริง ตลอดจนมีแนวทางแก้ไขความทุกข์และพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศักยภาพ

(2.2) งานด้านการอบรม

(2.2.1) หลักสูตรระยะสั้น

(2.2.2) หลักสูตรระยะยาว

(2.2.3) หลักสูตรเฉพาะคราว

สร้างสรรค์และพัฒนาหลักสูตรทั้ง 3 และการจัดการอบรมตามหลักสูตรภายใต้กรอบองค์ความรู้

กรอบองค์ความรู้

ขอบเขตเนื้อหาความรู้ในกิจกรรมและวางหลักสูตรการอบรม มีดังนี้

- (1) การเยียวยาผู้ป่วยแบบองค์รวมเชิงพุทธ
- (2) การเยียวยาผู้สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก
- (3) ความตาย (มรณานุสสติ)
- (4) ความสุขในชีวิตและงานจิตอาสา
- (5) การให้การปรึกษาแนวพุทธ

หลักสูตรการอบรมที่เปิดรับสมัคร

1. เยียวยาด้วยหัวใจ

การเรียนรู้เชิงปฏิบัติภาวนา พื้นฐานการเยียวยาผู้ป่วยเชิงพุทธมุ่งเรียนรู้จากภายในเพื่อเตรียมความพร้อมและเสริมสร้างทักษะในการเยียวยาผู้ป่วยแบบองค์รวมเชิงพุทธ

2. แม้จากไกลก็ไปได้

การเรียนรู้เชิงปฏิบัติภาวนา ทักษะการเยียวยาผู้ป่วยเชิงพุทธที่เน้นการเสริมสร้างทักษะและแรงบันดาลใจเพื่อก้าวสู่การทำหน้าที่พุทธอาสาผู้หยิบนั่นความสุขความงามให้แก่ผู้ป่วยและญาติมิตรแม้ในวาระสุดท้ายของชีวิต

3. พุทธวิถี ศิลานธรรม

การเรียนรู้เชิงปฏิบัติภาวนากระบวนการเยียวยาผู้ป่วยเชิงพุทธการต่อยอดความรักอันยิ่งใหญ่และความเข้าใจต่อชีวิตที่แท้เพื่อจัดกิจกรรมเยียวยาผู้ป่วย ญาติมิตร รวมถึงบุคคลผู้สูญเสียอันเป็นที่รักตามระบบพระพุทธศาสนา

โครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หมู่บ้านรักษาศีล 5)

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” นี้ กำหนดรูปแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในรูปของการบูรณาการความร่วมมือทั้งจากคณะสงฆ์ ภาคส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาคเอกชน องค์กร สมาคม มูลนิธิ และภาคประชาชน ตลอดทั้งองค์กรเครือข่ายความร่วมมือทางพระพุทธศาสนาทุกภาคส่วน ในรูปของคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน การสร้างสังคมประเทศไทยให้มีความปรองดอง สมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน ทำให้สังคมสงบ ร่มเย็น และเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนา มีการดำเนินงาน ดังนี้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557, หน้า 10-14)

การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

ระดับจังหวัด

จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

ก. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เป็นกรรมการที่ปรึกษา

ข. ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ

ค. นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด เป็นรองประธานกรรมการ

ง. หัวหน้าส่วนราชการในจังหวัด เป็นกรรมการ

จ. ผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กร สมาคม มูลนิธิ หรือผู้แทนภาคประชาสังคมในจังหวัดเป็นกรรมการ

ฉ. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และให้เลขานุการเลือกบุคคลทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

1. อำนวยการ ประสานงาน กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน ควบคุม ดูแล เพื่อให้การปฏิบัติงานในระดับจังหวัด บรรลุเป้าหมาย และปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

2. ส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษา และแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการให้กับ คณะกรรมการ ระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน
3. แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปได้ โดยสะดวก พร้อมทั้งติดตามประเมินผล นำเสนอข้อบกพร่อง เพื่อการแก้ไขให้มีความสมบูรณ์โดย ยิ่งขึ้นไป
4. สนับสนุน ส่งเสริมให้รักษาศีล 5 ในแต่ละระดับเป็นไปด้วยดี แพร่หลาย สร้างทัศนคติที่ดี และสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้รักษา พร้อมทั้งให้มีการจัดกิจกรรม การศึกษาอบรม และการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับศีล 5 อย่างต่อเนื่อง
5. สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ สร้างกระแส และประชาสัมพันธ์ให้ ประชาชนได้รับทราบ เห็นความสำคัญ มีความตระหนัก และสมัครเข้าร่วมโครงการ
6. มีอำนาจสั่งการให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัด ส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการดำเนินโครงการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์
7. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการภายในจังหวัด และรายงานให้สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติตามกรอบระยะเวลา
8. พิจารณาดำเนินการ หรือสั่งการอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

ระดับอำเภอ

อำเภอแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

- ก. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอในเขตอำเภอนั้น เป็นกรรมการที่ปรึกษา
- ข. นายอำเภอในเขตอำเภอนั้น เป็นประธานกรรมการ
- ค. ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรอำเภอนั้น เป็นรองประธานกรรมการ
- ง. นายกเทศมนตรีในอำเภอนั้น เป็นรองประธานกรรมการ
- จ. ผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กร สมาคม มูลนิธิ หรือผู้แทนภาคประชาสังคมในอำเภอ เป็นกรรมการ
- ฉ. กำนันทุกคนในเขตอำเภอนั้น เป็นกรรมการ
- ช. ปลัดอำเภอในเขตอำเภอนั้น ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และให้กรรมการพิจารณาคัดเลือก บุคคล ในอำเภอนั้น ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

1. อำนวยการประสานงาน กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน ควบคุม ดูแล เพื่อให้การปฏิบัติงาน ในระดับ อำเภอ บรรลุเป้าหมาย และปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน
2. ส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษา และแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการให้กับคณะ- กรรมการ ระดับตำบล และหมู่บ้าน
3. แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปได้ โดยสะดวก พร้อมทั้งติดตามประเมินผล นำเสนอข้อบกพร่อง เพื่อการแก้ไขให้มีความสมบูรณ์โดย ยิ่งขึ้นไป
4. สนับสนุน ส่งเสริมให้รักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเป็นไปด้วยดีแพร่หลายสร้างทัศนคติที่ดีและ

สร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้รักษา พร้อมทั้งให้มีการจัดกิจกรรม การศึกษาอบรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับศีล 5 อย่างต่อเนื่อง

5. สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ สร้างกระแส และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบ เห็นความสำคัญ มีความตระหนัก และสมัครเข้าร่วมโครงการ

6. มีอำนาจสั่งการให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายในอำเภอ ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินโครงการ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์

7. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการภายในอำเภอ และรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบผลการดำเนินงาน ผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ตามกรอบระยะเวลา

8. พิจารณาดำเนินการ หรือสั่งการอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

ระดับตำบล

ตำบลแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

ก. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลในเขตตำบลนั้น เป็นกรรมการที่ปรึกษา

ข. กำนันในตำบลนั้น เป็นประธานกรรมการ

ค. นายกองค้การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตตำบลนั้น เป็นรองประธานกรรมการ

ง. ผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบลนั้น เป็นกรรมการ

จ. ประชาชนในเขตตำบลนั้น หมู่บ้านละ 1 คน ซึ่งได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากชาวบ้านในเขตหมู่บ้านนั้น ๆ เป็นกรรมการ

ฉ. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และให้กรรมการพิจารณาคัดเลือกบุคคล ในตำบลนั้น ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

1. อำนวยการ ประสานงาน กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน ควบคุม ดูแล เพื่อให้การปฏิบัติงานในระดับตำบล บรรลุเป้าหมาย และปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

2. ส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษา และแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการให้กับคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน

3. แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปได้โดยสะดวก พร้อมทั้งติดตามประเมินผล นำเสนอข้อบกพร่อง เพื่อการแก้ไขให้มีความสมบูรณ์โดยยิ่งขึ้นไป

4. สนับสนุน ส่งเสริมให้รักษาศีล 5 ในเขตตำบลเป็นไปด้วยดี แพร่หลาย สร้างทัศนคติที่ดี และสร้าง ความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้รักษา พร้อมทั้งให้มีการจัดกิจกรรม การศึกษาอบรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับศีล 5 อย่างต่อเนื่อง

5. สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ สร้างกระแส และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบ เห็นความสำคัญ มีความตระหนัก และสมัครเข้าร่วมโครงการ

6. มีอำนาจสั่งการให้ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายในตำบลส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการดำเนินโครงการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์

7. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการภายในตำบล และรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ ผ่านนายอำเภอท้องที่ตามกรอบระยะเวลา
8. พิจารณาดำเนินการ หรือสั่งการอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

ระดับหมู่บ้าน

หมู่บ้านแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

- ก. เจ้าอาวาสวัดในเขตหมู่บ้าน เป็นกรรมการที่ปรึกษา
- ข. ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านนั้น เป็นประธานกรรมการ
- ค. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกสภาเทศบาลของหมู่บ้านนั้นเป็นรองประธาน
- ง. ประชาชนในหมู่บ้านนั้น ไม่ต่ำกว่า 3 คน ไม่เกิน 5 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นเป็นกรรมการ
- จ. ให้กรรมการพิจารณาคัดเลือกบุคคลในหมู่บ้านนั้น ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และบุคคลคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

1. อำนวยการ ประสานงาน กำหนดแผนงาน ควบคุม ดูแล เพื่อให้การปฏิบัติงานในหมู่บ้านบรรลุเป้าหมาย และปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน
2. ดำเนินการจัดประชุมชี้แจง สร้างความเข้าใจ วรรณรงค์ ส่งเสริม ให้ประชาชนในหมู่บ้านเห็นความสำคัญ และสมัครเข้าร่วมโครงการ
3. แต่งตั้งหรือมอบหมายบุคคลหรือคณะบุคคล ให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือเป็นอาสาสมัคร ในการร่วมรณรงค์โครงการ
4. ประชาสัมพันธ์เชิญชวน หรือจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่อง หรือดำเนินการในรูปของข้อตกลงประชาคมหมู่บ้าน
5. ตรวจสอบติดตาม ประเมินผลการดำเนินโครงการและร่วมแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์
6. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการภายในหมู่บ้านและรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ ผ่านนายอำเภอท้องที่ตามกรอบระยะเวลา
7. พิจารณาดำเนินการหรือสั่งการอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

การขับเคลื่อนดำเนินงาน

1. การดำเนินงานในส่วนกลาง
 - 1) จัดทำรายละเอียดโครงการ คู่มือการดำเนินงานโครงการฯ ร่างระเบียบมหาเถรสมาคม
 - 2) จัดทำคำรับรองการปฏิบัติราชการ ระหว่างผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กับผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
 - 3) ขอความเห็นชอบโครงการฯ/ระเบียบมหาเถรสมาคม /แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการฯ และรายงานมหาเถรสมาคมทราบ
 - 4) จัดเตรียมเอกสาร จัดทำข้อมูลเพื่อชี้แจงที่ประชุมผู้บริหารฯ ขออนุมัติงบประมาณ

- 5) จัดทำแผนประชาสัมพันธ์โครงการ
- 6) ชี้แจงข้อมูล/แผนงานโครงการฯ ต่อที่ประชุมผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
- 7) ออกหนังสือแจ้งมติมหาเถรสมาคมแก่เจ้าคณะจังหวัด 77 จังหวัด ทั้ง 2 ฝ่าย
- 8) ออกหนังสือแจ้งจังหวัดต่าง ๆ ดำเนินงานโครงการ
- 9) จัดประชุมฯ เปิดตัวโครงการและแถลงข่าว

2. การดำเนินงานในส่วนภูมิภาค

ก. ระยะเร่งด่วน

- 1) จัดประชุมชี้แจงโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ต่อพระสังฆาธิการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
- 2) จัดทำข้อตกลงความร่วมมือขับเคลื่อนการดำเนินงาน หรือแนวทางอื่น ๆ ในระดับ จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ
- 3) ดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างความปรองดองสมานฉันท์
- 4) ติดตามประเมินผลและรายงานผลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข. การปฏิบัติงานตามแผนงานปกติ

- 1) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด นำเสนอข้อมูลโครงการและประสานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการฯ ระดับจังหวัด โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการตามที่กำหนด
- 2) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด จัดประชุมคณะกรรมการโครงการฯ ระดับจังหวัด เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน วิธีการและรูปแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน พร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินงานให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ ตามกรอบระยะเวลาในปฏิทินรายงาน
- 3) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ประสานส่วนราชการและหน่วยงานระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการฯ โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการตามที่กำหนด
- 4) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร่วมกับคณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชี้แจงสร้างความเข้าใจในนโยบายและแนวทางการดำเนินงานโครงการฯ ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ
- 5) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประสานคณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขับเคลื่อนโครงการโดยส่งเสริมสนับสนุนแรงจูงใจ สร้างกระแส และประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการ พร้อมทั้งติดตาม ประเมินผล ความคืบหน้าของโครงการ และรายงานผลให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ ตามกรอบระยะเวลา
- 6) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จัดกิจกรรมยกย่องประกาศเกียรติคุณบุคคล คณะบุคคล และพื้นที่ที่มีการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายในทุกระดับ พร้อมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตามความเหมาะสม

การประเมินผลและรายงานผล

ส่วนกลาง

- 1) แต่งตั้งอนุกรรมการติดตามและประเมินผล
- 2) กำหนดปฏิทินติดตามประเมินผล
- 3) ดำเนินการตามปฏิทิน
- 4) สรุปผลการติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ต่อคณะกรรมการอำนวยการ โครงการ และศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป (ศปป.)

ส่วนภูมิภาค

- 1) แต่งตั้งอนุกรรมการติดตามและประเมินผลในระดับจังหวัด
- 2) จัดทำปฏิทินออกติดตามและประเมินผล
- 3) ดำเนินการตามปฏิทินปฏิบัติการ
- 4) สรุปผลการติดตามและประเมินผลรายงานต่อคณะกรรมการระดับจังหวัดและรายงานสำ-
นักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นความริเริ่มของคณะสงฆ์ ซึ่งมีเจ้าประคุณ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร) วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงได้ก่อตั้งขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 5 ประการคือ (ฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ของพุทธศาสนศึกษา, 2546, หน้า 1-3) ดังนี้

1. เพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบล ที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้ และพัฒนาตนเอง ไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้านและหน่วยงานในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน เช่น
 - ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งจะ
ทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่น
 - ช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับภูมิปัญญาของตนโดยเฉพาะ
อย่างยิ่งช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีศีลธรรมซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่น ๆ
อย่างมีประสิทธิภาพ
 - ช่วยกันพัฒนาอาชีพโดยเฉพาะอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายที่เราเรียกกันว่าสัมมาชีพ ทั้งนี้
เพื่อที่จะหารายได้มาพัฒนาครอบครัว หมู่บ้าน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่โดยไม่เลิกละงานหนักเอาเบาสู้
ยึดคติว่า คนขยันย่อมหาทรัพย์ได้
3. เพื่อเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า กล่าวคือ ใครมีความคิด อะไรเป็น
ประโยชน์สร้างสรรค์ที่จะนำมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรืองให้มาแสดงออกที่หน่วยอบรม ประชาชน
ประจำตำบล เข้าทำนองที่ว่า ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จะนำชาติให้เจริญ
4. เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุขช่วยกันปกป้องพิทักษ์ รักษาชีวิต

และทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย वादภัย หรือภัยอื่น ๆ ให้ทุกคนนอนตาหลับ เข้าทำนองว่า ถึงคราวมีทุกข์ช่วยกันแก้ไข ถึงคราวสุขสบายก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท

5. เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารของทางราชการจำเป็นจะต้องรับทราบอย่างทันทั่วถึงตรงไปตรงมาคุณนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้เราเข้าใจ สถานการณ์ของบ้านเมืองไม่ถูกต้องและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาไม่ถูกต้อง

เพื่อให้วัตถุประสงค์หลักทั้ง 5 ประการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บังเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนอย่างแท้จริงหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจำเป็นจะต้องปรับบทบาท ของหน่วยให้มีความคล่องตัวโดยการจัดตั้งองค์กรในรูปของคณะกรรมการตามระเบียบว่าด้วยการตั้งหน่วย อบรมประชาชนประจำตำบลพุทธศักราช 2546

หน่วยงานอบรมประชาชนประจำตำบลซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ. 2546 มีจำนวน 5,401 หน่วยทั่วประเทศ บางหน่วยไม่สามารถจะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ได้เนื่องจากขาดปัจจัยหลายประการ เช่น บุคลากรและอุปกรณ์ที่จะมาสนับสนุนในการดำเนินงาน จึงเห็นควรประสานกับองค์กรและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ ในองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีเครือข่ายโยงใยทั่วประเทศ ช่วยวางแผนในการทำงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาด้านการศึกษา ดังนี้

1. ประชาชนต้องได้รับการพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมเข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุขโดยมีการเผยแพร่หลักธรรมไปสู่ประชาชนในรูปแบบที่หลากหลายกว้างขวางและต่อเนื่อง

2. การศึกษาของคณะสงฆ์ต้องยกระดับให้มีคุณภาพสูงขึ้นรวมทั้งขยายผลออกไปให้กว้างขวางทั่วถึงทุกวัด

3. ศาสนสถานสำหรับพระพุทธศาสนาคือวัดต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นแกนนำในการเผยแพร่หลักธรรมและให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนสามารถสงเคราะห์เกื้อกูลชุมชนในทุก ๆ ด้านที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

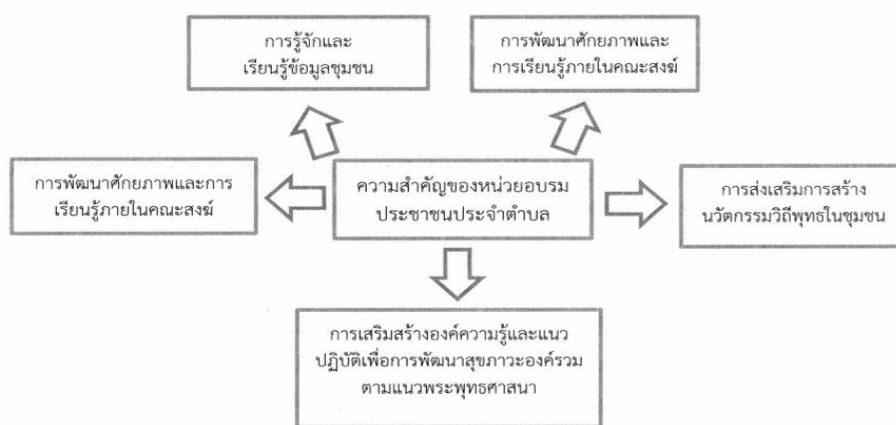
4. ระดมสรรพกำลังจากศาสนิกชนและองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ให้มีส่วนร่วมทำนุบำรุงอุปถัมภ์ในกิจการพระศาสนาซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคนรวมทั้งการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนาด้วยกันและองค์กรอื่น ๆ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่ง สันติภาพที่ยั่งยืนและพระธรรมวินัย

5. เร่งรัดพัฒนาการด้านบริหารงานพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของพระศาสนา และเพื่อให้บุคลากรทางพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลที่ดำเนินงานโดยความร่วมมือของคณะสงฆ์ภายในพื้นที่ ถือเป็น โครงสร้างองค์กรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะการที่ ภารกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลครอบคลุมกิจกรรมพื้นฐานที่จะช่วย

ยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชนได้ ดังนั้นหากคณะสงฆ์สามารถพัฒนาแนวทาง เป้าหมายและรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้อง กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมปัจจุบัน ตลอดจนเข้าใจสถานการณ์พื้นฐานของชุมชน จะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลสามารถสร้างคุณค่าให้กับสังคมได้อย่างยั่งยืนยิ่งขึ้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของการพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จะเห็นได้ถึงคุณค่าที่สำคัญของการพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลดังนี้ (พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากร), 2562, หน้า 3-5)

ภาพที่ 3.2 ความสำคัญของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

ที่มา. จาก คู่มือและแบบรายงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.), (หน้า 3), โดย พระสุธีรัตนบัณฑิตและคณะ, นนทบุรี : นิตยธรรมการพิมพ์

ประการที่หนึ่ง การรู้จักและเรียนรู้ข้อมูลชุมชน กล่าวคือการดำเนินกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ถือเป็นกิจกรรมที่คณะสงฆ์จะได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลชุมชน เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหา กระบวนการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ตลอดจนการเรียนรู้ เครื่องมือการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะสามารถไปประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่กิจการคณะสงฆ์ได้ต่อไปในอนาคต

ประการที่สอง การพัฒนาศักยภาพและการเรียนรู้ภายในคณะสงฆ์ กล่าวคือการได้ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จะช่วยให้พระสงฆ์ที่เข้าไปร่วมทำงาน ได้รับโอกาสเรียนรู้กระบวนการทำงานพัฒนาตามพันธกิจ อาทิ สุขภาพอนามัย สาธารณสงเคราะห์ ศีลธรรม เป็นต้น ซึ่งจะสร้างให้เกิดการค้นคว้า การสัมมนาความคิดเห็นร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่าย รวมทั้งการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน ถือเป็นกระบวนการที่มีคุณค่าและช่วยพัฒนาพัฒนาศักยภาพและการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

ประการที่สาม การทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับหน่วยงานเครือข่าย กล่าวคือการที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลสามารถระดมการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายได้ จะช่วยให้การตัดสินใจกำหนดกิจกรรม เป้าหมายการดำเนินงาน ตลอดจนการพัฒนากระบวนการทำงานได้แนวทางการตัดสินใจที่มีคุณภาพเพราะมาจากหลากหลายความคิดเห็น ผ่านการเรียนรู้และสังเคราะห์ร่วมกัน จนเกิดเป็น

ฉันทามติในการทำงานเพื่อชุมชน นอกจากนี้ยังสามารถช่วยลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมได้ เนื่องจากได้เปิดโอกาสให้เกิดการเสนอข้อคิดเห็น และแนวทางการพัฒนากิจกรรมให้กับหน่วยอบรม ประชาชนประจำตำบลจากการมีส่วนร่วมที่ผ่านมา

ประการที่สี่ การส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมวิถีพุทธในชุมชน กล่าวคือการพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ที่สามารถส่งเสริมคณะสงฆ์หรือสถาบันการศึกษาได้เข้ามาเรียนรู้ สังเคราะห์ ตลอดจนถอดบทเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนกลไกการยกระดับสุขภาวะองค์กรรวมในอนาคต อาจนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมวิถีพุทธหรือนวัตกรรมทางสังคม เช่น ธรรมนูญสุขภาวะชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งจะส่งเสริมให้ชุมชนมีการพัฒนาจากการเรียนรู้ภายในชุมชนเอง

ประการที่ห้า การเสริมสร้างองค์ความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสุขภาวะองค์กรรวมตามแนวพระพุทธศาสนา กล่าวคือหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลถือเป็นกลไกที่บูรณาการโครงสร้างการทำงานของคณะสงฆ์ในระดับพื้นที่ ซึ่งถือว่าใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ดังนั้นหากหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลสามารถประยุกต์กิจกรรมของคณะสงฆ์ไปสู่สังคม โดยเน้นให้เห็นถึงคุณค่าที่แท้จริง ของพระพุทธศาสนา คือการพัฒนาศีล สมาธิและปัญญาให้เกิดกับชุมชนได้ จะมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาสุขภาวะองค์กรรวมตามแนวพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนได้

การสร้างการมีส่วนร่วมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการแสดงให้องค์กรภาคีรัฐ ภาค ประชาสังคม ตลอดจนประชาชนในพื้นที่ เห็นถึงบทบาทสำคัญของคณะสงฆ์ต่อการสนับสนุนการพัฒนา สังคมอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลให้ขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม จะมีประโยชน์ที่สำคัญหลายประการ อาทิ

1) สามารถประยุกต์นโยบายหรือโครงการสำคัญของคณะสงฆ์ อาทิ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขด้วยหลัก 5 ส เข้าสู่พันธกิจสำคัญของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โดยคำนึงถึงการระดมความคิดเห็น การสร้างการมีส่วนร่วม ต่อการพัฒนากิจกรรม รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้เข้าร่วมทำงานร่วมกัน ถือว่าจะช่วยให้เกิดการแบ่งปันฐานข้อมูล กลไกสนับสนุนการทำงาน ตลอดจนพัฒนานโยบายอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

2) สามารถระดมความร่วมมือและทุนทางสังคมการทำงานร่วมกัน กล่าวคือการสร้างการมีส่วนร่วมจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทั้งจากภายในองค์กรคณะสงฆ์ และการดึงดูด ให้องค์กรภายนอกเห็นถึงบทบาทของแต่ละฝ่ายในการสนับสนุนงานร่วมกัน นอกจากนี้การที่คณะสงฆ์มีทุนทางสังคมในพื้นที่คือศรัทธาและฐานทรัพยากรการทำงานจากอดีต จะช่วยส่งเสริมให้การระดมความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ มีความคล่องตัวและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระดมความร่วมมือจะช่วยให้แต่ละองค์กรสามารถใช้ศักยภาพความเชี่ยวชาญที่ตนเองมี สร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมได้ดีขึ้น

3) สามารถผลักดันโครงการพัฒนาร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือการประสานความร่วมมือให้โครงการของคณะสงฆ์ได้ดำเนินกิจกรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการบูรณาการกิจกรรมร่วมกัน สามารถลดทรัพยากรทั้งมิติ

งบประมาณ กำลังคน และระยะเวลาดำเนินการให้น้อยลง เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากิจกรรมที่มีคุณค่าในอนาคต อีกทั้งหากนโยบาย โครงการหรือกิจกรรม ที่คณะสงฆ์สามารถแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับพันธกิจร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่นในอนาคต จะเป็นโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมต่อไปได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า กลไกการทำงานของคณะสงฆ์ในการพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จึงต้องดำเนินการแบบสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา กล่าวคือ พัฒนารูปแบบทั้งคณะสงฆ์ องค์กรภาครัฐ/องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น/องค์กรการศึกษาในท้องถิ่น และภาคประชาสังคม เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ฐานคิดของการพัฒนา กิจกรรม ไปจนถึงการสรุปและถอดบทเรียนกระบวนการทำงาน เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล รวมทั้งการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพองค์กรวมของท้องถิ่นร่วมกันต่อไป

เครื่องมือการทำงานชุมชนสำหรับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

สำหรับการพัฒนากระบวนการหรือองค์ความรู้ โดยการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สู่การยกระดับสุขภาพจิต กาย ปัญญาและสังคมให้เกิดขึ้นภายในชุมชน หรือขยายต่อเป็นต้นแบบ ออกสู่สังคมภายนอก โดยอาศัยองค์กรทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำและมีความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ภาคส่วนต่าง ๆ สามารถช่วยยกระดับการดูแลสุขภาพจิต ช่วยเหลือสังคม อาทิ การดูแลผู้สูงอายุ การดูแลประชาชนในช่วงประสบปัญหาภัยพิบัติ การพัฒนา และดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจน การดูแลสุขภาพ เป็นต้น โดยเครื่องมือที่สำคัญสำหรับการดำเนินกิจกรรมมีดังต่อไปนี้ (พระสุธีรัตนบัณฑิตและคณะ, 2562 หน้า 14-15)

1) **ข้อมูลพื้นฐานชุมชน** เป็นเครื่องมือที่สร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาทำความเข้าใจ และตัดสินใจทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนให้ตรงตามความต้องการของพื้นที่ให้มากที่สุด ทั้งนี้ข้อมูลควรประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับประชากร ศาสนาและความเชื่อระบบโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสาธารณูปการ ซึ่งสามารถสืบค้นข้อมูลได้ทั้งในลักษณะการสำรวจด้วยตนเอง การใช้ฐานข้อมูลของราชการ และการเปรียบเทียบข้อมูลจากการศึกษาที่เคยมีมาก่อน

2) **ประวัติศาสตร์ชุมชน** เป็นเครื่องมือที่สร้างความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับภูมิหลังของชุมชน เพื่อการทราบถึงที่มาที่ไป ของปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนและเพื่อการลดอคติส่วนตัวในการตัดสินใจหรือการตัดสินใจหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนอกจากนี้ยังสามารถช่วยให้ออกแบบโครงการหรือกิจกรรมพัฒนา ชุมชนได้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย

3) **ระบบศาสนาและความเชื่อชุมชน** เป็นเครื่องมือที่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา การให้ความสำคัญกับพิธีกรรมวิถี ปฏิบัติตามแนวคิดร่วมของชุมชน ตลอดจนได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมและประเพณีของชุมชน จะมีประโยชน์ ช่วยให้เกิดความเข้าใจมิติทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างสอดคล้องกับบริบทศาสนาและความเชื่อของคนในชุมชน

4) **ระบบสุขภาพชุมชน** เป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นระบบการแพทย์ที่มีความหลากหลายในชุมชน และสามารถเลือกระบบ การแพทย์ที่มีความหลากหลายนำมาประยุกต์ใช้ในงาน

ด้านการสาธารณสุข รวมทั้งยังเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจและวางแผนการสร้างสุขภาวะองค์รวมให้เกิดขึ้นในชุมชนในอนาคต

5) องค์กรชุมชน เป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และรูปแบบของการรวมกลุ่ม เป็นองค์กรชุมชน ทั้งองค์กรอย่างเป็นทางการด้านการปกครอง องค์กรภาคประชาสังคมตลอดจนองค์กร ด้านการพัฒนาภายในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจและกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกิจกรรมความโดดเด่นของชุมชน ตลอดจนลดปัญหาความทับซ้อนของการทำงานภายในชุมชนได้

6) เครือข่ายการพัฒนา เป็นเครื่องมือที่ขับเคลื่อนกระบวนการด้านการพัฒนาโดยสนับสนุนและช่วยเหลือการทำงานใน ฐานะภาคีเครือข่าย รวมทั้งยังศึกษาเป็นข้อมูลช่วยให้สามารถวางแผนสร้างและพัฒนาเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ได้อีกด้วย

การจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

ในการจัดตั้งและการดำเนินการบริหารหน่วยนั้น ตามระเบียบมหาเถรสมาคมระบุไว้ในอำเภอหนึ่ง วัดใดที่มีความพร้อมและประสงค์ขอตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลขึ้น ให้เสนอรายงานขอจัดตั้งผ่านคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำอำเภอ เพื่อขอรับอนุมัติจากคณะกรรมการอบรมประชาชนประจำจังหวัด เมื่อได้รับอนุมัติให้จัดตั้งจากคณะกรรมการอบรมประชาชนประจำจังหวัด และเปิดดำเนินการอบรมครั้งแรกแล้วให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เสนอสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติรายงานมหาเถรสมาคมทราบ (พระสุธีรัตบัณฑิต (สุทธิย์ อากาศโร), 2562, หน้า 16-20)

คณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำตำบล (คณะกรรมการ อ.ป.ต.) ประกอบด้วย

(1) กรรมการโดยตำแหน่ง

ก. ประธานกรรมการ ได้แก่เจ้าอาวาสแห่งวัดที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลนั้น ในกรณีที่ประธานกรรมการไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ถ้ามีรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิตรูปเดียวให้ประธานกรรมการมอบหมายให้รองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิตรูปนั้นปฏิบัติหน้าที่แทนรูปแบบนั้น ถ้ามีรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิตหลายรูป ให้ประธานกรรมการมอบหมายให้รองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิตรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนถ้าประธานกรรมการมอบหมายให้รองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิตเลือกกันเองขึ้นปฏิบัติหน้าที่แทนประธานกรรมการ เว้นแต่ในกรณีที่มีรองประธานกรรมการฝ่าย บรรพชิตรูปเดียว ให้รองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิตรูปนั้นปฏิบัติหน้าที่แทน

ข. รองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต ได้แก่ เจ้าอาวาสอื่นทุกวัดในตำบลนั้น เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าอาวาสอื่นนั้นดำรงตำแหน่งตั้งแต่เจ้าคณะตำบลขึ้นไป ให้มอบหมายแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในวัดของตนเป็นรองประธานกรรมการในฐานะเจ้าอาวาสด้วย ถ้าในตำบลนั้นมีวัดตั้งหน่วยอบรมเพียงวัดเดียวให้เจ้าอาวาสเรียกพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในวัดนั้นเป็นรองประธานกรรมการ ถ้าเจ้าคณะตำบลในตำบลนั้นไม่ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนหรืออยู่ที่วัดอื่น ให้เจ้าคณะตำบลเข้าร่วมประชุมในฐานะที่ปรึกษา

ค. รองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ได้แก่ กำนันในตำบลนั้น ประธานกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลในตำบลนั้น ถ้าตำบลนั้นอยู่ในเขตเทศบาลให้มีผู้แทนเทศบาลเป็น รองประธานฝ่ายคฤหัสถ์

ง. กรรมการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และแพทย์ประจำ ตำบล ในตำบลนั้นกรรมการโดยตำแหน่ง ให้เจ้าคณะอำเภอเป็นผู้แจ้งให้ทราบ

(2) กรรมการโดยแต่งตั้ง ได้แก่กรรมการซึ่งที่ประชุมกรรมการโดยตำแหน่งคัดเลือกคฤหัสถ์ซึ่งเป็นทายาททายิกา ครูโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ ในตำบลนั้นจำนวนไม่ต่ำกว่า 5 คนและไม่เกิน 9 คน ทนาย เจ้าคณะอำเภอเพื่อแต่งตั้ง

ให้คณะกรรมการดังกล่าวข้างต้นแต่งตั้งเลขานุการขึ้นรูปหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่เลขานุการและถ้า เป็นการสมควรจะแต่งตั้งบรรพชิตหรือคฤหัสถ์เป็นผู้ช่วยเลขานุการก็ได้

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลอยู่ในความอำนวยการของคณะกรรมการอำนวยการ และ ผู้อำนวยการตามลำดับดังนี้

(1) คณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำอำเภอ เรียกชื่ออีกอย่างว่า “คณะกรรมการ อ.ป. อ.” ประกอบด้วย

ก. กรรมการเจ้าหน้าที่โดยตำแหน่ง ได้แก่เจ้าคณะอำเภอเจ้าสังกัดเป็นประธาน รองเจ้าคณะ- อำเภอเป็นรองประธาน และเจ้าคณะตำบลทุกตำบลในเขตอำเภอนั้นเป็นกรรมการ

ในกรณีที่ไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าคณะตำบลในเขตนั้นเป็นรอง- ประธานกรรมการ

ข. กรรมการที่ปรึกษา ได้แก่ นายอำเภอที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลนั้นตั้งอยู่และ เจ้าหน้าที่ประจำอำเภอนั้นมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 3 คนและไม่เกิน 5 คนการที่นายอำเภอพิจารณาเลือก ให้ เข้าร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษา

(2) คณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำจังหวัดเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “คณะกรรมการ อ.ป.จ.” ประกอบด้วย

ก. กรรมการเจ้าหน้าที่โดยตำแหน่ง เจ้าสังกัดเป็นประธานรองเจ้าคณะจังหวัดเป็นรองประ- ประธานและเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอในเขตจังหวัดนั้นเป็นกรรมการ

ในกรณีที่ไม่มีรองเจ้าคณะจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดเลือกเจ้าคณะอำเภอในเขตจังหวัดนั้น เป็นรองประธานกรรมการ

ข. กรรมการที่ปรึกษา ได้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล นั้นตั้งอยู่และเจ้าหน้าที่ประจำจังหวัดนั้นมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 3 คน และไม่เกิน 6 คนตามผู้ว่าราชการ จังหวัดพิจารณาเลือกให้เข้าร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษา

(3) เจ้าคณะภาคเจ้าสังกัด เป็นผู้อำนวยการอบรมประชาชนประจำภาคโดยตำแหน่ง

(4) คณะกรรมการอบรมประชาชนกลาง เรียกชื่ออีกอย่างว่า “คณะกรรมการ อ.ป.ก.” ประกอบด้วยประธานและรองประธานกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 5 รูป ตามที่มหาเถรสมาคมจะ แต่งตั้งขึ้นกับเจ้าคณะใหญ่ทุกหน เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง นอกจากนี้มหาเถรสมาคมจะได้เชิญ ผู้แทน กระทรวง ทบวง กรม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของหน่วยอบรมประชาชน ประจำ ตำบลที่เห็นสมควรเข้าร่วมเป็นกรรมการด้วย

ให้คณะกรรมการตาม (1) (2) และ (4) แต่งตั้งเลขานุการขึ้นรูปหนึ่งเพื่อทำหน้าที่เลขานุการ ถ้าเป็นการสมควรจะแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการอีกรูปหนึ่งหรือหลายรูปก็ได้

การเผยแผ่หลักธรรมสู่ประชาชนของหน่วยงาน อ.ป.ต.

การส่งเสริมให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนไปสู่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย เพื่อให้ประชาชนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง ตามกาลเทศะ และหน่วย อบรมประชาชนประจำตำบลเหมาะสมกับเพศวัยของแต่ละคนนั้นจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. สนับสนุนให้พระภิกษุและผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการรับรองจากทางราชการและคณะสงฆ์จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอบรมสั่งสอนคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ เยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนอย่างทั่วถึง
2. จัดทำแผนการเผยแผ่หลักธรรมให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่องรวมทั้งสร้างเครือข่ายการดำเนินงานเผยแผ่หลักธรรมให้ครอบคลุมกลุ่มคนทุกระดับ
3. ส่งเสริมให้สถาบันทางพระพุทธศาสนาและองค์กรที่เกี่ยวข้องภาครัฐและเอกชนมีบทบาทในการเผยแผ่หลักธรรมแก่เยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ ข้าราชการ และประชาชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. ส่งเสริมให้มีการจัดอบรมการฝึกสมาธิแก่เยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ และประชาชนอย่างต่อเนื่อง
5. สนับสนุนให้นักวิชาการ องค์กร สถาบันต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาจัดทำคู่มือและสื่อเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมออกเผยแผ่แก่ประชาชน
6. จัดดำเนินการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนเพื่อสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับเพศและวัยของกลุ่มคนทุกระดับ
7. ส่งเสริมให้มีการประกอบศาสนพิธีให้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาศาสนสถานให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการเผยแผ่หลักธรรม

การพัฒนาวัดและศาสนสถานให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่เผยแผ่หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาตามสภาวะของสังคมและให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดและศาสนสถานให้สะอาดร่มรื่นมีเสนาสนะที่สวยงามอลงกรณ์สมัย มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. พัฒนาและปรับปรุงวัดและศาสนสถานให้มีความสะอาดร่มรื่นถาวรและมั่นคง เหมาะสมกับเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนจิตใจ และเป็นอุทยานทางการศึกษา
2. สนับสนุนและส่งเสริมให้วัดและศาสนสถานเป็นศูนย์กลางชุมชนในท้องถิ่นและสนับสนุนให้ทางราชการใช้ศาสนสถานเป็นศูนย์กลางประชุมอบรมของท้องถิ่น
3. สนับสนุนให้วัดและศาสนสถานทำหน้าที่เก็บกักสงเคราะห์ประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ
4. ให้การศึกษาและอบรมแก่พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาให้มีความรู้ในการบริหารจัดการวัดและศาสนสถานตามหลักการบริหารสมัยใหม่

การระดมสรรพกำลังทำนุบำรุงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

โดยการเร่งรัดให้พุทธศาสนิกชนและองค์การทางศาสนาทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมทำนุบำรุงอุปถัมภ์และพัฒนากิจการพระศาสนา โดยระดมสรรพกำลังตามกำลังตามความสามารถและความสนใจในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียนเพื่อความสามัคคี และความมั่นคงภายในชุมชน

- ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนและองค์การอื่นๆ ในชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนทำหน้าที่ให้การทำนุบำรุงอุปถัมภ์และพัฒนาศาสนสถาน

- สนับสนุนให้มีการระดมทุนและจัดตั้งกองทุนเพื่อกิจการพระพุทธศาสนา

- ส่งเสริมและประสานงานให้มวลสมาชิกในองค์กรทุกระดับได้รู้จักและแลกเปลี่ยนทัศนคติซึ่งกันและกัน ตลอดจนได้ร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

การดำเนินงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้จะต้องมีการพัฒนาการบริหารงานด้านพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพด้วยการเร่งรัดพัฒนาการบริหารงานด้าน พระพุทธศาสนาทุกระดับ สนับสนุนการบริหารการปกครองคณะสงฆ์และพัฒนาระบบสารสนเทศระบบ การติดตาม ประเมินผลและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

ระเบียบและการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มหาเถรสมาคมวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้ (พรั้ง เจนนสี, 2546, หน้า 16)

- ในระเบียบมหาเถรสมาคมนี้ให้ยกเลิกระเบียบมหาเถรสมาคมให้ยกเลิกระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 ให้บรรดาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 ให้คงเป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตามระเบียบมหาเถรสมาคมนี้

- ในระเบียบมหาเถรสมาคมนี้ “หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล” หมายถึง หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแห่งราชอาณาจักรซึ่งมีวัดตั้งอยู่ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชนตามหัวข้ออบรม ดังนี้

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นหน่วยงานที่มหาเถรสมาคมได้ตั้งขึ้นเพื่อมอบหมายให้เจ้าอาวาสได้ใช้หน้าที่ปกครองทำงานเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนประชาชนภายในตำบล ที่ตั้งอยู่เพื่อให้เกิดประโยชน์ความสุขและการนำหลักการทำงานตามแนวพุทธศาสนาไปเผยแพร่ ตลอดจนบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อพื้นที่ของตนเอง ดังนั้นการพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามเป้าหมาย และยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์ และจะเป็นการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา และการดำรงตนอย่างมีศีลธรรม และจริยธรรมให้เกิดตั้งแต่เยาว์ชน รวมทั้งเริ่มต้นจากท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศเพื่อสร้าง และส่งเสริมให้วัดพุทธศาสนทายาทตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้เจริญก้าวหน้า

หน้าขึ้นอย่างยั่งยืน ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ (พระสุธีรัตนบัณฑิต พระศรีสมโพธิ และคณะ, 2561, หน้า 3-34)

1. ศิลธรรมและวัฒนธรรม

การขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงานให้เกิดกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาร่วมมีบทบาทกับวัดในการบูรณาการกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ความประพฤติ ตลอดจนการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมไทยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนโดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อยกระดับคุณภาพจิตใจปัญญาโดยสามารถสอดแทรกองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของการส่งเสริมกระบวนการพัฒนากิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย และเหมาะสมกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น

- การรักษาศีล 5 การจัดเข้าค่ายอบรมเยาวชน
- การทำบุญตักบาตร การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
- ฟังธรรม นั่งสมาธิ ทุกวันพระ จัดอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน
- การเทศน์มหาชาติ การจัดอบรมศีลธรรม
- การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น เช่น การแห่เทียนพรรษา วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ วันลอยกระทง ประเพณีแข่งเรือ ฯลฯ

2. สุขภาพอนามัย

การพัฒนาให้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลสามารถร่วมมือกับหน่วยงานด้านสาธารณสุขและการบริหารสุขภาพ ทั้งในภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อให้เกิดการเผยแพร่องค์ความรู้กระบวนการและกิจกรรมที่สร้างภูมิคุ้มกันทางสุขภาพะตลอดจนเปิดสถานที่วัดให้เป็นบริเวณส่งเสริมกิจกรรมทางกายและการบริโภคอย่างถูกต้องตามโภชนาการ นอกจากนี้ยังสามารถใช้แนวคิดที่สืบเนื่องจากการพัฒนาธรรมนุญ สุขภาวะพระสงฆ์และพระธรรมนุญสุขภาวะชุมชนให้เกิดประโยชน์และนำไปสู่การเป็นสถานที่ต้นแบบในการดำเนินกิจกรรมได้ด้วย เป้าหมายสำคัญคือเพื่อสร้างให้เกิดการดูแลสุขภาพองค์รวมของคนในชุมชนทางพระสงฆ์ และฆราวาสให้ดีและปราศจากโรคภัย โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นภาคีในการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัยร่วมด้วยตัวอย่างเช่น

- การจัดตั้งศูนย์ประจำวัด
- การจัดกิจกรรมบริจาคโลหิตเพื่อสภากาชาด
- การเชิญนายแพทย์มาตรวจรักษา
- การอบรมเน้นให้รู้จักโทษของบุหรี่ สุรา
- การอบรมเน้นให้รู้จักโทษของบหรี่
- การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ
- การจัดสวนสมุนไพรในวัด
- การจัดสถานที่ออกกำลังกายเพื่อชุมชน
- การจัดตั้งชมรมออกกำลังกาย
- การสงเคราะห์ผู้ป่วยยากจน

- การพัฒนาให้ลานวัดกลายเป็นลานกีฬา
- การจัดหอกระจายข่าวเผยแพร่ข่าวสารด้านสุขอนามัย

3. สัมมาชีพ

การพัฒนาให้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล มีส่วนต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนาโดยคำนึงถึงการส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น บนพื้นฐานของการประกอบกิจการงานอย่างสุจริตไม่เอาเปรียบสังคมและชุมชน รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมและความประพฤตินี้สร้างให้เยาวชนเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการและคุณค่าของหลักการเศรษฐกิจพอเพียงที่มีเป้าหมายอย่างสูงสุดคือการพัฒนาตนเองให้มีความยั่งยืนตัวอย่างเช่น

- การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
- การนำศาสตร์พระราชามาไปส่งเสริมอาชีพ
- การเชิญวิทยากรมาช่วยฝึกอบรมในการประกอบอาชีพต่าง ๆ
- การส่งเสริมและพัฒนากลุ่มงานที่มีอยู่ในชุมชนให้มั่นคงขึ้น
- การจัดอบรมวิชาชีพที่ชาวบ้านสนใจและประกอบอาชีพได้ เช่น การนวดแผนไทย การทำขนม การเพาะเห็ด ฯลฯ

- การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดการว่างงานของคนในชุมชน

4. สันติสุข

การพัฒนาให้ชุมชนสามารถอยู่อาศัยร่วมกันได้อย่างสงบสุขมีความปลอดภัย และเข้าใจความแตกต่างหลากหลายทางความคิด โดยหน้าที่ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลคือช่วยส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่องค์ความรู้และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่สอดคล้องกับการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เข้าใจความแตกต่างและหลากหลายของบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเป้าหมายเพื่อให้เห็นคุณค่าของการไม่เบียดเบียนผู้อื่นบนหลักการของการรักษาศีล 5 เพราะพระสงฆ์และวัดสามารถใช้สถานที่และโอกาสของการที่วัดเป็นพื้นที่ศูนย์กลางชุมชน เพื่อพัฒนาจิตใจและประสานหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ได้เข้ามาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และพบปะประชาชนเพื่อร่วมวางแผนทางการสร้างสันติสุขร่วมกันได้ตัวอย่างเช่น

- การจัดตั้งตุ้ยยาม ป้อมยาม
- การจัดตั้งอาสาสมัครดูแลหมู่บ้านในยามวิกาล
- การจัดฝึกอบรมปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ - การจัดอบรมประชาชนให้มีความรักสามัคคี
- การเชิญเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ มาบรรยายให้ความรู้ในเรื่องยาเสพติด ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ และสามเณร เยาวชนและประชาชนทั่วไป

5. ศึกษาสงเคราะห์

การสร้างให้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลสามารถสนับสนุนภารกิจของฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม โดยประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลที่ช่วยให้พุทธศาสนิกชนมีโอกาสได้เข้ามาเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในวัดที่จัดการศึกษาสงเคราะห์ รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมให้เกิดการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยเป้าหมายเพื่อสร้างให้เกิดศาสนทายาทที่เห็นคุณค่าของหลักธรรมและแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยส่งเสริมศรัทธาและ

ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาสืบต่อไป ตัวอย่างเช่น

- การจัดกิจกรรมหาทุนการศึกษาให้แก่นักเรียน
- การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน
- การจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน
- การจัดหาอุปกรณ์ทางการกีฬา
- การจัดตั้งศูนย์การเรียนชุมชนในวัด
- การใช้สถานที่ของวัดจัดทำห้องสมุดประชาชน
- การดูแลการศึกษาของเด็กที่ด้อยโอกาส เช่น จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัด ฯลฯ
- การส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมในสถานศึกษา การจัดสอนธรรมศึกษาทั้งเด็ก และประชาชนในหมู่บ้าน
- การจัดอุทยานการศึกษาภายในวัด

6. สาธารณสงเคราะห์

การผลักดันบทบาทให้เกิดกิจกรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมโดยมีองค์กรทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมบทบาทความร่วมมือเพื่อการสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงเวลาของการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์จะสามารถช่วยส่งเสริมบทบาท การช่วยเหลือสังคมและบรรเทาทุกข์ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เป้าหมายสำคัญของการดำเนินกิจกรรมสาธารณะสงเคราะห์คือการพัฒนาบทบาทและความร่วมมือให้องค์กรทางพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลสังคมรวมทั้งสามารถให้ความร่วมมือต่อภาครัฐในการร่วมจัดการภัยพิบัติและสงเคราะห์สังคมในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วย ตัวอย่างเช่น

- การอนุรักษ์สิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์
- การนำประชาชนพัฒนาหมู่บ้านตำบล
- การสงเคราะห์ประชาชนจากภัยพิบัติ และออกเยี่ยมดูแลตามบ้านประชาชน
- การสร้างศาลาที่พัก สร้างสะพาน ขุดบ่อน้ำทำถนน
- การจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์
- การจัดหาน้ำประปาหมู่บ้าน
- การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ
- การส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นของทางราชการ
- การบูรณปฏิสังขรณ์ปูชนียสถานและโบราณสถานให้เป็นแหล่งการเรียนรู้
- การให้หน่วยงานราชการใช้สถานที่วัดและวัสดุอุปกรณ์
- การสร้างบรรยากาศภายในวัดให้สะอาด สวยงาม และร่มรื่น
- การบูรณปฏิสังขรณ์ปูชนียสถานและโบราณสถานให้เป็นแหล่งการเรียนรู้

7. กตัญญูทเวทิตาธรรม

การผลักดันให้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ส่งเสริมให้เกิดแนวคิดความกตัญญูรู้คุณให้เกิดขึ้นในชุมชนโดยเฉพาะการสร้างให้เยาวชนนึกถึงผู้สูงอายุและปูชนียบุคคลของครอบครัว ร่วมมือ

กับภาครัฐ หรือเครือข่ายในการใช้พื้นที่ของวัดในการจัดพื้นที่ดูแลผู้สูงอายุและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายในครอบครัวด้วย เป้าหมายสำคัญคือเพื่อสร้างให้เกิดชุดความคิดที่คำนึงถึงคุณของการทดแทนบุญคุณ ทั้งในระดับชุมชน ครอบครัว และต่อผู้มีพระคุณเพื่อให้เกิดการดูแลและช่วยเหลือกันอย่างแท้จริงมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

- การจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ
- การจัดงานวันเฉลิมพระชนมพรรษา
- การอบรมให้ประชาชนรู้จักกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ
- การสั่งสอนให้รู้จักหน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา
- การจัดงานสงกรานต์ สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

8. สามัคคีธรรม

การผลักดันให้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ส่งเสริมการสร้างให้เกิดแนวความคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข คำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองว่าควรจะดำเนินชีวิตเพื่อให้สังคมได้รับประโยชน์อย่างสูงสุดได้อย่างไร ตลอดจนการพัฒนาให้องค์กรทางพระพุทธศาสนาสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้เข้าร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือสร้างความสามัคคีปรองดอง ไว้วางใจและเข้าใจความแตกต่างทางความคิด ตลอดจนพร้อมรับฟังและไกล่เกลี่ยปัญหาอย่างสันติ อันได้แก่ (พระสุริยตันบดินทิตและคณะ, 2562, หน้า 6-14)

- การจัดการแข่งขันกีฬาระหว่างตำบล
- การจัดกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้าน
- การจัดให้มีการเดินวิงเฉลิมพระเกียรติ
- การจัดประเพณีวันสงกรานต์
- การจัดงานประเพณีประจำปี
- การจัดอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีให้กับประชาชน
- การเยี่ยมเยียนประชาชน ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยในโรงพยาบาล
- การร่วมพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา
- การจัดให้ประชาชนในหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ ทั้งในวันสำคัญทางศาสนา
- หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ประกอบด้วยการดังต่อไปนี้

(1) กรรมการโดยตำแหน่ง

ก. ประธานกรรมการ ได้แก่เจ้าอาวาสแห่งวัดที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบลนั้นในกรณีที่ประธานกรรมการไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ถ้ามีรองประธาน กรรมการฝ่ายบรรพชิตรูปเดียว ให้ประธานกรรมการมอบหมายให้รองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิตรูปนั้นปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้ามีรองประธาน กรรมการฝ่ายบรรพชิตหลายรูป ให้ประธานกรรมการ มอบหมายให้รองประธาน กรรมการฝ่ายบรรพชิตรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้าประธานกรรมการมิได้มอบหมายให้รองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต เลือกปฏิบัติหน้าที่กันเองขึ้นปฏิบัติหน้าที่แทนประธาน กรรมการ เว้นแต่ในกรณีที่มิมีรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิตรูปเดียว ให้รองประธานกรรมการฝ่าย บรรพชิตรูปนั้นปฏิบัติหน้าที่แทน

ข. รองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต ได้แก่เจ้าอาวาสวัดอื่นทุกวัดในตำบลนั้นเว้นแต่ในกรณี
ที่เจ้าอาวาสอื่นนั้นดำรงตำแหน่งตั้งแต่เจ้าคณะตำบลขึ้นไป ให้มอบหมายแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในวัด
ของตน เป็นรองประธานกรรมการในฐานะเจ้าอาวาสด้วย

ถ้าในตำบลนั้นมีวัดตั้งหน่วยอบรมเพียงวัดเดียว ให้เจ้าอาวาสเลือกพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งใน
วัด นั้นเป็นรองประธานกรรมการ

ถ้าเจ้าคณะตำบลในตำบลนั้นมีได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชน หรือ
อยู่ที่วัดอื่นให้เจ้าคณะตำบลเข้าร่วมประชุมในฐานะที่ปรึกษา

ค. รองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ได้แก่ กำนันในตำบลนั้น ประธานกรรมการบริหาร
องค์การบริหารส่วนตำบลในตำบลนั้นถ้าตำบลอยู่ในเขตเทศบาลให้มีผู้แทนเทศบาลให้มีผู้แทนเทศ-
บาลเป็นรองประธานฝ่ายคฤหัสถ์

ง. กรรมการ ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการบริหารองค์การส่วนตำบลนั้น กรรมการโดยตำแหน่ง
ให้เจ้าคณะอำเภอเป็นผู้แจ้งให้ทราบ กรรมการโดยแต่งตั้ง ได้แก่กรรมการซึ่งที่ประชุมกรรมการโดย
ตำแหน่ง คัดเลือกคฤหัสถ์ซึ่งเป็นทายาททายิกา ครูโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิในตำบล นั้นมีจำนวนไม่ต่ำกว่า
ห้าคน และไม่เกินเก้าคน เสนอเจ้าคณะอำเภอเพื่อแต่งตั้งให้คณะกรรมการดังกล่าวข้างต้น แต่งตั้ง
เลขานุการขึ้นรูปหนึ่งเพื่อทำหน้าที่เลขานุการ และถ้าเป็นการสมควรจะแต่งตั้งบรรพชิตหรือคฤหัสถ์
เป็นผู้ช่วยเลขานุการก็ได้

อำนาจหน้าที่

- คณะกรรมการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เรียกชื่อย่อว่า “คณะกรรมการ อ.ป.ต.”
มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) จัดการอบรมประชาชนตามวัตถุประสงค์และวิธีการที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถร-
สมาคมนี้ และตามแนวการอบรมซึ่งคณะกรรมการอบรมประชาชนกลางจะได้กำหนดขึ้น โดยความ
เห็นชอบของมหาเถรสมาคม

(2) ปฏิบัติการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนในตำบลนั้น ตามกำลังและความสามารถ

(3) แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน และฝ่ายธุรการอื่น ๆ กำหนดวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
ฝ่ายธุรการ และเป็นการสมควรจะแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อมอบหมายให้พิจารณา หรือดำเนิน
การใด ๆ ก็ได้

(4) จัดการดูแลรักษาทรัพย์สินของหน่วยอบรมให้เป็นไปด้วยดี

(5) เสนอความเห็นหรือข้อขัดข้องต่อคณะกรรมการอำนวยการอบรม และปฏิบัติการตาม
คำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการอำนวยการ หรือผู้อำนวยการอบรมแล้วแต่กรณี

(6) ติดต่อประสานงาน และขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองเพื่อให้การอบรมประ-
ชาชนดำเนินไปโดยสะดวกและเรียบร้อย

(7) เสนอรายการกิจการที่ได้ดำเนินการไปแล้วในรอบปีต่อคณะกรรมการอำนวยการ และ
ผู้อำนวยการอบรมตามลำดับจนถึงคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนกลาง นอกจากกรณี
ดังกล่าวข้างต้น ให้มีเจ้าหน้าที่จัดตั้งห้องสมุดและเสัขทานสถานประจำตำบลอีกส่วนหนึ่งตามวิธีการ
ที่จะได้กำหนดขึ้น

- การประชุมอบรมประชาชนตามวัตถุประสงค์ในข้อ 4 จะดำเนินการโดยวิธีการใดวิธีหนึ่งก็

ได้ ตามสมควรแก่กรณี คือ

(1) การอบรมทั่วไป ได้แก่ การประชุมประชาชนทั่วไปในตำบลนั้น โดยเชิญวิทยากรมาอธิบายชี้แจงแนะนำในทางวิชาการ และการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ข้อใดข้อหนึ่งของหน่วยอบรม

(2) การอบรมเฉพาะกรณี ได้แก่ การประชุมประชาชนเพียงบางส่วน เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนส่วนนั้น ๆ โดยวิธีการชี้แจงแนะนำซ่อมความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ

(3) การอบรมเฉพาะบุคคล ได้แก่ การจัดให้บุคคลมาพบประสังสรรค์ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือชี้แจงแนะนำซ่อมความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับบุคคลนั้น การประชุมอบรมตามวิธีใน (1) โดยปกติให้มีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง ในกรณีจำเป็น คณะกรรมการจะงดการประชุม หรือจะจัดให้มีการประชุมพิเศษก็ได้ ส่วนการประชุมอบรมตามวิธีการใน (2) และ (3) ให้ดำเนินการตามสมควรแก่กรณีที่เกิดขึ้น

- หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลอยู่ในความอำนวยการของคณะกรรมการอำนวยการและผู้อำนวยการ ตามลำดับดังนี้

(1) คณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำอำเภอเรียกชื่อย่อว่า “คณะกรรมการ อ.ป.อ.” ประกอบด้วย

ก. กรรมการเจ้าหน้าที่โดยตำแหน่ง ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอเจ้าสังกัดเป็นประธาน รองเจ้าคณะอำเภอเป็นรองประธาน และเจ้าคณะตำบลทุกตำบลในเขตอำเภอนั้นเป็นกรรมการในกรณีที่ไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าคณะตำบลในเขตนั้นเป็นรองประธานกรรมการ

ข. กรรมการที่ปรึกษา ได้แก่ นายอำเภอที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลนั้นตั้งอยู่ และเจ้าหน้าที่ประจำอำเภอนั้นมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสามคน และไม่เกินห้าคน ตามที่นายอำเภอพิจารณาเลือกให้เข้าร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษา

(2) คณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำจังหวัด เรียกชื่อย่อว่า “คณะกรรมการ อ.ป.จ.” ประกอบด้วย

ก. กรรมการเจ้าหน้าที่โดยตำแหน่ง ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดเจ้าสังกัดเป็นประธาน รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นรองประธาน และเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอในเขตจังหวัดนั้นเป็นกรรมการ ในกรณีที่ไม่มีรองเจ้าคณะจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดเลือกเจ้าคณะอำเภอในเขตจังหวัดนั้นเป็นรองประธานกรรมการ

ข. กรรมการที่ปรึกษา ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตที่หน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบลนั้นตั้งอยู่ และเจ้าหน้าที่ประจำจังหวัดนั้นมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสามคน และไม่เกินห้าคน ตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเลือกให้เข้าร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษา

(3) เจ้าคณะภาคเจ้าสังกัด เป็นผู้อำนวยการอบรมประชาชนประจำภาคโดยตำแหน่ง

(4) คณะกรรมการอบรมประชาชนกลาง เรียกชื่อย่อว่า “คณะกรรมการ อ.ป.ก. ประกอบด้วยประธานและรองประธานกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกินห้ารูป ตามที่มหาเถรสมาคมจะได้ แต่งตั้งขึ้น กับเจ้าคณะใหญ่ทุกหนเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง นอกจากนี้มหาเถรสมาคมจะได้เชิญผู้แทนกระทรวง ทบวง กรม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของหน่วยอบรมตามที่เห็นสมควรเข้า ร่วมเป็นกรรมการด้วย

ให้คณะกรรมการตาม (1) (2) และ (4) แต่งตั้งเลขานุการขึ้นรูปหนึ่งเพื่อทำหน้าที่เลขานุการ

ถ้าเป็นการสมควรจะแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการอีกรูปหนึ่งหรือหลายรูปก็ได้

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลใด มีอาณาเขตกว้างขวางหรือมีประชาชนเป็นจำนวนมาก เพื่อสะดวกแก่ประชาชนจะจัดให้มีการอบรมเพิ่มขึ้น ณ วัดใดวัดหนึ่ง หรือสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งในเขตตำบลนั้นตามที่คณะกรรมการ อ.ป.ต. เห็นสมควรก็ได้ ถ้าตำบลใดที่ไม่มีวัดตั้งอยู่เมื่อกำหนด ประธาน กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการบริหารส่วนตำบลในเขตตำบลนั้นร้องขอต่อหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลใด คณะกรรมการ อ.ป.ต. จะจัดให้มีการอบรมเพิ่มขึ้น ณ ตำบลนั้นก็ได้

โครงการ โคนง นา อารยเกษตร

กระทรวงมหาดไทยโดยกรมการพัฒนาชุมชน ดำเนินงานโครงการพัฒนา พื้นที่ ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” เพื่อส่งเสริมฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน ผ่านการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร แรงงานและบัณฑิตจบใหม่ กลุ่มแรงงานที่อพยพกลับท้องถิ่นและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ ในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID- 19) ในพื้นที่เป้าหมาย 73 จังหวัด 575 อำเภอ 3,246 ตำบล 25,179ครัวเรือน โดยดำเนินการร่วมกับมูลนิธิสิทธิดีกรวมชาติ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง และภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ทั้ง 7 ภาคี ด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนตามกลไกการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนา โดยให้หมู่บ้านเป็นฐานของการพัฒนา มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้ทุกครัวเรือนและพัฒนาคน ให้มีความรู้และปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีอาชีพสร้างรายได้ ท่ามกลางวิกฤตโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยการจัดทำโครงการที่ประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาและน้อมนำเอาแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า 40 ทฤษฎี ที่ทรงพระราชทานไว้ให้ในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม มาประยุกต์กับแนวคิดการพัฒนาพื้นที่และการออกแบบเชิงภูมิสังคมไทย เพื่อ การพึ่งตนเองและรองรับภัยพิบัติ ในรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล”

การพัฒนาพื้นที่ ในรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” เป็นการสร้าง การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตให้เหมาะสมกับหมู่บ้านในภูมิสังคมต่าง ๆ โดยในระดับพื้นฐาน ดำเนินการสร้าง (1) พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Community Lab Model for Quality of Life : CLM) ระดับตำบล จำนวน 337 ตำบล และสร้าง (2) พื้นที่ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Household Lab Model for Quality of Life : HLM) ระดับครัวเรือน จำนวน 24,442 ครัวเรือน และ (3) บูรณาการร่วมพัฒนาพื้นที่ระดับตำบล เพื่อการบริหารจัดการน้ำขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับภูมิสังคมตามแนวพระราชดำริ 10 วิธี เชื่อมโยงกับ พื้นที่ปฏิบัติการโครงการฯ จากนั้นพัฒนาสู่ระดับก้าวหน้า โดยการดำเนินการ ส่งเสริมการสร้างมาตรฐานผลผลิต การแปรรูป และการตลาดตามมาตรฐาน อินทรีย์วิถีไทย ยกกระดับชุมชนทั้ง 337 ตำบล ให้สามารถ

(1) แก้ไขวิกฤต ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ

(2) เสริมสร้างความสามัคคีและสร้างเสริมสุขภาพให้แข็งแรงผ่านการทำกิจกรรมพัฒนา พื้นที่ร่วมกัน

(3) สร้างระบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่ผลิตอาหารปลอดภัยสารเคมีและผลิตสมุนไพรต่าง ๆ เพื่อยกระดับอาหารให้เป็นยาที่สามารถสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

(4) เพิ่มการจัดการให้กักเก็บน้ำฝนที่ตกในพื้นที่ได้เพียงพอต่อการเพาะปลูก และการดำรงชีวิตช่วยแก้ปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม

(5) เพิ่มพื้นที่ป่าที่ช่วยฟอกอากาศที่บริสุทธิ์ และช่วยกักเก็บคาร์บอนในชั้นบรรยากาศลดปัญหาฝุ่นละออง ขนาดเล็ก PM 2.5

(6) เก็บรักษาและฟื้นฟูหน้าดินด้วยการเก็บตะกอนดินในพื้นที่ ช่วยสร้างความสมดุลของระบบนิเวศใน ดิน น้ำ และป่า

(7) เพิ่มความหลากหลาย ให้กับพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์

ทั้งนี้ การดำเนินการพัฒนาสู่ระดับ ก้าวหน้าในระยะที่ 2 มีแผนดำเนินการส่งเสริมในระดับชุมชนให้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสนับสนุนกระบวนการผลิตด้วยการส่งเสริม และสนับสนุนให้ วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาระดับมุ่งไปสู่การจัดตั้งบริษัทวิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับตำบล เพื่อพัฒนา ศักยภาพการเพิ่มผลผลิตต่าง ๆ ที่ได้จากในพื้นที่ดำเนินการ เพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูป ขยาย ตลาด การท่องเที่ยว ชุมชน ฯลฯ และสร้างงานวิจัยชุมชน เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์หรือค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน การสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชน สร้างการจัดการ ความรู้ในมิติการพึ่งตนเอง ด้านครู คลัง ช่าง หมอ ของชุมชน ร่วมกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ชุมชนทั่วประเทศ ให้ได้ผลการดำเนินงานที่สามารถนำไปต่อยอดให้กับวิสาหกิจชุมชนในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน การเพิ่มมูลค่าผลผลิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน รวมทั้งสร้างการสื่อสารสังคมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศและระดับนานาชาติ เรื่องการน้อมนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) ในรูปแบบการทำงาน ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตของประชาชน ให้บรรลุตามเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) (SEP for SDGs) ในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ที่เข้าถึงคนได้ทุกระดับและทุกช่วงวัยผ่านการดำเนินงานโครงการในทุกพื้นที่ เพื่อสื่อสารวิธีการแก้ไขวิกฤตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการสร้างตัวอย่างความสำเร็จที่เริ่มต้นจากการพัฒนาคนให้โลกได้รับรู้อย่างแพร่หลาย

(8) เตรียมความพร้อมให้ ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองในเรื่องของน้ำ อาหาร และพลังงานทดแทน สร้างภูมิคุ้มกันชุมชนต่อสภาพปัจจุบันที่โลกกำลังเผชิญกับวิกฤต ความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ ธรรมชาติอย่างรุนแรง วิกฤต ทางด้านโรคระบาด วิกฤตทางด้านความอดอยาก และวิกฤตความขัดแย้งของสงครามเศรษฐกิจหรือสงครามรูปแบบต่าง ๆ ในอนาคต โศก-หนอง-นา โมเดล คือ การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้น ๆ โศก-หนองนา โมเดล เป็นการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมีมนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้นอย่างเป็นระบบ โศก-หนอง-นา โมเดล ซึ่งเป็นแนวทางทำเกษตรอินทรีย์และการสร้างชีวิตที่ยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบดังนี้ (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2564, หน้า 14)

1. โคน พื้นที่สูง ดินที่ขุดทำหนองน้ำนั้นให้นำมาทำโคก บนโคกปลูก “ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” ตามแนวทางพระราชดำริปลูกพืช ผัก สวนครัว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทำให้พออยู่พอกิน พอใช้ พอมีพอกิน เป็นเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน ก่อนเข้าสู่ขั้นก้าวหน้า คือ ทำบุญ ทำทาน เก็บรักษา ค้าขาย และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ปลูกที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิ ประเทศ และภูมิอากาศ

2. หนอง หนองน้ำหรือแหล่งน้ำขุดหนองเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งหรือจำเป็น และเป็น ที่รับน้ำยามน้ำท่วม (หลุมขนมครก) ขุด “คลองไส้ไก่” หรือคลองระบายน้ำรอบพื้นที่ตามภูมิ ปัญญาชาวบ้าน โดยขุดให้คดเคี้ยวไปตามพื้นที่เพื่อให้น้ำกระจายเต็มพื้นที่เพิ่มความชุ่มชื้น ลดพลังงาน ในการรดน้ำต้นไม้ทำฝายทดน้ำ เพื่อเก็บน้ำเข้าไว้ในพื้นที่ให้มากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อพื้นที่โดยรอบไม่มีการกักเก็บน้ำ น้ำจะไหลลงมายังหนองน้ำและคลองไส้ไก่ ให้ทำฝายทดน้ำเก็บไว้ใช้ยามหน้าแล้ง พัฒนา แหล่งน้ำในพื้นที่ทั้งการขุดลอก หนอง คู คลอง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้ง และเพิ่มการระบาย น้ำยามน้ำหลาก

3. นา พื้นที่นาให้ปลูกข้าวอินทรีย์พื้นบ้าน โดยเริ่มจากการฟื้นฟูดิน ด้วยการทำเกษตร อินทรีย์ยั่งยืน คั้นชีวิตเล็ก ๆ หรือจุลินทรีย์กลับคืนแผ่นดินใช้การควบคุมปริมาณน้ำในนาเพื่อคุมหญ้า ทำให้ปลอดสารเคมีได้ ปลอดภัยทั้งคนปลูก คนกิน ยกคั้นน้ำให้มีความสูงและกว้าง เพื่อใช้เป็นที่รับน้ำ ยามน้ำท่วม ปลูกพืชอาหารตามคันนา

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ บทบาทในการเกื้อหนุนระหว่างวัดและชุมชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้จัดทำขึ้นสามฝ่ายระหว่าง (1) ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของ มหาเถรสมาคมโดย สมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานคณะกรรมการฝ่าย สาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ประธานกรรมการอบรมประชาชนกลาง (อ.ป.ก.) เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ฝ่ายหนึ่งกับ (2) กระทรวงมหาดไทย อีกฝ่ายหนึ่ง และ (3) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง อีกฝ่ายหนึ่ง มีเจตจำนงที่จะส่งเสริม ความร่วมมือระหว่างกันในการเกื้อหนุนระหว่างวัดและชุมชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยเน้นย้ำ การบูรณาการภาคีเครือข่ายเชื่อมประสานงานให้เกิดการพัฒนาในทุกมิติอันเป็นทิศประโยชน์แก่สังคม ส่งเสริมสัมมาชีพ สัมมาปฏิบัติ เสริมสร้างสังคมสุขภาวะ สร้างความสุขสังคมไทย ขยายผลช่วยสังคม โลกให้มีความสุขอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานแบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ บรรลุตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างยั่งยืน ขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาทำงานสาธารณ สงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมและส่งเสริมการดำเนินงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ ชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้หลักธรรมนำทางโลกเพื่อให้เกิดสุขภาวะ 4 มิติ คือ กาย จิต สังคมและปัญญา ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมโดย สมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคมประธานกรรมการอบรมประชาชนกลาง (อ.ป.ก.) เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมล มังคลารามราชวรมหาวิหาร กระทรวงมหาดไทย และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบังจึงมีความเห็นพ้องต้องกันกับแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน ดังต่อไปนี้

(สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานกระทรวงมหาดไทย, 2565, หน้า 1-4)

เจตนารมณ์

พระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยวัดเป็นศูนย์กลางแห่งการสาธารณสุข สงเคราะห์ และพระสงฆ์เป็นที่พึ่งหลักชัยให้กับพุทธศาสนิกชนคนไทยและต่างชาติ ทั้งด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาและด้านการช่วยเหลือสังคม ที่คณะสงฆ์เป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลือประชาชนคนไทยและต่างชาติให้ได้รับความสงบสุขทางกายและใจ รวมถึงมีสติ ในยามเกิดภัยพิบัติและยามทุกข์ยากอยู่เสมอสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาธารณสุขสงเคราะห์ทั้งสิ้น ประการสำคัญที่คณะสงฆ์ฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมได้ร่วมกันรื้อฟื้นสิ่งที่เป็น “เสาหลักของประเทศชาติ” ให้กลับมาเข้มแข็งในยุคที่ขมรวาสกำลังลำบากในขณะนี้คือ การส่งเสริมและฟื้นฟูภูมิปัญญาในเรื่องการหาเลี้ยงชีพที่ตรงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาประยุกต์สู่ “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง” ไปสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับนโยบายรัฐและภารกิจสำคัญของกระทรวงมหาดไทยในการ “บำบัดทุกข์บำรุงสุข” ประชาชน ซึ่งพระสงฆ์ในบวรพระพุทธศาสนาของไทยจะได้ร่วมผนึกกำลังร่วมกับกระทรวงมหาดไทย และทุกภาคีเครือข่ายขับเคลื่อน ดูแลสังคมประชาชนคนไทย และชาติต่าง ๆ ให้มีความสุขกายสุขใจทั้งในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูภูมิปัญญาในเรื่องหาเลี้ยงชีพ ที่ตรงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรมาประยุกต์สู่ “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง” ไปสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน
2. เพื่อเชื่อมประสานความร่วมมือของวัด ชุมชน โรงเรียน และส่วนราชการ สู่การพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็งและช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นเพื่อความสุขอย่างยั่งยืน
3. เพื่อร่วมมือกันระหว่างคณะสงฆ์ ข้าราชการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำนันผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครทุกภาคีเครือข่ายในการพัฒนาสังคม ชุมชน ให้มีความสุขร่มเย็นและขับเคลื่อนช่วยเหลือสังคมเพื่อให้คนไทยมีความสุขกายสุขใจเพิ่มมากขึ้นและยั่งยืน
4. เพื่อเสริมสร้างให้คนในสังคมมีจิตใจที่เป็นบุญกุศล เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีวัตรปฏิบัติในการที่จะลดละการทำบาปอกุศล การทำสิ่งไม่ดีไม่งาม และเพิ่มพูนในการทำความดี ทำบุญ ทำกุศล ช่วยกันดูแลสังคม การทำมาหาเลี้ยงชีพของประชาชนเพื่อที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนไปสู่การเสริมสร้างให้คนพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
5. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและขับเคลื่อนการดำเนินการของคณะสงฆ์กับผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอขยายผลไปสู่ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และประชาชนให้เกิดเป็นรูปธรรม

แนวทางการดำเนินงาน

1. การกิจร่วมกันทั้งสามฝ่าย
 - 1.1 ร่วมมือกันระหว่างคณะสงฆ์ ข้าราชการ กำนันผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครทุกภาคีเครือข่ายในการพัฒนาสังคม ชุมชน ให้มีความสุขร่มเย็น และขับเคลื่อนช่วยเหลือสังคมเพื่อให้คนไทยมีความสุข

กาย สุขใจเพิ่มมากขึ้นและยั่งยืน

1.2 การกำหนดเป้าหมายพัฒนาร่วมกันโดยมีการกำหนดพื้นที่และเป้าหมายการพัฒนาของชุมชนให้มีการบูรณาการร่วมกันสร้างพื้นที่ต้นแบบงานพัฒนาที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความรู้รักสามัคคีเกื้อกูลซึ่งกันและกันในชุมชนและสังคม

1.3 บูรณาการร่วมกันในการเสริมสร้างให้คนไทยในสังคมมีจิตใจที่เป็นบุญเป็นกุศลเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีวัตรปฏิบัติในการที่จะลดละการทำบาปอกุศล การทำสิ่งไม่ดีไม่งามและเพิ่มพูนในการทำความดี ทำบุญทำกุศล ช่วยกันดูแลสังคม การหาเลี้ยงชีพของประชาชนเพื่อที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและเสริมสร้างให้คนพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4 ร่วมมือกันในการสงเคราะห์เกื้อกูล บูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อช่วยเสริมสร้างสังคมสุขภาวะ พัฒนาสังคมไทยและขยายผลไปช่วยสังคมโลกให้มีความสุขอย่างยั่งยืนโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันเป็นอย่างดีทั้งบ้าน วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชน

**ภารกิจของฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมโดยสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า
กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม
เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร**

1. เผยแผ่พระธรรมคำสอนในการเสริมสร้างให้คนไทยในสังคมมีจิตใจที่เป็นบุญเป็นกุศลเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีวัตรปฏิบัติที่จะลดละการทำบาปอกุศล การทำสิ่งไม่ดีไม่งาม และเพิ่มพูนในการทำความดี ทำบุญทำกุศล ช่วยกันดูแลสังคม การหาเลี้ยงชีพของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ช่วยสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนให้มีขวัญกำลังใจในการพัฒนากสิกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล”

3. สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม การมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำให้เกิดสุขภาวะและความยั่งยืน

4. ดำเนินกิจกรรมการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมทั้งด้านกายภาพและด้านจิตใจ โดยนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังและมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวหน้า

5. ส่งเสริมสนับสนุนพระสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ องค์กรพระพุทธศาสนาในการทำงานร่วมกับเครือข่ายทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีให้ประยุกต์สู่ “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง”

6. ขับเคลื่อนพันธกิจฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ด้านการส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายและสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม โดยพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่โดยใช้หลักธรรมประยุกต์กับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาประยุกต์สู่ “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง”

7. พัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ และพัฒนางานหน่วยอบรมประชาชนประจำ

ตำบล โดยความร่วมมือของวัด ชุมชน โรงเรียน และส่วนราชการ ในการสร้างสังคมสุขภาวะสู่นโยบายระดับชาติ ระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ ให้มีการรับรู้และทำความเข้าใจร่วมกันเพื่อเป็นแผนปฏิบัติงานในทุกกระดับ พร้อมทั้งผลิตชุดองค์ความรู้คู่มือการพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์

8. พัฒนาระบบกลไกการบูรณาการทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ร่วมกันระหว่างองค์กรสงฆ์ เครือข่ายภาครัฐและเอกชน สร้างการรับรู้และเชื่อมประสานการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เจ้าคณะ พระสังฆาธิการ พระสงฆ์นักพัฒนา และประชาชน เพื่อพัฒนาการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ และการสงเคราะห์ชุมชน และพัฒนาการเผยแพร่งานสาธารณสุขสงเคราะห์ในสื่อสาธารณะ

ภารกิจของกระทรวงมหาดไทย

1. ฝึกอบรมเพิ่มทักษะการพัฒนาสิทธิธรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล”

2. สร้างและพัฒนาพื้นที่ต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง”

3. สนับสนุนความร่วมมือกันระหว่างคณะสงฆ์ ชำราชากร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครทุกภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง”

4. สนับสนุนคณะสงฆ์ในการช่วยเหลือสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนให้มีขวัญกำลังใจในการพัฒนาสิทธิธรรมสู่เศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน

5. ส่งเสริมสนับสนุนและขับเคลื่อนการดำเนินการของผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ ขยายผลไปสู่ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนให้เกิดเป็นรูปธรรม

6. สนับสนุนภารกิจในการช่วยเหลือสาธารณภัยทั่วไปร่วมกับพระสงฆ์

ภารกิจของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

1. ให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อเพิ่มทักษะการพัฒนาสิทธิธรรมสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล

2. เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ และส่งเสริมความรู้ในเรื่องการหาเลี้ยงชีพ ที่ตรงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาประยุกต์สู่ “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง”

3. สนับสนุนงานด้านวิชาการ ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานแบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือเพิ่มเติม

บันทึกข้อตกลงฉบับนี้ หากสถานการณ์และนโยบายมีการเปลี่ยนแปลงสามารถปรับเปลี่ยน ทบทวน แก้ไขภารกิจในบันทึกข้อตกลงให้สอดคล้องกับนโยบายนั้นได้ เมื่อได้รับความยินยอมร่วมกัน ทั้งนี้ให้จัดทำเป็นบันทึกแก้ไขเพิ่มเติมแนบท้ายบันทึกข้อตกลงฉบับนี้ และให้ถือว่าการแก้ไขเพิ่มเติมเป็นส่วนหนึ่งของบันทึกข้อตกลงและให้มีผลบังคับใช้ได้

การใช้บังคับ

1. บันทึกข้อตกลงฉบับนี้ให้มีผลบังคับใช้เป็นระยะเวลา 3 ปี นับจากวันที่ทั้งสามฝ่ายลงนาม

2. เพื่อให้การดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของทั้งสามฝ่ายจะได้มีคำสั่งให้บุคลากรและหน่วยงานในสังกัดถือปฏิบัติตามนัยแห่งบันทึกข้อตกลงฉบับนี้ต่อไป หากเกิดปัญหาหรือขัดข้องในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงฉบับนี้ ทั้งสามฝ่ายจะร่วมพิจารณาหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้ได้ข้อยุติโดยเร็ว

3.3.2 การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม มีแนวทางดังนี้ (พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ, 2564, หน้า 191-194)

1) **ร่วมวางแผน วางแนวทางการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาผ่านงานสาธารณสงเคราะห์** คือ บทบาทของการระดมการมีส่วนร่วมทั้งจากมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง หน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายภาคประชาชนเกี่ยวกับบทบาทการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย รวมทั้งการจัดทำรายงานวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของสังคมไทย เพื่อนำข้อมูลไปสู่การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการและการจัดวางบุคลากรเครือข่ายสนับสนุนให้งานสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมสามารถยกระดับการพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง ยั่งยืน และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน

2) **การกำหนดแนวปฏิบัติและจัดทำคู่มือปฏิบัติงานสื่อสารเพื่อให้เกิดการนำไปปฏิบัติทุกพื้นที่** คือ บทบาทของการพัฒนา จัดทำแผนและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ตลอดจนการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม โดยมีการเสนอต่อที่ประชุมของฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ประจำปี การประชุมพระสังฆาธิการระดับหน ระดับภาคหรือระดับจังหวัดตามมติมหาเถรสมาคม ตลอดจนการพัฒนาคู่มือในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล

3) **สนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่** คือ บทบาทของการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการและคณะทำงานที่คอยสนับสนุนพระสังฆาธิการระดับจังหวัดจนถึงระดับวัด ดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการที่กำหนด สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมมีการสนับสนุนหรือจัดหางบประมาณอุดหนุนการจัดกิจกรรมการระดมความคิดเห็น กิจกรรมถอดบทเรียน รวมทั้งข้อมูลและเอกสารวิชาการ การพัฒนาเครือข่ายศูนย์สาธารณสงเคราะห์ต้นแบบ และเผยแพร่ฐานข้อมูลงานสาธารณสงเคราะห์ที่จะช่วยทำให้เกิดการขยายการเรียนรู้จากการทำงานของคณะสงฆ์ระดับพื้นที่ แนวทางนี้จะประโยชน์ต่องานสาธารณสงเคราะห์ในระดับชุมชนและท้องถิ่น

4) **จัดตั้งกองทุนเพื่อกิจการพระพุทธศาสนา** คือการจัดระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนเพื่อกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดรูปแบบโครงสร้างการบริหารงาน ระเบียบคณะกรรมการ บุคลากร และงบประมาณ การระดมความคิดเห็นควรเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ทั่วประเทศและผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา การบริหารเงินทุนและงบประมาณภาครัฐได้เสนอแนะเพื่อให้เกิดความรอบคอบต่อการเสนอต่อมหาเถรสมาคมต่อไป การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในระดับชุมชนและท้องถิ่นต้องช่วยเหลือตนเองและรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา มีการทำงานแบบจิตอาสา ร่วมกับภาคีเครือข่ายโดยขาดการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างเป็นระบบจากกองทุนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การทำงานจึงมีขอบเขตที่จำกัด ส่วนหนึ่งทำงานไปตามสายการบังคับบัญชาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงไม่สนใจที่คิดหากิจกรรมที่เกินกำลังและศักยภาพของพระสงฆ์ และ

บุคลากรของวัด

5) ระดมทุน เพื่อสนับสนุนกิจการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ คือบทบาทที่รวบรวมผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของฝ่ายสาธารณสงเคราะห์สามารถช่วยสงเคราะห์สังคมในรูปแบบต่าง ๆ และนำเสนอให้กับ (1) ภาครัฐเห็นถึงประโยชน์ของการอุดหนุนงบประมาณแผ่นดินผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อเป็นกองทุนให้พระสงฆ์ในพื้นที่ต่าง ๆ พัฒนาโครงการเข้ามาขอรับการสนับสนุน (2) ภาคประชาสังคมและภาคเอกชนเห็นถึงความสำคัญของการร่วมเป็นภาคีเครือข่าย เพื่อยกระดับการบูรณาการความร่วมมือเพื่อแบ่งเบาภารกิจ สนับสนุนกิจกรรมซึ่งกันและกันในการช่วยเหลือสังคม (3) คณะสงฆ์เข้าใจบทบาทการทำงานของฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ว่าเป็นไปเพื่อคณะสงฆ์และสังคมไทย นำไปสู่การระดมทุนทางสังคมและสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนเพื่อกิจการพระพุทธศาสนา

6) คัดเลือกผลงานดีเด่นในพื้นที่เข้ารับรางวัล “เพชรงามการสาธารณสงเคราะห์” คือบทบาทสำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ทหารู้กับเจ้าคณะปกครองระดับหนและระดับภาค เพื่อเสนอรายชื่อ รวบรวมและจัดทำประวัติเพื่อคัดเลือกพระสงฆ์ ข้าราชการและหน่วยงานที่เหมาะสมกับรางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์ประจำปี เสนอต่อคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมพิจารณาและมีมติร่วมกัน ก่อนส่งให้สำนักงานเลขาธิการสมเด็จพระสังฆราชฯ นำความขึ้นกราบทูล สมเด็จพระสังฆราชฯ เพื่อให้ลงพระนามต่อไป

สรุปว่าฝ่ายสาธารณสงเคราะห์มหาเถรสมาคม มีการวางแผนขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาผ่านงานสาธารณสงเคราะห์ จัดทำแผนยุทธศาสตร์และคู่มือการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ มีการจัดตั้งกองทุนและระดมทุนเพื่อกิจการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ตลอดจนการคัดเลือกผลงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เข้ารับรางวัล

3.3.3 ส่วนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

ในการประชุมมหาเถรสมาคมครั้งที่ 22/2564 เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2564 เลขานุการมหาเถรสมาคมเสนอว่า ตามมติมหาเถรสมาคมครั้งที่ 6/2559 เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559 และมติมหาเถรสมาคมครั้งที่ 7/2559 เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2559 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคมทั้ง 6 ฝ่าย เพื่อให้การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เกิดสัมฤทธิ์ผลตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2539 นั้น ปัจจุบันคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคมประกอบด้วย (มหาเถรสมาคม, 2564)

คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ประกอบด้วย

1. สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	ประธานกรรมการ
2. พระพรหมจริยาจารย์	วัดกะพังสุรินทร์/ตรัง	รองประธานกรรมการ
3. พระพุทธิวงศมุนี	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ / พิษณุโลก	กรรมการ
4. พระพรหมมุนี	วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
5. พระพรหมวัชรเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
6. พระธรรมเสนาบดี	วัดพระธาตุตอดอยสุเทพ/เชียงใหม่	กรรมการ

7. พระธรรมกิตติเมธี	วัดราชาธิวาส	กรรมการ
8. พระธรรมสุธี	วัดหัวลำโพง	กรรมการ
9. พระธรรมวชิรโมลี	วัดยานนาวา	กรรมการ
10. พระธรรมวชิรมุณี	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์	กรรมการ
11. พระเทพกิตติเวที	วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม	กรรมการ
12. พระเทพวรมุณี	วัดพระธาตุพนม/นครพนม	กรรมการ
13. พระเทพประสิทธิ์มณฑ	วัดศรีสุदारาม	กรรมการ
14. พระเทพวราจารย์	วัดมณีวนาราม/อุบลราชธานี	กรรมการ
15. พระเทพปริยัติโสภณ	วัดไชยชุมพลชนะสงคราม/กาญจนบุรี	กรรมการ
16. พระเทพวชิรากร	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์	กรรมการ
17. พระเทพวัชรอาจารย์	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	กรรมการ
18. พระราชเวที	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	กรรมการ
19. พระราชญาณกวี	วัดพระราม 9 กาญจนภิเษก	กรรมการ
20. พระราชปัญญาสุธี	วัดสร้อยทอง	กรรมการ
21. พระราชภาวนาพิธาน	วัดโสมนัสราชวรวิหาร/ฉะเชิงเทรา	กรรมการ
22. ผู้ตรวจราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (กำกับกองพุทธศาสนสถาน)		กรรมการ
23. พระมงคลวชิรากร	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	กรรมการและเลขานุการ
24. พระสุธีวชิรปฏิภาณ	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
25. ผู้อำนวยการกองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ		กรรมการ

ผู้ช่วยเลขานุการ
มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. กำกับสอดส่อง ดูแล แนะนำ การสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม เกิดประโยชน์ต่อพระศาสนาและสังคม และเป็นไปโดยประหยัด
 2. สนับสนุนและส่งเสริม ให้คำปรึกษาแนะนำให้มีการสาธารณสงเคราะห์ ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ
 3. กำกับ ดูแล วางกรอบแนวทางสาธารณสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร
 4. ให้ข้อเสนอแนะ ให้คำปรึกษาเพื่อเสนอมหาเถรสมาคม เพื่อให้ตรากฎ ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง หรือออกประกาศมหาเถรสมาคม
 5. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย
- การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้ (พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2561, หน้า 26-28)

ตารางที่ 3.1 ตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์มหาเถรสมาคม

ตำแหน่ง/กลุ่มงาน	บทบาท/หน้าที่
มหาเถรสมาคม	มอบนโยบายหลัก และให้ความเห็นชอบ
เจ้าคณะภาค	กำกับสนับสนุนส่งเสริมนโยบายสู่การปฏิบัติระดับจังหวัด
เจ้าคณะจังหวัด	นำนโยบายสู่ภาคปฏิบัติระดับจังหวัด
เจ้าคณะอำเภอ, เจ้าคณะตำบล,เจ้าอาวาส	นำนโยบายสู่ภาคปฏิบัติระดับจังหวัด
คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์มหาเถรสมาคม	<ul style="list-style-type: none"> - กำกับ สอดส่องดูแล และนำการสาธารณสุขสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามเกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคม - สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการสาธารณสุขสงเคราะห์ตามความเหมาะสมแก่ท้องถิ่น - กำกับ ดูแล การสาธารณสุขสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร - เสนอมหาเถรสมาคม เพื่อตรากฎ ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง หรือออกประกาศมหาเถรสมาคม - ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย
คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ประจำจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> - ดำเนินการสาธารณสุขสงเคราะห์ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามเกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคม - สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการดำเนินการสาธารณสุขสงเคราะห์ตามความเหมาะสมแก่ท้องถิ่น - กำกับ ดูแล การสาธารณสุขสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร - เสนอคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์มหาเถรสมาคมเพื่อวางระเบียบ กำหนดแนวทางให้งานสาธารณสุขสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี - ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมมอบหมาย - แต่งตั้งคณะกรรมการประจำจังหวัด หรือคณะทำงานเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามที่เห็นสมควร - กำกับ ดูแล การสาธารณสุขสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร - เสนอคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์มหาเถรสมาคมเพื่อวางระเบียบ กำหนดแนวทางให้งานสาธารณสุขสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี - ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมมอบหมาย - แต่งตั้งคณะกรรมการประจำจังหวัด หรือคณะทำงานเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามที่เห็นสมควร

ตารางที่ 3.2 แนวทางการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ในภาวะปกติ (พระมวงคลาวชิรากร (สมบัติ ภาณวโร), 2561, หน้า 31)

ที่	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ						ผลผลิต
		จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.			
1.	วิเคราะห์ความสามารถความเหมาะสมของพื้นที่	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.			มีข้อมูลพร้อมใช้งาน
2.	วางแผนดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.			มีแผนการดำเนินงาน
	1) ด้านการก่อคุณ เช่น การจัดการป่า การจัดการน้ำ การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ							
	2) ด้านการพัฒนา เช่น ศูนย์สัมมาชีพ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ฯลฯ							
	3) ด้านบูรณาการ เช่น ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ กองทุนสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม เครือข่ายจิตอาสา ฯลฯ							
3.	ดำเนินการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคมที่ยั่งยืนตามแผน	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.			ผลการดำเนินงาน
4.	สรุปผลการดำเนินงาน	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.			สรุปผลการดำเนินงาน
5.	รายงานผลการดำเนินงานให้ เจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับ	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.	จจ. จ.	สธส. มส.	รายงานผลปีละ 2 ครั้ง (แบบฟอร์มรายงาน)

ตารางที่ 3.3 แนวทางปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในภาวะวิกฤต (พระมงคลวรารากร (สมบัติ ภาณวโร), 2561, หน้า 32)

ที่	รายละเอียด	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ							ผลผลิต
			จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.	จจ. .			
1.	มีสาธารณภัยเกิดขึ้น ระดับที่ 1 (1 หมู่บ้าน) ระดับที่ 2 (2 หมู่บ้านขึ้นไป) ระดับที่ 3 (ทั้งตำบล) ให้เจ้าคณะฯ ผู้รับผิดชอบ ประเมินความเสียหายและ ความพร้อมในการ ช่วยเหลือ	24 ชั่วโมง	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.	จจ. .			มีแผนการช่วยเหลือ ให้การสงเคราะห์โดย มุ่งเน้นให้วัดเป็น ศูนย์กลางช่วยเหลือ ชุมชน
2.	รวบรวมข้อมูลสถานการณ์ สาธารณภัยและความ ต้องการความช่วยเหลือ	1 วัน	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.				จัดแผนให้ความ ช่วยเหลือ
3.	ในกรณีพื้นที่ที่มีความ พร้อม ในการช่วยเหลือเบื้องต้น ให้ดำเนินการ 1) ช่วยเหลือเครื่องอุปโภค และบริโภคเบื้องต้น 2) จัดสรรพื้นที่วัดเป็น พื้นที่พักพิงชั่วคราว เป็นต้น	1 วัน	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.				ผู้ประสบภัยได้รับ ความช่วยเหลือ เบื้องต้น
4.	ในกรณีมีสาธารณภัยเกิน ขีดความสามารถของพื้นที่ ให้รายงานเจ้าคณะ ผู้ปกครองตามลำดับชั้น	1 วัน	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.	จจ. .	จภ. .	สธส. มส.	รายงานเจ้าคณะ ผู้ปกครอง ตามลำดับ
5.	ประสานความร่วมมือภาคี เครือข่ายสนับสนุนการ ช่วยเหลือ	2 วัน	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.	จจ. .	จภ. .	สธส. มส.	มีทรัพยากรพร้อม ให้การสงเคราะห์
6.	ดำเนินการเข้าไปให้ การสาธารณสุขสงเคราะห์	1 วัน	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.				ผลการดำเนินการ
7.	สรุปผลการดำเนินงาน	1 วัน	จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.				สรุปผล การดำเนินงาน
8.	รายงานเจ้าคณะปกครอง ตามลำดับ		จร., จล.	จต.	จอ.	สธส. จจ.	จจ. .	จภ. .	สธส. มส.	

ตารางที่ 3.4 แนวทางปฏิบัติงานรวบรวมข้อมูลภาคีเครือข่าย (พระมวงคลวชิรากร (สมบัติ ภาณวโร), 2561, หน้า 33)

ที่	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ							ผลผลิต
1.	จัดทำฐานข้อมูลภาคีเครือข่าย - ภายใน - ภายนอก				สธส จจ				ฐานข้อมูลภาคี เครือข่าย
2.	รวบรวมฐานข้อมูลภาคีเครือข่ายไว้ในระบบสารสนเทศ				สธส จจ		สธส. มส.		ระบบฐานข้อมูล ภาคีเครือข่าย
3.	กำหนดแผนสร้างความสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ - เครือข่ายภายใน - เครือข่ายภายนอก						สธส. มส.		ประชุมปีละ 1 ครั้ง
4.	ส่งเสริมให้มีโครงการความร่วมมือ กับภาคีเครือข่าย ภายในภายนอก อย่างน้อย จังหวัดละ 1 โครงการ				สธส จจ				จังหวัดละ 1 โครงการ
5.	ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภาคีเครือข่ายภายใน				สธส จจ		สธส. มส.		แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปีละ 1 ครั้ง
6.	สรุปผลการดำเนินงาน	จร. จล	จต. จล	จอ	สธส จจ	จจ	จภ	สธส. มส.	รายงานผลการ ดำเนินงานตาม แบบฟอร์มที่ 002

คำอธิบายอักษรานศัพท์คำย่อ

จร. หมายถึง เจ้าอาวาสวัดราษฎร์

จล. หมายถึง เจ้าอาวาสพระอารามหลวง

จต. หมายถึง เจ้าคณะตำบล

จอ. หมายถึง เจ้าคณะอำเภอ

จจ. หมายถึง เจ้าคณะจังหวัด

สธส.จ. หมายถึง คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ประจำจังหวัด

จภ. หมายถึง เจ้าคณะภาค

สธส.มส. หมายถึง คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม

สรุปว่า งานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นหนึ่งในกิจการคณะสงฆ์โดยมีพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีการกำกับดูแลโดยคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์มหาเถรสมาคมและมีศูนย์ประสานงานสาธารณสุขสงเคราะห์ประจำจังหวัด

3.3.4 ขอบข่ายงานสาธารณสุขสงเคราะห์

สาธารณสุขสงเคราะห์เป็นงานสาธารณประโยชน์ที่มุ่งให้ความช่วยเหลือ บุคคลชุมชนและสังคมที่มีการดำเนินงานโดยคณะสงฆ์ ซึ่งการสงเคราะห์นั้นสามารถทำได้โดยให้การสงเคราะห์ในรูปแบบของวัตถุสิ่งของหรือแม้กระทั่งการให้ธรรมทานอันเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตและสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย คณะสงฆ์ได้มีรูปแบบการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ดังนี้ (พระมวงคลวชิรากร (สมบัติ ภาณวโร), 2564, หน้า 41-42)

1) **การจัดการสิ่งแวดล้อม** หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ดิน น้ำ อากาศ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น ชุมชนเมือง สิ่งก่อสร้างโบราณสถาน และศิลปกรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้อยู่ร่วมกันด้วยดี

2) **การจัดการสุขภาวะและกลุ่มวัย** หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้บุคคลสามารถแสดงออกได้เหมาะสมตามบทบาททางสังคม สามารถทำงานได้ตามบทบาทอย่างเต็มประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมได้ เป็นภาวะที่แต่ละบุคคลรับรู้ต่อสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ รู้สึกมีความสุข ไม่ว่าความสุขนั้นจะเกิดจากความสุขภายนอกหรือความสุขภายใน มีคุณภาพชีวิต มองโลกในแง่ดี มีความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิต สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์ ปัญญา สังคมและสิ่งแวดล้อม

3) **การพัฒนาระบบเศรษฐกิจวิถีพุทธ** หมายถึงการดำเนินการต่าง ๆ ของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ มีการขยันในการผลิตมากบนฐานแห่งภูมิคุ้มกัน ความสมเหตุสมผล สร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มของสิ่งมีค่าน้อยให้มีค่ามาก จากของด้อยให้เป็นของดี จากของเสียให้เป็นของสวย มีการกินอยู่แต่พอดี เอื้อเพื่อแบ่งปันบนฐานที่ขาดเติมให้เต็ม ที่เต็มให้รู้จักพอที่พอให้รู้จักแบ่งปัน ที่แบ่งปันให้เป็นธรรม ครอบคลุมทั้งการประกอบกิจการงานเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย จ่าย แจก การบริโภค และการใช้สอยสิ่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมถูกต้องไปจนถึงขั้นการแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างอาชีพและเสริมทักษะทางวิชาการที่หลากหลาย ให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ด้วยกายียึดหลักแห่งความถูกต้องดีงาม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4) **การส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรม** หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา กล่าวคือความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรมของคนที่ถูกพันอยู่กับแดนดินถิ่นฐานบ้านเกิดของตน โดยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ กับสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ถือเป็นกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคนในการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคลชุมชนและสังคม ตลอดจนเป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ในตนเอง ซึ่งเป็นความรู้ที่มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดเป็นผลผลิตที่ดี งดงาม มีคุณค่าและประโยชน์ รวมทั้งสามารถนำมาแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้ เช่น ชาวนารู้จักขุดบ่อน้ำ หรือทำเหมืองฝายสำหรับเก็บน้ำและแจกจ่ายไปสู่ไร่นา หรือชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับพืชพันธุ์ธัญญาหารผักพื้นบ้านเครื่องเทศและสมุนไพร โดยสามารถแยกแยะสรรพคุณในการรักษาโรค เป็นต้น

ตารางที่ 3.5 ขอบข่ายงานสาธารณสุขสงเคราะห์ (พระมงคลวรวิหาร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 46-49)

1) การจัดการสิ่งแวดล้อม

ด้านการสงเคราะห์	การสงเคราะห์ช่วยเหลือทุกอย่าง โดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยพิบัติหรือปัญหาเฉพาะหน้าเร่งด่วน เช่น การแจกถุงยังชีพให้กับผู้ประสบภัยธรรมชาติหรือสถานการณ์ภัยพิบัติฉุกเฉิน ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาดภัย อัคคีภัย การประสบอุบัติเหตุ
ด้านเกื้อกูล	การสนับสนุนให้ชุมชนหรือองค์กรสาธารณประโยชน์เข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของวัดหรือองค์กรคณะสงฆ์เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม เช่นการจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครเพื่อบรรเทาสาธารณภัยในวัด
ด้านการพัฒนา	พระสงฆ์ วัด หรือองค์กรคณะสงฆ์มีบทบาทการสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านสิ่งแวดล้อมโดยเข้าไปมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และประชาชนในชุมชนรอบวัด หรือพื้นที่ให้บริการของวัดโดยวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การร่วมกับชุมชนในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ ฝายและการปลูกต้นไม้
ด้านบูรณาการ	พระสงฆ์ วัด องค์กรคณะสงฆ์มีการบูรณาการความร่วมมือกับองค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งในการดำเนินกิจกรรม บุคลากร เทคโนโลยี งบประมาณในการจัดการภัยพิบัติ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดการปัญหามลภาวะ ดูแลรักษาพื้นที่ป่าไม้ ป่าธรรมชาติ จัดการพื้นที่วัดและชุมชนให้มีความสะอาด

2) การจัดการสุขภาพและกลุ่มวัย

ด้านการสงเคราะห์	พระสงฆ์เป็นผู้นำในการช่วยเหลือด้านสุขภาพในยามที่ชาวบ้านเจ็บไข้ได้ป่วย เช่น การดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยแนวทางแพทย์แผนไทยหรือให้รักษาพยาบาลที่บ้าน หรือด้วยยาสมุนไพร เช่น การช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้ติดยาเสพติด ผู้ป่วยติดเตียง นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า
ด้านเกื้อกูล	การสนับสนุนให้ชุมชนหรือองค์กรสาธารณประโยชน์จากทรัพยากรของวัดหรือองค์กรคณะสงฆ์ที่เกี่ยวกับเรื่องสุขภาพและกลุ่มวัย เช่น ให้ที่วัดสงเคราะห์ รักษา คนเจ็บป่วย ทั้งในแนวทางแพทย์แผนโบราณและแพทย์แผนปัจจุบัน หรือเป็นแหล่งผลิตยาสมุนไพรเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ยากไร้ จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ การออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง
ด้านการพัฒนา	พระสงฆ์ วัด หรือองค์กรคณะสงฆ์มีบทบาทการสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านสุขภาพและกลุ่มวัยในแนวทางสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และประชาชนในชุมชนรอบวัด หรือพื้นที่ให้บริการของวัด โดยวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์ให้ความรู้ด้านการอนามัยและสุขภาพ
ด้านบูรณาการ	พระสงฆ์ วัด องค์กรคณะสงฆ์มีการบูรณาการความร่วมมือกับองค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เช่น ภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม ทั้งในการดำเนินกิจกรรม บุคลากร เทคโนโลยี งบประมาณ ในการรักษาคนที่เจ็บป่วย การสร้างชุมชนเข้มแข็ง การป้องกันโรคโดยหลักปฏิบัติตนให้มีสุขภาพที่ดี นำธรรมบูรณาการร่วมกับศาสตร์ทางโลกในการพัฒนาตนเอง

ตารางที่ 3.5 (ต่อ)

3) การพัฒนาระบบเศรษฐกิจวิถีพุทธ

ด้านการสงเคราะห์	การสร้างอาชีพและเสริมทักษะทางวิชาการให้กับชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เช่น การให้ความรู้ แนะนำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยคิดค้นออกแบบวัสดุอุปกรณ์เพื่อทุนแรงงานให้กับคนในชุมชน
ด้านเกื้อกูล	การสนับสนุนให้ชุมชนหรือองค์กรสาธารณะเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของวัดหรือองค์กรคณะสงฆ์ เช่น การจัดธรณีสงฆ์ให้คนยากจนได้ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ สถานฝึกอาชีพ
ด้านการพัฒนา	พระสงฆ์ วัด หรือองค์กรคณะสงฆ์มีบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมกับประชาชนในชุมชนรอบวัด หรือพื้นที่ให้บริการของวัด โดยวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมสัมมาชีพแนะนำระบบบริหารจัดการทรัพย์สินและการออม
ด้านบูรณาการ	พระสงฆ์ วัด องค์กรคณะสงฆ์ผลักดันกิจกรรมด้านการพัฒนาระบบเศรษฐกิจวิถีพุทธ โดยบูรณาการความร่วมมือสร้างภาคีเครือข่ายขึ้นมาเป็นสื่อกลางที่ร่วมกันรับผิดชอบและผลักดันการทำงานอย่างเป็นระบบ

4) การส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

ด้านการสงเคราะห์	การให้ความรู้เรื่องการเกษตร ภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่งเสริมปราชญ์ชุมชนให้มีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชาวบ้าน สงเคราะห์สถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดกิจกรรมแสดงศิลปะ นำเสนองานประเพณีต่าง ๆ
ด้านเกื้อกูล	การสนับสนุนให้ชุมชนหรือองค์กรสาธารณะเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของวัดหรือองค์กรคณะสงฆ์เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เช่น สนับสนุนการจัดตั้งห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เป็นที่อ่านหนังสือ เพื่อเป็นแหล่งข่าวสารหรือเป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาของชุมชน
ด้านการพัฒนา	พระสงฆ์ วัด หรือองค์กรคณะสงฆ์มีบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับประชาชนในชุมชนรอบวัด หรือพื้นที่ให้บริการของวัดโดยวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อวันแม่
ด้านบูรณาการ	การมีเครือข่ายร่วมส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในการดำเนินกิจกรรม บุคลากร เทคโนโลยี งบประมาณ เพื่อเป้าหมายประยุกต์แนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในการ สงเคราะห์ เกื้อกูล และพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ความร่วมมือของหลายภาคส่วนในเรื่องภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

ตารางที่ 3.5 (ต่อ)

5) การจัดการพื้นที่เรียนรู้วิถีพุทธ

ด้านการสงเคราะห์	การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการจัดการพื้นที่เรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือ สนับสนุนในการจัดพื้นที่เรียนรู้วิถีพุทธ เช่น สวนอุทยานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การเรียนรู้พระพุทธศาสนา ต้นไม้สวนธรรม
ด้านเกื้อกูล	การสนับสนุนให้ชุมชนหรือองค์กรสาธารณะเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของวัดหรือองค์กรคณะสงฆ์เกี่ยวกับเรื่องการจัดการพื้นที่เรียนรู้วิถีพุทธ เช่น โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในวัด การปฏิบัติธรรม ค่ายอบรมศีลธรรม
ด้านการพัฒนา	พระสงฆ์ วัด หรือองค์กรคณะสงฆ์มีบทบาทการสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านการจัดการพื้นที่เรียนรู้วิถีพุทธในแนวทางสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และประชาชนในชุมชนรอบวัดหรือพื้นที่ให้บริการของวัด โดยวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยการพัฒนากิจกรรมความสามารถพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้รู้ภูมิธรรม ส่งเสริมจริยาสัมมาปฏิบัติแก่ชุมชนหน่วยงาน องค์กรท้องถิ่นให้เข้ามาเรียนรู้ภายในวัด
ด้านบูรณาการ	มีเครือข่ายร่วมส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในการดำเนินกิจกรรมบุคลากรและเทคโนโลยีหรืองบประมาณ เพื่อเป้าหมายการประยุกต์แนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในการสงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนา สังคมอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ความร่วมมือกันของคณะสงฆ์ ประชาชนภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ หรือองค์กรสาธารณประโยชน์

3.3.5 งานอาสาสมัครสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย

คณะสงฆ์มีบทบาทสำคัญไม่เพียงแคในการเผยแผ่ธรรมะและการประพฤติปฏิบัติธรรม แต่ยังมีบทบาทในการส่งเสริมสาธารณสุขและสาธารณสุขสงเคราะห์ให้กับประชาชน งานอาสาสมัครสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงความเมตตาและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ ซึ่งสะท้อนถึงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา งานอาสาสมัครสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย มีดังนี้ (พินิจ ลาภธนานนท์และสายชล ปัญญชิต, 2563, หน้า 217-226)

องค์กรอาสาสมัครคณะสงฆ์

ในการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธในสังคมไทย กล่าวได้ว่ายังไม่มีการจัดองค์กรที่เป็นรูปธรรมชัดเจน งานที่ดำเนินการจะเป็นไปตามนโยบายแนวทางและแนวคิดในการทำงานภายใต้การกำกับดูแลของฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์มหาเถรสมาคม ซึ่งมีกรอบการทำงานโดยมีพระสังฆาธิการ ตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสขึ้นไปเป็นกลไกสำคัญในการทำงาน โดยไม่มีกระบวนการสร้างอาสาสมัครมาร่วมทำงานอย่างชัดเจน แล้วแต่ว่าพระสังฆาธิการแต่ละรูปจะมีจิตอาสาเข้มแข็งเพียงไร พร้อมทั้งจะทุ่มเทการทำงานและสร้างทีมงานอาสาสมัครของท่านขึ้นมาได้อย่างไร จึงกล่าวได้ว่างานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธในสังคมไทยปัจจุบันมีการบริหารจัดการหรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันแบบหลวม ๆ ภายใต้องค์กรคณะสงฆ์และการบริหารจัดการคณะสงฆ์ การพัฒนาอาสาสมัครหรือสร้างเครือข่ายอาสาสมัครร่วมกับหน่วยงานองค์กรอื่นนั้นจะขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความสนใจ และความรู้ความสามารถของพระสังฆาธิการแต่ละรูปแนวทางการสร้างองค์กรอาสาสมัครคณะสงฆ์จะมีรากฐานการทำงานบนพื้นฐานด้านความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และภาคีเครือข่ายจิตอาสาทั้งหลาย ดังนี้

(1) องค์กรอาสาสมัครของคณะสงฆ์จะต้องมีการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และแผนงานให้ชัดเจน เพื่อที่ผู้สนใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครจะได้รู้ว่าตนมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับองค์กรหรือไม่ และจะเข้ามาทำประโยชน์อะไรแก่ชุมชนและสังคมได้บ้าง ความชัดเจนของประเด็นเหล่านี้จะทำให้คนภายนอกองค์กรคณะสงฆ์ได้รับรู้ถึงข้อมูลที่เป็นแนวคิด แนวทางและ

เป้าหมายในการร่วมงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธเพื่อการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในเชิงปัจเจกบุคคล หรือนำองค์กรหรือหน่วยงานเข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่ายการทำงานจิตอาสา

(2) การสร้างความเชื่อและศรัทธาในอุดมการณ์สาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์มหาเถรสมาคมควรจะต้องมีการสร้างความเชื่อและความศรัทธาในอุดมการณ์สาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ เพื่อให้ทั้งพระสงฆ์และประชาชนเห็นว่าการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธมีเป้าหมายที่จะช่วยเหลือสังคมอย่างไร และมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างไร โดยต้องสื่อสารเรื่องอุดมการณ์สาธารณสงเคราะห์ให้คนในสังคมได้รับรู้และเข้าใจ และปราศจากข้อสงสัยในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการบริจาค โดยเฉพาะการอธิบายถึงอุดมการณ์และเป้าหมายขององค์กรที่สอดคล้องกัน

(3) การสร้างสำนึกจิตอาสา การทำงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ส่วนมากเป็นการทำงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบมากกว่าการทำงานแบบจิตอาสา ส่วนอาสาสมัครที่มีส่วนร่วมทำงานสาธารณสงเคราะห์นั้นส่วนมากมีลักษณะเป็นการมีส่วนร่วมแบบชั่วคราว หรือตามวาระและโอกาส ไม่มีระบบสมาชิกและความต่อเนื่องของการทำงาน การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธควรส่งเสริมสร้างความเป็นจิตอาสา พร้อมกับมีการจัดระบบการบริหารจัดการอาสาสมัครที่ชัดเจน อาจเริ่มดำเนินการในกลุ่มผู้มีฐานะเลี้ยงตัวเองได้ หรือข้าราชการเกษียณที่อยากทำงานอาสาสมัคร โดยอาจมีรูปแบบการลงทะเบียนโดยสมัครใจ ระบุความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลและระบบการบริหารจัดการให้สามารถระดมอาสาสมัครได้ทั้งในยามปกติและยามฉุกเฉิน

(4) การทำงานของอาสาสมัครควรเน้นการอุทิศตัวทำงาน ปฏิบัติภารกิจด้วยความมุ่งมั่น เสียสละ ทำงานด้วยความเอื้ออาทรและความอ่อนน้อมถ่อมตน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นวิถีของพระพุทธศาสนาที่ควรจะให้การเรียนรู้และเสริมพลังอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในสำนึกและความตระหนักในการทำงานจิตอาสาเสียสละเพื่อสังคมอย่างแท้จริง อาสาสมัครควรจะมี ความตั้งใจและพร้อมลงมือทำงานทุกประเภท เพื่อช่วยเหลือผู้ทุกข์ให้พ้นทุกข์ ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยทั้งในและนอกประเทศ ทั้งยังควรแสวงหาอาสาสมัครที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านในบางเรื่องที่สำคัญเข้ามาเสริมศักยภาพการทำงานให้กับอาสาสมัคร ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญการสร้างระบบอาสาสมัครสาธารณสงเคราะห์ควรจะไม่มีความสัมพันธ์แนบชิดหรือสายการบังคับบัญชา อาสาสมัครทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาสต้องพร้อมจะร่วมงานในทุกบทบาทหน้าที่เช่นเดียวกัน

(5) การมีระบบพี่เลี้ยงอาสาสมัคร โดยให้อาสาสมัครใหม่ได้เรียนรู้งานกับอาสาสมัครรุ่นพี่ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ดี ก่อให้เกิดการทำงานเป็นทีมอาสาสมัครที่ดี มีการพัฒนาภาวะผู้นำของอาสาสมัครรุ่นพี่ อีกทั้งยังเกิดความรู้สึกว่าตนได้รับการยอมรับในความสามารถจากองค์กร มีลักษณะการดูแลซึ่งกันและกันโดยอาจจะมีการเลือกอาสาสมัครหัวหน้าทีมเป็นพี่เลี้ยงในแต่ละกลุ่มดูแลสมาชิกในกลุ่ม อาสาสมัครพี่เลี้ยงจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับอาสาสมัครรุ่นน้องหรือผู้อาวุโสดูแลผู้มาใหม่ โดยทำหน้าที่ทั้งการเอาใจใส่ดูแลและร่วมกันทำงานในทุกประเภทและทุกระดับ

(6) ร่วมเป็นเครือข่ายการทำงานอาสาสมัคร เพื่อมุ่งประสานความร่วมมือและเสริมพลังการทำงานขององค์กรที่ทำงานคล้ายคลึงกัน เนื่องจากองค์กรภาคีเครือข่ายอาสาสมัครในระดับท้องถิ่นส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก หากทำโดยลำพังอาจไม่เห็นผลกระทบต่อสังคมที่มากพอ คณะสงฆ์ควรจะมีการ

สร้างเครือข่ายร่วมกับองค์กร/มูลนิธิ/เครือข่ายทางพระพุทธศาสนา เอกชน ท้องถิ่น และ ภาคประชาสังคมเครือข่ายอาสาสมัครจะมีส่วนอย่างสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาาระบบอาสาสมัครให้ตอบสนองความต้องการของคนไทย โดยเฉพาะผู้ป่วย ผู้ทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาส หรือผู้ประสบภัยพิบัติในรูปแบบต่าง ๆ

(7) สนับสนุนการฝึกอบรมและเรียนรู้ เพื่อให้อาสาสมัครได้มีโอกาสพัฒนาตัวเองตลอดเวลา ทั้งเรื่องงานที่รับผิดชอบและเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตัวอาสาสมัครและองค์กร การที่อาสาสมัครได้มีโอกาสออกไปประชุม สัมมนาหรืออบรม ยังอาจนำไปสู่การสร้างเครือข่ายกับอาสาสมัครองค์กรอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้ในบริบทสังคมไทยมีความเป็นไปได้ที่จะเริ่มต้นการฝึกอบรมในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เช่น สนับสนุนให้นักเรียนนักศึกษาได้ออกไปทำงานอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ในชุมชนใกล้โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย ถ้าเราสามารถจัดกิจกรรมเหล่านี้ได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องย่อมจะเป็นโอกาสให้เกิดการปลูกฝังจิตอาสาที่คาดหวังผลในเชิงปฏิบัติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรส่งเสริมให้ถึงแก่นของความเป็นผู้มีจิตอาสาในการทำงานเสียสละเพื่อสาธารณะประโยชน์

องค์กรสาธารณสงเคราะห์วิถิพุทธ

การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ภายใต้การกำกับดูแลของฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมที่ผ่านมา ยังขาดองค์กรที่จะเป็นแกนกลางในการทำงานร่วมกันของคณะสงฆ์ บุคลากรอาสาสมัคร หรือภาคีเครือข่ายจึงมีกระบวนการทำงานเชิงอาสาสมัครที่ไม่ชัดเจน การจัดตั้งองค์กรสาธารณสงเคราะห์วิถิพุทธจะเป็นองค์กรที่ถูกคาดหวังว่าจะเป็นศูนย์กลางการทำงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในอนาคต ข้อเสนอแนะในส่วนนี้จะกำหนดแนวทางในการจัดตั้งองค์กรสาธารณสงเคราะห์วิถิพุทธ ดังนี้

(1) การส่งเสริมให้จัดตั้งองค์กรสาธารณสงเคราะห์วิถิพุทธ เพื่อเป็นสื่อกลางประสานการทำงาน เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และจิตอาสาเนื่องจากฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมไม่มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานโดยตรง รวมถึงไม่มีงบประมาณสนับสนุนการทำงาน การจัดตั้งองค์กรขึ้นมารองรับการทำงานอาสาสมัครสาธารณสงเคราะห์วิถิพุทธจะเป็นส่วนสำคัญในการทำโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคซึ่งจะเป็นสื่อในการประสานหรือบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ รวมถึงการจัดระบบการบริหารจัดการอาสาสมัครและด้านการเงินขององค์กรอย่างเหมาะสมด้วย

(2) รวบรวมและประมวลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ที่ดำเนินการโดยคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม เพื่อพิจารณาถึงแนวทางการจัดตั้งและบริหารจัดการองค์กรหรือเครือข่ายอาสาสมัครที่เหมาะสม พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานอาสาสมัครภายใต้การดูแลขององค์กรสาธารณสงเคราะห์วิถิพุทธ เช่น แรงจูงใจอาสาสมัคร การดูแลอาสาสมัคร การบริหารงานอาสาสมัคร เป็นต้น พร้อมทั้งจัดทำเป็นชุดความรู้เผยแพร่แก่สาธารณชนโดยทั่วไป เพื่อสร้างกระแสของการทำความดีและมีจิตอาสาร่วมทำงานอาสาสมัคร

(3) การสร้างชุดความรู้ว่าด้วยเรื่องความเชื่อและศรัทธาในอุดมการณ์ทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถิพุทธ ที่ทุกกลุ่มคนสามารถเข้าใจได้ทั้งในเชิงแนวคิดและการปฏิบัติ รวมถึงการวิเคราะห์ถึงประโยชน์ซึ่งบุคคลผู้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครและสังคมจะได้รับ โดยควรจะต้องสะท้อนถึงความเป็น

จิตอาสาที่บริสุทธิ์และยังเป็นการสร้างบุญกุศลจากการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุข รวมถึงการศึกษาเพื่อการเชื่อมโยงงานสาธารณสงเคราะห์เข้ากับสถาบันสงฆ์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมด้านจิตใจของคนไทยที่จะช่วยให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนจากสาธารณชนมากขึ้น

(4) คำนึงบุคคลต้นแบบการทำงานสาธารณสงเคราะห์และการพัฒนาสังคม เพื่อถอดบทเรียน เชิดชูเกียรติ และนำมาเผยแพร่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคมซึ่งอาจทำเป็นหนังสือ แผ่นซีดี การเล่าเรื่องการทำความดีและการมีจิตอาสา ในการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้คณะสงฆ์และบุคคลที่สนใจได้เรียนรู้และทำความเข้าใจ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการอาสาทำความดีร่วมกันต่อไป ในปัจจุบันทางฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมมีการยกย่องและให้เกียรติแก่พระสงฆ์และบุคคลหรือองค์กรที่มีบทบาทโดดเด่นในการทำงานช่วยเหลือสังคมโดยให้รางวัล “เพชรงามสาธารณสงเคราะห์” มาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2560 แต่ที่ผ่านมามีการได้รับรางวัลนี้ยังไม่ค่อยเป็นที่รับรู้และได้รับการยอมรับจากพระสงฆ์มากนัก

(5) จัดให้มีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบการทำงานและวิธีการบริหารจัดการงานอาสาสมัครขององค์กรพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม และระหว่างองค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ เพื่อพัฒนางานอาสาสมัครร่วมกัน เช่น การศึกษาดูงานสาธารณสงเคราะห์หรือร่วมประชุมสัมมนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องอาจเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับทั้งคณะสงฆ์ บุคลากร และอาสาสมัครของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ได้เข้าใจ และมาร่วมทำงานอาสาสมัครด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธมากขึ้นในอนาคต

(6) ในปัจจุบันเครื่องมือที่มีคุณภาพมากในการรณรงค์ชักชวนผู้คนให้ทำความดีคือ วิทยู โทรทัศน์ และสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งนี้การจะสร้างสื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสงเคราะห์ที่จะให้ได้ผลในลักษณะที่ควบคุมได้ โดยไม่ต้องโอนเอียงไปกับข้อจำกัดเชิงธุรกิจจะต้องเริ่มต้นการทำงานด้วยสื่อที่องค์กรคณะสงฆ์มีอยู่ คือใช้สื่อผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์โลกพระพุทธศาสนาเฉลิมพระเกียรติฯ หรือที่รู้จักกันในนาม WBTV และใช้เครือข่ายสถานีวิทยุกระจายเสียงพระพุทธศาสนา ตลอดจนเว็บไซต์และเฟสบุ๊กของฝ่ายสาธารณสงเคราะห์และภาคีเครือข่าย เพื่อให้ความรู้สอดแทรกเรื่องคุณธรรม ความดีและจิตอาสา เพื่อชักชวนให้ประชาชนมาร่วมกันทำความดีและช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน รวมถึงการสื่อสารยังอาจดำเนินการผ่านช่องทางอื่นได้แก่ นิทรรศการ วารสาร หนังสือ หรือสิ่งพิมพ์ เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ความรู้ คำแนะนำ และกระตุ้นให้อาสาสมัครมาร่วมกันทำความดี

(7) การสร้างความไว้วางใจในการใช้เงินบริจาค องค์กรควรจะมีการบริหารจัดการเงินรับบริจาคและจัดสรรการใช้จ่ายเงินให้ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค เพราะความไว้วางใจการใช้เงินบริจาคจะช่วยให้อาสาสมัครทุกคนร่วมใจกันทำงานจิตอาสาด้วยความมุ่งมั่นและเต็มใจ ความโปร่งใสในการรับบริจาคและใช้เงินบริจาคจะสะท้อนถึงความบริสุทธิ์ใจและความศรัทธาในการทำ ความดี การทำงานสาธารณสงเคราะห์ไม่ควรจะให้เกิดผลกระทบต่อศรัทธา ซึ่งอาจทำให้ผู้บริจาคขาดความมั่นใจที่จะมาร่วมกิจกรรมการบริหารจัดการเงินบริจาคจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่องค์กรสาธารณสงเคราะห์จะต้องดำเนินการอย่างโปร่งใสและสนองเป้าหมายให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ยากไร้และสังคมอย่างแท้จริง

(8) การดำเนินกิจกรรมโดยยึดหลักสันติสุขถือเป็นรากฐานสำคัญของการทำกิจกรรมสาธารณ

สงเคราะห์ เนื่องจากการที่สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมมากขึ้น การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อีกทั้งคณะสงฆ์ผู้ปฏิบัติที่จะใช้กระบวนการสันติทั้งภายในและภายนอกเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการทำงานในพื้นที่ เพื่อจะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเครือข่ายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนเพื่อพัฒนาให้การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบูรณาภาพในสังคมเกิดขึ้น

เครือข่ายราชการ

หน่วยงานทางการที่ดูแลงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธโดยตรง คือฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ มหาเถรสมาคม โดยมีหน่วยงานราชการอื่นที่มาร่วมทำงานหรือให้การสนับสนุนในโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องคือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย รูปแบบการทำงานร่วมกันนั้นไม่มีองค์กรกลางที่คอยประสานการทำงาน มีการทำงานร่วมกันในเชิงภาคี เครือข่ายโดยอาจจะร่วมทำกิจกรรมกับหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล (รพ.สต.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และงานบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) ทั้งเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ดังนั้นในการทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธผ่านระบบราชการ ควรจะมีกระบวนการทำงานร่วมกันเชิงเครือข่าย ดังนี้

(1) การรณรงค์กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธผ่านทางสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องประโยชน์ของการทำงานจิตอาสา ที่คณะสงฆ์ บุคลากรและอาสาสมัครของหน่วยงานต่าง ๆ จะได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยเชื่อมโยงเรื่องของงานอาสาสมัครและเป้าหมายการพัฒนาสังคม และการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ยากไร้เช่นการรณรงค์เรื่องสังคมอยู่เย็นเป็นสุขงานอาสาสมัครกับแนวทางการพัฒนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือการทำความดีในวาระต่าง ๆ เป็นต้น

(2) การจัดกิจกรรมหรือโครงการที่สร้างโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วม กิจกรรมเชิงอาสาสมัครได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเชื่อมโยงกับงานสาธารณสงเคราะห์และการพัฒนาสังคมในแนวทางต่าง ๆ เช่น การทำงานสังคมสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส และการทำงานบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ประสบภัย การจัดอบรมหรือดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น การจัดกิจกรรมเหล่านี้ดำเนินการโดยมุ่งเน้นเป้าหมายหนึ่ง คือการเสริมสร้างจิตอาสาและการเรียนรู้ การทำความดีเพื่อผู้อื่น และสาธารณประโยชน์อย่างเป็นกระบวนการ

(3) การจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธเพื่อพัฒนาศักยภาพให้อาสาสมัครเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ อุดมการณ์คุณธรรม และ การมีจิตอาสาในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้และการพัฒนาสังคม เน้นการทำงาน เชิงมนุษยธรรมและความเป็นธรรมทางสังคม

(4) การสนับสนุนให้เกิดระบบฐานข้อมูลการทำงานสาธารณสงเคราะห์ วิถีพุทธ ทั้งฐานข้อมูลกลุ่มพระสงฆ์ที่ทำงานสาธารณสงเคราะห์ บุคลากรและองค์กรของภาคราชการ และอาสาสมัคร เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาสนับสนุน การทำงานสาธารณสงเคราะห์ ทั้งงานสังคมสงเคราะห์ในยามปกติและงานบรรเทาสาธารณภัยในยามฉุกเฉินเมื่อเกิดอุบัติเหตุในรูปแบบต่าง ๆ

(5) การจัดทำแผนบูรณาการภารกิจการพัฒนาาร่วมกับแผนการปฏิรูป ภารกิจพระพุทธศาสนา

การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์มีประเด็นการทำงานที่ครอบคลุมร่วมกับพันธกิจของหน่วยงานราชการระดับกระทรวงหลายแห่ง อาทิกระทรวงมหาดไทย กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ตลอดจนหน่วยงานในสำนักนายกรัฐมนตรีที่ขึ้นตรง ภายใต้การกำกับของนายกรัฐมนตรีหรือตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย ดังนั้น หากภาครัฐเปิดพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานระดับต่าง ๆ จะสามารถผลักดันภารกิจการดำเนินงานร่วมกันให้ได้รับการสนับสนุนและมีการกำหนดทิศทางการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

องค์กรภาควิชาการ

การทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธแม้ว่าจะไม่ใช่งานใหม่ของฝ่ายคณะสงฆ์ แต่สำหรับคนนั้นมีจำนวนไม่น้อยที่คิดว่าเป็นกิจกรรม หรือเรื่องราวทางโลกที่บรรพชิตไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยว ดังนั้น การนำเสนอข้อมูลและข่าวสารในเชิงวิชาการผ่านการวิจัยย่อมมีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งต่อคณะสงฆ์ บุคลากร และอาสาสมัครที่จะเข้ามาร่วมทำงานสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างเข้าใจในทิศทางที่ถูกต้อง ดังนี้

(1) งานจัดการความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ การใช้หรือประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนา การทำความดีหรือการสร้างงาน จิตอาสา โดยเฉพาะให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างรากฐานการเป็นอาสาสมัครวิถีพุทธ สร้างความตระหนักในการทำงานจิตอาสา ตลอดจนแนวคิดและแนวทางการทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ เพื่อเป็นการกระตุ้นและสร้างอาสาสมัครให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อเติบโตเป็นคนดีและมีจิตอาสาที่จะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์

(2) การขยายการศึกษารูปแบบการบริหารงานอาสาสมัคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานอาสาสมัครในระดับชุมชน ซึ่งหากมีการบริหารจัดการงานอาสาสมัคร ชุมชนอย่างลงตัวในทุกท้องถิ่น จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งความสามัคคีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างรวดเร็วในยามที่เกิดปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน หรือเกิดสาธารณภัยรวมถึงการเกิดสำนักจิตอาสาที่จะช่วยกัน ดูแลและพัฒนาสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผลการศึกษา ที่ช่วยให้พระสงฆ์ในชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ มีความตระหนักในความสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์บนพื้นฐานการเป็นจิตอาสา มากกว่าเป็นการทำงานตามหน้าที่หรือความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

(3) การศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมงานอาสาสมัครในส่วนงานสาธารณสงเคราะห์ในสังคมไทย โดยมีมติเชิงวิชาการเพื่อเข้าใจสถานการณ์ปัญหาและเงื่อนไขหรือกลไกการพัฒนาสังคมทั้งจากอดีตและปัจจุบัน ซึ่งอาจทำให้พอมองเห็นหนทางการพัฒนาพระพุทธศาสนากับสังคมไทยในอนาคต โดยเน้นความเข้าใจที่ชัดเจนว่าพระพุทธศาสนาควรมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคม ในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคมหนึ่งที่สำคัญต่อความเจริญหรือความเสื่อมของสังคมไทย

(4) การศึกษาวิจัยในประเด็นการเปลี่ยนแปลงการทำงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในแง่การทำงานของ ปัจเจกบุคคล กลุ่ม หน่วยงาน องค์กร และภาคีเครือข่าย เพื่อนำเอาผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดแผนงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อไป เพราะที่ผ่านมามีการทำงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยมีภาพที่ไม่ชัดเจนว่าควรจะเป็นการทำงานร่วมกันในเชิงบูรณาการระหว่างคณะสงฆ์และสังคม หรือต่างฝ่ายต่างทำงานเพื่อไม่ให้พระสงฆ์เสี่ยงต่อการถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสมด้านพระธรรมวินัย

(5) การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมวิถีพุทธถือเป็นการดำเนินการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับ

การใช้องค์ความรู้เชิงนวัตกรรมทางเทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ เข้ามาร่วมสนับสนุนให้เกิดสิ่งประดิษฐ์หรือองค์ความรู้ใหม่ โดยเฉพาะที่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจการสาธารณสุข สงเคราะห์วิถีพุทธ เช่น การใช้ระบบการย่อยสลายใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับเตาเผาขยะหรือเตาเผาศพของวัด เป็นต้น นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมวิถีพุทธให้มีความยั่งยืน เช่น ธนาคารความดี เครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นต้น จะเป็นอีกกระบวนการดำเนินงานหนึ่ง ที่จะสามารถช่วยผลักดันให้ฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมสามารถสนับสนุนให้คณะสงฆ์ที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ได้รับเครื่องมือการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานระยะยาวได้ด้วย

(6) การสร้างยุวชนจิตอาสา ร่วมกับสถาบันการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญ อีกรูปแบบหนึ่งที่สำนักงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมจะสามารถร่วมเป็นเครือข่ายพัฒนาองค์ความรู้รวมทั้งขยายรูปแบบการทำงานให้กับคนรุ่นใหม่ในสังคมได้เรียนรู้ร่วมกัน การเปิดพื้นที่เข้าไปดำเนินกิจกรรมภายในสถาบันการศึกษาถือเป็นช่องทางที่จะช่วยให้เกิดการจัดตั้งชมรมหรือกลุ่มการเคลื่อนไหวระดับเยาวชนคนรุ่นใหม่ ที่คำนึงถึงบทบาทของกิจกรรมเพื่อสังคมบนพื้นฐานการทำงานตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยให้เกิดการตระหนักถึงความพยายามเปลี่ยนแปลงและพัฒนาบทบาทการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมให้เป็นที่เข้าใจมากขึ้น ตลอดจนยังจะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสำนึกการเสียสละเพื่อสังคม และการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งจะช่วยยกระดับการพัฒนาทั้งตนเองและสังคมให้กับสมาชิกภายในสังคมได้ต่อไป

สรุปว่า คณะสงฆ์ไทยมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์และช่วยเหลือสังคมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน บทบาทนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจทางศาสนาที่มุ่งให้การสงเคราะห์และบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมโดยรวมโดยมีการปฏิบัติงานในลักษณะองค์กรอาสาสมัครคณะสงฆ์ องค์กรสาธารณสุขสงเคราะห์-วิถีพุทธ เครือข่ายราชการ องค์กรภาควิชาการ งานอาสาสมัครสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย เป็นการบูรณาการระหว่างหลักธรรมของศาสนาพุทธกับความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมุ่งหวังที่จะสร้างสังคมที่มีความสุข เกิดความสมานฉันท์ และมีความเอื้ออาทรต่อกัน

3.4 หลักการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์

งานสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในสังคม หลักการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์นั้นมีความหมายที่กว้างขวางและครอบคลุมหลายด้าน โดยมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนกลุ่มคนที่ด้อยโอกาส หรือผู้ที่ประสบปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ การพัฒนาอาชีพ หรือการให้การสนับสนุนทางด้านสังคมและจิตใจ การดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร โดยทุกภาคส่วนต้องทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนอย่างรอบคอบ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและแก้ไขปัญหาของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน หลักการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์มีดังนี้ (พินิจ ลาภธนานนท์, 2562, หน้า 78-87)

3.4.1 การสงเคราะห์ช่วยเหลือ

เป็นกิจกรรมที่พระสังฆาตฺรให้ความช่วยเหลือทางตรงในแบบให้เปล่าซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ประชาชนทั้งในยามปกติที่เป็นการช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต เช่น ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และเด็กบนดอย และสงเคราะห์ตามโอกาสหรือเหตุการณ์เฉพาะหน้า เช่น การประสงภยพิบัติและสาธารณภยโดยมีแนวทางการดำเนินงานโดยให้วัดเป็นศูนย์รวมในการสงเคราะห์ช่วยเหลือทั้งการรับเงินบริจาคหรือสิ่งของและนำไปแจกจ่ายโดยตรงให้ถึงมือผู้เดือดร้อนหรือประสงภยทั้งในรูปแบบถุงยงชีพ ข้าวสาร อาหารแห้ง หรือเงินช่วยเหลือ รวมถึงการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทุกขยยากไม่สามารถดูแลตนเองหรือพึ่งตนเองได้ เช่น ผู้ป่วยติดบ้าน ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ป่วยระยะสุดท้าย ซึ่งล้วนเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างไรก็ตามการสงเคราะห์ช่วยเหลือควรจะมีการวางแผนและกำหนดขอบเขตการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแนวทางของฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมเพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือของคณะสงฆ์สามารถดำเนินการได้ทันต่อสถานการณ์และตรงกับสภาพปัญหาหรือความต้องการของประชาชน กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมสงเคราะห์ช่วยเหลือจำแนกได้เป็น 5 กลุ่ม คือ

(1) ผู้ยากไร้ หรือคนได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อนจากปัญหาในการดำเนินชีวิตหรือต้องอยู่ในสภาพแร้นแค้นไม่เหมาะสมในเชิงสุขภาพ เช่น อยู่ในถิ่นทุรกันดาร อยู่ในสลัม หรืออยู่ในพื้นที่มีมลภาวะอันส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี และต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ พระสังฆาตฺรส่วนหนึ่งจัดกิจกรรมเพื่อรับบริจาคและสิ่งของจากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อนำไปช่วยเหลือแก่ผู้ยากไร้ เช่น คณะสงฆ์และคณะพระธรรมจาริกที่นำสิ่งของและเครื่องอุปโภคไปให้แก่ชุมชนชาวเขาที่อยู่ห่างไกลในพื้นที่หลายจังหวัดของภาคเหนือ สร้างที่พักให้ผู้ยากไร้ การทอดผ้าป่าโซล่าเซลล์ให้วัดและชุมชนที่อยู่ห่างไกลและขาดแคลนไฟฟ้าหรือการแจกจ่ายพันธุ์พืชยหรือยาปราบศัตรูพืชให้แก่เกษตรกร

(2) ผู้ด้อยโอกาสในสังคมหรือผู้ที่ไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมจากหน่วยงานใดหรือจากญาติ พี่น้อง ได้แก่ ผู้พิการ เด็กพิเศษ คนชราที่ถูกทอดทิ้งหรือชนกลุ่มน้อย ซึ่งส่วนมากมีเงื่อนไขที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่คนเหล่านี้แม้ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาได้ในระยะสั้น แต่จะเป็นการช่วยลดความทุกข์ยากหรือเดือดร้อนของผู้ด้อยโอกาสได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะสิ่งควรจะทำคือการจัดสวัสดิการสังคมหรือกิจกรรมในระยะยาวเพื่อเพิ่มโอกาสในการดูแลช่วยเหลือตนเองของพวกเขาหรือช่วยสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและสุขภาพที่ดี

(3) ผู้ป่วย เป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ป่วยใกล้ตายและผู้ป่วยติดเตียงหรือติดบ้าน ทั้งในแนวทางการเสริมกำลังใจแก่ผู้ป่วยโดยใช้ธรรมเป็นสื่อในการเตรียมตัวและเตรียมใจสำหรับวิถีแห่งความตาย ซึ่งช่วยให้ผู้ป่วยเหล่านี้มีความสงบทางจิตใจลดความทุกข์และความหวาดกลัวกับสิ่งที่กำลังจะเผชิญได้รวมถึงการช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลและดูแลผู้ป่วย ทั้งการรักษาด้วยยาสมุนไพรหรือแพทย์แผนไทย

(4) ผู้ว้ยชนม์ ความตายเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องประสบ และเมื่อเสียชีวิตแล้วชาวพุทธทุกคนจะต้องประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา สำหรับคนทั่วไปการจัดพิธีศพอาจไม่ใช่ปัญหาใหญ่ของครอบครัว แต่ในกรณีของครอบครัวยากจนหรือการเสียชีวิตแบบกะทันหันหรือจากอุบัติเหตุและ

สาธารณภัยครอบครัวของผู้เสียชีวิตอาจเกิดปัญหาในการจัดพิธีศพ หรือกรณีของศพไร้ญาติวัดหลายแห่งได้จัดให้บริการสงเคราะห์ช่วยเหลือ ทั้งการจัดหาโลงศพฟรีหรือการจัดพิธีกรรมโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออำนวยความสะดวกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อลดปัญหาความทุกข์และความเดือดร้อนให้แก่ครอบครัวของผู้เสียชีวิต

(5) ผู้ประสบภัย เมื่อเกิดภัยพิบัติหรือสาธารณภัยไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาตภัย หรืออัคคีภัย ผู้ประสบภัยส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือแบบเฉพาะหน้าเร่งด่วน หรือมีความเดือดร้อนจำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นกรณีเฉพาะ การสาธารณสงเคราะห์ในแนวทางนี้มีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือให้ผู้ประสบภัยสามารถรอดพ้นจากสถานการณ์ที่ยากลำบากหรือมีความเป็นอยู่ที่ตึงเครียดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การดำเนินกิจกรรมสงเคราะห์ช่วยเหลือเช่นนี้มักจะไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้วัดและพระสงฆ์สามารถช่วยเหลือได้ดี เช่น ทุนจากการรับบริจาค หรือการใช้วัดเป็นที่พักพิงของผู้ประสบภัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อเป็นเครือข่ายประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุหรือภัยพิบัติในทุกรูปแบบเพื่อให้สามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ทันเวลาที่และตรงตามความต้องการของผู้ประสบภัย

3.4.2 การสนับสนุนเกื้อกูล

สนับสนุนเกื้อกูล หมายถึงการที่พระสงฆ์ให้การสนับสนุนชุมชนหรือหน่วยงาน/องค์กรสาธารณะที่ต้องการความช่วยเหลือ เข้ามาขอความช่วยเหลือ เข้ามาขอความร่วมมือหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของวัด เป้าหมายของการดำเนินงานคือการตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของประชาชน รวมถึงวัดและพระสงฆ์อาจเข้าไปให้การสนับสนุนหน่วยงานหรือองค์กรที่มีโครงการหรือกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมกล่าวได้ว่าแนวทางการสนับสนุนเกื้อกูลนี้เป็นการส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้หน่วยงานอื่นที่มีการดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์อยู่ก่อนแล้ว เพื่อใช้ทรัพยากรของวัดหรือศักยภาพของพระสงฆ์จัดกิจกรรม เช่น วัดให้ใช้สถานที่จัดกิจกรรมสร้างงานหรือส่งเสริมอาชีพที่เป็นรายได้เสริม การจัดตั้งห้องสมุด ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ และอื่น ๆ การใช้วัดเป็นแหล่งจัดหาทุนเพื่อช่วยเหลือราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการกุศล หรือการให้ความร่วมมือกับทางราชการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของชุมชนและท้องถิ่น เป็นต้น การดำเนินงานในลักษณะนี้เป็นการทำกิจกรรมเพื่อการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ที่ดำเนินการอยู่แล้ว หรือประสานงานในการทำกิจกรรมใหม่ เพื่อให้แนวทางการสนับสนุนเกื้อกูลของคณะสงฆ์มีความชัดเจนและคล่องตัวในการร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น โดยมีการกำหนดขอบเขตหรือวางแผนการทำงานร่วมกันในระยะยาวเพื่อยกระดับการทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ในแต่ละท้องถิ่นและสามารถสนับสนุนหน่วยงานอื่นให้ดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ในแนวทางเดียวกัน โดยมีกิจกรรมที่มีการปฏิบัติ ดังนี้

(1) สนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐหรือกลุ่ม/องค์กรชุมชนเข้ามาจัดกิจกรรมเพื่อให้บริการหรือช่วยเหลือประชาชนในการแก้ไขปัญหาหรือปรับปรุงวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดี เช่น สนับสนุนการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ กิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุ กิจกรรมเสริมอาชีพและรายได้ของผู้สูงอายุ) การจัดบริการตรวจสุขภาพหรือให้บริการด้านสุขภาพอนามัยแก่พระสงฆ์และประชาชนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและยาพื้นบ้าน ศูนย์อบรม

เด็กและเยาวชนในหลากหลายรูปแบบ ศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ เป็นต้น

(2) สนับสนุนการฝึกอบรมหรือให้ข้อมูลข่าวสารแก่คนในชุมชน เช่น การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ตามความต้องการของคนในชุมชน (ศูนย์เรียนรู้ ICT ชุมชน ศูนย์เรียนรู้มหาวิทยาลัยชีวิต ศูนย์เรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรม ห้องสมุดชุมชน) โดยมากเป็นการอนุญาตให้ใช้พื้นที่วัดจัดกิจกรรม ทั้งที่เป็นการจัด กิจกรรมเป็นครั้งคราวหรือตามโอกาส และการจัดกิจกรรมประจำที่มีการสร้างอาคารสถานที่เพื่อการ จัดกิจกรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมสายใยชุมชน เป็นต้น รวมถึงการใช้พื้นที่วัดจัดตั้งสถานีวิช ยุ ชุมชนเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร สารธรรม และความบันเทิง

(3) สนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมด้านอาชีพ เสริมและเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่ายให้แก่ประชาชน เช่น อบรมเศรษฐกิจพอเพียง อบรมกิจกรรม เกษตรกรยั่งยืน อบรมเกษตรอินทรีย์ อบรมส่งเสริมสัมมาชีพ การจัดกิจกรรมเหล่านี้เป็นการฝึกอบรม เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวิทยาการสมัยใหม่ที่เหมาะสมกับเศรษฐกิจหรือการตลาดในปัจจุบัน การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และสร้างแปลงสาธิตเกษตรผสมผสานเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนรวมถึงการ สนับสนุนให้คณะกรรมการชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาใช้ลานวัดในการจัดตั้งตลาด หรือชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนนำสินค้าออกมาขายเพื่อเป็นรายได้เสริมของครอบครัว

(4) สนับสนุนให้หน่วยงานราชการและองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เช่น สนับสนุนการปกป้องผืนป่าโดยใช้ธรรมะ กิจกรรมบวชป่า กิจกรรมการสำรวจป่าและจัดทำแผนที่เพื่อป้องกันการบุกรุกป่าของชุมชน ตั้งกลุ่มอาสาพิทักษ์ป่า) การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมลดละเลิกอบายมุข (เช่น โครงการปลอดเหล้า การรณรงค์ป้องกันปัญหายาเสพติด การรณรงค์ลดอุบัติเหตุทางถนน) การสืบ สานและอนุรักษ์แพทย์แผนไทย เป็นต้น

3.4.3 การมีส่วนร่วมพัฒนา

มีส่วนร่วมพัฒนาหมายถึงการที่พระสังฆาภิบาลมีบทบาทในแนวทางที่เน้นให้วัดเป็นศูนย์กลาง การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ในลักษณะการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมหรือกระตุ้นให้ พระสงฆ์และประชาชนได้ร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมกัน ปรึกษาหารือวางแผนงานเพื่อการแก้ไขปัญหา ร่วมกันแสวงหาทรัพยากรการจัดการร่วมดำเนินการ หรือบริหารจัดการโครงการให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์ ตลอดจนร่วมกันติดตามประเมินผลงาน การ ดำเนินกิจกรรมของพระสังฆาภิบาลตามแนวทางนี้เป็นการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิด สาธารณประโยชน์ เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน ทำประปาชุมชน ถังเก็บน้ำฝน เป็นต้น รวมถึงการ รวมกลุ่มทำงานในหลากหลายกิจกรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนตามแนวทาง “บวร” (บ้าน ชุมชน วัด โรงเรียน) โดยที่พระสังฆาภิบาลจะมีบทบาทหลักในการช่วยกระตุ้นให้ประชาชน มาร่วมกันแก้ไขปัญหาของตนเองโดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และส่งเสริม ประยุกต์หลักธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมระยะยาว ทั้งการพัฒนาทางวัตถุและจิตใจ โดยมีกิจกรรมที่มี การปฏิบัติ ดังนี้

(1) การทำงานพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งตนเองเพื่อนำไปสู่การ พึ่งตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น พระสังฆาภิบาลจัดสรรที่ดินธรณีสงฆ์เพื่อให้ครอบครัว ยากจนหรือผู้ยากไร้ได้นำไปทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเองโดยมีเงื่อนไขให้ทำเกษตรผสมผสาน เกษตร

อินทรีย์ จัดตั้งโรงสีชุมชน โรงปุ๋ยอินทรีย์ จัดทำกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสสามารถพึ่งตนเองได้ อาทิ เพาะเห็ดฟาง จักสาน ทอผ้า หรือการนำสิ่งของเหลือใช้มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

(2) การพัฒนาศักยภาพผู้นำการพัฒนาชุมชน เช่น ผู้นำเกษตรกร ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน ผู้นำกลุ่มเยาวชน การดำเนินกิจกรรมมักจะเริ่มต้นที่การพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะและพัฒนาชุมชน มุ่งผลักดันการทำงานในรูปแบบกลุ่มหรือสหกรณ์ เช่น โครงการธนาคารข้าว ธนาคารโค-กระบือ ธนาคารต้นไม้ ร้านจำหน่ายสินค้าชุมชน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนาร่วมกับประชาชนและเป็นโอกาสในการพัฒนาความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมพร้อมจะเสียสละการทำงานเพื่อพัฒนาเพื่อชุมชน เพื่อให้ทั้งผู้นำและประชาชนร่วมกันพัฒนาชุมชนให้มีวิถีชีวิตที่ดีควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม

3) การพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมการพัฒนา เช่น การจัดอบรมเรื่องธนาคารน้ำใต้ดิน โดยพระนิเทศศาสนคุณ ของสถาบันน้ำนิเทศศาสนคุณของวัดบุญเรืองสุวรรณาราม จังหวัดหนองคาย เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภคและเพื่อการเกษตร หรือ การให้ความรู้และสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทนติดตั้งโซลาร์เซลล์เพื่อผลิตไฟฟ้าใช้สำหรับเครื่องสูบน้ำหรือรถไฟฟ้พลังงานแสงอาทิตย์ โดยพระพงศกร สหธาธิโก วัดสมหวังวนาราม สุราษฎร์ธานี เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้มีเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนทั้งในเขตเมืองและชนบท

4) ส่งเสริมการพัฒนาที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าคัดลอกตามการพัฒนาภายใต้ระบบบริโภคนิยม เป็นการพัฒนาที่พระสังฆาจารย์ส่งเสริมให้ประชาชนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมชุมชนที่มีศักยภาพมาร่วมกันผลักดันกิจกรรมการพัฒนาชุมชน โดยไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างรายได้แต่เน้นการดำรงรักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่นสืบไป เช่น การร่วมพัฒนาสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล การจัดงานบุญและงานประเพณีท้องถิ่น หรือการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของประชาชนและชุมชนทั้งทางกาย จิต สังคม และปัญญา เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีบนพื้นฐานการตอบสนองความต้องการจำเป็นและการแก้ไขปัญหาของชุมชน เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำหรือปรับปรุงอ่างเก็บน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคในชุมชน ก่อสร้างถนนและสะพานเพื่อเชื่อมการคมนาคมระหว่างชุมชน การร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย การดำเนินกิจกรรมของพระสังฆาจารย์ส่วนมากเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของทุกคนในชุมชน แต่ในบางพื้นที่การจัดกิจกรรมอาจมุ่งเน้นผลการพัฒนาเฉพาะให้กับครอบครัวผู้มีรายได้น้อย หรือครอบครัวที่ขาดแคลน

6) การพัฒนาโครงการ/กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งกิจกรรมในลักษณะการร่วมรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์โดยตรง หรือร่วมกันรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กลุ่มเด็กและเยาวชนหรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ตัวอย่างเช่น การผลักดันให้ชาวบ้านร่วมปลูกป่าหรือฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมให้กลับเป็นผืนป่าสมบูรณ์ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการดับไฟป่า รวมถึงการประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนาเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่นบวชป่า ทำพิธีสืบชะตาแม่น้ำ หรือถวายผ้าป่าต้นไม้ การปลูกป่าในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

3.4.4 การบูรณาการเครือข่าย

เป็นการผลักดันกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ที่เริ่มจากพระสังฆาธิการได้ร่วมกับคณะสงฆ์ หรือประชาชนทำงานจนได้รับการยอมรับจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ และกลายเป็นความร่วมมือทั้งในเชิงนโยบายและโครงการหรือกิจกรรม จึงร่วมกันทำงานเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมกันผลักดันการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเครือข่ายร่วมส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในการดำเนินกิจกรรม บุคลากร เทคโนโลยี หรืองบประมาณ เพื่อเป้าหมายการประยุกต์แนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในกิจกรรมการสงเคราะห์ เกื้อกูล และพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง ตามแนวทางพลังบวร (บ้าน/ชุมชน วัด โรงเรียน/ราชการ) หรือภายใต้ความร่วมมือกันของคณะสงฆ์ ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ หรือองค์กรสาธารณประโยชน์อื่น การดำเนินกิจกรรมในเชิงบูรณาการเครือข่าย จำแนกได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1) เครือข่ายคณะสงฆ์ เป็นการดำเนินงานเชิงบูรณาการทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การดำเนินงานที่เป็นทางการมักจะเป็นงานที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือพระสังฆาธิการเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการกิจกรรมผ่านสายการบังคับบัญชา ซึ่งจะได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ในทุกระดับพื้นที่เพราะส่วนมากจะมีหนังสือหรือคำสั่งขอความร่วมมือมาจากมหาเถรสมาคม เช่น โครงการขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น ส่วนในลักษณะที่ไม่เป็นทางการเป็นการรวมตัวของพระสงฆ์จิตอาสาที่ต้องการทำงานร่วมกันตามอุดมการณ์ของกลุ่มมีเป้าหมายการส่งเสริมประยุกต์หลักการพระพุทธศาสนาเพื่อให้สังคมมีความเป็นรูปธรรม และสามารถดำเนินงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เช่น เครือข่ายพระอาสาเถรธรรม เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา เป็นต้น

2) เครือข่ายราชการ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด ซึ่งที่พบมากได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาล เป็นต้น โดยมีหลายกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน ตัวอย่างเช่น การส่งเสริมสุขภาพร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการชุมชนคุณธรรมและศูนย์วัฒนธรรมชุมชน ประสานงานกับหลายหน่วยงานรัฐเพื่อจัดทำโครงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จัดตั้งศูนย์บริการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพเด็กก่อนเกณฑ์ร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

3) เครือข่ายภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นการทำงานที่คณะสงฆ์ร่วมมือกับกลุ่มหรือองค์กรพัฒนาเอกชนจากภายนอกชุมชน เป็นการสร้างเครือข่ายงานสาธารณสุขสงเคราะห์ที่มุ่งหวังให้ร่วมกันคิดและดำเนินงานโครงการ/กิจกรรม สาธารณประโยชน์ เช่น เครือข่ายอนุรักษ์ป่าไม้ เครือข่ายวนเกษตร เครือข่ายนักวิทยุเฝ้าระวังและช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นต้น รวมถึงยังมุ่งเน้นประโยชน์อีกประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมให้มีจิตอาสาทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสร่วมกันสร้างแนวร่วมในการช่วยเหลือสังคมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาผ่านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดตั้งกองทุน/มูลนิธิเพื่อสาธารณประโยชน์ (ก่อสร้างอาคารโรงพยาบาล จัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์) หรือ

จัดตั้งหน่วยบริการเพื่อสงเคราะห์ประชาชน (รับอุปการะเด็กกำพร้า คนชรา) เป็นต้น

ภาพที่ 3.3 หลักการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์
ที่มา. จาก แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม (พินิจ ลาภธนานนท์ , 2562, หน้า 106)

สรุปว่า หลักการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านสงเคราะห์ช่วยเหลือ เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ประสบปัญหาหรือผู้ที่มีความต้องการในทันที เช่น ผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัยพิบัติ และผู้ที่มีความจำเป็นเฉพาะหน้า โดยมีลักษณะการแจกจ่ายอาหาร เสื้อผ้า ยา และสิ่งของจำเป็น การให้ที่พักอาศัยชั่วคราว และการให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้น 2) ด้านสนับสนุนเกื้อกูล เป็นการสนับสนุนและช่วยเหลือในระยะยาว เพื่อให้ผู้รับความช่วยเหลือสามารถฟื้นตัวและยืนหยัดได้ด้วยตนเอง โดยมีลักษณะให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ การให้คำปรึกษาและสนับสนุนด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) ด้านมีส่วนร่วมพัฒนา เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชนในระยะยาว มุ่งเน้นการสร้างคามยั่งยืนและความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยมีลักษณะการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น แหล่งน้ำ ถนน โรงเรียน การส่งเสริมการเกษตรยั่งยืน การจัดโครงการส่งเสริมสุขภาพ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านบูรณาการเครือข่าย เป็นการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและประสานงานระหว่างหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีลักษณะการจัดตั้งคณะกรรมการหรือทีมงานประสานงาน การวางแผนร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ การใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และการติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงาน

3.5 ข้อมูลเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์หนกลาง

การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยเป็นระบบการบริหารจัดการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาและส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยมีการจัดโครงสร้างที่ชัดเจนและเป็นระเบียบเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ การปกครองคณะสงฆ์จึงเป็นส่วนสำคัญในการรักษาความมั่นคงและเจริญก้าวหน้าของพระพุทธศาสนาในประเทศ ทั้งในด้านการศึกษาระดม การปฏิบัติธรรม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีทางศาสนา

3.5.1 การปกครองคณะสงฆ์หนกลาง

ในปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยได้ใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 (พ.ศ. 2541) ได้แบ่งระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็น 2 ส่วนคือ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคไว้เพื่อเป็นกรอบในการปกครองโดยได้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2559, หน้า 271)

(1) ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง ได้กำหนดให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ภิกษุภิกษุณี กายนั้น ๆ ในเขตปกครองคณะสงฆ์เรียกว่าเจ้าคณะใหญ่ดังนี้

1. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปกครองภาค 1,2,3,13,14,15
2. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปกครองภาค 4,5,6,7
3. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปกครองภาค 8,9,10,11,12
4. เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปกครองภาค 16,17,18
5. เจ้าคณะใหญ่ธรรมยุต ปกครองธรรมยุตทุกภาค

อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ให้ปกครองคณะสงฆ์ในเขตหนของตนดังนี้

1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี
3. วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือในกรณีที่ได้รับตามมอบหมายจากมหาเถรสมาคม
4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ
5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรและผู้ที่อยู่ในเขตการปกครองของตน
6. ตรวจการประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

(2) ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้จัดแบ่งเขตการปกครองในส่วนภูมิภาคออกเป็น 1. ภาค 2. จังหวัด 3. อำเภอ 4. ตำบล และการปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาคได้กำหนดให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย

- ภาค 1 มี 4 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ
 ภาค 2 มี 3 จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี
 ภาค 3 มี 4 จังหวัด คือ ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี

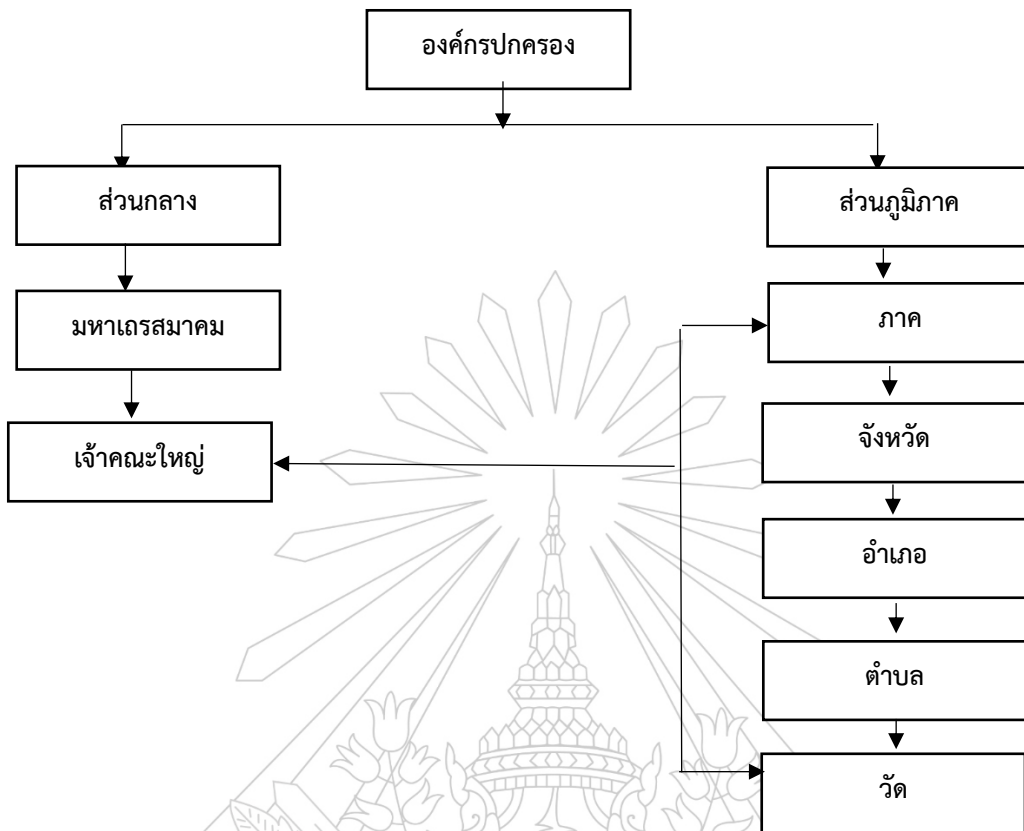
- ภาค 4 มี 4 จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์
 ภาค 5 มี 4 จังหวัด คือ พิษณุโลก สุโขทัย ตาก อุตรดิตถ์
 ภาค 6 มี 5 จังหวัด คือ ลำปาง พะเยา เชียงราย แพร่ น่าน
 ภาค 7 มี 3 จังหวัด คือ เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน
 ภาค 8 มี 5 จังหวัด คือ อุตรธานี หนองคาย เลย สกลนคร หนองบัวลำภู
 ภาค 9 มี 4 จังหวัด คือ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด
 ภาค 10 มี 5 จังหวัด คือ อุบลราชธานี ยโสธร มุกดาหาร ศรีสะเกษ นครพนม
 ภาค 11 มี 4 จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์
 ภาค 12 มี 4 จังหวัด คือ ปราจีนบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา สระแก้ว
 ภาค 13 มี 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด
 ภาค 14 มี 4 จังหวัด คือ นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร
 ภาค 15 มี 4 จังหวัด คือ ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์
 ภาค 16 มี 3 จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ชุมพร
 ภาค 17 มี 5 จังหวัด คือ ภูเก็ต ตรัง พังงา กระบี่ ภูเก็ต
 ภาค 18 มี 6 จังหวัด คือ สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะภาคตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ได้กำหนดไว้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2559, หน้า 273)

1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี
3. วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือวินิจฉัยชั้นจังหวัดหรือในกรณีที่ได้รับมอบหมายจากมหาเถรสมาคม
4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ
5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุสามเณรและผู้ที่อยู่ในเขตปกครองของตน
6. ตรวจสอบพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

โครงสร้างองค์กรปกครองคณะสงฆ์หนกลางในปัจจุบันจะเห็นว่าวัดซึ่งเป็นองค์กรต่ำสุดและเป็นองค์กรหลัก เป็นหน่วยงานบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาโดยตรงนับว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งของการปกครองคณะสงฆ์ เมื่อมีองค์กรบริหารแต่ละระดับเช่นนี้ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงกำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 พ.ศ. 2541 ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการให้มีผู้บังคับบัญชาการในแต่ละระดับ ภายใต้ชื่อ พระสังฆาธิการ ซึ่งหมายถึงพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ และพระสังฆาธิการตามกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ พระสังฆาธิการระดับวัด ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะนับจากระดับเจ้าคณะใหญ่ลงมาจนถึงเจ้าคณะระดับตำบล เป็นผู้บังคับบัญชา บริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อให้คณะสงฆ์ทำงานได้อย่างมี

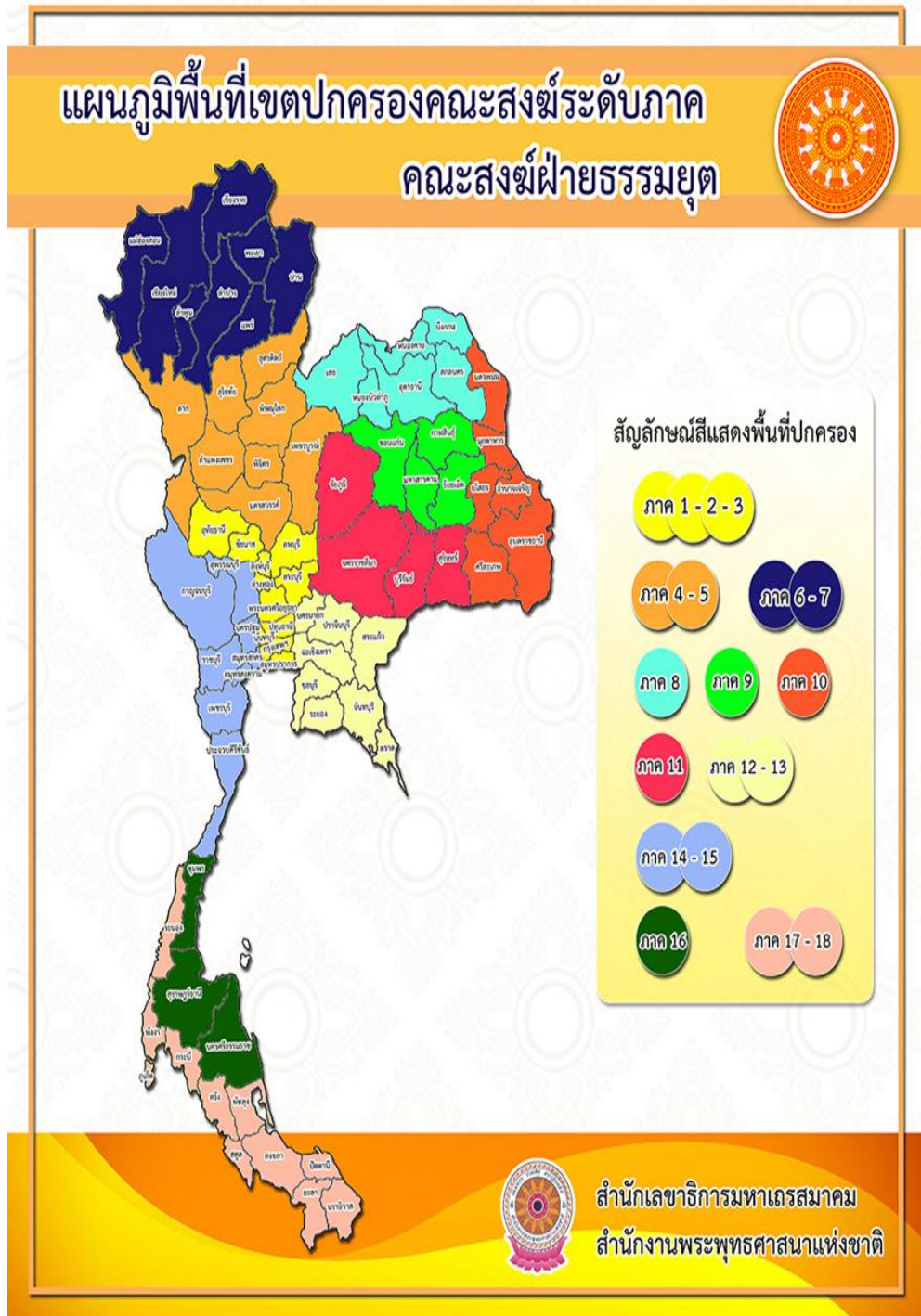
ประสิทธิภาพ ดังนี้ (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, หน้า 186-187)

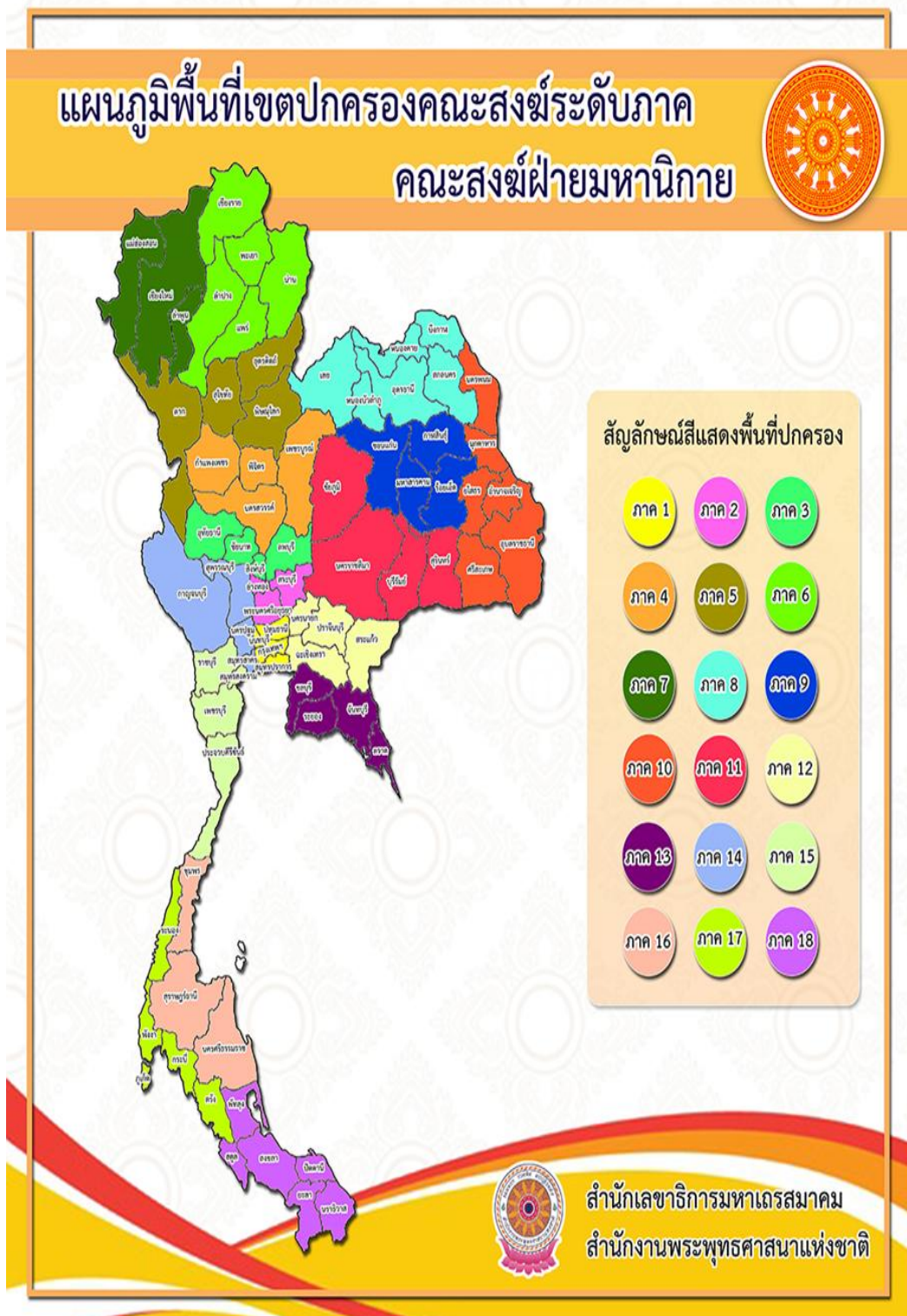
ภาพที่ 3.4 โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์

ที่มา. จาก การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560, หน้า 186)

มาตรา 15 ตรี มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม (2) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร (3) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ (4) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา (5) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่น เพื่อการนี้ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมาย มหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับวางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศโดยไม่ขัดแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 19 เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้ คณะสงฆ์หนกลางมีพื้นที่จังหวัดในการปกครอง ดังนี้

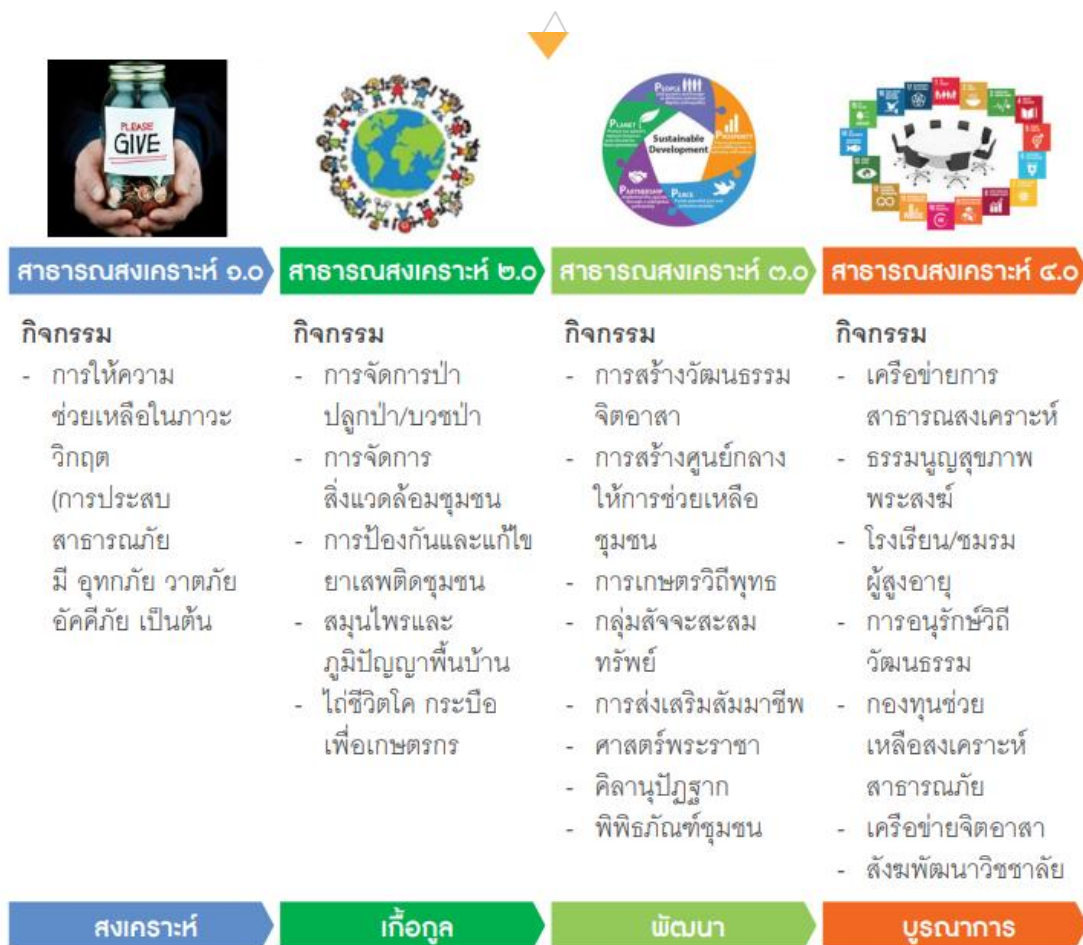
ภาพที่ 3.5 พื้นที่เขตปกครองคณะสงฆ์ระดับภาค คณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ
ที่มา. จาก มหาเถรสมาคมกับการปกครองคณะสงฆ์, โดย มหาเถรสมาคม, 2564,
สืบค้นจาก <https://www.mahathera.org/index.php?url=content1&id=6>

ภาพที่ 3.6 พื้นที่เขตปกครองคณะสงฆ์ระดับภาค คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย
ที่มา. จาก มหาเถรสมาคมกับการปกครองคณะสงฆ์, โดย มหาเถรสมาคม, 2564,
สืบค้นจาก <https://www.mahathera.org/index.php?url=content1&id=6>

3.5.2 ภาคีเครือข่ายสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์หนกลาง

การปฏิบัติงานของภาคีเครือข่ายสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์หนกลางมีการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบการบริจาคสิ่งของ การให้คำปรึกษา การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน ภาคีเครือข่ายสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์หนกลางจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมไทย ทำให้ประชาชนได้รับการดูแลและได้รับความช่วยเหลือในทุกด้าน ทั้งด้านสุขภาพ การศึกษา ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยยึดหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน มีดังนี้

ภาพที่ 3.7 งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

ที่มา. จาก คู่มือการปฏิบัติงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม, โดย มหาเถรสมาคม, 2564, สืบค้นจาก <https://pasangha.com/คู่มือการปฏิบัติงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม>

ตารางที่ 3.6 ภาศึเครือข่ายสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์หนกลาง (พระมงคลวรารกร (สมบัตินาวโร), 2564, หน้า656-660)

อธิบายคัย่อลักษณะการดำเนินงาน : 1.0 = สงเคราะห์ช่วยเหลือ , 2.0 = สนับสนุนเกื้อกูล
3.0 = มีส่วนร่วมพัฒนา , 4.0 = บูรณาการเครือข่าย

3.5.3 พื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

ภาค	จังหวัด	เขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง		ลักษณะการดำเนินงาน			
		วัด	ชื่อ-ฉายา	1.0	2.0	3.0	4.0
1	กรุงเทพมหานคร	วัดนิมมารดี	พระธรรมโพธิมงคล	✓	✓	✓	
		วัดนาครปรก	พระกิตติโสภณวิเทศ	✓	✓		✓
		วัดบำเพ็ญเหนือ	พระครูอุดมจาวรารณ	✓		✓	
		วัดเทพศิลา	พระเทพรัตนาร	✓	✓	✓	✓
		วัดเสมียนนารี	พระมหาสนิท อนุทปาโล	✓	✓	✓	✓
		วัดไตรรัตนาราม	พระครูรัตนพิทักษ์	✓	✓	✓	
		วัดเทวสุทร	พระครูโฆสิตบุญญกร	✓		✓	✓
		วัดอมราวาราราม	พระครูอาทรอมรกิจ	✓		✓	
		วัดราษฎร์นิยมธรรม	วัดราษฎร์นิยมธรรม	✓		✓	✓
		วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต	พระครูสุนทรกิจจารักษ์	✓		✓	
	นนทบุรี	วัดเตย	พระครูนนทธรรมารณ	✓	✓	✓	✓
		วัดไทรใหญ่	พระครูวิสุทธินนทคุณ	✓	✓	✓	✓
		วัดตโนด	พระปลัดสุรเชษฐ์ สุรเขฎฐ	✓	✓	✓	✓
		วัดพุทธปัญญา	พระมหาทวี โพธิเมธี	✓	✓		✓
		วัดราษฎร์ ประคองธรรม	พระครูกิตติวิริยากรณ	✓	✓		
	ปทุมธานี	วัดทิวการอนันต์	พระครูธรรมธรรฐิตศักดิ์ สุภโท	✓	✓		
		วัดพระธรรมกาย	พระครูสังฆรักษ์รังสฤษดิ์ อิทธิจินตโก	✓	✓	✓	✓
		วัดชินวรารามวรวิหาร	พระมงคลวโรปการ	✓	✓		
		วัดบางหลวง	พระมหาถาวร ธีรจิตโต	✓	✓		
		วัดลานสนุน	พระพระครูวิบูลวรคุณ	✓	✓		
สมุทรปราการ	วัดคอนใหญ่	พระครูปทุมศีลากรณ	✓	✓			
	วัดเขียนเขต	พระธรรมรัตนารณ	✓	✓	✓	✓	
	วัดสุคันธาวาส	พระครูสมุทรวาหะ	✓	✓	✓		
	วัดบางโกลงโน	พระปริยติวงศาจารย์	✓	✓	✓		
	วัดใหญ่	พระมหาวิฑูร ธมมโชโต	✓	✓	✓	✓	
	สมุทรปราการ	วัดหัวคู้	พระมหาทวี โพธิเมธี	✓	✓	✓	
		วัดบางด้วนนอก	พระครูโกศลพัฒนารณ ดร.	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 3.6 (ต่อ)

เขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง				ลักษณะการดำเนินงาน			
ภาค	จังหวัด	วัด	ชื่อ-ฉายา	1.0	2.0	3.0	4.0
2	พระนครศรีอยุธยา	วัดพนัญเชิงวรวิหาร	พระธรรมรัตนมงคล	✓	✓		✓
		วัดท่ากระบัง	พระพิพัฒน์ศาสนกิจวิธาน	✓	✓	✓	✓
		วัดमारวิชัย	พระครูวิชัยพลาการ	✓	✓		
		วัดใหญ่ชัยมงคล	พระครูสิริชัยมงคล	✓	✓	✓	✓
		วัดกษัตราธิราช วรวิหาร	พระราชนันทราจารย์	✓	✓	✓	✓
อ่างทอง		วัดโล่ห์สุทธาวาส	พระครูนิเทศ์ธรรมรส	✓	✓		✓
		วัดม่วง	พระครูสุภัทรเขตสุนทร	✓	✓	✓	✓
		วัดท่าอิฐ	พระครูไพศาลศีลวัฒน์	✓	✓	✓	✓
		วัดสระแก้ว	พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ	✓	✓		✓
		วัดมหานาม	พระครูวิสุทธิชัยคุณ	✓	✓	✓	✓
		วัดวังน้ำเย็น	พระครูวิสุทธิพัฒนวิธาน	✓	✓		
		วัดสามโก้	พระครูสิริวิภูมิกิจ	✓	✓	✓	✓
สระบุรี		วัดสันติวิหาร	พระครูอาคมสิทธิสุนทร	✓	✓	✓	✓
		วัดมะขามเรียง	พระครูศุภธรรมคุณ	✓	✓	✓	✓
		วัดถ้ำกระบอก	พระอธิการวิเชียร กิตติวงโม	✓	✓	✓	✓
		วัดหนองโป่ง	พระครูเกษมธรรมวิธาน	✓	✓	✓	✓
		วัดมงคลชัยพัฒนา	พระวิสิฐคณาภรณ์	✓	✓	✓	✓
3	ลพบุรี	วัดพุน้อย	พระโสภณพัฒนคุณ	✓	✓	✓	
		วัดหนองตาแดง	พระครูปัญญาวิริยุต	✓	✓		
		วัดพัฒนาธรรมาราม	พระครูภัทรธรรมคุณ	✓	✓	✓	✓
		วัดสามัคคีประชาราม	พระครูสุวัฒน์จันทโชติ	✓	✓	✓	✓
		วัดหนองนา	พระครูสุธรรมนิวิฐ	✓	✓		
สิงห์บุรี		วัดพระนอนจักรสีห์ วรวิหาร	พระเทพปริยัติสี	✓	✓	✓	✓
		วัดพิภลทอง	พระราชสุวัฒนาภรณ์	✓		✓	
		วัดโบสถ์	พระครูนาคิตต์คณาภิรักษ์	✓	✓	✓	✓
		วัดโพธิ์เก้าต้น	พระครูวิจิตวณฺโณ	✓		✓	
		วัดน้อยนางหงส์	พระมหาภิตติ์ธเนศ อานนโท	✓			✓
ชัยนาท		วัดพระบรมธาตุ	พระสุธีรัตนภรณ์	✓	✓		✓
		วัดเทพศิรินทย์	พระมงคลกิจโกศล	✓	✓	✓	✓
		วัดโคกดอกไม้	พระมงคลวิจิตร	✓	✓	✓	✓
		วัดทรงเสวย	พระครูประกาศสรวิชัย	✓	✓		
		วัดใหญ่	พระปลัดวรมศวรร นาควโร	✓	✓		
อุทัยธานี		วัดเขาซ้องชัย (ธ)	พระครูอุทัยธรรมโฆวาส	✓	✓	✓	
		วัดอมฤตวารี	พระครูอุทิตศุภการ	✓	✓	✓	

ตารางที่ 3.6 (ต่อ)

เขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง				ลักษณะการดำเนินงาน			
ภาค	จังหวัด	วัด	ชื่อ-ฉายา	1.0	2.0	3.0	4.0
		วัดจันทาราม (ท่าซุง)	พระครูปลัดสมนึก สุธมมถิรสถโธ	✓	✓	✓	✓
13	ชลบุรี	วัดนาสิกวนาราม	พระครูปลัดสุรชัย ยโสธโร	✓	✓		
		วัดหนองปรือ	พระครูพิพิธกิจจารักษ์	✓	✓		
	ระยอง	วัดละหารไร่	พระครูพิพิธกิจจารักษ์	✓	✓		
		วัดเขาน้อย	พระครูสิริศิริวัฒน์	✓	✓		
		วัดซากผักกูด	พระครูสังฆวิสุทธิคุณ	✓	✓		
		วัดบุณนาค	พระครูพิศาลสุตากร	✓	✓	✓	
		วัดซากขุนวิเศษ	พระมหาสมภพ สมภพโท	✓	✓	✓	✓
		วัดหัว	พระครูเกษมอรรธการ	✓	✓	✓	✓
		วัดหนองกันเกรา	พระครูบวรศีลวัฒน์	✓	✓	✓	✓
		วัดเกษตราสุขารมย์	พระครูพรหมจริยานุวัฒน์	✓	✓		
		วัดเพลงช้างเผือก	พระครูสิริภาวนานุโยค	✓	✓		
		จันทบุรี	วัดทับไทร	พระครูสถิตธรรมานุวัตร	✓		✓
วัดเขาบายศรี	พระครูธรรมธรวิชัย วิสุทธิธมโม		✓	✓	✓	✓	
วัดคมบาง	พระปลัดนิวัติ พลธมโม		✓	✓	✓	✓	
ตราด	วัดบางปิดบน	พระครูพิศาลธรรมวาทิ	✓	✓			
	วัดคลองใหญ่	พระครูวุฒิสารธรรมคุณ	✓	✓			
	วัดท่าโสม	พระครูวิมลโสมนันท์	✓	✓	✓	✓	
	วัดเนินตากแดด	พระครูกิตติญาณวิจักษ์	✓	✓	✓	✓	
	วัดหนองเสม็ด	พระครูโฆษิตวิริยคุณ	✓	✓	✓		
14	นครปฐม	วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรวิหาร	พระพรหมเวที	✓	✓	✓	✓
		วัดไร่ขิง	พระเทพศาสนากิบาล	✓	✓	✓	✓
		วัดไผ่ล้อม	พระครูปลัดสิทธิวัฒน์	✓	✓	✓	✓
		วัดกลางบางพระ	พระครูศรีสุตากร	✓	✓	✓	✓
		วัดบางเลน	พระครูเกษมถาวรคุณ	✓	✓		✓
		วัดสว่างอารมณ์	พระครูยติธรรมมานุยุต	✓	✓	✓	✓
		วัดไร่แดงทอง	พระครูปฐมจินดากร	✓	✓		
สุพรรณบุรี	วัดแค	พระครูไพศาลธรรมวงศ์	✓	✓			
	วัดเถรพลาย	พระครูพิสุทธิรัตนารักษ์	✓	✓			
	วัดพระลอย	พระครูศรีรัตนากิวัฒน์	✓	✓		✓	
	วัดนิเวศน์ธรรมาราม	พระมหาจำเริญ สุวฑฒโน	✓	✓			
	วัดไผ่ลูกนก	พระมหาวิไล รวิวัฒนโน	✓	✓			
กาญจนบุรี	วัดเขามุสิการาม	พระครูอนุกุลกาญจนวงษ์	✓	✓	✓	✓	
	วัดวังขนายทายิการาม	พระครูกาญจนสุตาคม	✓	✓	✓	✓	
	วัดหนองไม้แก่น	พระครูกาญจนธรรมชัย	✓	✓	✓	✓	
	วัดหนองกร่าง	พระสมุห์ไพฑูรย์ อชิโต	✓	✓	✓		

ตารางที่ 3.6 (ต่อ)

เขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง				ลักษณะการดำเนินงาน			
ภาค	จังหวัด	วัด	ชื่อ-ฉายา	1.0	2.0	3.0	4.0
		วัดท่าขนุน	พระครูสีลาธิการี	✓	✓		
	สมุทรสาคร	วัดเกตุมดีศรีวราราม	พระภวานาวิสุทธิคุณ วิ.	✓	✓		✓
		วัดหลักสี่ราษฎร์สโมสร	พระมงคลพัฒนาภรณ์	✓	✓		✓
		วัดบางปิ้ง	พระครูวิทิศาครธรรม	✓	✓		
		วัดบางปลา	พระครูวุฒิสาครธรรม	✓	✓		✓
		วัดหนองพะอง	พระครูสีลาธิการี	✓	✓		
15	ราชบุรี	วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม	พระปิฎกโกศล	✓	✓	✓	✓
		วัดสิริเจริญเนีนหม้อ	พระครูสิริสุวัฒนาภรณ์	✓	✓		
		วัดตีบอน	พระครูวิภัชธรรมวิสิฐ	✓	✓		✓
		วัดวาปีสุทธาวาส	พระครูวิบูลกิจสุนทร	✓	✓		
		วัดบ้านกุ่ม	พระครูภาวนาธรรมกร	✓	✓		✓
		วัดแจ้งเจริญ	พระครูศรีธรรมภรณ์	✓	✓		
		วัดหุบกระเทียม	พระมหาสงกรานต์ สุนติกโร	✓	✓	✓	
		วัดลำพระ	พระมหาสุวรรณ สุนโศ	✓		✓	
		วัดเบญจคีรีนคร	พระครูสังฆรักษ์สุรพล จนทโสภโณ	✓	✓	✓	
		วัดบ่อหวี	พระอธิการวรรณธรรม ฐิตธมโม	✓		✓	✓
	เพชรบุรี	วัดใหญ่สุวรรณาราม	พระครูวัชรสุวรรณาท	✓	✓	✓	
		วัดห้วยขวางจริง	พระครูวิจักษ์วัชรธรรม	✓	✓	✓	
		วัดต้นสน	พระครูพัชรคุณาทร	✓	✓	✓	
		วัดท่าคอย	พระครูสิริทัศนียคุณ	✓	✓	✓	
		วัดลิ้นช้าง	พระครูสุนทรวัชรการ	✓	✓	✓	✓
	สมุทรสงคราม	วัดประทุมคณาวาส	พระครูธรรมธรไพบุลย์ ญาณวิบุโล	✓	✓	✓	✓
		วัดศรีศรัทธาธรรม	พระครูปลัดกฤตพรต กิตติปโย	✓	✓	✓	✓
		วัดอินทาราม	พระครูพิศิษฎ์ประชาชนาท ดร.	✓	✓	✓	✓
		วัดจุฬามณี	พระครูโสภิตวิริยาภรณ์	✓	✓		✓
		วัดบางน้อย	พระครูสมุทรคุณาธาร	✓	✓		✓
	ประจวบคีรีขันธ์	วัดทางสาย	พระครูวินัยธรมตรี ฐิตปโย	✓	✓	✓	✓
		วัดตาลเจ็ดยอด	พระมหาจันงค์ จรณธมโม	✓	✓	✓	
		วัดห้วยมงคล	พระพิศาลสิทธิคุณ	✓	✓	✓	✓
		วัดหัวหิน	พระครูพิสุธีภานาพิธาน	✓	✓	✓	✓

พื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในการนำหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการให้การศึกษา การรักษาพยาบาล หรือการส่งเสริมอาชีพ พื้นที่ต้นแบบเหล่านี้แสดงถึงการบูรณาการของความเมตตากรุณาและความมีวิสัยทัศน์ของคณะสงฆ์ที่มุ่งเน้นให้ทุกคนในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนพื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางมีดังนี้ (พระมงคลวรชिरากร (สมบัติญาณวโร), 2564, หน้า 677-766)

ตารางที่ 3.7 พื้นที่ต้นแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

คณะสงฆ์ภาค 1 มี 4 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
1	พระธรรมโพธิมงคล วัดนิมมานนรัง แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร	1) กิจกรรมแบ่งปันน้ำใจผู้สูงวัยวัดนิมมานนรัง (ทุกวัน 9 ของเดือน) 2) ศูนย์ช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ตามพระราชดำริของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก คณะสงฆ์วัดนิมมานนรัง 3) สงเคราะห์ผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงวัยในเขตภาษีเจริญ เขตบางแค และรอบบริเวณวัด
2	พระกิตติโสภณวิเทศ วัดนาครปรก แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร	1) เปิดโรงงานตามพระราชดำริของสมเด็จพระสังฆราช 2) ฉีดยาป้องกันและกำจัดเชื้อไวรัส COVID-19 ให้วัดต่าง ๆ ในเขตปกครองและวัดทั่วไป 3) มอบเครื่องอุปโภค-บริโภค ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4) ช่วยเหลือด้วยสิ่งของ ข้าวสาร อาหารแห้ง และด้านจิตใจโดยการมอบธรรมะเป็นกำลังใจในคราวประสบภัย
3	พระอุดมจารุวรรณ วัดบำเพ็ญเหนือ แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร	1) เปิดโรงงานตามพระราชดำริของสมเด็จพระสังฆราช 2) ฉีดยาป้องกันและกำจัดเชื้อไวรัส COVID-19 ให้วัดต่าง ๆ ในเขตปกครองและวัดทั่วไป 3) มอบเครื่องอุปโภค-บริโภค ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4) ช่วยเหลือด้วยสิ่งของ ข้าวสาร อาหารแห้ง และด้านจิตใจโดยการมอบธรรมะเป็นกำลังใจในคราวประสบภัย
4	พระเทพรัตนนารถ วัดเทพศิลา แขวงหัวหมาก เขตบางกระปิ กรุงเทพมหานคร	1) สาธารณสงเคราะห์ 1.0 - เข้าไปให้ความช่วยเหลือวัดและผู้ประสบสาธารณภัย เช่น อัคคีภัย อุทกภัย สาธารณภัย และภัยพิบัติโรคระบาด 2) สาธารณสงเคราะห์ 2.0 (เกื้อกูล) - การได้ชีวิตโค-กระบือเพื่อการเกษตร 3) สาธารณสงเคราะห์ 3.0 (พัฒนา) - เครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก 4) สาธารณสงเคราะห์ 4.0 (บูรณาการ) - ส่งเสริมสุขภาวะชุมชน
5	พระมหาสนธิ ฉันทปาโล วัดเสมียนนารี แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร	1) ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบอุทกภัย-อัคคีภัย ด้วยปัจจัย 4 2) ให้การสงเคราะห์ เช่น การได้ชีวิต โค-กระบือ มอบแก่เกษตรกรผู้ยากไร้ 3) ให้การสงเคราะห์เป็นสถานที่ประชุมพระคิลานุปัฏฐากของคณะสงฆ์ 4) ให้การสงเคราะห์ตามนโยบายของภาครัฐ เช่น การตั้งเป็นศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีฌาปนกิจศพสำหรับผู้ ที่วายชนม์ 5) ให้การสงเคราะห์และสนับสนุนชุมชนจิตอาสาด้วยวิธีบูรณาการตามหลักของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
6	พระครูรัตนภิกษุ วัดไตรรัตนาราม แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร	1) โครงการล้างน้ำใจช่วยภัยน้ำท่วม แจกถุงยังชีพ จ. อุบลราชธานี 2) โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้ความรู้ให้ธรรมะสานสัมพันธ์กันระหว่างบ้าน วัด ชุมชน 3) ร่วมโครงการเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก 4) จัดตั้งโรงงานสนองพระราชดำริ สมเด็จพระสังฆราช ช่วยเหลือผู้ประสบภัยโควิด-19
7	พระครูโฆษิตบุญญากร วัดเวสุทธร แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร	1) ให้การสนับสนุนและเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับทางคณะสงฆ์ 2) ให้การสงเคราะห์โดยบริจาคสิ่งของเพื่อผู้ประสบอุทกภัย จ. อุบลราชธานี 3) เข้าร่วมเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากของกรมอนามัย 4) จัดโรงงานเพื่อสนองพระราชดำริสมเด็จพระสังฆราช เพื่อช่วยเหลือคนที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อโควิด-19
8	พระครูอาทรอมรกิจ วัดอมราวาราม แขวงคลองถนน เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร	1) เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับชุมชน 2) เข้าร่วมเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากของกรมอนามัย 3) สงเคราะห์ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติร่วมกับคณะสงฆ์ส่วนกลาง
9	พระครูอาทรวุฒิกุล วัดราษฎร์นิยมธรรม แขวงคลองถนน เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร	1) เข้าร่วมโครงการใจล้านใจ ช่วยภัยน้ำท่วม จังหวัดอุบลราชธานี 2) เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้ธรรมะทำงานประสานสัมพันธ์ วัด บ้าน และชุมชน 3) เข้าร่วมเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก (อสว.) ของกรมอนามัย 4) จัดตั้งโรงงานสนองพระราชดำริ สมเด็จพระสังฆราชด้วยความห่วงใยผู้ประสบภัยโรคโควิด-19
10	พระครูสุนทรภิกขารักษ์ วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร	1) โครงการสานพลังเพื่อเด็ก ๆ และเยาวชนไทย 2) โครงการอิมบุญ เปี่ยมธรรม นำสุข 3) โครงการเปี่ยมธรรม อิมอุรา พาสุขใจ 4) โครงการโรงงานวัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตเพื่อสนองพระราชดำริ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก 5) โครงการโต๊ะแบ่งปันสุข เมตตาธรรม
11	พระครูนนทธรรมภรณ์ วัดเตย ตำบลบางตะไนย์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	1) มอบถุงยังชีพ 500 ชุด ช่วยเหลือชาวบ้านช่วงวิกฤต COVID-19 2) เข้าร่วมตรวจเยี่ยมให้กำลังใจเจ้าหน้าที่ปกครอง/จิตอาสา หน่วยคัดกรองในชุมชน 3) สนับสนุนกลุ่มอาชีพในชุมชนตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น 4) ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย ชุมชนวัดกลางเกร็ด 5) ร่วมกับหน่วยงานราชการเป็นภาคีเครือข่ายช่วยเหลือประชาชนในชุมชนทั้งในภาวะปกติและประสบภัย
12	พระครูวิสุทธิธมมคุณ วัดไทรใหญ่ ตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี	1) โรงงานวัดไทรใหญ่ ช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 2) ประเพณีตักบาตรกลางน้ำเพ็ญกลางเดือนสิบสอง 3) การส่งเสริมสัมมาอาชีพของชุมชนในท้องถิ่น “ตลาดน้ำไทรน้อย” 4) ช่วยเหลือประชาชนที่ตกทุกข์ได้ยาก “บ้านไฟใหม่” และ “เยี่ยมบ้านผู้ป่วยติดเตียง” 5) มอบทุนการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กนักเรียน
13	พระปลัดสุรเชษฐ์ สุรเชฎฐ์ วัดโตนด ตำบลวัดชะลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี	1) ทาน ธรรม ผู้ประสบภัย ผู้ยากไร้ 2) ชีวิตีการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ตามศาสตร์พระราชา 3) พุทธอาสา สร้างชาติ สร้างชีพ อิ่มท้อง อิ่มบุญ อิ่มธรรม 4) กิจกรรมคลองรอบวัดสวย น้ำใส สุขใจทั่วถิ่น 5) กิจกรรมพุทธอาสาศีลานธรรม

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
14	พระมหาทวี โพธิเมธี วัดพุทธปัญญา ตำบลบางเขน อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี	1) โครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงวัย และผู้พิการ 2) โครงการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย 3) โครงการโรงงานข้าวกันบาตรเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยความยากลำบากไวรัสโควิด-19
15	พระครูกิตติวิริยาภรณ์ วัดราษฎร์ประคองธรรม ตำบลเสาธงหิน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี	1) โครงการบ้านหลังสุดท้าย 2) ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย 3) กิจกรรมมอบสิ่งของแก่ผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการ ผู้สูงอายุ
16	พระครูธรรมธรรฐิติศักดิ์ สุภโท วัดทิวการะอนันต์ ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอกลองหลวง	1) โครงการมอบทาน มอบธรรม 2) โครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัย
17	พระครูสังฆรักษ์รังสฤษดิ์ อิทธิจินตโก วัดพระธรรมกาย ตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	1) โครงการมอบทาน มอบธรรม 2) โครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัย 3) โครงการโรงเรียนต้นแบบ
18	พระมงคลวโรปการ วัดชินวรารามวรวิหาร ตำบลบางชะแยง อำเภอเมืองปทุมธานี	1) โครงการมอบทาน มอบธรรม 2) โครงการโรงงานตามพระราชดำริสมเด็จพระสังฆราช
19	พระมหาถาวร ธีรจิตโต วัดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี	1) โครงการมอบทาน มอบธรรม 2) โครงการโรงงานพระราชดำริสมเด็จพระสังฆราช
20	พระครูวิบุลวรคุณ วัดลานสนุน ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	1) โครงการมอบทาน มอบธรรม 2) โครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัย 3) โครงการโรงเรียนต้นแบบ
21	พระครูปทุมศีลาภรณ์ วัดดอนใหญ่ ตำบลลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	1) โครงการมอบทาน มอบธรรม 2) โครงการโรงเรียนต้นแบบ
22	พระธรรมรัตนภรณ์ วัดเขียนเขต ตำบลบึงยี่โถ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี	1) โครงการมอบทาน มอบธรรม 2) โครงการโรงเรียนต้นแบบ 3) โครงการหน้าบ้าน นามอง

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
23	พระครูศรีสมุทรวาหะ วัดสุคันธาวาส ตำบลบางบ่อ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ	1) โรงทานวัดสุคันธาวาส เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบความยากลำบากจากโรคระบาด COVID-19 2) โครงการไล่ชีวิต-โคกระบือ เพื่อเกษตรกรตามแนวพระราชดำริ 3) โครงการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน (ดอกไม้จันทร์) 4) กิจกรรมจิตอาสา เราทำความดีด้วยหัวใจ พัฒนาลำน้ำคูคลอง (พระองค์ไชยานุชิต)
24	พระครูวิสุทธิวัฒน์ วัดบาโนลิ่งใน ตำบลบางโหลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ	1) จัดตั้งให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุ ปัจจุบันถึงรุ่น 3 2) ร่วมจัดตั้งโรงทานตามพระราชดำริสมเด็จพระสังฆราชฯ สู้ภัยโควิด-19 3) ร่วมแจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน แต่ขาดโอกาส 4) ออกเยี่ยมให้กำลังใจ ธรรมะเยียวยา ผู้สูงอายุติดบ้าน
25	พระมหาวีฑูร ธรรมโชโต วัดใหญ่ ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ	1) สงเคราะห์ช่วยเหลือทั้งทางกายและทางใจในภาวะปกติและภาวะวิกฤต 2) ช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ 3) พัฒนาชุมชนและประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ 4) ส่งเสริมและแสดงความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายชุมชน/บูรณาการงานต่างๆ
26	พระปริยัติวงศาจารย์ วัดหัวคู้ ตำบลศรีษะจรเข้ชั้น้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ	1) โรงทานวัดหัวคู้ 2) โครงการธนาคารชยะ 3) โครงการ บวร อ่อนท้าว 4) 5 ส วัดหัวคู้
27	พระครูโกศลพัฒนาภรณ์ ดร. วัดบางด้วนนอก ตำบลบางด้วน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ	1) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ 1.0 ได้ให้การสงเคราะห์สาธารณสุขเพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้น โดยเข้าไปให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยพิบัติโรคระบาด 2) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ 2.0 เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่สิ่งแวดล้อม 3) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ 3.0 การส่งเสริมการอาชีพแก่คนในชุมชนในโครงการไทยนิยม ยั่งยืน 4) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ 4.0 กิจกรรมสาธารณสุขสมบัติรวม

คณะสงฆ์ภาค 2 มี 3 จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
1	พระธรรมรัตนมงคล วัดพัญญูเชิงวรวิหาร ตำบลกะมัง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	1) มอบเครื่องอุปโภคบริโภคผู้ประสบภัยพิบัติ 2) สนับสนุนและซ่อมแซมที่อยู่อาศัยแก่ผู้ประสบภัย 3) บูรณาการร่วมกับหน่วยงานและภาคีเครือข่ายดำเนินงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ จังหวัด
2	พระพิพัฒนศาสนกิจ วิธาน วัดท่ากาห้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	1) มอบเครื่องอุปโภคบริโภคผู้ประสบภัยทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด 2) มอบอุปกรณ์การศึกษาและทุนพัฒนาโรงเรียน 3) ช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนจากการระบาดเชื้อโรคไวรัสโควิด 19 4) มอบอุปกรณ์และเครื่องบริโภคแก่ผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุ 5) จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน เสริมสร้างอาชีพในชุมชน และอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านโลก
3	พระครูวิชัยพลการ วัดมารวิชัย ตำบลบางนมโค อำเภอเสนา	1) ตั้งโรงทานประกอบสำเร็จรูป แจกให้กับชาวบ้านที่เดือดร้อน 2) ลงพื้นที่มอบเครื่องอุปโภค บริโภค ให้ตามบ้านที่มีผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง และผู้มีรายได้น้อย

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
4	พระครูสิทธิชัยมงคล วัดใหญ่ชัยมงคล ตำบลคลองสวนพลู อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	1) จัดตั้งโรงพยาบาลช่วยเหลือผู้ประสบความยากลำบากโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ตามพระดำริสมเด็จพระสังฆราช 2) มอบเครื่องมือทางการแพทย์ให้โรงพยาบาล 3) สนับสนุนการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและกีฬา 4) มอบเครื่องอุปโภคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ 5) สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนให้แก่โรงเรียนที่ขาดแคลน
5	พระราชธานินทร์ราชารักษ์ วัดกษัตริราช ตำบลบ้านป้อม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	1) มอบเงินปรับปรุงซ่อมแซมบ้าน และจัดซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค ให้แก่นักเรียนที่เรียนดี แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และบ้านพักอาศัยมีความชำรุดทรุดโทรมยากลำบาก 2) มอบเครื่องอุปโภคบริโภค ช่วยเหลือผู้ประสบความยากลำบากในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 3) มอบเงินเป็นทุนในการสร้างบ้านพักอาศัยแก่ผู้ไร้บ้าน
6	พระครูนิเทศธรรมรส วัดโล่ห์สุทธาวาส ตำบลลาดหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง	1) ฌาปนกิจสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ยากไร้ 2) การสวดมนต์ทุกวันศุกร์ 3) อบรมค้ำจรรย์ธรรมเด็กและเยาวชน
7	พระครูสุภัทรเขตสุนทร วัดม่วง ตำบลหัวตะพาน อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง	1) ทำบุญแจกข้าวสารทุกปีในวันที่ 7 มีนาคม ของทุกปี 2) ช่วยเหลือวัดที่ขาดแคลน 3) บริจาคเงินให้หน่วยงานราชการ 4) จัดตั้งโรงพยาบาลผู้สูงอายุโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 5) จัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมทั้งภาครัฐและเอกชน
8	พระครูไพศาลศีลวัฒน์ วัดท่าอิฐ ตำบลบางพลับ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง	1) ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือสาธารณชนเพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้น โดยเข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง/ติดบ้าน ผู้ป่วยระยะสุดท้าย 2) อบรมคุณธรรมด้านจริยธรรมทางสังคมแก่พุทธศาสนิกชน และประสานหน่วยงาน ภาครัฐด้านความมั่นคงและความปลอดภัยในชุมชน 3) การสร้างวัฒนธรรมจิตอาสา จัดพื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางช่วยเหลือชุมชนการเกษตรวิถีพุทธ 4) มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนเป็นประจำทุกปี
9	พระครูปลัดสุวัฒน บัณฑิตคุณ วัดสระแก้ว ตำบลบางเสด็จ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง	1) ให้การสงเคราะห์สาธารณชนเพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้น 2) มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน
10	พระครูวิสุทธิชัยคุณ วัดมหานาม ตำบลไชยภูมิ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง	1) มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน/นักศึกษา 20 สถานศึกษา 100 ทุน ในวันที่ 6 ธันวาคมของทุกปี 2) ดูแลสงเคราะห์พระภิกษุอาพาธ/และมรณภาพ 3) จัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมทั้งภาครัฐและเอกชน 4) การส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน 5) ส่งเสริมกลุ่มจิตอาสาชุมชน, ชุมชนคุณธรรม
11	พระครูวิสุทธิพัฒนวิธาน วัดวังน้ำเย็น ตำบลวังน้ำเย็น อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง	1) ทำบุญผู้สูงอายุในวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี 2) ปลูกป่า 3) โรงทานผู้ภัยโควิด-19

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
12	พระครูสิริวุฒิกิจ วัดสามโก้ ตำบลสามโก้ อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง	<ol style="list-style-type: none"> 1) ให้การสงเคราะห์นักเรียน นักศึกษา ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา มีการอบรมธรรมะแก่เยาวชน และให้ธรรมะเป็นหลักในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนทั่วไป 2) มีการทำความสะอาดบริเวณวัดอยู่เสมอ ประกาศเขตอภัยทานชัดเจน และสนับสนุนการลด ละ เลิกอบายมุข ให้เยาวชนได้ใช้ลานวัดเป็นลานกีฬา และมีลานแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในวัด 3) เปิดตลาดน้ำให้เกษตรกรในพื้นที่สามารถนำผลผลิตมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้มีศูนย์การเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจพอเพียง และจัดกิจกรรมจิตอาสาอยู่เสมอ 4) มีการตรวจสอบสุขภาพภิกษุ-สามเณร ทุก 3 เดือน ให้การสนับสนุนในการใช้พื้นที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในเขตอำเภอสามโก้
13	พระครูอาคมสิทธิสุนทร วัดสันติวิหาร ตำบลโคกตูม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	<ol style="list-style-type: none"> 1) สอนองพระราชดำริสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก มอบของบริโภคผู้ที่ได้รับผลกระทบโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 2) บริจาคจัดสร้างที่พักสายตรวจสถานีตำรวจภูธรหนองแค ตำบลโคกตูม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี 3) สร้างโดมหลังคา ลานกิจกรรมโรงเรียน 4) บริจาคสร้างห้องล้างล้างน้ำ เครื่องปั้มน้ำ และบำรุงรักษาระบบน้ำประปาชุมชน 5) มอบทุนการศึกษา พระปริยัติธรรม-บาลี พระภิกษุ สามเณร จังหวัดสระบุรี
14	พระครูศุภธรรมคุณ วัดมะขามเรียง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอบ้านหม้อ จังหวัดสระบุรี	<ol style="list-style-type: none"> 1) ให้ความช่วยเหลือวัดและประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยต่าง ๆ มีอุทกภัย อัคคีภัย ภัยพิบัติโรคระบาด 2) ให้การสงเคราะห์เป็นที่พึ่งทางใจ ให้กำลังใจ เช่น ไปพูดคุย เยี่ยมเยียน ให้ธรรมะ คติสอนใจ 3) ให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง แม้ในภาวะปกติ 4) สนับสนุนการเอื้ออาทรเกื้อกูล เช่น การจัดหาครุภัณฑ์ทางการแพทย์ให้โรงพยาบาล 5) สนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปลูกป่า อนุรักษ์ป่าชุมชน ประกาศเขตอภัยทาน
15	พระอธิการวิเชียร กิตติคุณ วัดถ้ำกระบอก ตำบลขุนโขลน อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี	<ol style="list-style-type: none"> 1) การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้หายและกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม 2) อบรมให้ความรู้เยาวชนระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยและหน่วยงานต่าง ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 3) การทำกิจกรรมโครงการเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม ตามวิถีพุทธ 4) บริจาคสร้างห้องล้างล้างน้ำ เครื่องปั้มน้ำ และบำรุงรักษาระบบน้ำประปาชุมชน 5) มอบทุนการศึกษา พระปริยัติธรรม-บาลี พระภิกษุ สามเณร จังหวัดสระบุรี
16	พระครูเกษมธรรมวิธาน วัดหนองโป่ง ตำบลห้วยป่าหวาย อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี	<ol style="list-style-type: none"> 1) ร่วมบริจาคสมทบทุนมูลนิธิสยามใจไทย, มูลนิธิโรงพยาบาลสงฆ์, มูลนิธิโรงพยาบาลโรคเรื้อนโรคเอดส์ 2) ร่วมบริจาคเป็นเจ้าของภาพบำเพ็ญกุศลพระสังฆาธิการที่มรณภาพ ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี 3) บริจาคเงินสมทบทุนช่วยวัดทุกปี 4) ช่วยเหลือประชาชนที่ป่วยและยากจน ผู้สูงอายุ ผู้ประสบอุทกภัย อัคคีภัย ด้วยการมอบเครื่องอุปโภคบริโภค ปัจจัย 4 เป็นต้น 5) ได้มอบทุนเป็นค่าอาหารกลางวันให้กับโรงเรียนต่าง ๆ และทุนการศึกษาให้กับเด็กนักเรียนทุกปี
17	พระวิสิฐคุณาภรณ์ วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี	<ol style="list-style-type: none"> 1) ช่วยเหลือวัดที่ประสบอัคคีภัย คือ วัดหนองโป่ง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี 2) ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระบุรี จัดกิจกรรมปลูกต้นไม้เพื่อคืนความสมบูรณ์ให้กับธรรมชาติ 3) เป็นสถานที่ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ (เศรษฐกิจพอเพียง) 4) จัดโครงการอาหารกลางวันให้แก่เด็กนักเรียน

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

คณะสงฆ์ภาค 3 มี 4 จังหวัด คือ ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
1	พระครูโสภณพัฒนคุณ วัดพุน้อย ตำบลขอนแก่น อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี	1) กิจกรรมตั้งโรงงาน (แจกข้าวสาร) สงเคราะห์ประชาชนในสถานการณ์แพร่ระบาดของ ของไวรัสโควิด-19 2) จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัย วาดภัย อุทกภัย 3) โครงการช่วยเหลือบริจาคอัฐบลีอกปลูกสร้างที่อยู่อาศัย 4) กิจกรรมขอขมาวัดขอขมาปัญหา 5) กิจกรรมมอบทรัพย์เยาชนวัดพุน้อย 6) คณะสงฆ์ร่วมจัดตั้งกองทุนสัจจะบริจาคทรัพย์ เพื่อสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์ จังหวัดลพบุรี
2	พระครูพิทักษ์รัตนารักษ์ วัดหนองตาแดง ตำบลยางโทน อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี	1) มอบถุงยังชีพแก่ประชาชนผู้ยากไร้ 2) มอบอาหารปรุงสำเร็จแก่ประชาชนในสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 3) มอบทุนการศึกษาแก่เยาวชนในหมู่บ้านรอบวัด ทุกปี 4) มอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้สูงอายุในหมู่บ้านและผู้ประสบภัยต่าง ๆ 5) มอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามด่านช่วงเทศกาลต่าง ๆ 6) อุปการะเด็กด้อยโอกาสจำนวน 50 คน และจัดตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์เด็กด้อย โอกาสวัดหนองตาแดง
3	พระครูภัทรธรรมคุณ วัดพัฒนานิคม ตำบลพัฒนานิคม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี	1) จัดตั้งกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์สำหรับพระภิกษุ 2) กิจกรรมธนาคารบุญในวันหยุด 3) กิจกรรมมอบเครื่องต้มกับเจ้าหน้าที่ในช่วงเทศกาลต่าง ๆ 4) โครงการคิลานุปัฏฐากสำหรับพระสงฆ์ในเขตอำเภอพัฒนานิคม 5) คณะสงฆ์ร่วมจัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์อำเภอพัฒนานิคม
4	พระครูสุวรรณจิตโชติ วัดสามัคคีประชาราม ตำบลยางราก อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี	1) จัดตั้งกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์สำหรับพระภิกษุ-สามเณร 2) กิจกรรมมอบเครื่องต้มให้กับเจ้าหน้าที่ในช่วงเทศกาลต่าง ๆ 3) จัดตั้งกองทุนส่งเสริมการศึกษาแด่พระภิกษุ-สามเณร 4) โครงการคิลานุปัฏฐากสำหรับพระสงฆ์ในเขตอำเภอโคกเจริญ
5	พระครูสุธรรมนิวิฐ วัดหนองนา ตำบลพัฒนานิคม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี	1) จัดตั้งกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์สำหรับพระภิกษุ 2) กิจกรรมมอบสิ่งของให้ผู้ยากไร้ถิ่นทุรกันดาร 3) กิจกรรมมอบสิ่งของให้ผู้ยากไร้และผู้สูงอายุ 4) คณะสงฆ์ร่วมจัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์อำเภอพัฒนานิคม
6	พระเทพปริยัติสุธี วัดพระนอนจักรสีห์ วรวิหาร ตำบลจักรสีห์ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี	1) โครงการไถ่ชีวิตโค-กระบือ ปล่อยนก ปล่อยปลา 2) โครงการแจกข้าวสารแก่ผู้ที่มีรายได้น้อย 3) การจัดพื้นที่วัดเป็นศูนย์การค้าการเกษตรของชุมชน มีการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน 4) ส่งเสริมบุคลากรให้เป็นภาคีเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก 5) มอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนที่เรียนดี
7	พระราชสุพัฒนามาธณี วัดพิบูลทอง ตำบลพิบูลทอง อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี	1) จัดพื้นที่วัดเป็นศูนย์การค้า OTOP ประจำอำเภอ 2) มอบทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณร
8	พระครูนาคตัตถ์คณาภิ รักษ์ วัดโบสถ์	1) เป็นศูนย์เครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก 2) จัดตั้งกองทุน/มูลนิธิช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ 3) ให้การสงเคราะห์เป็นที่พักพิงที่อยู่อาศัยแก่ผู้ไร้บ้าน

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
	ตำบลถนนสมอ อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี	1) เป็นศูนย์เครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก 2) จัดตั้งกองทุน/มูลนิธิช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ 3) ให้การสงเคราะห์เป็นที่พักพิงที่อยู่อาศัยแก่ผู้ไร้บ้าน 4) มอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนที่เรียนดี 5) ให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน เช่น การออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง
9	พระครูวิชิตวุฒิคุณ วัดโพธิ์เก้าต้น ตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี	1) จัดพื้นที่วัดเป็นศูนย์การค้าการเกษตรของชุมชน 2) ส่งเสริมบุคลากรให้เป็นเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก 3) มอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียน
10	พระมหากิตติธเนศ อานนโท วัดน้อยนางหงษ์ ตำบลสิงห์ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี	1) ทำบุญวันบูรพาจารย์และเทศกาลเทศกาลดำเนิการช่วยเหลือผู้ยากไร้ เข้ารับเครื่องอุปโภค-บริโภค ข้าวสารอาหารแห้ง 2) โครงการข้าวหนึ่งถุง หุงเพื่อแม่ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 3) กิจกรรมเข้าวัด รับศีล ฟังธรรม รับข้าวหนึ่งถุงหุงเพื่อแม่ ส่งเสริมคุณธรรมความกตัญญูทศวิถีต่อผู้มีอุปการคุณ
11	พระสุธีรัตนภรณ์ วัดพระบรมธาตุ ตำบลชัยนาท อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท	1) แจกข้าวสาร อาหารแห้ง แก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน ที่วัดพระบรมธาตุ 2) แจกอาหารโรงทานแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากโรคระบาด โควิด 19 3) เป็นประธานแจกบ่อบาดาล แก่พื้นที่แห่งแล่งทั่วจังหวัดชัยนาท
12	พระมงคลกิจโกศล วัดเทพพิริณย์ ตำบลบ้านเขวียน อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	1) โครงการจัดซื้อรถพยาบาล มอบให้กับโรงพยาบาล 2) โครงการมอบข้าวสารอาหารแห้งให้กับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ 3) โครงการชุดเจาะบ่อบาดาลแก้ปัญหาภัยแล้ง 4) กิจกรรมมอบสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัยและภัยธรรมชาติ 5) กิจกรรมเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุ
13	พระมงคลวิจิตร วัดโคกดอกไม้ ตำบลตงคอน อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	3) โครงการสร้างอาคารโรงพยาบาล จัดซื้อเครื่องมือแพทย์ มอบให้กับโรงพยาบาล 4) โครงการสร้างอาคารเรียน โรงเรียนชุมชนวัดโคกดอกไม้ และโรงเรียนใกล้เคียง 5) โครงการสร้างสะพานข้ามลำน้ำงานเทศบาลตำบลตงคอน 6) โครงการสร้างสถานีตำรวจภูธรอำเภอสรรคบุรี
14	พระครูประกาศสรวิชัย วัดทรงสวาย ตำบลหนองน้อย อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท	1) โครงการช่วยเหลือคนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ป่วยติดเตียง 2) โครงการกองทุนการศึกษาเด็กยากจน 3) โครงการจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ มอบให้กับโรงพยาบาล
15	พระปลัดธรรมเมศวร์ นาวาโร วัดใหญ่ ตำบลท่าฉนวน อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท	1) โครงการ/กิจกรรม เยี่ยมผู้ป่วยเรื้อรัง/ผู้สูงอายุ/ผู้พิการ
16	พระครูอุทัยธรรมโอภาส วัดเขาเมืองชัย (๕) ตำบลลานสัก อำเภอลานสัก	1) โครงการลานธรรม วิถีไทย 2) โรงทานแจกข้าวสาร-อาหารแห้งตามพระราชดำริของสมเด็จพระสังฆราชสำหรับช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด 19 3) มอบเครื่องอุปโภคบริโภคและเยี่ยมเยียนผู้ป่วยติดเตียงและสงเคราะห์ผู้ยากไร้

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
	จังหวัดอุทัยธานี	4) กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาวัดและชุมชน
17	พระครูพิทักษ์คุณากร วัดอมฤตวาริ ตำบลอุทัยใหม่ อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี	1) สงเคราะห์ผู้ยากจนในถิ่นทุรกันดาร 2) ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 3) สงเคราะห์ประชาชนและส่งเสริมการพัฒนาชุมชนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
18	พระครูปลัดสมนึก สุธมมถิรสถุโธ วัดจันทาราม (ท่าซุง) ตำบลน้ำซึม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี	1) ตั้งโรงพยาบาลเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนจากโรค Covid-19 สนองพระราชดำริสมเด็จพระสังฆราช 2) กิจกรรมปลูกต้นไม้ อนุรักษ์ป่า สงเคราะห์ชุมชน 3) กิจกรรมปฏิบัติธรรม 4) ศูนย์เรียนรู้พระพุทธศาสนา พัฒนาปัญญาวิถีพุทธ

คณะสงฆ์ภาค 13 มี 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
1	พระครูปลัดสุชัย วัดนาลิกวนาราม ตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี	1) ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติไวรัสโควิด-19 ด้วยการตั้งโรงพยาบาลตาม พระดำริของสมเด็จพระสังฆราช 2) มอบข้าวสารอาหารแห้งและอุปกรณ์ยังชีพเบื้องต้นให้แก่ผู้ประสบอัคคีภัย 3) มอบถุงยังชีพให้กับชาวบ้านผู้ประสบอุทกภัย 4) มอบข้าวสารอาหารแห้งให้กับผู้ป่วยติดเตียง
2	พระครูพิพิธกิจจารักษ์ วัดหนองปรือ ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี	1) ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติไวรัสโควิด-19 ด้วยการตั้งโรงพยาบาลตาม พระดำริของสมเด็จพระสังฆราช 2) มอบข้าวสารอาหารแห้งและอุปกรณ์ยังชีพเบื้องต้นให้แก่ผู้ประสบอัคคีภัย 3) มอบถุงยังชีพให้กับชาวบ้านผู้ประสบอุทกภัย 4) มอบข้าวสารอาหารแห้งให้กับผู้ป่วยติดเตียง
3	พระครูวิจิตรธรรมภิรัต วัดทะเลไร่ ตำบลหนองชะลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	1) สร้างถนนและสะพานข้ามแม่น้ำระยอง เชื่อมระหว่าง 3 วัดให้ประชาชนเดินทางด้วยความสะดวก 2) สร้างสะพานข้ามแม่น้ำเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน 3) สร้างอาคาร กศน. อำเภอบ้านค่าย 4) สร้างอาคารโอท็อป (OTOP) ตลาดประชารัฐ
4	พระครูสิริศิริวัฒน์ วัดเขาน้อย ตำบลตาสีหี อำเภอบลุกแดง จังหวัดระยอง	1) ขุดบ่อน้ำของชุมชน 2) ซ่อมดินถมปรับพื้นที่วัดเจ็ดโคกเจริญธรรม 3) สร้างกุฏิที่วัดหนองบอนวิปัสสนา 4) ร่วมแจกสิ่งของให้กับชาวบ้าน
5	พระครูสังฆวิสุทธิคุณ ดร. วัดชากผักกูด ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง	1) บริจาคสิ่งของอุปกรณ์การศึกษาและทุนการศึกษาและสิ่งของต่าง ๆ แต่นักเรียน 2) บริจาคสิ่งของนำไปช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในภาคใต้และภาคอีสาน 3) สร้างหอพระพุทธรูป (หน้าเสาธง) โรงเรียนประถมศึกษาบ้านป่าคา 4) มอบทุนการศึกษาและมอบทุนพัฒนาโรงเรียน
6	พระครูพิศาลสุตากร วัดขุนนาค ตำบลชากโดน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง	1) โครงการสาธารณสุขสงเคราะห์ตำบลชากโดน ตรวจเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง/ผู้ยากไร้ 2) โครงการปลูกป่าชุมชน 3) จัดพื้นที่วัดเป็นกลุ่มสังฆะอ้อมทรัพย์ 4) จัดพื้นที่สาธารณสุขประโยชน์ส่วนร่วมสร้างประปาชุมชน

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
6	พระครูพิศาลสุตากร วัดบุญนาคนาค ตำบลชากโคโดน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง	1) โครงการสาธารณสุขสงเคราะห์ตำบลชากโคโดน ตรวจเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง/ผู้ยากไร้ 2) โครงการปลูกป่าชุมชน 3) จัดพื้นที่วัดเป็นกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ 4) จัดพื้นที่สาธารณสุขประโยชน์ส่วนร่วมสร้างประปาชุมชน
7	พระมหาสมภพ สมภพโท วัดชากขุนวิเศษ ตำบลกองดิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง	1) แจกของตรวจเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง 2) ปลูกป่า 3) ส่งเสริมสัมมาอาชีพ 4) สาธารณสมบัติส่วนรวม
8	พระครูเกษมธรรมากร วัดห้วย ตำบลวังห้วย อำเภอแกลง จังหวัดระยอง	1) ช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัย 2) ปลูกสวนป่า 3) จัดตลาดนัดในพื้นที่ของวัดเพื่อส่งเสริมสัมมาชีพแก่ชุมชน 4) รวมพลังจิตอาสาพัฒนาชุมชน
9	พระครูบวรศีลวิวัฒน์ วัดหนองกันเกรา ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง	1) โครงการสาธารณสุขสงเคราะห์ เยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง 2) โครงการศูนย์แบ่งปันเวชภัณฑ์ร่วมบุญ (บวร) 3) เอื้อเฟื้อสถานที่และสนับสนุนสมาชิกกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ 4) โครงการพลัง บวร ด้านภัยโควิด-19 ชุมชนคุณธรรม
10	พระครูพรหมจริยา นุวัฒน์ วัดเกษตราสูรามย์ ตำบลเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	1) ร่วมสร้างบ้านที่อยู่อาศัยแก่ผู้ประสบภัยพิบัติจากคลื่นทะเล (คลื่นปลาบึก) 2) มอบเครื่องอุปโภค บริโภค แก่ผู้ยากไร้ ผู้ป่วยติดเตียง 3) มอบข้าวสารอาหารแห้งแก่ผู้ประสบภัยน้ำท่วม จ.อุบลราชธานี 4) มอบข้าวสารอาหารแห้ง เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มให้กับนักเรียนในถิ่นทุรกันดาร 5) แจกอาหารแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากไวรัสโควิด 2019
11	พระครูสิริภาวนานุโยค วัดเพลงช้างเผือก ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง	1) ให้การสงเคราะห์สาธารณสุขชนเพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้น โดยการแจกเครื่องอุปโภค บริโภค ข้าวสารให้แก่ผู้ประสบภัยและผู้ยากไร้
12	พระครูสถิตธรรมานุวัตร วัดทับไทร ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี	1) สร้างอาคาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดทับไทร 2) ตั้งกลุ่มสังฆะออมทรัพย์วัดทับไทร 3) สร้างอาคารศูนย์ฝึกวิชาชีพในวัด 4) มอบถวาย หน้ากากอนามัย เจล และอุปกรณ์ป้องกันเชื้อไวรัสโคโรนา covid-19 ถวายแด่ สมเด็จพระมหาสังฆราช (เทพ วงศ์) ในพระราชอาณาจักรกัมพูชา
13	พระครูธรรมธรรวิชัย วิ สุทฺธโม วัดเขาบายศรี ตำบลเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี	1) จัดมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 มอบรถแอร์บลาส จำนวน 1 คัน มาช่วยฉีดพ่นยาฆ่าเชื้อในวัดเขาบายศรีเพื่อป้องกันไวรัสโควิด 19 เพื่อให้ประชาชนที่มาร่วมรู้สึกอุ่นใจ 2) สร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ให้แก่ชุมชน มีการขุดเก็บสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อดำเนินการเลี้ยงและการสร้างลานกีฬาเพื่อสุขภาพ 3) ดำเนินโครงการเพื่อช่วยเหลือแก่คนชรา ผู้ป่วยติดเตียง ในตำบลเขาบายศรี 4) ส่งพระภิกษุเข้าร่วมมอรรณพระคิลาณุปัญญา

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
14	พระปลัดนิวัติ พลธมโม วัดคมบาง ตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	1) ดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำรายปี ด้วยการดูแลรักษาและพัฒนาพื้นที่โดยรอบ แหล่งน้ำเพื่อปริมาณพื้นที่กักเก็บน้ำไว้ใช้หน้าแล้ง 2) รวมกลุ่มจิตอาสาป้องกันโรคติดต่อ (covid-19) 3) จัดทำโครงการ 9 อย่างป็นสุข เพื่อคุณหมอใน 2 จังหวัดภาคใต้ และโรงพยาบาลในจังหวัดจันทบุรี 4) สนับสนุนเป็นสถานที่พัก กักกันผู้ที่มีกลุ่มเสี่ยงโรคติดต่อ (covid-19) ของจังหวัดจันทบุรี
15	พระครูพิศาลธรรมวาทී วัดบางปิดบน ตำบลบางปิด อำเภอแหลมงอบ	1) พ.ศ. 2558 สร้างบ้านให้ผู้ยากไร้ ไม่มีที่พักพิง เป็นหลักแหล่ง 2) พ.ศ. 2559 สร้างบ้านให้ผู้ยากไร้ ไม่มีที่พักพิง เป็นหลักแหล่ง 3) พ.ศ. 2560 สร้างบ้านให้ผู้ยากไร้ ไม่มีที่พักพิง เป็นหลักแหล่ง 4) พ.ศ. 2561 ดำเนินการมอบรถตุ๊กตุ๊กให้กับหน่วยกู้ภัยบุญช่วยเหลือประจำจุดบ้าน
16	พระครูวุฒิสารคุณ วัดคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด	1) มอบข้าวสารอาหารแห้งแก่ผู้สูงอายุ 2) มอบข้าวสารอาหารแห้งแก่ผู้สูงอายุและเด็กนักเรียน 3) มอบเตียงผู้ป่วยให้กับโรงเรียนคลองใหญ่ 4) มอบสิ่งของอุปโภค-บริโภค แก่ผู้ป่วยติดเตียง
17	พระครูวิมลสมันต์ วัดท่าโสม ตำบลท่าโสม อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด	1) สร้างบ้านให้ผู้ยากไร้ ไม่มีที่พักพิง เป็นหลักแหล่ง 2) สร้างโรงเรียนอนุบาลวัดท่าโสม 3) สร้างสนามเด็กเล่น สร้างปัญญา พัฒนาจิต ถวายพ่อหลวงพ่อวัดท่าโสม 4) เยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง 5) มอบหน้ากากอนามัยให้กับชาวบ้านท่าโสม
18	พระครูทิตติญาณวิจักษ์ วัดเนินตากแดด ตำบลหนองบอน อำเภอปอไร่ จังหวัดตราด	1) ให้การช่วยเหลือวัด/ประชาชน ผู้ประสบภัยต่าง ๆ และผู้ป่วยติดเตียง ผู้ด้อยโอกาส 2) เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ประจำตำบลหนองบอน 3) เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลให้ความรู้กับประชาชน 4) เป็นกรรมการกองทุนสังฆะประชาชนเคราะห์ประจำจังหวัดตราด 5) เป็นรองประธานกองทุนเพื่อภิกษุสามเณรอาพาธประจำอำเภอปอไร่
19	พระครูโฆษิตวิริยคุณ วัดหนองเสม็ด ตำบลหนองโสน อำเภอเมือง จังหวัดตราด	1) มอบเงินให้สร้างอาคารร้านค้าชุมชน 2) มอบถังพ่นยาฆ่าเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้กับหน่วยกู้ภัย 3) มอบชุด PPE ให้กับโรงพยาบาลตราด 4) มอบเครื่องอุปโภค-บริโภค แก่ผู้สูงอายุ

คณะสงฆ์ภาค 14 มี 4 จังหวัด คือ นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
1	พระพรหมเวที วัดพระปฐมเจดีย์ราช วรวิหาร ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	1) เป็นประธานหน่วยบรรเทาสาธารณภัยวัดพระปฐมเจดีย์ 2) สนับสนุนโครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดบ้านติดเตียงของคณะสงฆ์วัดพระปฐมเจดีย์ 3) สนับสนุนหน่วยงานราชการ 4) ตั้งโรงทานสงเคราะห์ผู้ประสบความเดือดร้อนไวรัสโควิด-19
2	พระเทพศาสนากิจบาล วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	1) ให้หน่วยงานราชการใช้พื้นที่ของวัดและสนับสนุนหน่วยงานราชการ 2) จัดโครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดบ้านติดเตียงของคณะสงฆ์วัดไร่ขิง และสมาคมผู้สูงอายุ อำเภอสามพราน 3) ตั้งโรงทานช่วยเหลือผู้ประสบความเดือดร้อนจากไวรัสโควิด-19 ตามพระราชดำริ สมเด็จพระสังฆราช

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
		4) จัดหาครุภัณฑ์และอุปกรณ์ทางการแพทย์มอบให้แก่โรงพยาบาล 5) มอบถุงยังชีพแก่ผู้ประสบอุทกภัย
3	พระครูปลัดสิทธิวัฒน์ วัดไผ่ล้อม ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	1) มอบเตียงผู้ป่วยให้แก่โรงพยาบาลนครปฐม 2) สนับสนุนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน/มอบทุนการศึกษาให้แก่ โรงเรียนวัดไผ่ล้อม (पुलประชาอุปถัมภ์) และวิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม/ สร้างบ้านและรับดูแลอุปการะเลี้ยงดู/สนับสนุนน้ำดื่มบุญให้แก่งานคณะสงฆ์โดยกองทุนหลวงพ่อพล 3) สวด เภา ฟรี ให้แก่ผู้ยากไร้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย และรับมอบนกิจกรรมผู้เสียชีวิตจากเชื้อไวรัสโคโรนา-19 4) เปิดคลินิกหมอครอบครัว โรงพยาบาลนครปฐม สาขาวัดไผ่ล้อม 5) แจกหน้ากากอนามัยผ้ามีสลิต “ยันต้นปะดัดตลอด” ให้แก่โรงพยาบาลนครปฐมและตำรวจทุกหน่วยงาน
4	พระครูศรีสุตากร วัดกลางบางพระ ตำบลบางพระ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	1) โครงการช่วยเหลือผู้ป่วยติดบ้าน ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ป่วยช่วยเหลือตัวเองไม่ได้และผู้ป่วยยากไร้ 2) ให้การช่วยเหลือประชาชน มอบสิ่งของบริจาค- ข้าวสาร อาหารแห้ง สิ่งของอุปโภคบริโภค มอบให้กับผู้ประสบภัยน้ำท่วมในจังหวัดอุบลราชธานี ปี 2562 3) สนับสนุนอุปกรณ์ วิทยุสื่อสาร อุปกรณ์เดินป่า ฯลฯ และสิ่งของอุปโภคบริโภคให้แก่เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้มาง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร 4) มอบปัจจัยร่วมสมทบทุน มอบสิ่งของอุปโภค บริโภค ให้กับโรงพยาบาลในถิ่นทุรกันดาร 5) ร่วมจัดทำโครงการทอดผ้าป่าซื้อที่ดินร่วมกับโรงพยาบาลห้วยพลู
5	พระครูเกษมถาวรคุณ วัดบางเลน ตำบลบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม	1) สนับสนุนหน่วยงานราชการ 2) สงเคราะห์ผู้ยากไร้และทุพพลภาพ 3) สนับสนุนโครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดบ้านติดเตียงของคณะสงฆ์วัดบางเลน 4) ช่วยเหลือผู้ประสบความเดือดร้อนจากไวรัสโคโรนา-19
6	พระครูติธรรมานุกต วัดสว่างอารมณ์ ตำบลขุนแก้ว อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	1) สนับสนุนหน่วยงานราชการ มอบสิ่งของให้โรงเรียน โรงพยาบาล 2) สนับสนุนหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลขุนแก้ว (อปต.) ออกเยี่ยมมอบสิ่งของให้ผู้ป่วยติดเตียง 3) โครงการสร้างสุขผู้ให้ เต็มใจผู้รับ มอบรถวีลแชร์ให้ผู้ป่วย ผู้พิการ ผู้ยากไร้ โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ 4) โครงการมอบลูกนิมิตในวัดถิ่นทุรกันดาร วัดละ 9 ลูก โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ 5) โครงการโรงทานศีล 5 วัดสว่างอารมณ์เปิดโรงทานให้ญาติโยมได้รับประทานวันอาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ 6) โครงการมอบสิ่งของให้ประชาชนผู้ประสบภัยต่าง ๆ - มอบโคกระบือให้เกษตรกรผู้ยากไร้ - มอบน้ำดื่มศีล 5 สนับสนุนงานอบรมและการประชุมต่าง ๆ
7	พระครูปฐมจินดากร วัดไร่แตงทอง ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	1) มอบปัจจัยเพื่อจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ให้แก่โรงพยาบาล 2) มอบปัจจัยเพื่อปรับปรุงห้องประชุมพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐมและโรงเรียนทั่วไป 3) มอบข้าวสารอาหารแห้งที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ
8	พระครูไพศาลธรรมวงศ์ วัดแค ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี	1) จัดตั้งโรงทานเพื่อสงเคราะห์ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 2) โครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง คนชรา ผู้พิการ และทุพพลภาพ 3) กิจกรรมแจกข้าวสาร อาหารแห้ง เพื่อสงเคราะห์ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
9	พระครูพิสุทธธีรตนาภรณ์ วัดเถรพลาย ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	1) ตั้งโรงพยาบาลช่วยเหลือผู้ประสบความเดือดร้อนจากไวรัสโควิด-19 ตามพระดำริสมเด็จพระสังฆราช
10	พระครูศรีรัตนวิวัฒน์ วัดพระลอย ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี	1) จัดตั้งโรงพยาบาลเพื่อสงเคราะห์ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 2) โครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง คนชรา ผู้พิการ และทุพพลภาพ 3) กิจกรรมแจกข้าวสาร อาหารแห้ง เพื่อสงเคราะห์ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
11	พระมหาจำเริญ สุวพัฒน์ วัดนิเวศน์ธรรมาราม ตำบลดอนก่ายาน อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี	1) ตั้งโรงพยาบาลช่วยเหลือผู้ประสบความเดือดร้อนจากไวรัสโควิด-19 ตามแนวพระดำริสมเด็จพระสังฆราช
12	พระมหาวิไล รวิวัฒน์ วัดไผ่ลูกนก ตำบลสวนแตง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี	1) ตั้งโรงพยาบาลช่วยเหลือผู้ประสบความเดือดร้อนจากไวรัสโควิด-19 ตามพระดำริสมเด็จพระสังฆราช
13	พระครูอนุกลางกาญจนวงศ์ วัดเขามุสิกaram ตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี	1) ช่วยผู้ประสบวาทภัย ลมพัดบ้านพังเสียหาย โดยการช่วยจัดซื้ออุปกรณ์ซ่อมแซมให้สามารถใช้พักอาศัยได้ 2) กิจกรรมสร้างฝายน้ำเพิ่มความชุ่มชื้นแก่ป่าชุมชนบ้านเขามุสิก 3) กิจกรรมพัฒนาชุมชน คณะกลุ่มจิตอาสาในชุมชน 4) กิจกรรมสร้างศูนย์มูลนิธิพิทักษ์กาญจนสาขาหนองปรือ
14	พระครูกาญจนสุตาคม วัดวังขนายทายิการาม ตำบลวังขนาย อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี	1) เปิดศูนย์รับผู้ป่วยและผู้สูงอายุภายในวัด และจัดตั้งองค์การสาธารณประโยชน์เพื่อเป็นกองทุนดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุ 2) เปิดศูนย์รับบริจาคผ้าอ้อมผู้สูงอายุ นำไปมอบให้แก่ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยติดเตียงในตำบลวังขนาย 3) เปิดให้ประชาชนได้อาบน้ำแร่ แช่น้ำร้อนโดยไม่เสียค่าบริการ 4) ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย และมีผู้ได้รับผลกระทบจากภัยต่าง ๆ
15	พระครูกาญจนธรรมชัย วัดหนองไม้แก่น ตำบลหนองมะลาน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี	1) กิจกรรมบริจาคเงินช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนและผู้สูงอายุติดเตียง 2) จัดกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอย เช่น การคัดแยกขยะที่สามารถนำมารีไซเคิลใหม่ ทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล ลดภาวะโลกร้อน “เปลี่ยนขยะเป็นกองทุน” เป็นต้น 3) กิจกรรมส่งเสริมสัมมาชีพวิสาหกิจชุมชนภายใต้ศูนย์การเรียนรู้ที่ติดด้วยท่า 4) กิจกรรมโครงการชุมชนจักรยานหนองไม้แก่น ปั่นปลดปล่อย ร่วมใจสร้างสุขภาวะ ปั่นปลดปล่อย ร่วมใจสร้างสุขภาวะโดยการร่วมมือบวร วัด บ้าน โรงเรียน ราชการ
16	พระสมุห์ไพฑูรย์ อชิโต วัดหนองกร่าง (เพิ่มโพธิ์ สุวรรณ) ตำบลหนองกร่าง อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี	1) กิจกรรมมอบถุงยังชีพให้ผู้ป่วยติดเตียง 2) กิจกรรมร่วมงานวันเด็กแห่งชาติ 3) กิจกรรมมอบอาหารเครื่องดื่ม เวชภัณฑ์ 4) กิจกรรมจิตอาสาวันแม่แห่งชาติ 5) กิจกรรมร่วมพัฒนาทาสีรอบเมืองกาญจนบุรี

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
17	พระครูวิลาสกาญจน ธรรม วัดท่าขนุน ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี	<ol style="list-style-type: none"> 1) โครงการสนับสนุนการปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ 2) โครงการฝึกอบรมการทอผ้าพื้นเมือง 3) โครงการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย 4) โครงการมอบข้าวสารอาหารแห้งแก่ผู้อยู่ในถิ่นทุรกันดาร 5) โครงการมอบรถตู้ให้กับกึ่งกาชาดทองผาภูมิ 6) โครงการจิตอาสาทำดีด้วยหัวใจ 7) โครงการรักษัษธรรมรักษัษไทย (สร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ปีละ 1 แห่ง) 8) โครงการคัดแยกขยะ-ติดตั้งเตาเผาขยะปลอดมลพิษ 9) โครงการ 1 ตำบล 1 โรงพยาบาล 10) โครงการถวายทรายอะเบตแก่ทุกวัดในเขตอำเภอทองผาภูมิ 11) โครงการบริจาคโลหิตถวายเป็นพระราชกุศล 12) โครงการเซ็น MOU กับเทศบาลตำบลทองผาภูมิเพื่อร่วมกันพัฒนาวัดตามแนวทาง 5 ส. 13) โครงการเยี่ยมให้กำลังใจผู้ป่วยและช่วยรักษาพยาบาล 14) โครงการบูรณะบ้านให้แก่ผู้ยากไร้ในชุมชน 15) โครงการสร้างศูนย์วัฒนธรรมเป็นแหล่งอาชีพให้ชาวกะเหรี่ยง 16) โครงการส่งเสริมสินค้าชุมชนให้ขึ้นจำหน่ายในห้าง TMK 17) โครงการเปิดตลาดสินค้าชุมชน
18	พระภวานาวิสุทธิคุณ วัดเกตุมดีศรีวราราม ตำบลบางไทร อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร	<ol style="list-style-type: none"> 1) สร้างศูนย์ฟื้นฟูเยาวชนผู้ได้รับผลกระทบจากยาเสพติด 2) สร้างโรงพยาบาลวัดเกตุมดีศรีวราราม (โรงพยาบาลสมุทรสาคร 2) 3) เทพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก ทางเข้าโรงพยาบาลวัดเกตุมดีศรีวราราม และเข้าไปยังหมู่บ้านเพื่อการสัญจรของประชาชนทั่วไป
19	พระมงคลพัฒนภรณ์ วัดหลักสี่ราษฎร์สโมสร ตำบลยกกระบัตร อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	<ol style="list-style-type: none"> 1) บริจาคเงิน ข้าวสารอาหารแห้ง สิ่งของเครื่องใช้ช่วยเหลือวัดและประชาชนที่ประสบอุทกภัย 2) บริจาคเงิน ข้าวสารอาหารแห้ง ให้กับ อปต. ทั้ง 12 หน่วย ไปช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) 3) จัดให้มีการใส่ชีวิตโค-กระบือ เพื่อนำไปมอบให้กับเกษตรกรใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ 4) จัดให้มีการบริจาคโลหิตเพื่อประโยชน์แก่การนำไปช่วยเหลือประชาชนของหน่วยงานสภากาชาดไทยและโรงพยาบาลต่าง ๆ
20	พระครูวิฑิตสาครธรรม วัดบางปิ้ง ตำบลนาดี อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร	<ol style="list-style-type: none"> 1) สร้างอาคารเรียน 4 ชั้น ให้กับโรงเรียนวัดบางปิ้ง โดยไม่ใช้งบจากราชการ 2) บริจาคสิ่งของให้กับประชาชนในช่วงโควิด 19 3) บริจาคสิ่งของให้กับฝ่ายปกครองตำบลนาดีในการตั้งจุดคัดกรองโควิด-19
21	พระครูวุฒิสาครธรรม วัดบางปลา ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร	<ol style="list-style-type: none"> 1) อนุเคราะห์แก่เทศบาลตำบลบางปลา จัดสร้างโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบางปลา 2) อนุเคราะห์แก่ทางราชการ จัดสร้าง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลบางปลา 3) อนุเคราะห์แก่ทางราชการ จัดสร้างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลบางปลา 4) ดำเนินการก่อสร้างโรงพยาบาลวัดบางปลาสมุทรสาคร
22	พระครูสิทธิการี วัดหนองพะอง ตำบลนคราย อำเภอกะห้มนบน	<ol style="list-style-type: none"> 1) สร้างสะพานข้ามคลองสหราษฎร์ 2) มอบจักรยานแก่นักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทางไปโรงเรียน 3) สร้างห้องน้ำเพื่อคนสูงอายุและคนพิการได้ใช้ประโยชน์อย่างสะดวก 4) บริจาคสิ่งของให้แก่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากไวรัสโคโรนา 2019

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

คณะสงฆ์ภาค 15 มี 4 จังหวัด คือ ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
1	พระครูสิริสุวัฒนาภรณ์ วัดศิริเจริญเนินหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมืองราชบุรี	1) ตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยไวรัสโควิด 2019 2) ออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงในเขตอำเภอเมืองราชบุรี
2	พระครูวิภัสธรรมวิสิฐ วัดตีบอน ตำบลบ้านซ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	1) การสงเคราะห์ประชาชนจากภัยพิบัติ และดูแลออกเยี่ยมดูแลตามบ้านประชาชน 2) การสร้างบรรยากาศในวัดให้สะอาด ร่มรื่นและสวยงาม เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ 3) การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นของทางหน่วยงานราชการ 4) ให้นำหน่วยงานราชการใช้สถานที่วัดและวัสดุอุปกรณ์ 5) ร่วมจัดซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์เพื่อบริจาคให้กับโรงพยาบาลโพธาราม
3	พระครูสังฆรักษ์สุรพล จนฺทโสภโณ วัดเบญจคีรีนคร ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี	1) จัดกิจกรรมปลูกป่า ปลูกต้นไม้ 2) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นประจำ 3) ช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุ
4	พระมหาสงกรานต์ สุน ติกโร วัดหุบกระเทียม ตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	1) ศูนย์การเรียนรู้เกษตรวิถีพุทธวัดหุบกระเทียม 2) การสาธิตการปลูกข้าวแบบดำนา 3) การปลูกพืชผักต่าง ๆ แบบไร้สารเคมี 4) ส่งเสริมการปลูกกล้วยสายพันธุ์ต่าง ๆ 5) การเลี้ยงสัตว์และการทำปุ๋ยคอก
5	พระครูวิบูลกิจสุนทร วัดวาปีสุทธาวาส ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	1) ร่วมกับหน่วย อบต. แจกของให้แก่ผู้ประสบความลำบาก 2) ร่วมกับหน่วยงานราชการปลูกป่าถวายรัชกาลที่ 9
6	พระปิฎกโกศล วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายา ราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	1) กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่าง ๆ 2) กิจกรรมบริจาคโลหิต 3) การจัดตั้งศูนย์พักพิงสำหรับผู้ประสบภัย 4) การใกล้ชิดวัดโคเพื่อส่งมอบให้เกษตรกร 5) กิจกรรมช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง
7	พระครูภาวนาธรรมมาร วัดบ้านกุ่ม ตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี	1) ได้เป็นประธานในการจัดหาทุนบูรณะห้องฉุกเฉินโรงพยาบาล อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี 2) ได้สร้างประตูห้องฉุกเฉิน โรงพยาบาลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี 3) ได้สร้างเครื่องมือ-ครุภัณฑ์ทางการแพทย์ มอบแก่โรงพยาบาลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี 4) ได้มอบเครื่องป้องกันโรคระบาด (โควิด-19) ให้กับบุคลากร จังหวัดราชบุรี 5) จัดทอดผ้าป่าการกุศลสมทบทุนร่วมสร้างและซื้อเครื่องมือแพทย์ มอบแก่โรงพยาบาลจักษ์บ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 6) ได้เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ จัดหาทุน เพื่อสร้างอาคาร โรงพยาบาลบ้านแพ้ว สาขาหลักห้า อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 7) ตั้งศูนย์ช่วยเหลือ (โรงงาน) ผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
		ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 8) ได้สนับสนุนการฝึกปฏิบัติงานพัฒนาอนามัยชนบทเบื้องต้นในชุมชนของคณะ สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา 2559
8	พระครูศรีธรรมภรณ์ วัดแจ้งเจริญ ตำบลจอมประทัด อำเภอวัดเพลง จังหวัดราชบุรี	1) บริจาคสิ่งของข้าวสารอาหารแห้ง 2) ให้ที่พักพิงกับผู้เดือดร้อน
9	พระอธิการวธรรม ฐิตธมโม วัดบ่อหิว ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี	1) การร่วมกับหน่วยงานราชการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล รัชกาลที่ 9 2) การสร้างบรรยากาศในวัดให้สะอาด ร่มรื่นและสวยงาม เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ 3) การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นของหน่วยงานราชการ 4) การสงเคราะห์ประชาชนจากภัยพิบัติ และออกเยี่ยมดูแลตามบ้านประชาชน 5) ให้หน่วยงานราชการใช้สถานที่วัดและวัสดุอุปกรณ์
10	พระมหาสุวธรรมพงษ์ สุนโต วัดลำพระ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี	1) ซุดบ่อสร้างเก็บน้ำเพื่อประโยชน์ตอนภัยแล้ง 2) สร้างบ้านเรือนให้กับชาวบ้าน 3) ให้หน่วยงานราชการใช้สถานที่วัดและวัสดุอุปกรณ์ 4) การสร้างบรรยากาศภายในวัดให้สะอาด ร่มรื่น และสวยงาม เหมาะแก่การพักผ่อน หย่อนใจ 5) การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นของหน่วยงานราชการ
11	พระครูวัชรสุวรรณนารถ วัดใหญ่สุวรรณาราม ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองเพชรบุรี	1) ตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย 2) กิจกรรมแบ่งปันความสุขสู่ผู้ด้อยโอกาส ยากจน 3) กิจกรรมสงเคราะห์ผู้ป่วยติดเตียง 4) กิจกรรมช่วยเหลือศพอนาถาไร้ญาติ 5) ให้หน่วยงานราชการใช้สถานที่วัดและวัสดุอุปกรณ์
12	พระครูวิจักษ์วัชรธรรม วัดห้วยขวางจริง ตำบลพุทธสวรรค์ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี	1) ตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย 2) กิจกรรมแบ่งปันความสุขสู่ผู้ด้อยโอกาส ยากจน 3) กิจกรรมสงเคราะห์ผู้ป่วยติดเตียง 4) กิจกรรมช่วยเหลือศพอนาถาไร้ญาติ 5) กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยร่วมกับภาคีเครือข่าย
13	พระครูพัชรคุณนารถ วัดต้นสน ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี	1) ตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย 2) กิจกรรมแบ่งปันความสุขสู่ผู้ด้อยโอกาส ยากจน 3) กิจกรรมสงเคราะห์ผู้ป่วยติดเตียง 4) กิจกรรมช่วยเหลือศพอนาถาไร้ญาติ 5) กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยร่วมกับภาคีเครือข่าย
14	พระครูศิริทัศนียคุณ วัดท่าคอย ตำบลท่าคอย อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี	1) ตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย 2) กิจกรรมแบ่งปันความสุขสู่ผู้ด้อยโอกาส ยากจน 3) กิจกรรมสงเคราะห์ผู้ป่วยติดเตียง 4) กิจกรรมช่วยเหลือศพอนาถาไร้ญาติ 5) กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยร่วมกับภาคีเครือข่าย
15	พระครูสุนทรวัชรการ วัดลิ้นช้าง ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี	1) กิจกรรมช่วยเหลือเด็กและเยาวชนผู้ขาดแคลนโอกาส 2) กิจกรรมสงเคราะห์ผู้ป่วยติดเตียงมอบทุนและอุปกรณ์ทางการแพทย์แก่โรงพยาบาล ต่างๆ 3) กิจกรรมสนนทานเด็กเล่นสร้างปัญญา 4) กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ ร่วมกับภาคีเครือข่าย 5) กิจกรรมสร้างอาชีพให้กับชุมชน และสร้างฝายชะลอน้ำ

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
16	พระครูธรรมธรไพบูลย์ ญาณวิบูล วัดประทุมคณาวาส ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	1) โครงการโรงพยาบาลเตลิเวอร์ซึ่ภัยโควิด-19 2) โครงการโรงพยาบาล วัดประทุมคณาวาสร่วมใจสู้ภัยโควิด-19 3) กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมในภาคอีสาน 4) กิจกรรมจิตอาสาเราทำดีด้วยหัวใจ 5) กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะแก่พระสงฆ์ - ผู้สูงอายุชุมชนวัดประทุมคณาวาส
17	พระครูปลัดกตพรต กิต ติปัญญา วัดศรีศรีธารธรรม ตำบลคลองเขิน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม	1) โครงการพระสาลีวัดศรีศรีธารธรรมแจกทานโควิด-19 2) โครงการคนละไม้คนละมือ เดินท่อน้ำประปา 3) กิจกรรมเลี้ยงอาหารแก่น้อง ๆ ที่โรงเรียนบ้านน้ำพุ 4) กิจกรรมเลี้ยงอาหารและอุปกรณ์การเรียนแก่น้อง ๆ 5) กิจกรรมตลาดนัดชุมชนคลองเขิน
18	พระครูพิศิษฐ์ประษานา ทร. วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	1) โครงการโรงพยาบาลเคลื่อนที่วัดอินทาราม 2) กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมในภาคอีสาน 3) กิจกรรมมอบโลงเย็น ทิปศพไร้ญาติ 4) กิจกรรมไล่ชีวิตโค กระบือ 5) โครงการพุทธเกษตรสู้ภัยโควิด 19
19	พระครูโสภิตวิริยาภรณ์ วัดจุฬามณี ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	1) โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งโรงพยาบาล ร่วมใจสู้ภัยโควิด-19 2) กิจกรรมสมทบทุนเพื่อซื้อยาและเวชภัณฑ์สมทบทุนองค์กรจิตสวัสดีภาพสัตว์ 3) กิจกรรมเลี้ยงอาหารเช้าและเย็นนักเรียน 4) กิจกรรมมอบกระเบื้องมุงหลังคา อุโบสถ 5) กิจกรรมถวายน้ำเต้าผู้ในงานกิจกรรมคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
20	พระครูสมุทรคุณาธาร วัดบางน้อย ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม	1) โครงการโรงพยาบาลวัดบางน้อยแสนเหรียญสู้ภัยโควิด-19 2) โครงการพุทธเกษตรสู้วิกฤต COVID-19 3) กิจกรรมตัดขาดรอาหารแห้งให้โรงเรียนเพื่อเข้ากิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือ 4) กิจกรรมมอบบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 5) กิจกรรมสุขภาวะพระสงฆ์-สามเณร ปลอดภัยสารเสพติด
21	พระวินัยธรไมตรี ฐิตปัญญา วัดทางสาย ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	1) ช่วยเหลืออุทกภัย 2) การจัดการน้ำ (ขุดบ่อน้ำ) 3) วัดเป็นศูนย์กลางช่วยเหลือชุมชน การส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน (การท่องเที่ยว) 4) โครงการดันกล้าบัณฑิตบวร
22	พระมหาจันทน์ จรรย์ โม วัดตาลเจ็ดยอด ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	1) มอบทุนการศึกษา 2) มอบทุนซื้อที่ดินขยายเขตก่อสร้างอาคารโรงเรียน 3) มีโรงพยาบาลผู้สูงอายุ
23	พระพิศาลสิทธิคุณ วัดห้วยมงคล ตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	1) สาธารณสงเคราะห์ (สงเคราะห์) ช่วยเหลือชาวบ้านประสบอุทกภัย วาดภัย 2) สาธารณสงเคราะห์ (แก้อุกล) ปลูกป่าสร้างฝายต้นน้ำ ไถ่ถอนชีวิต โค กระบือ สร้างถนน 3) สาธารณสงเคราะห์ (พัฒนา) จิตอาสาตู้ปันสุข มอบสิ่งของหน่วยงานราชการ 4) สาธารณสงเคราะห์ (บูรณาการ) การท่องเที่ยวเชิงพุทธ สงกรานต์ สรงน้ำพระหลวง พ่อทวด/ห่มผ้าพระหลวงพ่อทวดองค์ใหญ่ สร้างโรงพยาบาลสงฆ์ ตึกสงฆ์อาพาธ

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ที่	ชื่อ/วัด/ที่อยู่	กิจกรรม
		พ่อทวด/หม่าพระเจ้าหลวงพ่อทวดองค์ใหญ่ สร้างโรงพยาบาลสงฆ์ ตึกสงฆ์อาพาธ
24	พระครูพิสุทธภิภาวนา พิธาน วัดหัวหิน ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	1) ให้การสนับสนุนและอุปถัมภ์โครงการ “วิสัย วิญญาณ” ซึ่งเป็นหลักสูตรพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 2) ให้การสนับสนุนอุปถัมภ์งาน “กอดหัวหินให้แน่น” เพื่อเป็นการปลอบขวัญ และสร้างกำลังใจให้ชาวอำเภอหัวหินจากเหตุการณ์ก่อวินาศกรรม 3) ให้การสนับสนุนอุปถัมภ์โดยการนำอาหารและเครื่องดื่มเลี้ยงแก่ผู้มาร่วมพิธีจุดเทียนถวายความอาลัย 4) บริจาคน้ำดื่ม เครื่องอุปโภคบริโภค ให้เทศบาลเมืองหัวหินเพื่อนำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3.5.4 งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

คณะสงฆ์หนกลางได้ริเริ่มโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการให้การศึกษา การรักษาพยาบาล การช่วยเหลือผู้ยากไร้ หรือการส่งเสริมการประกอบอาชีพ พื้นที่หนกลางนี้ถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนในการเสริมสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน คณะสงฆ์หนกลางมีการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ดังนี้

ภาคที่ 1 ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ

1) พระกิตติโสภณวิเทศ วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

พระกิตติโสภณวิเทศท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยเป็นประธานสหภาพพระธรรมทูตไทยในโอเชียเนีย เป็นกรรมการสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในสหรัฐอเมริกาและได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ในประเทศไทยให้เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทยปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ ส่วนในประเทศได้เปิดโรงงานตามพระราชดำริของสมเด็จพระสังฆราช ฉีดยาพ่นป้องกันและกำจัดเชื้อไวรัส COVID-19 ให้วัดต่าง ๆ ในเขตปกครองและวัดทั่วไป มอบเครื่องอุปโภค-บริโภค ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในภาคตะวันออก ช่วยเหลือด้วยสิ่งของ ข้าวสารอาหารแห้ง ดำเนินการบูรณาการเป็นศูนย์ร่วมรับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ภัยพิบัติต่าง ๆ โดยวัดนาคปรกร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนและด้านจิตใจโดยการมอบธรรมะเป็นกำลังใจในคราวประสบสาธารณภัยตั้งโครงการ “วัดไม่ทิ้งโยมไว้ข้างหลัง” เพื่อสำรวจและมอบถุงยังชีพแก่ประชาชนที่เป็นผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุในชุมชนวัดนาคปรก และชุมชนใกล้เคียง ช่วยเหลือผู้ปกครองนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนาคปรกที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 (พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 385)

2) พระปลัดสุรเชษฐ์ สุรเขฎโฐ วัดโตนด อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

พระปลัดสุรเชษฐ์ สุรเขฎโฐ ท่านได้ดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ในระดับชุมชน และขยายงานสู่การบูรณาการในระดับประเทศ มีการส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ร่วมกับคณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ประชาชน และชุมชน จนสามารถขับเคลื่อนการปฏิบัติให้แผ่ขยายในวงกว้าง อาทิ โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข พ.ศ. 2561-2565 กิจกรรมการจัดการขยะในวัดแบบมี

ส่วนร่วมภายใต้แนวคิดใช้วัสดุธรรมชาติ เศษ ตอง ตาล ตะไคร้ กิจกรรมคลองรอบวัดสวย น้ำใส สุขใจ
ทั่วถิ่น กิจกรรมตั้งโรงงานสนองพระดำริสมเด็จพระสังฆราชช่วยเหลือผู้ประสบภัยเชื้อโรคโควิด-19
กิจกรรมพุทธอาสาคุณแล ฟันฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุและผู้พิการ สงฆ์อาพาธ (ภายใต้ศูนย์คุณแล ฟันฟู
สมรรถภาพผู้สูงอายุและผู้พิการตำบลวัดชลอ) กิจกรรมพุทธอาสาศานธรรม เยียวยาจิตใจด้วยธรรม
สงเคราะห์ โครงการพัฒนาวิจัยรูปแบบการเสริมหลังชุมชน การเฝ้าระวังทางสังคมและดูแลช่วยเหลือ
ผู้ที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ปี พ.ศ. 2563-2564 โครงการ
พัฒนาทีมพุทธอาสา พระคิลาณุปัฏฐาก-พระคิลาณธรรม พัฒนายุทธศาสตร์วัดเพื่อชุมชน กิจกรรม
พัฒนาระบบฐานข้อมูลการจัดสุขภาวะชุมชน สงเคราะห์กลุ่มเปราะบาง 5 ประเภท (ภายใต้โครงการ
โรงงานปัญญาวัดโตนด 4 ระยะ สงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนา บูรณาการ) โครงการพุทธอาสาสร้างชาติ
สร้างอาชีพ อิ่มท้อง อิ่มบุญ อิ่มธรรม โครงการชีววิถีเพื่อการเรียนรู้และสร้างรายได้ตามศาสตร์
พระราชชา (ภายใต้ศูนย์ชีววิถีวัดโตนด-กพม.) โครงการโรงครัวโภชนาการสงฆ์ Clean food กิจกรรม
90 วันปลูกผักสวนครัวเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร โครงการบรรพชาสามเณรสร้างชาติ กิจกรรม
พื้นวัด คีนธรรม นำเมือง สุประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นถิ่น (ประเพณีแลกอาหารวันพระ ใช้
กระทงใบตองใส่อาหาร ดอกไม้ใบเตยถวายพระ) กิจกรรมประเพณีกฐิน กระทง แข่งเรือ โครงการ
พัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตชุมชนวัดโตนด (ภายใต้ศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิตชุมชน วัดโตนด) โครงการ
เรียนรู้วิถีพุทธ ลานบุญ ลานธรรม ลานปัญญา/ลานกรรมาฐานสวนพฤกษศาสตร์ 77 จังหวัด
โครงการหอพิพิธภัณฑวัดโตนด ห้องสมุดชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น (พระมงคลวรวิหาร (สมบัติ
ญาณวโร), 2564, หน้า 388)

3) พระมหาถาวร ธีรจิตโต วัดบางหลวง อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี

พระมหาถาวร ธีรจิตโต ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ โดยวัดบางหลวงเป็นที่ตั้ง
หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลบางหลวง (อ.ป.ต.) ในเขตปกครองสงฆ์มหานิกายภาค 1 จากการ
รวมตัวของกลุ่มคนในชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนจัดการอบรม
คุณธรรมจริยธรรมทุกปีโดยร่วมกับโรงเรียนปทุมธานี นันทมนิบำรุง และยังได้จัดโครงการและ
กิจกรรมต่าง ๆ อีกมากมาย อาทิ โครงการวัด ประชารัฐ สร้างสุข สร้างสัจปาบายด้วยวิถี 5 ส กิจกรรม
วันเด็กแห่งชาติร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
ตรวจสุขภาพและฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดตามฤดูกาลในชุมชน พร้อมทั้งให้ความรู้ในการป้องกัน
และรักษาโรคต่าง ๆ แก่คนในชุมชน ณ วัดบางหลวง ร่วมกับเทศบาลตำบลบางหลวงฉีดวัคซีนป้องกัน
โรคต่าง ๆ ทำหมันสุนัขและแมวที่อาศัยอยู่ในวัดและชุมชนเพื่อให้สัตว์เลี้ยงมีสุขภาพที่ดี จัดโครงการ
“มอบทาน มอบธรรม” ช่วยเหลือผู้ประสบภัย ผู้ป่วยและผู้ที่ยากไร้ ออกเยี่ยมให้กำลังใจแก่ผู้
ยากไร้ ผู้ป่วยติดเตียงและคนชรา จัดงานบุญประเพณีต่าง ๆ เช่น งานลอยกระทง มีเด็กนักเรียนและ
ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันทำกระทงเพื่อถวายวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่คงอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม
ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายรามัญ ชำราชากรตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองจังหวัดปทุมธานีเข้าวัด
ปฏิบัติธรรมเดือนละ 1 ครั้ง ร่วมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีได้จัดโครงการส่งเสริมการ
เรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน “รามมอญ” ตั้งกลุ่มสังฆะออมทรัพย์วัดบางหลวงเพื่อการออมทรัพย์
และการเกื้อกูลซึ่งกันและกันของคนในชุมชนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้กับ
การดำเนินงาน มีการให้สวัสดิการแก่สมาชิก เช่น ค่ารักษาพยาบาล ช่วยเหลือค่าฌาปนกิจ และ

บริการสังคม เป็นต้น จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเทศบาลตำบลบางหลวงและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเทศบาลตำบลบางหลวง (พระมงคลวรารากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 391)

4) พระมหาวีร ธรรมโชโต วัดใหญ่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

พระมหาวีร ธรรมโชโต ท่านเป็นประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัดสมุทรปราการ นำนโยบายสาธารณสงเคราะห์สู่การขับเคลื่อนปฏิบัติในระดับจังหวัดมีการจัดประชุม/อบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการภาคีเครือข่ายและดำเนินโครงการและกิจกรรม อาทิ สมทบทุนในการจัดซื้อจัดหาเครื่องมือแพทย์ สงเคราะห์ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ชรา ผู้พิการ ช่วยเหลือยามเกิดอัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย สร้างถนน สะพาน ให้ที่อยู่อาศัย ให้พื้นที่สร้างรพ.สต. ทำความสะอาดลำน้ำคูคลอง สร้างอาคารเรียน ส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน จัดอบรมพระคิลานุปัฏฐาก ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ (ตลาดริมน้ำเมืองพระฯ) จิตอาสา ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี (สงกรานต์, ลอยกระทง, ก่อเจดีย์ทราย) การจัดการสิ่งแวดล้อมปลูกต้นไม้ ทำความสะอาดลำคลอง การจัดการสุขภาวะและกลุ่มวัย อบรมด้านสุขภาพแก่กลุ่มวัยต่าง ๆ การพัฒนาเศรษฐกิจวิสาหกิจชุมชน ตลาดริมน้ำเมืองพระฯ การส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ก่อเจดีย์ทราย การจัดพื้นที่เรียนรู้วิถีพุทธ ส่งเสริมการสร้างภาคีเครือข่ายและจิตสาธารณะ/จิตอาสา (พระมงคลวรารากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 394)

ภาคที่ 2 ประกอบด้วย พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี

1) พระราชานันทราจารย์ วัดกษัตราธิราชวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระราชานันทราจารย์ ท่านดูแลแนะนำการสาธารณสงเคราะห์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงามเกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคม รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการสาธารณสงเคราะห์ตามความเหมาะสมแก่ท้องถิ่น รวมถึงกำกับดูแลสาธารณสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร ดำเนินกิจกรรมการมอบเครื่องบริโภคปัจจัย 4 ให้กับผู้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และกลุ่มเปราะบางในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งในรูปแบบโรงพยาบาลปกติและในรูปแบบโรงพยาบาลเคลื่อนที่สนองพระดำริสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก และในฐานะประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์จังหวัดได้ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนราชการ และภาคีเครือข่าย ดำเนินการจัดสร้างบ้านหลังใหม่ให้แก่ประชาชนที่รับผลกระทบจากเหตุวาตภัย จัดทำโครงการสวนครัวน้ำสุข ขับเคลื่อนงานพื้นที่เครือข่ายการสาธารณสงเคราะห์ เครือข่ายจิตอาสา เครือข่ายกิจการ งานเพื่อสังคม และเครือข่ายการจัดสวัสดิการสังคมตามแผนงานที่ได้ประชุมและพัฒนาต่อยอดให้เป็นผลประจักษ์ตามหลักการและเหตุผล เป้าหมาย และมอบเงินปรับปรุงซ่อมแซมบ้านและจัดซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคให้นักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์และมอบเงินเป็นทุนในการสร้างบ้านพักอาศัยให้แก่ผู้ไร้บ้านดำเนินการบูรณาการกับโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข (สร้างสัปปายะสู่วัด ด้วยวิถี 5 ส) ของฝ่ายสาธารณูปการของมหาเถรสมาคม สนับสนุนทางการแพทย์และเยี่ยมเยียนผู้ป่วยทั้งพระสงฆ์ สามเณร และฆราวาสอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมเศรษฐกิจวิถีพุทธด้วยการบูรณาการงานสัมมาชีพได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และตามแผนงานยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็งของรัฐบาล และ

ดำเนินโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการสอนปฏิบัติกรรมฐานในฐานะเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งที่ 2 (พระมงคลวราร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 397)

2) พระครูสุภัทรเขตสุนทร วัดม่วง อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

พระครูสุภัทรเขตสุนทร ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ พัฒนาวัดเป็นสัปปายสถาน เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมของคณะสงฆ์และประชาชนโดยทั่ว นอกจากนี้ยังได้มอบปัจจัยช่วยเหลือสังคม โรงพยาบาล โรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่นทุรกันดาร ส่งเสริมกิจการงานคณะสงฆ์ได้ด้วยสนับสนุนสรรพกำลังต่าง ๆ ให้ดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มอบครุภัณฑ์ทางการแพทย์แก่โรงพยาบาลวิเศษชัยชาญ สนับสนุนการพัฒนาวัดถ้ำดอกคำ อำเภพราว จังหวัดเชียงใหม่ สร้างอาคารเรียนโรงเรียนอนุบาลวัดนางใน อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง สมทบทุนการสร้างฌาปนสถาน กิจการสาธารณประโยชน์ในจังหวัดอ่างทอง ให้การสนับสนุนกิจการงานคณะสงฆ์และการสงเคราะห์ประชาชน อาทิ ให้การสนับสนุน “โครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ครอบครัวอบอุ่น จังหวัดอ่างทอง” ให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เณิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งดำเนินงานโดยศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดอ่างทอง เป็นประธานสนามสอบพระปริยัติธรรม แผนกธรรมศึกษา ระดับอุดมศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู เครือข่ายโรงเรียนรักษาศีล 5 ตามหลักวิถีพุทธ จังหวัดอ่างทอง ณ โรงเรียนวิเศษชัยชาญ สนับสนุนกิจกรรมกลุ่มพัฒนาสตรีในหมู่บ้านทั้งด้านส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ทุกหมู่บ้านทุกตำบลในอำเภพราว จังหวัดเชียงใหม่ (พระมงคลวราร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 400)

3) พระครูสุภธรรมคุณ วัดมะขามเรียง อำเภบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

พระครูสุภธรรมคุณ ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ โดยให้ความสำคัญในกิจการพุทธศาสนา ทำหน้าที่ช่วยเหลือ พัฒนาสังคมยามเกิดปัญหาภัยธรรมชาติ อุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย โรคระบาดและปัญหาสังคมชาติที่พึง ประสานศรัทธาของประชาชน สนับสนุนภาครัฐในการเข้าไปช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ทางกาย ด้วยวัตถุสิ่งของจำเป็นเบื้องต้นและบรรเทาทุกข์ทางใจในการนำเอาหลักธรรมไปประดับประดาจิตใจให้ก้าวพ้นภาวะวิกฤติ ดำเนินงาน 11 โครงการที่เป็นประโยชน์ต่อวัด ชุมชน และสังคม อาทิ โครงการจัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยช่วยเหลือผู้ประสบภัยในทุกกรณี ทั้งในและนอกพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย อัคคีภัย โรคระบาด โครงการเยี่ยมผู้สูงอายุติดเตียงที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โครงการเยี่ยมผู้สูงอายุ สนับสนุนกิจการผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้ โครงการพระสงฆ์ร่วมใจต้านภัยหนาวเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านที่ประสบภัยหนาว โครงการปฏิบัติธรรมในแปลงผัก โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ ประชาชนทั่วไป โครงการช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียน โรงพยาบาล โครงการเจริญพระพุทธมนต์สัจจและมอบเครื่องอุปโภคบริโภคผู้ยากไร้ โครงการสงเคราะห์กัญมรณภาพ โครงการเยี่ยมวัด โครงการศีล 5 บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน และดำเนินการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ในภาคบูรณาการ เช่น โครงการจัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในทุกกรณี จัดตั้งหน่วยช่วยเหลือผู้ประสบภัยโรคระบาดโควิด-19 ตามพระดำริของสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก โครงการส่งเสริมอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โครงการเจริญ

พระพุทธมนต์สัจจระและมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ยากไร้ โรงทานเคลื่อนที่เพื่อช่วยเหลือบรรเทาผู้
ที่ประสบอุทกภัย ปฏิบัติงานในฐานะประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์โดยร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัด
สระบุรี สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ มอบถุงยังชีพเบื้องต้น
และให้ธรรมะปลอบใจเนื่องจากประชาชนผู้ประสบอัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย และภัยพิบัติต่าง ๆ การ
สนับสนุนช่วยเหลือโรงพยาบาลบ้านหม้อ โครงการกองทุนสงเคราะห์พระภิกษุมรณภาพ (พระมงคล-
วชิรากร, (สมบัติ ญาณวโร) 2564, หน้า 403)

ภาคที่ 3 ประกอบด้วย ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี

1) พระโสภณพัฒนคุณ วัดพุน้อยชัยมงคล อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

พระโสภณพัฒนคุณ ท่านดำรงตำแหน่งประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์จังหวัดลพบุรี ท่าน
พัฒนาวัดพุน้อยและชุมชนบ้านพุน้อยที่เด่นชัดในหลายด้าน เช่น การพัฒนาศาสนสถานภายในวัด
อย่างต่อเนื่อง ก่อตั้งห้องเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการเทศนา (ป.ทศ.) วัดพุน้อยจัดสร้าง
พิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดพุน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ขุดพบวัตถุโบราณที่มีอายุราว 3,000 ปี เพื่อ
เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเยาวชนรุ่นหลัง การเกื้อกูลช่วยเหลือเอื้อเฟื้อสนับสนุนพื้นที่ในวัดและรอบ ๆ วัด
วัดให้เป็นพื้นที่ประกอบสัมมาอาชีพค้าขาย จัดทำสถานที่ภายในวัดแบ่งเป็นที่นวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ
ให้แก่คนในชุมชนมีอาชีพ และยังได้จัดตั้งโครงการอิฐบล็อกสาธารณสงเคราะห์ จัดทำโครงการขอบปิ้ง
วัดขอบปิ้งบุญ รับประทานภายในวัดทุกวันอาทิตย์เพื่อนำข้าวสารอาหารแห้งมอบให้แก่หน่วยงาน
ราชการ โรงเรียน และผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการซ้ำซ้อน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส การพัฒนา ได้พัฒนาที่ดิน
ของวัดโดยมีการจัดทำโครงการพลิกดินให้เป็นทอง ทำเกษตรแนวทางทฤษฎีใหม่ตามรอยศาสตร์
พระราชา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดทำโครงการธนาคารน้ำ จัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์
ดำเนินการโครงการกองทุนสังฆประชาชนเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดลพบุรี ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ คณะ
สงฆ์จังหวัดลพบุรี เป็นทุนสัจจะบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ
โครงการเยาวชนออมทรัพย์วัดพุน้อย เพื่อสนับสนุนการศึกษาให้กับเยาวชนในชุมชนบ้านพุน้อย
ส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมโดยการสืบสานสนับสนุนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านจัดทำ
กิจกรรมทอดผ้าจุลกฐินในทุกปี และดำเนินโครงการกิจกรรมต่าง ๆ อีกมากมาย อาทิ โครงการจัด
ปฏิบัติธรรมประจำปี 7-13 มกราคม กิจกรรมสวดมนต์ทุกวันพฤหัสบดี แสดงธรรมทุกวันอาทิตย์
โครงการ ขอบปิ้งวัดขอบปิ้งบุญ กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา งานปรีวาสรกรรมพระคณาจารย์ทุก
ปี จัดกิจกรรมอุปสมบทหมู่ทุกปี ตั้งโรงงานแจกข้าวสารเศรษฐกิจเรือทองสงเคราะห์ประชาชนใน
สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ตามพระดำริสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติในประเทศและต่างประเทศ กิจกรรมทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อสมทบ
ทุนสร้างโรงพยาบาลทางเลือกเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยรักษาฟรี โครงการเยาวชนออมทรัพย์วัดพุน้อย
โครงการเสริมพื้นที่วัดพุน้อยประกอบสัมมาอาชีพค้าขายแก่คนในชุมชนทุกสัปดาห์และตลาดนัด
ภายในวัดทุกสิ้นเดือน (พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 406)

2) พระเทพปริยัติสุธี วัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี

พระเทพปริยัติสุธีท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์โดยดำเนินตามหลักการปฏิบัติงานสา-
ธารณสงเคราะห์อย่างต่อเนื่องดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรีมีการพัฒนาไปสู่ระดับอำเภอ
ตำบล หมู่บ้าน มีหลักการดำเนินงานเพื่อพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้เหมาะสมพัฒนาพื้นที่ทาง

สังคม ส่งเสริมการเรียนรู้วิถีธรรม วัฒนธรรมเชิงพุทธ และพัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา ตามแนวทาง พระพุทธศาสนา อาทิ จัดสรรปัจจัยเพื่อช่วยเหลือวัดที่ประสบภัยพิบัติและร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน พุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธาช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติ และจัด ดำเนินการด้านกองทุนสำหรับบรรเทาสาธารณภัย มีเขตอภัยทานในวัด สงเคราะห์ที่อยู่อาศัยแก่ผู้ เผชิญความลำบากในเขตพื้นที่หลังวัด พัฒนาศักยภาพชุมชนในการประกอบสัมมาชีพ เก็บอนุรักษ์ โบราณวัตถุ ซึ่งเป็นสมบัติล้ำค่าท้องถิ่นไว้อย่างมีระเบียบ เพื่ออนุชนรุ่นหลังจะได้ศึกษาส่งเสริมค่านิยม การบริโภคอาหารที่ปลอดภัยและถูกหลักโภชนาการ เยี่ยมเยียนและให้กำลังใจผู้ป่วยโรคติดเตียงและ มอบเงินช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลตามความเหมาะสมสำหรับชาวบ้านที่เกี่ยวข้องและอยู่ในใกล้เคียงวัด อุปถัมภ์ดูแลชมรมผู้สูงอายุของโรงเรียนวัดพระนอนจักรสีห์ จัดให้พระสงฆ์ในจังหวัดเข้ารับการอบรม พระคิลานุปัฏฐาก ให้การอุปถัมภ์ดูแลเด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุผลใด ๆ มา อาศัยอยู่ในวัด จัดให้ได้รับการศึกษาระดับประถมวัยที่โรงเรียนชุมชนวัดพระนอนจักรสีห์ ดูแลโรงเรียน ชุมชนวัดพระนอนจักรสีห์ ด้วยการเลี้ยงอาหารกลางวัน ขนม นม น้ำดื่มให้แก่เด็ก ๆ ในโรงเรียนเป็น ประจำ มอบเมล็ดพันธุ์พืชสนับสนุนให้ชาวบ้านนำไปปลูกและจัดตลาดเพื่อนำมาจำหน่ายให้กับผู้มา ท่องเที่ยวชมวัด เป็นการสร้างรายได้และอาชีพให้คนในชุมชนและในละแวกใกล้เคียง ส่งเสริมการ ท่องเที่ยววิถีพุทธ ประเพณีชาวพุทธ ทำนุบำรุงศาสนสถาน พระพุทธไสยาสน์หรือพระนอนขนาดใหญ่ ซึ่งมีขนาดใหญ่ซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของประเทศไทย เป็นพระพุทธรูปสุโขทัยที่มีความอ่อน ซ้อยงดงามและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจชาวสิงห์บุรี ตลอดถึงส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายโครงการ ธรรมปฏิบัติสู่การพัฒนาภาษาอังกฤษ ณ แดนพุทธภูมิ และโครงการธรรมยาตราสร้างศาสนทายาทสู่ แดนพุทธภูมิ (พระมงคลวราราม (สมบัติ ภาณวโร), 2564, หน้า 409)

3) พระมงคลกิจโกศล วัดเทพศิรินทย์ อำเภอบางบาล จังหวัดชัยนาท

พระมงคลกิจโกศล ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์มาโดยตลอดโดยร่วมทำกับคณะสงฆ์ และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งส่วนราชการและเอกชนจนได้มีการก่อตั้งมูลนิธิเทพศิรินทย์มหารามภครัฐขึ้น เพื่อเป็นกองทุนในด้านการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งผลงานสาธารณ สงเคราะห์ที่สำคัญ ได้แก่ การจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์และรถกู้ชีพให้กับโรงพยาบาลต่าง ๆ ที่ขาด แคลนและมีความจำเป็นต้องใช้การลงพื้นที่เยี่ยมมผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ ผู้ประสบภัยและมอบถุงยังชีพข้าวสารอาหารแห้ง และของใช้จำเป็น ผลงานในด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้วย การร่วมกับส่วนงานและองค์กรต่าง ๆ จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางประเพณีวัฒนธรรมส่งเสริมความ สามัคคีในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน วัด และหน่วยงานภายนอก นอกจากนั้นยังดำเนินการ จัดกิจกรรมสวดมนต์ในทุกเย็นวันเสาร์ เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้ฝึกจิตเจริญปัญญาและสนทนา ธรรมเพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอีกด้วย ในการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณ สงเคราะห์ต่าง ๆ วัดเทพศิรินทย์ได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ ส่วนราชการ องค์กรต่าง ๆ ทั้ง ภาครัฐและเอกชน มูลนิธิเทพศิรินทย์มหารามภครัฐและประชาชนผู้มีจิตศรัทธาให้การสนับสนุนและ อุปถัมภ์มาโดยตลอด และดำเนินงานโครงการกิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย อาทิ จัดตั้งโรงงานช่วยเหลือ ผู้ประสบอุทกภัย มอบสิ่งของบรรเทาทุกข์ผู้ประสบอัคคีภัยและภัยธรรมชาติในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ดำเนินการขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อบรรเทาภัยแล้ง จัดหาทุนในการสร้างลิฟต์ให้กับโรงพยาบาลชัยนาท นเรนทร มอบรถกู้ชีพให้กับโรงพยาบาลต่าง ๆ ได้แก่ โรงพยาบาลชัยนาทนเรนทร โรงพยาบาลสรรค

บุรี โรงพยาบาลหันคา โรงพยาบาลหนองมะโมง โรงพยาบาลอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ดำเนินการให้มีการทำบุญในทุกวันธัมมัสวันและเทศกาลสำคัญของไทย จัดกิจกรรมสงฆ์น้ำพระ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ในเทศกาลสงกรานต์และอำนวยความสะดวกหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด จัดส่งพระวิทยากรเข้าบรรยายธรรมในการอบรม สัมมนา ที่มีหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ จัดขึ้น (พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 412)

4) พระครูปลัดสมนึก สุธมมถิสฺสโร วันจันทาราม (ท่าซุง) อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

พระครูปลัดสมนึก สุธมมถิสฺสโร ท่านเป็นประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จังหวัดอุทัยธานี ได้ก่อตั้งโครงการทั้งโครงการที่เสร็จสิ้นไปแล้วและโครงการดำเนินการต่อเนื่อง บางโครงการยังได้ร่วมมือกับภาครัฐ เช่น โครงการเยี่ยมบ้านผู้ป่วยติดเตียงและมอบเครื่องอุปโภคบริโภค เป็นโครงการที่เข้าช่วยเหลือผู้ที่มีประวัติการรักษาจากโรงพยาบาลในพื้นที่และครอบครัวยากจน โดยการมอบทั้งเครื่องอุปโภคที่จำเป็นช่วยเหลือเยียวยาสภาพจิตใจจากคณะสงฆ์ของวัดจันทาราม โครงการสร้างฝาย การจัดมอบห้องน้ำให้กับโรงพยาบาล มอบอุปกรณ์ทางการแพทย์และร่วมสร้าง อาคารโรงพยาบาลสำหรับการรักษาผู้ป่วยให้โรงพยาบาลอุทัยธานี จัดตั้งกองทุนดูแลสุขภาพพระและฆราวาสและชุมชนโดยรอบโดยไม่มีค่าใช้จ่ายการจัดหาทีมแพทย์มาตรวจรักษาภายในวัด จากอาคารที่สร้างเพื่อการแพทย์โดยเฉพาะเป็นประจำทุก ๆ อาทิตย์เพื่อบริการบุคคลในพื้นที่และผู้สนใจเข้ารับการรักษาฟรีอีกด้วย ช่วยเหลือในเรื่องของทุนการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษาของเด็กนักเรียน โรงเรียนพระสุธรรมฯ ในการเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี การมอบเงินช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องให้กับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อุทัยธานี ศูนย์วัดหนองขุนชาติ อุปถัมภ์การพิมพ์หนังสือ อบรมบาลีก่อนสอบที่วัดพิบูลทอง โครงการเกษตรวิถีพุทธ ที่เน้นการปลูกพืชอินทรีย์โดยไม่ใช้สารเคมี 100 เปอร์เซ็นต์ และดำเนินโครงการกิจกรรมและอื่น ๆ อีก อาทิ จัดตั้งศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา สอนกรรมฐาน ตามภูมิภาคต่างๆ โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติฯ โครงการก่อสร้างและจัดซื้อ อุปกรณ์ทางการแพทย์ โครงการมอบโรงกรองน้ำและอุปกรณ์ดับไฟฟ้า จัดตั้งกองทุนเพื่องานสาธารณสงเคราะห์ โครงการเครือข่ายจิตอาสาพระราชทาน จัดหางาน และจ้างงานจากชุมชนเพื่อให้มีรายได้ โครงการมอบโรงกรองน้ำพร้อมระบบกรองน้ำถ่วงยังชีพและอุปกรณ์การศึกษา 4 โรงเรียน (พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 415)

ภาคที่ 13 ประกอบด้วย ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด

1) พระครูปลัดสุรัชย์ ยโสธโร วัดนาสิกวนาราม อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

พระครูปลัดสุรัชย์ ยโสธโร ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น อัคคีภัย อุทกภัย ภัยหนาวในถิ่นทุรกันดาร ผู้สูงอายุตลอดถึงผู้ป่วยติดเตียง หรืออย่างไรในปัจจุบันที่ประชาชนได้ประสบกับวิกฤตการณ์แพร่เชื้อและระบาดของเชื้อไวรัส covid-19 มีการจัดตั้งโรงทานและถวายเป็นสังฆทานเพื่อบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ได้รับความเดือดร้อน มอบข้าวสารอาหารแห้งและอุปกรณ์ยังชีพเบื้องต้น ประสานภารกิจร่วมกับหน่วยงานและบุคลากรทางการแพทย์และการสาธารณสุขพัฒนาสุขภาพพระภิกษุสามเณรและการอนามัยในชุมชน สงเคราะห์ประชาชนผู้มีความทุกข์ใจด้วยศาสนวัตถุและหลักพุทธธรรม ปรับปรุงพัฒนาและบูรณะศาสนสถานให้เป็นสัปปายะสถานแก่ประชาชนผู้มาบำเพ็ญกุศล อนุรักษ์วัตถุโบราณเพื่อการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนาแก่อนุชนรุ่นหลัง (พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 418)

2) พระครูวิจิตรธรรมมาภิต วัดละหารไร่ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

พระครูวิจิตรธรรมมาภิต ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ งานก่อสร้างสถานที่ที่เป็นสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านละหารไร่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดละหารไร่ สะพานข้ามแม่น้ำระยอง 3 แห่ง อาคารสำนักเรียนและอาคารเรียน กศน. อำเภอบ้านค่าย ศาลาโดมแดงและลานจอดรถเพื่อใช้จัดงานและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนใกล้เคียง ตลาดประชารัฐ วัดละหารไร่สำหรับเป็นที่ค้าขายของชาวบ้านและพ่อค้าแม่ค้า ศูนย์ข้อมูลบ้านละหารไร่ ปลูกต้นไม้ 77 จังหวัด เถลิงพระเกียรติฯ ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อสำรองน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งสำหรับวัดและชุมชน สร้างอาคารโดมลานกิจกรรมให้แก่วิทยาลัยเทคนิคบ้านค่าย จ.ระยอง สร้างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านละหารไร่เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน (พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 421)

3) พระครูธรรมธรรวิชัย วิสุทธธมโม วัดเขาบายศรี อำเภอบ้านค่าย จังหวัดจันทบุรี

พระครูธรรมธรรวิชัย วิสุทธธมโม ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์จัดทำโครงการขุดเก็บสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อต้านภัยแล้ง เพื่อบริการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาราคาเข่งน้ำ การบริหารจัดการน้ำแก่ประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดความสามัคคีปรองดอง ร่วมกันจัดหา ร่วมใช้ประโยชน์ และร่วมดูแลรักษาแหล่งน้ำ โดยส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน สร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน จัดโครงการเยี่ยมเยียนและช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียงเพื่อช่วยเหลือด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคและให้กำลังใจด้วยธรรมสงเคราะห์ และยังได้ดำเนินโครงการต่าง ๆ อีกมากมาย อาทิ โครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเขาบายศรี สนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 โครงการสานฝันปันน้ำใจตามรอยพ่อเพื่อบริจาคสิ่งของให้ผู้ยากไร้ในถิ่นทุรกันดาร จัดกิจกรรมสงเคราะห์ด้านสุขภาพอนามัยด้วยการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขใช้พื้นที่ของวัดในการตรวจ ป้องกัน รักษาโรคให้ประชาชนและพระภิกษุ ดำเนินงานวัดและส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์กับการดูแลตนเอง ตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชนและสังคม (พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 424)

4) พระครูวิมลโสมนันท์ วัดท่าโสม อำเภอบ้านค่าย จังหวัดตราด

พระครูวิมลโสมนันท์ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์โดยเป็นผู้ก่อตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดท่าโสม บูรณาการความร่วมมือจากส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อีกทั้งยังให้การอุปถัมภ์โรงเรียนวัดท่าโสมตลอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นประธานศูนย์โครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลท่าโสม แสดงความสำคัญต่อด้านวัฒนธรรมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนตำบลท่าโสม จัดทำหลักสุขาภิบาลตามรูปแบบกรมอนามัย พัฒนาปรับสภาพแวดล้อมภายในวัดและชุมชนให้ร่มรื่น สนับสนุนพื้นที่วัดให้เป็นสัปปายสถานส่งเสริมสุขภาพ บูรณาการหลักสัจจะสะสมทรัพย์และโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและยังดำเนินโครงการ อาทิ โครงการคนดีศรีแผ่นดินตราด โครงการเด็กดีศรีแผ่นดินตราด โครงการวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โครงการวิปัสสนากรรมฐานพระนวกะ โครงการประกวดสวนมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัยทำนองสรภัญญะ และประกวดการบรรยายธรรม โครงการอริยวงศ์จุดศรัทธาปฏิบัติ โครงการปฏิบัติธรรมเด็กและข้าราชการ โครงการบวร ร่วมใจสร้างชุมชน กิจกรรมการประกวดหมู่บ้านรักษาศีล 5 กิจกรรมการเทศนามหาชาติ กิจกรรมการสอบธรรม

สนามหลวง โครงการ บวร ร่วมใจสร้างชุมชนและการจัดการประชุมภาคี 4 ฝ่าย ร่วมด้วยพระสงฆ์ชาวบ้านในชุมชน ครู และนักเรียน และการจัดถุยังชีพเพื่อแจกในช่วงวิกฤตการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (พระมงคลวราร (สมบัติ ญาณวโร), 2564 หน้า 427)

ภาคที่ 14 ประกอบด้วย นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร

1) พระศรีสุตากร วัดกลางบางพระ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

พระศรีสุตากร ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ โดยจัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัย รวมถึงมูลนิธิหลวงพ่อดมหวัง วัดกลางบางพระ เพื่อช่วยเหลือประชาชนตามโครงการที่ได้จัดตั้งไว้ “11 โครงการงานสาธารณสงเคราะห์” ประกอบด้วย โครงการส่งเสริมสินค้าชุมชน ส่งเสริมตลาดสินค้าเพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้และสร้างความเข้มแข็งที่ยั่งยืนให้เป็นพลังของชุมชน โครงการปันน้ำใจให้น้องผู้พิการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด 77 จังหวัด โครงการจัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยและบรรเทาทุกข์ของประชาชนหรือสถานการณ์เร่งด่วนในและนอกพื้นที่ โครงการวัดช่วยวัด (พี่อู่น้อง) เพื่องานพระพุทธรักษาและพระภิกษุสามเณร โครงการช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียน โรงพยาบาล โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ บ้านพักคนชรา และองค์กรภาคีรัฐในและนอกพื้นที่โครงการปฏิบัติธรรมทุกเสาร์-อาทิตย์ ถือน้ำสวดมนต์ทุกวันพระ ทำบุญทุกวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ สวดมนต์ทุกค่ำวันเสาร์ สวดมนต์สมาทานรับศีลทุกเช้า โครงการช่วยเหลือผู้ป่วยติดบ้าน ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ป่วยช่วยเหลือตนเองไม่ได้ และผู้ป่วยยากไร้ในและนอกพื้นที่ โครงการร่วมสนับสนุน คัมภีร์ อุนริช ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชการปล่อยสัตว์น้ำคืนสู่ธรรมชาติ การไถ่ชีวิตโคกระบือเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และยังได้ส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ 4 ด้านอย่างสม่ำเสมอ คือ สงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนา บูรณาการ (พระมงคลวราร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 430)

2) พระครูศรีรัตนวิวัฒน์ วัดพระลอย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

พระครูศรีรัตนวิวัฒน์ ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์พัฒนาพื้นที่วัด เป็นพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ อนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น จัดทำโครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง คนชรา ผู้พิการและทุพพลภาพ โดยร่วมกับคณะสงฆ์ตำบลรั้วใหญ่ เขต 2 อำเภอเมืองสุพรรณบุรีและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลรั้วใหญ่ ออกเยี่ยมเยียน มองสิ่งของอุปโภค บริโภค รวมทั้งปัจจัยให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ สร้างขวัญกำลังใจ เพื่อให้ผู้ป่วยติดเตียง คนชรา ผู้พิการ ทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาส จัดตั้งโรงพยาบาลคณะสงฆ์อำเภอเมืองสุพรรณบุรี (ศูนย์วัดพระลอย) สนองพระราชดำริ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ลงพื้นที่เยี่ยมให้กำลังใจผู้ประสพภัยพิบัติ อุทกภัย วาตภัย หรืออัคคีภัย เพื่อให้การช่วยเหลือกับผู้ประสพภัยด้วยการบริจาคทุนทรัพย์หรือสิ่งของอุปโภค บริโภค ในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ตลาดร่มไม้ชายน้ำ วัดพระลอย เพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีสถานที่และกิจกรรมในการแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้าและของที่ระลึกและบริการตามความถนัดของแต่ละบุคคล เกิดการหมุนเวียนเศรษฐกิจภายในชุมชน และขับเคลื่อนโครงการปรองดองสร้างความสมานฉันท์ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) (พระมงคลวราร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 433)

3) พระครูวิลาศกาญจนธรรม วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

พระครูวิลาศกาญจนธรรม ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์โดยเป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลท่าขนุน ประธานชุมชนคุณธรรมวัดท่าขนุน ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอทองผาภูมิ ประธานจัดหาทุนสร้างวิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ประธานองค์กรพระอุปัชฌาย์ รุ่นที่ 51 ในเขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดกาญจนบุรีแห่งที่ 23 (วัดท่าขนุน) จัดปฏิบัติธรรมเป็นประจำตลอดปี พัฒนาศาสนสถานให้เป็นพื้นที่สัปปายะเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม การศึกษาธรรม การเผยแผ่ธรรมและเป็นรมณีสถานและยังได้ดำเนินโครงการต่าง ๆ อีกมากมาย อาทิ ศูนย์ประสานงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกาญจนบุรี โครงการจัดหาทุนสร้างวิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี โครงการรักษัธรรมรักษัไทย (สร้างสาธารณสมบัติปีละ 1 แห่ง) โครงการพัฒนาโรงพยาบาลทองผาภูมิ โครงการสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ โครงการสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี กองทุนสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ โครงการจิตอาสาทำดีด้วยหัวใจถวายเป็นพระราชกุศล โครงการสนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุ โครงการจัดตั้งชุมชนคุณธรรม (เครือข่าย “บวร” 26 แห่ง) โครงการบวร ออนทัวร์ ชุมชนต้นแบบคุณธรรมวัดท่าขนุน โครงการมอบทุนการศึกษาทุกระดับชั้น “บวร ออนทัวร์ ชุมชนต้นแบบคุณธรรมวัดท่าขนุน” โครงการมอบทุนการศึกษาทุกระดับชั้น(ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา, อุดมศึกษา) โครงการมอบทุนการศึกษาพระภิกษุสามเณรคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ (พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 436)

4) พระภิกษุวิสุทธานันท์ วิ. ดร. วัดเกตุมดีศรีวราราม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

พระภิกษุวิสุทธานันท์ วิ. ดร. ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ ก่อสร้างโรงพยาบาลวัดเกตุมดีศรีวราราม เนื่องในโอกาสปีมหามงคล เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแก่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (ร.9) ในปีพ.ศ. 2550 ครบ 80 พรรษา เพื่อให้บริการดูแลสุขภาพประชาชนและผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสาคร และผู้ที่อยู่ห่างไกลจากโรงพยาบาลประจำจังหวัด จัดตั้งคลินิกฟื้นฟูผู้ป่วยระยะกลาง เพื่อรองรับผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ก่อสร้างสนามกีฬาโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติเพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการออกกำลังกายสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดี จัดสร้างสวนผักออร์แกนิกปลอดสารพิษเพื่อนำมาประกอบอาหารในโรงทานสร้างรายได้ให้กับชุมชน ก่อสร้างสวนปาล์มหาโพธิ์ ปลูกไม้ยืนต้นไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อเป็นที่ปฏิบัติธรรมสำหรับพระภิกษุและประชาชนทั่วไปจากทั่วสารทิศ ดำเนินงานด้านสาธารณประโยชน์ชุมชน ได้แก่ ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัดและนอกวัดเพื่อประโยชน์สาธารณะ สร้างศาลาพระรัตนตรัยอนันตโลกนาถ สำหรับอบรมนักเรียนนักศึกษาและประชุมสงฆ์ในโอกาสต่าง ๆ จัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน สนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาและทุนการศึกษาแก่โรงเรียนและนักเรียนเป็นประจำ สนับสนุนเครื่องอุปโภคและครุภัณฑ์ทางการแพทย์ให้แก่โรงพยาบาลรัฐ โรงพยาบาลเอกชน โรงเรียน สถานีดำรงจ เป็นประจำทุกเดือน จัดทำโครงการธรรมด้านยาเสพติดโดยนำนักเรียนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมเป็นประจำทุกปีร่วมกับศาลเยาวชนและครอบครัวจัดค่ายพุทธบุตรเพื่อฟื้นฟูเด็กและเยาวชน สนับสนุนกิจกรรมคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสาครในด้านการศึกษาและการสาธารณูปการอย่างสม่ำเสมอและยังได้จัดกิจกรรมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ มีการอบรมพระภิกษุสามเณร การบรรยายธรรมอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนและนักเรียน (พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 439)

ภาคที่ 15 ประกอบด้วย ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์

1) พระมหาสงกรานต์ สุนติกโร วัดหุบกระโทง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

พระมหาสงกรานต์ สุนติกโร ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์โดยคณะสงฆ์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชนทุกภาคส่วน โรงเรียนและประชาชนทั่วไปได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนขับเคลื่อนไปด้วยพลัง “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา อาทิ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกษตรวิถีพุทธตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 ดำเนินงานโครงการจัดตั้งตลาดนัดชุมชน “ตลาดร่มสั๊ก” โครงการลานดนตรีไทย ตลาดร่มสั๊ก วัดหุบกระโทง โครงการกลุ่มนางรำหุบกระโทงสัมพันธ์ โครงการกาละแมบุญ ตลาดร่มสั๊ก โครงการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา โครงการบรรพชาสามเณรและบวชศีลจาริณี ภาคฤดูร้อนเพื่อเฉลิมพระเกียรติ โครงการบรรพชาอุปสมบทเพื่อเฉลิมพระเกียรติ กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ โครงการเจริญพระพุทธมนต์ถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โครงการทอดผ้าป่าการศึกษา โครงการทอดผ้าป่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเบิกไพร โครงการจัดตั้งโรงงานเพื่อแจกจ่ายสิ่งของจำเป็นแก่สาธุชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โครงการมอบทาน มอบธรรม แก่ผู้ป่วยติดเตียง โครงการสงเคราะห์ผู้ประสบอัคคีภัย โครงการปลูกต้นไม้ในใจคน ปลูกคนให้อนุรักษสิ่งแวดล้อม (พระมงคลวราร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 442)

2) พระครูสุนทรวัชรการ วัดลีนช้าง อำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

พระครูสุนทรวัชรการ ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์โดยใช้หลักคิดตามวิธีการสังคมสงเคราะห์แนวพุทธมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืนในทุกมิติ ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ร่วมกับชุมชน เครือข่ายจิตอาสาต่าง ๆ ในการปรับปรุงดูแลรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการสร้างฝายชะลอการไหลของน้ำ โครงการพัฒนาหมู่บ้านประจำเดือน โครงการพัฒนาวัดประจำเดือน กิจกรรมปลูกป่าทดแทน กิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำของชุมชน ปล่อยปลาและทำความสะอาด กิจกรรมชุมชนปลอดภัย โครงการสนามเด็กเล่นสร้างสุข สร้างปัญญา ด้านการจัดการสุขภาวะและกลุ่มวัยได้จัดให้มีการตรวจสุขภาพพระสงฆ์ในวัดประจำปี โครงการพระช่วยพระ โครงการกำลังใจให้ผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุ โครงการมอบเครื่องอุปโภคบริโภคให้กับผู้ป่วยติดเตียง กิจกรรมสภากาชาดมอบความรู้แก่ชุมชน กิจกรรมมอบทุนสนับสนุนและอุปกรณ์การแพทย์ให้กับโรงพยาบาล กิจกรรมปันรักปันเจด โครงการปันรักปันน้ำใจ โครงการครอบครัวสุขสันต์ วันเฉลิมพระเกียรติ โครงการเสียงตามสาย “เสียงธรรมนำชีวิต” โครงการต่อยอดโครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข โครงการรถพระธรรมสู่โรงเรียน โครงการรถพระธรรมสู่ชุมชน โครงการพุทธพบพระพาเพลินธรรม โครงการอบรมจริยธรรม-คุณธรรม กิจกรรมตักบาตรพัฒนาจิต ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจวิถีพุทธได้ประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ จัดโครงการและกิจกรรม เช่น กิจกรรมปลูกป่าอาหารคน กิจกรรมชะเอ้โพลง พริกแสบสรรผืนชีวิต กิจกรรมพลิกวิกฤตเป็นโอกาสตามรอยศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โครงการพัฒนาต่อยอดเพิ่มพูนความรู้กลุ่มสตรีบ้านลีนช้าง ด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมได้ร่วมมือกับชุมชนและโรงเรียนจัดกิจกรรมเวียนศาลา กิจกรรมประเพณีกินข้าวทอ กะเหรี่ยง กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี โครงการเทศน์มหาชาติพระเวสสันดรเพื่อการศึกษา กิจกรรมวัน

พ่อ-วันแม่ วันสงกรานต์ กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน และด้านการจัดการพื้นที่เรียนรู้วิถีพุทธโดยเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเพชรบุรีแห่งที่ 15 วัดลั่นช้าง ตั้งพิพิธภัณฑสถานชาติพันธุ์กระเหรี่ยงบ้านลั่นช้าง กิจกรรมรักษาศีล ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ทำวัตรเช้าเย็นทุกวัน กิจกรรมเสียงตามสายพุ่มนี้วันพระ โครงการแหล่งเรียนรู้การสร้างบ้านดินการสร้างฝายชะลอการไหลของน้ำ และยังได้ดำเนินโครงการอื่นและกิจกรรมอื่นอีกมากมายเพื่อการสาธารณประโยชน์อย่างยั่งยืน (พระมงคลวราร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 445)

3) พระครูธรรมธรไพบูลย์ ญาณวิบูล วัดประทุมคณาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

พระครูธรรมธรไพบูลย์ ญาณวิบูล ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์โดยมีจุดมุ่งหมายการพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ภายใต้รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการได้ดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย อาทิ โครงการเข้าวัดสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม เจริญจิตตภาวนา ทุกวันพระ โครงการนักเรียนเข้าวัดทุกวันศุกร์ สุขสดใสด้วยศีล 5 โครงการสวดมนต์ข้ามปี โครงการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันมาฆบูชา โครงการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา โครงการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันอาสาฬหบูชา โครงการบรรพชาสามเณรเฉลิมพระเกียรติฯ กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ โครงการเจริญพระพุทธมนต์ถวายเป็นพระราชกุศลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โครงการบ้านอบอุ่นใจ โครงการพุทธเกษตรสู้วิกฤต COVID-19 ปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ โครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมและฟื้นฟูโรงเรียนน้ำท่วมในภาคอีสาน โครงการโรงทานเดลิเวอรี่สู้ภัยโควิด-19 โครงการตั้งโรงทานมอบเครื่องบริโภคแก่ผู้เดือดร้อนจากการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19 โครงการสงเคราะห์ผู้ประสบภัย โครงการสุขใจด้วยธรรมะ จัดรายการธรรมะสถานีวิทยุสาธารณะ มูลนิธิสว่างเบญจธรรม FM 102.25 MHZ ประชาสัมพันธ์งานคณะสงฆ์ งานวัด งานสาธารณกุศลต่าง ๆ (พระมงคลวราร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 448)

4) พระครูวินัยธรไมตรี ฐิตปญโญ วัดทางสาย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พระครูวินัยธรไมตรี ฐิตปญโญ ท่านได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์โดยร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คณะสงฆ์อำเภอบางสะพาน หน่วยงานราชการ กำนันผู้ใหญ่บ้าน เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโรงเรียนและประชาชนทั่วไปได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลบรรเทาทุกข์ทางกายและใจในคำว่า บวร บ้าน วัด โรงเรียน สังคม อาทิ โครงการมัคคุเทศก์นำชมสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ศาสนาขององค์พระมหาธาตุเจดีย์ภักดีประกาศผ่านภาคีเครือข่าย คุณครูและนักเรียน จัดงานวันบูรพาจารย์วันที่ 7-10 ของทุกปี โครงการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันอาสาฬหบูชา กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ โครงการเจริญพระพุทธมนต์ถวายเป็นพระราชกุศลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โครงการต้นกล้าบัณฑิตบวร ทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อการศึกษาโรงเรียนในเขตอำเภอบางสะพาน โครงการสงเคราะห์ผู้ประสบภัย โครงการสวดมนต์ข้ามปีและห่มผ้าพระพุทธกิติสิริชัย (ส่งเสริมการท่องเที่ยว) (พระมงคลวราร (สมบัติ ญาณวโร), 2564, หน้า 450)

3.6 สรุป

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง คณะสงฆ์มีแนวคิดในการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ที่เริ่มมาจากแนวคิดสังคหุระตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต่อมาคณะสงฆ์ได้มีการใช้แนวคิดการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงรุกเพื่อเป็นการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพื่อให้สามารถเข้าถึง บุคคล กลุ่มชน และชุมชน ที่กำลังประสบปัญหาความเดือดร้อน ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ทุกรูป ระดับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และมติมหาเถรสมาคม ในปัจจุบันมหาเถรสมาคมได้มีการขับเคลื่อนกิจการการสาธารณสุขสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมที่เป็นไปตามหลักการดำเนินงานสงเคราะห์ช่วยเหลือ สนับสนุนเกื้อกูล มีส่วนร่วมพัฒนา และบูรณาการเครือข่าย พร้อมทั้งใช้รูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ที่ควบคู่กับหลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม โดยมีเป้าหมายคือการพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อบุคคล ชุมชนและสังคมให้มีความยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางในบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการปฏิบัติงานสาธารณสุขของ คณะสงฆ์หนกลาง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขและงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลาง ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและการนำข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์นั้นมาสนับสนุนรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลาง ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในงานวิจัยนี้ ดังมีรายละเอียดของเนื้อหาแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

- 4.1) บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลางด้วยหลักพุทธจริยา 3
- 4.2) บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลางด้วยหลักทานบารมี
- 4.3) บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลางด้วยหลักสังคหวัตถุ 4
- 4.4) บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลางด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7
- 4.5) แนวทางปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลาง
- 4.6) รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลางด้านสาธารณสุขช่วยเหลือ
- 4.7) รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลางด้านสนับสนุนเกื้อกูล
- 4.8) รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลางด้านมีส่วนร่วมพัฒนา
- 4.9) รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลางด้านการเครือข่าย
- 4.10) สรุป

4.1 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์หนกลางด้วยหลัก พุทธจริยา 3

พุทธจริยา หรือพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า มีความสำคัญต่อการประกาศพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างยิ่ง เพราะจริยาวัตรที่พระองค์ทรงปฏิบัติผ่านการปฏิบัติประจำวัน เรียกว่า พุทธกิจนั้น ทำให้เกิดผลที่เป็นพุทธจริยา 3 ด้าน กล่าวคือ ธรรมะที่พระองค์ทรงแสดงนั้นล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติโดยส่วนเดียวและพระธรรมที่ทรงแสดงนั้นล้วนเป็นแต่ความจริงที่ทรงชี้แนะให้เกิดความเหมาะสมกับบุคคลต่าง ๆ เพื่อทำให้บุคคลผู้นั้นได้รู้ ได้เข้าใจ และเห็นด้วยตนเองว่า ทุกข์คืออะไร ทุกข์เกิดขึ้นจากสาเหตุอะไร ทุกข์จะดับได้อย่างไร และวิธีการดับทุกข์มีอย่างไร ซึ่งได้มีผู้รู้ ผู้เข้าใจ ผู้เห็นความจริงเต็มทีที่พระองค์ทรงชี้แนะนั้น (อนุพุทธ) จนทำให้พระองค์ได้พุทธสาวกทั้งที่เป็นบรรพชิตและเป็นคฤหัสถ์ บุคคลผู้เป็นอนุพุทธและพุทธสาวกเหล่านั้นได้มุ่งมั่นช่วยเหลือ

พุทธกิจของพระพุทธองค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทำหน้าที่ของความเป็นพระพุทธเจ้าอย่างสมบูรณ์แล้ว ซึ่งผลจากการทำหน้าที่ของพระพุทธเจ้านี้เอง ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ซึ่งการปฏิบัติเพื่อตน เพื่อให้เกิดประโยชน์ของพระพุทธเจ้า เรียกว่า พุทธจริยา โดยพระจริยาวัตรของพระโคตมพระพุทธเจ้า ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมโลก ดังนี้

1) โลกัตถจริยา พระจริยาที่เป็นประโยชน์แก่ชาวโลก ทรงอนุเคราะห์ชาวโลกโดยไม่เลือกเพศ สถานะ ชนชั้น วรรณะ โดยหากทรงเห็นว่า บุคคลใดมีภูมิหลังที่สังสมปัญญาบารมีมามากพอที่จะรับคำสั่งและจากพระพุทธองค์ได้ จะทรงอนุเคราะห์ทั้งสิ้น โดยการเสด็จจาริกไปประกาศธรรมที่ต่าง ๆ ล้วนแต่มีพุทธประสงค์เพื่อการสังคมสงเคราะห์ให้สังคมโลก ให้โลกมีความร่มเย็นอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขทั้งส่วนบุคคลและสันติภาพส่วนสังคม

2) ญาติถถจริยา หมายถึง การที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติหน้าที่สงเคราะห์ญาติในฐานะที่เป็นญาติ กล่าวคือ ทรงสงเคราะห์พุทธบิดา พระพุทธมารดา ตลอดถึงพระประยูรญาติ และพระบรมวงศานุวงศ์ ให้ได้เข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เข้าถึงธรรมจนถึงให้ได้บวชในพระศาสนาและบรรลุมรรคผลนิพพาน เป็นต้นว่า เสด็จไปโปรดพระบิดา และพระประยูรญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์หลังจากตรัสรู้ได้ไม่นาน เสด็จไปโปรดพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เสด็จไปห้ามพระญาติสองฝ่ายมิให้รบพุ่งกัน เพราะการแย่งน้ำ ประทานอุปสมบทให้แก่พระนันทะ พระนางรูปนันทา ซึ่งเป็นพระอนุชา และพระภคินีฯ ต่างพระพุทธมารดา ทรงแนะนำสั่งสอนจนได้เป็นพระอรหันต์ทั้งสององค์ เป็นต้น

3) พุทธถถจริยา คือ พระจริยาที่ทรงบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ตามหน้าที่ของความเป็นพระพุทธเจ้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามพุทธปณิธานที่มีพุทธประสงค์จะช่วยเหลือเวไนยสัตว์ให้พ้นทุกข์ เช่น ทรงบำเพ็ญพุทธกิจประจำวัน ทรงบัญญัติพระวินัยเป็นหลักปกครองสงฆ์ ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้สงฆ์ ทรงให้พระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระพุทธองค์ เป็นต้น (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559, หน้า 122-123)

จะเห็นได้ว่า พุทธถถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยเรียกว่าพุทธกิจ หมายถึง กิจวัตรที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญประจำวันมี 5 ประการ คือ

1. เวลาเช้า เสด็จออกบิณฑบาตโปรดสัตว์
2. เวลาเย็น ทรงแสดงธรรม
3. เวลาค่ำ ทรงประทานโอวาทแก่พระภิกษุ
4. เวลาเที่ยงคืน ทรงตอบปัญหาเทวดา
5. เวลาเช้ามืด ทรงตรวจดูสัตว์โลกที่ควรเสด็จไปโปรด

พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจ 5 ประการนี้เป็นกิจวัตรประจำวันมิได้ว่างเว้นตลอด 45 พรรษา (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2556, หน้า 715)

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านเห็นเป็นแนวทางเดียวกันดังต่อไปนี้ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** ได้กล่าวว่า “ได้ทั้งหมดอยู่ที่ว่าเราจะเอาตัวไหนเป็นตัวตั้ง พุทธธถจริยา ญาติถถจริยาและโลกัตถจริยา พุทธธถจริยา เป็นส่วนของพระองค์เองท่านก็ไปหาญาติที่กบิลพัสดุ์ตามพุทธประวัติทำให้คนนับถือพระพุทธศาสนา จนเกิดความเลื่อมใสและบรรลุธรรม ให้ญาติพี่น้องได้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ความรู้ที่ท่านได้ตรัสรู้ท่านก็เอาไปเผยแผ่ ญาติถถจริยา บำรุงรักษาญาติมีฝั่งพ้องฝั่งแม่

ศากยวงศ์กับโกถียวงศ์พระองค์ก็เผยแพร่ศาสนาให้ผู้คนเชื่อมั่นในสิ่งที่พระองค์ได้ตรัสรู้ โลกัตถจริยานี้กว้างครอบคลุมทั้งชมพูทวีป แคบกว้างอยู่ที่ดำเนินการ ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 ได้กล่าวว่า “พุทธจริยาสามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางได้ด้วย หลักการบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวมหรือชาวโลกในข้อโลกัตถจริยา สมดังพระบาลีที่ทรงตรัสไว้แก่พระสาวกในการเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ว่า พุทฺชนหิตาย พุทฺชนสุขาย โลกนุกมปาย เป็นต้น คือ ทรงให้เที่ยวไปเพื่อประโยชน์ของชนหมู่มาก และเพื่อความสุขของชนหมู่มาก ด้วยอนุเคราะห์ชาวโลกซึ่งหมายถึงโลกัตถจริยา ด้วยการมองเห็นเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายทั้งปวงเป็นญาติของตนเอง โดยหลักธรรมที่ทรงตรัสว่า ในสังสารวัฏอันมีเบื้องตันสุดที่กำหนดรู้ไม่ได้นี้ ไม่มีใครที่ไม่เคยเป็นญาติกันหรือเป็นพี่น้องกัน การทำประโยชน์แก่สาธารณะจึงไม่ใช่การสงเคราะห์ใครอื่นไกล คือการดูแลรักษาญาติของเราเอง ส่วนข้อพุทธจริยาอันส่วนที่ 3 ใน จริยาข้อสุดท้ายนี้ โดยความหมาย ได้แก่การทำหน้าที่ของพระพุทธเจ้าแต่หากถือเอาความหมายโดยภาพรวมใหญ่ จะเห็นได้ว่า พุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหมดจะต้องทำหน้าที่ของพระพุทธเจ้าในตามสมควรแก่กำลังความสามารถของตนเองด้วยคือ บำบัดทุกข์บำรุงสุข กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ชี้ทางบรรเทาทุกข์และชี้สุขเกษมศานต์ หากการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นี้ได้ยึดหลักจริยาในการทำหน้าที่ย่อมจะยังให้เกิดประโยชน์อย่างสมบูรณ์ยิ่งแก่ส่วนรวมและสังคม ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** ได้กล่าวว่า “พุทธตถจริยาก็คือเป็นเรื่องที่เฉพาะพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นสาธารณสมบุรณ์ ไม่แยกแยะว่ากษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร จันฑาลสงเคราะห์ให้หมด ญาติตถจริยา เป็นเรื่องการสงเคราะห์ญาติ โลกัตถจริยา สงเคราะห์ชาวโลก ตัวโลกัตถจริยานี้แหละจะทำให้การสงเคราะห์ครอบคลุม ญาติตถจริยา มุ่งเฉพาะญาติเช่นว่าท่านก็ทำอยู่แต่ไม่เป็นสาธารณะเฉพาะกลุ่มญาติ สงเคราะห์ญาติในการศึกษาเล่าเรียน ที่อยู่อาศัยก็ว่าไป โลกัตถจริยา มีความจำเป็นสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมด พุทธตถจริยา ในฐานะที่เป็นพระพุทธเจ้า ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 ได้กล่าวว่า “พุทธจริยา 3 ข้อนี้เป็นแนวทางที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง เริ่มตั้งแต่ญาติตถจริยา การสงเคราะห์ญาติในพุทธประวัติถ้าเราได้ศึกษา พระพุทธองค์ได้ไปสงเคราะห์ญาติอย่างที่เราเห็นชัดที่สุดหลังจากที่ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพรรษาที่ 7 พระพุทธองค์ไปสงเคราะห์ญาติคือพุทธมารดาที่สวรรคตขึ้นดาวดึงษ์ ไปโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงษ์ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นที่เรียกว่าธรรมสภาของเทวดาที่เป็นศูนย์กลาง กล่าวคือเทวดาชั้นที่ต่ำกว่าสามารถขึ้นมาได้ ชั้นที่สูงสามารถลงมาได้ พุทธมารดาคือพระนางสิริมหามายาเป็นพุทธมารดาของเจ้าชายสิทธัตถะภายหลังจากประสูติเจ้าชายสิทธัตถะได้ 7 วันก็ทรงทิวงคตไปอุบัติเป็นเทวดาบนสวรรค์ชั้นดุสิต ไปเกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์ชั้นดุสิตไม่มีเพศ ไม่มีเพศชายเพศหญิงเพราะเป็นเทวดา เพราะฉะนั้นภายหลังการตรัสรู้ก็เสด็จไปโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงษ์ไปเทศน์สอนเทวดาอยู่ 3 เดือน พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ เรียกว่าเป็นธรรมะล้วน ๆ ต่อมาได้มีการเอาการเทศน์ของพระพุทธเจ้าที่ไปแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาเอาเทศน์เอามาสวดในงานอภิธรรมศพ จริง ๆ แล้วไม่ได้เป็นการสวดให้ศพฟัง แต่ว่าเป็นการสวดให้คนเป็นได้ฟังเรียกว่าเป็นยอดของธรรม ธรรมะล้วน ๆ อภิธรรม 7 คัมภีร์ เพราะฉะนั้นหลังจากที่พระพุทธองค์ได้เสด็จไปโปรดพุทธมารดา 3 เดือน ก็เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงษ์มายังเมืองมนุษย์ที่เมืองสังกัสครเป็นวันเทโวโรหณะ (ตักบาตรเท

โว) หรือเรียกว่าวันพระเจ้าเปิดโลก นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพุทธมารดาเรียกว่า เป็นการสงเคราะห์ญาติ อีกเรื่องหนึ่งคือพรรษาที่ 15 เสด็จไปเมืองกบิลพัสดุ์ไปโปรดพระเจ้าสุทโธทนะ พร้อมทั้งพระประยูรญาติ ไปโปรดพระเจ้าสุทโธทนะแสดงธรรมจนพระเจ้าสุทโธทนะบรรลुพระโสดาบันและบรรลุคุณธรรมระดับสูงในที่สุดก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ นอกจากไปโปรดพระเจ้าสุทโธทนะได้โปรดพระมหะเสติเดิมพระนางยโสธารา (พิมพา) จนเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาที่สำคัญคือโปรดพระโอรสคือพระราหุล พระนางพิมพาส่งพระราหุลมาทูลขอพระราชสมบัตินั้น พระพุทธเจ้าท่านทรงพิจารณาถ้าจะให้สมบัตินั้น ๆ ไปมันก็ไม่ยั่งยืน พระองค์ประทานทรัพย์ภายในคืออริยทรัพย์โดยให้พระราหุลได้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นสามเณรรูปแรกในพระพุทธศาสนา ต่อมาพระราหุลได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะในทางผู้ใคร่ในการศึกษา คือเรื่องใหญ่ ๆ เลยที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดญาติ ญาติตถจริยาที่สำคัญคือว่ามีอยู่ตอนหนึ่งในพุทธประวัติที่มีพระญาติ 2 ฝ่าย แย่งน้ำกันที่แม่น้ำโรหิณี พระพุทธเจ้าท่านเสด็จไปโปรดเพราะถ้าไม่ไปเดี๋ยวก็ทะเลาะกันมาประหัดประหารกันเอง พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดไปห้ามญาติจึงเป็นที่มาของพระพุทธรูปปางห้ามญาติ พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดและทรงตรัสถามว่า “ระหว่างเลือดกับน้ำอะไรสำคัญกว่า” พระประยูรญาติตอบว่าเลือดสำคัญกว่า สายเลือดของศากยะกับโกสิยะสำคัญ มีเหตุอะไรที่ต้องมาทะเลาะกันเพราะน้ำแค่นี้ นี่คือการสงเคราะห์ญาติที่เป็นรูปธรรมซึ่งปรากฏในพุทธประวัติ โลกตถจริยานี้ชัดมาก หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไปเทศน์โปรดเหล่าเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา 45 พรรษา ซึ่งพระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้และไปเทศน์โปรดเวไนยสัตว์หมายถึงเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายตลอดระยะเวลา 45 วัน เรียกว่า 84,000 พระธรรมชั้นแรกแต่ก่อนยังไม่เรียกว่าพระไตรปิฎกเรียกว่าพระธรรมวินัย พระพุทธองค์ไปสอนธรรมและวินัยแก่เวไนยสัตว์เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายตลอดระยะเวลา 45 ปี เรียกว่าสร้างคุณูปการต่อชาวโลกอย่างมหาศาลมีพระสาวกที่บรรลุมรรคผลนิพพานเป็นจำนวนมาก จนถึงปัจจุบันที่หลักธรรมคำสอนที่เผยแผ่มาจนถึงปัจจุบันทำให้เราได้รับอานิสงส์จากการตรัสรู้ของพระองค์และการเทศนาสั่งสอนเหล่าเวไนยสัตว์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้เป็นคุณูปการต่อชาวโลกและต่อมาที่เป็นหลักฐานยืนยันคือว่าองค์การสหประชาชาติได้ยกย่องพระพุทธเจ้าเป็นบุคคลสำคัญของโลกแต่ว่าสหประชาชาติจะยกย่องหรือไม่พระพุทธองค์เป็นบุคคลสำคัญของโลกอยู่แล้ว เป็นศาสดาเอกของโลกตามคำทำนายของพราหมณ์ 8 คน พราหมณ์คนที่ 1-7 ได้ทำนายว่าต้องเป็นกษัตริย์อย่างเดี่ยว แต่ว่าพราหมณ์คนที่ 8 คือ โภณฑัญญะ เป็นพราหมณ์ที่อายุน้อยที่สุดในพราหมณ์ 8 คน ต่อมาเป็นพระสงฆ์รูปแรก พราหมณ์ได้ทำนายไว้ 2 นัย คือ ถ้าออกบวชจะได้เป็นศาสดาเอกของโลก ถ้าอยู่ครองเรือนจะเป็นมหาจักรพรรดิ แต่ว่าพราหมณ์โภณฑัญญะได้ทำนายไว้เลยว่าท่านต้องออกบวชแน่นอน โภณฑัญญะได้ติดตามเป็นผู้อุปฐากและในที่สุดได้บวชเป็นพระสาวกรูปแรกทำให้พระสงฆ์เกิดขึ้นครบองค์ 3 พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คือพระรัตนตรัย เป็นคุณูปการที่พระพุทธเจ้ามีต่อชาวโลกและสหประชาชาติได้ประกาศยกย่องพระพุทธเจ้าว่าเป็นบุคคลสำคัญของโลกเมื่อ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ทำให้ชาวพุทธทั่วโลกได้มาร่วมเฉลิมฉลองในวันวิสาขบูชา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยร่วมกันจัดงานวิสาขบูชานานาชาติอันนี้ถือว่าพระพุทธองค์มีคุณูปการต่อชาวโลกที่มีรูปธรรมชัดเจน พุทธตถจริยา พระพุทธองค์บำเพ็ญตามพุทธประเพณี เช่น ไปโปรดพุทธบิดา พุทธมารดา ในแต่ละวันพระพุทธเจ้าได้ปฏิบัติภารกิจครบถ้วนตั้งแต่ก่อนไปบิณฑบาตร กลับจากบิณฑบาตร ช่วงบ่ายทำอะไร ช่วงค่ำทำอะไร เรียกว่า พุทธกิจ 5

ประการ ถือว่าพระองค์ได้ปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างต่อชาวโลกนี้คือพุทธกิจ 3 ประการที่ทรงปฏิบัติได้อย่างครบถ้วน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 ได้กล่าวว่า “การสงเคราะห์นี้อยู่ในเกณฑ์ของโลกัตถจริยาสงเคราะห์ชาวโลกโดยทั่วไป ไม่ได้เกี่ยวกับความเป็นญาติ เพราะฉะนั้นการสงเคราะห์โดยทั่วไปก็พิจารณาดูว่าคณะสงฆ์จะเข้าไปสงเคราะห์มีความเดือดร้อนอย่างไรสงเคราะห์ให้ถูกวัตถุประสงค์โดยตั้งอยู่ในระบบของศีลธรรม การสงเคราะห์ด้วยวัตถุหรือสงเคราะห์ด้วยธรรมก็แล้วแต่เหตุการณ์ แล้วแต่โอกาส ถ้าจะให้ป็นรูปธรรมการสงเคราะห์ด้วยวัตถุเป็นการนำเอาเครื่องยังชีพ เครื่องอุปโภคบริโภคที่เขาใช้ต่อชีวิตของเขาต่อไปได้และเป็นกำลังใจ ดังข้อช้อกล่าวมาแล้วที่ว่าเดือนละ 5 บ้าน คือไปสงเคราะห์ถึงบ้านอีกส่วนหนึ่งอย่างอำเภอบ้านแพ้วทุกเดือนทุกวันที่ 5 เป็นของอำเภอ 50 บ้านแต่มาที่ศาลาของแต่ละวัด อำเภอบ้านแพ้วมี 12 ตำบล ครบ 1 ปี ได้ 12 ตำบลพอดีอันนี้ในกรณีที่มาได้ถ้ามาไม่ได้ไปถึงบ้านเป็นบทยหน้าทีของเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ตัวอย่างที่ไปวัดใหม่คลองตันมี นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. และผู้เกี่ยวข้อง คณะสงฆ์ทำงานร่วมกันเขาเรียกว่าพหุภาคีร่วมกันหลายภาคส่วนจะมีการประชุม 3 เดือนครั้งมาประชุมร่วมกันที่จะมาวิเคราะห์ว่าจะเดินทางไปในทิศทางไหน เพราะฉะนั้นการประชุมทุกภาคส่วนโดยเริ่มต้นจากเจ้าคณะอำเภอกับนายอำเภอคุยกันแล้วเอาพระสังฆาธิการและหัวหน้าหน่วยงานราชการ ผู้อำนวยการโรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ปศุสัตว์มาประชุมกัน ประชุมเพื่อที่จะบูรณาการทำงานร่วมกันโดยอาศัยกำนันผู้ใหญ่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวเชื่อมที่มีความสำคัญในการที่จะเชื่อมระหว่างข้างบนสู่ข้างล่างกับข้างล่างสู่ข้างบน หมายถึง จากอำเภอหรือจากพระที่เป็นเจ้าอาวาสลงไปถึงชาวบ้านมีข่าวสารมีสื่อสารมีอะไรต่าง ๆ ความเดือดร้อนของชาวบ้านเขามีอะไรก็สะท้อนกลับไปถึงอำเภอเมื่อ 3 ฝ่ายเจอกันหนหนึ่งเพื่อที่จะบูรณาการจนกระทั่งปัจจุบันทำครบทั้ง 3 อำเภอในเขตจังหวัดสมุทรสาคร และทำในระดับจังหวัดปีละ 1 ครั้ง ซึ่งเมื่อเดือนมิถุนายนนี้ก็ทำไปแล้วสำหรับส่วนราชการระดับจังหวัดจะมาพร้อมกันมาบอกว่าตัวเองมีหน้าที่อะไรในกระทรวง ทบวง กรมไหน รับผิดชอบเรื่องอะไรใครที่เดือดร้อนก็ผ่านกำนันผู้ใหญ่บ้านสะท้อนไปถึงปลัดอำเภอ โดยงานบริหารในระดับนี้เบื้องต้นคือ

1. งานอำนวยการถ้าเป็นส่วนราชการก็คือผู้ว่า รองผู้ว่า ทำงานอำนวยการถ้าหากว่าเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัดก็จะเป็นผู้ที่ทำงานอำนวยการ คือคุณนโยบายอำนวยการที่จะให้กิจการทั้งหลายให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2. งานบริหารทางราชการตัวฝ่ายบริหารคือนายอำเภอบริหารงานในเขตอำเภอของตนเองหรือเจ้าคณะอำเภอที่จะบริหารงานในระดับอำเภอ

3. คืองานปฏิบัติการ คือ อาศัยเจ้าคณะตำบลเป็นหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการ มอบหมายงานให้พระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส ในเขตนั้นเป็นตัวปฏิบัติการโดยมีเจ้าคณะตำบลเป็นหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานก็จะตกทอดกันมาเป็นชั้น ชั้นแรกคือระดับอำนวยการ สมมติว่าเจ้าคณะจังหวัดได้รับงานมาจากมหาเถรสมาคมก็ดีหรือสื่อมาถึงภาคส่งงานมาตลอด พอส่งงานต่อก็ถ่ายทอดการประชุมเรื่องของ... ให้ฝ่ายบริหารเขาไปจัดการ บริหาร เราคุณนโยบาย ฝ่ายบริหารเรียกประชุมฝ่ายปฏิบัติการว่างานนี้จะปฏิบัติอย่างไรก็ถ่ายทอดไปเรื่อย ๆ นี่คือหลักเกณฑ์ดำเนินงานของจังหวัดสมุทรสาคร” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 ได้กล่าวว่า “การสงเคราะห์ที่พระพุทธเจ้าแสดงออกเป็นการสงเคราะห์

ญาติ สงเคราะห์ด้วยจริยาอันงดงาม ให้เป็นผู้ได้เห็นทัสสนานุตรียะเป็นการสงเคราะห์ชนิดหนึ่ง นอกนั้นสงเคราะห์ด้วยธรรม ให้ประโยชน์ธรรมเป็นหลักจะได้กลับจิตกลับใจคน การสงเคราะห์ที่สำคัญที่สุดคือให้มนุษย์มีจิตใจที่สูงขึ้น ถ้าหากว่ามีการสงเคราะห์อยู่ที่ใดต้องผูกจิตผูกใจกันผู้ให้ยอมเป็นที่รัก” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** ได้กล่าวว่า “ ญาติตถจริยา โลกัตถจริยา พุทธตถจริยาก็เรียกว่า จริยา 3 นี้ ญาติก็ถือว่าเป็นญาติในทางธรรม เป็นญาติโยมของเราเอง ญาติตถจริยาสามารถสงเคราะห์ได้ในฐานะที่เป็นศาสนทายาทที่ดีหรือเป็นญาติโยมที่ดูแลปฏิบัติกุศลที่วัดที่ดีซึ่งตรงนี้อยู่ในญาติตถจริยา ส่วนโลกัตถจริยาความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อชาวโลกก็เรียกว่าหลักตรงนี้ ถ้าเอาไปใช้ เช่น ขยะเยอะ สอนให้เขาแยกขยะเป็นขยะเปียกเอาไปทำปุ๋ย ขยะแห้งเอาไปรีไซเคิลก็เป็นประโยชน์ต่อชาวโลกหรือคนยังไม่มีความรู้ในการคัดแยกเราก็เอาวินัยของพระมาใช้ ถ้าพระทิ้งขยะไม่ถูกที่จะปรับอบัติทุกกฎ พระไม่กวาดลานวัดปรับอบัติทุกกฎ พระไม่ขัดห้องน้ำปรับอบัติทุกกฎ ถ้าพระรู้จักเก็บกวาดทำความสะอาดสะอาดอบัติไม่ต้องเสี่ยงข้อวัตรปฏิบัตินั้นสมบูรณ์เอาตรงนี้มานำเสนอ ถ้าเป็นญาติโยมถ้าไม่เก็บกวาดทำความสะอาดก็จะป่วยเป็นโรคผิวหนัง แต่ถ้าญาติโยมเก็บกวาดทำความสะอาดจะได้รับการนิสงส์ 5 อย่าง เช่น 1) มนุษย์รักใคร่ 2) เทวดารักใคร่ 3) มีความสุขใจ 4) มีความสุขใจได้ทำตามคำสอนพระพุทธเจ้าและ 5) วิมานบนสวรรค์เกิดรอคือเอาหลักธรรมนี้ทำไปแล้วได้ประโยชน์อย่างนี้เขาก็เห็นประโยชน์ ถู้อได้ว่าพระได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อชาวโลกเป็นโลกัตถจริยา ส่วนพุทธตถจริยาคืออะไรให้หลักธรรมญาติโยมเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงก็คือการยกฐานะพุทธตามสามะโนคร้วให้เป็นสุดตะพุทธะคือรู้จักกรียสัจทั้ง 4 แล้วยกฐานะจากสุดตะพุทธะให้เป็นสาวกะพุทธะคือบรรลุโสดาบันถึงอนาคามี ยกฐานะจากสาวกะพุทธะให้เป็นอนุพุทธะคือบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ อันนี้เป็นพุทธตถจริยาสำหรับพระสงฆ์ที่จะทำจริยาทั้ง 3 ให้แก่ชาวโลกได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8 ได้กล่าวว่า “เป็นจาริต เป็นแนวทาง เป็นวิถีทางแน่นอน ถ้าไม่มีพุทธจริยา 3 การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จะเกิดขึ้นไม่ได้ พุทธจริยาเป็นการบ่งบอกว่าแม้พระพุทธเจ้าเองท่านตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ท่านตรัสรู้และละซึ่งกิเลสทั้งปวงได้แล้ว ท่านก็ยังมาสงเคราะห์โลก สงเคราะห์โลกไม่พอท่านยังไปสงเคราะห์ญาติ สงเคราะห์ญาติไม่พอก็ประพฤติตน ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่โลก นี่คือนิพพานจริยาเป็นจาริต เป็นต้นแบบ เป็นธรรมเนียมในทางพระพุทธศาสนาถ้าไม่มีหลักการ 3 อย่างนี้งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ก็เป็นไปอย่างมีอุปสรรคเพราะว่าทั้ง 3 อย่าง โลกัตถจริยา ญาติตถจริยา พุทธตถจริยา 3 ประการนี้ถือเป็นต้นทางเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วสิ่งหนึ่งที่ท่านนึกถึงคือพระประยูรญาติ สองท่านคิดถึงเรื่องการสงเคราะห์โลก คือสงเคราะห์ธรรมตรวจดูแลเหล่าเวไนยสัตว์นี่ถือเป็นเส้นทาง เพราะฉะนั้นพุทธจริยา 3 สามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในเรื่องของแนวทาง วิธีการ กระบวนการได้เลย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9** ได้กล่าวว่า “สามารถส่งเสริมได้ ด้วยการมองถึงว่า การทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และการทำหน้าที่ในการเอื้อเพื่อแบ่งปันแก่บุคคลผู้ประสบภัย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 24 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 ได้กล่าวว่า “เมื่อเราสงเคราะห์ตัวเองเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็ไปสงเคราะห์ญาติ เมื่อสงเคราะห์ญาติแล้วเราก็ไปสงเคราะห์ชุมชน บ้านเมือง ชาติอยู่ได้ บ้านอยู่ดี

ศาสนามั่นคง งานเหล่านี้ ทางวัดอินทารามทำมาตลอด ดำเนินการมาตลอดเลยตั้งแต่สมัยโควิดทางวัดเปิดศูนย์ CI ขึ้นมา เราแจกข้าวสารอาหารแห้งไปทั่วประเทศ แจกยาฟ้าทะลายโจรไป 1,000,000 แคนปชูลทั่วประเทศทุกจังหวัดต้องมาขอ คณะสงฆ์จัดให้ด้วยหลักพุทธจริยา 3 คณะสงฆ์ไม่หวังผลตอบแทน คณะสงฆ์ไม่ต้องการค่าสรรเสริญเยินยอ คณะสงฆ์ต้องการให้สังคมอยู่รอดปลอดภัยทำให้คนตายน้อยลง พระอยู่เฉย ๆ โยมก็เสียชีวิตคณะสงฆ์จึงต้องทำงาน ฉะนั้นคำว่าพุทธจริยา 3 เป็นแม่แบบแม่บทพระพุทธเจ้าท่านไม่ได้อยู่นิ่ง พี่น้องทะเลาะกันเรื่องน้ำเข้านาพระองค์ก็เสด็จไปโปรด” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12 ได้กล่าวว่า “สามารถส่งเสริมได้ในฐานะที่เป็นแบบอย่างการทำเพื่อคนอื่น (โลกัตถจริยา) ญาติ ในฐานะผู้ที่มีความพร้อมกว่าในการช่วยเหลือ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 กันยายน 2567) ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13 ได้กล่าวว่า “พุทธจริยา มีความสัมพันธ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางหรือแม้แต่หนอื่นด้วย งานสาธารณสงเคราะห์มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแบบองค์รวม เพราะพระพุทธเจ้าส่งเสริมให้พระสงฆ์นั้นปฏิบัติเพื่อให้ตนเองบรรลุหรือขัดเกลาตัวเอง ต่อมาก็นำสิ่งที่ตัวเองมีมานี้ ไม่ว่าจะเป็นหลักธรรมคำสอน หรือแม้แต่วิถีปฏิบัติ และออกเผยแพร่ช่วยเหลือประชาชน ให้ได้รับความสุขกายสุขใจ จะสังเกตเห็นว่างานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ นอกจากการดูแลพระสงฆ์ช่วยเหลือ พระสงฆ์ก็ยังไปยุ่งชุมชนด้วย รูปแบบในการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จะเป็นไปในรูปแบบโครงการวัดประชารัฐสร้างสุข หรือแม้แต่โครงการพระคิลาณุปัฏฐาก โครงการพระคิลาณธรรม ใช้พื้นที่ของวัดแล้วก็พัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ให้เป็นไปตามหลักธรรม เพื่อให้เกิดมรรคผลกับประชาชนกับตัวพระสงฆ์ วัดวาอาราม พระสงฆ์ด้วยกันเองมีความรู้ความสามารถและมีความสุขกายสุขใจ ต่อมาท่านนำหลักคำสอนไปเยียวยาประชาชนหรือไปช่วยเหลือประชาชนมันก็ขัดแย้งอยู่แล้วเป็นไปตามพุทธประสงค์” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 21 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14 ได้กล่าวว่า “จริยา 3 โดยพื้นฐานก็คือการบำเพ็ญประโยชน์นั้นแหละที่เราเห็นว่าเริ่มต้นจากการสงเคราะห์ญาติ ญาติในทางพระพุทธศาสนามี 2 ประการ 1. ญาติที่เป็นสายโลหิต 2. ญาติธรรม ญาติธรรมจะเป็นวงกว้างจำนวนที่มากขึ้นกว่าญาติสายโลหิต ญาติทางสายโลหิตสามารถสงเคราะห์ได้ในขั้นต้น แต่ว่าญาติธรรมผู้ที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาผู้เข้าใกล้ชีวิตพระรัตนตรัยถือเป็นญาติธรรมซึ่งมีจำนวนมากมหาศาล การบำเพ็ญประโยชน์ก็จะเกิดการบูรณาการร่วมกันหลังจากที่สงเคราะห์ญาติแล้วสิ่งที่ตามมาคือการได้ใช้โลกัตถจริยาคือประโยชน์แก่ชาวโลก พระพุทธเจ้าไม่ได้มองเพียงแค่มิติภายนอกเราให้ความสำคัญกับมิติภายในคือคุณค่าจิตใจ ความซื่อสัตย์ ไม่มีอะไรเป็นเครื่องประคองใจเราสามารถสงเคราะห์ได้ที่เราได้ยินคำหนึ่งว่า ญาติโยมให้วัตถุทานแก่พระ พระก็ให้ธรรมทานแก่โยม นี่เป็นโลกัตถจริยาญาติโยมในยามปกติจะนำภัตตาหาร เครื่องสังฆทาน อุโบสถ-ปริภค มาถวายพระเป็นสิ่งฆทาน หลังจากยามวิฤตพระก็สามารถที่จะสงเคราะห์ชาวโลกด้วยการให้ธรรมทานก็จะเป็นการที่มีพลังสอดคล้องกัน ส่วนพุทธธัตถจริยาเราเห็นความงามชัดเจนว่าพระองค์นั้นมีพระบริสุทธิคุณ พระปัญญาธิคุณ พระกรุณาธิคุณ เราสามารถนำพระบริสุทธิคุณ พระปัญญาธิคุณ และพระกรุณาธิคุณของพระองค์มาใช้ในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ได้ พุทธจริยาเป็นพื้นฐาน เป็นเบื้องต้น เป็นแกนหลักของการสงเคราะห์ได้เพราะว่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชนหมู่มากทั้งแก่ญาติแก่ชาวโลกและเพื่อเป็นไปตามพุทธจริยาของพระองค์ก็เป็นอุปกรณ์ในการทำงานสาธารณสงเคราะห์ได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15 ได้กล่าวว่า “พุทธัตถจริยา หมายถึงการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามหน้าที่ของตน ประโยชน์ในฐานะพระพุทธเจ้า หรือในฐานะองค์พระศาสดา เช่น ทรงตั้งระบบสังคมของพระองค์เอง ที่เรียกว่า สังฆะ ทรงวางกฎระเบียบสำหรับควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังฆมณฑล ตลอดจนถึงผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ทรงแนะนำให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหน้าที่ของตน จนสามารถประดิษฐานเป็นรูปสถาบันศาสนาสืบต่อกันมาได้ คณะสงฆ์หนกลางสามารถนำมาส่งเสริม การสาธารณสงเคราะห์ในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรสงฆ์หนกลาง งานคณะสงฆ์ถือเป็นงานที่ต้อง ทำด้วยความเสียสละ และให้ถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ และให้ถือว่าเป็นงานในฐานะที่เป็นตัวแทนของ พระพุทธเจ้าอย่างน้อย ๆ ก็เป็นการตอบแทน โลกัตถจริยา คือการบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก เหตุการณ์ ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกชุดแรกออกไปประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นพ้น จากบ่วง (โลภะ) ทั้งปวง ทั้งเป็นของทิพย์ ทั้งเป็นของมนุษย์ แม้พวกเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้ง เป็นของทิพย์ ทั้งเป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทาง เดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้นมีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีจิตใจ ในดวงตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมไปเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลายแม้เราก็จักไปยังตำบล อรุณเวลาเสนาณิคมเพื่อแสดงธรรม

ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์สาวกเมื่อบรรลุประโยชน์ตน (อัตตहित) ในขั้นสูงสุดแล้ว ท่านมิได้ยุติบทบาทของตนไว้เพียงแค่นั้น ในฐานะที่ท่านยังอยู่ในโลก จึงยังต้องบำเพ็ญประโยชน์ต่อ โลกประการหนึ่งเรียกว่า “ปรหิต” งานสาธารณสงเคราะห์ก็คือการบำเพ็ญประโยชน์ในส่วนของ ปรหิตนั่นเอง คณะสงฆ์สามารถทำได้โดยไม่ต้องมีการร้องขอความช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็น สาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลองการสร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ การสร้างประปาหมู่บ้าน การสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าการปลูกต้นไม้ และอื่น ๆ การช่วยเหลือเกื้อกูล สถานที่อื่นเป็นของสาธารณประโยชน์ คณะสงฆ์หนกลางสามารถดำเนินการได้ทันที ญัตตัตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์แก่หมู่ญาติ พระพุทธเจ้าแม้จะทรงอยู่ในฐานะที่เป็นคนของโลก แต่พระองค์ก็ไม่ ทรงละเลยภารกิจในฐานะที่มีพระญาติ เช่น การเสด็จไปโปรดพระญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์ ได้ทรงไกล่ เกี่ยพระญาติซึ่งกำลังจะทำสงครามแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีได้เข้าใจเหตุผล สามารถปรองดองกันได้ เป็นต้น คณะสงฆ์หนกลางในฐานะที่เป็นองค์กรสงฆ์ ประชาชนที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง ก็ไม่ต่างจากญาติ ไม่ใช่ญาติโดยสายโลหิต แต่ก็เป็นที่ญาติโดยธรรม ญัตตัตถจริยาจึงสามารถนำมา ส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างลงตัว ชาวบ้านเดือดร้อนประสบภัยต่าง ๆ อุทกภัย เป็นต้น คณะสงฆ์ถือเป็นภาระหน้าที่จะต้องให้การช่วยเหลือแก่ชาวบ้านเหล่านั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความ เข้มแข็งในหมู่พุทธบริษัท ชาวบ้านชาววัดมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล สังคมมีความ เข้มแข็งพระศาสนาก็พลอยมีความมั่นคงไปด้วย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 20 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 16 ได้กล่าวว่า กล่าวว่า “พุทธจริยา เป็นเป้าหมายที่ให้เห็นงานสาธารณ สงเคราะห์ให้เห็นชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากว่าหลักพุทธจริยา 3 เป็นแบบอย่าง ตัวอย่างในทางที่ดี งามอย่างยิ่งของคณะสงฆ์ 1.สงเคราะห์ตนเอง 2.สงเคราะห์สังคม 3.สงเคราะห์หลักธรรมคำสอน 4.สงเคราะห์คือการปฏิบัติตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือว่าคณะสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติครบทั้ง 3 อย่าง ตามหลักพุทธจริยาได้อย่างดี ยิ่ง” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 29 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 17 ได้กล่าวว่า “หลักจริยา 3 มีส่วนสำคัญมากมันเป็นเหมือนจุดตั้งต้น พุทธจริยา 3

1. ญาติตถจริยา ถ้ามองไปในวิถีปฏิบัติของพระพุทธเจ้า ญาติตถ หมายถึงพระประยูรญาติแต่ถ้าดึงแนวคิดว่าคุณที่ จะได้รับความช่วยเหลือ คนที่เดือดร้อนหรือคนต่าง ๆ มองเสมือนว่าเป็นพี่เป็นน้อง เป็นญาติ ถ้าไปมองว่าเขาเป็นคนอื่นคนไกลจะไปช่วยเหลือทำไมอันนี้ไม่ได้แล้วมันหลักคิด (Mind Set) ของคนที่จะทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

2. โลกัตถจริยา หมายถึงการทำงานของคุณสงฆ์ที่มุ่งเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ต่อคนอื่น โลกัตถ คือชาวโลกที่ไม่ใช่ชาววัดหรือชาววัดด้วยโดยรวมเป็นชาวโลกได้ทั้งหมดเป็น Mind Set ชนิดหนึ่ง ถ้าเห็นคนที่ตกทุกข์ได้ยากไม่ว่าจะเป็นระดับไหน ชนชั้นวรรณะไหน เพศไหน ควรที่จะได้รับการช่วยเหลือ

3. พุทธัตถจริยา ในฐานะที่พระพุทธเจ้าเป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าต้องตั้งพระมหากรุณาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ พระปัญญาธิคุณ การทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์มันต้องอิงอาศัยพระคุณทั้ง 3 นั้น คณะสงฆ์เดินตามรอยพุทธบาทของพระพุทธองค์นั่นเอง จริยา 3 คือ Mind Set ในการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ทำได้แน่นอน มีส่วนสำคัญ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 26 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 18 ได้กล่าวว่า “งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคุณสงฆ์หนกลาง การที่จะให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เต็มร้อยจะต้องเข้าใจรูปแบบอย่างของพระพุทธเจ้าใน 3 Module 3 บทบาทเรื่อง การสงเคราะห์ญาติ ญาติตถจริยา ซึ่งญาติในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าหลังพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วจะสละการให้ความสำคัญกับญาติให้เสมอภาคกันหมดก็คงไม่ใช่ พระพุทธองค์ไม่ได้ยึดติดว่าใครเป็นญาติหรือไม่เป็นญาติ ทุกคนเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นญาติทางธรรมกันหมด อย่างเช่นในพระไตรปิฎก บอกว่าพระพุทธเจ้ารักพระราหุลอย่างไร ก็รักสามเณรูปอื่น ๆ เท่ากันเสมอเหมือนกันอันนี้โดยหลักการของพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ที่ไม่ได้ยึดติดแต่ว่า ญาติตถจริยา พระพุทธเจ้าต้องการทำให้คุณเป็นแบบอย่างคือการเสด็จไปโปรดพระเจ้าสุทโธทนะหรือพระประยูรญาติ เพื่อให้พระบิดาและพระประยูรญาติได้เข้าถึงธรรมะ สิ่งที่คุณองค์ค้นพบด้วยความยากลำบาก เพราะฉะนั้นแบบอย่างตรงนี้จะมาส่งเสริมงานสาธารณสุขสงเคราะห์ แสดงออกว่าช่วยเหลืออย่างเท่าเทียม จะญาติหรือไม่ญาติถ้าได้รับความเดือดร้อนในบริเวณในเขตที่คุณสงฆ์หนกลางรับผิดชอบ เพราะฉะนั้นจริงอยู่ ญาติตถจริยาของพระพุทธเจ้าต้องเข้าใจว่าพระพุทธองค์ให้คุณเป็นแบบอย่างถึงแม้พระองค์สละทุกอย่างแล้วก็ยังไปสงเคราะห์ญาติ ในขณะที่คนอื่นก็ยังสงเคราะห์ไม่ใช่สงเคราะห์ญาติอย่างเดียว พระพุทธเจ้าได้ทำให้คุณเป็นแบบอย่างแล้วเพราะฉะนั้นพุทธจริยา 3 สามารถนำมาเป็นแบบอย่างได้ในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ เจ้าคณะใหญ่ต้องเอาพุทธกิจ 5 ข้อหรือตัวนี้มีมอบนโยบายให้คุณสงฆ์ตั้งแต่เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสต้องรับทราบตรงนี้จึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 10 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 19** ได้กล่าวว่า “เป็นการเจริญรอยตามพระพุทธองค์โดยสงเคราะห์แก่ประชาชน ชาวโลกในรูปแบบต่าง ๆ สร้างประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนตามหลักโลกัตถจริยา” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 20** ได้กล่าวว่า “หลักพุทธจริยา 3 สามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์โดยเป็นการสงเคราะห์แก่

ประชาชนทั่วโลกโดยไม่มีอคติธรรมดาว่าไม่เลือกชนชั้นวรรณะก็คือมีการช่วยเหลือสงเคราะห์ทุกคนชั้น ไม่เลือกว่ายากดีมีจน มีการใช้หลักพุทธจริยานี้สงเคราะห์ประชาชนในฐานะเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ในฐานะที่เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า การปฏิบัติตามหลักพุทธจริยานี้คิดว่าน่าหลักธรรมคำสอนนี้มาเผยแพร่ให้กับประชาชนคือบุคคลทั่วไปสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ไม่เกิดปัญหา ก็เป็นการลดอาชญากรรม อาชญากร ให้น้อยลง” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 21** ได้กล่าวว่า “มีประโยชน์มาก สงเคราะห์ญาติ ช่วยได้ก็ช่วย เป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะทำให้ความเมตตาส่งพลังถึงกัน การสงเคราะห์โลก อย่างในระบบที่เป็นโรงเรียน ต้องสอนให้เด็กรู้จักว่าการไปใช้ที่สาธารณะ คุณจะต้องช่วยโลกให้สะอาด การที่พระปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนจะต้องปฏิบัติถึงจุดที่บรรลุดุธรรม ต้องทำให้ศาสนาอยู่ต่อและต้องทำให้ญาติโยมเกิดความศรัทธาในจุดนี้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 กันยายน 2567)

พุทธจริยา 3

01 สอนให้หลุดพ้นจากความทุกข์

02 สร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา

03 ความสงบสุขในสังคม และการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

04 คุณสมบัติของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติ งานสาธารณสงเคราะห์

05 การสงเคราะห์ที่มีพระพุทธองค์ เป็นต้นแบบ

ภาพที่ 4.1 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้วยหลักพุทธจริยา 3

โดยสรุปแล้วพุทธจริยา 3 คือการบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธองค์มี 3 ลักษณะ ประกอบด้วย ญาติตถจริยา การสงเคราะห์ญาติ โลกตถจริยา การสงเคราะห์ชาวโลก และพุทธตถจริยา เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะพระพุทธเจ้าซึ่งพุทธประเพณีที่ได้ทรงทำกันมาอย่างต่อเนื่อง พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ธรรมและสั่งสอนเหล่าเวไนยสัตว์ให้เข้าถึงความหลุดพ้นจากความทุกข์ซึ่งหลักคำสอนมีคุณูปการต่อชาวโลกมาทุกยุคสมัย สามารถนำมาส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ในเรื่องแนวทาง วิธีการและกระบวนการปฏิบัติงานโดยมีพระพุทธองค์เป็นต้นแบบในการสงเคราะห์และเป็น

คุณสมบัติพื้นฐานของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธา ต่อพระพุทธศาสนาและเกิดประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มาก

4.2 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางด้วยหลัก

ทานบารมี

ทานนี้มี 2 ประเภท คือ ทานที่เป็นกรรมกับทานที่เป็นบารมี ทานที่ทำคราวหนึ่ง ๆ เป็นทานที่เป็นกรรม เพราะเป็นกิจการที่ทำ ทานที่เป็นกรรมนี้แหละที่เก็บสะสมเป็นสังคานแห่งทานในจิต เป็นทานที่เป็น ทานบารมี ทานบารมีนี้ยังแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ

ทานบารมี ได้แก่ ทานที่บำเพ็ญด้วยการสละทรัพย์ ดังคำของมหาโควินทพราหมณ์โพธิสัตว์ว่า “ทรัพย์และข้าวจะเป็นสิ่งที่เราเกลียดชังก็หาไม่ได้ เราจะไม่มีกำลังสมก็หาไม่ได้ (แต่) พระสัพพัญญูญาณเป็นที่รักของเรา เพราะฉะนั้นเราจึงให้ทรัพย์ที่ดี”

ทานอุปบารมี ได้แก่ ทานที่บำเพ็ญด้วยการสละอวัยวะ เช่น ดวงตาและโลหิตดังพระดำรัสของพระเจ้าสิริราชโพธิสัตว์ว่า “ดวงตาทั้ง 2 จะเป็นสิ่งที่เราเกลียดชังก็หาไม่ได้ แม้นของเราก็มิใช่เป็นสิ่งที่เกลียดชัง (แต่) พระสัพพัญญูญาณเป็นที่รักของเรา เพราะฉะนั้นเราจึงให้ดวงตา”

ทานปรมัตถบารมี ได้แก่ ทานที่บำเพ็ญด้วยการสละชีวิต ดังเช่นคำของกระต่ายบัณฑิตโพธิสัตว์ว่า “เราให้ผิวหนัง เนื้อ เอ็น กระดูก หนัสน้ำ เหน็บเอ็น ไข่มุม สันสกนธกายแก่พราหมณ์” พระพุทธเจ้าได้ทรงมีพระสังคานอันบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสและกองทุกข์ทั้งสิ้นดังคำว่า วิสุทธมมสันตนาโน แปลว่า ผู้มีสังคานอันบริสุทธิ์ และความบริสุทธิ์นี้เกิดจากการปฏิบัติขัดเกลาด้วยพระองค์เองมาโดยลำดับ มลทินโทษที่ทำให้จิตสังคานเศร้าหมองไม่บริสุทธิ์อย่างหนึ่งก็คือโลภะ ความโลภอยากได้ และ มัจฉริยะ ความตระหนี่ ซึ่งเป็นอาการสืบเนื่องมาจาก ตัณหา ความดิ้นรนทะยานอยาก และอุปาทาน ความยึดถือ ซึ่งเป็นกิลสาณสัย จมแน่นอยู่ในสังคาน พระโพธิสัตว์ผู้ปรารถนาในพุทธภูมิย่อมสามารถปฏิบัติสละสิ่งที่จิตใจเกี่ยวเกาะยึดถือได้ทุก ๆ อย่างเพื่อพระโพธิญาณ ฉะนั้นเรื่องเหล่านี้จึงเป็นเรื่องสารกให้เห็นคติปฏิบัติของพระพุทธเจ้าเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์ว่าทรงสามารถตัดพระหทัยสละได้ทุกอย่าง ทั้งทรัพย์ทั้งอวัยวะร่างกายทั้งชีวิตเพื่อพระโพธิญาณ ในข้อนี้ได้มีคาถาบทหนึ่งแปลความว่า “พึงสละทรัพย์เพราะเหตุแห่งอวัยวะอันประเสริฐ เมื่อจะรักษาชีวิตก็พึงสละอวัยวะนรชนเมื่อระลึกถึงธรรม ก็พึงสละอวัยวะ ทรัพย์ และชีวิตแม้ทั้งสิ้น” และในเย็นวันที่จะตรัสรู้ ท่านแสดงว่าได้ทรงตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่เพื่อพระโพธิญาณโดยความว่า “เนื้อและเลือดทั้งหมดจะเหือดแห้งไปเหลือแต่หนัง เอ็น กระดูก ก็ตามที ยังไม่บรรลุคุณวิเศษที่จะพึงได้ด้วยกำลังเรี่ยวแรงของบุรุษก็จักไม่ลุกขึ้นนั่งจากที่นั่งนี้” ตามเรื่องที่แสดงมานี้ ทานที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญยอมเป็นจาคะคือการสละเพื่อพระโพธิญาณรวมไปด้วยกัน เพราะทรงเห็นว่าสิ่งที่ทรงสละนั้นเป็นสิ่งเล็กน้อย ส่วนสิ่งที่ทรงมุ่งหมายเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ การสละสิ่งเล็กน้อยเพื่อสิ่งที่ยิ่งใหญ่นี้เรียกว่า จาคะ โดยตรง ดังพุทธภาษิตที่ตรัสว่า “ธีรชนเมื่อเห็นสุขอันไพบุลย์ ก็พึงสละสุขพอประมาณ”

ส่วนทานโดยทั่วไปนั้นเป็นการให้เพื่ออนุเคราะห์ผู้ที่ควรอนุเคราะห์ซึ่งขาดแคลน หรือเพื่อสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ เป็นการผูกมิตรภาพไมตรีจิต หรือเพื่อบูชาบุคคลที่ควรบูชา เป็นการบูชาหรือตอบแทนคุณหรือเป็นการบำเพ็ญบุญในบุญเขต พระพุทธเจ้าเมื่อได้ตรัสรู้แล้วได้ตรัสสอนให้ทำทานอย่างมีขอบเขตและเหตุผลดังที่ตรัสไว้ว่า ทรงสรรเสริญการเลือกให้ และทรงแสดงสมบัติของทาน

ไว้ 3 ประการ ได้แก่ เจตนาสมบัติ ถึงพร้อมด้วยเจตนา คือมีเจตนาดี วัตถุสมบัติ ถึงพร้อมด้วยวัตถุ ได้แก่ วัตถุเป็นของที่ควรให้ เป็นประโยชน์แก่ผู้รับตามสมควร ปฏิภาหสมบัติ ถึงพร้อมด้วยปฏิภาห คือ ผู้รับเป็นผู้ที่ควร สัมปฐิสทาน ได้แก่ ทานของคนดีคนฉลาด เช่นให้ถูกกาลสมัย มิได้ทำตนเองให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ในสังฆมณฑลก็ได้มีให้ภิกษุพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า มีชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่น ควรทำตนให้เขาเลี้ยงง่าย และทรงบัญญัติพระวินัย ห้ามขอจากคนที่มีโชฎฐาติ มิใช่ปวารณา แม้เช่นนั้น ให้รู้จักประมาณ ให้มีสันโดษ มกน้อย ในเรื่องชาติต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นว่าพวกนักขอได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่าง ๆ เป็นอันมาก

อนึ่ง สมเด็จพระบรมศาสดาได้ทรงแสดงว่า ทานมี 2 อย่าง คือ อามิสทาน การให้อามิส ได้แก่ การให้พัสดุสิ่งของต่าง ๆ 1 ธรรมทาน การให้ธรรม 1 และตรัสว่าทานทั้ง 2 นี้ ธรรมทานเป็นเลิศ พิจารณาตามเหตุผลก็จะพียงเห็นความสำคัญได้ว่าความทุกข์ยากขาดแคลนนั้นมี 2 อย่าง คือ ทางกาย และทางจิตใจ อามิสทานเป็นเครื่องแก้ความทุกข์ยากขาดแคลนทางกาย เหมือนอย่างเมื่อต้องการอาหาร ผ่ามุ่งห่ม และได้สิ่งเหล่านั้นมาบริโภคใช้สอยก็แก้ความขาดแคลนก็ทำให้เกิดความสุขทางกาย ส่วนธรรมทานเป็นเครื่องแก้ความทุกข์ยากขาดแคลนทางจิตใจ เหมือนอย่างในขณะที่จิตเกิดความทุกข์ร้อน เมื่อได้ธรรมที่เหมาะสมมาดับทุกข์ก็ทำให้จิตใจเกิดความสุข นอกจากนี้ธรรมทานยังเป็นเครื่องแก้กิเลสทางจิตใจและแก้ความประพฤติเสียหายชั่วร้ายได้ ทำให้จิตใจที่หิวกระหายด้วยความโลภ ตัณหา ให้รู้จักอิ่ม ให้รู้จักเต็ม ให้รู้จักพอ ธรรมอย่างเดียวกันเป็นเครื่องแก้กิเลสและทุจริตได้ จึงทำให้เกิดความสุขทางกายได้ด้วย เพราะเมื่อคนมีธรรม พากันเว้นทุจริต ตั้งอยู่ในสุจริต พากันประกอบอาชีพและการงานต่าง ๆ ด้วยความขยันหมั่นเพียรในทางที่ชอบก็จะเกิดความสุขสมบูรณ์ทั่ว ๆ ไป ด้วยเหตุนี้พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า “สพพทานํ ธมมทานํ ชินาติ แปลว่าการให้ธรรมย่อมชนะการให้ทั้งปวง” แม้สมเด็จพระบรมศาสดาก็ได้ทรงให้สิ่งทั้งปวงมาโดยลำดับจนถึงทรงให้ธรรมในที่สุด ธรรมทานของพระองค์คือพระพุทธศาสนาซึ่งพุทธบริษัทได้รับไว้และได้ให้สืบทอดกันมา ซึ่งได้ดำรงมั่นอยู่ในโลกเป็นเหตุให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลและความสุขตราบเท่าถึงทุกวันนี้ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, 2544, หน้า 68-71)

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านเห็นเป็นแนวทางเดียวกันดังต่อไปนี้ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** ได้กล่าวว่า “ทานบารมีและทานอุบารมี ดีมากที่สุดทานทั่วไปพระองค์แนะนำหรือเชิญชวน ทำให้ดูเรื่องการบริจาคทานเป็นสิ่งของที่ได้มาโดยชอบธรรมแก่คนทั่วไป อุบารมี เข้าไปใกล้ทานขยายความทานให้มากยิ่งขึ้น ปรมัตถ สูงสุด ทานนั้นไม่ได้ให้เพียงแค่อะไรอย่างเดียวให้ทั้งธรรมทานด้วย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2** ได้กล่าวว่า “หลักทานบารมี เป็นหลักการของสาธารณสงเคราะห์อยู่แล้วในตัวเพราะคือการเอื้อเฟื้อและเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปัน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** ได้กล่าวว่า “ทานมีคุณูปการต่องานสาธารณสงเคราะห์ไม่ใช่เฉพาะหนกลาง เป็นภาพรวมของงานสาธารณสงเคราะห์ทั้งหมด เป็นจุดเริ่มต้น ถ้าเราไม่มีการแบ่งปันไม่มีการให้ธรรมะข้ออื่น ๆ ก็ไม่เกิดหรืออาจเป็นเหตุปัจจัยกัน การที่เราให้ทานได้จะมีธรรมะข้ออื่น ๆ ประกอบ เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา คือ เรามีเมตตาต่อสัตว์โลกทั้งปวง กรุณา คือ เห็นคนอื่นมีความทุกข์เราก็อยากไปช่วยแบ่งเบาความทุกข์ เช่น เกิดภาวะน้ำท่วมคณะสงฆ์ก็ระดมสรรพกำลัง เครื่องสาธารณูปโภค อุปโภค บริโภค เข้าไปช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ เพราะฉะนั้นทานบารมีคือการบำเพ็ญเพียรด้านการให้คือการแบ่งปันโดยสรุปคือการเสียสละ ความ

เสียสละมาคู่กับการไม่เห็นแก่ตัว ทั้งนี้ทั้งนั้นมีธรรมะข้ออื่น ๆ มาหนุนนำให้ท่านเกิดสัมฤทธิ์ผลขึ้น ลำพังท่านอย่างเดียวก็ไม่อาจเกิดสัมฤทธิ์ผลต้องมีธรรมะข้ออื่น ๆ เช่น มีเมตตา กรุณา มาหลอมรวมให้เกิดการบำเพ็ญทานขึ้นมาเป็นประโยชน์ต่องานสาธารณสงเคราะห์” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5** ได้กล่าวว่า “ท่านคือการให้ ทานบารมีก็คือการที่แสดงเจตนาปรารถนาในการที่จะปรารถนาให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเราทุกคนมีความสุข พระพุทธเจ้าบอกว่าท่านมี 2 อย่างคือ อามิสทานกับธรรมทาน แต่เบื้องต้นนี้ถ้าจะมองโดยรูปธรรมอามิสทานนี้เป็นส่วนต้นที่มาให้เขาเป็นระเบียบเรียบร้อยสมบูรณ์เสียก่อน ถึงจะฟังเรื่อง คุยเรื่องธรรมะได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 ได้กล่าวว่า “พระพุทธเจ้าพระชาติสุดท้ายนี้ที่ได้ให้ท่าน ให้อะไรต่าง ๆ ถือว่าเป็นบารมีทานที่เป็นตัวสำคัญ สำหรับวัดสวนแก้วนี้เห็นชัดว่าอย่างค่าโบราณที่เขาว่ายิ่งให้ยิ่งได้ อย่างน้อยก็ได้ใจเขา เขาคิดอยากจะตอบแทนคืน ทางวัดสงเคราะห์ให้คนมีงานทำ ซ้อมที่ซื้อทาง ปลุกบ้านปลุกช่องให้เขาอยู่ เวลาจะทำอะไรหรือขอแรงอะไรมันมาพรวดพราด เดี่ยวเดียวทำเสร็จ และถ้าไม่ได้สงเคราะห์ไม่ได้เลี้ยงดูเขาไว้ เขาก็อยู่บ้านเขา เราก็คืออยู่วัดเรามากก็เลยกลายเป็นเรื่องช่องว่างห่างกันมันมีเยอะ พอสงเคราะห์เขาให้เขามาอยู่ มีงานให้เขาทำ พุดง่าย ๆ เขาเหมือนลูกไก่อยู่ในกำมือจะเทศน์จะอบรมก็ง่ายที่วัดสวนแก้วนี้ทุก 7 วัน ถ้าใครไม่มาฟังเทศน์จะถือว่าเป็นคนนอกองค์กร พอสงเคราะห์ด้วยเงินด้วยทอง ด้วยงาน และเวลาจะสงเคราะห์ด้วยธรรมฟังธรรมแล้วน้ำตาไหลเลยก็มี คือเขาประทับใจการที่เราเลี้ยงดู ให้การให้งานทำ และยังให้หลักธรรมที่ไปโดนใจเขา” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** ได้กล่าวว่า “ทานการเสียสละนี้ถ้าเราทำทานเป็นการสะสมก็น้อย เมื่อทำทานกับของที่มีอยู่เอาอะไรออกไปทำทานได้ เมื่อทำทานเป็นจิตคิดอยากจะทำให้มันมีจิตคิดอยากจะได้ จิตที่คิดเห็นแก่ตัวก็ลดลง ๆ เพราะฉะนั้นการให้ทานการให้แบบสงเคราะห์คือให้คนตกทุกข์ได้ยาก ให้แบบอนุเคราะห์ให้ลูกให้หลานให้คนรู้จัก เป็นการตอบแทนบุญคุณให้พ่อและแม่หรือเสียภาษี ให้แบบบูชาคุณ เช่น คนที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศมีคนบริจาคเงินให้เท่านั้นเท่านั้น เช่น เหรียญทองโอลิมปิกให้แบบบูชาคุณหรือบูชาคุณของพระสงฆ์ พระสงฆ์องค์นี้ก็มีสติ ข้อวัตรดี สมาธิดี ปัญญาดี บูชาคุณคือศีลของท่านเป็นต้น สูงสุดของการให้ทานเป็นการให้เพื่อละกิเลส เพราะการให้เป็นการละโลภะ มัจฉริยะ ความตระหนี่ หลักการให้มีการให้แบบสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ตอบแทนบุญคุณ บูชาคุณ และให้เพื่อละกิเลส เพราะฉะนั้นสามารถที่จะให้แล้วก็ส่งผลอย่างเช่นกลุ่มตกทุกข์ได้ยากอันนี้ก็ให้แบบสงเคราะห์ ให้คนที่รู้จักเป็นการอนุเคราะห์ คนที่เคยช่วยเราเป็นการให้แบบตอบแทนบุญคุณ ให้แบบบูชาคุณ การสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศชาติ มีคุณเป็นศีลเป็นต้น สุดท้ายเป็นการให้เพื่อละกิเลส” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** ได้กล่าวว่า “ถ้าเกิดว่ามนุษย์และสังคมเราอยู่ด้วยกันแล้วไม่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน หลักทานบารมีเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้นการสงเคราะห์มาจากเรื่องทาน เรื่องทานแปลว่าผู้ให้ เรื่องทานแปลว่าการให้ เรื่องทานแปลว่าการเสียสละ เพราะฉะนั้นทานบารมีในข้อแรกนั้นเป็นจุดเริ่มต้นในการเสียสละแบ่งปัน ถ้าในแง่ของหลักธรรมเป็นการทำตัวเองให้เบา ถ้าเป็นหลักการของการอยู่ร่วมกันคือผู้ให้ยอมเป็นที่รัก ทานบารมีส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ในคณะสงฆ์หนกลางก็เป็นลักษณะของ 1. พระเถระผู้มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองท่านก็เสียสละตัวท่านเองเสียสละในเรื่องของสิ่งของ เสียสละในเรื่องของอำนาจ เสียสละในเรื่องของบารมี เสียสละในเรื่องของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ทานบารมีนี้เป็นหลักการกว้าง

ๆ จะว่าแค่มันก็แคบแต่เราจะมองในแง่ของการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ การอยู่ร่วมกันตั้งแต่คน 2 คนขึ้นไป หลักทานบารมีถือว่าเป็นหลักการสำคัญที่สุดเนื่องจากว่าทำให้คนหันหน้าเข้าหากัน ทำให้คนใช้หลักเมตตาในความปรารถนาดีต่อกัน ทำให้คนใช้หลักกรุณาในการคิดสงสารซึ่งกันและกันในฐานะเกิดมาเป็นเพื่อนมนุษย์ร่วมโลก เพราะฉะนั้นคณะสงฆ์หนกลางมีหลายวัด มีหลายพื้นที่ มีหลายจังหวัด วัดที่ท่านมีความพร้อมทางด้านบุคคล มีความพร้อมเครื่องอุปโภค-บริโภค วัดเหล่านี้แหละจะเป็นตัวส่งเสริมทานบารมีไปกับสังคม ชุมชนรอบวัดของท่านได้ แม้กระทั่งการเอื้อเพื่อแผ้วแผ่ต่อพระเถรด้วยกันอันนี้เป็นหลักการที่สำคัญของท่านบารมี ทานบารมีคือหลักการให้ทานง่าย ๆ นั่นเองซึ่งเป็นหลักที่พระสงฆ์คิดถึงญาติโยม ญาติโยมก็คิดถึงพระ ที่ต้องคิดถึงซึ่งกันและกันเพราะว่าชีวิตของพระเถรเอื้อเพื่อด้วยญาติโยม ญาติโยมสงเคราะห์พระเถรด้วยอาหารบิณฑบาตรแต่พระเถรสงเคราะห์ญาติโยมด้วยธรรมะเมื่อญาติโยมลำบาก เจอปัญหาอุปสรรค อย่างน้ำท่วมที่เชียงรายตอนนี้ จะเห็นว่าคณะสงฆ์หนกลาง หนใต้ หนตะวันออก กำลังเอื้อเพื่อแผ้วแผ่ซึ่งกันและกันเพราะฉะนั้นจากส่วนกลางก็เข้าไปสู่ส่วนภูมิภาคอันนี้เป็นแนวทางเลยถือว่าเป็นหลักการสำคัญเลย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 ได้กล่าวว่า “ทานบารมีเป็นการให้ที่ไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน เช่นเดียวกับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ คือ การทำหรือให้ความช่วยเหลือด้วยใจเมตตา” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 24 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10** ได้กล่าวว่า “ทานบารมีเป็นประตูแรกที่จะให้คนเข้าวัด ทานบารมีเป็นการประกาศหลักใจของพระสงฆ์ต้องเสียสละ พระสงฆ์เป็นผู้สอนให้เขาไม่โลภ ตัวเราต้องไม่โลภ สอนให้เขาไม่โกรธ ตัวเราต้องไม่โกรธ สอนให้เขาไม่หลง เราต้องไม่หลง ทานเป็นหน้าต่างอันดับ 1 เมื่อทานมี ศีลมา ปัญญามันก็เกิด ทุกวันเสาร์วัดอินทารามจะมีการแจกข้าวสาร 1 ถุง ผัก 1 ถุง ไปแจกฟรี ๆ คนจนมากออกจาก 50 ขึ้นเป็นร้อย ทางวัดก็แจกโดยเอาทานบารมีเป็นที่ตั้ง ถ้าไม่ทำแบบนี้ไม่สามารถที่จะเปิดหน่วยวิทยบริการ เอาทานนำหน้าแล้วสิ่งดี ๆ มันจะตามหลังมามากมาย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** ได้กล่าวว่า “เป็นแรงจูงใจ เป็นแบบอย่างที่ดีที่อยากให้ผู้อื่นได้กระทำตาม ทานบารมีนับว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจกันไว้ ซึ่งช่วยประสานสังคมทำให้คนมีโอกาสที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างราบรื่น ทำให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การสาธารณสงเคราะห์ก็กับการแจกทานนี้เหมือนกัน เหมือนคำพังเพยว่ายิ่งทำ ยิ่งได้ ยิ่งให้ยิ่งมี” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12** ได้กล่าวว่า “ส่งเสริมได้ในฐานะเป็นแนวทางหรือตัวอย่างของการแบ่งปันแก่คนอื่นได้อย่างไม่จำกัด โดยกำหนดเอาความต้องการพื้นฐานของผู้รับเป็นเกณฑ์ให้แก่เขา” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13 ได้กล่าวว่า “ทานบารมี มีความสัมพันธ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางหรือแม้แต่หนอื่นด้วย งานสาธารณสงเคราะห์มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแบบองค์รวม เพราะพระพุทธเจ้าส่งเสริมให้พระสงฆ์ปฏิบัติเพื่อให้ตนเองบรรลุหรือขัดเกลาตัวเอง ต่อมาก็นำสิ่งที่ตัวเองมีมานี้แหละไม่ว่าจะเป็นหลักธรรมคำสอน หรือแม้แต่วิถีปฏิบัติ และออกเผยแผ่ช่วยเหลือประชาชนให้ได้รับความสุขกายสุขใจ เราจะสังเกตเห็นว่างานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์นอกจากการดูแลพระสงฆ์ ช่วยเหลือพระสงฆ์ก็ยังไปยังชุมชนด้วย (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 21 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14** ได้กล่าวว่า “การให้เป็นธรรมะพื้นฐาน

ของพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว เราจะให้วัตถุทาน ให้ธรรมทานหรือภัยทาน ก็จะเป็นประโยชน์เพราะว่าการให้ทำให้ชีวิตของผู้ให้ที่มีคุณค่าและก็ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพราะว่าโลกนี้ถ้าไม่มีการให้ไม่มีการเกื้อกูลกัน ไม่มีการแบ่งปันก็อยู่ยากพอสมควร แต่เมื่อให้แล้วส่งต่อแล้วทานบารมีนี้แหละเป็นการส่งเสริม แต่ว่าในทางพระพุทธศาสนามีบุญคู่กับบารมี การทำทานบารมีต้องทำบุญด้วย เมื่อทำบุญแล้วจะก่อเกิดเป็นบารมี บารมีต้องสร้างต้องสะสมบุญก็ต้องบำเพ็ญ ทานบารมีมีประโยชน์ต่อการทำงานสาธารณสงเคราะห์ถ้าเรามีหลักใจ มีแกนหลักว่าการให้เป็นบารมี 1 ในบารมี 30 ประการ บารมี 10 ทศน์ ตั้งแต่ขั้นต้นทานบารมี ชั้นกลางอุปบารมี ปรมัตถบารมีชั้นสูงก็เป็นไปได้ เพราะฉะนั้นการให้ไม่จำเป็นต้องให้สิ่งของอย่างเดียวตามหลักทานบารมีให้ธรรมะก็ได้ เช่น คนบริจาคโลหิตก็เป็นทานบารมีสูงขึ้นไปหน่อยหรือคนให้อภัย ให้ความรู้ ให้โอกาส เป็นการให้ที่สูงขึ้นหรือให้ความรู้ที่สามารถขัดเกลากิเลสจิตใจคนได้ เป็นการให้ที่สูงขึ้นก็เป็นประโยชน์ต่อการทำงานสาธารณสงเคราะห์เป็นอย่างมาก” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15** ได้กล่าวว่า “การให้ถือเป็นการบำเพ็ญทานบารมี ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ใหญ่เรียกว่า “ทายก” มองในแง่นี้พระสงฆ์มิใช่เป็นแต่เพียง “ปฏิคาหก” คือผู้รับเท่านั้น แต่สามารถพลิกบทบาทของตนเป็นผู้ให้ก็ได้ การอยู่ร่วมกันในโลกนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญสองประการ คือต้องมีผู้ให้ การให้จะสำเร็จไม่ได้หากขาดผู้รับ เช่นเดียวกันผู้รับจะสำเร็จไม่ได้หากขาดผู้ให้ ในขณะเดียวกันผู้รับก็อาจพลิกบทบาทของตนมาเป็นผู้ให้ก็ได้ ในการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์เราจะเห็นได้ว่าทั้งสองฝ่ายล้วนอุทิศตนส่งเสริมกันและกัน ผู้ให้ก็ได้บำเพ็ญทานบารมีอย่างถึงที่สุด ส่วนผู้รับก็มีส่วนสนับสนุนให้ผู้ให้ได้บำเพ็ญทานถึงขั้นเป็นทานปรมัตถบารมี คณะสงฆ์หนกลางก็สามารถดำเนินรอยตามการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ได้ อาจไม่ต้องถึงขั้นทานปรมัตถบารมี แค่ทานบารมี หรือทานอุปบารมี คุณประโยชน์ก็จะตกแก่สังคมอย่างมากมายมหาศาล” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 20 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 16** ได้กล่าวว่า “ทานบารมี ทานอุปบารมี ทานปรมัตถบารมี อย่าลืมว่าการสร้างบารมีการสร้างบารมีเริ่มตั้งแต่ทานบารมี การสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในเบื้องต้นที่ต้องสงเคราะห์กัน ถือว่าเป็นสร้างบารมีเพราะบุคคลที่จะสร้างบารมีได้นั้นจะเป็นผู้ที่ตระหนี่ถี่เหนียวไม่ได้ ต้องเป็นผู้ที่อภัยภัยใหญ่ ใจกว้าง ในเรื่องของทานบารมี ทานบารมีไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นอามิสทานเพียงอย่างเดียว รวมทั้งอภัยทานและธรรมทานด้วย ทานในระดับต้น ทานในระดับสูงและก็ทานในระดับที่สูงยิ่ง คณะสงฆ์หนกลางได้ดำเนินกิจกรรมในเรื่องสาธารณสงเคราะห์เป็นไปตามหลักทานบารมี ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 29 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 17 ได้กล่าวว่า “ทานบารมี ทานอุปบารมี ทานปรมัตถบารมีเป็นระดับขั้นของความเข้มข้นในการให้ความช่วยเหลือ ถ้าเราพูดตามภาษาปัจจุบันก็คือว่าเราต้องดูว่าคนไหนควรได้รับการอนุเคราะห์สงเคราะห์ในรูปแบบไหนคนไม่มีข้าวปลาอาหารเราก็ให้ของ คนที่สูญเสียแขนขา คนที่สูญเสียดวงตา ถ้าเกิดมีการให้ความช่วยเหลือแม้กระทั่งการบริจาคโลหิตมันก็สนองคนที่ได้รับการช่วยเหลืออีกระดับหนึ่งมันก็เป็น ทานบารมี ทานอุปบารมี และทานปรมัตถบารมีถึงขั้นที่ว่าต้องสละชีวิต มีกรณีที่เข้มข้นเราจะเห็นว่าในลักษณะที่เป็นบริจาคทานที่เป็นปรมัตถบารมีได้มันต้องถึงขั้นบริจาคคือสละได้จริง ๆ ถ้านึกถึงภาพยนตร์หรือหนังฝรั่งเวลาที่หัวหน้าพนักงานดับเพลิงก็ยอมสละชีวิตเพื่อช่วยลูกน้องหรือเจ้านายยอมสละชีวิตให้กับคนอื่นได้เป็นการสงเคราะห์งานเป็นลำดับขั้นไป คณะสงฆ์หนกลางจะมองเห็นงานในลักษณะทานบารมีอย่างนี้ได้ มีกลุ่มพระสงฆ์ตอนที่ไปทำงาน

วิจัยสาธารณสุขสงเคราะห์ของหน่วยเยาวชนของวัดยานนาวาหรือของวัดสุทธิต่าง ๆ เหล่านี้ พระสงฆ์กับเยาวชนมีการลงพื้นที่ไปเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง ไปทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการสาธารณสุขสงเคราะห์เหมือนกัน เพราะฉะนั้นทานบารมีไม่ว่าจะเป็นในระดับไหนมันก็เหมาะทุกพื้นที่ แต่ขึ้นอยู่กับว่าคนนั้นมีความจำเป็นอะไร เป็น Priority ลำดับของที่ต้องการให้ความช่วยเหลือ 1 2 3 ควรเป็นอย่างไร” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 26 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 18** ได้กล่าวว่า “มีความชัดเจน ส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์เนื่องจากทานบารมีว่าด้วยการช่วยเหลือคนอื่นทุกด้านด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ ทานบารมีนั้นมากกว่าการเอาของไปแจก การให้กำลังใจ การให้ที่พึ่ง เช่น อุทกภัยวัดเป็นศูนย์กลางและเป็นที่พักของชาวบ้านอยู่ให้ชาวบ้านได้มาทางเดินที่ ปักกลด อยู่บนศาลาการเปรียญใหญ่โต มีห้องน้ำห้องท่า ใช้น้ำใช้ไฟ ทานบารมีต้องนำมาเป็นยุทธศาสตร์อันดับต้น ๆ ต้องนำลงมาเป็นรูปธรรม ที่จะต้องทำก่อนไม่จั้นสาธารณสุขสงเคราะห์ไม่เกิด เพราะว่าทานเป็นเรื่องของการสงเคราะห์เอื้อเฟื้อ เป็นการให้ การพัฒนา มันอยู่ในทานทั้งหมดเลย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 10 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 20 ได้กล่าวว่า “ทุกวันนี้พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน เช่น อุทกภัย วาตภัย ท่านก็มีสิ่งของและลงพื้นที่ไปให้กำลังใจ ไปพูดให้กำลังใจ ไปช่วยเหลือให้ข้าวของบ้าง พระสงฆ์ลงชุมชนเยอะ ได้ข้าวของมาท่านก็นำไปบริจาคต่อ ท่านก็นำสิ่งของไปสงเคราะห์กับผู้ที่เดือดร้อน พระสงฆ์บางท่านเห็นเด็กวัยรุ่นที่มีปัญหาท่านก็รับมาดูแลในวัด เอาเด็กพวกนี้มาในวัดคอยอบรมสั่งสอนและส่งเสริมให้เรียนหนังสือให้มีวิชาความรู้เป็นการพัฒนาสังคมในด้านหนึ่งถือว่าคณะสงฆ์มีส่วนช่วยเหลือสังคมได้ดี” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 21** ได้กล่าวว่า “ทาน คือ การให้ จะเป็นทานในลักษณะไหนก็ตามมีประโยชน์ไม่ว่าจะอยู่ในระดับขั้นต้น ขั้นกลาง ขั้นปลาย คณะสงฆ์ต้องเป็นคนทำให้ดู คณะสงฆ์ท่านได้ปฏิบัติตามหลักทานบารมี มีประโยชน์จริง พระสงฆ์จะต้องรู้บทบาทหน้าที่ของตัวเองว่าบวชมาเพื่อรักษาพระพุทธศาสนาโดยการที่ให้ความรู้ นั่นถือเป็นทานบารมี การฝึกตนให้เป็นต้นแบบนั้นเป็นทานบารมี” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 กันยายน 2567)

ภาพที่ 4.2 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางด้วยหลักทานบารมี

โดยสรุปแล้วทานบารมี คือ ระดับการให้ทานตั้งแต่ระดับต้น ทานบารมี การให้ทานในระดับกลาง ทานอุปบารมี และการให้ทานในระดับสูงสุด ทานปรมัตถบารมี เป็นหลักธรรมที่มีคุณูปการต่องานสาธารณสงเคราะห์ สามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ด้วยการให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังกายและกำลังทรัพย์ เป็นการแสดงออกถึงเจตนาธรรมของคณะสงฆ์เพื่อให้บุคคลที่ได้รับความช่วยเหลือจากคณะสงฆ์สามารถช่วยเหลือพึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข เป็นการให้เปล่าโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยมีลักษณะการให้ทานแบบสงเคราะห์ อนุเคราะห์ และเป็นการให้เพื่อละกิเลส ซึ่งมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นองค์รวม

4.3 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางด้วยหลักสังคหวัตถุ 4

พระพุทธศาสนาถือว่าคนที่อยู่ร่วมกันนั้นควรจะช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ซึ่งกันและกันตามสมควร เพราะการช่วยเหลือกันและกันย่อมจะทำให้เกิดความรักใคร่สนิทสนมกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกันฉันมิตรและเป็นการช่วยแก้ปัญหาสังคมได้ทางหนึ่ง เพราะหากคนยากไร้ก็ไม่มีใครเอาใจใส่ช่วยเหลือ คนพิการไม่มีใครใส่ใจดูแลหรือคนที่ไร้งานไร้การศึกษา ก็ไม่มีใครคิดที่จะช่วยให้เขามีโอกาสบ้าง คนเหล่านี้จะกลายเป็นปัญหาสังคมเรื่อยไป แต่ถ้าต่างคนต่างช่วยเหลือกันตามสมควรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในทางนี้โดยตรงให้การดูแลเอาใจใส่อย่างเต็มความสามารถแล้ว ปัญหาใหญ่ก็จะกลายเป็นปัญหาเล็กน้อย เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงเสนอหลักสังคหวัตถุไว้ 4 ประการ คือ

1. สงเคราะห์ด้วยวัตถุ เช่นให้สิ่งของที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ ให้อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ เป็นต้น เรียกว่า ทาน
2. สงเคราะห์ด้วยการแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เช่น การแนะนำอาชีพ การฝึกอาชีพวิชา ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น แนะนำในเรื่องที่เขาจะสามารถ ช่วยตัวเองได้ด้วยตัวเองต่อไป เรียกว่า ปิยวาจา
3. ช่วยเหลือโดยการช่วยทำภารกิจของกันและกัน ได้แก่ การลงมือช่วยเหลือด้วยแรงกาย แรงทรัพย์ หรือแรงงาน ในภารกิจของกันและกันตามความจำเป็นและความสามารถ เรียกว่า อัตถจริยา
4. มีความสม่ำเสมอ คือ ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย เช่น ทำอะไรจริงจังสม่ำเสมอ ช่วยกันจริงจังสม่ำเสมอจนกว่าจะสำเร็จตามเป้าหมาย วางตัวต่อกันอย่างสม่ำเสมอไม่ทำแบบหน้าไหว้หลังหลอก ปฏิบัติต่อกันอย่างตรงไปตรงมาไม่เอาัดเอาเปรียบกัน เป็นต้น เรียกว่า สมานัตตตา

หลักการสงเคราะห์ทั้ง 4 ข้อนี้ เมื่อพิจารณาแล้วก็จะเห็นความแตกต่างกันดังนี้

การสงเคราะห์แบบข้อที่ 1 นับว่าเป็นการสงเคราะห์อย่างง่าย เพราะการให้วัตถุสิ่งของนั้น เป็นการสงเคราะห์ที่มีลักษณะเป็นการช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การสงเคราะห์แบบที่ 2 นั้น นับว่ายากขึ้น เพราะการให้ความรู้ความคตินั้น จะต้องมีการตรวจสอบว่าเขาสามารถคิดและทำได้อย่างที่เราต้องการช่วยให้เขาคิดและทำหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาทั้งผู้ให้และผู้รับ แต่ว่าผลเป็นการแก้ปัญหาได้ในระยะยาว ส่วนการสงเคราะห์ในข้อที่ 3 นั้น นับว่ายากกว่าทุกแบบ เพราะจะต้องเอาตัวเองลงไปช่วยแก้ปัญหาที่ตนเอง จะต้องมีการเสียสละเป็นอย่างมาก ส่วนข้อที่ 4 นั้น เท่ากับเป็นบทกำกับว่า ไม่ว่าจะช่วยเหลือหรือสงเคราะห์แบบไหน ก็จะต้องทำอย่างจริงจังสม่ำเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลายจึงจะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และการสงเคราะห์นั้นจะต้องทำด้วยความจริงใจ (สุเชาวน์ พลอยชุม, 2565, หน้า 176-178)

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านเห็นเป็นแนวทางเดียวกันต่อไปนี้ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2** ได้กล่าวว่า “ในการดำเนินการด้านสาธารณสงเคราะห์นั้น สิ่งที่ต้องระวังที่สุดคือ สังคหวัตถุ 4 คือคุณธรรมเครื่องสงเคราะห์ส่วนรวม เริ่มต้นจากเรื่องการแบ่งปัน การสื่อสารที่ดี การบำเพ็ญประโยชน์ และไม่ถือตนถือตัว ไม่แบ่งแยกในการสงเคราะห์โดยหลักการแล้วทุกสิ่งล้วนดีหมด แต่กระบวนการที่จะทำให้เกิดสังคหวัตถุเป็นคำถามที่ชวนตั้งว่าจะทำให้เกิดอย่างไร หรือผลักดันให้คุณธรรมเหล่านี้ได้อย่างไร” (ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** ได้กล่าวว่า “เริ่มต้นด้วยทานคือการแบ่งปันคือการไม่เห็นแก่ตัวรู้จักเสียสละ นี่เป็นจุดเริ่มต้นของการช่วยเหลือสังคมแต่ว่าการช่วยเหลือสังคมไม่ใช่มีเรื่องการให้ทานเพียงอย่างเดียว การพูดให้กำลังใจถือว่าช่วยได้ เช่น คนเกิดความทุกข์ร้อนถ้าเราไปพูดให้เขามีกำลังใจที่จะต่อสู้กับการดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ แต่ว่าถ้าเขาเกิดความเดือดร้อนแล้วเราไปบอกว่าดี สมน้ำหน้า เขาก็เสียกำลังใจ นอกจากเสียกำลังใจทำให้เกิดการท้อถอย เพราะฉะนั้นปิยวาจาคือวาจาที่สุภาพ ไพเราะ พุดรวม ๆ คือการให้กำลังใจนั่นเอง ถ้าพูดในบริบทสาธารณสงเคราะห์คือการพูดให้กำลังใจกันด้วยภาษาที่ฟังแล้วทำให้เรามีกำลังใจ ทานคือการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ปิยวาจาคือการพูดให้กำลังใจ ประการต่อมาคืออัตถจริยาคือการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม สาธารณสงเคราะห์คือการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมเพราะฉะนั้นหลักการข้อนี้ตรงกับหัวใจของเรื่องนี้อยู่แล้วการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นด้านไหนก็ตาม สุดท้ายก็

คือมันต้องทำให้เสมอดันเสมอปลาย สมานัตตตา ไม่ใช่ว่าอารมณ์ดีก็ทำ อารมณ์ไม่ดีก็ไม่ทำ มันต้องทำ เรียกว่าสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นทั้ง 4 ข้อนี้ทาน การแบ่งปัน ปิยวาจา การพูดให้กำลังใจ การบำเพ็ญประโยชน์อยู่ตลอดเวลาและการประพฤตินเสมอต้นเสมอปลายคือแบ่งปันเสมอต้นเสมอปลาย พูดให้กำลังใจเสมอต้นเสมอปลาย ทำประโยชน์เสมอต้นเสมอปลาย มันก็จะทำให้หลักธรรมซึ่งเราเรียกว่าสังคหวัตถุธรรม โดยสรุปคือโอบอ้อมอารี วชิโรทระ สงเคราะห์ประชาชน วางตนเสมอต้นเสมอปลาย หัวข้อเดียวสามารถตอบโจทย์งานสาธารณสุขสงเคราะห์ได้ทุกเรื่องแต่ว่ามันต้องมีธรรมะอื่น ๆ ด้วย ไม่ใช่ว่ามีธรรมะชุดเดียวธรรมะมีหลายชุดชุดไหนที่จะเอามาเป็นชุดเอกที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในเรื่องนั้น ๆ เรื่องนี้เราใช้สังคหวัตถุก็ได้แต่ว่าสังคหวัตถุมาคู่กับพรหมวิหารธรรม ถ้าไม่มีพรหมวิหารธรรมสังคหวัตถุก็ไม่แสดงอิทธิฤทธิ์ ถ้าเราใช้พรหมวิหารธรรมอย่างเดียวไม่มีสังคหวัตถุธรรมมันก็ไม่เกิดประโยชน์ต่อสังคมในภาพรวมเพราะฉะนั้นสังคหวัตถุธรรมกับพรหมวิหารธรรมเป็นธรรมะที่เอื้อกันถึงแม้เราจะพูดว่าสังคหวัตถุโดยเนื้อแท้มีพรหมวิหารธรรมรองรับอยู่ด้วยมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาด้วย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 ได้กล่าวว่า “สังคห-วัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความรักความเข้าใจกัน การประสานงานต้องประสานด้วยเจตนาปรารถนาให้ทุกคนได้รับความพึงพอใจในส่วนที่พึงมี พึงเป็น เพราะฉะนั้นการที่จะสงเคราะห์กันพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนว่า 1) การให้ทาน 2) พูดกันแล้วฟังรู้เรื่องไม่ตำหนิไม่อะไร 3) การบำเพ็ญประโยชน์ 4) การประพฤตินสม่าเสมอซึ่งเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจเราเรียกความเข้าใจระหว่างกันนี้ว่าความรัก ถ้าทุกคนสามารถที่จะทำได้ครบทั้ง 4 อย่างนี้ในการบริหารงานทุกเรื่องจะเป็นไปด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยเพราะมันเป็นหลักเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เอาใจมาตีแผ่กันโดยปราศจากความเห็นแก่ตัว ก็เลสทั้งหลายที่จะมาเจือปน เห็นแก่ความเป็นไปได้โดยส่วนรวมเป็นหลัก” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** ได้กล่าวว่า “มันผูกใจกันไว้มากที่สุด ธรรมหมวดนี้เขาเรียกว่าธรรมคล้องใจ ถ้าคล้องใจกันไว้ได้ก็จะทำให้การสงเคราะห์นั้นยั่งยืน สังคหวัตถุธรรม ธรรมที่คล้องใจคนที่ได้รับ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 ได้กล่าวว่า “ก็สงเคราะห์ได้เป็นอย่างดีก็คือ สังคหวัตถุ วัตถุเป็นเครื่องสงเคราะห์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว สิ่งแรกเลยพอมิการให้ ให้แล้วยังไม่พอให้ด้วยวัตถุ ให้ด้วยคำพูดเพราะ ๆ ให้ของไปใช้ ให้คำพูด ให้กำลังใจ คำพูดก็พูดดี ให้สาระประโยชน์และก็ให้กำลังใจมันยึดเหนี่ยวจิตใจได้จริง ๆ ให้ของตราบดีเขายังใช้ของเขายังระลึกถึงเรา แต่คำพูดทำให้คนได้รับกำลังใจทำให้สูชีวิตบางทีก็เหนื่อยแต่พอให้กำลังใจด้วยการพูดดี ๆ ให้กำลังใจ ให้องค์ความรู้ เรียกว่าวาจาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเป็นเครื่องให้กำลังใจ การให้ตรงนี้แหละมันยึดเหนี่ยวได้จริง ๆ หลังจากนั้นการพูดการจาเป็นการพูดคุยกันเรียกว่าทำตนเสมอกัน เขามีทุกข์ก็พูดคุยกันให้กำลังใจกัน การที่นั่งพูดนั่งคุยกันนี้เรียกว่าสมานัตตตาไม่ถือตน ส่วนอรรถจริยาการบำเพ็ญประโยชน์ใครจะมาอย่างไรก็แล้วแต่ชี้ช่องทางให้เขาได้เห็นประโยชน์ในชาตินี้เขาจะได้อย่างไร ประโยชน์ชาติหน้าเขาจะได้อย่างไร ประโยชน์สูงสุดเขาจะได้อย่างไร เขาเรียกว่าทำอย่างไรให้ทุกคนได้รับประโยชน์ทั้งหมดทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ประโยชน์ชาตินี้ ประโยชน์ชาติหน้า ประโยชน์สูงสุด ได้ประโยชน์ทั้งหมด เพราะฉะนั้นหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักพื้นฐานเลยในการแก้จนในพระไตรปิฎกนี้มีตัวอย่าง ขาวนาหรือขาวสวนคนหนึ่งหาบฟันขายได้วันละ 8 กหาปณะ พอเห็นหนูตายตัวเดียวก็เก็บหนูตายเอาไปขายให้คนเลี้ยงแมวก็ได้เงินมา 1

กหาปณะ แล้วนำเงิน 1 กหาปณะซื้อขนมมาเลี้ยงเพื่อน พอได้ใจเพื่อนแล้วก็เอาพินมาขายให้เขาแล้วให้กำไรร่วมกับเพื่อนปกติ เมื่อได้กำไรมาก็ซื้อขนมแบ่งเพื่อนแล้วก็พูดจาดี ๆ กับเพื่อน สุดท้ายหลักสังคหวัตถุ 4 จากคนหาพินขายและใช้หนูตายตัวเดียวโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 กลายเป็นเศรษฐีใหญ่ที่สุดประจำเมืองอันนี้คือหลักสังคหวัตถุ 4 ที่เป็นตัวอย่าง” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8 ได้กล่าวว่า “สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักที่บ่งบอกชัดเจนว่า สังคห แปลว่าการสงเคราะห์ มี ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางที่ยกตัวอย่างเป็นวัดสวนแก้ว ท่านสงเคราะห์ด้วยธรรมะ การให้ธรรมะย่อมชนะการให้ทั้งปวง สัพพทาน์ ชินาติ ท่านให้ธรรมะเป็นทาน เสียสละข้าวของเป็นทาน ท่านสอนให้ความรู้ผู้อื่นเป็นทาน ทานข้อแรก ในข้อที่ 2 ปิยวาจา คนที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก คนที่กำลังโศกเศร้า ปิยวาจาเป็นการพูดด้วยวาจาที่นุ่มนวล อ่อนหวาน ควรสำหรับผู้ฟังในขณะที่กำลังตกทุกข์ได้ยากปิยวาจาข้อนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง คณะสงฆ์หนกลางมีหลายวัดเป็นต้นแบบของนักเทศน์ ท่านใช้ปิยวาจาเข้าไปเกลี้ยกล่อมญาติโยมที่กำลังเป็นทุกข์ มีหลายพื้นที่ที่มีความพร้อมเครื่องอุปโภค บริโภค ท่านไปด้วยการให้ไม่พอก็ไปด้วยการให้ธรรมะเยียวยาจิตใจ อตถจริยา ท่านสอนพระลูกวัดของท่านให้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ หมายความว่าท่านให้พระเณรดำรงตนให้อยู่ในพระธรรมวินัย เมื่อดำรงตนอยู่ในพระธรรมวินัยแล้วก็ควรแก่การเคารพ กราบไหว้ของญาติโยม พอควรแก่การเคารพกราบไหว้ของญาติโยมได้เรียนรู้ธรรมะ ศีลธรรมท่านก็เข้าใจว่าหลักการของพระพุทธศาสนาคืออะไร ท่านบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ ออกไปช่วยเหลือ ออกไปแก้ทุกข์ด้วยการให้ กล่าวธรรมะ ครอบงำเคลือบข้อที่ 4 ก็คือการประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลายสมานัตตตา คือ เคยปฏิบัติมาอย่างไรก็ปฏิบัติอย่างนั้น เพราะฉะนั้นนโยบายของคณะสงฆ์หนกลางในหลายวัดที่ปฏิบัติอยู่หลาย ๆ วัดที่ไม่ได้ยกตัวอย่างเหล่านี้ทั้งหมดยังเคารพพระเปียบ กติกาของคณะสงฆ์ ที่เคยแบ่งหน้าที่การงาน 6 ฝ่าย ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ก็ยังเป็นอีกหนึ่งนโยบายของสาธารณสงเคราะห์ในหนกลางไม่ว่าจะเป็นพระเดชพระคุณเจ้าคณะผู้ปกครองเจ้าคณะใหญ่หนกลาง หรือว่าเจ้าคณะภาคในพื้นที่ภาคกลาง รองภาคเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอเหล่านี้ท่านก็แบ่งหน้าที่เหล่านี้ออกโดยเฉพาะหน้าที่ด้านที่ 6 จะสังเกตว่าเวลามีเหตุอุทกภัย ภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เราจะเห็นว่าคณะสงฆ์หนกลางท่านช่วยเหลือกันแฉวยุทธยาน้ำท่วม แฉวย่างทองน้ำท่วม หนกลางจากกรุงเทพมหานครก็เข้าไปช่วยเหลือ อันนี้ถ้าเราเอาสังคหวัตถุ 4 มาอธิบายจะเห็นได้ว่าหลักการนี้เอื้อเพื่อกัน ส่งเสริมในการบำเพ็ญสังคหวัตถุ 4 ซึ่งกันและกัน ท่านชักชวนให้ผู้อื่นมาร่วมทำบุญถ้าเราไปกล่าววาจาว่าร้ายก็ไม่ควร แต่ปิยวาจาบ่งบอกว่าโยมเชิญมาร่วมบริจาคคณะ มาร่วมกันเอื้อเพื่อกับคนที่ประสบภัยแบบนี้ใช้ปิยวาจา ถ้าใช้คำหยาบคายแล้วไปเรียกร้องให้คนอื่นบริจาคมันเกิดขึ้นได้ยาก เพราะฉะนั้นปิยวาจาตัวนี้มันเอื้อเพื่อ จิตใจที่ออกมาจากข้างใน เมื่อให้ไปแล้วคำพูดวาจาที่อ่อนหวานนุ่มนวลควรแก่การฟังก็เกิดขึ้น คนที่ให้ทานคนที่พูดจาไพเราะอยู่เสมอเขาจะบำเพ็ญตนเสมอต้นเสมอปลาย เขาจะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์อยู่เสมอ เพราะฉะนั้นหลักการสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการที่สงเคราะห์ในการอยู่ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นสังคมพระหรือสังคมญาติโยม” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 ได้กล่าวว่า “ส่งเสริมในส่วนของการให้ทาน การสงเคราะห์ที่ไม่มีการคาดหวังผลตอบแทน อย่างถูกที่ถูกเวลา เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นและส่งเสริมให้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 24 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 ได้กล่าวว่า “อันนี้ตรงประเด็น โอบอ้อมอารี คือ การให้ทาน วจีพ-

ไพเราะ ปิยวาจา ถ้าเราสงเคราะห์โยมต้องให้ข้อคิดแก่โยม ชี้ทางสว่างแก่โยม นำเสนอสิ่งดี ๆ แก่โยม ให้กำลังใจโยม เหมือนกับพระที่เข้าไปให้กำลังใจโยมที่กำลังทุกข์เพราะน้ำท่วมเป็นหน้าที่ของพระเป็น หมอจิตวิทยาอย่างหนึ่ง ต้องอาศัยพระเป็นหมอจิตวิทยาที่สำคัญ โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ ทุกคน พระต้องทำตนเสมอต้นเสมอปลายคือต้องเดินติดดิน เป็นพระต้องสมณะต้องอยู่อย่างสมณะ ไม่มีทุนทรัพย์มีกมลอันหนึ่ง เทศน์ได้ปัจจัยมาเยอะได้ของถวายก็ส่งเข้ากองกลางแล้วเอาไปแจกโยมนี่แหละคือหลักที่คณะสงฆ์หนกลางทำ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** ได้กล่าวว่า “ตัวหลักธรรมข้อนี้เป็นหัวใจในการดำเนินงาน ทาน ก็ตามที่บรรยายมาเมื่อกี้คือวัตถุ ทานกับธรรมทาน ปิยวาจา พุทธดี ทำดี เจริญให้เขามีความขยันหมั่นเพียร ให้เขากระตือรือร้นในการ สร้างฐานะครอบครัวคือการพูดจาดี อุตถจริยา รู้จักสร้างเครือข่าย ฟังตน เป็นกัลยาณมิตร สมานัตตา เป็นสายกลางไม่ตึง ไม่หย่อน รู้จักวางตนให้เหมาะสม” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12** ได้กล่าวว่า “ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจในการทำประโยชน์ให้ผู้อื่นอย่างมี หลักการและตัวอย่างที่ดี” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13** ได้กล่าวว่า “สังคหวัตถุ 4 มีความสัมพันธ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางหรือแม้แต่หนอื่น ด้วย งานสาธารณสงเคราะห์มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแบบองค์รวม เพราะพระพุทธเจ้าส่งเสริมให้พระสงฆ์นั้นปฏิบัติเพื่อให้ตนเองบรรลุหรือขัดเกลาตัวเอง ต่อมาก็นำสิ่งที่ ตัวเองมีมาไม่อาจจะเป็นหลักธรรมคำสอน หรือแม้แต่วิถีปฏิบัติ และออกเผยแผ่ช่วยเหลือประชาชนให้ ได้รับความสุขกายสุขใจ เราจะสังเกตเห็นว่างานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ นอกจากการดูแล พระสงฆ์ช่วยเหลือพระสงฆ์ก็ยังไปยังชุมชนด้วย (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 21 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14 ได้กล่าวว่า “เป็นหลักธรรมที่ชัดเจนและก็สามารถนำมาประยุกต์ได้ ใกล้ชิดงานสาธารณสงเคราะห์ ค่อนข้างจะมาก เบื้องต้นงานสาธารณสงเคราะห์ไม่ใช่การให้อย่างเดียว ต้องมีการสื่อสารด้วย เมื่อมีการสื่อสารแล้วก็ต้องพิจารณาประโยชน์ที่จะให้ด้วย ไม่ใช่คิดว่าคิดจะให้อะไร ก็ให้ ส่งอะไรก็ส่ง แบ่งปันอะไรก็แบ่ง แต่ว่าเราให้ด้วยการพิจารณาให้ด้วยสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้ ที่ได้รับด้วย และสิ่งที่สำคัญก็สามารถที่จะวางตน วางท่าที หรือว่าวางสภาวะฐานะของสมณะได้เหมาะสม ได้ควรแก่งานสาธารณสงเคราะห์ งานสาธารณสงเคราะห์พระไม่จำเป็นต้องทำทุกอย่าง สามารถเป็น สะพานบุญก็ได้ เป็นผู้ประสาน เป็นผู้บอกกล่าวก็ได้ หรือเป็นผู้ที่ส่งต่อกำลังใจเคสต่าง ๆ ไปสู่ หน่วยงานที่มีสิทธิหรือทำให้เข้าถึงสิทธิก็ได้พระไม่จำเป็นต้องขนของไปให้อย่างเดียว หรือไม่ จำเป็นต้องจัดกิจกรรมอย่างเดียว เราเป็นผู้ประสานด้วยปิยวาจาก็ได้ เราเป็นผู้ส่งต่อด้วยอุทถจริยาก็ ได้ ส่งต่อให้หน่วยงานอื่นให้เขาได้รับประโยชน์มากขึ้น เช่น ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ทุพพลภาพ หรือคนที่ไร้ ครอบครัว ไม่มีที่อยู่อาศัย สามารถช่วยเขาให้สามารถเข้าถึงสิทธิได้แต่ขั้นต้นให้หน่วยงานราชการ ได้รับรู้ได้ทราบ เราก็สามารถใช้สังคหวัตถุในการบริหารเคสหนึ่งหรือเหตุการณ์หนึ่งได้ เพราะถ้าฟัง การให้อาหาร สิ่งของ ยารักษาโรค เป็นการให้ขั้นต้น การสื่อสารการให้กำลังใจและเยียวยาด้วยธรรมะ ด้วยการเข้าไปรับฟังหรือเข้าไปเติมเต็มกำลังใจให้กำลังใจมากขึ้นก็จะเป็นประโยชน์ อุทถจริยา ต้องมุ่งประโยชน์ให้ตรงกับจริยา 3 ของพระพุทธเจ้ามันจะสอดคล้องกัน แต่สมานัตตาคจะเหมาะสม แก่งานสาธารณสงเคราะห์ บางครั้งเราอาจเห็นภาพพระ เณร ทำอาหารทำนุบำรุงทำนุบำรุงที่มองมาอาจไม่ สบายตา แต่เราสามารถทำในขั้นต้นได้หลังจากนั้นเราก็สามารถที่จะประสานเกื้อกูลคนที่มีความรู้ ความสามารถหรือมีฉันทะที่จะมาร่วมกันในการทำงานก็จะเป็นประโยชน์แต่ต้องให้มีความพอดีพอ

งาม ไม่ทำไปจนมีอะไรที่เหมือนกับคลุ่หส์ทุกเรื่องก็จะไม่เหมาะ ถ้าหากพระอยู่ในมิติของความเป็นสมณภาวะทำการประสานและส่งต่อ ด้วยการให้กำลังใจจะเป็นประโยชน์มากขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15 ได้กล่าวว่า “ทาน การให้ การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของของตนแก่บุคคลอื่น ด้วยเห็นว่าสิ่งของที่ตนเสียสละไปนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เป็นการแสดงความมีน้ำใจ และ เป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน หรือผู้ได้รับการแบ่งปันไว้ได้ มีคำกล่าวว่า “จิตคิดจะให้ เบากว่าจิตคิดจะรับ” ก็น่าจะจริง การให้จึงมีความสำคัญ พระพุทธเจ้าเองก็ทรงรับรอง สมดังพุทธพจน์ เช่น ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก (ททมาโน ปิโย โหติ) ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไว้ได้ (ทท มิตตานิ ตนถติ) เป็นต้น หลักการสาธารณสงเคราะห์ก็คือการให้นั่นเอง มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ในแง่ที่ว่าเมื่อสังคมเดือดร้อนด้วยเหตุเภทภัยอย่างใดอย่างหนึ่ง คณะสงฆ์มีนุ่งดูตายรีบยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ เช่น กรณีอุทกภัยในหลายจังหวัดทางภาคเหนือ หากคณะสงฆ์หนกลางรีบยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ ก็จะช่วยส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ปิยวาจา การมีวาจาเป็นที่รัก การมีปิยวาจาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการผูกมิตรหรือรักษาน้ำใจผู้คนไว้ได้ ในการทำงานสาธารณสงเคราะห์ คณะสงฆ์หนกลางจึงทำหน้าที่เสมือนทูต ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นทูตหรือเป็นตัวแทนขององค์กรสงฆ์ จะต้องมีเทคนิคในการใช้คำพูดอย่างดีเยี่ยม เพราะถ้าหากใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมหรือสื่อสารกันผิดพลาด ก็อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานสาธารณสงเคราะห์ในภาพรวมได้ อัจฉริยา การประพฤติตนเป็นประโยชน์ “ตน” ในการทำงานสาธารณสงเคราะห์นี้มีได้หมายถึงปัจเจกบุคคล แต่หมายถึงองค์กรก็คือคณะสงฆ์หนกลางนั่นเอง อัจฉริยาในความหมายนี้ จึงมีใช้ต่างคนต่างทำ แต่เป็นการทำงานในฐานะขององค์กร การทำงานสาธารณสงเคราะห์ในรูปขององค์กรสงฆ์ จึงเป็นการแสดงความเข้มแข็งของคณะสงฆ์หนกลางไปในตัว สมานัตตตา ความมีตนเสมอต้นเสมอปลาย สิ่งที่เป็นเครื่องยืนยันว่าผู้ทำงานมีความตั้งใจมากน้อยอย่างไรก็คือความต่อเนื่อง งานสาธารณสงเคราะห์ก็เช่นเดียวกันเป็นที่อาศัยการเสียสละทุ่มเทแรงกาย แรงใจ สติปัญญา ตลอดจนจนถึงเงินทองและวัตถุสิ่งของ จึงต้องทำด้วยความต่อเนื่องเสมอต้นเสมอปลาย คณะสงฆ์หนกลางจึงต้องทำงานด้านนี้หนักขึ้น ความเสมอต้นเสมอปลายมีได้หมายถึงทำแต่เฉพาะในเขตปกครองเท่านั้น แต่สามารถทำได้ในเขตปกครองอื่น ๆ ด้วย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 20 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 16 ได้กล่าวว่า “ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นนั้น เมื่อมีเป้าหมายที่ชัดเจนหมายความว่าคณะสงฆ์หนกลางมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการที่จะให้เกิดงานสาธารณสงเคราะห์หลักสี่สังคหวัตถุ 4 ถือว่าเป็นหลักสำหรับผู้ปฏิบัติงานคือคณะสงฆ์หนกลางเอง ถ้าคณะสงฆ์มีหลักสี่สังคหวัตถุแล้วเป็นเครื่องจันในการที่จะทำให้การปฏิบัติงานนี้สำเร็จได้ ทาน ปิยวาจา อัจฉริยา และสมานัตตตา ความหมายคือ โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ประชาชน วางตนพอดี” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 29 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 17** ได้กล่าวว่า “ปัจจุบันประธานกรรมการงานสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมคือสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ร่วมมือกับปลัดกระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานอำเภอในทุกจังหวัดเป็นการทำงานระหว่างพระสงฆ์กับทางรัฐโดยกระทรวงมหาดไทยที่จะขับเคลื่อนการสงเคราะห์ประชาชน เช่น น้ำท่วมภาคเหนืออย่างนี้เป็นต้น สังคหวัตถุ 4 เป็นเรื่องของการปฏิบัติงาน ทานบารมีก็ดี สังคหวัตถุ 4 ก็ดี 2 หลักนี้เป็นหลักของการปฏิบัติแล้ว ส่วนจริยา 3 นั้นเป็นหลักการ บางทีเราคิดว่าการทำงานสาธารณสงเคราะห์เป็นการให้วัตถุสิ่งของแต่จริง ๆ ไม่ใช่แค่นั้น การที่

เรารู้จักให้คำปรึกษา ใช้คำพูดที่อ่อนโยน เป็นทานและปิยวาจาในตัวเองด้วย อตถจริยา เห็นว่าเขาได้ประโยชน์โดยการลงมือทำมีเงินก็ให้เงิน มีของก็ให้ของ คือ การบำเพ็ญประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ นั้นเอง ส่วนสมานัตตา เป็นแกนกลางของหลักสังคหวัตถุ ถ้าเราไม่เอาใจเขามาใส่ใจเรา สมานัตตาคือ การเสมอสมานจิตใจตัวของเราเองให้คิดคำนึงถึงจิตใจของผู้อื่นเสมือนจิตใจของตัวเองว่าถ้าเรามีความเดือดร้อนมีความทุกข์ยากลำบากแล้วจะเกิดอะไรขึ้นสังคหวัตถุ 4 ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตาก็ดี มีตัวหลักต้นที่สำคัญคือตัวสมานัตตตา” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 26 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 18** ได้กล่าวว่า “ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา เราอาจใช้หลักทานบารมีเป็นต้นน้ำ ส่วนสังคหวัตถุ 4 เป็นต้นไม้ ทานบารมีเป็นรากฐานต้น ๆ ต้นไม้ถ้าไม่มีรากมันก็จะล้มส่วนสังคหวัตถุ 4 เป็นกิ่งก้านสาขาของตัวทานบารมี ทานบารมีรากจะต้องเข้มแข็งต้องเสียสละจริง ๆ ทานบารมี ทานอุปบารมี ทานปรมัตถบารมี รากฐานทานบารมีต้องแข็งแรงแข็งแกร่ง พระโพธิสัตว์เกิดเป็นกระต่ายหรือเป็นดาบสฤๅษีที่บำเพ็ญเพียรทานแล้วเห็นเสือแม่ลูกอ่อนไม่ได้กินอาหาร มันหิวโหย ก็กระโดดลงไปให้ทานกับเสือเลยชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่บำเพ็ญบารมีอย่างยิ่งยวด ปิยวาจา คณะสงฆ์มีการสื่อสารชี้แจง อตถจริยา น้ำท่วมก็ลงไปจังหวัดทางภาคเหนือ พระเถรไปช่วยย้ายข้าวย้ายของอย่างนี้ถือว่าเป็นงานสาธารณสงเคราะห์ สมานัตตตา ก็คือการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมออย่างเสมอภาค” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 10 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 19** ได้กล่าวว่า “1. ทาน การให้การเสียสละ 2. ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ 3. อตถจริยา การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น 4. สมานัตตตา การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอเป็นวิธีการพื้นฐานและสำคัญที่ควรนำไปเป็นวิธีการในการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 20 ได้กล่าวว่า “สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ว่า เป็นธรรมที่ทำให้พวกเราอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ถ้าอยากให้สังคมหรือคนส่วนมากอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขต้องใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คณะสงฆ์หนกลางท่านใช้หลักธรรมเหล่านี้ในการอบรมสั่งสอนกับชุมชน ทาน ให้ทุกคนภายในสังคมนี้อันรู้จักให้คำว่าทานนี้ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นทรัพย์สินเงินทองเป็นข้าวของอะไรก็ได้ ให้น้ำจิตน้ำใจอะไรอย่างนี้ก็ได้ การให้ทานนั้นไม่เฉพาะเป็นปัจจัย ให้ความรู้ ให้ความรัก ให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปิยวาจา คือ ถ้าสังคมไม่มีการพูดจากระทบกระทั่งหรือพูดด้วยวาจาที่หยาบคาย อตถจริยา คือ การทำในสิ่งที่มีประโยชน์ซึ่งกันและกันคณะสงฆ์หนกลางได้นำหลักธรรมไปอบรมประชาชนหรือปลูกฝังเด็กโดยที่มีพระธรรมทูต ปลูกฝังให้เขาได้ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในสังคม สังคมก็จะสงบเพราะเป็นธรรมที่ทำให้อยู่ร่วมกัน สมานัตตตา การที่จะทำอะไรให้เสมอดันเสมอปลายมันต้องฝึกมันต้องเกิดจากใจ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 21** ได้กล่าวว่า “มีผลอย่างมาก การให้ทาน การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นคือการพบเจอผู้หลักผู้ใหญ่ ความอบอุ่นคือชัยชนะที่สามารถเข้าถึงทุกคน การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ที่ทานทำตรงนี้รับได้อยู่แล้ว และการเสมอดันเสมอปลาย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 กันยายน 2567)

ภาพที่ 4.3 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางด้วยหลักสังคหัตถ์ 4

โดยสรุปแล้วสังคหัตถ์ 4 คือ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน ประกอบด้วย ทาน การให้ ปิยวาจา การเจรจาไพเราะอ่อนหวาน อุตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ สมานัตตตา การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย สามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ทำให้การสงเคราะห์ของพระสงฆ์เป็นไปเพื่อการบรรเทาความทุกข์ให้แก่ประชาชนและเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพระสงฆ์และประชาชนด้วยวาจาและถ้อยคำที่อ่อนหวาน พระสงฆ์บำเพ็ญประโยชน์ในฐานะที่เป็นศาสนทายาทและมีความตระหนักรู้ว่าจะต้องประพฤติตนตามพระธรรมวินัยให้เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสแก่พุทธศาสนิกชน อาจกล่าวได้ว่า โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ทุกคน วางตนเสมอต้นเสมอปลาย

4.4 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

กัลยาณมิตรนั้นท่านแสดงความหมายไว้ว่า การเสวนา สังเสวนา การคบหา ภักดี มีจิตใจฝักใฝ่โน้มไปหาบุคคลที่มีศรัทธา มีศีล มีสุตะ คือเป็นพหูสูตร มีจาคะและมีปัญญา ส่วนกัลยาณมิตรในแง่ทำหน้าที่ต่อผู้อื่น สมควรมีคุณสมบัติพิเศษจำเพาะสำหรับการทำหน้าที่นั้นอีกส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะคุณสมบัติพื้นฐาน ที่เรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการดังนี้

1. ปิโย น่ารัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเอง ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาได้ถ้าม

2. ครู นำเคารพ คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

3. ภาวนีโย นำเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่อง ควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอย่อย่างและรำลึกถึงความซาบซึ้ง มั่นใจและมั่นใจและภาคภูมิใจ

4. วัตถุประสงค์ให้ได้ผล คือ พุดเป็น รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพุดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าว ตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

5. วรนักขโม ทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามตลอดจนคำล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนฟังได้ ไม่เบื้อหน่าย ไม่เสียอารมณ์

6. คัมภีร์จะ กถิ กตตา แกลงเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจง ที่ลึกซึ่งซับซ้อนให้เข้าใจได้และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ่งยิ่งขึ้นไป

7. โน จัญญาณ นิโยชเย ไม่ชักนำไปในอฐาน คือ ไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหล ไม่สมควร (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ. ปยุตโต, 2564, หน้า 608-609)

หากพิจารณาลักษณะกัลยาณมิตรโดยยึดหลักของประโยชน์ อันเป็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีกัลยาณมิตรหรือจากการทำหน้าที่กัลยาณมิตรต้องดูว่าประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นประโยชน์ที่จะต้องนำไปสู่ความดี เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง หรือต่อศีลธรรมอันดีในสังคม การที่จะมีบุคคลใดนำประโยชน์มาให้ในทางที่ผิดกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี เช่น ให้เงินสินบน ให้สินค้าผิดกฎหมาย ให้อาวุธที่ลักลอบมา หรือให้ของที่ขโมยมา แม้สิ่งดังกล่าวจะใช้อุปโภคบริโภคได้หรือนำมาใช้งานได้แต่บุคคลที่นำมาให้ นั้นยังไม่ถือว่าเป็นกัลยาณมิตรหากพิจารณาลักษณะกัลยาณมิตรโดยยึดหลักของการให้คำแนะนำพร่ำสอน ต้องดูว่าคำแนะนำของกัลยาณมิตรนั้นจะต้องเป็นไปในทางที่นำไปสู่ความหลุดพ้นจากสิ่งชั่วร้ายและสิ่งไม่ดีทั้งหลายจะต้องช่วยบรรเทาให้เลิได้ ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง มิใช่เป็นคำสอนให้กระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมายหรือศีลธรรม เช่น แนะนำให้ทุจริตในการสอบ แนะนำให้เชื่อเรื่องกฏแห่งกรรม เป็นต้น หรือแม้จะเป็นนักบวช นักบวชนั้นจะต้องให้คำสอนที่ดีงาม แม้ไม่อาจถูกใจแต่จะต้องถูกต้องตามหลักศีลธรรม หากใช้การเพิ่มกิเลสขึ้นในตัวของผู้ที่เราจะไปเป็นกัลยาณมิตร เช่น การทำนายทายทักในสิ่งที่เรารู้ไม่จริง การให้เลขห่วย ก็ถือว่ายังมีใช้การทำหน้าที่กัลยาณมิตร และนักบวชที่กระทำเช่นนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นกัลยาณมิตร

หากพิจารณาลักษณะกัลยาณมิตรโดยยึดหลักของการทำงานร่วมกัน หรือการมีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกัน ผู้ที่จะเป็นกัลยาณมิตรจะต้องมีการทำงานหรืออยู่ด้วยกันอย่างเอื้ออาทร ต่างฝ่ายต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความปรารถนาดีต่อกันอย่างจริงใจ เช่น หากเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนจะต้องมีความปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมชั้นด้วยการเป็นคูคิดในการส่งเสริมการเรียนซึ่งกันและกัน ซักชวนกันอ่านหนังสือ ทบทวนความรู้ เพื่อการเรียนจะมีผลดีและสามารถศึกษาได้สำเร็จ หากเป็นคู่สมรสก็จะต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกันช่วยเหลือและรักษาน้ำใจซึ่งกันละกัน หากเป็นเพื่อนร่วมงานบุคคลที่ได้ชื่อว่า เป็นกัลยาณมิตรนั้นจะต้องช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานด้วยความปรารถนาดี คอยช่วยเหลือแนะนำ และช่วยแก้ไขในสิ่งที่อาจจะผิดพลาดพลั้งเผลอ เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องชักชวนกันทำความดีหรือชวนชวนในการทำความดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ถ้ากระทำได้เช่นนี้ได้ก็ถือว่าเป็นกัลยาณมิตร

หากพิจารณาลักษณะของกัลยาณมิตรโดยยึดหลักของความเป็นผู้สม่ำเสมอ หรือความเสมอ

ต้นเสมอปลาย ผู้ที่จะเป็นกัลยาณมิตรนั้นจะต้องมีพฤติกรรมตัวอย่างสม่ำเสมอ หรือมีความเสมอต้นเสมอปลายจนทำให้บุคคลทั้งหลายมั่นใจว่า ผู้ที่มาเป็นกัลยาณมิตรให้นั้นน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ แม้กระทั่งสามารถปรึกษาเรื่องส่วนตัวและหวังว่าจะได้รับคำแนะนำที่ตนไม่อาจจะแก้ไขด้วยตนเองได้ เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาครอบครัว เป็นต้น

กัลยาณมิตรสามารถจำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

กัลยาณมิตรในทางโลก หมายถึง กัลยาณมิตรที่เป็นมิตรที่ดีคอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ หรือสามารถเป็นที่พึ่งได้ในเรื่องทั่วไปทางโลก เช่น ให้คำแนะนำแก้ไขเรื่องปัญหาที่เกิดจากการทำงานในสถานประกอบการหรือปัญหาในการประกอบอาชีพในลักษณะต่าง ๆ และการให้คำปรึกษาเรื่องความรู้วิชาการทางโลก เป็นต้น กัลยาณมิตรในทางโลกนี้อาจจะให้การช่วยเหลือหรือแนะนำโดยให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงาน หรือการพัฒนาระบบการทำงานที่ดีขึ้น ความรู้ดังกล่าวเรียกว่าวิทยาทาน

กัลยาณมิตรในทางธรรม หมายถึง กัลยาณมิตรที่ดีที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงามด้วยการนำธรรมะมาใช้ ซึ่งแตกต่างจากกัลยาณมิตรในทางโลกคือแนะนำสั่งสอน นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตในทางโลกแล้ว ยังมุ่งเน้นเพื่อยกระดับจิตใจของผู้ที่ได้รับคำแนะนำให้สูงขึ้น เช่น แนะนำให้รู้จักการทำงาน การรักษาศีล และทำสมาธิภาวนา เป็นต้น ซึ่งความรู้ที่แนะนำมานี้เรียกว่า ธรรมทาน (กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, ม.ป.ป. หน้า 6-8)

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านเห็นเป็นแนวทางเดียวกันดังต่อไปนี้ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** ได้กล่าวว่า “ปิโย ทำตัวให้เขารัก นับถือ เมื่อเขาเห็นเรารู้สึกสบายใจ ทำตัวให้เป็นกลางอยู่ให้เขารักจากไปให้เขาคิดถึง ครุ วางตนเหมาะสม ภาวนีโย ทำให้กระจ่างให้ชัดเจนในแนวทางปฏิบัติมีประโยชน์ในระดับ เริ่มต้น ท่ามกลาง และที่สุด วัตถุประสงค์ ปากเป็นเอกลักษณ์เป็นโท พูดให้เขาเข้าใจ พูดให้เขาหายสงสัย พูดให้เขานำไปปฏิบัติได้ พูดให้เขาทำตาม วจนทขโม สุตสุต สกตปณญ์ ฟังด้วยดียอมได้ปัญญา ตั้งใจฟังกัลยาณมิตรในเรื่องนั้น ๆ แล้วพิจารณาไตรตรองด้วยเหตุผล คัมภีรณจ กถ กตตาทา เรียกว่าตีความแตก ตีโจทย์แตกในเรื่องนั้น ๆ ที่เราเข้าใจมีพื้นฐานที่ดี มีความเข้าใจ ตีโจทย์แตกคือแนะนำในเบื้องต้น ในท่ามกลางและในที่สุดก็จะประสบความสำเร็จ โน จฏฐาเน นิโยชเย ใช้สติตรองเหตุผล ใช้ปัญญาในการรู้คิด ว่าอะไรดีอะไรชั่วโดยใช้สติกำกับ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2** ได้กล่าวว่า “กัลยาณมิตรธรรมนั้น หมายถึง คุณธรรมเพื่อนที่งาม เพื่อนที่ดีงาม ต้องคอยช่วยเหลือสนับสนุนเกื้อกูลกันซึ่งเกิดจากความรัก ความเคารพต่อกันและกัน หากการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ถือหลักกัลยาณมิตรเป็นเกณฑ์ในการขับเคลื่อน ผลสัมฤทธิ์ที่ออกมาย่อมจะมีทิศทางในฐานะที่จะหวังผลได้คือความรัก ความเคารพ การฝึกฝน การอดทน การสื่อสาร การอำนวยความสะดวก และคอยสนับสนุนเกื้อกูลกันและกันไปในฐานะที่ดีขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 ได้กล่าวว่า “หลักกัลยาณมิตรธรรมเป็นหลักธรรมของผู้สอนหรือเป็นครูนั่นเอง เราเรียกว่ากัลยาณมิตรธรรม เพราะฉะนั้นคนที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นผู้ถ่ายทอดหรือเป็นต้นแบบของสังคม สอนให้เขาจำ ทำให้เขาดู อยู่ให้เขาเห็น เย็นให้เขาสัมผัสได้ต้องมีหลักกัลยาณมิตร 7 ข้อ ปิโย ต้องเป็นที่รัก ถ้าเขาไม่รักก็ไม่กล้าเข้าใกล้ต้องทำตัวให้เป็นที่รักของผู้ที่พบเห็น ต้องประพฤติตนปฏิบัติตนให้เหมาะสมและวางตนพอดี เป็นที่รักของเด็กและเยาวชนผู้ที่เราจะไป

ถ่ายทอดหรือสั่งสอนนี้เป็นหลักของการเป็นครู ครู ต้องหนักแน่น หนักแน่นทุกเรื่องไม่ใช่ว่าเจอวิกฤติการณ์หรือภาวะอะไรที่กดดันเราก็อ่อนไหวไปตามสถานการณ์ เพราะฉะนั้นครูคือผู้หนักแน่นคือเป็นผู้มีคุณธรรมนั่นเอง ภาวนีโย คือ ทำตัวให้น่าอบอุ่นใคร ๆ ก็อยากเข้าใกล้ สมมติเด็กเขาเชื่อใจเรา เขาก็มาปรึกษาเราเรื่องนั้นเรื่องนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นถ้าเขาเก็บกดไว้เขาก็จะไประเบิดที่อื่นโดยที่เขาไม่ได้ปรึกษาครูก็อาจจะไปมีปัญหามาปนปลายในอนาคต เพราะฉะนั้นครูต้องทำหน้าที่ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ ให้ความอบอุ่นต่อลูกศิษย์นี้เป็นกัลยาณธรรม ส่วนข้อที่ 4 หมายถึง วัตถุประสงค์ของความเป็นครูหรือผู้ที่ถ่ายทอดจะต้องมีศิลปะในการอธิบาย สามารถอธิบายความทุกเรื่องได้ถ้าอธิบายความไม่ได้ก็สอนในรายวิชาที่ตัวเองรับผิดชอบไม่ได้ ทำหน้าที่ครูได้ลำบาก วัตถุประสงค์ คือ การอธิบายให้เกิดความกระจ่างแจ้ง ข้อต่อมาคือ วจนกฺโขโม คืออดทนต่อคำพูดบางที่เขาอาจจะ ดุถูกดูหมิ่นเรื่องอ้างความเป็นครูอะไรต่าง ๆ หรือแม้แต่อดทนต่อถ้อยคำที่ออกไปสอนเด็กเล็ก ๆ ถ้ามาร้องโน้นย้ำไปย่ำมาเป็นธรรมชาติของเด็กอยู่แล้วถ้าครูไม่อดทนอดกลั้นก็จะไปดุเด็ก ข้อ 1 2 3 ก็หายไปด้วยไม่เป็นที่รัก ไม่หนักแน่นและก็ไม่อบอุ่น เพราะฉะนั้นความอดทนอดกลั้นถือเป็นคุณสมบัติพิเศษของครู ข้อต่อไปคือ คัมภีร์ธู จ กถิตตา หมายถึงว่าครูต้องสามารถอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องที่ย่อย เพราะฉะนั้นครูอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต้องอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย และสุดท้าย โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำลูกศิษย์หรือผู้ที่เราดูแลไปในทางที่เสียหาย นี่เป็นลักษณะของความเป็นครูเพราะฉะนั้นคนเรามีหลักกัลยาณธรรมทั้ง 7 ข้อ ถ้ามองเอาไปบูรณาการกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ที่อยู่แล้วเพราะว่าการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์มีเรื่องเหล่านี้อยู่แล้วมีการสืบสานมีการถ่ายทอดรวมทั้งการประสานงาน การให้ความรู้โดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยพิบัติธรรมชาติคนที่ไม่มีความรู้ก็จะลำบากว่าจะป้องกันตนเองอย่างไร คนที่มีวิธีการอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายเป็นคุณธรรมที่เป็นคุณธรรมของนักสื่อสารด้วย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5** ได้กล่าวว่า “กัลยาณมิตร ความเป็นมิตรมันเป็นอมตะ ความรู้สึกดี ๆ ต่อกันนี้จะทำให้กิจการทุกกิจการเป็นไปด้วยความมีระเบียบเรียบร้อย ถ้าหากว่าเริ่มต้นด้วยความไม่เป็นมิตร ไม่เข้าใจกัน ทำอะไรก็ทำไม่ได้ เพราะเราไม่เข้าใจกันเอาแต่จ้องจะจับผิดบ้างอะไรบ้าง เพราะฉะนั้นความเป็นกัลยาณมิตรเอามาตีแผ่เผยแผ่กันว่าอย่างนี้ ๆ ให้เกิดความเข้าใจโดยปราศจากอคติ 4 อคติ 4 เป็นมูลเหตุให้เกิดความหายนะในทุกองค์กรทุกระบบ เจ้านายมีอคติกับลูกน้องหรือลูกน้องมีอคติกับเจ้านายรูปแบบใดก็ตามองค์กรมันก็เดินต่อไปไม่ได้ ฉะนั้นการที่จะเดินไปได้ต้องมีความเข้าใจที่เรียกว่ากัลยาณมิตรนี้แหละ และต้องละจากอคติที่มีอยู่” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** ได้กล่าวว่า “ถ้าหากมีการใช้หลักธรรมเหล่านี้ ถ้าผู้มิตรกันไม่มีศัตรูมันเป็นการส่งเสริมอริยชน อริยชน คือ คนผู้ไม่มีอริ มีแต่มิตร ผู้มิตรดีกว่าผู้ศัตรู ผู้มิตรกันแล้วไม่เป็นอริต่อกัน พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่ากัลยาณมิตรไปครั้งทางของมรรคผลนิพพาน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 ได้กล่าวว่า “กัลยาณมิตรสามารถใช้ได้ทุกอย่างก็คือนอกจากทำให้คน ปิโย จะทำอะไรก็น่ารัก ถ้าน่ารักก็ได้แล้ว ครู นำเคารพ ภาวนีโย เห็นแล้วมันได้กำลังใจ ได้ตัวอย่างได้แบบอย่าง วัตถุประสงค์ ขยันบอก ขยันกล่าวอะไรที่ไม่ถูกก็บอก อะไรที่ผิดก็บอก ชี้แนะตลอดเวลาและวัจนกฺโขโม ทนที่จะพูด ที่บอกบ่อย ๆ ไม่ชี้แจง คัมภีร์ธูจ กถิตตา พูดสิ่งที่ลึก ๆ ให้มันเข้าใจได้ง่าย ๆ อันนี้เป็นคุณธรรมอีกข้อหนึ่ง สุดท้ายคือไม่ชักนำในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควร ถ้าทำได้ 7 ประการนี้เอาไปใช้ได้ทุกงานในงานพื้นฐานจนถึงงานสูงสุดเพื่อพ้นจากทุกข์ทั้งปวง” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567)

2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** ได้กล่าวว่า “หลักกัลยาณมิตรธรรมพระพุทธเจ้าบอกว่าคนเราจะเรียนหนังสือหรือทำอะไรก็แล้วแต่จำเป็นที่จะต้องเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน ครูสอนหนังสือให้กับลูกศิษย์ ครูต้องเป็นกัลยาณมิตรให้กับลูกศิษย์ ลูกศิษย์ก็ต้องเป็นกัลยาณมิตรให้กับครู หลักการของกัลยาณมิตรธรรมเป็นหลักการทำให้คนได้คำนึงคิดถึงกัน ส่งเสริมให้คนมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน เมื่อเราประพฤติดีเมื่อไหร่ความเป็นกัลยาณมิตรนี้ก็แผ่ซ่านไปถึงคนอื่น ถ้าเราพูดจาดีเมื่อไหร่การพูดจาดีเป็นการแผ่กัลยาณมิตรไปสู่ผู้อื่น เพราะฉะนั้นหลักกัลยาณมิตรธรรมเป็นหลักที่เมตตาปรารถนาดีต่อกัน ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ คิดถึงกันได้ ในขณะที่คนอื่นเป็นทุกข์เราตั้งความเมตตาไว้ (เมตตากรรม) เหมือนกับผู้หลักผู้ใหญ่เวลามีภัยพิบัติเกิดขึ้นหลักกัลยาณมิตรผู้ใหญ่บังคับบัญชาไปยังผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาถามว่าอำนาจคืออะไร ผู้ใต้บังคับบัญชาคือใคร คำสั่งคืออะไร ผู้น้อมรับคำสั่งไปปฏิบัติคืออะไร หลักกัลยาณมิตรธรรมตัวนี้แหละที่ส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ในคณะสงฆ์หนกลางได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีหลายวัดที่ไม่ได้เอ่ยมาอย่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งอยู่ใกล้กรุงเทพฯ และปริมณฑล เป็นเขตพื้นที่ที่มีน้ำท่วมตลอด หลักกัลยาณมิตรกับหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักที่ส่งเสริมและสนับสนุนทั้งระดับผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้การปกครองในคณะสงฆ์หนกลาง ทั้งในระดับที่พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้มีศีล 227 ข้อ ในฐานะเป็นผู้ที่เคารพสักการะของสาธุชนของพุทธบริษัท หลักการตัวนี้ไปส่งเสริมว่าท่านเป็นผู้นำ ท่านวางตัวนำเคารพ วางตัวนำศรัทธา เวลาท่านบอกอะไรมา คนจะช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนเวลาท่านสั่งการไปถึงใครพระที่อยู่ใต้บังคับบัญชาพระที่อยู่ภายใต้การปกครองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ กัลยาณมิตรธรรมหลักการตัวนี้ฟังคำสั่งแล้วนำฟัง นำปฏิบัติตาม การสั่งการไม่ว่าจะเป็นหนกลาง หนอื่น เวลามีภัยพิบัติเกิดขึ้นหลักการตัวนี้เป็นสะพานเชื่อมส่งเสริมให้พระสงฆ์และสังฆม ชุมชนจุนจุนความดีในเรื่องของเมตตาธรรมเข้าหากันได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

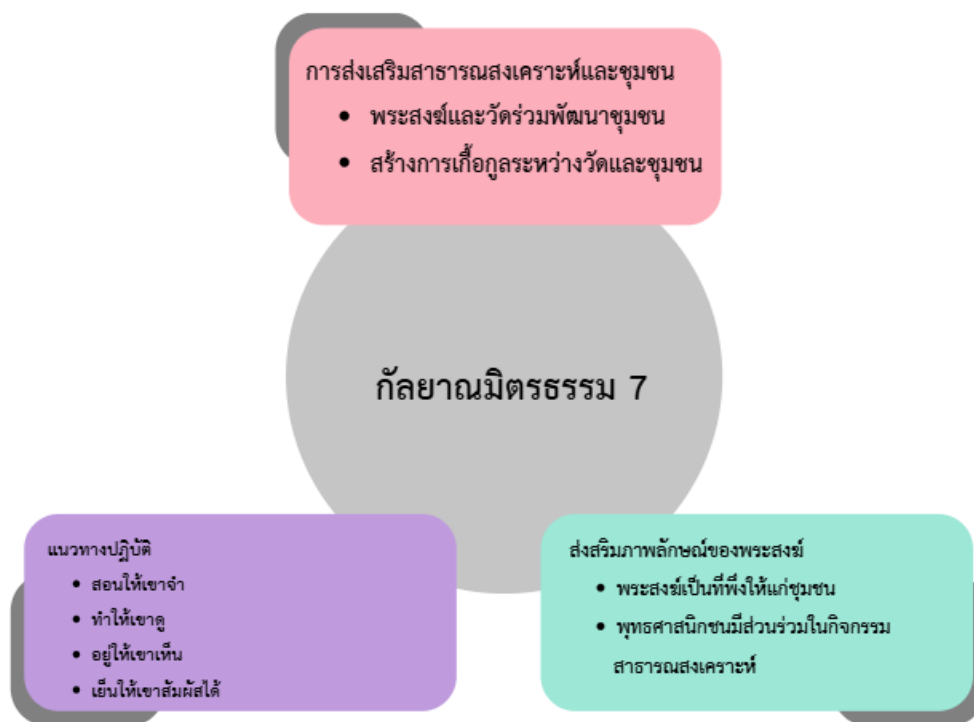
ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 ได้กล่าวว่า “การนำมาปรับตัวของพระสงฆ์ที่ทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยพระสงฆ์ต้องเป็นกัลยาณมิตรที่ดี เป็นที่เชื่อถือ เชื่อใจและให้การยอมรับ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 24 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10** ได้กล่าวว่า “กัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นเครื่องสัมฤทธิ์ผล งานสาธารณสงเคราะห์เหมือนกับว่าทำคนให้เกิดศรัทธากับพระพุทธศาสนาให้มาก ศรัทธากับพระสงฆ์ให้มากที่ศรัทธาอยู่แล้ว แต่ที่ยังไม่มีศรัทธาให้กลับมามีศรัทธา พูดง่าย ๆ ว่าหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 นี้มันต้องทำศัตรูให้กลับมาเป็นมิตรให้ได้ เราได้ดำเนินงานถึงขั้นนั้น สาธารณสงเคราะห์ ใครเขาจะว่าอะไรก็ว่าไปเราก็แจก คริสตจักร มุสลิมให้หมด เราขณะตรงนี้เราต้องการมิตร เราไม่มีศัตรูแล้วมันจะอยู่ด้วยความสมานฉันท์เป็นสุข” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** ได้กล่าวว่า “นำพาให้ได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดีที่ถูกต้องเหมาะสมด้วยความรัก ปรารถนาดี จริงใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน ช่วยพัฒนาชีวิตให้ก้าวหน้าบนเส้นทางเจริญอกงามในระดับโลกิยะ หรือพัฒนาให้ก้าวหน้าตามแนวทางอริยมรรคจนบรรลุผลในระดับโลกุตระ งานสาธารณสงเคราะห์คือถ้าโยมศรัทธาแล้ว ต้องปลูกศรัทธาก่อน ถ้าโยมศรัทธาแล้วไม่ต้องกลัว คณะสงฆ์จะมีของมากมายเพื่อนำไปทำสาธารณสงเคราะห์ คำว่า ศรัทธา สำคัญมากที่สุด” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12** ได้กล่าวว่า “ส่งเสริมให้บำเพ็ญตนให้เป็นผู้ร่วมชะตากรรมที่ดีในฐานะมิตรสหายที่ดีแก่มิตรสหายของตน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13 ได้กล่าวว่า “หลักทำตัวให้น่ารัก นำเคารพ หรือแม้แต่กรณีการกล่าว

สอนธรรมะก็กล่าวอย่างลึกซึ้ง เห็นภาพเลยว่ามันสอดคล้องกับการดูแลประชาชนหรือว่าการเผยแผ่ธรรม ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่นพระสงฆ์ที่ทำคิลานธรรม พระสงฆ์เองจะต้องออกไปช่วยเหลือประชาชน โดยการเยียวยาญาติผู้ป่วยที่บางที่ผู้ป่วยนั้นอยู่ในความดูแลของพระคิลานุปัฏฐาก ส่วนญาติผู้ป่วยเพื่อจะให้เขามีสุขภาพร่างกายและจิตใจแข็งแรงแม้อยู่ในภาวะเหตุการณ์ที่เป็นความทุกข์ บางคนมีความลำบากทุกข์กายทุกข์ใจเพราะการดูแลญาติที่ป่วยไข้เหล่านี้ พระคิลานธรรมจะสามารถที่จะไปปฏิบัติการณ์ผ่านหลักคำสอนเรื่องกัลยาณมิตรธรรมได้ เช่น ทำตัวให้น่ารัก น่าเคารพ หรือแม้แต่การกล่าวสอนเน้นไปที่ประโยชน์ของผู้ที่เป็นผู้ป่วยเป็นหลักสะท้อนไปถึงเรื่องกัลยาณมิตรธรรม 7 ได้เป็นอย่างดี” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 21 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14** ได้กล่าวว่า “ในหลักกัลยาณมิตรก็เป็นธรรมะที่สามารถนำไปเป็นอุปกรณ์ในการทำงานสาธารณสงเคราะห์ได้ ตั้งแต่เริ่มต้นให้มีความรัก ความเมตตาต่อกัน ด้วยการวางตนให้เป็นผู้ที่น่ารักก็จะง่ายขึ้น มีวาจาที่ง่ายงาม ไม่ทำตนเป็นอุปสรรคขัดข้องอย่างนี้ มีความสุขุม คัมภีรภาพ มีความรู้ความสามารถตามหลักพระธรรมวินัยสามารถตั้งตนได้อย่างงดงาม วางตนได้อย่างพอดีก็จะเป็นหลักทำงานที่ดี แต่ทั้งหมดทั้งมวลแต่ทั้งนี้ต้องอยู่ที่จารีต วัฒนธรรมประเพณีแต่ละท้องถิ่น งานสาธารณสงเคราะห์จึงต้องใช้หลักกัลยาณมิตรธรรมนี้ เพราะอย่างน้อยที่สุดบอกกล่าว ส่งต่อ เผยแพร่ หรือให้ความรู้ หรือในบางครั้งบางที่รวมพลังประสานกันมาด้วยการเป็นภาคีเครือข่าย ความเป็นกัลยาณมิตรเป็นอุปกรณ์สำคัญไม่เจาะจงเฉพาะคณะสงฆ์อย่างเดียว รวมถึงผู้นำศาสนาอื่นด้วย รวมถึงพหุวัฒนธรรม พหุศาสนา พหุภาคี มารวมกันด้วยหลักกัลยาณมิตรนี้แหละ เพราะว่ามีความเป็นเพื่อนเป็นพ้องกัน มันมีความเป็นเครือข่ายกันเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15 ได้กล่าวว่า “หลักกัลยาณมิตรธรรมทั้ง 7 ประการนี้ เป็นวิธีการหรือรูปแบบที่จะส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ดังนั้นวิธีการที่จะต้องนำมาใช้คือ (1) ปิโย (น่ารัก) น่ารักในฐานะที่เป็นกัลยาณมิตร มีเมตตา ปราถนาดีต่อกัน ทั้งหมดเรียกว่าน่ารัก (2) ครุ (หนักแน่น) ต้องมีความหนักแน่น การทำงานสาธารณสงเคราะห์ก็ไม่ต่างจากการบำเพ็ญบารมี ผู้ทำจึงต้องมีความหนักแน่นที่มากพอสมควร (3) ภาวนีโย (น่ายกย่อง) พระสงฆ์โดยทั่วไปเป็นที่น่ายกย่องของประชาชนอยู่แล้ว หากใช้ความน่ายกย่องเพื่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ย่อมได้รับความร่วมมือที่ดี ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางก็จะดียิ่งขึ้น (4) วัตถุประสงค์ (รู้จักพูดให้ได้เหตุผล) หากคณะสงฆ์หนกลางมีการชี้แจงเหตุผลถูกต้อง สามารถโน้มน้าวผู้คนที่ไม่เห็นในเบื้องต้นให้เห็นด้วยได้ กล่าวได้ว่า เหตุผลที่ถูกต้องสามารถเปลี่ยนมีฉันทิฐิให้เป็นสัมมาทิฐิได้ (5) วจนิกขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) แน่นนอนว่าการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง หรือของใครก็แล้วแต่ในบางครั้ง ก็อาจมีคนที่ไม่เห็นด้วย การทำงานจึงต้องอาศัยความอดทนต่อถ้อยคำที่ค่อนข้างต่าง ๆ (6) คัมภีรญจะ ถถ กตตา (พูดเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย) คณะสงฆ์หนกลางจะต้องชี้แจงให้ชาวบ้านเข้าใจให้ได้ว่า เหตุผลใดคณะสงฆ์จึงต้องทำงานด้านนี้ด้วย การเข้าใจที่ถูกต้องของชาวบ้านย่อมนำมาความร่วมมือที่ดีแก่คณะสงฆ์ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ก็จะยิ่งประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น (7) โน จัญจาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำใน อฐานะ) การทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ตั้งอยู่บนอุดมการณ์ของความเสียสละ เพื่อประโยชน์แก่สังคม คณะสงฆ์จึงไม่ควรนำเรื่องอื่นใด เช่น ประเด็นทางการเมือง ความไม่เท่าเทียมในสังคม เป็นต้น มาปะปนเพื่อสร้างความแตกแยกในสังคม” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 20 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 16 ได้กล่าวว่า “ถ้าบุคคลที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ครบแล้วก็สามารถที่จะให้งานนั้น ประสบผลสัมฤทธิ์ได้อย่างดีเยี่ยม เพราะว่าเป็นผู้ที่ประกอบด้วยโดยภาพรวมทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มี วาจาดี มีความประพฤติดี มีความรู้ มีความสามารถเหล่านี้ สุดท้ายแล้วก็คือเป็นผู้ที่มีเจตนาที่ดีงาม เมื่อบุคคลมีเจตนาที่ดีงามเป็นกัลยาณมิตรสามารถที่จะส่งเสริมผลสัมฤทธิ์งานสาธารณสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์และประสบความสำเร็จได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 29 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 17** ได้กล่าวว่า “กัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นคุณสมบัติในระดับบุคคลของคนที่จะทำงานด้านสา-ธารณ สงเคราะห์ได้ดี มันเป็นคุณสมบัติภายในของปัจเจกคือต้องมีสิ่งเหล่านี้อยู่ในตัวเอง ปิโย ครุ ภาวนีโย วัตตา วจนกุขโม คัมภีรณจ กถิ กตตะตา และ โน จัญจาเน นิโยชเย กัลยาณมิตร 7 คือคนที่มีความตั้งใจ แบบนี้ได้คุณต้องพิสูจน์ตัวเองก่อนว่าคุณมีคุณสมบัติเหล่านี้ไหม เพราะถ้าไม่มีแล้วก็จะทำแบบขาด ๆ เกิน ๆ ทำแบบไม่เต็มใจเต็มใจอย่างนี้ครับโดยเฉพาะ 2 ข้อสุดท้าย โน จัญจาเน นิโยชเย แนะนำในสิ่ง ที่ควรแนะนำ ไม่แนะนำในสิ่งที่ไม่ควรแนะนำได้มันถือว่าเป็นหัวใจของคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวคน 7 ข้อ นี้ส่งเสริมในแง่ของคุณสมบัติความพร้อมทางด้านกายและด้านใจของคนทำงานสาธารณสงเคราะห์ มากกว่า” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 26 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 18** ได้กล่าวว่า “ก็คงจะได้ ในลักษณะได้ทั้งการเป็นผู้ให้ คณะสงฆ์ที่รับผิดชอบงานสาธารณสงเคราะห์ทำตนเป็นที่รักใคร่ เป็นที่ ยอมรับนับถือ เป็นที่ศรัทธา ปิโย ทำตนให้เหมาะสมกับสมณสาธูป การที่จะไปช่วยคนอื่นเราจะต้อง พัฒนาตัวเองก่อนต้องมีความรู้ เหมือนครูไปสอนนักเรียนถ้าไม่มีวิชาความรู้ก็ไม่สามารถไปสอน นักเรียนได้ หมอไม่มีความรู้เรื่องการรักษาโรคก็ไปรักษาคนไข้ไม่ได้เพราะฉะนั้นปิโยการทำตนให้ สมควรแก่สมณสาธูป ครุ ก็คือมีวิญญูญาณความเป็นครู มีความหนักแน่น น่าเชื่อถือ ไม่ใช่พูด เหลาะแหละ พูดเล่นคำ อะไรต่าง ๆ ก็จะไม่เหมาะสม ภาวนีโย มีวุฒิภาวะมีลักษณะควรแก่สมณสา รูปการที่คนเราเข้าไปให้ความช่วยเหลือเหมือนกับทนาย หมอ ตำรวจ บุคลิกภาพก็ต้องมีความ น่าเชื่อถือถ้างานใจผู้ร้ายก็จะไม่กลัว ผู้พิพากษาหรือหมอจะมีบุคลิกที่น่าเกรงขามอย่างนี้ หลัก กัลยาณมิตรธรรม 7 จะไปเสริมตรงนี้ ภาพลักษณ์นั้นมีความสำคัญคือกัลยาณมิตรธรรม 7” (ผู้ให้ สัมภาษณ์, วันที่ 10 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 19** ได้กล่าวว่า “กัลยาณมิตรธรรม 7 1) ปิ โย น่ารัก 2) ครุ น่าเคารพ 3) ภาวนีโย นายก้อย่ง 4) วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล 5) วจนกุขโม อดทนต่อ ถ้อยคำ 6) คัมภีรณจจะ กถิ กตตะตา พูดเรื่องล้าลึกได้ 7) โน จัญจาเน นโยชเย (ไม่ชักนำในอฐานะ) สามารถส่งเสริมได้ในแง่ที่ว่า ผู้ให้การสงเคราะห์แก่สาธารณชนควรยึดหลักธรรมนี้มาปฏิบัติ เพื่อทำ ให้ไม่มองผู้รับว่าต่ำกว่าผู้ให้ มองเห็นผู้รับว่าเป็นดุจญาติไมยกตนข่มท่าน ประารถนาดีต่อผู้รับการสง สงเคราะห์” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 21** ได้กล่าวว่า “หลักการ อันนี้ถ้าทำได้จริง ๆ ปิโย คือต้องทำตัวน่ารัก น่าเคารพในแบบฉบับของเรา เป็นผู้ช่วยเหลือ เป็นผู้ ประสานงาน ครุ เรามีจุดยืนคืออยากจะทำอะไรให้คณะสงฆ์ แต่จุดยืนนั้นไม่ใช่เข้าไปต้านกับกระแส เราก็อ่อนอ่อนได้ แต่มีจุดยืนว่าเราจะไม่ทำอะไรที่ผิดศีล คนที่ปฏิบัติธรรมจริง ๆ จะรู้เลยว่าไม่เอา ไม่ ทำ ไม่คุ้ม และรู้ว่าปัญหาที่จะตามมาคืออะไร ภาวนีโย ต้องทำตัวเป็นน้ำที่ไม่เต็มแก้ว ใครมาบอกอะไร เรารับฟังไว้ก่อนแล้วนำมาปรับใช้ เป็นการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ในเรื่องของการเข้าใจคนและสามารถ ทำงานร่วมกันได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 กันยายน 2567)

ภาพที่ 4.4 บูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง
ด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

โดยสรุปแล้วกัลยาณมิตรธรรม คือ หลักธรรมที่เป็นคุณสมบัติของผู้ที่ประพฤติดีมีคุณธรรม และเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น ประกอบด้วย ปิโย การประพฤติตนให้น่ารักน่าเคารพแก่ผู้พบเห็น ครุ การประพฤติตนให้เป็นผู้ที่มีความหนักแน่น ภาวนีโย การประพฤติตนให้สมควรแก่การเคารพยกย่อง ฝีกฝนและพัฒนาตนอยู่เสมอ วัตตา ให้คำปรึกษาแนะนำ คอยตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี วจนกุขโม พร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ คมกิริยจ ถก กตตา สามารถอธิบายเรื่องยากให้สามารถเข้าใจได้โดยง่าย และ โน จฏฐานเน นีโย ขเย การไม่ชักนำในทางที่เสื่อมเสีย สามารถส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในเรื่องของความเป็นอยู่ระหว่างวัด พระสงฆ์ และชุมชนที่อยู่รอบข้างมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการร่วมงานกับภาคีเครือข่าย อีกทั้งเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับอุบาสกและอุบาสิกาที่คอยอุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยมีลักษณะคือ การสอนให้เขาจำ ทำให้เขาดู อยู่ให้เขาเห็น และเย็นให้เขาสัมผัสได้

4.5 แนวทางปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

จากการศึกษาแนวทางปฏิบัติสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์มีรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ 3 แนวทาง ดังนี้

1. รูปแบบจิตอาสา การทำงานแบบจิตอาสาหมายถึงพระสงฆ์ที่มีจิตใจแห่งการให้สิ่งที่ตั้งงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจ สมครใจ อิ่มใจ ปิติสุข โดยพร้อมจะเสียสละเวลา แรงกายและสติปัญญา ในการทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดสาธารณประโยชน์หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น พระสงฆ์จิตอาสาจะรู้สึกถึงความเป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและช่วยเหลือเกื้อกูลผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีช่วยเหลือเกื้อกูลผู้คน โดยเฉพาะเมื่อสามารถเปลี่ยนคราบน้ำตาลบนใบหน้าให้กลายเป็นรอยยิ้ม จิตอาสาที่เกิดขึ้นนั้นคณะสงฆ์ที่ทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ส่วนมากถือว่าเป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือ ความสงบเย็นและรับรู้ได้ถึงพลังแห่งความดี รวมถึงยังเป็นการฝึกตนให้รู้จักเสียสละเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม และยังช่วยลดอัตราหรือความเป็นตัวตน ภาพที่เด่นชัดของการทำงานในรูปแบบจิตอาสาของพระสงฆ์เป็นการทำงานโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์หรือคาดหวังผลการปฏิบัติงาน ทั้งสิ่งของตอบแทน ตำแหน่งหรือแม้แต่คำชื่นชมยินดีทั้งหลาย เน้นการทำงานสาธารณสงเคราะห์ในรูปแบบจิตอาสาของคณะสงฆ์จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

(1) การทำงานตามอุดมการณ์จิตอาสา การมีอุดมการณ์จิตอาสาหมายถึงจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยบุญ เป็นจิตที่สงบเย็น ทั้งนี้อุดมการณ์จิตอาสาสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้โดยต้องเริ่มต้นจากการปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา การเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้ การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มทักษะและเพิ่มประสบการณ์ คุณลักษณะของผู้มีอุดมการณ์จิตอาสาคือมุ่งทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม การทำงานทุกอย่างเป็นไปด้วยความสมครใจ ตลอดจนการอุทิศกาย ใจ และเวลาให้แก่ส่วนรวมด้วยความเสียสละ เป็นจิตที่ประกอบขึ้นทั้งความมีเมตตาและกรุณา กล่าวคือต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข (เมตตา) และได้ลงมือช่วยเหลือให้ผู้อื่นได้พ้นทุกข์ (กรุณา)

(2) การทำงานตามสถานการณ์ปัญหาหรือความต้องการของชาวบ้าน เป็นการทำงานบนพื้นฐานของจิตที่ไม่นิ่งดูตายเมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากเกิดขึ้นกับผู้คน การทำงานแบบจิตอาสาเช่นนี้ของคณะสงฆ์เกิดจากการไม่อาจทนเห็นผู้อื่นเป็นทุกข์ คณะสงฆ์จึงทุ่มเทสละแรงกาย แรงใจ และกำลังทรัพย์ ช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาเดือดร้อนอย่างแข็งขัน เมื่อญาติโยมหมดสิ้นปัญหาทุกข์ยากเดือดร้อนก็จะสามารถช่วยกันดูแลทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและสามารถสนับสนุนการดำเนินชีวิตและปัจจัยสี่แก่พระสงฆ์ได้ พระสงฆ์และญาติโยมควรจะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อญาติโยมขาดแคลนหรือเดือดร้อนพระสงฆ์ก็ขาดแคลนเดือดร้อนไปด้วย เมื่อญาติโยมพร้อมสมบูรณ์คณะสงฆ์ก็จะไม่ขัดสนเดือดร้อนไปด้วย

2. รูปแบบการทำงานตามนโยบายหรือสายการบังคับบัญชา เป็นการทำงานสาธารณสงเคราะห์ตามกรอบบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะสงฆ์ในแต่ละระดับอันเป็นการทำงานที่คณะสงฆ์ยึดถือปฏิบัติตามกรอบนโยบายและแผนงานที่ถูกกำหนดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และดำเนินการไปภายใต้การบริหารจัดการหรือตามสายการบังคับบัญชา คณะสงฆ์เน้นการทำงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือช่วยประสานงานให้ทุกฝ่ายเข้าด้วยกัน ดำเนินงานได้ด้วยดี เกิดสมดุลงាំងในเชิงประโยชน์ของส่วนรวม คณะสงฆ์มีการจัดองค์กรที่เป็นทางการ

ขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบดูแลและบริหารจัดการงานสาธารณสุขโดยตรง เช่น การจัดตั้งสำนักงานสาธารณสุขหรือวิถิปุทธเพื่อเป็นแกนกลางในการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ซึ่งเป็นการทำงานอย่างทั่วถึงและครอบคลุมในทุกพื้นที่ตามสายงานการปกครองคณะสงฆ์

3. รูปแบบการทำงานร่วมกันเป็นภาคีเครือข่าย เป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือองค์กรที่สมัครใจ เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระและเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิเชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ดังนั้นการทำงานร่วมกันเป็นภาคีเครือข่ายจึงควรมีพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และสมาชิกควรจะต้องมีความรู้สึกร่วมและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาเป็นเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในสภาพปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขร่วมกัน ทั้งนี้เครือข่ายการดำเนินงานสาธารณสุขวิถิปุทธ มีแนวโน้มที่จะบูรณาการกันในวิถิของ “พลังบวร” ในบริบทของบ้าน วัด ราชการ คือเป็นความร่วมมือระหว่างฝ่ายบ้านคือประชาชนและกลุ่มผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฝ่ายวัดคือพระสงฆ์หรือองค์กรคณะสงฆ์ และฝ่ายราชการซึ่งอาจประกอบด้วยหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นต้น (พินิจ ลาภธนานนท์และคณะ, 2564 หน้า 181-184)

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านเห็นเป็นแนวทางเดียวกันดังต่อไปนี้ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** ได้กล่าวว่า “เราเตรียมความพร้อมซักซ้อมดี มีวิถิปฏิบัติที่ชัดเจนของแต่ละหนโดยเฉพาะหนกลางแต่มีระเบียบว่าถ้าเหตุเกิดขึ้นอยู่ในความรับผิดชอบของใคร 23 จังหวัด แบ่งหน้าที่ไปเลยถ้าเหนือปากว่าแรงก็ให้ภาคอื่นช่วยด้วยรวมตัวกันเป็นองคคัพพใหญ่ พลังใหญ่ ๆ จะช่วยได้เยอะ เป็นโครงสร้างหลักเกณฑ์ที่เจ้าคณะใหญ่หนกลางท่านตั้งไว้และปฏิบัติตามแนวทางนี้ ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2** ได้กล่าวว่า “จากงานของคณะสงฆ์ภาค 2 ที่ถือปฏิบัติอยู่ การกำหนดนโยบายลงไปจังหวัด ส่วนการบริหารจังหวัดกำหนดนโยบายสนองงานเจ้าคณะภาคลงไปที่อำเภอ การปกครองระดับอำเภอกำหนดนโยบายลงไปตำบล จากตำบลสู่วัด โดยให้ถือว่าทุกภาคส่วนเป็นเจ้าของร่วมกัน และให้คณะสงฆ์ประสานที่ส่วนราชการบ้านเมืองให้เกิดภาคีเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน เป็นหลักการ บวร คือ บ้าน วัด ราชการ ประสานสันติสุข ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** ได้กล่าวว่า “เมื่อเกิดเหตุเภทภัยขึ้นแล้วคนก็ประสภภัยต้องไปช่วยเหลือกัน ช่วยเหลือได้เท่าไร ประธานก็ได้หมายความว่าจะอนุมัติได้ทันทีต้องได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการมีการประชุมด่วนช่วยกัน ได้เท่าไรก็ไปกันเท่านั้น เพราะฉะนั้นหนกลางอย่างที่ว่าไว้ข้างต้นท่านปฏิบัติอยู่แต่ว่าท่านปฏิบัติทั่วประเทศ ช่วยเหลือทั่วประเทศ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 ได้กล่าวว่า “แนวทางปฏิบัติมีความชัดเจนเพราะว่ามีคณะกรรมการมาดูแลเรื่องนี้ มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและมีศูนย์รองรับในการปฏิบัติและมอบหมายให้มีผู้ดูแลชัดเจน เช่น คณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัดมีกรรมการฝ่ายนี้ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จเป็นประธานบอร์ดใหญ่ มีหน้าที่ดูงานภาพรวมมหาเถรสมาคม แต่ว่าคณะสงฆ์ทุกจังหวัดตั้งกรรมการด้านสาธารณสุข

ในแต่ละจังหวัดทั้งมหานิกายธรรมยุตทำงานร่วมกันเพราะฉะนั้นนี่คือการวางแผนการกำหนดแนวทางปฏิบัติทั้งการเตรียมการและการปฏิบัติและการฟื้นฟูไปพร้อม ๆ กัน ข้อจำกัดของงานนี้มันมีอยู่ คือต้องอาศัยสรรพกำลังของวัดที่มีกำลังที่จะช่วยการบริจาครวมทั้งการระดมทุนจากผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลายเนื่องจากว่าไม่มีงบประมาณในเรื่องนี้ที่ได้มานั้นได้มาจากการบริจาคทั้งสิ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5** ได้กล่าวว่า “แนวทางปฏิบัติเป็นไปตามที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดไว้ แนวทางเบื้องต้น การสงเคราะห์โดยทั่วไปป้องกันระหว่างผู้ให้และผู้รับ เพราะถ้าหากผู้ให้กับผู้รับจนกันได้ ต่อชีวิตเขาได้ ก็เป็นไปอย่างปกติสุข แต่ถ้าให้ไปแล้วมันไม่ตรงเขาเรียกว่าหนังสือไม่ตรงปก เมื่อไม่ตรงปกแล้วมันจะทำอะไรได้มันก็เป็นระเบียบเรียบร้อยไม่ได้ เพราะฉะนั้นการสงเคราะห์ต้องเป็นไปตามที่เขาอยากได้ แต่มันมีหลักเกณฑ์อยู่ว่าสงเคราะห์โดยทั่วไปคนให้เป็นคนเลือก จะให้ใคร ให้มากหรือให้น้อย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 ได้กล่าวว่า “อันดับแรกคือการสงเคราะห์ด้วยวัตถุ ของจำเป็นที่เขาต้องใช้ และก็สงเคราะห์ด้วยธรรมปลูกจิตปลูกใจเมื่อเขามีภัยพิบัติ ตกทุกข์ได้ยาก ไปเยี่ยมไปปลอบใจก็จะสร้างความเป็นผู้อุปถัมภ์ซึ่งกันและกัน วัดอุปถัมภ์บ้าน บ้านอุปถัมภ์วัด” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** ได้กล่าวว่า “แนวทางปฏิบัติอย่างตอนนี เช่น การไปเยี่ยมคนป่วย คนติดเตียงเอาของไปให้ ถ้ามากกว่านั้นนอกจากเยี่ยมคนป่วยคือไปสวดโพชฌงค์และคิริ-มานน ถ้าสวดบาลีอย่างเช่นไปให้ศีล เอาของให้เป็นส่วนเบื้องต้นแล้ว หลังจากนั้นให้ศีลให้กรรมฐานเสร็จแล้วสวดพระปริตรให้ ถ้าป่วยติดเตียงธรรมดาไม่มีโรคอื่น ๆ ร้อยละ 10 สามารถลุกขึ้นได้ทันที โดยการสวดพระปริตรให้ฟัง ให้ของ ให้ศีล ให้กรรมฐาน หลังจากนั้นสวดพระปริตรให้ฟังโดยมากก็เห็นผล” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** ได้กล่าวว่า “การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ 1. มีสายการบังคับบัญชาแน่นอนชัดเจนจากผู้ปกครองไปยังผู้ได้ปกครอง 2. มีวิธีการ กระบวนการในการประสานงาน พุดคุยเจรจาในการเข้าไปทำงานสาธารณสงเคราะห์กันชัดเจนมากยิ่งขึ้นในเรื่องของพระที่ทำงานจิตอาสาอยู่แล้ว คำว่าจิตอาสา คือ

1. ท่านเปิดวัดของท่านเป็นศูนย์บริการชุมชนซึ่งไม่เรียกว่างานสาธารณสงเคราะห์แต่เป็นการบริการชุมชน จะเห็นชัดเจนโดยเฉพาะแนวทางปฏิบัติเมื่อตอนโควิดเกิดขึ้น มีหลายวัดใน กทม. โชน ชัยนนท์และชัยนันทน์มีหมดเลย โชนชัยนนท์มีแถวเขตบางนา โชนชัยนันทน์มีวัดศรีสุदारามท่านขยายวัดออกไปที่โรงพยาบาลของท่าน วัดสะพานเขตคลองเตยมีหลายวัด แนวทางปฏิบัติคือท่านเปิดวัดของท่านเป็นศูนย์บริการสังคม ชุมชน ก็คือช่วยเหลือคนในช่วงที่เกิดภัยวิกฤตที่เกิดขึ้นช่วงโควิด เป็นโรงพยาบาลสนาม เป็นศูนย์อพยพเป็นศูนย์พักคอย มีแนวทางปฏิบัติที่มาจากคำสั่งการตามลำดับชั้นหรือพระสงฆ์ที่ทำงานจิตอาสาอยู่แล้ว ใช้ความเป็นจิตอาสาเปิดวัดของท่านโดยท่านไม่คำนึงถึงความลำบากที่เกิดขึ้นแต่ท่านใช้หลักเมตตาธรรมคำจูนโลก เห็นว่าทุกชีวิตมีความสำคัญไม่น้อยกว่ากัน ท่านต้องการอยากเห็นสังคม ชุมชน มีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยจากโควิด ทั้งหมดทั้งมวลมาจากหลักเมตตาธรรม ถ้าคนเราไม่มีหลักเมตตาธรรม งานสาธารณสงเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายโลกไม่ว่าจะเป็นฝ่ายญาติโยมเรียกว่ามูลนิธิ สังคมสงเคราะห์ ถ้าไม่มีหลักเมตตาทำงานสาธารณสงเคราะห์ งานสงเคราะห์ งานบริการสังคมชุมชนมันเกิดขึ้นไม่ได้ หรือแม้กระทั่งคนทำงานมีเงินเดือน มีอาชีพ อยู่ในหน่วยงานสถาบันไหนก็แล้วแต่ว่าด้วยการบริการถ้าไม่มีจิตใจที่เมตตา ไม่มีจิตใจบริการสาธารณะทำงานไม่ได้ งานนี้คณะสงฆ์มีแนวทางปฏิบัติคือเป็นไปตามลำดับบังคับบัญชา

2. เป็นไปตามหลักเมตตาทธรรม

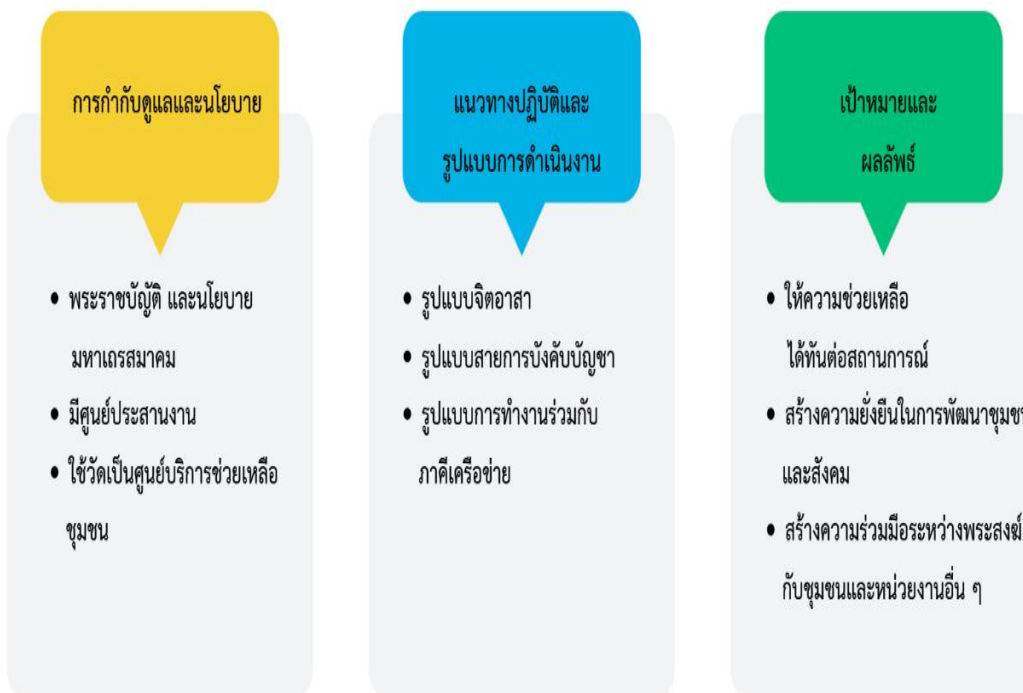
3. เป็นไปตามหลักการที่ว่าสังคมเป็นส่วนหนึ่งซึ่งกันและกัน คำว่าเป็นส่วนหนึ่งซึ่งกันและกัน สังคมสงฆ์ต้องพึ่งพาสังคมฆราวาสในการบริหารกิจการของวัด ถ้าไม่มีสังคมฆราวาสมาเอื้อเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจ ศาสนกิจของคณะสงฆ์เกิดขึ้นไม่ได้ การศึกษาเล่าเรียน การออกไปบิณฑบาตรถ้าไม่มีสังคมดูแลก็อยู่ไม่ได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9** ได้กล่าวว่า “มีการดำเนินการที่เป็นการทำงานของคณะสงฆ์โดยตรงผ่านเจ้าคณะผู้ปกครองจนถึงระดับเจ้าอาวาส และมีการร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและเอกชนในบางครั้ง” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 24 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** ได้กล่าวว่า “มุ่งเน้นให้การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่มหาชนทั้งในด้านจิตใจและวัตถุ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือเยียวยาฟื้นฟูจิตใจและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมให้มีสถานภาพที่ดีขึ้น คือว่าตอนนี้หลวงพ่อบรมเจ้าให้นโยบายมาแล้ว ให้แต่ละจังหวัดตั้งประธานสาธารณสงเคราะห์ทุกจังหวัดมีเหมือนกันหมด ท่านให้นโยบายมาแล้ว เพราะฉะนั้นทุกจังหวัดต้องเดินตามนโยบาย ของหลวงพ่อบรมเจ้า-คุณสมเด็จเจ้าจะสัมฤทธิ์ผล” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13** ได้กล่าวว่า “มีแนวปฏิบัติ คือ 1. เป็นนโยบาย 2. มีการถ่ายทอดนโยบาย 3. มีการปฏิบัติตามนโยบาย แล้วก็มีการพัฒนาบุคคลให้สอดคล้องกับนโยบาย ในแต่ละไตรมาส ในแต่ละปีจะมีการสรุปเพื่อขับเคลื่อนเป็นระยะ ๆ อันนี้ก็ถือเป็นแนวปฏิบัติ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 21 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14 ได้กล่าวว่า “ในปัจจุบันมีงานของคณะสงฆ์ที่ขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมอยู่หลายโครงการเช่น โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อคนทั้งมวลเราสามารถนำงานสาธารณสงเคราะห์ไปต่อยอดต่อแขนต่อขาต่อกิจกรรม บูรณาการร่วมกันได้ เช่น ถ้าเราจัดกิจกรรมในวันอาทิตย์หรือวันพระสามารถที่จะนำกิจกรรมต่าง ๆ มาบูรณาการร่วมกันได้ไม่จำเป็นต้องให้สิ่งของ ข้าวสาร อาหาร น้ำดื่ม อย่างเดียว เราสามารถสงเคราะห์ด้วยการให้ความรู้หรือสงเคราะห์ส่งเสริมด้วยสัมมาอาชีวะหรือมาร่วมกันตั้งเวทีชุมชนในการแก้ปัญหาในระดับพื้นที่ในชุมชน เป็นเหมือนเวทีคณะสงฆ์ เวทีชาวบ้านวงเล็ก ๆ ไม่ต้องเป็นทางการมีพิธีการมากมาย มาร่วมกันนำปัญหาในชุมชนในพื้นที่มาหาแนวทางแก้ไขร่วมกันเป็นงานสาธารณสงเคราะห์เหมือนกัน เพราะฉะนั้นงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางแนวทางที่ทำได้ดีคือสามารถบูรณาการร่วมกับโครงการอื่นได้และก็มานึกพลังรวมกันไม่ใช่ว่าทำงานไปคนละทิศทาง สุดท้ายพื้นที่ชุมชนก็ไม่ได้อะไร ทำเป็นระยะต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำรวมกันก็จะเห็นแนวทางร่วมกันว่าอีก 2 ปีข้างหน้า เขตบางแค คนไร้ที่พึ่งจะน้อยลงเหลือไม่ถึง 20 เปอร์เซ็นต์ ระยะต้นเราต้องทำให้คนไร้ที่พึ่งในเขตบางแคเข้าถึงสิทธิก่อน ระยะกลางมีการประสานงานส่งต่อหน่วยงานอย่างเขาไม่สบายก็ต้องไปที่โรงพยาบาลของกทม. หรือศูนย์บริการสาธารณสุข หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เขาบัตรทอง 30 บาทอย่างนี้เป็นต้น แล้วจะไปถึงปลายทางคือ คนไร้ที่พึ่งจะมีจำนวนน้อยลงเหมือนที่จังหวัดลำพูนเขามีโครงการหนึ่งว่าคนลำพูนจะไม่มีขอทานหมายความว่า เมื่อเขาเห็นใครเปราะบาง เห็นใครที่ตกงาน เห็นใครที่ว่างงาน เขาจะพยายามช่วยเหลือให้เขามีสิทธิในการหางานทำ หรือมีอะไรที่เจอจนกันได้ในระยะต้น 1 อาทิตย์แรกอาจมีข้าว มีน้ำ มีอาหาร มีที่พักให้ อาทิตย์ต่อไปเตรียมไปหางานทำ อาทิตย์ที่ 3 เข้าทำงาน อาทิตย์ที่ 4 ที่ 5 เริ่มพึ่งพาตนเองได้อย่างนี้เป็นต้น ถ้าเราสามารถประสานส่งต่ออย่างนี้ได้งานสาธารณสงเคราะห์จะเป็น

รูปธรรมไม่ใช่เพียงแค่มอบของ ถ่ายรูป ติดป้าย อย่างเดียวเป็นเพียงการสงเคราะห์ขั้นต้น แต่ว่าการพัฒนาการบูรณาการการที่จะเกื้อกูลกันระยะยาว งานสาธารณสงเคราะห์ไม่ใช่งานระยะสั้นไม่ใช่ประเดี๋ยวประด๋าวแล้วจะเสร็จ แต่ต้องเป็นงานระยะยาวมีพระคิลานุปัฏฐาก มีพระคิลานธรรม มีการส่งเสริมในพื้นที่ มีการประกาศยกย่อง งานสาธารณสงเคราะห์อีกงานหนึ่งที่สามารถทำได้คือการประกาศยกย่องหน่วยงานพื้นที่ที่เขาทำเป็นรูปธรรม” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15 ได้กล่าวว่า “ควรมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนการทำในรูปแบบขององค์กรสงฆ์ มิใช่ทำในฐานะบุคคล หรือต่างคนต่างทำ อีกทั้งคณะสงฆ์มีศรัทธาจากชาวบ้านเป็นฐานอยู่แล้ว ถ้าหากใช้ฐานศรัทธานี้ในทางที่ถูกต้อง ก็คงยังสนับสนุนให้งานด้านนี้มีความสำเร็จยิ่งขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 20 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 16** ได้กล่าวว่า “มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง อย่างเนื่อง ๆ ไม่ต้องรอให้ถึงกาลถึงเวลาเพราะเป็นบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติอยู่แล้วที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ ต้องทำความเข้าใจก่อนว่าสาธารณสงเคราะห์ไม่ได้แปลว่าเอาเครื่องอุปโภคบริโภคไปแจกจ่ายให้กับชาวบ้านในทุกวัน การสั่งสอนอบรมแนะนำให้แก่ชาวบ้าน สาขาอาชีพต่าง ๆ ถือว่าเป็นงานสาธารณสงเคราะห์ ฉะนั้นแนวทางปฏิบัติจะต้องยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลัก” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 29 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 17** ได้กล่าวว่า “เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่พระสงฆ์จะช่วยเหลือประชาชนต้องทำงานในเชิงประสานและร่วมมือกันเพราะหนกลางไม่ได้เป็นเจ้าของงานสาธารณสงเคราะห์โดยตรง แต่บางครั้งหนกลางได้เปรียบในแนวทางที่ 2 คือการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ณ ตอนนี้อยู่เห็นถึงความโดดเด่นหรือว่าในตัวของผู้เจ้าคณะหนกลางที่จะสามารถ Connect กับเครือข่ายหรือหน่วยงานรัฐและฝ่ายต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานให้กับประชาชน พระภิกษุ สามเณร ในหนกลางได้ดี ยกตัวอย่าง เจ้าคุณธงชัยวัดไตรมิตร ท่านมีเครือข่ายดีมาก ๆ เพราะฉะนั้นแนวทางการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางปฏิบัติได้ดีจะต้องมี 1. ต้องทำงานประสานการทำงานในมหาเถรสมาคมด้วยกัน 2. ต้องประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 18 ได้กล่าวว่า “การสงเคราะห์ด้านจิตวิญญาณ ด้านจิตใจ ทำอย่างไรก็ได้ นำธรรมะ หาวิธีการถ่ายทอด วิธีการสอนที่ใช้ภาษาง่าย ๆ ค้าง่าย ๆ ให้เข้าใจง่ายสอดคล้องกับยุคสมัยด้วยนี่คือการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ สงเคราะห์ด้านจิตใจหาค่าเทศน์หาค่าสอนที่ถูกต้องไม่ผิดเพี้ยนศึกษาให้รู้แจ้งและนำไปปฏิบัติ เกื้อกูล ด้วยคำสั่งสอนที่ดี” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 10 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 20** ได้กล่าวว่า “คณะสงฆ์มีการประชุม วางแผนก่อนการจัดทำโครงการคณะสงฆ์มีการประชุม มีการวางแผนก็คือเป็นลำดับขั้นถึงขั้นที่ว่าไปสู่ชุมชนได้ คณะสงฆ์หนกลาง มีหนเหนือ หนใต้ แต่ละคณะต้องวางแผนร่วมกันและกระจายงานให้ลงไปสู่ชุมชนได้จริง ๆ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 สิงหาคม 2567)

ภาพที่ 4.5 แนวทางปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

โดยสรุปแล้ว แนวทางการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติพระธรรมวินัยและนโยบายของมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีการกำกับติดตามดูแลงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง 23 จังหวัด คณะสงฆ์มีศูนย์ประสานงานสาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัดและมีการใช้วัดเป็นศูนย์บริการช่วยเหลือชุมชน โดยมีแนวทางปฏิบัติ คือ รูปแบบจิตอาสา คือ การให้ความช่วยเหลือพระสงฆ์หรือญาติโยมที่ประสบสาธารณภัย โดยเป็นการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าด้วยการสงเคราะห์เครื่องอุปโภค บริโภค และการฟื้นฟูเยียวยาจิตใจประชาชนในยามประสบภัยพิบัติโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งรูปแบบสายการบังคับบัญชา คือ คณะสงฆ์มีลำดับชั้นของการบังคับบัญชา คือ เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าอาวาส ในการพัฒนาและขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ รูปแบบการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย คือ คณะสงฆ์มีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายคณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ความช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ทันต่อสถานการณ์ และเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.6 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสงเคราะห์ช่วยเหลือ

คณะสงฆ์หนกลางได้นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ โดยมุ่งเน้นที่การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน โดยมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิต รวมถึงการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ผลสัมฤทธิ์จากการดำเนินงานเหล่านี้ ไม่เพียงแต่ปรากฏในรูปของความช่วยเหลือทางวัตถุเท่านั้น แต่ยังแสดงออกในรูป-

แบบของการพัฒนาสังคมที่มีความสมานฉันท์ และผู้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

การที่พระสงฆ์เป็นผู้นำเข้าไปดำเนินงานเกี่ยวกับการสาธารณสุขสงเคราะห์สาธารณสุขชนเพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้น โดยการที่พระสงฆ์ วัด หรือองค์กรคณะสงฆ์ให้ความช่วยเหลือทางตรงในแนวทางแบบให้เปล่า อันเป็นการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนด้วยความเมตตาเอื้ออาทร ทั้งการสงเคราะห์ในยามปกติที่เป็นการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาส หรือได้รับความเดือดร้อนที่ไม่ได้รับการเหลียวแลจากหน่วยงานใด หรือขาดการดูแลอย่างเหมาะสมจากญาติพี่น้อง เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ คนด้อยโอกาส หรือผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น และการสงเคราะห์ตามโอกาสที่มาถึงซึ่งเป็นแนวทางดำเนินงานโดยให้วัดเป็นศูนย์กลางในการสงเคราะห์ ช่วยเหลือของทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยพิบัติหรือปัญหาเฉพาะหน้าเร่งด่วน เช่น การแจกถุงยังชีพให้กับผู้ประสบภัยธรรมชาติหรือสถานการณ์ภัยพิบัติฉุกเฉิน ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย การประสบอุบัติเหตุ เป็นต้น

สาธารณสุขสงเคราะห์ในแนวทางนี้ มีเป้าหมายเพื่อช่วยสงเคราะห์เร่งด่วนให้แก่ผู้ที่ประสบภัยหรือผู้ด้อยโอกาส สามารถรอดพ้นจากสถานการณ์ที่ยากลำบาก หรือมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในเบื้องต้น การดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์เช่นนี้มักจะไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพราะเป็นการดำเนินงานที่เกิดจากสถานการณ์เฉพาะหน้าเร่งด่วน หรือมีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นกรณีเฉพาะ อย่างไรก็ตามงานสาธารณสุขสงเคราะห์เช่นนี้ยังมีความจำเป็นต้องมีการวางแผนดำเนินกิจกรรมระยะยาว เพื่อจัดเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบในการดำเนินงานเมื่อเกิดสถานการณ์ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้การสงเคราะห์ของพระสงฆ์สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นปกติ และทันต่อสถานการณ์ รวมถึงมีการกำหนดขอบเขตและรูปแบบการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับแนวทางดำเนินงานของฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย (พระราชบัญญัติวรารกร (สมบัติ ญาณวโร), 2567, หน้า 196-197)

คณะสงฆ์มักจะมีขอบข่ายการทำงานกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ต่าง ๆ ที่ไม่เกินต่อขีดความสามารถของท่านและเครือข่าย รวมถึงไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และไม่เสียสมณสาธูปซึ่งกิจกรรมเชิงสงเคราะห์ที่พระสงฆ์กลุ่มนี้กล่าวถึงกันมาก ได้แก่

- 1) สงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยต่าง ๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น เพื่อบรรเทาความทุกข์ยากเดือดร้อน
- 2) สงเคราะห์ประชาชนในยามเจ็บป่วย หรืออาจให้การดูแลรักษาโดยแพทย์แผนไทยหรือการใช้ยาสมุนไพร รวมถึงการอนุเคราะห์ดูแลผู้ป่วยหนักในโรงพยาบาลหรือผู้ป่วยติดเตียง
- 3) บริจาคเงินหรือหาทุนสนับสนุนการสร้างอาคารหรือซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ให้สถานอนามัย โรงพยาบาล หรือตึกสงฆ์อาพาธ
- 4) สงเคราะห์ในยามประสบภยันตราย คือเมื่อเสียชีวิตครอบครัวยากจนไม่สามารถจัดพิธีศพได้ก็จะช่วยเหลืออนุเคราะห์หรือเอาใจใส่เป็นธุระจัดการให้ (พินิจ ลาภธนานนทและคณะ, 2563, หน้า 21) ดังจะเห็นได้จาก กลุ่มอาสาสมัครธรรมเกิดขึ้นจากการรวมตัวของพระนิสิตที่ศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาชีวิตและความตาย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เล่าเรียนในมิติของการเข้าใจเรื่องชีวิตและความตายตามคติความเชื่อและ

หลักคิดของพระพุทธศาสนา อันถือว่าความตายเป็นภาวะธรรมดาอย่างหนึ่งของชีวิต การศึกษาสาขาวิชาดังกล่าวนี้ประกอบด้วยการศึกษาด้านเนื้อหาความรู้ตามหลักพุทธธรรมและทักษะทางจิตวิทยา มาประยุกต์เป็นพุทธจิตวิทยา ซึ่งมีการศึกษาเนื้อหาในห้องเรียนและการฝึกทักษะความรู้ด้านกระบวนการให้คำปรึกษาเชิงพุทธผ่านการฝึกงานภาคสนามอันเป็นจุดเริ่มต้นที่จูงใจให้พระนิสิตสาขาชีวิตและความตายนำไปสู่การต่อยอด “งานพระจิตอาสา” ตามโรงพยาบาลต่าง ๆ จนเกิดเป็น “กลุ่มอาสาชิลานธรรม” ในที่สุด (พินิจ ลาภธนานนท์, 2563, หน้า 148)

มติมหาเถรสมาคม ที่ 191/2560 และมติสมัชชาแห่งชาติครั้งที่ 5 ให้มีการขับเคลื่อนงาน “พระสงฆ์ กับการพัฒนาสุขภาพ” กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นองค์กรหลักของประเทศในการอภิบาลระบบ ส่งเสริมสุขภาพและระบบอนามัยสิ่งแวดล้อม เพื่อประชาชนสุขภาพดีจึงได้ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนร่วม ในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพดูแลประชาชนทุกกลุ่มวัย “วัด” เป็นสถานที่ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สุขภาพของประชาชน เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นได้รับความเลื่อมใสศรัทธา จากประชาชน การส่งเสริมให้วัดเป็น “วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple)” จึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะส่งผลที่ดีให้กับประชาชน ในท้องถิ่น ชุมชนมีสุขภาพที่ดีตามวิถีแบบไทยๆ กลไกการพัฒนาที่สำคัญ คือ การสร้างและพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว.) เพื่อให้พระอาสาสมัคร ส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (พระ อสว.) มีความรู้ ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองและให้คำแนะนำ ดูแลพระสงฆ์ภายในวัดและชุมชนได้ (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2561, หน้า 10-11)

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านเห็นเป็นแนวทางเดียวกันดังต่อไปนี้ ซึ่งจากคำสัมภาษณ์ของ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** ได้กล่าวว่า “มีการตั้งเป้าไว้อย่างอุทกภัยก็ออกสื่อ ออกไลน์ คนก็แห่มาช่วยกันเป็นหมื่น เป็นแสน เป็นล้าน รวมตัวกัน บางจุดเขาต้องการสิ่งของมามาก กว้างเดียว ของแห้ง เอาไปรวมกัน บางทีให้สิ่งของอื่นที่เป็นผัก ผลไม้ ข้าวสาร อาหารแห้ง มีการระดมพลไปทางภาคเหนือ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน น่าน แพร่ ผลสัมฤทธิ์ที่ว่าเมื่อก่อนเราอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ทำ มีหน้าที่สาธารณสุขสงเคราะห์อย่างเดียว แต่เดี๋ยวนี้เขาแบ่งหน้าที่ชัดเจนว่าเขตใครจังหวัดไหน ไม่ใช่เฉพาะในเขตจังหวัดนั้น ๆ เพื่อนมนุษย์หรือเพื่อนคณะสงฆ์ประสบอุบัติเหตุก็ช่วยเหลือกัน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** ได้กล่าวว่า “ต้องมีการสำรวจและเก็บข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ อะไรที่ขาดแคลนก็สงเคราะห์กันในด้านนั้น จะไปสงเคราะห์ทุกเรื่องไม่ได้เพราะกองทุนมาจากการรับบริจาคด้านอื่นมาช่วยสนับสนุน ช่วยเท่าที่เป็นไปได้ เขาอาจจะขาดแคลนหลายเรื่องแต่เราอาจจะจะไปซักเรื่องหนึ่ง” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** ได้กล่าวว่า “งานสาธารณสุขสงเคราะห์มีบอร์ดใหญ่คือเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์เป็นประธานมีผู้แทนของมหาเถรสมาคม ผู้แทนจากกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ อยู่ในกรรมการชุดนี้ หลังจากนั้นตั้งอนุกรรมการไปขับเคลื่อนในแต่ละจังหวัดมีกรรมการดูแลเรื่องเหล่านี้ อยู่มีการเซ็ระบบไปตามสัดส่วน ผู้ที่รับผิดชอบในส่วนการกำหนดนโยบาย ส่วนภูมิภาคและจังหวัดมีหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติเมื่อไปทำงานด้านไหนก็พร้อมที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติได้ทันทีและการกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจนและการระดมทุนคือการสร้างเครือข่ายของคณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมือง กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 ได้กล่าวว่า “ผลสัมฤทธิ์คือความเป็นไปได้ การหล่อหลอมคนและสังคมไปด้วยกันได้ โลกนี้จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่ถ้าหากมันไปด้วยกันไม่ได้ไม่มีการสงเคราะห์กันเอาแต่เห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบ ก็ไปไม่ได้ ไปไม่รอด และในที่สุดโลกใบนี้ก็จะกลายเป็นโลกที่แคบ ความกว้างขวางของโลก ความแผ่ไพศาลของโลกไม่มี ฉะนั้นผลสัมฤทธิ์ก็คือทำให้โลกนี้มีความสุข” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** ได้กล่าวว่า กล่าวไว้ว่า “ก็เห็นเป็นข่าวอยู่บ่อย ๆ ว่า หมู่บ้านนั้นเกิดน้ำท่วม นอกจากถุงยังชีพของในหลวงแล้วก็จะมีถุงยังชีพของพระผู้ใหญ่ผู้ใหญ่ที่ท่านมีบารมีพาลูกศิษย์ไปสงเคราะห์ให้พ้นจากความขาดแคลนขัดสนช่วงระยะวิกฤตทางภัยพิบัติ อันนี้เป็นเรื่องขโมยใจของผู้สูญเสีย ถ้าสูญเสียแล้วไม่มีใครมาดูแลเยี่ยมมาบอกว่าให้ก็แย่ แต่ว่ามีบางรายการเขาเอาคนที่ตกทุกข์ได้ได้รับความวิบัติมาก ไม่รู้ว่าท่านมีลูกศิษย์ลูกหาไปเก็บข้อมูลให้ทันเหตุการณ์ใหม่ เช่น เด็กที่อยู่บ้านเลี้ยงตาเลี้ยงยาย มีความพิการ แล้วหาอะไรต่ออะไรมาทำให้ อันนี้ควรไปให้ก่อนที่จะเป็นข่าว ส่วนใหญ่เป็นข่าวไปแล้วถึงจะไปช่วย ต้องมีสเปซแต่ละเขตมีเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เก็บข้อมูลส่งมาให้ท่าน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 ได้กล่าวว่า “ในขณะที่ประสบภัยต่าง ๆ วัตถุประสงค์ต่าง ๆ โดยมากในช่วงที่เกิดอุทกภัยก็ดี วาทภัยก็ดี อัคคีภัยก็ดี วัดหลายวัดตั้งศูนย์และสามารถรวบรวมสิ่งของเข้าไปให้ความช่วยเหลือได้ทันทีอันนี้ก็ถือว่าเป็นผลสัมฤทธิ์อย่างเช่นจุดนี้มีวัดจากแดง จุดนั้นมีวัดทรงธรรม ตรงโน้นมีวัดพระราม 9 ตรงโน้นมีวัดชลประทาน เต็มรวมกันตรงนี้ เรื่องของสาธารณสงเคราะห์ก็เรียกว่าถ้าวัดไหนพร้อมที่จะทำอะไรได้ทันทีแล้วก็เห็นได้อย่างชัดเจนด้วย พอทำเสร็จแล้วสิ่งของไปถึงผู้ประสบภัยได้อย่างรวดเร็วคือผลสัมฤทธิ์ที่เห็นชัดเจนมาก” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ในคณะสงฆ์หนกลางเรื่อง 1.0 วัดไหนที่เคยปฏิบัติมาวัดนั้นก็ยังปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ต่อเนื่องจากการที่ผู้นำหรือเจ้าอาวาสท่านมีจิตสาธารณะเป็นพื้นฐาน ท่านใช้หลักเมตตาธรรมเป็นพื้นฐานท่านคิดถึงญาติโยม ท่านก็เลยมีการสงเคราะห์เกิดขึ้น ในคราวสาธารณภัยต่าง ๆ จะเห็นว่าวัดไม่ต้องมีหนังสือบอกกัน วัดไม่ต้องมีหนังสือสั่งการบอกกัน วัดไม่ต้องมีคำสั่งบอกกัน แต่วัดนั้นเปิดวัดของท่านเป็นศูนย์บริการสาธารณชุมชนได้เลยนี่คือผลสัมฤทธิ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9** ได้กล่าวว่า “มีการตั้งศูนย์ประสานความช่วยเหลือดูแล ให้ที่พักพิงในเบื้องต้น ในสิ่งที่สามารถทำได้ตามกำลัง รวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ประสบภัย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 24 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 ได้กล่าวว่า “อันนี้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเราพึ่งโอนเงินไปหมด ๆ ไม่ใช่สักแต่ว่าพูดแต่เราลงมือทำเราก็ทำมาเป็นประจำจนคนอื่นต้องทำตาม สัมฤทธิ์ผลให้เห็นเชิงประจักษ์และเชิญชวนสมาชิกทั้ง 4 ภาค 4 หน ช่วยกันบริจาคมากน้อยไม่ต่างกัน อันนี้ถือว่าเราทำงานเชิงรุก 5 ท 1. มีทุน คือทุนภายในศีลดี สมาธิเกิด ปัญญาเกิด เมื่อปัญญามันแจ่มจุกก็มาเอง การทำงานเป็นทีมจะต้องมีความอดทน และการทำงานในปัจจุบันนี้ปิดทองหลังพระไม่ได้ ทำแล้วประกาศทันทีเรามีฝ่าย IT เมื่อหลวงพ่อดังขับเคลื่อนแล้วเดี๋ยวก็มีคนทำ ถ้าไม่ขับเคลื่อนมันก็จะนิ่งนี่คือผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** ได้กล่าวว่า “โดยใช้แนวทางช่วยเหลือแบบให้เปล่าโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์เร่งด่วนส่งผลให้คณะสงฆ์และประชาชนผู้ตกทุกข์ได้ยากรับประโยชน์ หลวงพ่อเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้าคณะสงฆ์ไทย จะส่งทีมงานลงไปดูแลเพื่อช่วยเหลือ เช่น เหตุการณ์น้ำท่วม หลวงพ่อสมเด็จพระสังฆราชเจ้าคณะสงฆ์ไทย

ถ้าเกิดหลวงพ่อลงเองเจ้าคณะทุกจังหวัดอยู่ไม่ได้มันเกิดพลังต้องลงไปช่วยเหลือมันสัมฤทธิ์ผลตรงที่รวมพลังกัน”(ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12** ได้กล่าวว่า “แจกสิ่งของที่จำเป็น ให้กำลังใจและแนะนำให้เกิดปณิธาน บรพทาความทุกข์ลงได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13** ได้กล่าวว่า “การขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์เราทำทุกรูปแบบอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นการสงเคราะห์สังเกตใหม่ว่าเวลาประชาชนมีปัญหาอุปสรรค เวลาพระแต่ละรูปแต่ละวัดแต่ละพื้นที่มีปัญหาอุปสรรค จะมีกระบวนการสงเคราะห์ตามเหตุปัจจัยที่จำเป็น บางทีก็มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย บางทีมีปัญหาเรื่องสุขภาพ บางทีมีเรื่องของอาหารการกิน เช่น ปัญหาโควิดเป็นต้นที่ผ่านมา การสงเคราะห์ถือเป็นเรื่องปกติที่ทำกันเป็นประจำอยู่แล้ว จนถึงปัจจุบันเห็นร่องรอยอยู่ทุกวันจึงกล่าวได้ว่า 1.0 การสงเคราะห์เป็นเรื่องปกติที่ทำกันอยู่ทุกวัน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 21 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14 ได้กล่าวว่า “เห็นภาพที่ประจักษ์ชัดเจนเพราะว่า เมื่อมีเหตุการณ์คณะสงฆ์กับภาคีเครือข่ายจะร่วมกันได้เร็ว ทันต่อสถานการณ์และก็สามารถที่จะเยียวยาได้ในขั้นต้น เพราะเป็นการสงเคราะห์ด้วยการให้สิ่งของ อาหาร น้ำดื่มต่าง ๆ เรามีผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนเป็นไปตามหลักพุทธจริยาที่เห็นใครเดือดร้อนก็ไม่ทอดทิ้ง คณะสงฆ์มีหลักหนึ่งคือรู้ร้อนรู้หนาวต่อความทุกข์ของชาวบ้านในการสงเคราะห์ขั้นต้นมีผลสัมฤทธิ์มาก” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15 ได้กล่าวว่า “มีผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับหนึ่ง ซึ่งพอจะแสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์ยังมีบทบาทในด้านนี้อยู่บ้าง ตัวชี้วัดที่จะประเมินได้ว่า รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยหลักพุทธจริยา 3 ของคณะสงฆ์หนกลาง คือเสียงสะท้อนจากชาวบ้าน ผู้ประสบภัยต่าง ๆ ว่าเมื่อเกิดภัยดังกล่าวขึ้นพวกเขาได้นึกถึงการช่วยเหลือจากคณะสงฆ์เป็นอันดับแรก นั้นหมายความว่าคณะสงฆ์หนกลางต้องริบดำเนินการให้การช่วยเหลืออย่างทันท่วงที ก่อนหน่วยงานหรือองค์กรอื่นใด” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 20 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 16 ได้กล่าวว่า “จะเห็นได้ว่าตามสื่อโซเชียลต่าง ๆ เห็นภาพของพระสงฆ์ออกไปช่วยเหลือชาวบ้าน ทั้งพายเรือบ้าง มีเดินทางไปด้วยรถยนต์บ้าง ในขณะที่เดียวกันท่านไม่ได้นั่งบนเรือแล้วแจกจ่ายของแต่เดินลุยน้ำไปตามตรอกซอกซอยของหมู่บ้านเพื่อเข้าไปให้ความช่วยเหลือคนที่มีความทุกข์ยากลำบากซึ่งเป็นบทบาทของคณะสงฆ์ไม่เฉพาะหนกลาง เป็นของคณะสงฆ์ไทยทั้งหมดที่เห็นสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น ทุกคนร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกัน เพื่อเข้าไปดูแลช่วยเหลือผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นคือภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ไทยที่ให้เห็นว่าเมื่อมีสิ่งใดเกิดขึ้นพระสงฆ์สามารถที่จะช่วยเหลือได้ตามหลักพุทธจริยา 3” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 29 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 20** ได้กล่าวว่า “คณะสงฆ์หนกลางได้ใช้หลักพุทธจริยาได้ผลทุกประการเลย คณะสงฆ์หนกลางได้ใช้หลักพุทธจริยา 3 เข้าไปแก้ไขปัญหาสาธารณสุข เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย อย่างเต็มรูปแบบ เช่น ชาวที่ออกเรือ ๆ นี้ที่จังหวัดเชียงราย เห็นคณะสงฆ์ท่านได้ดูแล ท่านได้ให้การสงเคราะห์ถือได้ว่าชัดเจนเป็นรูปธรรม เห็นพระสงฆ์ลงมาช่วยเหลือสังคม บทบาทของพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมกับสังคมมากในทุกวันนี้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 21** ได้กล่าวว่า “ผลสัมฤทธิ์ด้านสงเคราะห์นี้ดีมากที่พระท่านมีการเปิดโรงพยาบาล พื้นที่ของวัดมีเพียงพอที่จะให้คนได้มาหลบ มาเป็นศูนย์พักพิงในช่วงสั้น ๆ ตรงนี้เป็นจุดยืนที่มีความชัดเจน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 กันยายน 2567)

ภาพที่ 4.6 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง
ด้านสงเคราะห์ช่วยเหลือ

โดยสรุปแล้ว รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ด้วยหลักพุทธจริยา 3 ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสงเคราะห์ช่วยเหลือ สามารถที่จะทำได้โดยมีแนวทางดังนี้ ญาติถัจฉริยา (การสงเคราะห์ญาติ) คณะสงฆ์ลงพื้นที่เพื่อให้ความช่วยเหลือทันที เช่น การแจกจ่ายอาหาร น้ำดื่ม และสิ่งของจำเป็นให้กับผู้ประสบภัย นอกจากนี้ยังมีการจัดพื้นที่พักอาศัยชั่วคราว โดยมุ่งหวังให้ผู้ประสบภัยรู้สึกเหมือนมีญาติที่คอยดูแลและให้กำลังใจในช่วงเวลาที่ยากลำบาก โลกัถัจฉริยา (สงเคราะห์ชาวโลก) เมื่อเกิดอุทกภัย คณะสงฆ์จะมีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจัดตั้งโครงการฟื้นฟูสภาพชุมชน เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอุทกภัย การซ่อมแซมบ้านเรือนที่เสียหาย ฟื้นฟูและเยียวยาจิตใจเพื่อให้ชุมชนสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติ พุทธถัจฉริยา (การบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะพระพุทธเจ้า) ซึ่งคณะสงฆ์เป็นผู้ที่สืบทอดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยยึดหลักการบำเพ็ญประโยชน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแนวทางการปฏิบัติ เพื่อนำมาสงเคราะห์ผู้ประสบภัย ขาดแคลน ไร้ที่พึ่ง เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถพึ่งพาตนเองได้ คณะสงฆ์ได้มีการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ผ่านโครงการพระคิลานธรรมและพระคิลานุปัฏฐากอันเป็นการสงเคราะห์ทางจิตใจ โดยมีพระพุทธองค์เป็นต้นแบบในการปฏิบัติงาน

4.7 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสนับสนุนเกื้อกูล

สาธารณสงเคราะห์ในแนวทางนี้ มีเป้าหมายของการดำเนินงานคือการตอบสนองความต้องการจำเป็นหรือการแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชนหรือในพื้นที่รับบริการของวัด รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนหรือการผลักดันให้คณะสงฆ์เข้าไปมีบทบาทร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ในการยกระดับการดำเนินชีวิตของคนในสังคม กล่าวได้ว่าเป็นแนวทางทางการสนับสนุนนี้เป็นการทำกิจกรรมหรือโครงการเพื่อส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่มีแผนงานหรือกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์อยู่ก่อนแล้ว วัดและคณะสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกให้ใช้สถานที่ของวัดจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดหาทุนเพื่อช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหายาเสพติด การประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการกุศล การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาชีพของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้เป็นแนวทางการสนับสนุนหน่วยงานอื่นให้มาร่วมทำกิจกรรม (พระราชบัญญัติวารสาร (สมบัติ ญาณวโร), 2567, หน้า 210)

สำหรับเจ้าอาวาสที่ทำงานสาธารณสงเคราะห์เชิงเกื้อกูลจะมีบทบาทเป็นแกนกลางประสานงานกับทุกองค์กรและทุกภาคส่วนที่มาร่วมงานกับคณะสงฆ์ หรือมาขอใช้วัดเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชนให้สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวกเพื่อประโยชน์ของประชาชนและชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้เข้ามาทำงานเชิงเกื้อกูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคนในชุมชนให้มีสุขภาวะที่ดีในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง การเข้าไปช่วยสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกในการทำงานพัฒนาสังคมหรือสาธารณสงเคราะห์ของเจ้าอาวาสแต่ละรูปนอกจากจะช่วยเสริมสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมแล้ว ยังจะช่วยเสริมสร้างความศรัทธาให้กับญาติโยมเพื่อใช้ความศรัทธาเป็นฐานในการทำงานร่วมกับประชาชนและชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การทำงานสาธารณสงเคราะห์เชิงเกื้อกูลจึงเป็นความพยายามที่เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ให้การให้การสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาของหน่วยงานหรือองค์กรจากภายนอกชุมชนเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รูปแบบการสนับสนุนมักจะเป็นไปในลักษณะที่ทางหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องเข้ามาใช้วัดเป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรม ดังนี้

(1) อนุเคราะห์การใช้ศาลาหรืออาคารภายในวัดให้เป็นที่พักผ่อนของชุมชนและทางราชการ เพื่อเสนอข้อมูลข่าวสารชี้แจงให้แก่ประชาชนได้รับรู้และเข้าร่วมกิจกรรม

(2) สนับสนุนการใช้วัดเป็นสถานที่จัดตั้งโรงเรียนหรือจัดตั้งสถานศึกษาต่าง ๆ ให้แก่ผู้ด้อยโอกาส หรือเด็กพิเศษ เช่น เด็กออทิสติก เป็นต้น

(3) สนับสนุนการใช้วัดเป็นสถานที่จัดตั้งห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ที่อ่านหนังสือ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน หรือหอกระจายข่าวในชุมชน

(4) สนับสนุนการใช้วัดเป็นสถานที่จัดทำบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ ประปาหมู่บ้าน หรือแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่ประชาชนในชุมชน

การทำงานจึงมีลักษณะเป็นการสนับสนุนให้หน่วยงานและองค์กรเข้ามาดำเนินงานโครงการโดยใช้วัดเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ หรือบางหน่วยงานและองค์กรมาใช้ฐานความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อเจ้าอาวาส เพื่อดึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการและกิจกรรมตามนโยบายหรือแผนงานของ

หน่วยงานและองค์กรนั้น ทั้งนี้บทบาทของเจ้าอาวาสในงานสาธารณสงเคราะห์เชิงเกื้อกูล อาจพิจารณาแยกได้เป็น 2 แนวทาง คือ

(1) สนับสนุนการทำโครงการหรือกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นงานของวัดหรือคณะสงฆ์ ซึ่งมักจะดำเนินไปในลักษณะที่โครงการหรือกิจกรรมนั้นเป็นงานที่ริเริ่มและดำเนินการในนามของวัด รวมถึงอาจเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายผ่านกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าอาวาสมักจะแสดงบทบาทเป็นผู้ประสานงานในลักษณะที่เป็นทางการตามตำแหน่งพระสังฆาธิการ การประสานงานโครงการและกิจกรรมในลักษณะเช่นนี้มักจะได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

(2) สนับสนุนประชาชนและชุมชนเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของหน่วยงานหรือองค์กร ทั้งในเชิงการขอสถานที่ การขอความร่วมมือให้คนในชุมชนได้เข้ามาร่วมโครงการ ตลอดจนการขอความร่วมมือจากเจ้าอาวาสให้มาร่วมเป็นแกนนำ เพราะอาศัยศรัทธาของญาติโยมเป็นฐานในการทำงาน ซึ่งที่พบเห็นได้มากคือการขอใช้พื้นที่วัดในการจัดประชุม หรือจัดอบรมในชุมชน เป็นต้น โครงการและกิจกรรมเหล่านี้อาจจะเป็นงานพัฒนาสังคมที่เน้นเชิงพื้นที่หรือในบริบทของสถานการณ์ปัญหา เช่น โครงการปลอดเหล้าเข้าพรรษา เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นการทำงานในเชิงสนับสนุนความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ประชาชน และหน่วยงานหรือองค์กร (พินิจ ลาภธนา นนทและคณะ, 2563, หน้า 21-24)

ดังจะเห็นได้จาก หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของคณะสงฆ์ไทยเริ่มขึ้นตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2418 โดยดำริของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (พื้น ชุตินธรมหาเถร) อดีตกรมการมหาเถรสมาคมว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยให้ใช้บังคับจากวันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ สารสำคัญของแนวคิดนี้คือการยกระดับองค์กรทางพระพุทธศาสนา คือ “วัด” ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาในการเผยแผ่และเป็นศูนย์กลางของชุมชน ที่จะสงเคราะห์เกื้อกูลประชาชนในทุก ๆ ด้าน ให้เป็นสถานที่ให้การสงเคราะห์ชุมชนในทุกด้านที่ไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง โดยมีพันธกิจ 8 ด้านดังต่อไปนี้

1. ศีลธรรมและวัฒนธรรม การทำงานผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้หน่วยงาน โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เข้ามาร่วมกับหน่วย อ.ป.ต. หรือวัด ซึ่งจะเป็นการทำงานเชิงบูรณาการกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการให้ความสำคัญกับการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมสำคัญของท้องถิ่นให้เกิดการเรียนรู้ชุมชนร่วมกัน โดยมีเป้าหมายคือเพื่อยกระดับคุณภาพจิตใจและปัญญา โดยนำองค์ความรู้ ทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกในกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายและให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นนั้น ๆ

2. สุขภาพอนามัย การดำเนินงานที่เป็นการสอดประสานระหว่างวัด (อ.ป.ต.) กับหน่วยงาน สาธารณสุขและการบริการสุขภาพ การดำเนินกิจกรรมที่เป็นไปเพื่อส่งเสริมสุขภาพ สร้างภูมิคุ้มกันทางสุขภาพ เป็นการส่งเสริมกิจกรรมทางกายและการบริโภคอาหารอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการ ซึ่งดึงเอาแนวคิดจากธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์มาเป็นต้นแบบด้วย โดยมีเป้าหมายคือให้เกิดการดูแลสุขภาพองค์รวมที่เกิดจากความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยมีวัดเป็นภาคีสำคัญในการพัฒนาสุขภาพอนามัย

3. **สัมมาชีพ** การให้วัดหรือหน่วย อ.ป.ต. เป็นศูนย์ยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนาและสอดประสานไปกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีเป้าหมายคือ การพัฒนาตน เศรษฐกิจและสังคมบนฐานของสัมมาชีพ ชื่อสัตย์สุจริต

4. **สันติสุข** การดำเนินงานโดยมุ่งให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมัคสมานสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน โดยส่งเสริมด้วยการอบรมเผยแพร่ความรู้และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่หลากหลาย โดยมีเป้าหมายคือ การส่งเสริมให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการไม่เบียดเบียนกันและกันบนพื้นฐานของการปฏิบัติตามหลักศีล 5

5. **ศึกษาสงเคราะห์** เป็นการดำเนินงานที่ให้หน่วย อ.ป.ต. สามารถสนับสนุนภารกิจของมหาเถรสมาคมฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ โดยให้ข่าวสารประชาสัมพันธ์พุทธศาสนิกชนรวมถึงเยาวชน มีโอกาสเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายคือ สนับสนุนให้เกิดศาสนทายาทและส่งเสริมให้เห็นคุณค่าแก่นแท้ของหลักธรรม

6. **สาธารณสงเคราะห์** เป็นการดำเนินงานเพื่อผลักดันให้หน่วย อ.ป.ต. เป็นศูนย์กลางมีบทบาทให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือเกื้อกูลสังคม โดยเฉพาะในภาวะเกิดวิกฤตภัยธรรมชาติและอื่น ๆ โดยมีเป้าหมายคือ พัฒนาระบบและความร่วมมือเพื่อให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดูแลสังคม ทั้งประสานและร่วมมือกับภาครัฐในการช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชน

7. **กตัญญูกตเวทิตาธรรม** เป็นการดำเนินงานให้ อ.ป.ต. มีบทบาทสำคัญที่กระตุ้น ส่งเสริมคุณธรรมด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรมให้เกิดขึ้นกับประชาชน เยาวชนในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ สร้างและส่งเสริมให้เกิดชุดความคิดคำนึงตระหนักในคุณค่าของการแสดงออกถึงความกตัญญูและกตเวทิตาธรรมทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน

8. **สามัคคีธรรม** เป็นการดำเนินงานให้ อ.ป.ต. เป็นหน่วยผลักดันขับเคลื่อนให้ประชาชนมีแนวคิดในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข คำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่สามารถนำหลักธรรมได้ซึมซับเรียนรู้ ตระหนักถึงพลังสามัคคี โดยมีเป้าหมายคือ การสร้างความสามัคคี ประองตอง การยินดียินดีรับฟังและไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี (ธานี สุวรรณประทีปและคณะ, 2566, หน้า 30-36)

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านเห็นเป็นแนวทางเดียวกัน ดังต่อไปนี้ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** ได้กล่าวว่า “ดีมากทำกันเป็นประจำทุกจังหวัด ทุกอำเภอ เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา ก็ทำโดยเฉพาะวันเฉลิมพระชนมพรรษาทั้งพระราชินี สมเด็จพระอัยกา (พระพันปีหลวง) ปลอ่ยโคกระ-กระบือเต็มไปหมดทำกันแทบทุกจังหวัด ไม่ทุกจังหวัด แต่ไม่ทุกอำเภอ ถ้ามีความพร้อมก็ทำผลสัมฤทธิ์กรมปศุสัตว์ช่วยเหลือชาวภาคอีสาน ภาคเหนือได้เยอะ ปลอ่ยโค-กระบือ ปลอ่ยพันธุ์สัตว์ กรมเจ้าท่าเอาของมาให้ระดมพลไปปลอ่ยตามบึงตามหนองเป็นรูปธรรมได้ผล” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** ได้กล่าวว่า “เรื่องทานการแบ่งปันการให้รวมถึงการให้ชีวิตด้วยไม่ใช่เฉพาะสัตว์อย่างเดียว เช่น ให้โค-กระบือ เราต้องรักษาธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ภูมิประเทศ ลำน้ำ คลอง แม่น้ำ อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ เราต้องรักษาธรรมชาติไว้โดยการไม่ทำลาย เพราะที่ธรรมชาติเกิดวิปริตแล้วมีผลย้อนกลับมาที่มนุษย์เพราะมนุษย์ไปทำลายธรรมชาติพอธรรมชาติถูกทำลายเกิดภาวะไม่สมดุล เกิดภาวะโลกร้อน ฤดูกาลไม่เป็นไปตามฤดูกาล ธรรมชาติถูกทำลายโดยพวกที่เห็นแก่ตัวไม่มีคุณธรรม ถ้าเราไม่ทำลายธรรมชาติธรรมชาติก็จะดูแลรักษาเรา” (ผู้ให้สัมภาษณ์,

วันที่ 8 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 ได้กล่าวว่า “รูปแบบผลสัมฤทธิ์เป็นการทำให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ เป็นไปตามกติกาที่ควรจะมีทั้งเป็น กฎเกณฑ์กติกาบางอย่างเราร่างขึ้นมาแน่นอนขอบเขตเกิน ความจำเป็นมันก็ใช้ไม่ได้ ที่ทำมาในรูปแบบต่าง ๆ นี่ก็เป็นการที่จะทำให้สังคมอยู่ได้ไม่ว่าจะออกมาใน รูปแบบหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลหรือโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อผลสัมฤทธิ์สุดท้ายเพียงแต่ว่าเป้าหมายไม่เหมือนกัน ศีล 5 มุ่งไปที่หมู่บ้าน อปต. มุ่งไปที่ ตำบล วัดประชารัฐสร้างสุขจบที่วัด” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** ได้กล่าวว่า “การสร้างสวนสาธารณะ เป็นเรื่องที่ขี้โลกใจเพราะใคร ๆ ก็อยากมีปอดหายใจ ใน หมู่บ้านมีแต่ความแออัดถ้าทำได้จะดีเลย ส่วนข้าง ม้า โค กระบือ เอาไปขยายพันธุ์ดูแล พระต้องไป พุดคุยว่าอย่าขายนะ อย่าเอาไปฆ่านะ เลี้ยงดูเขาจนตาย สัตว์ก็จะรอดเยอะอย่างที่ว่าสวนแก้วปีนึง ช่วยได้ 500 ตัว” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** ได้กล่าวว่า “การ เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน เช่น การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างตอนนี้ทางวัดจากแดงได้มีการทำ MOU ร่วมกับ อปต. MOU ร่วมกับโรงเรียนวัดจากแดง และ MOU ร่วมกับโรงเรียน 400 กว่าโรงเรียนใน การคัดแยกขยะ ดูแลสิ่งแวดล้อมและกั้วัดเกิน 200 วัด และภาคเอกชนอย่างเช่นบริษัทใหญ่ ๆ ปตท. เซ็นทรัล CP แอปชี ตลาดหลักทรัพย์ เครือสหพัฒน์ บริษัทประกันทุกประกัน บริษัทพลังงานทุก พลังงาน ตอนนี้ทางวัดได้ทำสิ่งเหล่านี้การเข้าไปมีส่วนร่วมก็ทำได้อย่างชัดเจน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** ได้กล่าวว่า “การเกี่ยวเนื่องนี้เป็นภาพรวมเป็นการเข้าไป ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมมีหลายวัด วัดราษฎร์ประคองธรรม มีไถ่ชีวิตโค-กระบือ วัดสวนแก้ว มีการจัดการสิ่งแวดล้อม มีหลายวัดที่อยู่ตามป่าชายเลนมีการอนุเคราะห์ชาวบ้านด้วยการพาชาวบ้าน ไปปลูกป่าเช่นวัดอินทาราม นี่คือหลักการเกี่ยวเนื่องเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน เช่น ปีนี้กรมป่าไม้จะเข้า มาปลูกป่า วัดไม่มีต้นไม้ แต่วัดอาศัยว่าบอกชาวบ้านได้ว่าตรงไหนเป็นที่สาธารณะให้ไปชี้จุด ให้ไปชี้ เป้า ในการทำงานที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ในภาคกลางก็มีเขตพื้นที่ชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ต้น น้ำ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 ได้กล่าวว่า “ส่วนใหญ่พระสงฆ์จะมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ในฐานะที่ปรึกษาหรือกรรมการสถานศึกษา เพื่อช่วยในการพัฒนาชุมชน ตามหลัก บวร. ” (ผู้ให้ สัมภาษณ์, วันที่ 24 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10** ได้กล่าวว่า “ของวัดอินทารามทำไว้ ชัดเจน ฝนตก น้ำท่วม ไฟไหม้ที่ไหนทางวัดก็ไปก่อนมีข้าวสาร น้ำดื่ม มีเงินไป ก็ไปกันเป็นทีมชาวบ้าน เขาเห็นว่าพระมีความสำคัญ ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ช่วยกันรณรงค์จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดริมน้ำ แม่ น้ำต้องรักษาหิ้งห้อยเอาไว้ช่วยกันปลูกต้นลำพูอนุรักษ์ธรรมชาติควบคู่กันไป การไถ่ชีวิตโคกระบือ ทางวัดก็ต้องมาคิดว่าจะเอาโคกระบือไปไหนเอาไปแจกชาวบ้านที่ยากจนที่จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานี 1,500 ตัว แต่วัดไม่เคยเรียกร้องความดีความงามวัดให้เลยแต่คุณต้องทำ ตามกติกาว่า 2 ตัวที่ให้ไป กินไม่ได้ ฆ่าไม่ได้ ขายไม่ได้ คุณรับได้วัดให้ได้ คนที่เขาถวายเขาตั้งความหวัง มาก ตอนนี้โค-กระบือ 1,500 ตัวได้ออกลูกออกหลานมามากมาย วัว 1 ตัวทำปุ๋ยให้วันละ 7 กิโลมี งานวิจัยออกมาแล้ว ชาวนาที่ได้รับการไถ่ชีวิตโค-กระบือจากทางวัดไปปีนี้เป็นปีที่ 7 เขามีเงินไปปลด หนี้สินเขาจึงมีโรงเรียนปลดหนี้ชาวนาด้วยหลักนี้ หลักสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยหลักทานบารมีของคณะ สงฆ์หนกลาง” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** ได้กล่าวว่า “ใช้

แนวทางสนับสนุน ผ่านกระบวนการกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานอื่น ส่งผลให้คณะสงฆ์และประชาชน หรือผู้ต้องการได้รับความช่วยเหลือได้รับประโยชน์ ในหนกกลางมีทำกันอยู่หลายวัด ไถ่ชีวิตโค-กระบือ เมื่อไถ่เสร็จก็นำไปสงเคราะห์ญาติโยมที่ว่ามีอาชีพทำไร่ ทำนา เอาโค-กระบือไปเลี้ยง เอาไปใช้ไถนา บ้าง ทำไร่บ้าง ก็คือการไถ่ชีวิตโค-กระบือนำไป สาธารณสงเคราะห์คนยากคนจน ตรงนี้สัมฤทธิ์ผลวัด ราษฎร์ประคองธรรมก็ทำอยู่มีเป็น 1,000 ตัวอยู่แล้ว” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13 ได้กล่าวว่า “การแก้กฐลก็ทำเช่นเดียวกันเพราะว่าการดำเนินการ พวกนี้อาจต้องร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและเอกชน ยกตัวอย่าง งานสาธารณสงเคราะห์ที่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทำเองก็ไปร่วมมือกับชุมชน ไปร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ไปร่วมมือกับประชาชน การทำงานสาธารณสงเคราะห์ที่แค่หน่วยงานเดียวไม่ได้ ต้องทำอย่างมีภาคี-เครือข่ายเพราะฉะนั้นจะไม่มีคามยั่งยืน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 21 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 14** ได้กล่าวว่า “การสนับสนุนแก้กฐลวัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการได้ระดับหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้ให้พื้นที่ของวัดในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มาร่วมกันดำเนินการจะไปถึงขั้นการจัดการ สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติยังทำได้ระดับหนึ่งยังไม่มีผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม แต่การ ไถ่ชีวิตโค-กระบือเราบูรณาการร่วมกับธนาคารโค-กระบือตามโครงการพระราชดำริซึ่งหลายวัด ดำเนินการได้หลายสิบปี หลายวัดดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และก็เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม อาชีพตามวิถีชีวิตในพื้นที่ทุรกันดารด้วย” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 15** ได้กล่าวว่า “ควรใช้หลักทานบารมีบูรณาการในรูปแบบการให้เพื่อช่วยเหลือ ให้เพื่อ สงเคราะห์ ให้เพื่ออนุเคราะห์ ให้แสงสว่างทางปัญญา ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ให้วัดเป็น แหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปวิทยาตั้งเช่นในอดีต” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 20 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 16 ได้กล่าวว่า “ลักษณะนี้เห็นชัดเจนที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติงานมาตลอด ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น การมีส่วนร่วมกับชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พระสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยท่านกล่าวไว้คือเราเน้นในเรื่องของการอยู่ป่าเป็น เรื่องที่อยู่ในพระวินัยที่สอนให้พระสงฆ์อยู่ป่า เมื่ออยู่ป่าต้องอยู่โคนต้นไม้ ดังสำนวนที่พูดถึง แนวความคิดเชิงปรัชญาที่ว่า จงตัดป่าแต่อย่าตัดต้นไม้ อันนี้เปรียบเทียบกับให้เห็นว่าต้นไม้คือชีวิต ป่าก็ คือกิเลส เป็นต้น อีกประเด็นหนึ่งคือการจัดการสิ่งแวดล้อมจะเห็นได้ว่าวัดในทางพระพุทธศาสนาจะมี คำว่า วัดป่า นั้นหมายความว่าเน้นในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ต้องปลูกป่า ปลูกต้นไม้ ร่มเงาเป็น ที่อาศัยของสัตว์ทั้งหลาย เป็นที่เดินจงกรมหรือปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสงฆ์ อีกประการหนึ่งพระสงฆ์ ช่วยรักษาทรัพยากรป่าไม้ สิ่งแวดล้อมด้วยการไปสร้างสำนักสงฆ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์ สัตว์ป่าบ้าง อย่างน้อย ๆ เพื่อป้องกันโจรผู้ร้ายที่จะเข้ามาตัดไม้ทำลายป่า อีกประการหนึ่งที่เห็นได้ อย่างชัดเจนคือการบวชต้นไม้ การบวชต้นไม้เป็นพิธีกรรมที่ชี้ให้เห็นว่าพระสงฆ์ดูแลรักษาต้นไม้ พืช พันธุ์ ธัญญาหารต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นเพราะมองว่าสิ่งเหล่านี้มีคุณค่าต่อชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ดิรัจฉาน รวมถึงภูจักรและวงจรชีวิตของสัตว์ต่าง ๆ อันนี้เห็นชัดเจนว่าพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมใน การดูแลรักษารวมถึงการไถ่ชีวิตโค-กระบือ คณะสงฆ์เราจะเห็นแต่ละวัดพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการไถ่ ชีวิต ต่อชะตาให้สัตว์ต่าง ๆ อย่างนี้เป็นต้น อย่าลืมนึกว่าแนวคิดนี้ได้มาจากหลักคำสอนที่เราศึกษาใน เรื่องของพุทธประวัติว่าพระพุทธองค์ประสูติใต้ต้นไม้ ประสูติที่โคนไม้ ฉะนั้นพระองค์จึงมองเห็นว่า ธรรมชาติมีความสำคัญอย่างยิ่ง” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 29 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 17 ได้กล่าวว่า “เกื้อกูลเราก็ต้องให้เขามาอาศัยวัดวาอาราม มาอยู่อาศัย หลับนอน น้ำท่วมไม่มีที่อยู่ ใช้วัดเป็นศูนย์พักพิงชั่วคราว หรือให้ฝึกอาชีพ จุดเด่นของงานสาธารณสุขสงเคราะห์ที่มีอยู่ในพระสงฆ์คือตัวพระสงฆ์เอง คือ 1. เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา 2. ผู้นำทางจิตวิญญาณ หรือบุญกุศล” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 26 สิงหาคม 2567) ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 18 ได้กล่าวว่า “มีหลายวัดจัดอยู่โครงการไล่ชีวิตโค-กระบือ การปลูกป่า บวชต้นไม้อนุรักษ์ต่าง ๆ ในหลวงรัชกาลที่ 9

พระองค์ชอบเรื่องน้ำไปสร้างฝายดิน เขื่อนป่าสักดิ์ชลสิทธิ์ ในหลวงรัชกาลที่ 9 ชอบเพราะสามารถแก้ภัยแล้งช่วยประชาชนให้ทำเกษตรได้อย่างยั่งยืน ทำได้โดดเด่น” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 10 กันยายน 2567) ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 19 ได้กล่าวว่า “ควรให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ต้นน้ำ แม่น้ำลำธาร สภาพแวดล้อมของวัดให้น่ารื่นรมย์ สะอาด เป็นที่มาประชุมสมาคมของประชาชนได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 26 สิงหาคม 2567)

ภาพที่ 4.7 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสนับสนุนเกื้อกูล

โดยสรุปแล้ว รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยหลักทานบารมี ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์สนับสนุนเกื้อกูล สามารถที่จะทำได้โดยมีแนวทางดังนี้ ทานบารมี (การให้ระดับสามัญ) คณะสงฆ์มีการสนับสนุนการบริจาคทรัพย์สิน เช่น การจัดงานบุญ

และกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือผู้ด้อยโอกาส โดยการให้เงินหรือสิ่งของเป็นประจำเป็น ทานอุปัชฌาย (ระดับรองหรือจวนจะสูงสุด) การดำเนินกิจกรรมที่เน้นการเสียสละในรูปแบบที่ลึกซึ้งมากขึ้น เช่น การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดโครงการไถ่ชีวิตโค-กระบือเพื่อการเกษตร โดยเป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ทานอุปถัมภ์ (ระดับสูงสุด) การช่วยเหลือในสถานการณ์วิกฤต เมื่อเกิดภัยพิบัติพระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ลงพื้นที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือเพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้ประสบภัยและมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คณะสงฆ์ยังได้มีการดำเนินงานในรูปแบบของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต) เพื่อขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์โดยมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน

4.8 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านมีส่วนร่วมพัฒนา

พระสังฆาธิการที่ทำงานสาธารณสงเคราะห์มานาน มักจะกล่าวถึงบทบาทการพัฒนาสังคมว่าเป็นแนวทางที่จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนและชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยส่วนมากมองว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมเป็นบทบาทในเชิงปฏิบัติการ พระสงฆ์นักพัฒนารูปหนึ่งที่มีประสบการณ์การทำงานในชุมชนมานานอธิบายว่า งานสังฆพัฒนาเป็นการทำงานที่เกิดขึ้นจากจิตอาสาของพระสงฆ์เองที่จะมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนและชุมชน เช่น ธนาการข้าว ธนาการกระบือ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ การผลิตสินค้าปลอดสารพิษและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาสังคม ตัวอย่างเช่น ช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด ช่วยเหลือผู้ที่ติดสุรา ช่วยเหลือผู้ที่ติดการพนัน และความพยายามพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตได้ตามแนวทางการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชน (พินิจ ลาภธนานนท์และคณะ, 2563, หน้า 24-25)

คณะสงฆ์มีบทบาทหลักในการช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมาร่วมกันแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และส่งเสริมประยุกต์หลักธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมาธิ ระยะเวลาทั้งการพัฒนาทางวัตถุและจิตใจ โดยมีกิจกรรมที่พบมาก คือ

(1) การทำงานพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น คณะสงฆ์จัดสรรที่ดินธรรมิวงศเพื่อให้ครอบครัวยากจนหรือผู้ยากไร้ได้นำไปทำเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเอง โดยมีเงื่อนไขให้ทำเกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ จัดตั้งโรงสีชุมชน โรงปุ๋ยอินทรีย์ จัดทำกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสสามารถพึ่งพาตนเองได้ อาทิ เพาะเห็ดฟาง จักสาน ทอผ้า หรือการนำสิ่งของเหลือใช้มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

(2) การพัฒนาศักยภาพผู้นำการพัฒนาชุมชน เช่น ผู้นำเกษตรกร ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน ผู้นำกลุ่มเยาวชน การดำเนินกิจกรรมมักจะเริ่มต้นที่การพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะและพัฒนาชุมชน มุ่งผลักดันการทำงานในรูปแบบกลุ่มหรือสหกรณ์ เช่น โครงการธนาการข้าว ธนาการโค-กระบือ ธนาการต้นไม้ ร้านจำหน่ายสินค้าชุมชน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้การพัฒนา ร่วมกับประชาชน และเป็นโอกาสในการพัฒนาความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมและพร้อมจะเสียสละการทำงานพัฒนาเพื่อชุมชน เพื่อให้ทั้งผู้นำและประชาชนร่วมกันพัฒนาชุมชน เพื่อให้ทั้งผู้นำและประชาชนร่วมกันพัฒนาชุมชนให้มีวิถีชีวิตที่ดีควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม

(3) การพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมการพัฒนา เช่น การจัดอบรมเรื่องธนาคารน้ำใต้ดิน โดยพระนิเทศศาสนคุณ ของสถาบันน้ำนิตศาสนคุณของวัดบุญเรืองสุวรรณาราม จังหวัดหนองคาย เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคและเพื่อการเกษตร หรือการให้ความรู้และสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทนติดตั้งโซลาร์เซลล์เพื่อผลิตไฟฟ้า สำหรับเครื่องสูบน้ำหรือรถไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ โดยพระพงศกร สุธาธิโก วัดสมหวังวนาราม สุราษฎร์ธานี เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้มีเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนทั้งในเขตเมืองและชนบท

(4) ส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น มากกว่าคัดลอกตามการพัฒนาภายใต้ระบบบริโภคนิยม เป็นการพัฒนาที่คณะสงฆ์มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมชุมชนที่มีศักยภาพมาร่วมกันผลักดันกิจกรรมการพัฒนาชุมชน โดยไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างรายได้ แต่เน้นการดำรงรักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่นสืบไป เช่น การร่วมพัฒนาสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล การจัดงานบุญประเพณีท้องถิ่น หรือการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

(5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสภาวะของประชาชนทั้งทางกาย จิต สังคม และปัญญา เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีบนพื้นฐานการตอบสนองความต้องการจำเป็นและการแก้ไขปัญหาของชุมชน เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำหรือปรับปรุงอ่างเก็บน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคในชุมชน ก่อสร้างถนนและสะพาน เพื่อเชื่อมการคมนาคมระหว่างชุมชน การร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย การดำเนินกิจกรรมของคณะสงฆ์ส่วนมากเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสภาวะของทุกคนในชุมชน แต่ในบางพื้นที่การจัดกิจกรรมอาจมุ่งเน้นผลการพัฒนาเฉพาะให้กับครอบครัวผู้มีรายได้น้อย หรือครอบครัวที่ขาดแคลน

(6) การพัฒนาโครงการ/กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งกิจกรรมในลักษณะการร่วมรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์โดยตรง หรือร่วมกันรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กลุ่มเด็กและเยาวชนหรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ตัวอย่างเช่น การผลักดันให้ชาวบ้านร่วมปลูกป่าหรือฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมให้กลับมาเป็นผืนป่าสมบูรณ์ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการดับไฟป่า รวมถึงการประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนาเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น บวชป่า พิธีสืบชะตาแม่น้ำ หรือถวายผ้าป่าต้นไม้ การปลูกป่าในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น (พินิจ ลาภธนา นนท์, 2562, หน้า 83-85)

แนวทางนี้เน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นแนวทางส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม หรือกระตุ้นให้พระสงฆ์และประชาชนได้ร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ร่วมกันแสวงหาทรัพยากรการจัดการ ร่วมดำเนินการหรือบริหารจัดการโครงการให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์ ตลอดจนการร่วมติดตามผลการทำงาน การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ตามแนวทางนี้เน้นการส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันพัฒนาชุมชน โดยมุ่งให้เกิดสาธารณประโยชน์รวมถึงวัดและคณะสงฆ์เข้าไปร่วมมีบทบาทสำคัญในลักษณะการเป็นผู้นำในการพัฒนา เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน ทำประปาชุมชน ถังเก็บน้ำฝน เป็นต้น ซึ่งเป็นการดำเนินงานเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันของทุกคน โดยเน้นการร่วมมือกันตามแนวทาง “บวร” (บ้าน/ชุมชน วัด โรงเรียน) (พระราชบัญญัติอุชิรากร (สมบัติ ภาณุโร), 2567, หน้า 213)

ดังจะเห็นได้จากโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์โดยเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า-

คณาจารย์ ประธานอำนวยการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีดำริที่จะเสริมสร้างและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามแนวทางของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จำนวน 5,914 หน่วยทั่วประเทศ ที่ได้ดำเนินการตามหัวข้ออบรม 8 หัวข้อ คือ ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม โดยมอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรเครือข่ายชาวพุทธ ได้ขับเคลื่อนโครงการเพื่อสนับสนุนนโยบายดังกล่าวโดยกำหนดเป้าหมายทุกตำบล ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ พร้อมทั้งตั้งเป้าตัวชี้วัด ให้เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม (โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5, 2567)

โคก หนอง นา อารยเกษตร เป็นการสืบสานและต่อยอดทฤษฎีใหม่หลาย ๆ ทฤษฎีไว้ในแปลง อาทิ เกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีหลักการวางต้องบริหารจัดการพื้นที่ให้พอต่อการดำรงชีวิต โดยมีพื้นที่น้ำ 30% ด้วยการขุดสระ ขุดบ่อ ขุดหนอง ให้ลึกกว่าปกติ อีก 30% ต้องใช้ทำมาหากิน ปลูกข้าวทำนาอีก 30% เป็นความมั่นคง เป็นมรดกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง หรือป่า 5 ระดับและอีก 10% สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและที่เลี้ยงสัตว์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุยเดชมหาราช ได้ทรงไปทดลองเกษตรทฤษฎีใหม่ที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี กระทั่งทรงเห็นผลลัพธ์ที่แน่ชัด จึงพระราชทานเกษตรทฤษฎีใหม่ (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2567, หน้า 33)

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านเห็นเป็นแนวทางเดียวกันดังต่อไปนี้ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** ได้กล่าวว่า “ก็ดี แต่ไม่ทั่วไปยังมีบางจุดบางกลุ่มเดิยวันนี้มีโครงการวัดประชา รัฐ สร้างสุข แต่ยังไม่ทุกวัดจะมีวัดที่มีความพร้อมอยู่ที่ทำงานครบองค์ภาพก็ไปได้ครบ แต่พยายามให้ต่อเนื่องและยั่งยืนปลายมีการสืบทอดที่ชัดเจน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** ได้กล่าวว่า “กลุ่มฝึกอาชีพนี้ต้องดูว่าวัดนั้นเหมาะหรือไม่ ก็มีช่วยเหลือกันอยู่ สงเคราะห์ อนุเคราะห์ ให้ความร่วมมือกันอยู่ ด้านการเกษตรวิถีพุทธต้องดูว่าวัดมีพื้นที่ให้ทดลองทำการเกษตรหรือไม่ ถ้ามีก็ทำได้ไม่ผิด สงเคราะห์โดยให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ Trainer ฝึกคนทำใช้วัดเป็นสถานที่ที่เป็นโรงเรียนด้วยก็ได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** ได้กล่าวว่า “สังคหวัตถุ มีคุณูปการต่องานสาธารณสงเคราะห์ การพัฒนาอาจใช้ภาวนา 4 คือ การพัฒนากายภาพ พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาจิตใจ และพัฒนาสติปัญญา เอาจาบูรณาการได้โดยอาศัยสังคหวัตถุธรรมเป็นฐานสามารถนำมาใช้ได้กับงานสาธารณูปการคือโครงการวัดประชารัฐสร้างสุขที่อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาวัดให้มีความสะอาดสะอาดอันเป็นรมณีสถานและวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5** ได้กล่าวว่า “สังคหวัตถุก็ดีอยู่ ผลสัมฤทธิ์ทำได้ครบแล้วก็กันไปด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ผลสัมฤทธิ์ออกมาในรูปแบบที่คาดหวังได้ แต่ถ้าหากว่ามั่นใจไปเรื่องใดเรื่องหนึ่งผลสัมฤทธิ์จะไม่เกิดเพราะฉะนั้นอยู่ที่กระบวนการ Process ของการกระทำ ถ้าทำไปด้วยความเรียบร้อยด้วยเจตนาดีผลสัมฤทธิ์ก็จะออกมาได้ด้วยดี” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 ได้กล่าวว่า “ตอนนี้ได้ออกมาในรูปแบบของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

หมู่บ้านศีล 5 ก็จะมีการนำเอาหลักสังคหวัตถุ 4 เข้าไปจับด้วย เอาหลักเกษตรวิธีพุทธ เอาหลักของกลุ่มฝึกงานเข้าไปจับด้วย เพราะฉะนั้นในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จะมีรูปแบบผลสัมฤทธิ์ในส่วนตรงนี้ชัดเจน สำหรับหลักสังคหวัตถุ 4” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** ได้กล่าวว่า “วัดสุทธิวรารามท่านทำในช่วงที่เผชิญภาวะวิกฤต แต่ในเรื่องการพัฒนาท่านทำในรูปแบบของวิชาการ คำว่าวิชาการคือท่านมีแนวคิดท่านมีไอเดียจากการที่ท่านเห็นงานพวกนี้ท่านไปขอรับการสนับสนุนจาก สสส. และหน่วยงานอื่น ๆ ในการมาเขียนหลักสูตร ผลิตหลักสูตร เขียนตำราขึ้นมาและมีหลายวัดใช้หลักการนี้โดยเอาความรู้ที่ตัวเองมีอยู่แล้ว เอาไปพัฒนาเรื่องการฝึกอาชีพก่อนหน้านั้นจะเห็นว่าโรงเรียน กศน. ในกรุงเทพฯเปิดในหลายวัดมากตรงนี้เป็นารส่งเสริมอาชีพ 1. คนที่ไม่มีการศึกษาให้มีการศึกษา 2. คนที่มีการศึกษาอยู่แล้วให้เข้ามาฝึกอาชีพที่วัดเปิดวัดสอนเรื่องการตัดผม ในการซ่อมแซม คริว คลัง ช่าง หมอ แต่ก่อนพวกนี้อยู่ในวัดเรียกว่างานพัฒนาและมีหลาย ๆ วัด ในกรุงเทพฯโดยเฉพาะที่ปทุมธานีก็อยู่ในหนกลางเปิดวัดเป็นเกษตรพุทธวิธี ท่านใช้เกษตรวิธีพุทธ คือ สัมมาอาชีพมาสอนญาติโยมมาแนะนำญาติโยมอาจจะเป็นผู้ให้คำแนะนำหรืออาจจะเป็นผู้ที่สรรหาหน่วยงานที่มีความรู้มาเป็นพี่เลี้ยง มาเป็นคนให้คำแนะนำแก่สังคมและชุมชนนี้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9** ได้กล่าวว่า “จะเป็นไปในรูปแบบของการสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่คนในชุมชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 24 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10** ได้กล่าวว่า “อันนี้มีความชัดเจนเราได้มีการพัฒนารูปแบบตามที่ได้เล่าให้ฟัง เรายังมีรูปธรรม เราก้ทำโคกหนองนาเพราะโคก หนอง นา เป็นศัพท์ที่มีความลึกซึ้งพระราชกฤษฎีกาเป็นผู้คิด โคก หนอง นา เกิดขึ้นในสมัย ร.9 ต่อมา ร.10 ท่านก็ต่อยอดเราเพิ่มเติมต่อไปว่า โคก หนอง นา อริยเกษตร คนที่คิดจะทำโคก หนอง นา ได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจที่ประเสริฐ โคก หนอง นา คืออะไร เรามีที่ 20 ไร่ เราก้ปลูกข้าว 3 ไร่ ทำโคก 2 ไร่ ขุดบ่อน้ำ 1 ไร่ ดินที่เหลือ 7 ไร่เราก้ปลูกไม้ผลและก็ปลูกผักตามอัธยาศัยเราจะมีเงินทุกวันจากเดิมเรามีนา 10 ไร่ ทำนา 4 เดือน อีก 8 เดือนก็ไปขับรถแท็กซี่ในกรุงเทพฯแต่ปัจจุบันเรามีโคกหนองนาไม่ต้องเข้ากรุงเทพฯเพราะเรามีรายได้หมุนเวียนทุกวัน ปลูกมะพร้าวต้องใช้เวลา 3 ปีเราก้ได้ลูก แล้วเอามาขายเป็นเงินได้ ปลูกมะม่วงก็ได้ลูกมะม่วง ปลูกทุเรียนก็ได้ลูกทุเรียน ปลูกไม้ก็ได้หน่อไม้ 3 ไร่ที่ทำนาเราได้มากกว่าคนที่ มี 20 ไร่ จากที่เราได้ทำการทดลองว่าทำนาปี 2 ครั้งได้ 3 ครั้งได้ 4 ครั้งยังทำได้เพราะข้าวจะมีอายุไม่เกิน 120 วัน เพาะกล้าไว้ 1 เดือนใช้เวลา 90 วัน 9*4 36 ยังเหลือ 5 วัน ลองคิดว่าคุณมี 10 ไร่ ฉะนั้นมี 3 ไร่ ฉะนั้นได้ข้าวมากกว่าคุณเพราะข้าวฉันทันปลอดสารพิษ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เวลาไปขายข้าวที่คุณฉันทันสารพิษต่าง ๆ ได้โลละ 5 บาท เขารับซื้อตันละ 5,000 บาท แต่ข้าวฉันทันปลอดสารพิษขายได้ กิโลกรัมละ 50 บาท 1 ตัน ฉันทันได้ 50,000 บาท ของคุณ 1 ตัน ได้ 5,000 บาท คุณทำทั้งชาติไม่มีทางที่จะปลดหนี้ และความเป็นมาของโคก หนอง นา” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** ได้กล่าวว่า “ใช้แนวทางการมีส่วนร่วม ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและผลักดันงานสาธารณสงเคราะห์สู่การพัฒนาสังคม ส่งผลให้คณะสงฆ์และประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา คณะสงฆ์เราตื่นตัว ทำวัดตัวเองเป็นศูนย์กันเยอะหลาย ๆ จังหวัดทำกันตอนนี้ เพื่อให้ญาติโยมมีอาชีพมาฝึกที่วัด เมื่อฝึกที่วัดเสร็จก็นำอาชีพไปทำ เช่น คนค้าขายไม่เป็นก็ทำให้ค้าขายเป็น คนทอผ้าไม่เป็นก็ทำให้เขาทอผ้าเป็น เพื่อให้เขามีอาชีพขึ้นมาั่นเอง ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12 ได้กล่าวว่า “สนับสนุนให้เกิดกลุ่มอาชีพในชุมชน และ จัดหาตลาด

จำหน่ายสินค้าให้” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13** ได้กล่าวว่า “การพัฒนา ที่เห็นชัดเจนคือว่างานสาธารณสุขสงเคราะห์มีการจัดการใหม่ ๆ เช่น เรื่องการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้มีความปลอดภัย ให้เป็นสิ่งแวดล้อมสะอาด ให้เป็นสิ่งใหม่ ๆ ในการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นการทำให้ชุมชนและสังคมมีความสะอาดหรือแม้แต่เรื่องเกษตรพอเพียง เช่นวัดทำร่วมกับชุมชน ทำร่วมกันกับหน่วยงานราชการ จนเกิดเป็นพื้นที่วัด พื้นที่ชุมชน เป็นเกษตรวิถีใหม่อย่างนี้ หรือแม้แต่วัดวาอารามมุ่งเป้าไปที่การเป็นต้นแบบการเกษตรวิถีใหม่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศาสตร์พระราชา ฉะนั้นการสาธารณสุขสงเคราะห์มีส่วนร่วมพัฒนานั้นเห็นภาพเลยเพราะวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนให้เกิดการช่วยเหลือชุมชนไม่ว่าจะเป็นด้าน ภาย จิต อารมณ์ สังคม และปัญญา ทำร่วมกันอยู่เสมอเช่นหลาย ๆ วัดทำสถาบันพลังจิตตานุภาพถือว่าเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเหมือนกัน ในการดูแลประชาชนด้านปัญญาโดยให้คนมีความทุกข์น้อยลง เกิดสมาธิและมีปัญญาที่จะไปดำเนินชีวิตให้มีความสุขตามสภาพที่ตัวเองพึงมีพึงเป็น อันนี้คือในส่วนสาธารณสุขสงเคราะห์มีส่วนร่วมพัฒนา” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 21 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14** ได้กล่าวว่า “ตรงนี้มีหลายวัดที่ดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยการพัฒนาร่วมกันกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายใช้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนอย่างนี้มีกลุ่มอาชีพส่งเสริมโดยเฉพาะพุทธอารยเกษตร โคกหนองนา หรือเหตุการณ์ที่เราเห็นมีการได้ให้วัดเป็นพื้นที่ในการจัดการประชุมสัมมนาร่วมกันของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงหน่วยงานราชการมาใช้พื้นที่วัดก็จะเป็นประโยชน์ในส่วนที่ร่วมพัฒนาในหลายพื้นที่ก็มีผู้แทนของคณะสงฆ์เข้าไปเป็นกรรมการในโครงการของระดับจังหวัดในหลายจังหวัดหนกกลางนี้ โดยพระระดับเจ้าคณะอำเภอบ้าง รองเจ้าคณะจังหวัดบ้างหรือพระที่ทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ท่านเข้าไปเป็นกรรมการในโครงการของราชการมาก เช่น โครงการบ้านยั่งยืนของกระทรวงมหาดไทย ศูนย์คนไร้ที่พึ่งของกระทรวง พม. ชุมชนคุณธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมเหล่านี้ พระเข้าไปบูรณาการเป็นคณะกรรมการดำเนินงานในหลายจังหวัดหลายพื้นที่ หรือการฝึกอาชีพสำหรับบุคคลผู้ทุพพลภาพ ผู้เปราะบาง ผู้พิการอย่างนี้ วัดส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15** ได้กล่าวว่า “วัดกับชุมชนควรมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มคนผู้สูงอายุ หรือข้าราชการเกษียณ ได้มีโอกาสใช้ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 20 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 16** ได้กล่าวว่า “ตั้งแต่อดีตมาแล้ววัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการทุกอย่าง การบริหารจัดการ การแก้ปัญหาของชุมชนมาโดยตลอดจากอดีตถึงปัจจุบัน สมัยก่อนการจัดการศึกษาอยู่ในวัด แม้ในปัจจุบันการศึกษาก็ยังอยู่ในวัดวัดไม่ใช่เป็นเพียงศูนย์รวมจิตใจแต่เป็นศูนย์รวมศรัทธา ความสามัคคีของชาวบ้าน เพราะว่าวัดเป็นสาธารณศรัทธาหมายความว่าชุมชนหมู่บ้านใดก็ตามถ้ามีวัด กิจกรรมต่าง ๆ จะต้องอาศัยพื้นที่ในวัดเพราะวัดเกิดจากชุมชนและประชาชนที่ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจช่วยกันสร้างให้เกิดขึ้น วัดไม่ใช่สถานที่ปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์อย่างเดียว วัดไม่ใช่สถานที่ขัดเกลาจิตใจของชาวบ้านอย่างเดียว แต่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเรื่องของอาชีพ ในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณี ทุกสิ่งทุกอย่างรวมอยู่ในวัดรวมถึงพิธีกรรมแม้เสียชีวิตไปแล้วก็ยังใช้วัดเป็นสถานที่จัดงาน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 29 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 18 ได้กล่าวว่า “ทางคณะสงฆ์หนกกลาง 23จังหวัด ในหลายจังหวัดทำได้โดดเด่นมีศูนย์สาธารณสุขสงเคราะห์ บ้านพักคนชรา โรงเรียนวัดที่สงเคราะห์เด็กด้อยโอกาส คณะสงฆ์

หนกลางทำได้อย่างสมบูรณ์แบบ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 10 กันยายน 2567) ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 19 ได้กล่าวว่า “ในด้านการใช้วัดเป็นศูนย์การช่วยเหลือชุมชน กลุ่มฝึกอาชีพ การเกษตรวิถีพุทธ เหล่านี้ควรอย่างยิ่งที่คณะสงฆ์ควรเข้าไปดำเนินการ พระพุทธศาสนาจะสร้างศรัทธาต่อผู้คนในสังคมยุคใหม่” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 10 กันยายน 2567) ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 20 ได้กล่าวว่า “เห็นได้ว่าวัดใช้เป็นสถานที่ในการฉีดวัคซีน อบรมฝึกวิชาชีพให้แก่ชุมชน และวัดเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ถ้ามีอะไรก็ไปประชุมที่วัด มีพระ มีผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ไปร่วมกันประชุมกันที่วัดถือว่าเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือชุมชนในเรื่องของการฝึกอาชีพ หรือทางการเขาไม่มีสถานที่ฝึกอบรมก็ใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่ฝึกอาชีพ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 สิงหาคม 2567)

ภาพที่ 4.8 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง
ด้านมีส่วนร่วมพัฒนา

โดยสรุปแล้ว รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสาธารณสงเคราะห์ 3.0 (พัฒนา) สามารถที่จะทำได้โดยมีแนวทางดังนี้ ทาน (การให้) การใช้วัดเป็นศูนย์การช่วยเหลือชุมชน โดยการจัดสรรทรัพยากรและมอบสิ่งของจำเป็นแก่ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน Piya-ja (แจกจ่ายเพราะอ่อนหวาน) การใช้วัดเป็นสถานที่สำหรับการ

สื่อสารและการให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชน อุตถจริยา (ประพุดิตินให้เป็นประโยชน์) การจัดกลุ่มฝึกอาชีพในวัด เพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถพัฒนาตนเองและมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีการส่งเสริมให้มีการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สมานัตตตา (การประพุดิตินให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย) พระสงฆ์มีภาวะผู้นำในการพัฒนาและเป็นที่ยอมรับรวมความศรัทธาของประชาชน โดยมีการดำเนินกิจกรรมการเกษตรวิถีพุทธศาสตร์พระราชา หมู่บ้านรักษาศีล 5 พุทธอารยเกษตรและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.9 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านบูรณาการเครือข่าย

บทบาทเชิงบูรณาการ หมายถึง ความสามารถของคณะสงฆ์ในการสร้างความร่วมมือในงานสาธารณสงเคราะห์กับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ ช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และร่วมกันทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างเหมาะสม สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนและชุมชน ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาพระสงฆ์ในทุกภูมิภาคทำงานพัฒนาสังคมด้วยการขยายขอบเขตการทำงานในเชิงประสานภาคีเครือข่าย เนื่องจากองค์กรทางพระพุทธศาสนาต้องปรับตัวให้เหมาะสมต่อการดำเนินกิจกรรมพัฒนาสังคมภายใต้เงื่อนไข 3 ประการ คือ ประการแรกมุ่งเน้นการดำเนินงานตามพันธกิจขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ที่พยายามสร้างจุดเชื่อมโยงให้องค์กรทางพระพุทธศาสนาทำงานสาธารณสงเคราะห์และพัฒนาสังคมมากขึ้น ประการที่สองคือพยายามสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับภาคประชาชน เครือข่ายการพัฒนาสังคม องค์กรสาธารณประโยชน์หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น และประการสุดท้ายคือการใช้ศักยภาพของท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการระดมทรัพยากร บุคลากร และองค์กรที่เกี่ยวข้องมาทำงานร่วมกัน จึงเห็นได้ว่าการทำงานของพระสงฆ์สาธารณสงเคราะห์ควรจะต้องทำงานในเชิงบูรณาการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อขยายขอบเขตการทำงานให้กว้างขึ้นและครอบคลุมทุกสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน

แนวทางในการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธจะเชื่อมโยงการใช้พุทธธรรมไปสงเคราะห์และพัฒนาสังคม ควบคู่กับการใช้กรอบเศรษฐกิจพอเพียง กรอบของพลังบวร (บ้าน-วัด-ราชการ) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้องค์กรทางพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการสงเคราะห์และพัฒนาสังคม รวมถึงให้ผู้มีจิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกลไกของการประสานขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่มีการขับเคลื่อนผ่านความร่วมมือการทำงานกับองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และภาคประชาสังคม ทั้งในรูปแบบการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาหรือทุกข์ยากเดือดร้อน และในสถานการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น อุทกภัย อัคคีภัย ภาวะเกิดโรคระบาด ซึ่งรวมถึงสถานการณ์วิกฤตจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (พินิจ ลาภานานนท์, 2565, หน้า 15-17)

บูรณาการเครือข่าย เป็นการผลักดันกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ที่เริ่มจากพระสงฆ์ได้ร่วมกับคณะสงฆ์หรือประชาชนทำงานจนได้รับการยอมรับจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ และกลายเป็น

ความร่วมมือทั้งในเชิงนโยบายและโครงการหรือกิจกรรม จึงร่วมทำงานกันเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมกันผลักดันการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเครือข่ายส่งเสริมสนับสนุน ทั้งในการดำเนินกิจกรรม บุคลากร เทคโนโลยี หรืองบประมาณ เพื่อเป้าหมายการประยุกต์แนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ในกิจกรรมการสงเคราะห์ เกื้อกูล และพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง ตามแนวทางพลังบวร (บ้าน/ชุมชน วัด โรงเรียน/ราชการ) หรือภายใต้ความร่วมมือกันของคณะสงฆ์ ประชาชน ภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหน่วยงานราชการ หรือองค์กรสาธารณประโยชน์อื่นการดำเนินกิจกรรมในเชิงบูรณาการเครือข่ายจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

เครือข่ายคณะสงฆ์ เป็นการดำเนินงานเชิงบูรณาการทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การดำเนินงานที่เป็นทางการมักจะเป็นงานที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือพระสังฆาธิการ เป็นผู้นำในการบริหารจัดการกิจกรรมผ่านสายการบังคับบัญชา ซึ่งจะได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ในทุกระดับพื้นที่ เพราะส่วนมากจะมีหนังสือคำสั่งหรือขอความร่วมมือจากมหาเถรสมาคม เช่น โครงการขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น ส่วนในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เป็นการรวมตัวของพระสงฆ์จิตอาสาที่ต้องการทำงานร่วมกันตามอุดมการณ์ของกลุ่ม มีเป้าหมายส่งเสริมการประยุกต์หลักการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมให้มีความเป็นรูปธรรม และสามารถดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เช่น เครือข่ายพระอาสาสมัครธรรม เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา เป็นต้น

เครือข่ายราชการ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดที่พบมาก ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาล เป็นต้น โดยมีหลายกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน เช่น การส่งเสริมสุขภาพะร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการสร้างบ้านให้ผู้ยากไร้ร่วมกับราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการชุมชนคุณธรรมและศูนย์วัฒนธรรมชุมชน ประสานงานกับหลายหน่วยงานรัฐเพื่อจัดทำโครงการสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืน จัดตั้งศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพเด็กก่อนเกณฑ์ร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

เครือข่ายภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นการทำงานที่คณะสงฆ์ร่วมมือกับกลุ่ม/องค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน หรือชุมชนและ/หรือองค์กรพัฒนาเอกชนจากภายนอกชุมชน เป็นการสร้างเครือข่ายงานสาธารณสงเคราะห์ที่มุ่งหวังให้ร่วมกันคิด และดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น เครือข่ายอนุรักษ์ป่าไม้ เครือข่ายวนเกษตร เครือข่ายนักวิทยุเฝ้าระวัง และช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นต้น รวมถึงยังมุ่งเน้นประโยชน์อีกประการหนึ่งคือ การส่งเสริมให้มีจิตอาสาทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสร่วมกันสร้างแนวร่วมในการช่วยเหลือสังคม และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาผ่านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดตั้งกองทุน/มูลนิธิเพื่อสาธารณประโยชน์ (ก่อสร้างอาคารโรงพยาบาล จัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์) หรือจัดตั้งหน่วยบริการเพื่อสงเคราะห์

ประชาชน (รับอุปการะเด็กกำพร้า คนชรา) เป็นต้น (พระราชบัญญัติวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร), 2567, หน้า 141-142) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านเห็นเป็นแนวทางเดียวกันดังนี้ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** ได้กล่าวว่า “มีภาคีเครือข่าย มีสมัชชาคนจน ทางเรามีสมัชชาศีล 5 มีสมัชชาคุณธรรมทั่วไปทุกที่ทุกตำบลวางหลักไว้ สมัชชาตรงนี้พระองค์เจ้ากิติ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อปพร. อสม. ตั้งเป็นกลุ่มมีไลน์มีการสื่อสารถึงกัน เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นข้อมูลก็จะถึงกัน ใครพร้อมก็ช่วยกัน ความรัก ความสามัคคี ความปรองดอง ความสมานฉันท์เกิดขึ้นในหัวข้อที่ว่านี้เป็นหมู่บ้านคุณธรรม” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** ได้กล่าวว่า “อย่างที่เรารู้เห็นโครงการโคกหนองนา โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็นการพัฒนาชุมชนและท่านเจ้าคุณพระธรรมรัตนารักษ์ วัดเขยันทายอยู่ อันนี้เป็นเรื่องที่ทำในวัดส่วนมากถือว่าอยู่ในส่วนตรงนี้แต่ก็ไปได้ด้วยดีเพราะมีการสนับสนุนอยู่” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** ได้กล่าวว่า “การเอาหลักกัลยาณธรรมไปประยุกต์ใช้กับเครือข่ายและส่วนงานที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็น ทำอย่างไรให้เขารัก มีความหนักแน่น คบแล้วเกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ รู้จักอธิบาย อุดหนุนอดกลั้น รู้จักอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย และไม่ชักนำในทางเสื่อมเป็นสิ่งที่จะนำไปบูรณาการและเอาไปใช้ร่วมกับเครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน การทำงานต้องมีความจริงใจต่อกัน 3 ข้อแรก คือ บุคลิกภาพ 3 ข้อต่อมาคือการสื่อสาร ส่วนข้อสุดท้ายคือการตั้งตัวเองให้อยู่ในหลักคุณธรรมและศีลธรรม” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 ได้กล่าวว่า กล่าวว่า “กระทรวงมหาดไทยมีหลายโครงการร่วมกับของคณะสงฆ์และมีหลายกระทรวงแต่ที่เห็นเด่น ๆ โครงการของกระทรวงมหาดไทยร่วมกับคณะสงฆ์มีความชัดเจน อย่างในภาคเอกชน เช่น วัดประยุรวงศาวาสมีโครงการร่วมกับภาคเอกชน วัดพระเชตุพนฯ มีโครงการร่วมกับภาคเอกชน วัดเหล่านี้ทั้งหมดทำสาธารณสงเคราะห์มีความชัดเจน วัดพระราม 9 ระหว่างภาครัฐ ภาควัด ภาคเอกชน เห็นชัดเจน อย่างวัดยานนาวา วัดจากแดงกิติ หรืออย่างวัดประยุรวงศาวาส ตรงนี้เห็นชัดเจน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 22 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** ได้กล่าวว่า “งานภาคีเครือข่ายพระสงฆ์ไม่สามารถอยู่โดดเดี่ยวในสังคมได้ และสังคมไม่สามารถที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่มีศาสนาไม่ได้ หลักการบูรณาการเป็นหลักการที่ทั่วโลกใช้กันและในหลายๆ สังคม สังคมการตลาด สังคมทำธุรกิจ สังคมอะไรก็แล้วแต่ คนที่ไม่มีการบูรณาการนั้นอยู่ในโลกนี้ได้ยาก การอยู่คนเดียวทำให้แว้งคว้างโดดเดี่ยว แต่เมื่อไหร่ที่ร่วมบูรณาการกันเราจะเห็นว่าหน่วยงานอื่นเขามีความสามารถมากกว่าเราอย่างไร เราจะเห็นว่าหน่วยงานอื่นเขาไปไกลกว่าเราแค่ไหน ถ้าเราอยากรู้อ่างานของเราเป็นยังไงให้ลองไปร่วมงานกับหน่วยงานอื่นแล้วเราจะรู้ว่ามีคามก้าวหน้าไปถึงไหน รูปแบบผลสัมฤทธิ์ของคณะสงฆ์หนกลางมีหลายวัดมาก อย่างวัดโมลีโลกยารามถ้ามองผิวเผินวัดนี้ไม่ได้ทำเรื่องการสงเคราะห์ แต่จริงๆ ทำเรื่องการสงเคราะห์ เช่น สำนักเรียนบาลี เอาลูกหลานชาวบ้านเข้ามาบวชเรียนบาลียังไม่พอท่านไปเอาหน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียนเข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายในเรื่องการศึกษา คำว่าบูรณาการคือเมื่อหน่วยงานทราบว่าเป็นวัดเป็นสำนักเรียนก็เปิดโอกาสให้ญาติโยมได้เข้ามาทำบุญ พระสงฆ์ให้การสงเคราะห์ข้อที่ 1 คือ สงเคราะห์ช่วยเหลือ และเปิดโอกาสให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมการสร้างหอพัก สร้างอาคารเรียน ส่งเสริมหลักสูตรวิชาที่เรียนง่าย ๆ ยิ่งขึ้น อย่างวัดพระเชตุพนฯ ในวันนี้ในวัดมีห้องพยาบาลสำหรับนักท่องเที่ยว เวลาเกิดเหตุมีพยาบาลวิชาชีพดูแลนี่คือการบูรณาการ สงเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแพทย์แผนไทยอะไรก็

แล้วแต่ส่งเสริมให้คนมีอาชีพ ไม่ได้ทำคนเดียว มีหน่วยแพทย์จากกระทรวงสาธารณสุขมาดูแล คนภายในวัดมีพยาบาลวิชาชีพเข้ามาดูแลในเวลาที่มีผู้ป่วยเจ็บไข้ พระภายในวัดเวลาเจ็บป่วยอาพาธขึ้นมาพระภายในวัดก็ดูแลกันตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งหลักการบูรณาการก็คือเชื่อมกับโรงพยาบาลและคลินิกมันเชื่อมอย่างเป็นทางการเป็นเหตุผลอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องของการบูรณาการ เพราะฉะนั้นงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางเราสังเกตว่าหลวงพ่อบุญสมเด็จเจ้าคุณสมเด็จวัดไตรมิตรวิทยาราม ท่านบูรณาการอย่างไรท่านเอาเด็กที่เก่งภาษาจีนไปเรียนรู้ภาษาจีนกับหน่วยงานสถาบันประเทศจีน เชิญเขามาแล้วมอบรางวัลและส่งเสริมให้ทุนการศึกษานี้คือการสงเคราะห์เขาเรียกว่าการศึกษาสงเคราะห์ แต่เป็นการสาธารณสุขสงเคราะห์โดยทั่วไปให้ลูกศิษย์ เด็กนักเรียนที่กำลังเติบโต มีความรู้ให้มีโอกาสในการพัฒนาการศึกษา หลาย ๆ วัดมีลูกศิษย์เรียนเก่ง นักเรียนเก่ง ท่านเรียกให้มารับทุนการศึกษา เช่นวันเกิดของเจ้าอาวาสในแต่ละวัดท่านบูรณาการ แต่ก่อนเป็นการมอบทุนเฉย ๆ ทุกวันนี้ใครเรียนเก่งให้มหาวิทยาลัยทำระเบียบการเบิกจ่ายทุนมา เขาเก่งด้านไหนครูไปวิเคราะห์มาให้ถ้าเขาเก่งวิเศษให้เขาเรียนวิเศษ ถ้าเขาเก่งกฎหมายก็ให้เรียนกฎหมายอันนี้คือการบูรณาการกันเพราะฉะนั้นคณะสงฆ์หนกลางในทุกวันนี้ทำงานแบบมีภาคีเครือข่ายก็คือมีหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 ได้กล่าวว่า “ปัจจุบันคณะสงฆ์จะร่วมดำเนินการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สาธารณสุข พัฒนาสังคม ท้องถิ่น ในการประสานข้อมูลต่าง ๆ และการจัดกิจกรรมร่วมกัน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10** ได้กล่าวว่า “ปัจจุบันนี้มีรูปแบบชัดเจนอยู่ เอกชนก็ตาม ราชการก็ตามต้องวิ่งมาหาวัดมาช่วยวัดเวลามีประชุม วัดสามารถเอาผู้ว่า นายอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการมาช่วยวัดทำนา ดำนา ปลูกข้าว เราทำโครงการปลูกวันแม่เกี่ยววันพ่อ ปลูก 12 สิงหาคม เก็บเกี่ยว 5 ธันวาคม ทำมา 10 ปีโดยคณะสงฆ์หนกลางเจ้าคณะจังหวัดวัดประดู่ท่านทำ ไม่มีสารพิษ ใช้ธรรมชาติ ปีหนึ่งได้ข้าว 700-800 กิโล นกมากินก็ไม่ต้องไปไล่ให้เขากินส่วนเราก็เกี่ยวเราเอาที่อื่นเป็นเมตตารธรรมค้าจุนโลกนี้เป็นนวัตกรรมใหม่ บูรณาการเครือข่าย ทำแบบมีภาคีเครือข่ายเรียกว่ามีการประชุม มีการวิดีโอคอลเดี่ยวหลวงพ่อกล่าวเปิดงานให้แล้วไปดำเนินการกันไปถึงขนาดนี้แล้ว ที่สุรินทร์จัดไปปีแรกเราก็ทำได้แค่ศูนย์การเรียนรู้ หลวงพ่อบุญสมเด็จเจ้าคุณสมเด็จวัด 9 ไร่ วัดสร้างไม่ได้นะ ไม่ได้คิดสร้างวัด สร้างศูนย์การเรียนรู้ ทำธนาคารน้ำใต้ดิน เมื่อธนาคารน้ำใต้ดินมั่นคงแล้วก็ทำธนาคารน้ำขนาดใหญ่เมื่อมีน้ำสามารถทำได้ทุกอย่าง เมื่อมีธนาคารน้ำใต้ดิน 1 ไร่ทำ 20 บ่อ เมื่อไปทำขนาดใหญ่ไม่มีแห้งทั้งปี นี่คือเป้าหมายที่เราทำ จากศูนย์การเรียนรู้กลายเป็นโคก หนอง นา ทางราชการกรมพัฒนาชุมชนขอให้ทางวัดอินทารามมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางวัดก็ยินดี จากศูนย์การเรียนรู้เป็นโคก หนอง นา เป็นศาสตร์พระราช ปัจจุบันเป็นโรงเรียนปลดหนี้ชาวนาโดยรวมมีระหว่างบ้านวัด ราชการ ช่วยกันปลดหนี้ทางวัดอินทารามก็เอาศีลธรรมกับพุทธธรรมนำหน้าเอาวิสัยธรรมนำหน้าจะช่วยจัดปัญหาและไม่มีโอกาสที่จะพบทางตัน แต่ที่นี้ที่พวกคุณพบทางตันเพราะคุณมุ่งแต่วิสัยทัศน์ มุ่งแต่วัตถุ บ้าแต่วัตถุ เข้ามาก็กินสุราย่ำก็กินสุรา เย็นก็กิน ค่ำก็กิน เอาเงินเหล่านี้ไปให้คนมีมากมีเหลือเพื่อมากมายอยู่แล้วไปให้เขาทำไมการกินสุราทำให้ร่างกายเป็นรังแห่งโรค พระพุทธเจ้าตรัสเลยว่าคนที่กินเหล้าบั้นปลายชีวิตจะประสบพบเจอแต่ความวิบัติคนก็เลิกกินเหล้า ทางอีสานมีการล้มวัว-ควาย โรงเรียนปลดหนี้สอนเลยว่าอย่าตำน้ำพริกละลายแม่น้ำ ไม่มีสาระ ไม่มีคุณค่า ไม่มีประโยชน์ ปัจจุบันคนอีสานสวด 2 คินแล้วก็เผาเลย

ตอนนี้คนอีสานได้มีความคิดว่าทำเราเคยทำมาแต่เก่าก่อนที่ล้มวัวควายเพื่อมาจัดงาน 3 4 วัน เป็นเรื่องผิด เป็นแนวคิดโบราณผสมศาสตร์ยุคใหม่ยังได้ถ้าทำแล้วรวยไม่ใช่รวยถึงร้อยล้านพันล้าน ความรวยหมายถึงการไม่เป็นหนี้สิน ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย เมื่อปลดหนี้ได้ก็วางแผนเรื่องการศึกษาให้ลูก นี่คือผลสัมฤทธิ์ในกัลยาณมิตรธรรม 7 ของคณะสงฆ์หนกลางที่เรามีการขยายผลไปถึงภาคอีสานและ จะขยายไปเรื่อย ๆ ถ้าเรามีคน มีทุน มีธรรม มีอดทน มี IT เราจะขยายไปเรื่อยถือว่าเราพบทางสว่าง ด้วยหลักสาธารณสงเคราะห์นั่นเอง เราต้องให้เขาก่อน เขาก็ให้เรา” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 23 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11 ได้กล่าวว่า “โดยใช้แนวทางสร้างภาคีเครือข่าย สำหรับส่งเสริมการ ประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาสังคม ส่งผลให้คณะสงฆ์และประชาชนมีภาคี เครือข่ายและจุดร่วมกัน ในตอนนี้วัดราษฎร์ประคองธรรม อำเภอบางใหญ่ทำภาคีเครือข่าย ทำกับ อบต. ทำกับเทศบาล ทำกับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) งานตรงนี้เราทำอยู่” (ผู้ให้ สัมภาษณ์, วันที่ 30 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13** ได้กล่าวว่า “การบูรณาการ เป็นการ ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในปัจจุบัน งานสาธารณสงเคราะห์มีภาคีเครือข่ายไม่น้อยกว่า 27-42 หน่วยงานไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชน ซึ่งขณะเดียวกันปัจจุบันถือว่ามีความ มั่นคงและมีแนวโน้มว่าจะเกิดความยั่งยืนที่สุดก็คือมีศูนย์สาธารณสงเคราะห์ในทุกจังหวัดตามมติมหา- เถรสมาคม เพราะว่าที่ผ่านมาในการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ที่ไปทำงานร่วมกับเจ้าประคุณ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ท่านเป็นประธานของงานนี้ โดยมติของมหา- เถรสมาคมได้มีการขับเคลื่อนมา 2 ยก 2 ยกนั้นเน้นไปที่เรื่องของการเคลื่อนที่ในระดับต้นแบบกับ ขยายผล ต่อมาในระยะที่ 3 ในปัจจุบันได้ยกระดับศูนย์ทุกศูนย์การบริหารจัดการให้เป็นองคาพยพ ตั้งแต่ระดับพื้นที่จนถึงระดับประเทศ ตัวอย่างง่าย ๆ ว่าพื้นที่ในแต่ละตำบลมีที่วัดก็ว่า มีที่ชุมชน มีที่ ศูนย์ ก็ขึ้นตรงต่อแต่ละตำบลไล่ไปถึงอำเภอไล่ไปถึงจังหวัดแล้วก็ขับเคลื่อนในนามภาคจนถึง ระดับประเทศ ฉะนั้นการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ไม่ว่าจะหนกลางหรือหนไหนก็แล้วแต่การ ขับเคลื่อนตอนนี้ ถือว่ามีแนวโน้มดีมีความยั่งยืนเพราะเรามีการบริหารจัดการคน มีการบริหารจัดการ สถานที่มี การฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรและยังมีการเติมเต็มพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้น จึง เชื่อมั่นว่าไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคน เรื่องสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอื่น ๆ ถือว่าได้รับ การพัฒนาได้ยกระดับมา ฉะนั้นตั้งแต่ปี 67 เป็นต้นไป พระอาจารย์เชื่อมั่นว่ามันจะเกิดความสภาพ ในแง่ของการบริหารจัดการของการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยโดยเฉพาะหน- กลางก็ถือว่าเป็นอีกหนึ่งหน แต่ถ้ามองในมิติองค์รวมมากกว่ามองว่าหนกลางมั่นคง หนอื่นก็มั่นคง เพราะว่าเป็นการขับเคลื่อนแบบองค์รวมโดยเจ้าประคุณสมเด็จในประเด็นนี้พระอาจารย์เชื่อมั่นว่าจะ ดีขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 21 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14 ได้กล่าวว่า “ในหนกลางนั้นมีจุดแข็งด้านการบูรณาการเพราะอยู่ใกล้ กับศูนย์อำนาจ อยู่ใกล้กับหน่วยงานราชการ อยู่ใกล้กับองค์กรเอกชนหรือภาครัฐที่เป็นหน่วยงาน โดยตรง คณะสงฆ์หนกลางจึงสามารถที่จะประสานส่งต่อและก็บูรณาการการทำงานร่วมกันกับภาคี เครือข่ายได้อย่างใกล้ชิด รวดเร็วมาก ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญคือความต่อเนื่องเมื่อเปลี่ยนผู้บริหารหรือ เปลี่ยนเจ้าคณะปกครองการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ และก็มีหลักกัลยาณมิตรธรรมนี้ในการ ที่ใกล้ชิดกัน ช่วยเหลือกัน เกื้อกูลกัน สร้างความคุ้นเคยรู้จักกัน ที่ภาษาพระใช้คำว่า ความคุ้นเคยกัน

เป็นญาติอย่างยิ่ง ในกัลยาณมิตรมีความคุ้นเคยกันทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ได้ง่ายขึ้นและสามารถบูรณาการภาคีเครือข่าย ตอนนีภาคีเครือข่ายภาคเอกชนที่หนุนเสริมหรือองค์กรที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐก็ส่งเสริมงานสาธารณสุขสงเคราะห์ได้อย่างเป็นรูปธรรมและก็เป็นในเชิงนโยบายด้วย เป็นเชิงองค์ความรู้ด้วย เป็นการถอดบทเรียนด้วย เป็นการสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยก็จะเป็นรูปธรรมมากขึ้นในด้านของการบูรณาการ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 16** ได้กล่าวว่า “วัดนอกจากจะเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมหรือปฏิบัติธรรม เป็นศูนย์กลางอะไรก็แล้วแต่ วัดมีรูปแบบบริหารจัดการปกครองตามลำดับชั้น ประการที่ 1. การสร้างความร่วมมือในระดับชั้นการปกครองตั้งแต่ระดับวัด ตำบล อำเภอ จังหวัด ประการที่ 2. วัดต้องไปสร้างความร่วมมือกับเขตปกครองอื่น ๆ ด้วย นอกเหนือจาก ตำบล อำเภอ จังหวัดแล้วก็ไปจังหวัดอื่น ๆ ด้วย ประเด็นที่ 3 นอกจากการสร้างความร่วมมือเครือข่ายทางสังคมของวัดด้วยกันเองวัดก็ยิ่งไปสร้างความร่วมมือเครือข่าย สร้างภาคีทางสังคมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้ความร่วมมือนั้นคือเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของประชาชน ชุมชน ชาวบ้านทั้งสิ้น เช่น การเมืองการปกครอง วัดเป็นศูนย์กลางหรือเป็นสถานที่ของการเลือกตั้ง เป็นต้น แล้วก็งานภาครัฐที่มีการประชุมชาวบ้าน ประชุมอบต. ประชุมอสม. หรือจัดกิจกรรมโครงการเข้าค่ายคุณธรรมของเด็กและเยาวชน วัดให้ความร่วมมือและสร้างความร่วมมือ ฉะนั้นจะเห็นว่าแต่ละวัดมีกิจกรรมที่แตกต่างกัน โดยไปสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชน เช่น วัดบางวัดเป็นสถานที่ในการจัดโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กนักเรียน วัดบางวัดเน้นการสร้างภาคีเครือข่ายในการสร้างอาชีพให้กับชุมชนให้กับชาวบ้าน เช่น วัดสวนแก้ว เป็นต้น อันนี้ถือว่าวัดได้ปฏิบัติตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 คณะสงฆ์หนกลางก็เช่นเดียวกัน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 29 สิงหาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 17 ได้กล่าวว่า “การทำงานสงเคราะห์แบบบูรณาการหมายถึงการไม่ได้ทำงานแบบโดดเดี่ยว ไม่ใช่เอาข้าวเอาของเอาส่งขทานไปให้แต่หมายถึงการที่จะต้องทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึงว่าภายหลังจากการที่ช่วยเหลือเขาเรื่องน้ำท่วม อุทกภัย วาตภัย ถ้ามีการพัฒนาหรือบูรณาการเช่น 1. อาจจะมีเกิดศูนย์เตือนภัย 2. อาจจะมีเกิดหน่วยจิตอาสาเฉพาะกิจขึ้นมา” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 26 สิงหาคม 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 18** ได้กล่าวว่า “บูรณาการร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนา หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนทำได้ดี คณะสงฆ์ภาคกลางทำได้อย่างหลากหลายร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและเอกชนบูรณาการร่วมกัน เช่น กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด จัดกิจกรรมอยู่ในวัด โรงเรียนผู้สูงอายุ เกิดจากวัดและ อบต. ร่วมมือกัน เพราะตอนนี้สังคมไทยมีผู้สูงอายุเยอะไม่รู้จะทำอะไรก็เป็นโรคซึมเศร้า มีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ไปทำที่วัด รวมกลุ่มทำอาชีพ ในหนกกลางมีทำอยู่หลายวัด” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 10 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 19** ได้กล่าวว่า “คณะสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ เช่นคณะสงฆ์ด้วยกัน เครือข่ายภาครัฐและเอกชนย่อมมีพลังขับเคลื่อน” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567) **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 20** ได้กล่าวว่า “พระสงฆ์เป็นผู้ประสานงานภาครัฐและประชาชนร่วมมือกันพัฒนาใช้หลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 เข้ามาช่วยคือได้รับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ” (ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 8 กันยายน 2567)

ภาพที่ 4.9 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลางด้านบูรณาการเครือข่าย

โดยสรุปแล้ว รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสาธารณสงเคราะห์บูรณาการเครือข่าย สามารถที่จะทำได้โดยมีแนวทาง ดังนี้ ปิโย (ทำตัวน่ารัก) การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตรในงานสาธารณสงเคราะห์ เช่น การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์และภาคีเครือข่ายได้เข้ามาทำงานร่วมกัน ครู (มีความน่าเคารพ) พระสงฆ์สร้างภาพลักษณ์ที่น่าเคารพด้วยการดำเนินงานที่โปร่งใสและมีจริยธรรม ทำให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายเชื่อมั่นในความรับผิดชอบ ภาวนีโย (น่ายกย่อง) พระสงฆ์มีการพัฒนาตนเองผ่านการจัดฝึกรอบรรณ มีการถอดบทเรียนและถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องงานสาธารณสงเคราะห์ วตฺตา (รู้จักพูด) การสื่อสารอย่างมีเหตุผลและชัดเจนกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการเข้าใจและร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ วจนกฺขโม (เป็นผู้ฟังที่ดี) การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากชุมชนและภาคีเครือข่าย เพื่อปรับปรุงการทำงานให้ตรงตามความต้องการและปัญหาของชุมชน คัมภีรณจ ถก กตฺตา (พูดเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย) ใช้ทักษะในการสื่อสารเกี่ยวกับ แนวทางการดำเนินงาน และโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าใจและมีส่วนร่วมได้ โน จฏฐาเน นิโย ชเย (การไม่ชักนำในทางเสื่อม) สร้างแนวทางการทำงานที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์และเสริมสร้างคุณค่าในสังคม

4.10 สรุป

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ทราบถึงรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ดังนี้ ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางเป็นไปอย่างเป็นระบบ มีการบริหารจัดการที่ดี จะเห็นได้ว่าผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือ คือ การช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น การแจกจ่ายสิ่งของหรือการบรรเทาสาธารณภัย และการสงเคราะห์ทางจิตใจโดยมีโครงการพระคิลานธรรม พระคิลานุปัฏฐาก โดยมีหลักพุทธจริยาเป็นพื้นฐานที่ส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านสนับสนุนเกื้อกูล คือการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมหรือโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและองค์กรต่าง ๆ เช่น โครงการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) โดยมีหลักทานบารมีเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ด้านการมีส่วนร่วมพัฒนา คือ การส่งเสริมเกษตรวิถีพุทธ ซึ่งอาจนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตและคุณภาพชีวิตของเกษตรกร การพัฒนาทักษะและความรู้ในชุมชน เช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และพุทธอารยเกษตร โดยมีหลักสังคหวัตถุเป็นแนวทางที่ใช้ควบคู่กับการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ด้านบูรณาการ คือ การทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เกิดโครงการพัฒนาที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้นและการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนผ่านการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนการลงนามเพื่อขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย โดยมีกัลยาณมิตรเป็นแนวทางที่ทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ ดังนั้น การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นั้นเป็นไปตามนโยบายของมหาเถรสมาคม มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการและมีการพัฒนาและขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์อย่างต่อเนื่องโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมให้เกิดความเจริญยั่งยืน ดังแผนภูมิที่ 4.10 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.10 สรุปรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎีภูมิ เอกสารทางวิชาการ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย รวมถึงการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการดังนี้ คือ 1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง 2. เพื่อศึกษางานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง 3. เพื่อสร้างรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง 4. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่ต้องการศึกษา คือ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.3 องค์ความรู้ใหม่
- 5.4 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า

5.1.1 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

หลักพุทธธรรมเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ทรงสั่งสอนเหล่าเวไนยสัตว์และสงเคราะห์ผู้คนในทุกระดับชั้นวรรณะให้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาและนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์คือพระนิพพาน โดยมีพระสงฆ์เป็นศาสนทายาทมีการสืบทอดหลักธรรมคำสอนและนำมาอบรมสั่งสอนและนำมาเผยแผ่แก่ประชาชนมาทุกยุคสมัย ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักพุทธธรรมสามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยการสะท้อนถึงประสิทธิภาพ และความสำเร็จของการทำงานทั้งในระดับบุคคลและองค์กร การปฏิบัติงานที่มีผลสัมฤทธิ์สูงมักมีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน พร้อมทั้งดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบ และจัดการกับปัญหาหรืออุปสรรคอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ทุกฝ่ายในองค์กรเข้าใจบทบาทของตนเองอย่างถูกต้อง ทำงานไปในทิศทางเดียวกัน และเสริมสร้างความร่วมมือที่นำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมการประเมินผลสัมฤทธิ์มักใช้ตัวชี้วัดหรือเกณฑ์ที่หลากหลาย เช่น ความสำเร็จของโครงการ เมื่อเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้ง

ทางตรงและทางอ้อมจากการดำเนินโครงการ ประโยชน์และความคุ้มค่าของทรัพยากรและงบประมาณที่ใช้ ผลผลิตและคุณภาพของผลงานที่เกิดขึ้น การใช้ผลสัมฤทธิ์ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนและบริหารจัดการ เช่น การกำหนดเป้าหมายที่เป็นไปได้ การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดวางบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ รวมถึงการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาในอนาคต ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานยังช่วยยกระดับทักษะและศักยภาพของบุคลากรผ่านกระบวนการฝึกอบรมและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงาน นำไปสู่แนวปฏิบัติที่ดีและสามารถประยุกต์ใช้กับงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ดังนั้น หลักพุทธธรรมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ โดยเน้นการวางแผน การจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม การติดตามประเมินผลและการพัฒนาทักษะของพระสงฆ์ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมในระยะยาว

5.1.2 งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง มีรากฐานมาจากพุทธประสงค์ ซึ่งเป็นแนวทางตามหลักพุทธศาสนา เน้นการช่วยเหลือและเกื้อกูลผู้คนในสังคมเพื่อสร้างความสงบสุขและความสมานฉันท์ คณะสงฆ์ได้ใช้แนวทางการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงรุก เพื่อให้สามารถเข้าถึงบุคคล กลุ่มชน และชุมชนที่กำลังประสบความเดือดร้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และนโยบายของมหาเถรสมาคม พระสังฆาธิการในทุกระดับมีหน้าที่สำคัญในการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือผู้คน มหาเถรสมาคมจึงได้มีการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาผ่านงานสาธารณสุขสงเคราะห์โดยมีการปฏิบัติงาน 4 แนวทาง คือ 1) สาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือ เป็นบทบาทของพระสงฆ์ในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยพิบัติและสาธารณภัย 2) สนับสนุนเกื้อกูล เป็นบทบาทของพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนสาธารณสุขสงเคราะห์ 3) มีส่วนร่วมพัฒนา เป็นบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาพื้นที่ด้วยการดำเนินโครงการที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน 4) บูรณาการเครือข่าย เป็นบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานร่วมกับภาคีเครือข่ายระหว่างพระสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนการดำเนินงานตามแนวทางทั้ง 4 ระดับนี้ทำให้คณะสงฆ์สามารถให้ความช่วยเหลือและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังช่วยให้วัดมีบทบาทเชิงรุกในการแก้ไขปัญหาและสร้างคุณประโยชน์แก่ประชาชนในทุกระดับและเกิดการพัฒนาชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือพึ่งพาตนเองได้ สร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมเพื่อการพัฒนาที่มีความยั่งยืน

5.1.3 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางเพื่อช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ โดยเน้นการช่วยเหลือผู้ยากไร้ขาดแคลนและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคคล ชุมชน สังคม ในทุกระดับ โดยคณะสงฆ์หนกลางได้มีการดำเนินการผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ พระคิลานุปัฏฐาก พระคิลานธรรม โดยเป็นการสงเคราะห์เยียวยาทางจิตใจแก่ผู้ป่วยที่เป็นพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์ หน่วยอบรมประชาชนประจำ

ตำบล (อปต.) เป็นการใช้พื้นที่ของวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และสงเคราะห์แก่กุลแก่ประชาชน โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นการสร้างสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน และโครงการพุทธอารยเกษตร เป็นการพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิด โคก หนอง นา โมเดล เพื่อให้ประชาชนสร้างอาชีพด้วยการทำเกษตรกรรม ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมครอบครัวให้มีรายได้ที่ยั่งยืนและแข็งแรงและมีการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการร่วมกับภาคี (MOU) โดยคณะสงฆ์ร่วมมือกับภาครัฐและเครือข่ายภาคเอกชนซึ่งส่งผลดีต่อประชาชนในแง่ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ และยังเสริมสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างวัดกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้การพัฒนาชุมชนและสังคมเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ของงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางจึงเป็นแบบอย่างของการทำงานเชิงบูรณาการที่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุไปพร้อมกับการพัฒนาทางจิตใจ โดยนำไปสู่การสร้างชุมชนที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ผู้คนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ซึ่งเป็นการยืนยันถึงผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง และสามารถกล่าวได้ว่า หลักพุทธธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ผู้ใดที่นำไปประพฤติปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งรูปใดหรือคณะสงฆ์ตลอดจนถึง อุบาสก อุบาสิกา ผู้นั้นย่อมประสบแต่ผลสำเร็จและพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ดังเช่น พุทธศาสนิกที่กล่าวว่า “ภูตฺ เสสฺ ทยิตตพพฺ ปรเลคคตวํ เมอมีชีวิตออยู่ควรเกอูกุลกัน”

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง” ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1) หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

ผลการวิจัยพบแสดงให้เห็นว่า พุทธจริยา 3 ช่วยเสริมสร้างความเป็นระบบในการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในพระไตรปิฎก (ที.ม. 13/51/51) ที่เน้นการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของสังคม การสนับสนุนด้วย ทานบารมี ซึ่งให้เห็นว่าการเสียสละของพระสงฆ์สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาสมคิด นาถสีโล (สุขนิล) (2564) ที่ระบุว่า ทาน การปรับความเข้าใจของบุคคลากรเสมอเพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีกันซึ่งจะทำให้การทำงานดำเนินไปด้วยความราบรื่นและเกิดผลสำเร็จแก่ประชาชนโดยรวม มีการเสียสละแบ่งปันซึ่งกันและกันจึงทำให้บุคคลากรในองค์กรมีความเป็นการทำงาน ไม่ถือตัวต่อเพื่อนร่วมงานและไม่ว่าจะสังคมระดับไหนถ้ามีการเสียสละแบ่งปันซึ่งกันและกัน ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า หลักพุทธธรรมที่ประกอบด้วย พุทธจริยา 3 ทานบารมี สังคหวัตถุ 4 กัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้กับงานงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง การที่คณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมและสนับสนุนซึ่งกันและกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้โครงการและกิจกรรมงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดการพัฒนาสังคมที่มั่นคงและยั่งยืน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของงาน ได้แก่ ความสำเร็จของโครงการ ผลกระทบต่อชุมชน และความคุ้มค่าของโครงการ ซึ่ง

เชื่อมโยงกับรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน 3 รูปแบบที่สำราญ มีแจ่ง (2556) ได้กล่าวไว้ กล่าวว่าการประเมินผลการปฏิบัติปฏิบัติงานแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบที่ยึดบุคคลเป็นหลัก (Individual Centered Approach : ICA) ในรูปแบบการประเมินปฏิบัติงานมีความเชื่อถือว่า คนจะทำงานได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนตัวบางอย่าง (Traits of Individual) และวิธีการทำงานตามรูปแบบนี้ผู้ประเมินจึงมุ่งวัดลักษณะส่วนตัวของบุคคล เช่น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การประยุกต์หรือการดัดแปลง การปรับตัว การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น วิธีการประเมินตามรูปแบบนี้เป็นที่นิยมประเมินกันในยุคเริ่มต้นต่อมาเมื่อมีการศึกษาพบว่าไม่มีความเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างคุณภาพของลักษณะส่วนตัวกับผลการปฏิบัติงานทำให้การประเมินงานตามรูปแบบนี้ได้รับความนิยมน้อยลง และผลักดันให้เกิดรูปแบบใหม่ของการประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) รูปแบบที่ยึดงานเป็นหลัก (Job-centered Approach : JCA) ตามรูปแบบนี้ในการประเมินผลการทำงานของใครก็ตามให้พิจารณาจากที่กำลังทำอยู่ตามที่ได้รับคำตอบในขณะนั้นว่าถูกต้องเหมาะสมเพียงใด ดังนั้นหน้าที่และความรับผิดชอบในงานที่กำหนดไว้ จึงเป็นเกณฑ์สำหรับการประเมินผลการทำงานของผู้ถูกประเมิน รูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ยึดงานเป็นหลักไม่ต้องการเปรียบเทียบกับคนอื่นหรือกลุ่มอื่น แม้จะทำงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันก็ตามการประเมินจะเน้นเงื่อนไขที่งานนั้นต้องการและการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานของผู้ถูกประเมินกับความรับผิดชอบหลักของเขา 3) รูปแบบที่ยึดผลงานหรือเป้าหมายเป็นหลัก (Objective centered Approach : OCA) รูปแบบนี้นับว่าเป็นรูปแบบการประเมินยุคใหม่ในรูปแบบนี้จะมีการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เหล่านี้จะกำหนดเฉพาะสำหรับตำแหน่งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เหล่านี้จะกำหนดเป็นผลงานที่จะต้องทำให้บรรลุเป้าหมายภายในเวลาที่กำหนด ในการประเมินตามรูปแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากการบริหารโดยเป้าหมายหรือโดยวัตถุประสงค์ (MBO) และสอดคล้องกับ กรรณิการ์ นิยมศิลป์และคณะ (2536) กล่าวว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานเป็นการพิจารณาคูณค่าของผลงานที่ได้รับ เป็นการเปรียบเทียบผลงานที่เกิดขึ้นกับความต้องการที่ตั้งไว้ เช่น องค์กรต้องการให้คนงานคนหนึ่งผลิตสินค้าได้ 10 ชิ้น ภายในหนึ่งชั่วโมง จำนวนสินค้า 10 ชิ้นภายในหนึ่งชั่วโมง จึงเป็นความต้องการที่องค์กรที่ตั้งไว้ การประเมินในกรณีนี้คือการเปรียบเทียบว่าคนงานคนหนึ่งผลิตสินค้าหรือทำงานได้ภายในหนึ่งชั่วโมงมากกว่าหรือน้อยกว่า 10 ชิ้น ถ้าผลิตได้มากกว่าก็นับว่าผลงานดี แต่ถ้าผลิตได้น้อยกว่าก็เรียกว่าผลงานยังไม่ได้มาตรฐาน ตัวอย่างดังกล่าวนี้เป็นการประเมินผลงานโดยถือปริมาณงานหนึ่งเป็นหลัก แต่การประเมินผลงานไม่จำเป็นต้องถือปริมาณงานเป็นหลักเสมอไป อาจประเมินคุณภาพของงานหรือถือหลักทั้งปริมาณและคุณภาพของงานก็ได้ นอกจากนั้นการประเมินผลงานบางครั้งไม่อาจกำหนดคุณภาพและปริมาณที่วัดหรือนับได้ เช่น การวัดผลเกี่ยวกับการบริหารบุคคล เราไม่อาจวัดได้ว่านักบริหารคนนี้ปฏิบัติตัวให้ลูกน้องมีกำลังขวัญดีก็กิโกลมตรหรือก็หาบ ในกรณีเช่นการประเมินผลก็ใช้ดุลยพินิจของผู้ประเมินโดยกำหนดขั้นของผลงานเป็นดีเยี่ยม ดี พอใช้ ไม่ค่อยดี เป็นต้น

2. งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

จากผลการวิจัยพบว่า งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการ โดยมีลักษณะการดำเนินงาน 4 รูปแบบ คือ 1) สงเคราะห์ช่วยเหลือ) 2) สนับสนุนเกื้อกูล 3) มีส่วนร่วมพัฒนา และ 4) บูรณาการเครือข่าย โดยเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนและทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อแก้ไข ฟื้นฟู เยียวยา และพัฒนา

สังคมโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ซึ่ง พินิจ ลาภธนานนท์ (2520) ได้กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรม สังฆพัฒนาในชุมชนต่าง ๆ จำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้ (1) บทบาทผู้ส่งเสริมพัฒนา คือ พระสงฆ์พัฒนา ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยท่านเป็นผู้จัดหาทรัพยากร และบริหารโครงการด้วยตนเอง ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลย (2) บทบาทด้านผู้นำในการพัฒนา โดยพระสงฆ์เป็นผู้ติดต่อโครงการพัฒนามาดำเนินการ ชาวบ้านมีส่วนร่วม ปรึกษาบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะคล้อยตามความคิดของพระสงฆ์พัฒนาที่ชาวบ้านมักศรัทธามากกว่า (3) บทบาทผู้ประสานงาน โดยพระสงฆ์พยายามร่วมมือกับผู้นำชุมชนชักนำโครงการต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการพัฒนา ในหมู่บ้านโดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ทั้งในการคิดโครงการ การปฏิบัติงานพัฒนา และร่วมรับผิดชอบติดตามผลการพัฒนาพระสงฆ์มีบทบาทเป็นที่เล็งที่คอยแนะนำให้คำปรึกษาและประสานการสนับสนุนจากภายนอก (4) บทบาทเป็นที่เล็ง สนับสนุนการพัฒนาในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ทั้งในการคิดโครงการ การปฏิบัติงานพัฒนาและร่วมรับผิดชอบติดตามผลการพัฒนาพระสงฆ์พัฒนาที่มีบทบาทเป็นที่เล็งที่คอยแนะนำให้คำปรึกษาและประสานการสนับสนุนจากภายนอก

เมื่อพิจารณางานวิจัยของทั้งสองฝ่าย พบว่ามีความสอดคล้องกันในเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นแกนกลางของงานสาธารณสงเคราะห์และการพัฒนา โดยการดำเนินงานของคณะสงฆ์หนกลางมีลักษณะเชิงบูรณาการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ ไม่เพียงแต่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือโดยตรง แต่ยังสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ พระราชวัลลภาจารย์ (ดาวเรือง อาจารย์คุณ) (2564) เรื่อง “รูปแบบการสงเคราะห์ประชาชนตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” พบว่ามีแนวทางการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะในด้านการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การบริหารจัดการที่มีคุณภาพ ความร่วมมือของเครือข่าย 3 ประสาน และการให้ความสำคัญสงเคราะห์ประชาชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ นอกจากนี้ ยังเน้นการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตผ่านกิจกรรมสำคัญ เช่น การสงเคราะห์อุปกรณียังชีพ การฝึกอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน และการจัดวัดเป็นศูนย์การเรียนรู้และฝึกสมาธิ

จากการเปรียบเทียบนี้สามารถสรุปได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางมีพัฒนาการที่เน้นการบูรณาการกับภาคส่วนต่าง ๆ และให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในลักษณะที่ยั่งยืน โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในมิติของการพัฒนาและการสงเคราะห์ประชาชน อันนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่มีรากฐานอยู่บนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3. รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

MAHATHERA MODEL ที่พัฒนาขึ้นในงานวิจัยนี้มีจุดเด่นคือ การผสมผสานหลักธรรมกับการปฏิบัติในบริบทปัจจุบัน โดยเฉพาะในด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสนับสนุนเกื้อกูล การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการบูรณาการเครือข่าย ตัวแบบนี้สามารถนำไปปรับใช้ในสถานการณ์จริง เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท โดยการสร้างเครือข่ายร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและเอกชน

ทั้งนี้สามารถอภิปรายได้ว่า รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานในการปฏิบัติงานและขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานหลักธรรมะเข้ากับการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับพระอริการโสภณ ปิยธมโม (กิ่งแก้ว) (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามหลักจิตอาสา สังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ” ผลการศึกษาพบว่า ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามหลักจิตอาสา สังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย 1) ชื่อรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) หลักการแนวคิด (รูปแบบ) 4) เนื้อหา โดยมีองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1. ด้านการขยายผลและการพัฒนาเครือข่ายชุมชนคุณธรรมตามหลักจิตอาสา คือ มีการพัฒนาสมรรถนะการบริหารจัดการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมผ่านสื่อสาธารณะ 2. ด้านการสร้างค่านิยมและจิตสำนึกคุณธรรมจริยธรรมภายใต้หลักธรรมทางศาสนาตามหลักจิตอาสา คือ มีการจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต เข้าวัดวันพระ รักษาศีล 5 พัฒนาคุณภาพชีวิตมีจิตใจเมตตาเป็นเพื่อนร่วมคิดร่วมปรึกษา 3. ด้านการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ มีการจัดประชุมหรือจัดวิทยากรมาบรรยายกิจกรรมให้ความรู้เรื่องความพออยู่พอกินและพอเพียงแก่คนในชุมชน จัดศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาหรือวัด/ศาสนสถาน 4. ด้านการนำทุนทางวัฒนธรรมเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนตามหลักจิตอาสา คือ มีการส่งเสริมให้คนในชุมชนรวมกลุ่มทำโฮมสเตย์ วิถีชุมชนรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน ผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมตามศักยภาพของชุมชน 5. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และสอดคล้องกับงานวิจัย (พระมหาพชร กิตติวรเมธี (กิตติวัฒนวรรณ) (2565) การพัฒนางานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว พบว่า 1) ด้านการบริหารภารกิจอย่างเป็นรูปธรรม มีการตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย 2) ด้านส่งเสริมพระสงฆ์พัฒนา มีการอบรมหลักสูตรสาธารณสุขสงเคราะห์พระสงฆ์เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือ 3) ด้านกองทุนสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์สิ่งที่เป็นแก่ผู้ประสบภัย

4. ข้อค้นพบในเชิงพุทธธรรมและสังคม

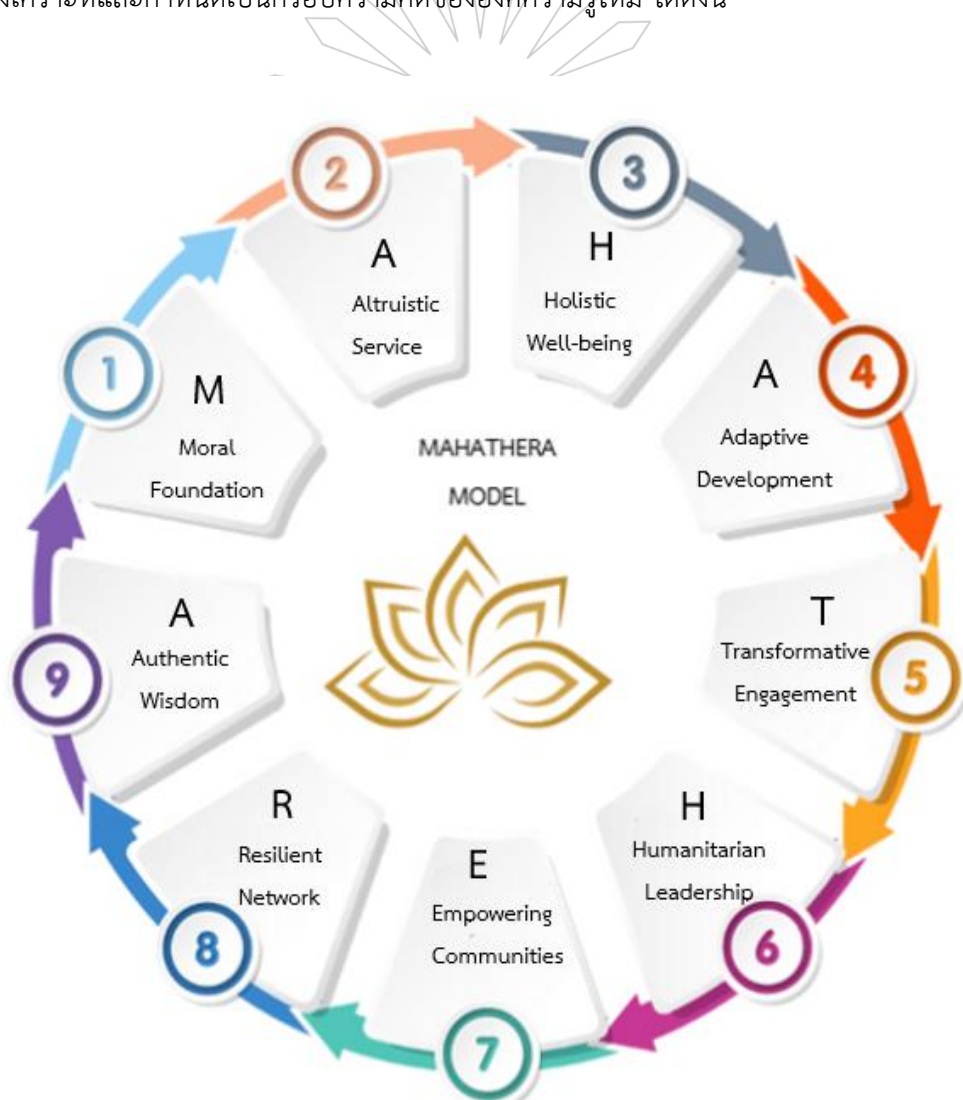
การวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในบริบทสังคมสมัยใหม่ การนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ไม่เพียงช่วยแก้ปัญหาในระดับชุมชน แต่ยังสร้างจิตสำนึกในความเมตตาและการเสียสละให้กับผู้คนในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยพระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี) (2564) รูปแบบและเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมจาริกในสังคมไทยที่ระบุว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกด้วยจิตอาสา หมายถึง รูปแบบที่พระสงฆ์นักเผยแผ่ทั่วไป มองเห็นภารกิจ เป้าหมาย กิจกรรม และประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ราษฎรบนพื้นที่สูงเกิดมีจิตใจความเอื้อเฟื้อ เสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาช่วยเหลือผู้อื่น สังคม ให้เกิดประโยชน์และความสุขมากขึ้น จึงมีจิตอาสาสมัครเป็นพระธรรมจาริกหรือร่วมกับคณะพระธรรมจาริกออกเยี่ยมให้กำลังใจและสาธารณสุขสงเคราะห์แก่ราษฎรบนพื้นที่สูงหรือเข้าไปอยู่ในพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

และพัฒนาในหลายพื้นที่ เช่น คณะสงฆ์ในพื้นที่ คณะสงฆ์หนใต้ได้ออกตรวจเยี่ยมให้กำลังใจถวายปัจจัยสี่แก่พระธรรมจาริก และเยี่ยมแจกเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ชาวบ้านราษฎรบนพื้นที่สูงในชุมชนต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี เกิดเป็นเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเกิดความเลื่อมใสแก่ราษฎรบนพื้นที่สูง

5.3 องค์ความรู้ใหม่

5.3.1 ที่มาขององค์ความรู้ใหม่

รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของของคณะสงฆ์หนกลาง เป็นการนำหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ สามารถนำมาสังเคราะห์และกำหนดเป็นกรอบความคิดขององค์ความรู้ใหม่ ได้ดังนี้

ภาพที่ 5.1 ภาพแสดงกรอบแนวคิดของ MAHATHERA MODEL

ความหมายของ MAHATHERA MODEL มีดังนี้

1. M = Moral Foundation หมายถึง การวางรากฐานคุณธรรม การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ต้องอาศัยหลักศีลธรรมและจริยธรรมของคณะสงฆ์เป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและความศรัทธาจากประชาชน

2. A = Altruistic Service หมายถึง การให้บริการเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน มุ่งเน้นการให้ทาน การเสียสละ และการสงเคราะห์ผู้เดือดร้อน

3. H = Holistic Well-being หมายถึง ความเป็นอยู่ที่ดีอย่างองค์รวม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ผ่านกิจกรรมที่เสริมสร้างสุขภาวะอย่างสมดุล

4. A = Adaptive Development หมายถึง การพัฒนาอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องคณะสงฆ์ปรับเปลี่ยนวิธีการสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลง เพื่อให้ความช่วยเหลือเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5. T = Transformative Engagement หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง

6. H = Humanitarian Leadership หมายถึง ภาวะผู้นำด้านมนุษยธรรม คณะสงฆ์เป็นศูนย์กลางของการสงเคราะห์ที่มีความเมตตา และเป็นแบบอย่างในการช่วยเหลือสังคม

7. E = Empowering Communities หมายถึง ส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตนเองและพัฒนาสังคมร่วมกันโดยใช้หลักธรรมเป็นแนวทาง

8. R = Resilient Network หมายถึง เครือข่ายที่แข็งแกร่งและยั่งยืน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ และองค์กรเอกชน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีความต่อเนื่อง

9. A = Authentic Wisdom หมายถึง ปัญญาที่แท้จริงเพื่อสังคม ใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาการช่วยเหลือให้มีประสิทธิภาพ

สรุปแนวคิดของ MAHATHERA MODEL

แนวคิด MAHATHERA MODEL เป็นกรอบแนวคิดเชิงผลสัมฤทธิ์ที่สะท้อนถึง ความสำเร็จของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง โดยให้ความสำคัญกับ คุณธรรม ความเมตตา ความร่วมมือและความยั่งยืน เพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมที่มั่นคงและยั่งยืน

5.4 ข้อเสนอแนะ

การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคม การดำเนินงานในด้านนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของคณะสงฆ์ในการสงเคราะห์ประชาชน อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคณะสงฆ์และชุมชนอย่างยั่งยืน จึงขอเสนอแนะดังนี้

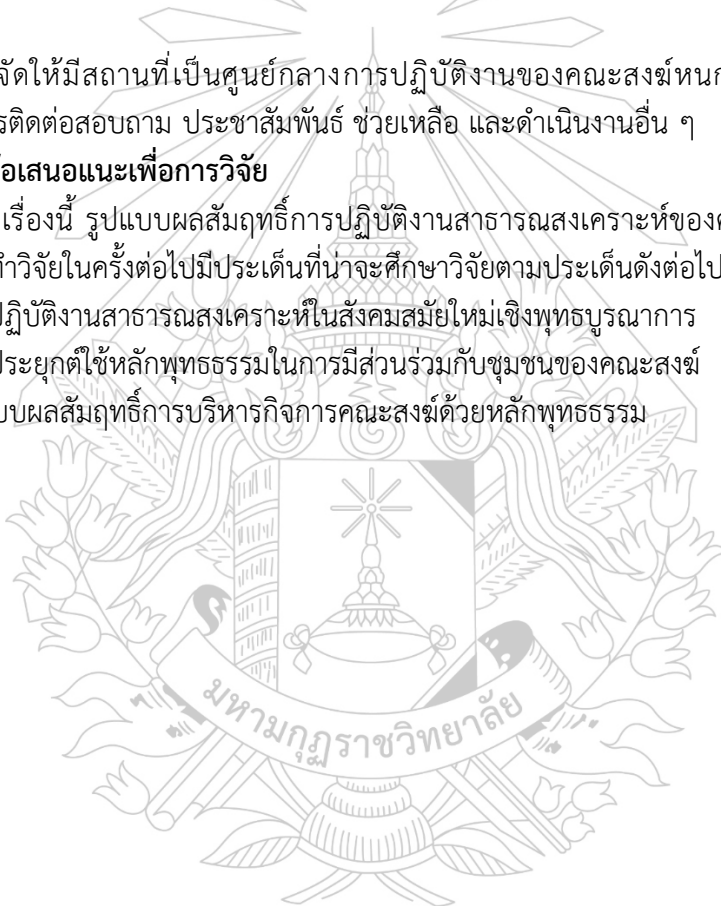
5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ในการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ควรมีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานและมีการถอดบทเรียนจากโครงการหรือกิจกรรมเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ที่มีความชัดเจน
- 2) จัดให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาพระสงฆ์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อให้เกิดความรู้และมีทักษะในการปฏิบัติงานที่ดียิ่งขึ้น
- 3) ส่งเสริมกิจกรรมหรือโครงการที่เนื่องด้วยงานสาธารณสุขสงเคราะห์ให้สามารถเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย
- 4) ควรจัดให้มีสถานที่เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์หนกลางอย่างชัดเจนเพื่อสะดวกในการติดต่อสอบถาม ประชาสัมพันธ์ ช่วยเหลือ และดำเนินงานอื่น ๆ

5.4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง หากมีผู้สนใจจะทำวิจัยในครั้งต่อไปมีประเด็นที่น่าจะศึกษาวิจัยตามประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในสังคมสมัยใหม่เชิงพุทธบูรณาการ
- 2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการมีส่วนร่วมกับชุมชนของคณะสงฆ์
- 3) รูปแบบผลสัมฤทธิ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักพุทธธรรม

รายการอ้างอิง

1. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2557). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 91 เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย*. มหามกุฏราชวิทยาลัย.

1) หนังสือทั่วไป

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2567). *โคก หนอง นา อารยเกษตร*. บริษัท พิมพ์ดี จำกัด นิคมอุตสาหกรรมสินสาคร.

กรมการศาสนา. (2528). *พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์*. โรงพิมพ์การศาสนา. กรรณิการ์ นิยมศิลป์ และคณะ. (2536). *การบริหารงานบุคคล*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กัญญาดา อนุวงศ์ และพิชญ์ญาภัค เจียมจรัสโชค. (2553). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา 2553*.

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติราชการกองโรคไม่ติดต่อ. (2565). *คู่มือการปฏิบัติงานการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการและพนักงานราชการกองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค*. กลุ่มพัฒนาองค์กร กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค.

คณะสงฆ์และรัฐบาล. (2557). *หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นเอกฉบับปรับปรุง*. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3 (ฉบับปรับปรุง). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2539). *พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. บริษัทต้นอ่อนแกรมนี่จำกัด.

ชำเรือง วุฒิจันทร์. (2526). *การพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ*. โรงพิมพ์การศาสนา.

ดวงมณี เลหาประสิทธิพร. (2558). *โครงการค้นหาและขยายผล Best Practice ทั้งคณะ*. คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช. (2542). *หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธานี สุวรรณประทีปและคณะ. (2566). *3 ไตร 3 โอวาท พัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล*. นิตិธรรมการพิมพ์.

- นงลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์. (2535). *นักสังคมสงเคราะห์กับการพัฒนาสังคม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนีย์ ไชยสุต. (2516). *หลักทฤษฎีเบื้องต้นของการสังคมสงเคราะห์*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญดี บุญญาภิจ และกมล ศิริพาณิชย์. (2545). *ทางลัดสู่ความเป็นเลิศทางธุรกิจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ
- บุญศรี พานะจิตต์. (2545). *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*. บริษัท พริกหวานกราฟฟิก จำกัด.
- ประพนธ์ ผาสุกยัด. (2547). *การจัดการความรู้ฉบับมือใหม่หัดขับ*. ไยไหม.
- ฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์กองพุทธศาสนศึกษา. (2546). *คู่มือปฏิบัติการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2538). *เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (พล อากาศโร) และคณะ. (2566). *ธรรมานุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2566*. สำนักงานคณะกรรมการสุภาพแห่งชาติ (สช.).
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2556). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*. สำนักพิมพ์เสียงเสียงเพียรเพื่อพุทธศาสน์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2529). *พุทธวิธีบริหาร*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). (2548). *สารภาค 15*. สำนักพิมพ์เมธี.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2547). *ธรรมานุญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 68. โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธานุภาพแห่งชาติ.
- พระพุทโธษะเถระ. (2554). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลโดยสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาภมฺหาเถร). (พิมพ์ครั้งที่ 10). ธนาเพชร.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. มูลนิธิสดศรีสุฤษดิ์วงศ์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2554). *พุทธชนันตี สังฆะเพื่อสังคม*. เครือข่ายพุทธชนันตีสังฆะเพื่อสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร). (2561). *คู่มือการปฏิบัติการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม*. สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม.
- พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร). (2564). *พระสงฆ์สาธารณสงเคราะห์*. สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์มหาเถรสมาคม.
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. (2560). *คู่มือการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาสังฆวิซชาลัย*. บริษัทจรัล

- สนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- พระราชบัญญัติวารสาร (สมบัติ ญาณวโร). (2567). *การจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย*. บริษัท กรีนไลฟ์ พรินต์ติ้ง เฮาส์ จำกัด.
- พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปัญญาสิริ). (2538). *การจัดการสาธารณูปการและสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัด*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). *สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย*. มูลนิธิโกลดคีมทอง.
- พระศาสนโสภณ (จตุตสโล). (2564). *สวดมนต์แปล*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต พระศรีสมโพธิ และคณะ. (2561). *โครงการพัฒนาสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา (สรพ.)*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ. (2562). *คู่มือและแบบรายงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นิตยธรรมการพิมพ์.
- พริ้ง เจนนีย์. (2546). *คู่มือการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- พินิจ ลาภานานนท์. (2520). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท*. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินิจ ลาภานานนท์. (2562). *อดีต ปัจจุบัน และอนาคต งานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย*. นิตยธรรมการพิมพ์.
- พินิจ ลาภานานนท์. (2565). *ต้นแบบพระสงฆ์สาธารณสุขสงเคราะห์ขับเคลื่อนสังคมสุขภาพ*. นิตยธรรมการพิมพ์.
- พินิจ ลาภานานนท์และคณะ. (2562). *แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม สังคหะ และสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ*. นิตยธรรมการพิมพ์.
- พินิจ ลาภานานนท์และคณะ. (2563). *ถอดบทเรียนงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย*. นิตยธรรมการพิมพ์.
- พินิจ ลาภานานนท์และคณะ. (2563). *ถอดบทเรียนเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์ พ.ศ. 2560-2561*. นิตยธรรมการพิมพ์.
- พินิจ ลาภานานนท์และคณะ. (2564). *หลักการและวิธีการงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ*. นิตยธรรมการพิมพ์.
- พินิจ ลาภานานนท์และสายชล ปัญญาชิต. (2563). *วิถีพุทธศาสนาเพื่อสังคมในต่างประเทศ*. นิตยธรรมการพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2525). *บรมธรรมภาคต้น*. ธรรมทานมูลนิธิ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). *การสังคมสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่*. บริษัท พิมพ์ดีจำกัด.
- ไพบูลย์ เสียงก้อง (2548). *หลักการบริหารวัด*. โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- ยุพา วงศ์ไชย. (2523). *ทฤษฎีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์*. แสงรุ่งการพิมพ์
- ยุพา วงศ์ไชย. (2534). *ทฤษฎีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์*. (พิมพ์ครั้งที่3). ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- รัฐดำรง ธรรมโชติ. (2562). *การอุปฐากพระสงฆ์อาพาธภายใต้หลักพระธรรมวินัย*. บริษัท อาร์ตควอลิไฟท์ จำกัด.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2542*. นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์.
- วัดบวรนิเวศวิหาร. (2544). *ทศบารมี ทศพิศราชธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วันทนีย์ วาสิกะสิน และคณะ. (2538). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมสงเคราะห์*.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิจารณ์ พาณิช. (2547). *การจัดการความรู้ : ปัญญาที่ต้องสร้างภายใต้หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า*.
สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).
- วีราภรณ์ ประสพรัตนสุข และคณะ. (2557). *สังฆะเพื่อสังคม บทเรียนบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนา
สุขภาวะชุมชนและสังคม*. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2562). *แก่นสารธรรมสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธ*. นิตยธรรมการพิมพ์.
- สถาบันพัฒนาการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ. (2560). *แนวทางการเสนอ
แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)*. บอຍการพิมพ์.
- สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2505). รายงานของคณะกรรมการ
พิจารณาโครงการประชุมการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ครั้งที่ 2. สภาสังคมสงเคราะห์แห่ง
ประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2556). *ธรรมภาณีสถาน เล่ม 1*.
สาละพิมพ์การ.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2556). *ธรรมภาณีสถาน เล่ม 2*.
สาละพิมพ์การ.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2564). *พุทธธรรมฉบับปรับขยาย*. พิมพ์ครั้งที่ 57.
ธรรมทานเพื่อการศึกษาธรรม.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์
ครั้งที่ 35.) โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2564). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 57).
ธรรมทานเพื่อการศึกษาธรรม.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2540). *ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร*. โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2541). *วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *แนวปฏิบัติที่ยอดเยี่ยมระดับประเทศ Best of
the best practice*. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2566). *ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช
2566*. บริษัท วุฒิวัฒน์การพิมพ์ จำกัด.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2559). *กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 14 (พ.ศ.2535) ว่าด้วยจำนวน
และเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค*. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2559). *กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ.2541 หมวด 3*. โรงพิมพ์

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2564). *แนวทางการดำเนินงาน ศูนย์เรียนรู้ โคก หนอง นา พัฒนาชุมชน*. กรมการพัฒนาชุมชน.

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย. (2561). *คู่มือแนวทางการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว.)*. สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

สุเชาวน์ พลอยชุม. (2565). *พระพุทธศาสนาเถรวาทพุทธวิธีเพื่อชีวิตและสังคม*. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

อุดมพร ชั้นไพบูลย์. (2563). *สังคมสงเคราะห์แนวพุทธ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

2) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

พระครูใบฎีกาสมพล อาสโภ (แยมชุม). (2557). *การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนการวิถีพุทธ*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสุทธิวรญาณ (ภักดี เขมธโร). (2565). *รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนดีพโล (รอดหะยอม). (2560). *กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ*. รายงานการวิจัย, วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระใบฎีกาสมคิด นาสีโล (สุขนิล). (2564). *รูปแบบการบริหารจัดการงานสงเคราะห์ประชาชนตามหลักสังคมสงเคราะห์เชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาจรัญ ภูริโกวิท (พรมเลิศ). (2562). *แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาพชร กิตติธรรมธี (กิตติวัฒนวรรณท์). (2565). *การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวัลภาจารย์ (ดาวเรือง อาจารย์คุณ). (2564). *รูปแบบการสงเคราะห์ประชาชนตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีสังญาณมณี (สุมิทร์ ยติโก). (2561). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการโสภณ ปิยธมโม (กิ่งแก้ว). (2565). *รูปแบบการบริหารโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อน*

ด้วยพลังบวร ตามหลักจิตอาสา สังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ. ดุษฎีนิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี). (2564). *รูปแบบและเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
เชิงรุกของพระธรรมจาริกในสังคมไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิต
วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

3) วารสาร

- ชัยพจน์ รักราน. (2547). ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณ : โรงเรียนในฝัน. วารสารวิทยบริการ. 15(1). หน้า
8-9.
- บุรชัย ศิริมหาสาร. (2548). การจัดการองค์ความรู้สู่องค์กรอัจฉริยะ. วารสารข้าราชการ. 50(4).
หน้า 28-29.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). *ความหมายแท้ของการสังคมนาสงเคราะห์*. นิตยสารการ
ประชาสงเคราะห์. ปีที่ 32, ฉบับที่ 2. หน้า 69-73.
- พระมหาพชร กิตติวรมณีและคณะ. (2566). การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูป
กิจการพระพุทธศาสนา. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ. 6(3). หน้า 62-63.

4) เว็บไซต์

- มหาเถรสมาคม. (2561). การประชุมสัมมนาขับเคลื่อนงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ตามแผน ปฏิรูป
กิจการพระพุทธศาสนา. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2567. เข้าถึงได้จาก
<https://www.mahathera.org/index.php?url=mati&id=8368>
- มหาเถรสมาคม. (2564). อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2567. เข้าถึงได้
จาก <https://www.mahathera.org/index.php?url=content1&id=1>
- มหาเถรสมาคม. (2564). มหาเถรสมาคมกับการปกครองคณะสงฆ์. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2567.
เข้าถึงได้จาก <https://www.mahathera.org/index.php?url=content1&id=6>
- โครงการรักษาศีล 5. (ม.ป.ป.). *โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5*. สืบค้นเมื่อ 26 ตุลาคม 2567. เข้าถึงได้
จาก <https://www.sila5.com/detail/>
- โรงเรียนสตรีภูเก็ต. (ม.ป.ป.). *วิธีหรือแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)*. สืบค้นเมื่อ 10
กรกฎาคม 2567. เข้าถึงได้จาก [https://www.satrephuket.ac.th/academic/doc_
download/25660607%20Best-Practice%20pdf.pdf](https://www.satrephuket.ac.th/academic/doc_download/25660607%20Best-Practice%20pdf.pdf)

5) ภาษาอังกฤษ

- Arthur E. Fink. (1974). *The Field of Social Work*. New York : Holt, Rinehart and
Winston.
- Cronbach, Lee J. (1983). *Designing evaluation of education and social program*.
SanFrancisco Jossey-Bass.
- Helen I Clarke. (1947). *Principles and Practice of Social Work*. New York : Appleton

Century Crofts.

Scriven, M.S. (1967). The Methodology of Evaluation. In Perspectives of Circulum Evaluation (Area Monograph Series on Curriculum Evaluation, No. 1). Chicago : Rand McNally.

Scriven, Ms. (1974). Pros and Cons About Goal-Free Evaluation. Evaluation Comment.

Scriven, MS. (1973). Goal-Free Evaluation. In E. House (Ed.), School Evaluation : The Politics and Process. Berkerley : McCutchan.

T. Bernnan and other. (1966). The Foundation of Social Casework. Sydney : lan Novak Publishing.

Tyler, R. W. (1949). Basic Principles of Curriculum and Instruction. Chicago : The university of Chicago press.

Zofia T. Butrym. (1976). The Nature of Social Work. London : Mamillan.

6) เอกสารอื่นๆ

กอบวิทย์ พิริยวัฒน์. (2563). *การจัดทำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ Best Practice*. ม.ป.ท.

กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอร์เนีย. (มปป). *การทำหน้าที่กัลยาณมิตรเบื้องต้น*. มปท.

นิคม จันทรวีฑูร. (2525). *แรงงานของประเทศไทย ปัญหาและแนวทางแก้ไข*. อัดสำเนา

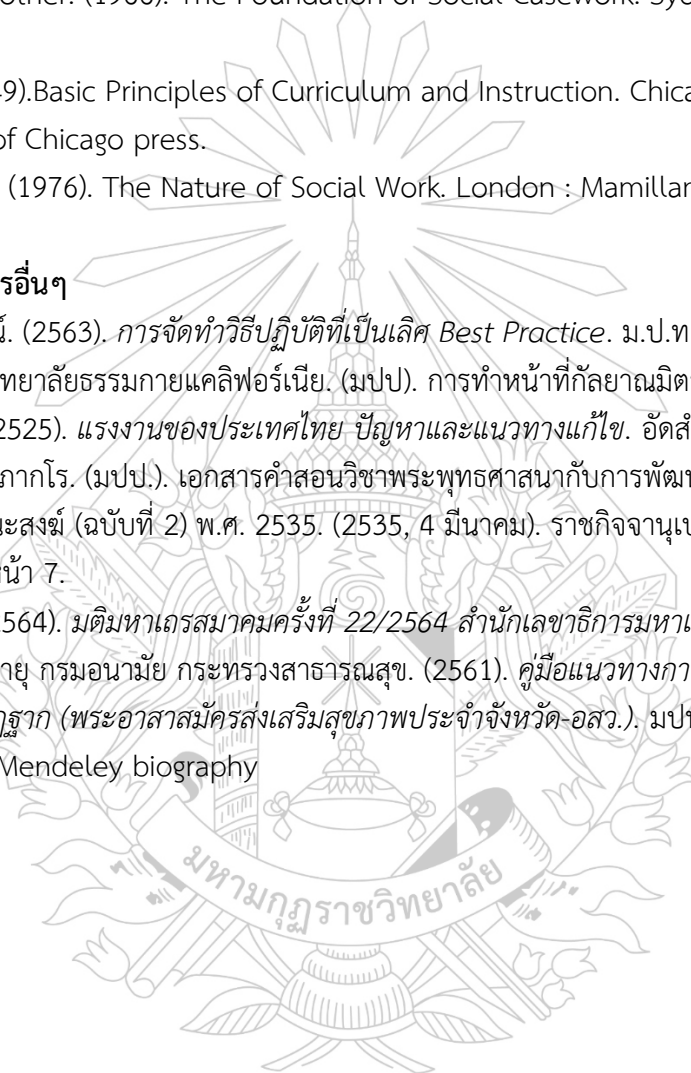
พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (มปป.). *เอกสารคำสอนวิชาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม*. มปท.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535. (2535, 4 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 109 ตอนที่ 16. หน้า 7.

มหาเถรสมาคม. (2564). *มติมหาเถรสมาคมครั้งที่ 22/2564 สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม*. มปท.

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *คู่มือแนวทางการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำจังหวัด-อสว.)*. มปท.

This is Mendeley biography

บุคลากรกรม

ผู้ทรงคุณวุฒิพระสังฆาธิการ นักวิชาการ คณะทำงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์

1. พระธรรมวชิรานูวัตร (แย้ม กิตติธโร), ดร.

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง พระอารามหลวง
 เจ้าคณะภาค 14

วันที่สัมภาษณ์ 30 สิงหาคม 2567

2. พระธรรมโพธิมงคล (สมควร ปิยสีโล)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี
 เจ้าคณะภาค 2

วันที่สัมภาษณ์ 14 ตุลาคม 2567

3. พระธรรมกิตติเมธี (เกษม สณญโต), ดร.

ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร

วันที่สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2567

4. พระเทพปวรมณี (ประสิทธิ์ พรหมรังสี), รศ.ดร. อัครมหาบัณฑิต

ตำแหน่ง รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวิหาร
 ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 หนกลาง

วันที่สัมภาษณ์ 8 กันยายน 2567

5. พระราชวัชรสาครคณี (ดิเรก ปิติตานนท์)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดหลักสี่ราษฎร์สโมสร
 เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร

วันที่สัมภาษณ์ 23 สิงหาคม 2567

6. พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว

วันที่สัมภาษณ์ 22 สิงหาคม 2567

7. พระราชวัชรบัณฑิต (ประนอม ธมมาลงกาโร)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดจากแดง

วันที่สัมภาษณ์ 22 สิงหาคม 2567

8. พระราชปัญญาวชิรากร (สมบัติ ภาณวโร)

ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
เลขานุการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม
วันที่สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2567

9. พระมงคลกิจโกศล (เทพหิรัญย์ ชวโร)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดเทพหิรัญย์
รองเจ้าคณะจังหวัดชัยนาท
วันที่สัมภาษณ์ 24 กันยายน

10. พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนทิโย), ผศ.ดร.

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดอินทาราม
ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันที่สัมภาษณ์ 22 สิงหาคม 2567

11. พระกิตติวชิรธาดา (วิทยา มหาวิโร)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ประคองธรรม
เจ้าคณะอำเภอบางใหญ่
วันที่สัมภาษณ์ 30 สิงหาคม 2567

12. พระเมธาวิเชียร (สุเทพ ปลิวโก), รศ.ดร.

ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐ
สถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
วันที่สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2567

13. พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ (มชวินทร์ ปุริสุตตโม)

ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอาวุธวิกสิตาราม
รองอธิการบดีด้านวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วันที่สัมภาษณ์ 21 สิงหาคม 2567

14. พระสุธีวชิรปฏิภาณ (วีรพล วีรญาโณ)

ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม
วันที่สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2567

15. พระมหาชนบ สหายปณฺโณ (เซ้ทอง)

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วันที่สัมมนา 20 กันยายน 2567

16. รองศาสตราจารย์ ดร. บุญร่วม คำเมืองแสน

ตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชาศาสนศาสตร์

อาจารย์ประจำคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วันที่สัมมนา 29 สิงหาคม 2567

17. รองศาสตราจารย์ ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

วันที่สัมมนา 26 สิงหาคม 2567

18. รองศาสตราจารย์ ดร. อำพล บุคตาสาร

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

วันที่สัมมนา 10 กันยายน 2567

19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ วัฒนนะ

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำวิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

วันที่สัมมนา 8 กันยายน 2567

20. ดร. วิรัชญา ณ สงขลา

ตำแหน่ง ประธานมูลนิธิหลวงตาน้อย

วันที่สัมมนา 27 สิงหาคม 2567

21. ทันตแพทย์หญิงแพน สุนสวัสดิ์

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์
(Anatomy) คณะทันตแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

กรรมการและสังคมสงเคราะห์

ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย

วันที่สัมมนา 28 กันยายน 2567

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร. บุญร่วม คำเมืองแสน

การศึกษา Ph.D. (Philosophy), M.A. (Buddhist Studies), รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)
ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชาศาสนศาสตร์
อาจารย์ประจำคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รัตต์ย

การศึกษา Ph.D. (Buddhist Studies), M.A. (Buddhist Studies), พธ.บ. (ครุศาสตร์)

ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดี ด้านบริหารวิชาการ
ประธานหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. พระมหาวิโรจน์ คุตตวิโร, ผศ.ดร.

การศึกษา Ph.D. (Ancient Indian & Asian Studies)
สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา), ศน.บ. (การสอนภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการวิจัยและพุทธปัญญาทางการศึกษา
บัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดำรง เบญจศิริ

การศึกษา ปร.ด. การวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา

คต. การศึกษานอกระบบ
ศษ.ม. การศึกษานอกระบบ
ศน.บ. ศึกษาศาสตร์ การสอนภาษาไทย
ศษ.บ. การวัดผลและประเมินผลการศึกษา

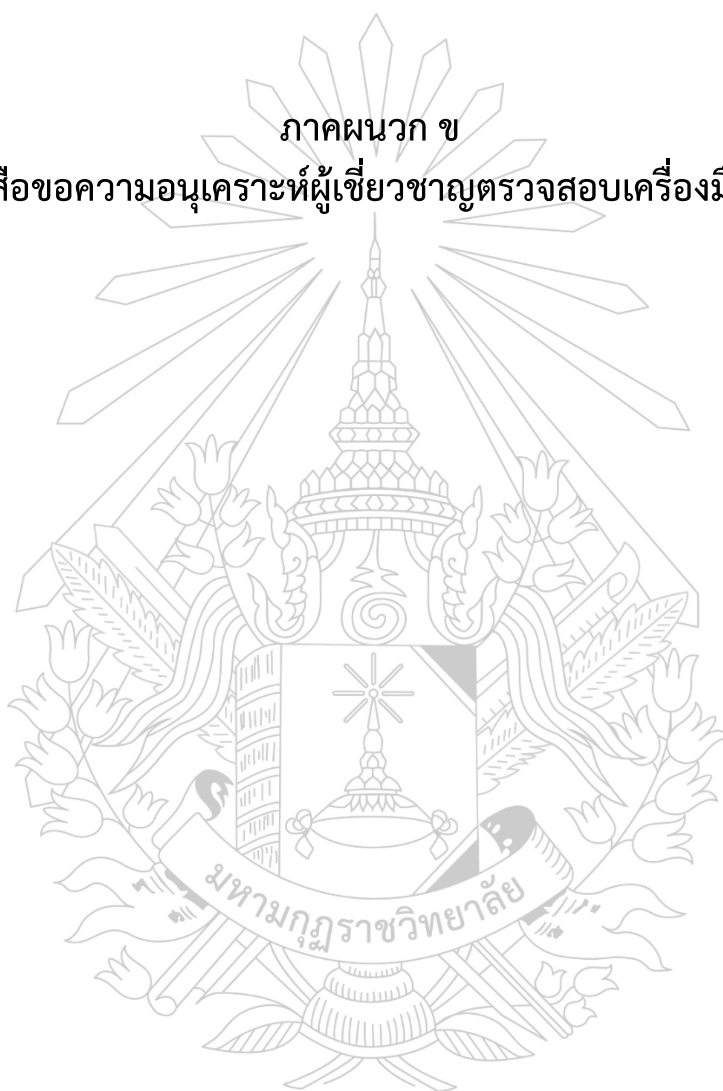
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการวิจัยและพุทธปัญญาทางการศึกษา
บัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

5. ดร. กฤตสุขิน พลเสน

การศึกษา Ph.D. (Philosophy), M.A. (Philosophy), ศน.บ. (ปรัชญา)

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๔๒๒

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดัชนีพนธ์ (CVI)

เจริญพร พระมหาวิโรจน์ คุตตวิโร, ผศ.ดร.

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดัชนีพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดัชนีพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอ
ความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อ
กับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุทัธสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

- อรุณวรรณนิพนธ์
- พวงมาลัย สว่างจิตต์นิพนธ์ และ

(พระมหาวิโรจน์ คุตตวิโร)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๔๒๒

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณิพนธ์ (CVI)

เจริญพร พระมหาวิโรจน์ คุตติโร, ผศ.ดร.

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ศึกษบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเขียนคุณิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

- อรุณวรรณนิพนธ์
- พวงดาตรีสวัสดิ์กุลคุณิพนธ์แก้ว

(พระสุทธิสารเมธี ผศ.ดร.)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๑๔๒๒

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๗

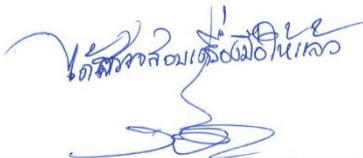
เรื่อง ขออนุมัติเป็นผู้อย่างตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณวุฒิ (CVI)

เจริญพร รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณวุฒิเรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเขียนคุณวุฒิ

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขออนุมัติให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพามาเพื่อขออนุมัติ

ดร.สุวิญ รักษัตย์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๔๒๒

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณวุฒิ (CVI)

เจริญพร ผศ.ดร.ดำรงค์ เบญจศิริ

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณวุฒิเรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
เพื่อเก็บข้อมูลเขียนคุณวุฒิ

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอ
ความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อ
กับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขอรับรองเรื่อง
นางพศิน สีนมา
30.9.67

พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๔๒๒

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้อยู่ร่วมตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณวุฒิ (CVI)

เจริญพร ดร.กฤตสุขิน พลเสน

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณวุฒิเรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
เพื่อเก็บข้อมูลเขียนคุณวุฒิ

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอ
ความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อ
กับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาต

ตรวจอนุมัติของผู้อยู่ร่วมวิจัย
เรียนมอบให้

๒ ก.ค. ๒๕๖๗

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ จว. ๐๐๖๖ / ๒๕๖๗

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

TITLE: A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE WORK OF THE SANGHA IN THE CENTRAL REGION SANGHA

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

นายพศิน สีนมา

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๗ วันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ มติที่ ๔๗/๒๕๖๗ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๑๕ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

ออกให้ ณ วันที่ ๑๕ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ลงนาม

(พระมหาธวัชวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๖๕

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
 ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐
 www.mbu.ac.th

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระเดชพระคุณพระธรรมกิตติเมธี, ดร.

ด้วย นายพศิน สินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
 ศาสนศาสตร์ดุสิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
 ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
 CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้พระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
 ในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้
 ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์พระเดชพระคุณในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษา
 จะเป็นผู้ไปติดต่อกับพระเดชพระคุณด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

พระสุทธีสารเมธี
(พระธรรมกิตติเมธี)
หลวงพ่อ ส.ด. อภ.

พระสุทธีสารเมธี
 (พระสุทธีสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๕๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สินมา โทร.๐๙ - ๕๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ก ๐๖๗๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระเดชพระคุณพระธรรมวชิราวุฒิ์

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ศษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อศษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้พระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานศษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์พระเดชพระคุณในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับพระเดชพระคุณด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

อนเดชาพร
พระธรรมวชิราวุฒิ์
30/8/67

พระสุธีสารเมธี
(พระสุธีสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สีนมา โทร.๐๙ - ๔๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๖๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระเดชพระคุณพระธรรมโพธิมงคล

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้พระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้
ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์พระเดชพระคุณในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษา
จะเป็นผู้ไปติดต่อกับพระเดชพระคุณด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(พระธรรมสักขี, ผศ.ดร.)

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๕๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สีนมา โทร.๐๙ - ๔๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.

ด้วย นายพศิน สินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

อ.คุณวราณี
ส.ก.น.ร.
(พระเทพพรเมธี)
ก.ด.ช.๖๒๒

พระเทพพรเมธี
(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๕๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สินมา โทร.๐๙ - ๕๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๘๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระราชาธรรมนิเทศ

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์คหกรรมศาสตร์ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

พระราชาธรรมนิเทศ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๗
พระสุทธิสารเมธี (พศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สีนมา โทร.๐๙ - ๔๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๙๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระราชวชิรสารครคณี

ด้วย นายพศิน สินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

พศิน สินมา
กราบเรียนมาด้วยความเคารพ
เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗
พระสงฆ์ วชิรสารครคณี

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

พระสุทธิสารเมธี
(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สินมา โทร.๐๙ - ๔๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/๑๐๖๖๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระราชวัชรบัณฑิต

ด้วย นายพศิน สินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์คหกรรมศาสตร์ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

รับทราบ

๒๒/๘.๑./๖๗

(พระสุธีสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๕๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สินมา โทร.๐๙ - ๕๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๗๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระราชปัญญาวิชารกร

ด้วย นายพศิน สินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

พระพรหมโพธิญาณ
พระพรหมโพธิญาณ
พระพรหมโพธิญาณ
(พระพรหมโพธิญาณ)
๑๔๑๐.๒๕๖๗

พระสุธีสารเมธี
(พระสุธีสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สินมา โทร.๐๙ - ๔๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๗๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
 ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐
 www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.

ด้วย นายพศิน สินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
 ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
 ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
 CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูล
 การเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
 จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
 ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระเมธาวิเชียร
 (พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.)
 ๑๖ ก.ย. ๖๗

พระสุทธธิดาเมธี
 (พระสุทธธิดาเมธี, ผศ.ดร.)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๕๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สินมา โทร.๐๙ - ๕๒๒๕ - ๐๗๗๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๑๖๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระเมธีวัชรประชากร, ดร.

ด้วย นายพศิน สินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุขฎฐิบัณฑิตเรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานดุขฎฐิบัณฑิต

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

๑๖/๑๖/๖๗
พระเมธีวัชรประชากร, ดร.

๑๖/๑๖/๖๗

พระสุธีสารเมธี
(พระสุธีสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สินมา โทร.๐๙ - ๔๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๖๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระมงคลกัจฉโกศล

ด้วย นายพศิน สินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์คฤหัสถ์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

ให้สัมภาษณ์เรื่องนิตย
24 กันยายน 2567

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร: ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สินมา โทร.๐๙ - ๔๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๗๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระกิตติวชิรธาดา

ด้วย นายพศิน สินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์คหกรรมศาสตร์ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ที่ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

อ.สุวิภาดาใจสัมมาภรณ์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
๒๗ ส.ค. ๖๗

พระสุทธิสารเมธี
(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๕๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สินมา โทร.๐๙ - ๕๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๘๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนวิภาวดีรังสิต

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระสุธีวรปฏิภาณ

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์คหกรรมบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

ศาสตราจารย์ ดร. พศิน สีนมา
 ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๗
 อธิการบดีมหาวิทยาลัย
 มหามกุฏราชวิทยาลัย
 ๑๕ ก.ย. ๒๕๖๗

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๕๕-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สีนมา โทร.๐๙ - ๕๒๒๕ - ๐๗๓๒

พระสุธีสารเมธี (พศ.ดร.)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๔๕

วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระมหามหาวินทร์ ปุริสศตโม, ผศ.ดร.

ด้วย นายพศิน ลินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุขฎิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานดุขฎิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(Signature)
๒๐/๖
๒๑/๘๓/๖๒

(Signature)
(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๔๕

วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระมหาชนบ สหายปณโณ, ดร.

ด้วย นายพศิน สินมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถจึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

พระสุทธิสารเมธี
อ.พระสุทธิสารเมธี
๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๗

พระสุทธิสารเมธี
(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๕๕๕

วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๗

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๗๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร รศ.ดร.อำพล บุคคาสาร

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุขฎิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานดุขฎิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

ได้ให้สัมภาษณ์แล้ว
อ.พศ. บุคคาสาร
10 ก.ย. 2567

พระสุภัทธานนท์
(พระสุภัทธานนท์, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๕๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สีนมา โทร.๐๙ - ๔๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๖๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร รศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุขฎิบัณฑิตเรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานดุขฎิบัณฑิต

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สีนมา โทร.๐๙ - ๔๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๕๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ผศ.ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยการ

๕๐๑๓-๖๐๖๐
๘ ๑๕. ๖๗

พระสุทธิสารเมธี (ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สีนมา โทร.๐๙ - ๔๒๒๕ - ๐๗๓๒

ที่ อว ๗๙๐๕/๗ ๐๖๕๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนวิภาวดีรังสิต

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๐

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ทันทแพทย์หญิง แพณ สุ่นสวัสดิ์

ด้วย นายพศิน สีนมา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๑๒ นักศึกษาหลักสูตร
ศาสนศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุขฎิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์หนกกลาง (A MODEL OF ACHIEVEMENT IN PUBLIC WELFARE OF THE THAI SANGHA IN THE
CENTRAL REGION SANGHA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูล
การเขียนงานดุขฎิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ
จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่าน
ด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

๒๘/๙/๖๗

พระสุทธิสารเมธี
(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๕๕๔-๖๐๕๑

ผู้ประสานงาน : นายพศิน สีนมา โทร.๐๙ - ๕๒๒๕ - ๐๗๓๒

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์
ดุชนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของ
คณะสงฆ์หนกลาง”

หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างสำหรับการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง” แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลการศึกษา “รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง”

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

2. โปรดตอบคำถามตามสภาพที่เป็นจริง คำตอบของท่านมีคุณค่ายิ่งต่อการวิจัย เพราะจะทำให้ทราบข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่การสร้างรูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง ข้อมูลที่ท่านตอบจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด หากท่านรู้สึกไม่สบายใจสามารถไม่ตอบคำถามได้ ผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลในภาพรวมเท่านั้นและจะดำเนินการให้สอดคล้องภายใต้เงื่อนไขจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทุกประการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำหรับความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ของท่านไว้ ณ โอกาสนี้

นายพศิน สีนมา

นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... ฉายา.....
 นามสกุล..... ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่..... หมู่ที่.....
 บ้าน/วัด..... แขวง/ตำบล.....
 เขต/อำเภอ..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
 Email..... ID Line.....
 วันและเวลาที่ให้สัมภาษณ์ วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ. 2567 เวลา..... น.

ตอนที่ 2 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์หนกลาง

1. ท่านคิดว่าแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางเป็นอย่างไร

2. ท่านคิดว่าหลักพุทธจริยา 3 สามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางได้อย่างไร

3. ท่านคิดว่าหลักทานบารมีสามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางได้อย่างไร

4. ท่านคิดว่าหลักสังคหวัตถุ 4 ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางได้อย่างไร

5. หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางได้อย่างไร

ตอนที่ 3 งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

1. ท่านคิดเห็นว่าการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางมีความสำคัญอย่างไร

.....
.....
.....

2. ท่านคิดเห็นว่างานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

.....
.....
.....

3. ท่านคิดเห็นว่าการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลางเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

ตอนที่ 4 รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกลาง

1. รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ด้วยหลักพุทธจริยา 3 ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสาธารณสงเคราะห์ 1.0 (สงเคราะห์) เช่น การให้ความช่วยเหลือในภาวะวิกฤติ การประสพสาธารณภัย มีอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

2. รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ด้วยหลักทานบารมี ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสาธารณสงเคราะห์ 2.0 (เกื้อกูล) เช่น (การเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน การจัดการสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การไถ่ชีวิตโค-กระบือ) เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

3. รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของคณะสงฆ์หนกลาง ด้านสาธารณสงเคราะห์ 3.0 (พัฒนา) เช่น การใช้วัดเป็นศูนย์การช่วยเหลือชุมชนกลุ่มฝึกอาชีพ การเกษตรวิถีพุทธ เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

4. รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของ คณะสงฆ์หนกลาง ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ 4.0 (บูรณาการ) เช่น การทำงานร่วมกับภาคี เครือข่ายคณะสงฆ์และภาคีเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นอย่างไร

.....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

.....

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้สัมภาษณ์

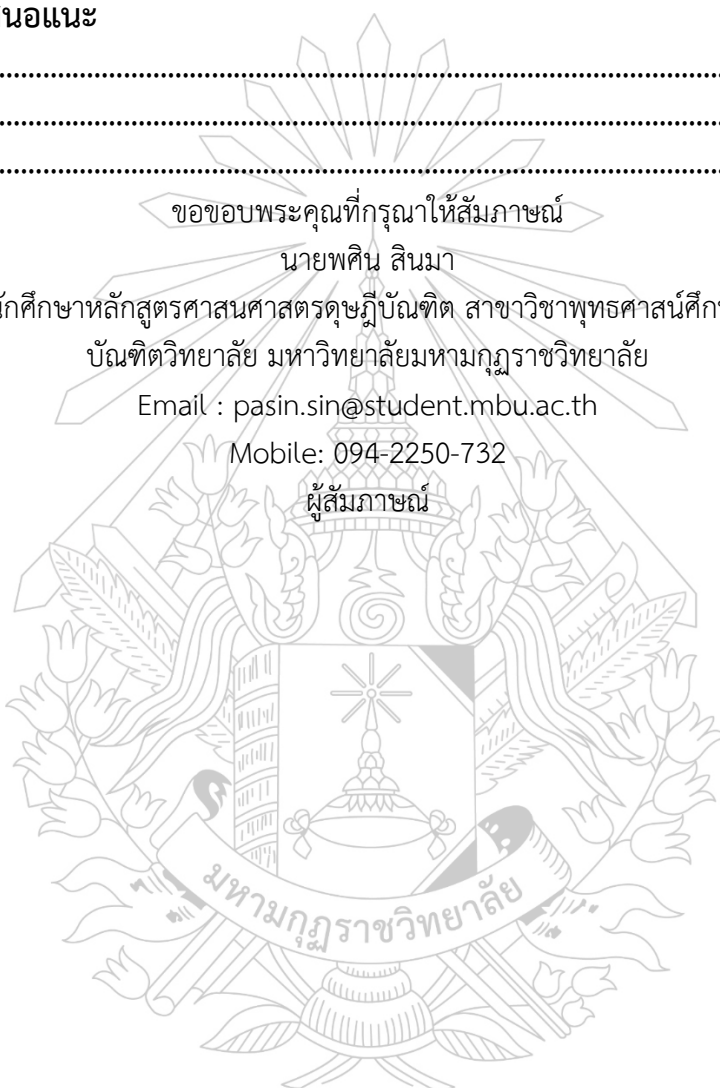
นายพศิน สีนมา

นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email : pasin.sin@student.mbu.ac.th

Mobile: 094-2250-732

ผู้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ฉ
เอกสารตอบรับการตีพิมพ์บทความวิจัย

แบบขอรับบทความลงตีพิมพ์ใน
วารสารเสียงธรรมจากมหายาน (Journal of Mahayana voice)
วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง (แสง เสียง ยี่)
๑๐๘/๘ หมู่ที่ ๘ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๑๐

ที่ สม. ๐๙/๒๕๖๘

วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๘

วารสารเสียงธรรมจากมหายาน (Journal of Mahayana voice)

เรื่อง รูปแบบผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์หนกกลาง
ผู้เขียน พศิน สีนมา, พระศรีวินยาภรณ์ ดร.
ลงตีพิมพ์ วารสาร เสียงธรรมจากมหายาน
ISSN 2985-2706 (Print) : ISSN 2985-2714 (Online)
กำหนดพิมพ์ ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม - มีนาคม ๒๕๖๘

(ดร.สุริยา แสงอินตา)
หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ผู้ประสานงาน
โทร. ๐๙๔-๔๖๔-๕๑๕๒ ดร.สุริยา แสงอินตา
<https://so09.tci-thaijo.org/Index.php/hsc>

ประวัติผู้เขียนคุณิพนธ์

ชื่อ	นายพศิน สีนมา
วัน เดือน ปี เกิด	20 ธันวาคม 2539
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2562 : ปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (เกียรตินิยมอันดับ 2)
ที่อยู่ปัจจุบัน	พ.ศ. 2565 : ปริญญาโท ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา 41 ถนนเพชรเกษม 69 แขวงหลักสอง เขตบางแค กรุงเทพฯ 10160
ผลงานตีพิมพ์	พศิน สีนมา. (2563). <i>วิเคราะห์ปัญหาการถูกกลั่นแกล้งตามแนวทางพุทธจริยศาสตร์</i> . การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 18 และระดับนานาชาติครั้งที่ 2 “กระบวนทัศน์ใหม่ในสถานการณ์โควิด-19 บนฐานพระพุทธานุภาพ”. พศิน สีนมา และกฤตสุชิน พลเสน. (2564). <i>วิเคราะห์หลักตรรกศาสตร์ที่ปรากฏในเภสัชศาสตร์</i> . การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาระดับชาติครั้งที่ 19 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 3. พศิน สีนมา และกฤตสุชิน พลเสน. (2564). <i>แนวคิดทางอภิปรัชญาจีนสำนักขงจื้อ</i> . การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาระดับชาติครั้งที่ 19 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 3. พศิน สีนมา และพระมหาบุญไทย ปุญญมโน. (2564). <i>วิถีการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธานุภาพนิกายเซน</i> . การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาระดับชาติครั้งที่ 19 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 3 พศิน สีนมา และพระมหาบุญไทย ปุญญมโน. (2565). <i>วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกฎหมาย</i> . วารสารปรัชญาปริทรรศน์ ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม) : 45-62.

พศิน สีนมาและพระสุทธิสารเมธี. (2566). *การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์*. วารสารปรัชญาปริทรรศน์ ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) : 1-12.

พศิน สีนมา และพระศรีวินยาภรณ์. (2566). *การจัดการองค์ความรู้ในสังคมสงเคราะห์*. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 5 พ.ศ. 2565 . ศาสนาและปรัชญา : แนวคิด มุมมอง คุณค่าทางจริยธรรม

พศิน สีนมา และพระครูปลัดสุวัฒนสังจคุณ. (2566). “*การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน*”. การประชุมและการนำเสนอผลงานวิจัย ระดับชาติครั้งที่ 21 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5 หัวข้อ “คุณค่าพระพุทธศาสนา : กระบวนการสร้าง Soft Power สำหรับผลลัพธ์การเรียนรู้”.

พศิน สีนมาและสุวิญ รักษ์สัตย์. (2566). *พระโพธิสัตว์ในคัมภีร์ทศกมุทิสสูตร*. การประชุมและการนำเสนอผลงานวิจัย ระดับชาติครั้งที่ 21 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5 หัวข้อ “คุณค่าพระพุทธศาสนา : กระบวนการสร้าง Soft Power สำหรับผลลัพธ์การเรียนรู้”.

พศิน สีนมา และรศ.ดร. อำพล บุคดาสาร. (2567). *ศาสตร์พระราชากับงานสังคมสงเคราะห์*. วารสารธรรมเพื่อชีวิต ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) : 120-131.

รางวัลที่ได้รับ

